Владимир Мошин
Љупка Васиљев
Димитрије Богдановић
Мирослава Гроздановић-Пајић

Рукописи Музеја Српске православне цркве: Збирка Радослава М. Грујића

Књига прва

Археографски опис

Свеска прва

Београд 2017

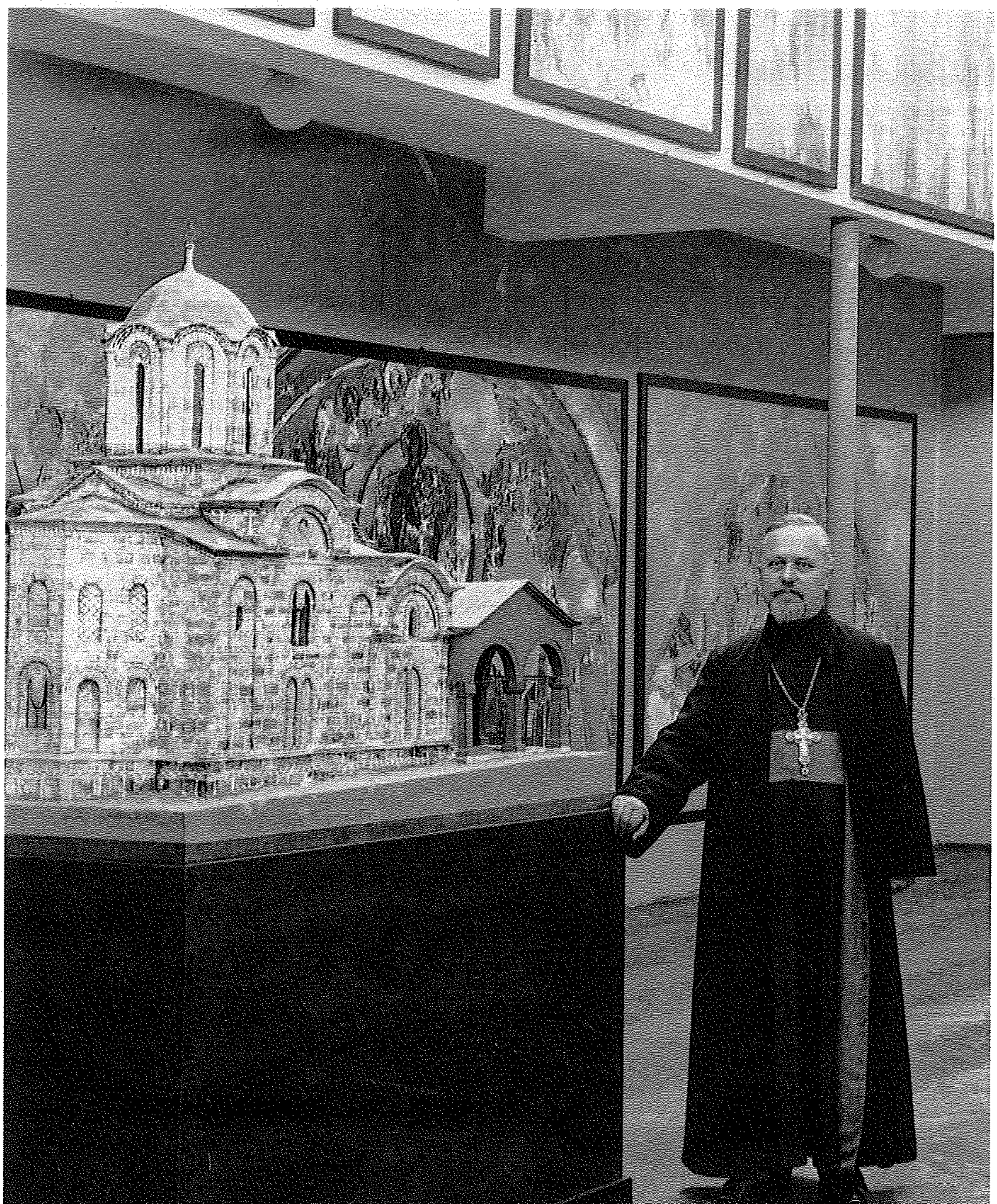

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Прва генерација археографа Народне библиотеке Србије, предвођена и поучавана Владимиром Алексејевичем Мошином, описивању рукописне збирке из заоставштине протојереја Радослава М. Грујића посветила се одмах по стварању Археографског одељења, 1961. године, да би му се периодично враћала током наредне четири деценије. У том процесу, аутори Описа одлучивали су о називима рукописа, начинима рашчитавања изворног текста и другим методолошким начелима и спроводили их у дело. Садашње поколење археографа Народне библиотеке Србије постарало се да се рукопис Описа прилагоди захтевима савремене технике, односно да се верно пренесе у електронски облик и припреми за штампу; додата је, једино, одабрана литература, као и регистри, који се налазе на крају друге свеске. Тако ова публикација, поред своје основне намене, представља и својеврсну хронику новијег развоја српске археографије, који је обележен настанком и трајањем Археографског одељења.

Са дубоком захвалношћу сећамо се Владимира Мошина, Димитрија Богдановића и њихових сарадника, који су утемељили модерну српску археографију као свеобухватну, интердисциплинарну помоћну научну дисциплину.

у име сарадника Одељења за археографију
Народне библиотеке Србије,
начелник др Владан Тријић

ПРЕДГОВОР

Рукописна збирка Радослава М. Грујића (1878–1955), која се налази у Музеју Српске православне цркве, данас има 335 књишких јединица насталих између XIII и XIX века. Прикупљена је најпре као приватна збирка, а касније ју је, када је постао директор Музеја Српске православне цркве, Грујић завештао Музеју у трајно власништво. Збирка је врло хетерогена, зналачки прикупљена, те због тога веома значајна.

Својим настанком, а још више местом смештаја, ова збирка везана је за цркве и манастире Карловачке митрополије. Заправо, мањи број књига поникао је на тлу Славоније, а већи је донет са разних страна, углавном из јужних крајева Србије и Македоније, из Босне и Херцеговине, Лике и других места, претежно у време великих сеоба становништва.

Радослав М. Грујић је обишао читаву Карловачку митрополију и са великим пијететом према нашем старом наслеђу прикупљао је и спасавао од пропасти све што је могло да се спасе. О томе сам пише у свом Уводу, уз опис дела ове рукописне збирке. Цитирам већи део текста из Увода, писаног његовом руком још 1908. године[1], док је био професор у Бјеловару:

„По старим српским црквама и манастирима у Карловачкој Митрополији, под дебелим слојем можда и вековне прашине, а често у влази и трулежу, крије се велики број рукописних и штампаних књига старе српске редакције. Све те књиге, у великој већини, донесене су овамо из српских балканских земаља, приликом разних сеоба српскога народа на територији данашње Карловачке Митрополије. Стога су оне знатан извор за проучавање културно-просветног стања нашег народа, баш у најтамније доба наше прошлости…

Проучавајући на основу архивских података прошлост, а нарочито културно стање народа нашег у прошлости, наилазио сам по где-где, да су наше црквене власти у XVIII веку водиле извесну бригу и о тим старим књигама, те их у списковима манастирских и црквених књига нарочито истицале. Први податак о томе познат ми је из дневника владике варадског и велико-варадског Вићентија Јовановића, потоњег митрополита београдско-карловачког (1731–37), у коме описује своју каноничку посету 1728. год. по велико-варадској дијецези. Он је ту нарочито истакао, да је у извесним селима нашао: апостоль рѹкопись, Минеи шакопись раздрь, саборник српски, требник влашки рукопис … То се исто види и у попису цркава и манастира, који обавише митрополитски егзарси по Србији и Карловачкој митрополији од 1732–1736 г., а рађено је то и касније, током целог XVIII века.

О томе нас, поред поменутих пописа, уверава и први редовни учитељ међу Србима, познати Максим Суворов, својим извештајем руском Светом Синоду, из Карловаца 15. маја 1729 г. – Књиге ове сачувале су се боље у крајевима кроз које не пролажаху

[1] Опис рукописне збирке Радослава М. Грујића обухвата не само рукописе који су припадали његовој збирци, а данас су власништво Музеја Српске православне цркве, већ и многих других које је имао прилике да види за време свог обиласка цркава и манастира и тамо их евидентира и опише. Нажалост, његов рукопис, веома зналачки урађен, сређен за штампу и комплетиран прилозима (којих данас нема) прихваћен и одобрен за штампу 1952. године од комисије Академије наука – никад није угледао светлост дана. Опис се налази у Архиву САНУ, коме га је продало приватно лице 1954. године. Рукопис овог описа носи назив „Србуље у бившем Вараждинском генералату" и има сигнатуру 13174.
Са формулацијом о тобожњем давнашњем наиласку на необјављени Грујићев спис у Архиву САНУ, недавно се хитро приступило његовом објављивању (Р. Грујић, *Србуље у бившем Вараждинском ћенералату и Славонији*, Загреб 2016, I–XXI).

непријатељске војске или бар не беху тако често изложени непријатељској навали – палежу и грабежу.

Један од таквих крајева јесте и бивши Вараждински Генералат. У њега се Срби почеше досељавати, у другој половини XVI века, понајвише из Босне, Херцеговине и Далмације, преко Славоније, Баније и Лике. Од њих учинише цареви аустријски прву војничку Крајину и дадоше им нарочите повластице, али беху први Срби, под Аустро-угарском монархијом, који задобише посебну своју автономну организацију. Имали су и свог посебног епископа у Марчи, који се прво време називао ускочким епископом и признавао је над собом власт пећких патријараха, – све до Велике сеобе под патријархом Арсенијем III Чарнојевићем...

Када сам пре четири године дошао у овај крај заинтересовала ме је у велико судбина овога дела народа нашег, те сам одмах почео свестрано да испитујем прошлост његову. Пошто сам прикупио и проучио издашну грађу, зашао сам прво у наше и стране архиве, а када сам и ту посао свршио пошао сам, од цркве до цркве, да и тамо покупим потребне ми податке за што потпунију и вернију израду Историје Срба у Вараждинском Генералату.

И нисам се преварио у очекивању; по тим црквама, од којих су неке из XVI века, нашао сам прилично грађе, која ми је у многом чему попунила оскудне податке архивске. Осим записа на звонима из XVII и XVIII века, црквеним зидовима, иконама, крстовима, путирима, копљима итд. нашао сам и неколико старих антимина пећких патријараха, београдско-карловачких митрополита, марчанских и др. владика; али понајвише нађох грађе за свој посао у великом броју рукописних и старих штампаних књига – српске и руске редакције. А пошто су те старе српске књиге, нарочито рукописи, од општег значаја за проучавање културно-просветног стања српског народа, у пређашним вековима, то сам одмах одлучио да их палеографски опишем и упознам научни свет са тим заосталим сведоцима нашег старог културно-просветног рада, док није и њих зуб времена уништио. – И што сам онда наумио, то сам ево сада извео!

Обишао сам шесдесет и девет парохијских и филијалних цркава и једини манастир у овом крају – Лепавину; а к томе још Загребачку Универзитетску и Академску, те Пакрачку Владичанску Књижницу. – Рукописних књига нашао сам 61 комад, и то: 43 комада у Лепавини и 17 разних парохијских и филијалних цркава, 10 комада у Пакрачкој, 7 ком. у Загребачкој Универз. Књижници и 1 к. у приватним рукама у Загребу...“

Грујић је у свом опису припремљеном за штампу обрадио укупно 90 рукописа. Из поменутих описа идентификовала сам 30 описа са данас постојећим рукописима у његовој Збирци у Музеју Српске православне цркве. Има, међутим, знатан број оних рукописа који су код њега описани, а остали су у власништву цркава, манастира и других установа где су се налазили, и њих треба тек идентификовати.

Данашњи Опис Грујићеве збирке у Музеју Српске православне цркве рађен је у оквиру пројекта Археографског одељења Народне библиотеке Србије, којим је предвиђен комплетан опис и издавање свих српских средњовековних рукописних књига, како оних које се чувају у нашој земљи, тако и оних које су расуте такорећи по целом свету. Опис се ради по најсавременијем археографском методу који даје целовите податке о сваком појединачном рукопису – његовом физичком изгледу, писму, језику, садржају, орнаментици, минијатурама и повезу, његовом целокупном историјату. Ради што тачнијег датирања, код рукописа писаних на хартији, уз остале елементе, узимају се у обзир и водени знаци са папира.

Због свог значаја, а и будући да је била скоро непозната, Грујићева збирка је била предвиђена за обраду као приоритетна. Њену обраду отпочео је професор Владимир Алексејевич Мошин (1894–1987) још 1962. године, одмах по оснивању Археографског одељења у Народној библиотеци Србије, чији је први руководилац био.

Врсни познавалац рукописног наслеђа и заљубљеник у књигу В. Мошин је својим великим знањем и искуством на овим пословима, у релативно кратком периоду, од јануара 1962. до фебруара 1965, археографски обрадио и описао скоро целу збирку. Остали су необрађени само они рукописи који тада нису били на свом месту у фонду. Рад на збирци прекинут је марта 1965. године, када је Владимир Мошин отишао из Библиотеке и Београда.

Након неколико година, на молбу проф. Мошина, Димитрије Богдановић, тадашњи руководилац Археографског одељења, прихватио се обавезе да Грујићеву збирку припреми за штампу. Он је наставио са радом на Грујићевој збирци, и то је трајало од 1971. до 1974. године. Његов рад се састојао у систематској провери до тада урађеног Мошиновог описа,

а то је претежно била провера садржаја и записа. Своје примедбе на главне одељке описа – кодиколошку обраду рукописа, орнаментику, повез и водене знаке, Богдановић је бележио на маргинама Мошиновог описа са напоменом шта треба да се преради, а шта допуни. Нажалост, ни овог пута збирка није дефинитивно обрађена нити припремљена за штампу. Димитрије Богдановић је био ангажован и на другим пословима, а у међувремену је, поставши ванредни професор на Филозофском факултету, напустио Археографско одељење 14. фебруара 1974. године. Тако је остало мени, пошто сам већ била у овом послу, да све његове примедбе накнадно урадим. Један од разлога што сам наставила рад на овој збирци јесте и тај што сам од самог почетка учествовала у раду на опису Грујићеве збирке са проф. В. Мошином, обрађујући посебно и понекад опширно *Орнаментику*, *Повез* и *Водене знаке*.

* * *

Збирка Радослава М. Грујића описује се као јединствена целина, стога су у опис укључени и примерци књига који иначе својом садржином, а и временом настанка, не припадају средњовековном ћирилском писаном наслеђу. То су претежно састави из књижевности XVIII и XIX века и разне врсте уџбеника из историје и географије, затим граматике Луке Богдановића, Јована Рајића, Дионисија Новаковића, протокола и инвентара Кирила Живковића, уредбе, привилегије, бележнице.

По својој тематици збирка је разноврсна, попут сличних збирки у чијем су саставу словенски средњовековни списи. У највећем броју заступљена је књига стварана за потребе Цркве и манастирске монашке средине. Најбројнији су стога библијски текстови, јеванђеља, псалтири, апостоли, за њима књиге литургијске намене – минеји, октоиси, требници, служабници, псалтири с последовањем и сл. Проповедничка литература представљена је у зборницима и неким другим саставима. То су проповеди познатих хришћанских беседника (Јована Златоустог, Теодора Студита и др.), такође зборници житија светитеља; међу њима и *Житије Светог Саве* и *Житије Светог кнеза Лазара*. Минејске службе садрже текстове посвећене српским светитељима, а међу овима је и *Србљак* из прве половине XVIII века са службама Стефану Дечанском, Кнезу Лазару, кнезу Стефану Штиљановићу, архиепископу Максиму и деспотици Ангелини. Великим кодексом *Морачке крмчије* Светог Саве и са више мањих номоканона, заступљени су законски текстови. Збирка поседује и роман о Александру Великом и повести световне садржине. Хронике, посебно јединствени примерак *Хроника Ђорђа Бранковића*, летописи и разне белешке у рукописима, значајни су извори за српску средњовековну политичку и културну историју.

У целини збирка Радослава М. Грујића представља богат извор разних сазнања из области књижевности, језика, историје, правних наука, уметности – целокупног културног живота времена у којима су настајале књиге данас прикупљене у њој.

За настанак једног броја рукописа Грујићеве збирке зна се на основу изворних записа њихових писара, или пак помена неких других личности. Ипак, више је оних књига где нема таквих података, односно никаквих података везаних за историјат књиге. Међутим, до њих се много пута дошло индиректним путем, а најчешће анализом дуктуса писара и њиховог идентификовања, односно упоређивањем дуктуса непознатих писара с познатим. Конкретно у овој збирци, путем атрибутивног метода, откривен је већи број писара, па и писарских школа. Једна од таквих је Рачанска школа XVII века, која је на овај начин добила своју физиономију и по обимности и по разгранатој преписивачкој делатности.

За поједине рукописе из записа могу се реконструисати места њиховог настанка и путеви њиховог кретања. Помињу се: манастир Ораховица, са највећим бројем рукописа, затим Лепавина, Граберје, Марча, Врдничка Раваница, Дреновац, Велика Ремета, манастир Јазак, Пакрац, Плашки, Српска Капела, Врбовљани, Велика Мучка, Беочин и многа друга места у Хрватској и Славонији. Велики број рукописа донет је у ове крајеве из других српских храмова и манастира, као на пример из: Ступја (Босна), Љубостиње, Милешеве, Љубића (Босна), Призрена, Јањева (Косово), Црколеза, Свете Горе, Скопља, Нереза, Кичева (Македонија), Цетиња, села Слатине (Црна Гора), манастира Хопова, Фудвара (Мађарска) и др.

Обрада рукописних књига заснована је на аналитичком методу; из сваке књиге коришћени су сви елементи које је она пружала. Ти елементи дати су следећим редом: сигнатура, наслов рукописа, физички опис, место и време настанка, писмо и језик, орнаментика и повез, садржај и на крају записи.

Рукописи су описани по реду инвентарних бројева, стога што такав ред већ постоји и што су поједини рукописи из збирке тако прихваћени у литератури.

Физички опис је веома подробан. Почиње податком о врсти материјала (пергамент или хартија), затим се даје број и величина листова, стање свешчица и сва евентуална оштећења, празнине у тексту и сл. Иза физичког описа је податак о писару, месту и времену настанка рукописа. У датирању рукописа коришћени су елементи писма и језика, а за рукописе писане на хартији и детаљна анализа водених знакова. Тако су књиге писане на хартији могле да се датирају, уз помоћ водених знакова, са доста тачности, приближно са размаком од пет до десет година.

У опису писма, као основни тип прихваћени су већ уобичајени термини: за најстарија писма, закључно са XIV веком, *устав*; а *полуустав* дефинише писма од XIV века. Поред ова два, у истом времену јавља се и тип брзописа: *канцеларијски* за рукописе до XVII века, а после тога само као *брзопис*. За рукописе писане на пергаменту, опис писма и облици релевантни за датирање доношени су са више детаља.

Језик рукописа, у зависности од писарског центра, односно ортографско-језичких одлика, дефинисана је као редакција – српска, бугарска, македонска, руска. За период од средине XVIII века за карактеристику језика употребљени су термини рускословенски и славеносрпски језик.

Рукописна орнаментика описује се детаљно; посебно се даје свака ликовна представа – минијатура, заставица, иницијал или маргинални украс, са навођењем листа на коме се налази. Разноврсни украсни елементи и мотиви који се срећу у кодексима четворојеванђеља, псалтира, служабника и сличних, богатије орнаментираних књига, систематизују се према стилским одликама цртежа, колорита и орнаменталних мотива и издвајају у посебне групе: тератолошку, геометријско-биљну, геометријску и слично. Ручно је копирана сва орнаментика, те је тако оформљена велика збирка копија рукописне орнаментике.

Повез се такође описује детаљно, са назнаком од каквог је материјала рађен – дрво, картон, кожа, полукожа, платно, оков. Геометријска основа, украсни елементи и хералдички знакови, барокни детаљи и композиције били су параметри за одређивање времена настанка повеза. Дати су и сви подаци о оштећењима, као и подаци о томе да ли је рукопис преповезан, конзервиран или рестауриран.

Садржај је излаган аналитичким методом. У случајевима где се не наводе речи из текста, свака целина је навођена описно. Библијске и литургијске књиге са устаљеним текстом нису потпале под аналитичку обраду, осим где је то било потребно. У овој врсти текстова праћени су месецослови и издвајани помени словенских светаца. У свим литургијским књигама где су се налазиле службе, тропари и кондаци, као и помени словенских светаца, такође су навођени. Детаљно су исписани садржаји зборника. Навођене су све беседе, слова, житија, апокрифи и др. Идентификовани су сви састави за које је то било могуће.

Записи су донесени без изузетка и без обзира на то када су настали.

Где је било података о историјату рукописа, изнети су на крају описа, у одговарајућој рубрици.

Рукописи на страним језицима – на грчком, латинском и немачком – представљени су основним археографским подацима, по принципу скраћеног каталошког описа. Њихова филиграналошка грађа налази се и у албуму водених знакова.

* * *

На опису рукописа Грујићеве збирке радило је више стручњака. Комплетну археографску обраду урадио је проф. Владимир Мошин по сопственом, и у светској археографији тада прихваћеном методу обраде рукописа. То обухвата физички опис са реконструкцијом и историјатом рукописа, садржај са идентификацијом аутора и текстова, анализу писма, језика и записа.

Димитрије Богдановић је проверио и допунио Мошинов опис и обрадио групу од 25 рукописа који су остали неописани, већином из XIX века.

Мирослава Гроздановић-Пајић проверила је све већ урађене водене знаке, допунила их за оне рукописе који су накнадно описани и прецизније је датирала водене знаке у свим рукописима. Припремила је и албум водених знакова са предговором и индексима који ће пратити овај опис.

Поред обраде илуминације и повеза, ја сам урадила коначну проверу и допуну целокупног описа. Такође сам средила сву грађу која прати опис. Комплетно сам описала преко 70 неописаних рукописа, претежно из XVIII и XIX века. Приредила сам и палеографски албум у коме су заступљене све писарске руке – оне које су познате из записа и све друге накнадно идентификоване. Овај албум ће пратити опис.

* * *

Током рада открила сам више непознатих преписа текстова, аутора и писара, који су заслуживали посебну научну обраду. Они су били предметом мојих засебних радова који су већ публиковани.

Велику захвалност и посебно поштовање дугујем покојном професору Владимиру Мошину за све што сам научила и знам о рукописној књизи, археографији и привржености овом послу.

Посебну захвалност упућујем Љубици Штављанин-Ђорђевић која ми је у току рада пружала стручну помоћ, давала корисне савете и сталну подршку.

Сви ми, који смо радили на овом послу, захвалност дугујемо и покојном професору Светозару Душанићу, тадашњем управнику Музеја Српске православне цркве, који нам је свесрдно излазио у сусрет и пружао неограничену помоћ и омогућавао доступност рукописној збирци. Нашу захвалност дугујемо и његовом наследнику, покојном Слободану Милеуснићу.

Неизмерну захвалност дугујем садашњем управнику Музеја Српске православне цркве, ђакону Владимиру Радовановићу, без чије помоћи Опис Грујићеве збирке још не би био публикован. Захваљујем се и осталим сарадницима Музеја СПЦ, посебно Радмили Петронијевић на свесрдној предусретљивости.

Неизмерно сам захвална професору Ђорђу Трифуновићу на подршци када сам губила наду да ће Опис Грујићеве збирке икада видети светлост дана.

Своју захвалност упућујем професору Томиславу Јовановићу на ангажовању око припреме Описа Грујићеве збирке за штампу.

Овом приликом најсрдачније захваљујем доценту Виктору Савићу за упућене искрене савете и стручну помоћ као и подршку коју је пружао како би Опис био публикован.

Моју захвалност упућујем и Биљани Марковић, научном саветнику Историјског института САНУ.

Захваљујем Владану Тријићу, који је као најмлађи руководилац Одељења за археографију, показао посебну одговорност према већ урађеном обимном Опису Грујићеве збирке, а нарочито личним ангажовањем у организацији послова око његове припреме за публиковање.

2000. и 2017. године

Љупка Васиљев
археограф-саветник
Народне библиотеке Србије

ОПИС РУКОПИСА

1

МСПЦ Грујић 1

ЗБОРНИК РАЗНИХ САСТАВА – НОМОКАНОН СА ДЕЛОВИМА ИЗ ТРЕБНИКА И ДРУГИМ ДОДАЦИМА

последња четвртина XVI и средина XVII века

Папир, 387 л., 140 × 95 мм, са различитим бројем редова, зависно од писарских руку: 18, 24, 25, 26. Празни листови су: 175', 176', 270, 271, 309', 310. и 311. Свешчице су обележене на почетном и крајњем листу у десном, односно левом доњем углу, испод текста. Обележавање није континуирано, већ са прекидима и увек почиње од прве свешчице. Првих осам листова није обележено, почиње са 9. листом па до 87', где се завршава девета свешчица. Обележавање пете свешчица је поновљено. Листови 88 до 269 нису обележени. Од л. 272 до 304 обележено је пет свешчица и то само на првом листу, по средини доње маргине, осим четврте која има ознаке на почетку и на крају. Од л. 312 до л. 375 први писар обележава нови низ свешчица, укупно осам. Последња свешчица има 12 листова и није обележена.

Прекид у тексту налази се иза л. 48, где недостаје један лист пете свешчице. Крај недостаје, прекид је на л. 387'. Рукопис је у целини добро очуван. Старији и нови део чине садржајну целину, а писане су у различито време. Оба дела су највероватније спојена приликом преповезивања рукописа.

Водени знаци. Водени знаци старијег дела рукописа, од л. 1 до 175 и од 204 до 387, су из последње четвртине XVI века (1580/1590): 1) котва у кругу са звездом одозго и контрамарком А-В, врло слично Мошин 1604 из 1570/80. године (сл. 336); 2) исти знак са контрамарком P-S, врло слично Мошин 1913 око 1580. (сл. 384); 3) исти знак са контрамарком С-С, врло слично Мошин 1711 из 1581. (сл. 351); 4) исти знак са контрамарком С-В, врло слично Мошин 1705 из 1590/1600. године (сл. 347); 5) исти знак са контрамарком N-B, датиран према осталим знацима четвртом четвртином XVI века (сл. 365); 6) котва у кругу са угластим четворолистом одозго и контрамарком b-V, сл. Мошин 2448 око 1580. (сл. 477); 7) исти знак са контрамарком P-S, сл. Мошин 2510 око 1580. (сл. 486); 8) исти знак са контрамарком Р-А-З, врло сл. Мошин 2504 из 1585. (сл. 484); 9) исти знак са контрамарком А-Р, сл. Мошин 2440 из 1580/90. (сл. 476); 10) исти знак са контрамарком S-c-C, сл. Мошин 2515 из 1592. (сл. 488); 11) грб са криновима и именом произвођача папира M. Savois, идентично Брике 1668 из 1581. (сл. 45). Млађи део је, од л. 176 до 203', из средине XVII века, са воденим знаком – круна са звездом и полумесецом и контрамарком А-С, врло слично Николајев 183 из 1641. (сл. 552).

Писмо. Рукопис је писало тринаест писара који се наизменично смењују. Највише је заступљен први писар који почиње и завршава рукопис. Он пише следеће делове: л. 1–7, првих седам редова л. 105', л. 131–135, 204–269', 312–375' и л. 387'. Други писар пише: л. 7'–9'; трећи писар пише од л. 136 до 174; четвртом писару припадају л. 10–105; петом од последњих једанаест редова л. 105' до 107'. Шести писар исписује л. 108–108'; седми 109 и прва три реда л. 110. Осми писар пише од л. 110 до 111'; девети од л. 112 до 130', десети пише од л. 272 до 296', једанаести од 297 до 309; дванаести од 378 до 387, и тринаести пише од л. 176 до 203' (додатак из XVII века).

Прву писарску руку карактерише средњи полуустав са брзописним елементима који је на појединим листовима врло ситан. Остале руке углавном пишу ситним полууставним писмом. Део из XVII века исписан је средњим полууставним писмом са

брзописним елементима. Рукопис је писан српском редакцијом и ресавским правописом.

Орнаментика. Рукопис нема већих украсних елемената и заставица.

Текст првог писара исписан је тамном сепијом, а наслови и важнија места црвеним мастилом. Писмо другог и трећег писара писано је смеђом сепијом, а наслови и иницијали цинобером. Иницијали имају строге геометријске линије и заузимају од три до осам редова. Поједина слова украшена су задебљањима по средини вертикале или гранчицама на крајевима. Код трећег писара на *л.* 167' цинoберни иницијал изведен је сигурном руком и прецизним цртежом уз сам блок текста, строгих је линија, уоквирен разиграном танком лозицом која се на оба краја завршава раскошним гранама. Четврти писар пише црним мастилом, а само наслове и важнија места и почетна слова пише црвеним мастилом. Мали број иницијала, као на *л.* 86', украшен је стилизованим гранчицама и изведен на маргини уз блок текста. Пети писар бледом сепијом исписује текст, а наслове и почетна слова црвеним мастилом. Шести писар почетна слова пише цинобером. Писмо шестог, седмог и осмог писара је слично и изведено је сепијом. Текст деветог, десетог и једанаестог писара писан је црним мастилом, а наслови и важнија места – црвеним. Дванаести писар текст исписује тамномрком сепијом, а поднаслове цинобером. Тринаести писар пише црним мастилом, а наслове и иницијале црвеним. Поједини иницијали заузимају и по пет редова текста, имају издужене линије, строго симетричне, са украсним бобицама и малим стилизованим гранчицама на крају стабала.

Повез. На повезу су даске са жлебовима по рубовима, који се прекидају на угловима. Капитална врпца је сиво-жута. Сачувани су трагови копчи на предњој корици. Даске су пресвучене тамномрком орнаментираном кожом. Предња корица по средини правоугаоног простора има велики тордирани двокраки крст на орнаментираном постољу, уоквирен инструментима мартирије. Око крста је криптограм ѿ҃ ҃ка. Уски оквир од плетенице затвара овај простор. На пресецима линија налазе се розете и цветови. На задњој корици централни део правоугаоника чине стилизоване палмете постављене у облику крста. У угловима су палмете и цветови, а све је уоквирено орнаментираном траком. Повез је из XVII века.

Садржај. Делови из номоканона, требника, Властареве синтагме и др.

л. 1: Оуставь изв(е)день ѡт(ь) грьч(ь)скыие книгы ѡ б(о)ж(ь)ств'нѣи лут(оу)ргїи. ѕри с(ве)щенниче и вънимаи опасно. Б(о)ж(ь)ств(е)на лут(оу)ргїа о сицеви. аще же с убо кто съ иже бл(а)гоговѣнїемь и вѣрою сътвараеть сїю.

л. 7': Чин(ь) помыти хотеще мощи с(ве)тыхь. поп(ь) влиет(ь) водѹ въ чашѹ и поставит(ь) и мощи. и начноуть пѣти. с(ве)тыи б(о)же. и троп(арь) с(ве)т(о)мѹ егож(е) соут(ь) мощи. и ст(и)х(и)ре. и дрѹге ст(и)х(и)ры кр(ь)стны. глас(а) в. и м(оу)ч(е)ничне таж(е) дїакѡн(ь) мирѡм(ь) г(оспод)оу пом(о)лим с(е). Чин се завршава уобичајено.

л. 10: Ѹказ(ь) седмым(ь) въселиенскым(ь) събоорѡм(ь) пръвы с(ве)тыи въселиенскыи събоорь. быс(ть) въ ц(а)р(ь)ство константїна великааг(о) … Крај на *л.* 11': сънидоше се на хѹлещих(ь) с(ве)тыие иконы, ихже с(ве)ты събѡрь проклетїю прѣдасть.

л. 12: Правило о постѣ како подобае(ть) постити се. аще кто имат(ь) пост(ь) ѕа .д҃. м(ѣ)с(е)це. да сътворит(ь) ї лут(оу)ргїи.

л. 13: Ѹставленїе с(ве)тых(ь) ѡт(ь)ць о жити въсего лѣта. изложено въкратцѣ. братїе хлѣбѡм(ь) и водою повелѣно быс(ть) нам(ь) жити. Садржи и правила Јована Постника, Никифора, Василија Великог и других светих отаца. Крај на *л.* 40': Аще кто испїеть мочь нѣкоего рад(и) врачеванїа. или кръвїю оумыет се. пос(тить) .вї. лѣт(ь). и ѕа .ѕ҃. лѣт(ь) да се не причеща.

л. 41: Ѕаповѣди и ѹставы с(ве)тыих(ь) ѡт(ь)ць .тиі. и прочїх(ь) с(ве)тыих(ь) събоорь (!) и оучителїи цр(ь)ковныих(ь) послѣдѹющїих(ь) с(ве)тыим(ь) ап(о)с(то)лѡм(ь). изъбранна и въкратцѣ слѡжена. иже ѡ инокѡх(ь) и иерееѡх(ь).

л. 49: Ѿт(ь) правил(ь) с(ве)тыих(ь) ап(о)с(то)ль и с(ве)тыих(ь) ѡт(ь)ць.

л. 54: Обою с(ве)тыю врьховнею ап(о)с(то)ла петра и павла. правила ѕ҃а.

л. 55': С(ве)т(а)г(о) и въселѣнскаг(о) иже въ никеи прьваг(о) събора.

л. 56: Иже въ агкїрѣ помѣстнаг(о) събора.

л. 58: Иж(е) въ новѣи кесарїи с(ве)т(а)г(о) събора.

л. 59: Иже въ гангрѣ събора.

л. 59': Иже въ антуѡхїи сир'сцѣи правил(а).

л. 60: Иже въ лаѡдикїи фригїсцѣи.

л. 62 : С(ве)т(а)г(о) и въселѣнскаго четвртаго събора.

л. 66': С(ве)т(а)г(о) и помѣстнаг(о) събора иж(е) въ сардикїи, рѣкше въ срѣдци.

л. 67: С(ве)т(а)г(о) и помѣстнаг(о) събора иж(е) въ карѳагенѣ.

л. 78: Седмаг(о) въселѣнскаго събора иж(е) въ никеи.

л. 79: Иже въ константїнѣ градѣ прьваг(о) и втораго събора въ цр(ь)квы с(ве)т(ы)х(ь) ап(о)с(то)ла.

л. 79': Иже въ константїнѣ градѣ въ цр(ь)квы б(о)жїеи прѣмоудрости събравшаго се събора. иже седмы съборь оутвръди.

л. 82': Ѡт(ь) посланїа. с(ве)т(а)г(о) василїа къ амфилохїю ѡ с(ве)тѣм(ь) д(оу)сѣ о неписаных(ь) обычаих(ь).

л. 83': Тогожде о том(ь) колика и какова соут(ь) мѣста епитимїамь рекше запрѣщенїемь. четыри соут(ь) мѣста запрѣщенїем(ь) плачоущаго се.

л. 85: Шестаг(о) въселѣнска(го) събора иж(е) въ константїнѣ градѣ въ трѫлѣ полатнѣмь. – Поставлены на мытѣ да изврьжет(ь) се и съ поставльшїим(ь) его :~

л. 86': С(ве)т(а)г(о) дионисїа арх(и)еп(и)ск(о)па алеѯандрьскаг(о) когда подобает(ь) въ великѫю соуб(отоу) пос(ть) оставити :~ С(ве)тыи їеуг(е)листи о врѣмени въскрес(е)нїа г(оспод)а нашег(о) …

л. 87: Великаг(о) аѳанасїа архїеп(и)ск(о)па алеѯандрьскаго къ ам'моноу инихоу о съблажнающих(ь) се въ нощи :~ Рьци бл(а)гоговѣние, которыи грѣх(ь) имати.

л. 88: С(ве)т(а)г(о) грїгорїа б(о)гослова ѡт(ь) словесь ѡ тѣх(ь)жде книгах(ь). – Прьвые бытїе. потом(ь) исход(ь) и левитикь.

л. 89: С(ве)т(а)г(о) амфїлохїа къ селевкоу ѡ тѣх(ь)жде книгах(ь) ветхаг(о) же завѣта книгы бытїе и потомь исход(ь).

л. 90': Ѳеѡфїла архїеп(и)ск(о)па алеѯандрьскаго възглашенїе б(о)гоявленїю наставшоу в(ь) нед(ѣ)лю :~ Нед(ѣ)лныи д(ь)нь почитает се.

л. 91: Кұрїла архїеп(и)ск(о)па алеѯандрьскаго о правовѣрїи на несторїа :~ Аще кто не исповѣдает(ь) б(ог)а быти по истинѣ емманоуила.

л. 92': Петра архїеп(и)ск(о)па антиохїскаго къ бнетъїьскомоу архїеп(и)ск(о)поу. бѣ же съ при патрїарсѣ константїна града алеѯїи :~ Нигдѣже н(ѣ)с(ть) написано.

л. 94: Избранные ѡт(ь) закона б(о)гомь даннаго изр(а)н)л(и)том(ь) моусеом(ь) о соудѣ и о правде :~ Не прїимѣши слоуха соуетна.

л. 96: Никїты миниха презвїтера монастыра стоудїискаго. порекломь стиѳїть кь латинианом(ь) о опрѣснъцѣх(ь) :~ Аще въ тебѣ разоум(ь) рече прѣмоудрос(ть) ѡт(ь)вѣщаи ближнемоу.

л. 112: Василїа великога. привило (!) .д. тробрачным(ь). и многобрачным(ь) тожде под(о)бнѣ оуставихом(ь) правило. Апокрифни текст.

л. 117: С(ве)т(а)г(о) василїа о с(ве)томь причещени. въпрос(ь) аще достоить не соущоу с(ве)щеникоу своею роукою причещати се.

л. 120: Сказанїе ѡт(ь) слова о дрѣвѣ разоумнѣмь. прїиде змїа къ евое и гла(гол)аше яко коснѣта се дрѣво боудета яко боѕїи.

л. 122': С(ве)т(а)г(о) Іѡ(а)н(а) дамаскына ѡ кланяющїих(ь) се на въстѡк(ь). не просто. ни яко ж(е) приличне, ни безоума, на въстокъ.

л. 127: С(ве)т(а)г(о) Симеона новаго б(о)гослова. яже въсее твари, и самѣх(ь) хероувїмь и серафимомь невидими.

л. 131: Ѡ канонико и о иже ѡ хиротонїи даемых(ь). ѡт(ь) тое въси въ неиже е(сть) цр(ь)ковь прѣмо под(о)бїа мѣстоу, соудом(ь) еп(и)ск(о)па да хиротонисавают се.

л. 132: Никиты бл(а)женаго митрополита иракленскаго. къ константиноу еп(и)ск(о)поу, о двоежен'цѣхь :~ Ѡпасенїе оубо двоежен'це не ѡбыче вѣнчавати.

л. 132': О женѣ еже моужь на тоуждоую землю ѡтиде :~ Не под(о)бает(ь) поимати отроковици иного моужа.

л. 133: Ѡт(ь) ѡтвѣть Іѡана с(ве)щеннѣишаго еп(и)ск(о)па кїтрошкаго, кь с(ве)щеннѣишемоу еп(и)ск(о)поу драчаскомоу кавасилѣ :~ Ѡ антиминсѣхь :~ Антиминсїе ѡс(ве)тителные причестив'ше се силы.

л. 133': О иже ѡсвѣщати се своих(ь) жень въ нед(е)лю и въ четиридесетницоу :~ Иже ниже въ в(е)черь оубо г(о)с(по)до именитаго своих(ь) жень ѡсвѣщающех(ь) и се.

л. 136: Чин(ь) бываемыи на ѡдѣаниие расы: въходить хотеи прїети расы. и творит(ь) метанїе игоумено.

л. 137': Послѣд(о)ванїе малаго ѡбраза еже е(сть) мантїа по оударенїи дрѣва слоужбы. и починающимь братїам(ь) часы въводит(ь) еклесиархь хотещаг(о) пострищи се.

л. 143': Чин(ь) бываемыи великаго и агг(е)льскаго ѡбраза. ѡт(ь) вечера прїнашают(ь) се рызи. и схима. и проча образа того. хотещаго се пострыщи. вь с(ве)тыи жрьтвьникь и полагают(ь) се на подножїе с(ве)тыиа трапезы и поют се веч(е)рь оубо вь папратѣ ст(и)х(и)ры ѡбразоу. съ ст(и)х(и)рами с(ве)таго. емоуж(е) е(сть) д(ь)нь. на оутрни же. канѡны. ст(и)х(и)ры. глас(а) в. егда ѡт(ь) дрѣва. вѣрою приходещаго к тебѣ вл(а)д(ы)ко. на стъзю правды твоее ме поставль настави.

л. 163: Ѡглашенїе въ кратцѣ великаго. и агг(е)льскаго ѡбраза: въпрос(ь). что прїиде брате припадае с(ве)томоу жрьтвьникоу.

л. 167: М(о)л(и)твы на вьсакоу потребоу м(о)л(и)тва. юже гл(агол)еть архїереи, или д(оу)ховникь прощенноу за грѣхы вьсе волные и неволные. и за вьсакоу клетвоу, и заклинанїе. и за вьсакь грѣхь. – Г(оспод)и Ї(со)у(се) х(рист)е б(ож)е нашь. с(ы)не и слово б(ог)а живаго пастырю и агнье.

л. 176: Чинъ ѡс(ве)щенїю масла да сьбероут(ь) се .з. поповь. и вьсиплють пшеницоу въ блюдо. и поставеть кандило, и .з. оужиць, и .з. полниць. имыже е(сть) мазати с(е).

Одломци из Властареве Синтагме, глава пета до седме из другог састава:

л. 202: Глав(а) .е. вѣдѣ състава, о ц(а)ри. ц(а)ръ е(сть) законное прѣдстател(ь)ство. ѡбще бл(а)го всем(ь) послоушником(ь).

л. 203': завршетак седме главе – въсак(ь) ѡбрѣтаеи блѣды на ц(а)ра. въ хартїи запечатлѣннѣ. ил(и) незапечатлѣннѣ. и не абые изждизае. нь прочитае. да подлежит(ь) томлению. емоуже би подлежалъ и сложивши блѣдъ :~

л. 204: Слоужба ос(ве)щенїю водѣ. на новїи м(ѣ)с(е)ц(ь). такожде и м(ѣ)сеца авг(оу)ста .а҃. д(ь)нь :~ Облачит' се с(ве)щеник(ь) въ всоу ѡдѣждоу. аще е(сть) и дїакѡн(ь).

л. 213: Чинъ бываемы на разлоученїе д(оу)ши. вънегда начнет(ь) брать изнемагати.

л. 221: Послѣдованїє бываемо. о оусьпшыих(ь) инокыих(ь). єгда кто ѡт(ь) монах(ь) братїє изыде къ б(ог)оу.

л. 248: Чинь бываемыи над(ь) коливѡм(ь) за мрьтвых(ь) веч(е)рь поп(ь) реч(е)ть бл(аго)с(ло)вень б(ог)ь таж(е) тр(и)с(ве)то г(оспо)ди пом(и)лѹи .вї.

л. 254': Оуказь како въздызает се великаа панагїа. въ с(ве)тыи и великы чь(твьрта)к(ь) по еже сьтворити проскомидїю.

л. 257': Їѡ(а)нна митрѡп(о)лита Никиєискаго еж(е) обличытелное на армени :~ Понєже оубо евтихїи и дїоскорь, и тимоѳеи елѹрь. и ихь единомысльникы … Л. 269' крај: … ıако едино дѣиство о х(рист)е проповѣдающе. да боуд(е)ть проклети. ıако едино хотѣнїе. и волю ѡ х(рист)ѣ проповѣдающе. да боудеть проклети амїнь.

л. 272: Никити философа пафлагона. ıако въ .гї. д(ь)нь лоуни. прѣд(ь) єдинѣм(ь) д(ь)немь закон'ные пасхы. г(о)с(под)ниа быс(ть) веч(е)ра. а не агньца тогда съ оучєникы ıаде х(ри)с(ть). ищет се ѡ вечеры г(о)с(под)ны ѡт(ь) многых(ь) ıаже съ ѡбѣма на десете оучєникѡма. Л. 286 крај: … елика же ѡт(ь) сихь соупротив'на възьмнѣше с(е) быти нѣкыимь. тлькоующе єже и быс(ть) веч(е)рь. и быс(ть) оутро д(ь)нь єдинь раза(ь)рѣшихѡмъ.

л. 286': Стезанїе бывшеє вькратцѣ вь Їер(оу)с(а)л(и)мѡх(ь) при софрони архїеп(и)скопѣ ѡ вѣрѣ хр(и)стїансцѣи. и законѣ евреискомь. съшд(ь)шоу се сьборѹ христїаньскомоу и евреискомоу :~ Х(ри)стнанинь прѣжде всѣх(ь) сынх(ь) дльжнь єс(ть) вьпросити жидовина. Л. 309 крај: … ѡтидоше жидове заıаплъше се. х(ри)стїане же веселеще се ѡ х(ри)стѣ г(оспод)и нашем(ь) емѹже слав(а) и дрьжава сь безначелным(ь) ег(о) ѡт(ь)цем(ь) и прѣс(ве)тым(ь) и бл(а)гым(ь) и животворещим(ь) д(оу)хом(ь) ег(о) н(ы)ниа и пр(и)сно и въ вѣки вѣкѡм(ь) амин(ь).

л. 312: Тльковаными ѳеѡд(о)ритово пѣсни пѣс(нѣ)мь соломона ц(а)ра :~ Елма же нѣкымъ єже пѣсни пѣснѣмъ ѡт(ь)мѣтающемъ. и д(оу)ховноу быти книгоу невѣроующемь. Л. 373' крај: … ть оубо и под(о)бнїи емоу даше жїтїе свое въ любви б(о)жїи. о х(рист)ѣ їс(оу)сѣ г(оспод)и нашемь. емоуже слав(а) съ ѡ(ть)цемь и с(ве)тым(ь) д(оу)хомь амїнь :~

л. 374: Сказанїе въкратцѣ о скончанїи кроугѡвь и пасхалїе. се знаменїе скончанїа настоещаго житїа. єже прѣжде лѣть .л҃. неıавити же се н(е)б(е)си доузѣ. Л. 375' крај – … въ лѣто, ѕ҃ц҃ѕі, (6916 = 1408. год.) конць иже н(ы)ниа текоущаго обхода. гїго. и иныє пасхы несоут(ь) ниже обходить, тьїю едина .пд҃ лѣта ıаже нечьстїа. и скончанїе .з҃.мъ вѣкѡм(ь). и горе иже тогда постигшимь ѡт(ь) скрьбеи бывамыих(ь).

л. 376: Ѡ с(ве)тых(ь) монастирѣх(ь). при клавди кесарї. Марко еѵа(н)г(е)листь вь егѵптѣ прьвѣє їеѵ(ан)г(е)лїе напїсавь … л. 377' крај: да все б(о)ж(е)ствнаа прѣложеть попечєнїе. и ни едина оумь запиєть сь оузи на н(е)б(е)са възыти. и мысльное и неизреч(е)ною б(о)жїе оузрѣти жилища добротоу :~

л. 378: Пооучєнїе къ минихом(ь) каковѹ под(о)баеть быти инокѹ. надѣющею се на м(и)л(о)сть б(о)жию, и на преч(ис)тоую его м(а)т(е)рь надѣє се поноудих(ь) се азъ грѣшныи и недостоиныи и непотрѣбныи … Садржи *Устав о монашком животу* св. Теодорита – „наказаније“ светих отаца, крај на л. 387: … и къ х(рист)ѹ единомѹ възыраюше д(оу)хомь горѣще гос(подев)ы работающе, дрѹгь дрѹго чьстїю болше почитающе. съ поклонєнїемь и смѣренїемь. да полоучитѣ их(ь)же желаете н(е)б(е)снаго ц(а)рствїа. о х(рист)е їс(оу)се о г(оспод)и наш(емь).

л. 387': Одломак апокрифног текста о историји Јерусалима, од места: Авраамь оубо .р҃.лѣтнь роди измаїла. ѡт(ь) негож(е) измаилите роднше се. На истом листу текст се прекида на месту: с(ы)нь ли твои ес(ть) Їс(оу)сь. она же реч(е) еи. они ж(е) рѣше и кто єс(ть) ѡт(ь)ць емѹ. прѣнепороч(ь)на же ѡт(ь)вѣщавь и реч(е), ѡт(ь)ца оубо на земли не имать. аз'же родих(ь) его ıакоже вѣстьть. ѡт(ь)ць же его б(о)гь єс(ть) они ж(е) рѣше. и оубо напишем ли его вь написа …

Записи. Записа нема.

Литература. Красић 1885, 61–86; Мошин 1971, 50; Богдановић 1982, 111; Суботин-Голубовић 1999, 223.

2

МСПЦ Грујић 2

ТРОПАРНИК – МЕСЕЦОСЛОВ СА ЧАСОСЛОВОМ

трећа четвртина XVI века, са штампаним деловима из XVI века

Папир, 310 + IV л., 123 × 95 мм, са по 15 и 18 редова на страни. Књига је састављена из два дела, рукописног и штампаног, нема почетка ни краја, многи листови су волантни, а многи недостају. Свешчице су обележене на почетку и на крају и то по средини доње маргине. Последње две свешчице нису обележене. Наместо изгубљеног рукописног, убачени су штампани делови из *Зборника за путнике* Вићенца Вуковића из 1547. и *Зборника за путнике* Божидара Вуковића из 1520. године. Недостају следећи листови: први, по један иза л. 63 (први л. 9. свешчице), 118 (први л. 16. свешчице), 133 (први л. 17. свешчице), три листа иза л. 137 (шести, седми и осми лист 18. свешчице) и цела 19. свешчица. Погрешно је обележена свешчица 22 као и 12 свешчица на њеном осмом листу. Обележавање листа 138 је поновљено, а 142. прескочено. Празни листови из XVIII века су: 227, 309 до 312. Штампани део почиње од л. 138 до 142' – *Зборник за путнике* Вићенца Вуковића, а на

л. 223 до 231' и 233 до 308 је *Зборник за йуйнике* Божидара Вуковића.

Водени знаци. У првом делу рукописа, од л. 1 до 61', затим од 63 до 137' и од 143 до 203, водени знаци су из треће четвртине XVI века (1560/70): 1) котва у кругу са звездом одозго и иницијалима A-I испод знака, врло сл. Мошин 1625 из 1560/70. године (сл. 265); 2) исти знак са контрамарком A-P, врло сл. Мошин 1639 из 1567. године (сл. 338); 3) котва дуплих контура у кругу са звездом одозго и контрамарком F-C, публиковао Мошин 948 из 1560/75. године (сл. 339); 4) кардиналски шешир са крстом одозго, сл. Дечани 15 из 1561. (сл. 958). Други део рукописа (л. 62 и 204–222'), такође је из треће четвртине XVI века (1560/70.): 1) котва у кругу са звездом одозго и контрамарком P-A, публиковао Мошин 1849 из 1560/75. године (сл. 369). Трећи део је штампани додатак из поменутих издања Виђенца и Божидара Вуковића. У овом делу нема водених знакова; постоји само контрамарка у облику крста са два троугла, која постоји и у *Служабнику* Божидара Вуковића из 1519. године. Уз повез задње корице су водени знаци: 1) круна; исти знак у расположивом материјалу не постоји, датирамо га према повезу XVIII веком (сл. 667) и 2) детаљ грба неидентификован, највероватније из XVIII века.

Писмо. Рукопис су писала четири писара и то: први писар од л. 1 до 61', од 63 до 137' и од 143 до 203'; други писар пише л. 62, 204 до 205 и 206 до 222'; трећи писар пише само на л. 232, а четврти на л. 232'. Писмо првога писара је полууставно, са карактеристичним облицима писама XVI века. Рукопис је српске редакције с ретким акцентима; има само ь, троного и двоного т, високо ѣ с вијугавом пречкицом; двопотезно ж изнад реда, употребљава се поред ꙁ и ѕ (ѕвѣꙁдоу). Писмо другог писара је ситнији леп полуустав с нешто млађим облицима и са јачим траговима ресавског правописа који се огледа у употреби ъ и ь и акцентима. Има једнопотезно положено в, грчке облике слова є и а, занимљиво ꙋ с виљушком изнад ѡ, више лигатурних облика. Писма трећег и четвртог писара доста су невешто писана и припадају времену преповезивања рукописа – XVIII веку.

Илуминација. Први писар исписује главнину текста бледом и тамнијом сепијом. Наслови и веће текстуалне целине исписани су цинобером. Иницијали су изведени цинобером и геометријског стила. Имају благо повијене контуре, укомпоновани су у блоковну текстуалну површину.

У делу рукописа који пише други писар текстуални блок је исписан сепијом, а наслови и важнија места црвеним мастилом. Иницијали су тамноцрвени, строгих геометријских линија, украшени биљним и геометријским детаљима: тачкицама, цртицама и таласасто повијеним гранчицама са листовима и пупољцима. Изведени су на маргиналном простору уз саму блоковну површину.

У штампаном делу текст је уоквирен богатим гирландама са плодовима и цвећем. На доњој маргини испод текста су композиције из циклуса Старог и Новог завета, као и сцене из циклуса великих празника. Композиције сцена имају у првом плану људске фигуре, а у позадини увек пејзаже. Листови су обрезани тако да је смањен првобитни формат књиге.

Повез. Даске имају закошене рубове, пресвучене су светломрком орнаментираном кожом, са ребрима на хрбату. Капитална врпца је у плавој, жутој и црвеној боји. Сачуване су металне копче.

Предња корица компонована је од правоугаоног великог простора који има орнаментирани оквир и велики медаљон у центру, са композицијом Распећа слабо видљивом.

Задња корица је оштећена а орнамент је јако излизан да се скоро ништа не види. У целини повез је добро очуван и највероватније је из XVIII века.

Садржај. л. 1–135': *Месецослов*, без првог листа. Почиње – ... чл(овѣ)колюбче. Слава, прѣпод(обномоу). Трьпѣнию стльпь бы(сть) итд. – тропар Симеуну Стлпнику, 1. септембра.

л. 26: 14. октобра, Преподобныѥ матере наше Пет'ки – тропар и кондак С(ве)тꙋю вьси ꙁастоуп'ницꙋ соущꙋю вь бедах(ь).

л. 28': 19. октобра, преподоб'наго ѡ(ть)ца нашего Іѡан'на рил'скаго – тропар Покаанїю ѡснованїю и кондак Благодѣтїю б(о)жїею ѡбогатил' се ѥси.

л. 29: 21. октобра, Прѣнесенїѥ мощемь с(ве)таго Иларїона епископа Меглен'скаго; л. 29': троп(арь) гл(а)сь .г҃. Чюдо ꙗви се иꙁвѣщенїа ... ко(н)д(акь) гл(а)сь .г҃. Ꙗко свѣтиникь ꙗви се раꙁоумномꙋ сл(ь)н(ь)цоу неꙁаходими; л. 30: дроуги ко(н)д(акь), гл(а)сь .г҃. ꙗко свѣтоносна ꙗви се с(ве)т(ите)лꙗ памет(ь).

л. 33: 28. октобра, Иже вь с(ве)тыих(ь) ѡ(ть)ца нашего Ар'сенїа ар'хїепископа Срьб'скаго – тропар М(и)л(о)сти настав'ниче и кондак Вь пищи словесь твоих(ь).

л. 40–40': 11. новембра, С(ве)таго слав'наго великомоучеиника иже вь ц(а)рех(ь) Стефана иже вь Дечах(ь) – тропар

Царство еже на земли добрѣ окрьм'ляюе и други Вь трьпенїих(ь) доблестрадал'ныих(ь) подвигь твоихь; л. 41' – кондак Дроугаго Константина и други Вь ц(а)рех(ь) бл(а)гоч(ь)с(ь)тно поживь.

л. 73: 14. јануара, Иже вь с(ве)тыих(ь) о(ть)ца нашего Сави прьваго ар'хїепископа срьб'скаго; л. 73' – тропар Поути вьводещаго и кондак Из'браннаго от пелень.

л. 87': 13. фебруара, Памет(ь) прѣподоб'наго о(ть)ца нашего Сумеона срьб'скаго, новаго мироточ'ца; тропар Божьствьною благодѣтию просвьтев' се, кондак Агг(е)льское на земли вьзлюбивь житїе.

л. 88: 14. фебруара, С(ве)таго Курила Философа и оучителя словеснаго; тропар От(ь) пелен(ь) прилежно прѣмоудрость, кондак Тврьдимь оумомь.

л. 106': 9. маја, Прѣнесенїе мощем(ь) с(ве)таго Николи. Слоужба в'са пис(а)на дек. .ѕ.

л. 125: 26. јула Прѣнесенїе мощем(ь) прѣподоб'ные м(а)тере наше Петкы. Слꙋж'ба в'са пис(а)на ок(тем)рия .ді.

л. 132'–133: 16. августа, ...и прѣподобнаго о(ть)ца нашего Іоакїма Сарандапор'скаго, иже вь горѣ осогов'сцѣи постив'шаго се. Троп(арь) гл(а)сь .в. Житїе си оустрои(ль), вь своем(ь) си богатьстве, д(оу)ши си стежавь, бл(а)женне о(ть)че Іоакиме б(о)гомоудрѣ. Сьна бо очи твои николиже прїнеста, безьпрѣстанїа мол'н б(ог)оу принесе. Мы же ти се м(о)лимь непрѣстано, м(о)ли сп(а)сти се д(оу)шам(ь) нашим(ь). Ко(н)д(ак) пр(ѣ)подо(бно)мꙋ гл(а)сь .в. Вь м(о)литвах(ь). Вь мол'бах(ь) не оусипае, пр(ѣ)подобне, вьсприем(ь) силоу на соупротив'наго врага, трьпенїем(ь) бо своим(ь) прѣподобне о(ть)че Іоакїме вьшьдь на н(е)б(е)са, яко жиз'нь тлѣн'ноу оставивь на земли, на нетлѣнїе прѣселил' се еси на н(е)б(е)са. Тем'же те хвалим(ь) в'си и прѣпрославляем(ь).

У месецослову недостаје због изгубљених листова:

Прекид на л. 63' – крај кондака Рождеству Христову; наставља на л. 64 – ... прїем'ше радоуют се, и неизречен'ное на земли рождшаго се вьспѣвають – кондак 26. децембра.

На л. 118': текст се прекида Иже вь пльти житїю твоемꙋ ... тропар преподоб. Афанасїа афонскаг(о), 5. јула; наставак на л. 119 – Акакїе пр(ѣ)подобне, того подражае вол'ное смеренїе – кондак преп. Акакију, 7. јуна.

Прекид на л. 133': М(оу)ченикꙋ, гл(а)сь .в. Вь м(о)л(и)твах(ь) ..., 16. августа, у служби Св. муч. Диомида, а наставак у служби 24. августа, на л. 134: ...моудрѣ, моужь лоукавих(ь) отьратиль (!) еси вѣры; 22. августа, кондак муч. Агафоника.

Месецослов се свршава на л. 137'.

л. 138–142': *одломак из штампаног Зборника за путнике Вићенца Вуковића 1546. г.* садржи по 22 реда у оквиру, на доњој траци су композиције из циклуса библијске историје (в. Медаковић, табл. LXXII наводи исте слике за Вићенцов Зборник 1547. године). Листови су са свих страна много обрезани да се прилагоде формату Молитвеника, тако да нису сачуване ознаке кватерниона. Садржи текст од 65. псалма: ...славоу хвалѣ его, до Слава и нинѣ иза псалма 69. Иза тога је опет прекид од једног листа.

л. 143: *Часослов* – *Начело полꙋнощници*, у којој на првој страни иза почетних молитава и псалма 50. почиње катизма XVII, која иде до л. 156; л. 156' је празан.

л. 157: *наставак месецослова* – *Начело с(ве)таго и великаго поста,* Неделя, вь нюже чтет(ь) се, с(ве)щен'ное еу(а)г(г)(е)лїе, яже о митари и фарисеи, итд. до л. 190'.

л. 191: *Слоужба кь Г(оспод)оу нашемоу І(соусо)у Х(рист)ꙋ,* гл(а)сь .ѕ. Под(о)бьнь) В'се оупованїе. Іѧсоу)се прѣсл(а)дкыи, итд. – канон без акатиста.

л. 200': *Канон(ь) пѣваеми кь Г(оспод)ꙋ по в'се д(ь)ны мнихом(ь).* На празном л. 205' касније су исписане молитве.

л. 206: *На бл(а)жена осми гл(а)совом(ь),* с апостолима и јеванђељима: недеља гл. 1, понедељак гл. 1, уторак гл. 2, среда гл. 3, четвртак гл. 4, петак гл. 5, субота гл. 6 – до л. 220.

л. 220': *додатак месецослову*: – М(е)с(е)ца ок(товра) .ф. с(ве)т(а)го Стефана деспота – тропар Процвѣте нам(ь) бл(а)год(ѣ)ти Стефана новаго памеіть и кондак Прїидѣте в'си Стефана вьсхвалим(ь).

М(е)с(е)ца дек(емврия) .і. с(ве)таго Іоан'на деспота – тропар Дивнь твореи прѣславна чюдеса и кондак Прїидѣте достодльжно почьтем(ь) Іоан'на новїе бл(а)год(ѣ)ти слꙋжителя.

М(е)с(е)ца дек(емврия) .ѕі. с(ве)тїе ц(а)р(и)це Феофани – тропар Вь тебе ц(а)р(и)це сп(а)се се еже по образоу и кондак Земльна ц(а)рица и н(е)б(е)снаа показа се.

М(е)с(е)ца ген(вара) .иі. с(ве)т(а)го бл(а)д(ы)ке Мазима, тропар Странное рожденїе и вьспитанїе биль еси и кондак Крьсть вьз'мь многїе скрьби и изгнанїа подеть с(ве)тителю.

М(е)с(е)ца їюн(їа) .еі. с(ве)т(а)го и славнаг(о) и великом(оу)ч(е)ник(а) кнеза Лаз(а)ра – тропар Красотꙋ вьжделевь слави б(о)жїе, кондак В'збран'ника бл(а)гоч(ь)стїа.

М(е)с(е)ца июл(їа) .л. с(ве)тие и пр(е)под(о)бние м(а)тере наше Агг(е)лїе дес(ь)потиц(е), л. 222', тропар: Вышнаго живота желающїи спод(о)бити се. нижнꙋю пищꙋ тьщно оставила еси, и б'гатьство сво(е) расточила еси нищим(ь). и б'гатьство н(е)б(е)сное прїеть, и по сьмр(ь)ти нас(ь) освѣщаїши. и чюд(е)сь твоих(ь) всехвална агг(е)лїе источаеши. тѣм ти оуспѣнїе с(ве)тое почитаемь; кондака нема.

л. 223: *додатак из штампаног Зборника за путнике Божидара Вуковића* почиње од 7. л. 2. кватер.:

Въ с(ве)тѹю и великоую неделю Пасхы. Въ неделю ан'типасхы, итд.; л. 223' – *Часословць, иже нощноую и д(ь)нев'ноую слоужбоу* итд. Изнад тога црвена заставица; иза л. 226 изгубљен 1 лист и замењен празним; л. 229 (5. л. 3. кватерн.) – *Начело павечерници* (са уском црно-белом заставицом); л. 232 је изгубљен и замењен листом на којем је попуњен текст руком XVIII в.; л. 234' (2. л. 4. кв.) – *Начело полѹнощници* (са уском црно-белом заставицом); л. 238 (6. л. 4. кв.) – *Начело ѹтрьници* (са црно-белом заставицом са флоралним плетером); л. 249' (1' л. 6. кв.) – *Начело третїаго часа* (са уском заставицом, истом као на л. 234'); л. 255' (7' л. 6. кв.) – *Начело обѣдници*, без заставице; л. 258' (2' л. 7. кв.) – *Начело часоу ѳ҃моу* (са црвеном заставицом); л. 264' (8' л. 7. кв.) – *Чинь егда дльжно ѥсть спати* (са црно-белом уском заставицом). После кватерниона 8 (л. 272'), место изгубљеног кватерниона 9, уметнута је свеска из Молитвеника Виһенца Вуковића из 1560. г. (кватернион 11) – садржи *М(о)л(и)тви с(ве)таго Григорїа Двоеслова* (с црно-белом заставицом); кватернион је без последњег листа, текст се прекида у *Молитви исповѣданїю*. Исповѣдаю тебе Г(оспод)и б(ож)е мои вьсе грѣ...; л. 280 (2 л. 10. кв. првог Зборника), наставља се текстом ... (не)вол'нїе, вѣдомїе и невѣдомїе, што је крај молитве „На сон грядущим" итд.; л. 290 (4 л. 11. кв.) – *Свѣтилне прѣжь неделю* (са црно-белом заставицом); л. 292' (6' л. 11. кв.) (са минијатуром Благовештења); л. 293 (припада 7 л. 11. кв.) са текстом *Слоужба акаѳїстоу прѣс(ве)тыие Б(огороди)це*. Овај Зборник представља непознату варијанту Виһенцовог Зборника из 1560, што је утврђено упоређењем са Зборником Виһенца Вуковића, а објављеног код Д. Медаковића. Текст се прекида на молитви после акатиста: от вьсакого ѥго иадовитаго прилога, нь ...; л. 309–312 – празни.

Записи. Предња корица: Ѻ овиⷨ(ъ) нашиⷨ(ъ) писмомъ Како есть ..., XVIII в.

Зборник песама и молитве, XIX в.

л. 1 одозго, новији запис: Сборник.

л. 3'–4, по доњој маргини, XVIII в.: Сан Часловацъ Гърѹин.

л. 8'–10, по доњој маргини, иста рука: Да естъ на ѕнание васакомѹ прочитающ... како бии Грѹиинъ часловацъ.

л. 156, на слободном делу листа, руком, XVIII в.: Агиосъ о ѳеосъ. агиосъ исхиросъ. аагиосъ аѳана(тос) еленисонъ имасъ. гщ. Слава. Доѯа патрикеи, ке ии инъ, агиос ... аѳанатосъ еленсонъ имасъ. Динамисъ, агиосъ о теос до коньца.

л. 205, на слободном делу листа истом руком као на л. 156, уписани су антифони на јутрењи: Ѿт юности моеи, који прелази на идуһу празну страну; ту долази још молитва Богородици Царице моꙗ преблага.

л. 220, на исти начин уписано је словенским словима Херѹвика гръчьска – Ита и херѹвими, итд.

На последњем листу, 312', истом руком као на предњој корици: Ѻ овїмъ нашиⷨ(ъ) писмомъ. Онда обрнуто: Сиа кънига да се ѕънаа како попъ Стеванъ даде ди... (недовршено).

Литература. Богдановић 1982, 120; Суботин-Голубовић 1999, 226.

3

МСПЦ Грујић 3

ЗБОРНИК СОФРОНИЈА РАВАНИЧКОГ (ФРУШКОГОРСКОГ)

прва четвртина XVII века и друга четвртина XVIII века

Папир, 163 л., 130 × 90 мм, са различитим бројем редова зависно од писарских руку: 13, 20 или 16 до 23. Листови од 7 до 123 имају сачувану оригиналну фолијацију у горњем десном углу, обележену бројкама/словима од 1 до 115, која иде континуирано. Приликом касније фолијације рукописа начињена је грешка, прескочен је л. 78. Иза л. 36 (првобитне фолијације 30) сачуван је фрагмент листа са текстом. Међутим, у тексту између л. 36 и л. 37 не постоји прекид; види се да је писар сам запазио неку грешку на том листу и зато га је исекао, те је текст поново преписао на следећем листу.

Водени знаци. Рукопис је састављен из два дела: старијег, из прве четвртине XVII века и млађег, из друге четвртине XVIII века. Због малог формата књиге фрагментарно су сачувани водени знаци. У старијем делу књиге на л. 42 до 67: 1) круна са звездом и полумесецом и контрамарком А-З врло сл. Београд, МСПЦ 60 из 1625. године (сл. 533); л. 68 до 76 фрагмент звезде, вероватно део воденог знака круне и фрагмент контрамарке, највероватније из истог времена као и претходни одломак; у новијем делу, из XVIII века – врло мали фрагменти неидентификованог воденог знака.

Писмо. Рукопис су писала четири писара који се смењују. Највише је заступљен први писар, монах Софроније Раванички, који почиње и завршава рукопис и то највероватније током 1743. године, како

је и означено у запису на првом листу. Он пише следеће делове: *л.* 2 до 6' и *л.* 78 до 131. Писмо овог дела рукописа типично је за XVIII век, са вокализованим полугласом; ъ место ь при крају речи, с незграпним облицима „буквице". Други писар пише *л.* 1 и *л.* 7 до 41; то је Илија из Ирига, како је сам навео у запису на *л.* 1 и он је 1743. године повезао рукопис. Његово писмо карактеришу наглашена и закошена стабла појединих слова, писаних црним мастилом и тањим пером. Трећи писар пише *л.* 42 до 67. Овај део је из прве четвртине XVII века. Писмо је ситни полуустав, српске редакције с траговима ресавског правописа, с облицима XVII века, употребљава ъ у предлозима и префиксима, са доследним акцентима и спиритусима. Сличан је и дуктус четвртог писара следећег одломка на *л.* 68 до 76, приближно из истога времена.

Илуминација. На *л.* 7 нацртана је правоугаона заставица (103 × 40 мм), у грубом црном цртежу, компонована од биљног орнамента – палмино лишће у три полукружна оквира. Лишће је местимично обојено црвеном бојом, а фон (подлога) је црн. Испод заставице је наслов исписан црвеним мастилом.

На *л.* 19' између текста нацртана је правоугаона заставица, компонована од стилизоване, таласасто изломљене, палмине гране која испуњава централни део, а уоквирена је двема линијама. Цртеж заставице је груб, рађен је црним мастилом, а палмово лишће је обојено црвеном бојом.

Грубо изведени иницијали су црвени, украшени су цртицама, тачкицама и таласастим гранчицама. Маргине скоро да нема. Текст је уоквирен дволинијским црним цртежом, а писан је бледоцрним мастилом.

У оба одломка старијег дела рукописа иницијали су геометријски, црвени, једноставних контура, без украса. Основни део текста писан је тамном сепијом, а последњи листови овог дела рукописа писани су црним мастилом.

Повез. Даске су пресвучене тамномрком орнаментираном кожом, рубови су закошени према унутрашњим странама. Капитална врпца је у жућкастоцрвеној боји, постоје трагови отпалих копчи.

Предње корице имају у централном делу правоугаоног простора велики ромбоидни медаљон, а у угловима су лепезасти орнаменти. Широки орнаментирани оквир затвара ову површину.

Задње корице компоноване су скоро на идентичан начин, с том разликом што су у угловима утиснуте стилизоване палмете. Повез је малог формата, релативно добро очуван, орнамент је местимично излизан, потиче из 1743. године, а рад је Илије из Ирига, према запису са *л.* 1.

Садржај. Служабник за ђаконе, различите молитве, *Житије кнеза Лазара* и апокрифни текстови.

л. 2–6 (додати део из XVIII века): *Слово с(ве)тагѡ о(ть)ца нашего Ѵвагріа ѡ ѵмиленіи дꙋши.* Рече старец. Горе д(оу)ши согрѣшившѣи по с(ве)том(ъ) крещеніи…

л. 7–41 (XVIII век) *Служабник за ђакона*:

л. 7: *Началѡ вечерни.* Диіаконъ. Миромъ Г(оспод)оу помо-л(им)сіа итд.

л. 19': *Оутрена.* Миромъ Г(оспод)оу помолимса итд.

л. 27: *Литꙋргна.* Диіаконъ. Бл(агосло)ви вл(а)д(ы)ко итд.

л. 41' – записи о поменима из села Рилаць (на крају код записа).

л. 42 (из XVII век): *Въ сꙋб(отоу) вече(рь) акаѳістъ живоносномꙋ гробꙋ и въскр(ь)сенію Х(рист)а Б(ог)а нашего.*

л. 52: *М(о)л(и)твы прѣз' неделю твореніе иж(е) въ с(ве)тых(ь) ѡ(ть)ца нашего Кѵріл'ла еп(ис)к(о)па тоуровскаго. Въ неделю по ꙋтрьніи.* Слава тебе Г(оспод)и Б(ож)е мои, іако сподобил ме еси видѣти д(ь)нь прѣславнаго въскр(ь)сеніа твоего итд.; *л.* 56 – *Въ неделю м(о)литва по часѣхь. Въсемогыи Б(ож)е* …; *л.* 57 – *Въ неделю вечерь.* Бл(агосло)влю те Г(оспод)и Б(ож)е мои…;

л. 58: *Въ неделю вечерь акаѳістъ ар'хагг(е)лѡм(ь) Михаилоу и Гавріл*ꙋ; *л.* 63' остављен празан.

л. 67': *М(о)л(и)тва въ понед. по ꙋтрьніи.* Къ вам' іако застоупником(ь). Текст се прекида на седмом ретку молитве, на крају стране – м(о)лите м(и)л(о)стиваго и всещедраго…

л. 68: *М(о)л(и)тва съ оумыліеніем(ь) къ прѣс(ве)теи Б(огороди)цы Твореніе Димитріа Катакꙋзина.* Въсехь ц(а)ра и Б(ог)а м(а)ти. в'сѣхь бл(а)гаа всех(ь) садет(е)ла рождьшіи единаа…

л. 75': *М(о)л(итва) прилѣжнаа къ прѣч(и)стіе вл(а)д(и)ч(и)це наш(е)и Б(огооди)це, иж(е) сію м(о)л(итвоу) творит(ь) на д(ь)нь г не имат(ь) видѣти вѣчніе мꙋкы.* Вл(а)д(и)ко Г(оспод)и многом(и)л(о)стиве С(ы)не и Слове Ѡ(ть)че и д(оу)ше с(ве)ты, пастирꙋ и аг'нчѣ… Крај молитве био је откинут, па је додат нови лист (*л.* 77) на којем је, рукописом из XVIII века, дописан тај крај; *л.* 77' остао је празан.

л. 78 (XVIII век): *Битіе и повѣсть кнеза Лазара. и Милоша Ѡбилиќа и ѡстале г(оспо)де сербске. вѣсть иже бои бити на полю Косовоу.* Самодержаць кнезь Лазарь бѣше ѡчина рода племенита и нарочита. ѡт(ь) б(о)granніи родитель ѡ(ть)ца и матере. И возраста бѣше 16 лѣт(ь) воздаше его родители самодржцоу ц(а)рю Стефаноу … Завршава на *л.* 117' – И госпођа Милица ѡста са синови Стефаномъ и Вꙋкомъ и Лазаромъ, и свое дащере Ела и Видосава. Конець и Б(ог)оу слава.

Иза тога је запис: Сїа книжица мне грешнаго монаха Софронїя раваничкогъ. аще кї є кто отяль илити украль да му отмастить Б(о)гь и с(ве)тыи кнезъ Лазар(ь) на Страшномь суде.

л. 118, истом руком: Слава тебѣ Г(оспо)ди Б(ож)е мои, мако сподобил ме еси видѣти д(ь)нь преславнаго воскресенїя твоего, в он же свободилъ еси сущїа во адѣ свезаннїя... – молитва до л. 123'.

л. 123': Васїлїева летургїя. Аггиось аггїось кирїось Саваоть плирис о: Ураносъ ке и ки итисъ (!) дозис (с)у: Осана ен дис їпсистисъ: Еулогименосъ о соерхоменосъ (!) Ен ономатї кїрїе. Осана ен дис ипсистїсъ.

л. 124: Когда пощени гости приходетъ въ монастиръ на посещенїе: поемъ Достонно есть. Таже стих[и]ръ с(ве)таго кнеза Лазара. Гласъ .и. Їже ва страстотрпце и чудотворцех(ь), и в' бѣдах(ь) непобедимаго помощника и оружника, и м(у)ч(е)ника Г(оспо)дня кнеза Лазара: и преподобнаго оца нашего Ромила чудотворца в' пѣснех(ь) доброгласне вси да восхвалимъ: таже гласъ тои же: Богородиченъ. Еже радуи се агг(е)ломъ прїимшая итд.

л. 124': *Молитва с(ве)таго ап(о)стола Павла от змїе.* Во имя О(ть)ца и С(ы)на и С(ве)таго Д(оу)ха, азъ Павель гонителъ бых, каменїе метах(ь) на ч(ь)стнїе сосуди...

л. 126': *Виденїе с(ве)таго Грїгорїя о б(о)жественнеи литургїи.* Прилучися ему видѣти Хр(исто)ви таини. Видѣ с(ве)щенника облечещася в ризи и спаде с него бреме греховное за трапезу итд.

л. 130': Молїтва от зуба болящаго. Петрь седяше на камену мрамориу...

л. 131'–132: записи литургија и помена из села: Бїочїки, Плуке, Дубница – 1775, Секулить, Жупаневаць, Течїки – 1775, Цикоте – 1786.

л. 132': Г(оспо)ди Боже нашъ седеи на херувимехъ, возставивии силу твоего Сина...

л. 134–142': записи литургија и помена из разних села.

л. 143: Донде же есмы здѣ, той щедрит и милуетъ и спасаетъ... Рече старецъ: мако дивитї се есть, понеже м(о)л(и)тви тако творимъ, и м(о)лим се мако зрещу Б(о)гу гл(агол)ы наше...; л. 145' – записи помена, из села Богалїнцї, Крушевице и Брайковцї.

л. 146: Слава гласъ .и. Покаяния отверзи ми двери итд.; л. 146'–147 – записи из села Вековаць, Падежъ, Крушевица – 1775.

л. 147': Воистину достоино и правѣдно и праволѣпно и спасїтелно – молитва запрещаю ти диаволе; л. 149'–150 – записи из 1775. – село Брайковци, село Плуке, Дубница.

л. 150': Странна ти є песан ова св(е)та таина Исусова на вечери с апостоли ... – песма у осмерцу о Тајној вечери и предателству Јудином.

л. 155' – У Прагу Французи егда су обсели и затворили били, изиде драгомъ ценомъ свашо бѣше мако же следуетъ:

		К	Х
1 осмак брашна		20	–
1 олба соли	–	30	
1 хугарски вол	400	–	
1 теле од г. м(е)сеца	70	–	
1 глава од телета	9	–	
итд.			

Иза тога записи из села Кавадар из 1775. године.

л. 156': *Оглавленїе в книги сеи:* Ектенїя по реду вся а ле; акатистъ живоносному гробу лис(ть) кѕ; акатїст архагеломъ нв; мол(и)твы с(ве)теи Б(огороди)цы зе; Битїя кнеза Лазара лис(ть) оа; Молитва апосто(ла) Павла от змїе лис(ть) рзї; виденнїе с(ве)таго Григорїя о божественой лїтургїи лис(ть) иї (!); молитва от зуба лист(ь) ркв. Иза тога записи из села из 1775. године.

л. 157: Почеци псалама Благословенъ еси Г(оспо)ди и тропара арханђелима Архистратизи божїи; исто на л. 158; иначе на л. 157'–160 – записи из разних села из 1775. године; л. 159 – тропар преподобному Монаховъ множества наставника тя почитаемъ;

л. 161': На аѱѯего село Рековацъ, писа Милошъ итд. – 1765; л. 162–162' – записи из 1778. године; л. 163 – Преда пророка Іеремїи пониди у планину, усеци древо едино колико може донести на себе. и чуван оно древо сву годину. Ї учини от нега крсте и постави на .д. стране около метоха: не ускон се града ни зла дожда; тако и у гумно постави онога древо управи у вршак.

л. 163': Лекъ от зуба; запис о помену.

Записи. Предња корица – записи помена.

л. 1: Во аѱмг (1743) Повезахъ азъ грешни Илия изъ Ирига Благородному брату нашему кирю киръ Софронию на многа му лета. М(е)с(е)цъ маи .кѳ. днъ.

л. 1': М(е)с(е)ца февруарїа в' 13 день с(ве)тыи Феодоръ хоповскїи и тамъ соборъ биваетъ великїи.

Задња корица: поред безначајних речи – ѱалтиръ, ѱаломъ, талантъ – потпис Софронїе еродїаконъ.

Према томе, књижица је састављена 1743. године за јерођакона Раваничког Софронија од старих комада из XVII века и новог дела – ђаконског служабника, житија кнеза Лазара, неких поученија и лекарских савета. На празним листовима су записи о поменима, највише из 1775. године, занимљиви због података из околних села.

Литература. Богдановић 1982, 37.

4
МСПЦ Грујић 4

МОЛИТВЕНИК МИХАИЛА КОВИЉЦА

девета деценија XVI века, са додатком са почетка XVII века и штампаним деловима из 1560. године

Папир, 93 л., 135 × 195 мм, са различитим бројем редова, у зависности од писарских руку: 13, 17, 19, 20, 22, 24. Рукопис је без почетка и са изгубљеним листовима у средини. У лошем је стању, многи листови су волантни, а многи су сечени. Састављен је из неколико целина. Сачуване су ознаке свешчице од л. 46, и то од десете до петнаесте свешчице. Свешчица четрнаест има седам листова, а петнаеста два листа. Основни део рукописа чине две целине, и то: од л. 5 до 17', 25 до 35 и 40 до 45; друга целина је од л. 46 до 83' и 85 до 86'. Свешчице у овом делу рукописа су обележене на почетку, односно на крају, по средини доње маргине. Листови 36 до 39 и 87 до 93 временски припадају другој целини, а л. 84 датиран је према запису. Штампани делови су из *Зборника за йуШнике* Вићенца Вуковића (л. 1–4 и 18–24). После л. 4 недостаје неколико листова, и по један лист иза л. 24, 25, 44, 86, 90 и 91; л. 84 додат је у XIX веку.

Водени знаци. Рукопис се састоји из неколико различитих временских целина. Старији рукописни део (л. 5–17, 25–35 и 40–45), према воденом знаку, је из 80-их година XVI века: 1) котва у кругу са контрамарком C-C (Мошин 1717, око 1580. година; сл. 348). Млађи део рукописа (л. 46–83 и 85–86), према воденом знаку, потиче из 1602/14. године; 2) арбалет у кругу са тролистом одозго и иницијалом V испод круга, врло слично Загреб, ЈАЗУ D-L-34 из 1604. године (сл. 10). У штампаним додацима (л. 1–4 и 18–24) је водени знак: 3) котва у кругу са звездом и контрамарком A-A, Мошин 1592 из 1561. године (сл. 332). Касније убачени листови 36–39, 84 и 87–93, без воденог знака, из различитих су периода (л. 36–39 из XVII века; л. 87–93 из XVII века и л. 84 из 1807. године – према запису).

Писмо. Рукопис је писало девет писара, највише су заступљени први и шести писар. Први писар пише следеће делове: л. 5 до 17' и 25 до 35'; други писар пише од л. 36 до 37; трећи писар појављује се на л. 38; четврти писар на л. 39 до 39'; пети писар пише од л. 40 до 45; шестом писару припада текст од л. 46 до 83' и 85 до 86'; седми писар исписује текст на л. 87 до 87'; осмом писару припадају л. од 88. до 90', а деветом писару л. од 91. до 93'. Писмо првога писара је промењиви, крупнији и ситнији полуустав са брзописним елементима, исписан је дебљим и тањим пером, црним мастилом и тамнијом сепијом. Рукопис је писан српском редакцијом са јачим траговима ресавског утицаја код употребе ъ и карактеристичним облицима XVI века. Други писар пише средњим полууставним писмом са облицима карактеристичним за XVII век, црним мастилом и пером средње дебљине. Писмо трећег писара је неуједначено, писано средњим брзописним полууставом и црним мастилом. Дуктус четвртог писара је врло сличан дуктусу трећег писара. Писмо петог писара карактеришу угласта и благо закошена стабла средњег полуустава; исписано је дебљим пером и црним мастилом. Писмо шестог писара је веома леп калиграфски полуустав са пуно простора између слова и редова, писано је тањим пером и црним мастилом. Редакција је српска, правопис ресавски, са облицима и нормама карактеристичним за XVII век. Писмо седмог писар карактерише неуједначен брзопис исписан дебљим пером и црним мастилом. Писмо осмог писара је доста развучено, полуустав са брзописним елементима; стабла појединих слова су наглашена и закошена. Писано је дебљим пером и црним мастилом. Дуктус деветог писара по типу је брзопис, карактеристичан је по својим развученим и наглашеним потезима, са продуженим и повијеним стаблима. Перо је средње дебљине, а мастило је црно.

Илуминација. Орнаментике нема. Код појединих писара појављују се црвени иницијали геометријско-биљног стила, украшени скромним детаљима. Наслови су исписани црвеним мастилом.

Повез. Даске са рубом мало заобљеним према унутрашњој страни, дебљине 5 мм, са ребрима на хрбату. Пресвучене су тамномрком орнаментираном кожом. Капитална врпца је у тамнозеленој и мркој боји. Постоје трагови отпалих копчи.

Предње корице повеза компоноване су од великог правоугаоног простора, украшеног са по три цвета (седам латица) са унутрашње стране правоугаоника. Оквир који затвара ову површину украшен је дуплим срцоликим орнаментом.

Задње корице такође имају правоугаону површину која је подељена дијагоналама и линијама на троуглове и ромбоиде. Са његове горње и доње унутрашње стране, а на пресецима линија, утиснута су три цвета

са седам латица. Исти орнаментирани оквир као и на предњим корицама затвара правоугаону површину. Доње корице оштећене су од црвоточине, кожа је местимично подерана, орнамент је доста излизан и слабо видљив. Повез је највероватније из XVII века.

Садржај. Молитвеник.

л. 1–4: штампани текст из *Зборника за путнике* Вићенца Вуковића, штампаног у Венецији 1560. године – свешчица .ѕі҃. Q III: Ѹмь и смысль и слово, дарь ѿт Б(ог)а приємь итд. – четврти тропар треће песме канона анђелу хранитељу, крај на *л.* 4' достоино єсть.

л. 5–6': *канон монашки* – … Б(ог)ꙋ. и оуслыша ме ѿт ада прѣисподнѧг(о), итд. – ирмос шесте песме канона завршава се на *л.* 6'.

л. 7–17': *Павечерница велика*; завршава се са и прощеніє.

л. 18–24: штампани уметак из поменутог зборника Вићенца Вуковића, свешчица .і҃. K II: … (дрьжа)воу непобѣдимоую. ѿт всакыих' ме бѣдь свобѡди итд., крај вечерњих молитви; *л.* 18': *Єгда хощеши вьзлѣщи спати* итд, до краја *Молитве свет(аг)о Петра чрьноризца.*

л. 25: *Вь п(о)неделник(ь) Бл(а)жени. гл(а)сь .а҃.*; прекида се на *л.* 25' у Посланици Јеврејима – …како мы оубѣжымь ѿт толице неражьдьше…; наставља се на *л.* 26 – …силꙋ вражію и ничтоже вас врѣдит(ь) – крај Јеванђеља по Луки X, 19 које се чита на литургији у понедељак; затим „блажени" у уторак. Текст се прекида на *л.* 26' у Делима апостолским, на месту нѣсмь дѡстоинь раздрѣшити ремень сапогꙋ его. мꙋжіє (…). Текст се наставља на *л.* 27 – иже добрѣ жив'шеи – „слава" на „блаженима" у среду; затим Посланица Филипљанима итд. Текст се завршава на *л.* 35' јеванђељем које се чита у недељу.

л. 36: *Оуказаніє како вьздвизает се панагіа вь с(ве)ти и вѣлик(и) чет(врта)к(ь),* завршава се на *л.* 37; *л.* 37' садржи записе.

л. 38: каснији додаци – прво васкрсно јеванђеље на јутрењу Прѣблагословена еси б(огород)ице д(ѣ)во, и васкрсни тропар на јутрењу Данас(ь) сп(а)сеније васего мира; *л.* 38' садржи записе.

л. 39: каснији додатак – Иже вьса савршивы словом(ь) твоим(ь) итд, молитва на благослов кутије в памет мртвих.

л. 40: *Чинь бываемы на ѡс(ве)щеніє води*; прекид на *л.* 44' у молитви Б(ож)е великыи и вышныи – ниспосли нам(ь) твоего чл(овѣ)ко…; наставак на *л.* 45 – рече бо кь вам(ь) Г(оспод)ь ꙗко єдинорѣвнителе ап(осто)лом(ь) итд. затим тропар Бесребреницима па Пріими м(о)леніє рабь твоих(ь) прѣнепорочнаа, што је крај службе; *л.* 45' садржи записе и два печата.

л. 46: *Чинь бываеми ѡс(ве)щеніє масла на исцѣленіє д(оу)ши и тѣлꙋ*; прекид на *л.* 83 у молитви Ѿ(ть)че с(ве)тыи врачоу д(оу)шамь и тѣломь нашимь – Григорија Чудотворца; следи празан лист с познијим записима; наставак на *л.* 85 – [на]шего І(со)уса Х(рист)а. на исцѣленіє д(оу)ши и тѣлꙋ рабꙋ б(о)жїю ім(е) р(ѣкь). всегда и н(ы)нѣ и пр(и)сно и вь вѣкы, и вьси .з҃. попов(ь) помазаніє да твореть; завршетак на *л.* 86' – Помощь наша вь име г(оспод)а сьтворшаго н(е)бо и землю.

л. 87: …и на Прѣѡбраженіє Г(оспод)ніе. Бл(а)говѣщеніє. вь кои любо д(ь)нь бꙋдет(ь) поста до неделе цвѣтніє, раздрѣшаем(ь) на рибꙋ – устав о посту, без почетка; крај на *л.* 87'.

л. 88: *Молитва д(оу)ховна ѿт ереа.* Г(оспод)и І(исо)усе Х(рист)е Б(ож)е наша (!) С(ы)не и Слове Б(ог)а жава (!), пастырю и агныче; *л.* 90: друга молитва – Г(оспод)ь прѣм(и)лост(и)выи да ꙋщ(е)дрит ви итд.

л. 90': Что ес(ть) чл(овѣ)кь одрьжим(ь) старостію – текст о 12 свитака.

л. 89, додатак, без почетка: …не имам(ь) тькмо Сп(а)се ѡ тебе родшаго се Б(ог)а нашего. Г(оспод)и помилꙋи .в҃і. Таже м(о)л(итвоу) сію. Б(о)же мои Сп(а)се мои. Вьскоую ме еси ѡставиль, оущедри ме…; прекид на *л.* 91' – и небрѣженіемь ѡдрь…; наставак при крају друге молитве …Д(оу)ха ꙗко да проглєдаю; затим *М(о)литва .г҃. томꙋжде.* Г(оспод)и и Х(рист)е Б(ож)е наш(ь), єдинородни С(ы)не. иже б(о)жіемь даромь…; крај на *л.* 93' – распоред читања псалама за различите прилике.

Записи. Предња корица: Михаил(ъ) ієромонахъ Ковилацъ.

Залепљена цедуљица са записима проф. Грујића: „Молитвеник Виценца Вуковића штамп. у Млецима 1547. (?). нађен у ман. Лепавини, Хрватска. Од. 8. ред 3, Бр. 2. – Број ex 1680."

л. 1, горња маргина: Стефанъ, XVIII век; на доњој маргини: Сія книжица Раба божія Ιѡсід ханса. (?)

л. 5, на доњој маргини: Б(огород)це д(ѣ)во, не прѣзри мене трѣбꙋющаго твое помощи и твоего застꙋпленіа на … оупова д(оу)ша моꙗ и пом(и)лꙋи ме…

л. 6': Месеца іꙋлія 13 дне в' недѣлю. Кꙋзманъ ординацъ…

л. 25': запис Стефана – немачка сентенција о раду као квалификацији вредности људи.

л. 37: Братіє моя возлюбленая; *л.* 37' – безначајни записи помена, међу њима: Писа Иѡасафъ мꙋнахъ .м҃. лѣт. жв. Ѿ(тьцоу ?).

л. 38' – разни нечитљиви потписи.

л. 45: неколико пута Источникъ исцѣленіи и Стефанъ Бате…

л. 45': Павелъ Феѡдоровићъ иеромонахъ ма(нас)тира Лепиҳ Вина, 1807; Проба пера и мастила и написа словце и др.

безначајно. Дугуљасти печат: печать ԡира лини бꙋдıск.. (?), са ликом ст геѡ[ргıе].

л. 59: Стефанъ Банчъ ıеродїаконъ (на маргини).

л. 76: Феѡфилѡ Спасѡевићъ ıеромонахъ лепи...

л. 76': Стефанъ Раıанчевичъ ıерей сїю книжицꙋ ради потребныⷯ м(о)л(и)твъ принеслъ в' Грацъ, и тꙋ непрестанно да пребиваеъ, всакомꙋ на потребꙋ кто изволитъ.

л. 84: Іѡанъ Ћика ученикъ писаⷯ у лето 1807 – Павелъ Феѡдоровићъ монахъ у лето 1807. посла Б(о)гъ с(ы)на своега еднороднаго 1807. – прициїи Савво еромонахъ парь халина.

л. 84': прицин Савво ıеромонаⷯ паръ алини еднꙋ горнꙋ дрꙋгꙋ ѡт чое фине како старъ свакі ıеромонаⷯ. – Бивши їгꙋменъ Маѯимъ Огнян(о)вићъ.

Задња корица: писа Вꙋка беке Милинꙋ Ка... Ђюрђевићъ.

Ꙁаповѣд(ь) божия що е Б(ог)ъ рекао Моисею на горѣ Синаи .а҃. Азъ есамъ Г(оспод)ъ Б(ог)ъ твоиⷯ изведота ѡт ꙁемлıе ећи ...

Радуи се Прѣчиста дева.

Литература. Богдановић 1982, 111; Суботин-Голубовић 1999, 223.

5

МСПЦ Грујић 5

ОКТОИХ ВАСКРСНИ

почетак XIX века

Папир, 163 л., 155 × 95 мм, 15 редова на страни. На почетку рукописа према оригиналној фолијацији недостаје првих 16 листова. Недостаје и крај. Волантни листови су 48. и 49, а празни 80 и 81.

Водени знаци. Две варијанте људске фигуре са крстом и иницијалима испод, тип Ајнедер 817 из 1811. године (сл. 936 и 937).

Писмо. Курзив XIX века. Редакција црквенословенска.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Видни су трагови несталог повеза. Рукопис се чува у картонској кутији.

Садржај. Васкрсни октоих, сачуван од гл. 2.

л. 1': Въ сꙋботꙋ велицѣи вечерни поставимъ стиховъ 10 гласъ 2рыи.

л. 4': На стіховнѣ стихіры воскресны глас 2ги.

л. 15: На літꙋргіи блажена гласъ 2гыи.

л. 17': Въ сꙋбботꙋ на велицѣи вечерни поставимъ стіховъ 10 и поемъ стихиры воскресны гласъ 3тии.

л. 34: Въ сꙋбботꙋ на велицѣи вечерни на господи воꙁваⷯъ, стїхїры воскресны гласъ 4.

л. 58: Въ сꙋбботꙋ на велицѣи вечерни на г(оспо)ды воꙁваⷯъ поставимъ стиховъ 10тъ, гласъ 5тiи.

л. 82: Въ сꙋбботꙋ на велицѣи вечерни поставимъ стіхѡвъ 10 и поемъ 6ти гласъ.

л. 100': Въ сꙋбботꙋ на велицѣи вечерни на Г(оспо)ди воꙁваⷯъ поставимъ стихѡвъ 10 и поемъ стихіры воскресны гласъ 7.

л. 119': глас 8.

л. 141: Васкрсни екзапостолари Константина цара и јутрење самогласне, односно јеванђељске стихире Лава премудрог.

л. 163: текст се прекида са Хрісто стадо твоıе ...

Записи. Грујићев запис на цедуљици: „Број ex 1 ... (исцепано). Извод из Октоиха рукопис почет. XIX века. Нађен ? PAKRAC (плавом оловком) од 9. Ред. 1, Бр. 15".[1]

Литература. Литературе нема.

6

МСПЦ Грујић 6

НОМОКАНОН ИЗ ВЕЛИКЕ РЕМЕТЕ

прва четвртина XVII века

Папир, 96 л., 155 × 105 мм, 20 редова на страни. Рукопис није цео, недостаје крај. Свешчице су обележене на почетку, односно на крају доње маргине испод текста; прве две свешчице обележене су по средини. Рукопис је врло добро очуван и има дванаест свешчица.

Водени знаци. Према воденим знацима рукопис датирамо у прву четвртину XVII века (1610/20): 1) котва у кругу са тролистом одозго и контрамарком I-C-C, публиковао Мошин 2197 из 1610/20. године (сл. 438); 2) три полумесеца, тип Николајев 166 из 1622. године (сл. 758).

Писмо. Леп средњи полуустав с облицима XVII века, српске редакције с траговима ресавског правописа. Од л. 1 до 60' текст је писан црним мастилом, а од л. 61 па до краја блеђом и тамнијом сепијом. Употребљени су, поред ь и ъ, акценти и спиритуси.

Орнаментика. Иницијали су исписани црвеним мастилом, геометријског су стила и малога формата; поједини су украшени скромнијим геометријско-флоралним детаљима. Наслови „правила"

[1] Ови записи више не постоје.

писани су црвеним мастилом. На л. 1 изнад наслова је криптограм изведен цинобером: І҃С Х҃Р.

Повез. Повеза нема. Постоје трагови да је првобитно рукопис био повезан; данас се чува у картонској кутији.

Садржај. л. 1: *Номоканѡнь сирѣч правило ꙁаконик(ь) съ Б(ого)мь с(ве)тыим.* Прїемлѥ помышлѥнїа чл(овѣ)чьскаа, дльжнь быти образь бл(а)гь въсѣмь, въꙁдрьжник(ь), смѣрень и добродѣтльнь итд. – правило о исповеданији.

л. 6': Іоанна Постника, сїє ѥс(ть) рас'соуждєнїє.

л. 9: Како подобаеть д(оу)ховныим(ь) ѡцемь строити исповѣдающїих(ь) имь.

л. 11: *Ѿт(ь) Матѳеа.* Въ д(ь)нехь с(ве)тѣишаго Лѹки, воиноу некоемѹ, оубїинство вол'ною съдѣав'шѹ…

л. 12': *Номоканѡн(ь), си рѣч(ь) ꙁаконикъ имѣѥ правила по съкращенїю; с(ве)тых(ь) ап(осто)ль, Великаго Васнлїа, и с(ве)тыхь съборь* правило .а҃. Иже роукополагаеи чреꙁь прѣдѣлъ, съ рѹкополагаемыим(ь) да иꙁврьжет се, по л҃е. правилоу с(ве)тых(ь) ап(осто)ль. в҃. Иже ꙁа сребрьникы роукополагае, итд. – 281 правило до л. 90, где стоји ознака завршетка: кон'ць ꙁакон(н)коу.

л. 90: *Книга свѣдѣтел'на къ архїерєѹ о хотещем(ь) прїети с(ве)щен'нства степень.* Иже с(ве)щен'наа добре оуставльше б(о)гопроповедници ап(о)с(то)лы.

л. 90': *Скаꙁанїе пра(ви)лѡм(ь)* – преглед садржаја: а҃. О роукополагаемыхь; в҃. О еже ꙁа сребрьник(ь) рѹкополагаемыи; г҃. О причьтницѣхь; д҃. О епископѣхь и с(ве)щенницѣхь; е҃. О причьтьницѣхь; ѕ҃. О причьтьницѣхь; ꙁ҃. О оубїив(ь)ствѣ; и҃. О неволею оубивыи; ѳ҃. О оубїенїи на браны; і҃. Ѿ с(ве)щен'никѹ аще оубїеть; аі҃. О ѡтврьги се Х(рист)а беꙁ ноужди; ві. О иже моукь ради; гі҃. О чародеи и вльхвол(о)вь; ді҃. О иже кон ходить къ вльхвомь; еі҃. О иже вльхвѹють; ѕі҃. О ижѥ (!) ѥчмень или бобѡм(ь); ꙁі҃. О еже приꙁиваеть вльхвы; иі҃. О еже медведь водит; ѳі҃. О коурколакы; к҃. О еже мещѹ(ть) детища на пѹти; ка҃. О еже плесанїа на брацѣхь; кв҃. О отравницехь; кг҃. О житїа с(ве)т(а)го Андреа (на л. 19 иде овако) иже Х(рист)а ради оуродїваго. Ѿткѹдѹ веси и прѣд'гл(агол)ѥши нѣкаа, ѡт(ь)вѣщав' же бѣсь рече. Искоуснь ѥс(ть) ѡ(ть)ць нашь и сѣде въ адѣ, итд.; кд҃. О прѣлюбодею; ке҃. О моужеложникѹ; кѕ҃. О скотоложникѹ; кꙁ҃. О п'тицеложникѹ; ки҃. О блоудникѹ; кѳ҃. О с(ве)щенникѹ съблоудившѹ; л҃. О иже сь сестрою своею; ла҃. О иже съ снахою своею; лв҃. О иже съ брат'нѥю невестою; лг҃. О иже сь стрининою сестрою; лд҃. О иже съ второстриною; ле҃. О иже сь коумою; лѕ҃. О иже сь прїемницею; лꙁ҃. О иже женином сестрою; ли҃. О иже сь двема сестрама; лѳ҃. О иже на мачехѹ своею; м҃. О дѣторастлѣни женскаг(о) пола; ма҃. О иже на женѹ неистове се; мв҃. О ротителю; мг҃. О иже по ноужди; мд҃. Ѿ с(ве)щеникѹ ротившѹ се; ме҃. О татоу; мѕ҃. О татемь примителга; мꙁ҃. О раꙁбоинникѹ; ми҃. О гробокопателех(ь); мѳ҃. О с(ве)тотат'ствѹ; н҃. О двоеженсцоу; на҃. О троженцѹ; нв҃. О еже не подобаетъ православнѹ мѹжѹ еретичасцеи жене сьчетати се; нг҃. О с(ве)щеникоу аще бл(агосло)витъ неподобни бракъ; нд҃. О еже смѣсїти се сь оброучницею своею прежде брака; не҃. О еже аще кто падъ прежде брака; нѕ҃. О с(ве)щеникѹ аще ликѹетъ на брацех(ь); нꙁ҃. О с(ве)щеникѹ еже не ити на игрїща; ни҃. О малакїи; нѳ҃. О малакїи сѹгоубои; ѯ҃. О причьтникїи малакїи; ѯа҃. О малакїи инокѹ; ѯв҃. О малакїи о женахь; ѯг҃. О въ точенїи женамь; ѯд҃. О рождьшїи въ м҃-цоу; ѯе҃. О люденѹ не вьходити въ олтарь; ѯѕ҃. О инокини насилоуема; ѯꙁ҃. О отрочетѹ оумрьшѹ; ѯи҃. О жене оубив'шои отроче; ѯѳ҃. О оудавлени отрочетѹ въ чрѣвѣ; ѻ҃. О неведенїи; ѻа҃. О жени сьнѣшои бїилїе; ѻв҃. О блѹд'ници растлѣвшим(ь) отроче; ѻг҃. О иꙁметнѹв'шим(ь) отроче на стагнахь; ѻд҃. О жени иꙁврьгшои отроче; ѻе҃. О напоени детища; ѻѕ҃. О иноцѣхь и инокиніахь; ѻꙁ҃. О томѹжде; ѻи҃. О боудодеевѹ инокоу; ѻѳ҃. О инокѹ постриженѹ беꙁ ста[р]ца; п҃. О еже не подобаетъ беꙁ искѹса їнока пострижщї; па҃. О женах(ь); пв҃. О мир'скомѹ попѹ; пг҃. О родителехь; пд҃. О иноцѣхь; пе҃. О еже не подобаетъ їнокѹ вѣнчати женитвѹ; пѕ҃. О инокѹ младѹ; пꙁ҃. О с(ве)щенноинокѹ; пи҃. О некнижевноу инокоу; пѳ҃. О правилѹ беꙁкнижноу; ч҃. О їнокѹ аще смеет се на правилѣ; ча҃. О правилѣ; чв҃. О с(ве)щен'ноинокѹ; чг҃. О їнокѹ великаго обраꙁа сьблѹдившѹ; чд҃. О їнокѹ аще распоıашет се; че҃. О инокѹ постриженоу; чѕ҃. О инокѹ аще оставить ложе свое; чꙁ҃. О їнокоу аще оупїет се; чи҃. О їнокоу аще оукрадеть; чѳ҃. О їнокѹ аще съл'жеть; р҃. О їнокѹ аще идеть на бракь; ра҃. О їнокѹ аще посмѣет се; рв҃. О їнокѹ аще идетъ сь женою; рг҃. О їнокѹ аще лоб'жеть женѹ; рд҃. О с(ве)щенноинокоу; ре҃. О с(ве)щенноинокѹ; рѕ҃. О їнокѹ аще бїеть кого; рꙁ҃. О їнокѹ аще ıаде по павечерны; ри҃. О їнокѡхь; рѳ҃. О їнокоу постриженѹ; рі҃. Ѿ игоуменоу; раі҃. О иꙁбежанїи инока; рві҃. О игоуменѹ; ргі҃. О исхождени ѡт манастира; рді҃. О три главиꙁнїи; реі҃. О съпротивленїи; рѕі҃. О еже раꙁараетъ оуставъ; рꙁі҃. О їꙁбеженїи иꙁ монастира; риі҃. О мѹжи и жени; рѳі҃. О об'щемь жити; рк҃. О пекоулн; рка҃. О д(оу)ховницѣхь; ркв҃. О томѹжде; ркг҃. О оукоренїи с(ве)щенника; ркд҃. О повелени люднноу с(ве)щеникоу да поеть литургїю; рке҃. О вражди; ркѕ҃. О печали; ркꙁ҃. О каранїи; рки҃. О оукоренїи с(ве)щенника; ркѳ҃. О вражди; рл҃. О досажденїи ѡ(ть)цоу; рла҃. О чедѣхь; рлв҃. О томоужде; рлг҃. О мрьтвичинїи; рлд҃. О ıадени месо вь с(ве)тоую м҃-цѹ; рле҃. О еже не ити на праꙁдник(ь) варварскых(ь); рлѕ҃. О приꙁванїи Ефреина; рлꙁ҃. О с(ве)щеникѹ лов'цѹ; рли҃. О с(ве)щеникѹ татѹ; рлѳ҃. О с(ве)щеникѹ лихвѹ въꙁимае; рм҃. О с(ве)щеникоу инокѹ лихвѹ вьꙁимае; рма҃. О с(ве)щенникѹ оупивае се; рмв҃. О с(ве)щеникѹ; рмг҃. О с(ве)щенникѹ; рмд҃. О иже ѡтвращает(ь) се мирскаго с(ве)щенника; рме҃. О с(ве)щеникѹ аще иꙁблюеть; рмѕ҃. О с(ве)щеникѹ; рмꙁ҃. О причещенїю; рми҃. О причьтницѣхь; рмѳ҃. О с(ве)щеникѹ аще клетвѹ съ латїною; рн҃. О с(ве)щеникѹ ѡтлоученомоу; рна҃. О архїерею; рнв҃. О с(ве)щеницѣхь; рнг҃. О с(ве)щеницѣхь; рнд҃. О причьтницѣхь;

р҃не. О с(ве)щеникꙋ; р҃нѕ. О еже не въходити въ капище; р҃нз. О еже не примати ѥ[ре]тика вь цр(ь)ковь; р҃нн. О еже не пом[о-]лити се съ ѥретикы; р҃нѳ. О пролїанїи с(ве)таа; р҃ѯ. О спаденїи ѕвезди сь дискоса; р҃ѯа. О посмраждени с(ве)ты[хь] дарѡвь; р҃ѯв. О їскꙋсившꙋ се с(ве)щеникꙋ въ снѣ; р҃ѯг. О неделанїи въ неделю; р҃ѯд. О маслос(ве)щенїа; р҃ѯе. О маслос(ве)щенїа оумрьшомꙋ; р҃ѯѕ. О братотворенїи; р҃ѯз. О чл(овѣ)кꙋ оумирающомꙋ; р҃ѯн. О тѣлꙋ мрьтвꙋ; р҃ѯѳ. О съгрѣшенїи; р҃о. О типикꙋ; р҃оа. О завесци; р҃ов. О въ цр(ь)кви пирове не бивають; р҃ог. О спаванїи въ цр(ь)кви; р҃од. О иже мрьтвих(ь) погрѣбати въ цр(ь)кви; р҃ое. О пѣни како дос(то)ить пѣти; р҃оѕ. О болꙗрѣх(ь) да оум[о]леть епископа; р҃оз. О оукрашени ризами епископа; р҃он. О оубивстве волнѣмь; р҃оѳ. О прѣлюбодѣю; р҃п. О бракꙋ законопрѣстоупноу; р҃па. О четвороженцѣмь; р҃пв. О двоженцѣмь; р҃пг. О възбранѥнїи с(ве)щенства; р҃пд. О паденїи с(ве)щеникꙋ; р҃пе. О съгрѣшени прѣжде с(ве)щенства; р҃пѕ. О растлѣни отрочетоу иже въ бедрꙋ; р҃пз. О томꙋжде пакы; р҃пн. О с(ы)ны д(оу)ховные; р҃пѳ. О д(оу)ховникꙋ; р҃ч. О с(ы)нꙋ д(оу)ховномꙋ; р҃ча. О исповеданїи; р҃чв. О прѣлю[бо-]деꙗнїи женїи; р҃чг. О възрастѣ роукополагаемни; р҃чд. О истезани жене; р҃че. О с(ве)щенствꙋ; р҃чѕ. О еп(и)ск(о)пи и митрополити; (недостаје р҃чз) р҃чн. О еп(и)ск(о)пе и с(ве)щеницѣхь; р҃чѳ. О чароден и влъхвъ; с҃. О с(ве)щеникꙋ; с҃а. О жрьтнивцѣхь (!); с҃в. О томоужде; с҃г. О еже како кр(ь)щати отроче; с҃д. О коупели; с҃е. О с(ве)щеникꙋ не кр(ь)щаеи въ погрꙋженїа; с҃ѕ. О второкр(ь)щаемы; с҃з. О томꙋжде; с҃н. О агареньскых(ь) дѣти; с҃ѳ. О еретицѣхь; с҃і. Ѿ с(ве)щеникꙋ аще ꙗде; с҃аі. О кр(ь)щати въ великоу м҃-цꙋ; с҃ві. О с(ве)томь кр(ь)щенїи; с҃гі. О попоу кр(ь)щаеть дети свое; с҃ді. О женитвѣ с(ы)на своего; с҃еі. О просфори; с҃ѕі. О дїаконꙋ аще литургїсавь дрꙋг(ь) дїаконь; с҃зі. О с(ве)щеникоу ꙗко не бл(агосло)вꙗетъ пр(е)дложенїа; с҃иі. О иже не постити се въ великꙋ м҃-цꙋ ї срѣдоу ї пе(та)кь; с҃ѳі. О с(ве)щеникꙋ не постещомꙋ срѣдꙋ и пет(а)къ; с҃к. О иже разарѣшаетъ срѣдꙋ и пет(а)къ; с҃ка. О їноцѣх(ь) хранити и понеделникъ; с҃кв. О навечери Прос(ве)щенїа и Х(ристо)ва рождьства; с҃кг. О томꙋжде; с҃кд. О посте въ д(ь)нь Въздвиженїа кр(ь)ста; с҃ке. О ꙗденїи въ великꙋ м҃-цꙋ; с҃кз. О рыби ꙗденїи въ Великоу м҃-цоу; с҃кн. О ꙗсти иже въ Великы че(тврта)к(ь); с҃кѳ. О ꙗсти въ .г҃. пос(ть) ап(осто)ль и Б(огороди)це и Х(ристо)ва рож(дьства); с҃л. О еже когда разарѣшае се срѣд (!) и петкы; с҃ла. О еже когда дльжни сꙋт(ь) причещати се право жї[воу]щи. У одговарајућем тексту, где су наслови свих правила наведени тачно и опширно, на л. 52 иза тог правила долази наслов:

Разлнчни главїзни събраны ѡт иного Номоканона. У попису садржаја на крају следи горњи распоред: с҃лв. О пролити с(ве)тых(ь) дарѡвъ; с҃лг. О агн'цꙋ аще снѣсть пьсь; – О плъзꙋщих(ь) аще падеть въ потирь; с҃лд. О прѣнебреженїи вꙋрꙋчена с(ве)таа; с҃ле. О иже недостоинѣ с(ве)щенодействꙋюштаго; с҃лѕ. О иже на въход(ѣ) пролетаа или снедена бꙋдꙋтъ; с҃лз. О несътворенїи сьедїненїа по забвенїю; с҃лн. О рꙋкоположени на сребре; с҃лѳ. О томꙋжде ї еще много; с҃м. О ѡтлоученїи бесловеснѣмь; с҃ма. О ѡтлꙋчени право їли неправо; с҃мв. О с(ве)щеникꙋ хранити се ѡт же(н)ски беседъ; с҃мг. О с(ве)щеницѣхь; с҃мд. О с(ве)щенице лов'цꙋ; с҃ме. О с(ве)щенице трьговцꙋ; с҃мѕ. О иже въземеть ꙗице за причестїе или ино; с҃мз. О ꙗсти ношенїа въ олтарь; с҃мн. О с(ве)щеникꙋ изблюваꙋшꙋ по прїчещени; с҃мѳ. О иже аще изблюетъ ал'чань; с҃н. О иже аще едїною сьблꙋдїтъ бис(ть) ли с(ве)щеникь; с҃на. О с(ве)щеникꙋ скврьнꙋ; с҃нв. О ѡдежди с(ве)щеника; с҃нг. О измивени с(ве)щеника.

На овоме се попис садржаја прекида. У тексту се иза тога налази још:

л. 67': с҃нд. Въпрось. Аще кто изблюеть по б(о)жств'номꙋ причещенїю. по коемꙋ исправит се прѣданїю; л. 68: с҃не. Въпрос. Без ан'тимиса за скоудость мощно ли с(ве)щенодействовати; с҃нѕ. Въпрось. Єлика аще кр(ь)щають нес(ве)щен'нїи моужїе же и жени, или иноци, что достоить творити; даље – с҃нз. Аще разболѣв' се с(ве)щенникь причестит се ѡт иного с(ве)щенника, възбранꙗет' ли се с(ве)щен'нодѣиствовати; с҃нн. Въпрось. Может ли с(ве)щен'никь ѥдїнꙋ тъкмо имеѥ просфорꙋ, въ инѡмь простѡм(ь) хлѣбе сътворити кр(ь)сти и изъѡбраженїа и ѡт тѣх(ь) приносити; с҃нѳ. Въпрос(ь). Ѡт оукроуха хлѣба может ли кто литургисати; с҃ѯ. Может ли с(ве)щен'никь литургисати съ хлеби бл(агосло)венними на велицеи вечерни; с҃ѯа. Аще достоить приносимаа въ цр(ь)ковь, си рѣчь просфорꙋ и вино не расмотрителне ꙗсти с(ве)щеникоу и ꙗкоже хощеть; с҃ѯв. Аще кои їер'монах(ь) въпадает се въ блоудъ, да прѣстанеть литургисати каѥ се г҃. лѣта, итд.; с҃ѯг. Аще подобаеть по винѣ изврьженꙋ бившꙋ с(ве)щен'никоу, или волею с(ве)щенство оставльшоу, зазрѣв'шоу себѣ, прѣг(лагол)ати Бл(агосло)вень Б(ог)ь нашь, итд.; с҃ѯд. Имат' ли власть д(оу)ховникъ їермонахь дрьжати парафию мир'скоую; с҃ѯе. Подобает ли їеромонахꙋ бл(агосло)вити женитвоу или отроче кр(ь)стити итд.; с҃ѯѕ. Колицем(ь) лѣтом(ь) дльж'нь бити хоте да бꙋд(ет)ъ д(оу)ховник(ъ); с҃ѯз. Аще соуть иноци с(ве)щенници неискоусни словꙋ въ ѥже прїимати ышлѥнїа, дроуѕїи же не соуще с(ве)щенници знають сь искоусъ, дос(то)ит ли сицевим(ь) прїимати помышлѥнїа нѣкых(ь), или не; с҃ѯѳ. Достоит ли нес(ве)щенномꙋ инокоу или ос(ве)щенномꙋ исповеданїа чл(овѣ)чьска прїимати съмоволнѣ; с҃о. Иже въ с(ве)тыи и агг(е)льскыи образь одѣав'шїи се и въ монастирѣх(ь) живоуще … имоуть именовати твое или мое… и др. о монашком животу.

л. 78 – *Великаго Въсилїа.* Аще кои инокь пїеть вино итд.

л. 79: *с҃оа. О с(ве)тѣи велицѣи м҃-ци, и ѡ въсакои срѣде и петкꙋ, правило. ѯѳ. с(ве)тых(ь) ап(осто)ль*; л. 79' – Ѡт зонарова тлькованїа; л. 81' – Великаго Аѳанасїа; л. 82 – Никїфора патрїарха; л. 83 – с҃ов. О г(оспо)дьских(ь) празникѡх(ь), аще прилꙋчит се въ срѣд(оу) или въ п(е)т(а)къ; л. 83' – с҃ог. О пон(е)д(е)лникꙋ; с҃од. О Великои м҃-ци, итд.; л. 84' – с҃ое. О постѣх(ь) Х(ристо)ва рождьства; с҃оѕ. О постѣхь с(ве)тых(ь) ап(осто)ль и прѣс(ве)тые Б(огороди)це.

л. 85: сѯ҃з. О чаровницѣх(ь); сѯ҃ѳ. Ѡ воукролацѣх(ь); л. 87 – с҃п. Ѡ мѣрилахъ соуг(оу)бых(ь) въ проданїи.

л. 87': сп҃а. *О оустроенїи пѣнїа въкратцѣ главизны. Ѿ правилъ събор'ных(ь) и нѣкых(ь) с(ве)тых(ь) събора .ѕ҃.го, еже въ Троулѣ правило .о҃е. Ищи въ Матѳеи глава .л҃е. е҃. стихїа*; л. 88 – Ѿт Бал'самона и ѡт зωнара тлъкъ; л. 89 – Ар'менопоуль; л. 89' – Пр(ѣ)подобнаго Єфрема; С(ве)т(а)го Силоуана.

Записи. На 1. л. доле је новији запис: конец и богоу како.

На горњој маргини је црвеном оловком забележено латиницом: „VEL. REM.", истом руком као на другим рукописима који су за време окупације, у току Другог светског рата, били пренесени из фрушкогорских манастира у Загреб, а после рата враћени Српској патријаршији. Према томе, овај Номоканон је првобитно припадао манастиру Велика Ремета, затим је 1941. године, за време Независне Државе Хрватске, пребачен у Загреб, а касније, после рата, предат је професору Грујићу ради враћања Српској цркви, али је остао код њега заједно с низом других рукописа из исте групе.

Литература. Богдановић 1982, 70; Суботин-Голубовић 1999, 209.

7

МСПЦ Грујић 7

ЗБОРНИК – ЧАСОСЛОВ СА ЖИТИЈЕМ КНЕЗА ЛАЗАРА

1727. година

Папир, 137 л. (272 пагиниране стране), 125 × 82 мм, 15 редова на страни. Рукопис није цео, недостаје почетак. Иза листа 14 је мали фрагмент обележен као лист 15. Лист 33 је оштећен у доњем делу, а крај је нестао. Иза листова 78 и 92 недостају по два листа.

Водени знаци. Папир по квалитету и дебљини припада XVIII веку. Водених знакова нема; постоји само контрамарка G сл. Београд НБС 76, али мањих димензија, из друге половине XVIII века (сл. 192).

Писмо. Рукопис су писала два писара, и то: први писар који пише од л. 1 до 101, а други од л. 104 до 137', односно до краја рукописа. Писмо је неуобичајено, полууставно, средње величине, са брзописним елементима. Слово а има малу петљицу на врху стабла; квадратно в; д с ножицама у ретку; карактеристичне су мале водоравне цртице над н, две тачке над а, о и ω, осим обично ї; спиритуси над почетним вокалом; акцената нема; заступљен је ијекавски изговор: заповиедихъ (л. 67), заповиеда, двие (л. 65').

Орнаментика. Орнаментика је врло скромна и без уметничке вредности. Две уске заставице на л. 32 (60 × 10 мм) и л. 49 (55 × 10 мм) у стилу примитивног народног орнамента, обојене црвеним, белим и црним тоновима. Има неколико црвено-црних иницијала који су врло груби. Почетна слова, наслови и важнија места у тексту исписана су тамноцрвеним мастилом.

Повез. Повеза нема. Видљиви су трагови изгубљеног повеза. Рукопис се чува у картонској кутији.

Садржај. л. 1: *Вечерња*, без почетка – ...на ва исхождение свое. Ходеи на крилоу ветарною (Предначинатељни псалм, 103, 3). Прекид текста на л. 16': Небесни цароу. Прочае іаже на концоу оутарне...; наставља се на л.17 – ѿпоуст. оутварди б(ож)е вероу христианскоу итд.

л. 17': *Начело павечернїци* (малој).

л. 32: *Молбаи пр(ѣ)с(ве)тие б(огороди)це.*

л. 49: *Начѣло трисвѣти и ъ за молитва ва свѣти ъ ωтац наш – М(о)л(и)тви на сонъ гредоущимь*, како је означено на горњој маргини страна које следе.

л. 65': *Дѣсѣт .і҃. заповиедих б(о)жих* що є заповиеда Г(оспо)д Б(о)г оугодникоу своемоу Моисию итд. Наставља са другим заповедима хришћанског морала.

л. 75: *Сказаниѣ колико се оучинило знамениа оу петакъ.* Изгнан би Адамъ из раіа оу петак. Оу петакъ оуби Каин Авела своега брата, то би парва карв на свиетоу.

л. 77: *Сказание ωт .в҃і. петак кое вала светковати преко године*, до стр. 154 после које су изгубљена два листа с почетним текстом месецослова.

л. 79': *Месецослов* без почетка – ... .д҃і.Ваздвижение часнаго кр(ь)ста, празни(к) и постъ. У месецослову долазе:

л. 80 – 14. окт. С(ве)тие Петки. вина и елеіа;

л. 81 – 28. окт. Арсение сарбскаго;

л. 81' – 11. нов. М(оучени)ка Михии, Виктора и Виќентиа, с(ве)таго цара Стефана Дечанскаго, вина и елеа;

л. 85' – 14. јан. – С(ве)ти Сава сарпски, праз(ни)к вина и елеа;

л. 87 – 13. февр. – Симиона сарбскаго, празник вина и елеа; 14. февр. – Ѡца Аксентиа, а касније дописано и Кирила философа;

л. 91: 2. маја – Светих Атанасиа Великаго патриарха алеѯандарскаго и пренесение моще с(ве)ти м(оу)ч(е)ник кнеземъ рос(ис)ких Бориса и Глеба;

л. 91': 4. маја – Ва тажде дан ѹспение преподобнаго ѡца нашего Феѡдосиа игѹмна печерскаго; 9. маја – с(ве)ти пророка Исаи и св(е)таго м(ѹ)ченика Христофора и пренесение мощи св(е)таго чѹдотворца Николаа, празник вина и елеа. Месецослов се прекида на *л.* 92' (24. маја), а наставља се на *л.* 93 (18. јула) и завршава се на *л.* 95'.

л. 96: *пасхална таблица* од 1727. до 1786. године, са кључним словима; затим следи таблица празника до *л.* 100'.

л. 101–102': записи молитава Васеа твари содетелѹ и Достоино есть, те изрека Може се лжавцу ѡт лѹкаве лисице коа не може наћи леже на земли како да е мертва.

л. 102': Сїи подписъ мене Станека Ћирковића.

л. 103: празан, са безначајним белешкама из познијег времена, писаних латиницом, оловком.

л. 104: *Житие кнеза Лазара*, ѡт рати како бисть кои на полѹ Косовѹ. Самодаржацъ великї кнезъ Лазаръ беше отачаства рода племенита итд.

На претходној, празној страни 104, руком Р. Грујића: „Старине X, срав. Цонев, Опис на слав. Рукописи, II, стр. 504 (бр. 812)". Уметнута је цедуљица са белешком, руком Р. Грујића: „Види П. Поповић, Преглед, најновије издање 1921 г. Чл. 34 О Косовском боју посебни списи. Годишњица X, Рад 97 I 101, ... XII, 609".[2] Спис свршава на стр. 272. Испод тога је избледели запис црвеним мастилом: конецъ житїа Лазара цара.

Записи. На *л.* 1 до 7 по доњој маргини иде нејасни запис, у којем се ћирилица меша са латиницом: Сия книга ... Сава Ћиракова – Подагорићанина – кѹпнена е за аспре – и мѹчене лѹто кервак – Ко ће ми е украст – Богѹ їма бити ѡтговорникъ. Писахъ сїа Јаковъ їс тога мїеста – Datta all messe scritta Anno milessimo 1781 ѱпа Бѹдва Budua.

Литература. Рећеп 1976, 15–17, 272–273, 284–285; Грбић 1999, 171–177; Грбић 2000, 29–38; Рећеп 2010, 16, 87–122.

8
МСПЦ Грујић 8
ТРЕБНИК
трећа деценија и средина XVII века,
са додатком из XVIII века

Папир, 182 *л.*, 133 × 95 мм, 16 до 17 редова на страни. Рукопис је непотпун, без почетка и краја, више изгубљених и волантних листова из средине рукописа. Рукопис је вероватно састављен у XVIII веку од два посебна одломка; том приликом био је додат и текст на местима где су били изгубљени листови од 180 до 182'. Први део рукописа почиње од *л.* 1 до 105' и од 180 до 182', односно од десете свешчице, којој недостају први и осми лист. Други део рукописа почиње од друге свешчице, односно од *л.* 120 до 179'. Недостаје по један лист иза следећих листова: 46, 61, 99, 120, 121, 145, 148, 159, 167 и 168, а вероватно и по један лист иза *л.* 172 и 178; по два листа иза *л.* 125, 155, 166 и 179, и на крају рукописа можда још десетак листова. Уметнути листови у XVIII веку су: 106 до 119', 141 (празан) и 168.

Водени знаци. Први део рукописа (*л.* 1–105 и 180–182) потиче из тридесетих година XVII века (1625/30): 1) котва у кругу са тролистом и контрамарком G-C, врло *сл.* Мошин 2169 из 1626. године (*сл.* 435); 2) исти знак са контрамарком З-З-Р, врло *сл.* Мошин 2265 из 1626. (*сл.* 457); други део рукописа (*л.* 120–167 и 169–179) потиче из средине XVII века (1645/55): 3) котва у кругу са тролистом одозго и контрамарком B-M, врло *сл.* Мошин 2098 из 1654. (*сл.* 416); на уметнутим листовима (106–119 и 168) из XVIII века: фрагмент грба који није идентификован и иницијали G-L, *сл.* уз лав, Ајнедер 1026 из 1799. године (*сл.* 193).

Писмо. Писмо писара првог дела рукописа (*л.* 1–105 и 180–182) је врло лепо полууставно, с облицима XVI–XVII века: ч као бројка, ѣ уставног типа, висока омега, широко є итд. У другом делу (*л.* 120–167 и 169–179), писмо другога писара је нешто збијеније, слично првој руци али постоје и разлике: ѣ с левом квачицом која је продужена до доње линије итд. Делови из XVIII века (*л.* 106–119 и 168) писани су брзописом карактеристичним за овај период. Прва два дела имају српску редакцију с траговима ресавског правописа код употребе ъ, у другом делу је доследније, са ѕ, с акцентима и спиритусима.

Орнаментика. Орнаментике нема. Има два типа иницијала геометријскога стила – већи, без украса, и мањи, украшен тачкицама и гранчицама које су изведене црвеним мастилом. Наслови су такође исписани црвеним мастилом.

Повез. Даске су пресвучене тамномрком кожом са извученим косим рубовима и ребрима на хрбату. Капитална врпца била је у тамноцрвеној боји (која више не постоји). Повез је доста оштећен и црвоточан. Највероватније је из XVIII века.

[2] Приликом провере установљено је да ове цедуље више нема.

Садржај. Требник.

л. 1: ... ѡть гонєщїих ме соуд(ь). Повѣдаше мнѣ законопрѣстꙋп'ници глоумлєнїа, нь не іако законь твои Г(оспод)и – Псал. CIX, 84–85 – XVII катизма која се чита у служби за мртве; онда Благословен єси Господи и тропари „по непорочнах" итд. – *Служба над кутијом за мртве.* Прекид иза л. 6' – видѣх(ь) неразоу(мѣвающеіє)... – Псал. CIX, 158; наставља на л. 7 – ...по словеси твоємоу избави ме – Псал. CIX, 170.

л. 18': *Чинь бываємыи погрєба бѣлч(ьс)каго. М(о)л(и)тва на разлꙋченїе д(оу)ши ѡт тѣла*, итд. Прекид иза л. 46' – нь своєю м(и)л(о)стїю пощеди ме м(и)л(о)ср[де] ...; наставља на л. 47 – Ѡт юности моєїе враг ме искꙋшаеть – стихире.

л. 59': *Слоужба ѡс(ве)щен'нїю водѣ.* іаже радѡс(ть) ѡт агг(е)ла прїемши, итд.

л. 74: *М(о)л(и)тва юже гл(аго)леть архїереи или д(оу)ховникь прощеннꙋ за грѣхы в'се волнїе и неволнїе. и вьсакꙋ клетвꙋ и заклинанїе. и за вьсакь грѣх(ь)*; л. 79' – М(о)л(итва) .в҃. Г(о)спод(ь) прѣм(и)л(о)стивїи да оущедрит' те, итд.

л. 80: *М(о)л(итва) над(ь) сьсꙋдѡм(ь) ѡскврьньшим се.*

л. 80': *М(о)л(и)тва егда вьпадеть вь сьсоуд(ь) скврьно или вь вино или вь елеи, и боудеть ново неразгнило се.*

л. 83': *М(о)л(и)тва бл(агосло)вити вино кисело, или ѡловиноу, или медѡвинꙋ или кꙋпꙋс(ь)*; л. 84' – М(о)л(итва) .в҃. томоуждє.

л. 85: *М(о)л(и)тва ѡтрочетꙋ егда родит се*; даље – *Чин крштења*; прекид на л. 91' у молитви крстити ѡтроче – покланиаіе се и славе име твоє ...; наставља на л. 92 – ... великоіе и вышниєіє. и вьсхвалить те виннꙋ, итд. – у молитви испред првог заклињања; нови прекид у почетку „молитве маслу" на л. 105' – голꙋба послабыи соучьць ма[слини] ...; иза 2 изгубљена листа текст се наставља у додатку XVIII века – Прокуим(ень) гл(а)сь .г҃. Г(оспод)ь просвѣщениє, онда апостол, јеванђеље итд. до л. 111.

л. 111: Почетак кратког *месецослова* – за септембар и октобар. На идућем листу:

л. 112: *Чинь масло с(ве)щенїю.* Да свѣрѣт се .з҃. поповь, итд. – каснији додатак одломку старијег текста, који почиње на л. 120, где стоји ознака негдашње првобитне друге кватерне – [и бо]лѣзни телѣснїе ѡтжени, итд. Прекид текста на л. 120' – после молитве „велми" – Господи иже вь м(и)л(о)сти ... Вьзглаш...; наставља на л. 121 – (не ѡтв)рати рабь своихь тьщь. Нови прекид на л. 121' – Прок(имен) Азь рѣх(ь) Г(оспод)и пом(и)лꙋи ме и исцѣли д(оу)шꙋ мою. С(ти)х. Г(оспод)ь поможет(ь) ...; наставља на л. 122 – ... тꙋнїе дадите – крај еванђеља. Опет прекид на л. 125' – и вьсакꙋ творецꙋ плодь ... – еванђеље од Јована XV, 2; наставља на л. 126 – ... лежить помисль ч(ловѣ)кꙋ на лꙋкав'наіа ѡт юности єго – молитва иза тог еванђеља.

л. 140': *Послѣдованїе малаго образа сїи калꙋгер'ства* (!). Текст се прекида иза два ретка при крају стране, у тропару Обьетїа о(ть)ча ѡтврѣсти ми потьщи се. блꙋдно моє житїє ... Иза тога је улепљен празан лист XVIII века, а на л. 142 наставља – ... пришьствїє Г(оспод)а нашего І(соус)а Х(рист)а исповѣдаю ти сьврьшенное житїє. Прекид на л. 148', у молитви на сандалије – И тебѣ славоу вьз'силамо О(ть)цоу и С(ы)ноу и С(ве)томꙋ Д(оу)хꙋ. н.

л. 149: ... бл(а)гомꙋ и ч(ловѣ)колюбивомꙋ Б(ог)ꙋ быти ѡ грѣсех(ь) наших(ь), итд. прва молитва дијаконства у чину *како подобаієт(ь) исходити с светими крсти.* Прекида на л. 154' – иза свештеничке молитве „велми" – Спаси Боже люды своє, еванђеља, заклинане молитве и прелаза на друго место – ђаконска јектенија – Пакы пакы прилежно Г(оспод)ꙋ помолим се. Г(оспод)и пом(и)лꙋи. Гдѝ; наставља на л. 156 у „запрештенију" – ... и дїаволь не имать области на трꙋдѣх(ь) хр(и)стїанскых(ь).

л. 159: *Чинь бываємї ѡ оусьп'ших(ь) мл(а)д(е)нцех(ь)*, итд. Прекида на л. 159' – іако пажить и сѣнь минмоход(и)ть – други тропар прве песме канона; наставља на л. 160 – ... и знаемих(ь). И нинѣ – крај трећег тропара треће песме канона. Прекида на л. 166, у молитви разрешној *младенцем над гробом* – вь Авраамли лонѣ по чистотѣ ...

л. 167: ... и сьблюсти ложе нескрьвно и ч(и)сто Г(оспод)ꙋ пом(о)л(и)м се – јектенија у почетку *чина Обручениja*. Прекида на л. 167', иза молитве „велми" – Г(оспод)оу пом(о)лим се. Иза тога увезан је лист XVIII века, али преокренут – најпре долази страна 168' – ... веселиѧ. и валꙋ и ва славꙋ итд; онда прокимен и апостол на венчању, који прелази на предњу страну истог листа, а онда на стари листић 169. Поново прекида на л. 172' у свештеничкој молитви после еванђеља – прообразивь ребро пр(а)дѣда Адама вь ...; наставља на л. 173 – ... Боже с(ве)ты сьздави ч(ловѣ)ка. и ѡт ребра єго сьздавь ємꙋ женꙋ, итд. На крају стр. 173' опет је прекид на молитви после полагања венаца – вѣнцѣмь слави, и чьсти, вен'цѣмь мира, вѣнцемь ...; наставља на л. 174 – ... женꙋ и своєго ради ч(ловѣ)колюбїа бл(агосло)вивь их(ь) и рекь има, растите се и множите се, итд., до л. 179.

л. 179: *М(о)л(и)тва разрѣшенїю над гробомь оумираюшихь.* Прекида на л. 179' – М(о)л(итва) в҃. Г(оспод)ꙋ помолим (се)...

л. 180: *Одломак канона Св. Николи и Богородици* (из истог рукописа који је стављен на почетку књиге) – ... [ро]ждителю и Г(оспод)а. тѣм' же агг(е)льскы и ч(ловѣ)чьскы род дѡстоино славимь, итд. – богородичан треће песме канона. Прекида на л. 182' на прокимену после кондака из шесте песме – Вьсако дыханїє да хвалить...

Записи. На предњој корици, поч. XIX в: Тодоръ Поповичъ.

Новији, оловком: „Парохијски требник. Рукопис XV в."

Руком Р. Грујића: „Шимуновци, 1909 Требник".

Поред предње корице је цедуљица с откуцаним насловом: „Парохијски требник. Рукопис XV века". Ознака није тачна. Требник није парохијски него манастирски, јер у њему постоји чин „малог образа", и није XV век већ друга четвртина XVII в.

Литература. Богдановић 1982, 112; Суботин-Голубовић 1999, 223.

9

МСПЦ Грујић 9

ПСАЛТИР С ПОСЛЕДОВАЊЕМ

прва и друга четвртина и средина XVII века,
са додатком из средине XVIII века

Папир, I + 461 л., 143 × 93 мм, са различитим бројем редова зависно од писарских руку: 17, 18, 20, 21, 23. Празни листови из XVIII века су: 149–150, 453, 458–459. Рукопис је састављен из седам делова, шест из XVII, а један део из XVIII века. Други део (л. 3–148') је Псалтир; у овом делу свешчице су обележене на почетку левог, односно десног угла доње маргине на 15 мм испод текста. Укупно има 19 свешчица, у 1. недостају три листа, а у 19. два (7 и 8). Први део (л. 176–352' и 370–381) чине васкрсни тропари, месецослов, акатисти, молитве Кирила Туровског и „Блажени". Свешчице су обележене на почетку левог, односно крају десног угла доње маргине. Листови 176 до 180 према садржају треба да иду иза л. 288'. Са л. 286 почиње 13. свешчица; прва три листа ове свешцице су изгубљена. На л. 184 почиње 10. свешчица, а на л. 207' је крај 2. свешчице; од л. 208 иде 3. свешчица са текстом без прекида до 13. свешчице. Трећи део (л. 353–369') је повечерница и друго, свешчице су облежене и то: 9, 19, 20. и један лист 21. Четврти део (л. 382–450') су васкрсне стихире, седмични октоих и тројични тропари. Има 9 свешчица, из 9. недостају л. 7 и 8. На петом делу (л. 451–452') су тројични тропари, а на шестом (л. 454–457 и 460–461) пасхалне таблице и распоред месечевог кретања. Седми део (л. 1–2 и 151–174') садржи Псалтир, песме иза Псалтира и тропаре с кондацима.

Водени знаци. Према воденим знацима рукопис је састављен из четири дела настала у различитим временским периодима. Први, најстарији део (л. 176–352, 370–381, 382–450 и 451–452) је из прве четвртине XVII века (1610/20). Други део (л. 3–148) је из друге четвртине XVII века (1630/40). Трећи део (л. 353–369, 454–457 и 460–461) је из средине XVII века. Четврти део (л. 1–2, 151–174 и 149–150, 453, 458–459) је из средине XVIII века.

Водени знаци у првом делу рукописа су: 1) котва у кругу са тролистом одозго и контрамарком B-G у две варијанте, публиковао Мошин 2081 из 1610/20. год. (сл. 409–410); 2) исти знак са контрамарком З-Р, врло сл. Мошин 2262 око 1610. год. (сл. 453); 3) исти знак са контрамарком „лантерна", врло сл. Мошин 2285 око 1610. год. (сл. 463). Други део: 1) круна са звездом и полумесецом и контрамарком b-V, врло сл. Београд, САНУ 20 из 1635. год. (сл. 568); 2) исти знак са контрамарком B-M, врло сл. Николајев 179 из 1638. год. (сл. 569). Трећи део: 1) котва у кругу са тролистом одозго и контрамарком B-M, врло сл. Мошин 2091 из 1642. год. (сл. 415). Четврти део: 1) хералдички лав, сл. Београд, МСПЦ 128 из 1746. год. (сл. 696). На празним листовима (149–150) – 2) грб са јеленом (у фрагменту – непотпун); сличан знак у филигранолошкој грађи није нађен. Вероватно је из средине XVIII века (сл. 42).

Писмо. У рукопису је издвојено седам писара, што је утврђено идентификацијом дуктуса; установљена су имена за два писара, а осталих пет за сада су анонимни. Први писар је Гаврило Тројичанин и пише од л. 3 до 148' врло лепим ситним и уједначеним полууставом, сепијом и тањим пером. Други писар је Кирјак Рачанин, њему припадају л. 176 до 352' и 370 до 381. Он пише врло лепим ситним полууставом са појединим брзописним елементима и стаблима нагнутим више улево, тамнијом сепијом. Трећи писар пише од л. 353 до 369' лепим средњим полууставом мало неуједначеног и брзописног потеза, црним мастилом и дебљим пером. Четвртом писару припадају л. 382 до 450'. Писмо је врло блиско писму другог писара, односно Кирјаку Рачанину. Текст је исписан црним мастилом и дебљим пером. Пети писар је исписао само два листа, 451–452'. Писмо је уједначено, средње-калиграфско полууставно, писано прецизном руком, црним мастилом и пером средње дебљине. Шести писар исписује л. 454–457 и 460–461 средњим полууставом са брзописним елементима и развученим потезом, црним мастилом

и дебљим пером. У поменутим деловима редакција је српска, ресавскога правописа. Седми писар пише л. 1–2 и 151–174' полууставом штампанога типа, тамном густом сепијом и дебљим пером. Писмо припада XVIII веку.

Орнаментика. На л. 3 је правоугаона заставица (80 × 60 мм) компонована од два велика круга и вишеструког преплета који обликује елипсе, чворове и решетке. Спољне ивице преплета су разуђене у листове и полулукове што даје рељефност заставици. По средини са горње стране и на угловима уски оквир обликује гране са великим цветовима. Стилизовани цвет доминира заставицом, као симбол крста. Цртеж је прецизан, рад вештог илуминатора, изведен танким пером и сепијом. Преплет је небојен, фон заставица је у зеленкастоплавом колориту, боје су разводњене и запрљане.

На почетку текста (л. 3) је велики иницијал Б, компонован од разуђеног преплета геометријско-биљног стила у сивоокер тону. Укомпонован је у блок текста и заузима простор величине седам редова.

Наслови, важнија места у тексту и честе тачке исписане су цинобером.

Иницијали су изведени прецизном и сигурном руком; геометријског су стила. Слова имају издужена танка стабла, укомпонована су у блоковну површину и заузимају простор величине од три до четири реда. Поједини иницијали као на л. 9, 24, 48, 78, 89', имају геометријска стабла која се завршавају богатим стилизованим декоративним гранама са пупољцима и листовима. Укомпоновани су у текстуалну површину и заузимају простор величине и до десет редова. Скромније украсне гране имају иницијали на л. 16, 20', 59', 67, 70 и 88'. Цртани су танким пером и цинобером. Ово је у делу који пише Гаврило Тројичанин.

У делу који пише Кирјак Рачанин иницијали имају стилизована стабла, геометријског су стила, украшени гранчицама са листовима и пупољцима. Изведени су цинобером на маргини уз блок текста и заузимају површину од три до пет редова. Наслови, почетна слова и сва важнија места у тексту писана су црвеним мастилом.

У делу који пише трећи писар на л. 353 нацртана је правоугаона заставица (72 × 34 мм) геометријског стила – старијега типа. Компонована је од вишеструког преплета који обликује каишеве. Цртеж је изведен дебљим пером и црним мастилом. Траке су обојене жутом, тамнозеленом, црвеном, црном и белом, а боје су јарке и интензивне. Наслови и важнија места исписана су црвеним мастилом. Иницијали су геометријског стила са равним и наглашеним линијама, укомпоновани у блоковну површину и заузимају простор величине до три реда. На л. 355 је иницијал К изведен мало непрецизно, црвеним мастилом. У доњем делу стабло има декоративну грану.

У деловима који пишу четврти, пети и шести писар орнаментика није заступљена.

Седмом писару припадају две заставице на л. 151 и 169'. Заставица на л. 151 је уска (65 × 19 мм), компонована од трочланог преплета који обликује плетеницу. По средини горње стране је стилизовани цвет, а преплет на угловима завршава се гранама. Цртеж је изведен црним мастилом, траке су небојене, а међупростори су у црвеном и зеленом колориту. На л. 169' заставицу представља херувим са гранчицама на крилима. Цртеж је црвени и црни (65 × 17 мм), орнаментика припада XVIII веку.

Повез. Повез има танке даске са жлебовима по рубовима, не излази изнад књижног блока, подражавајући стари тип повеза, са ребрима на хрбату. Сачувана је црвено-бела капитална врпца и плетене копче. Обрез блока орнаментиран је низом шарених црвеносивих позлаћених ромбоидних украса. Књижни блок је исликан зеленом и загаситоцрвеном бојом. Даске су пресвучене орнаментираном кожом.

Предња корица има уски оквир с барокним украсима у угловима. У средишњем делу правоугаоника је медаљон са ликом цара Давида, у иконографском типу, с развијеним свитком; задња корица је скромније украшена. У правоугаонику је ромбоидни медаљон са дуплим криновима. Повез је из средине XVIII века.

Садржај. л. 1: *Сице починаем(ь) ѱалтир(ь). Аще есть иереи, гл(агол)еть*, итд. На л. 2', празном, били су неки записи из 1742, али су прелепљени чистим белим листом папира.

л. 3: *Д(а)в(и)да пророка и цара пѣснь, каѳ. а҃. ѱалом(ь) Д(а)в(и)доу .а҃.*, итд; иза сваке катизме долазе молитве. До л. 148'. Иза тога су 2 празна листа.

л. 151: *Пѣснь Моусеова ѡт исхода* итд. до л. 169'.

л. 169': *Тропари, богородичны и кондаки дневніе.*

л. 173: *Кондаки въскрсни осмим(ь) гласовом(ь).* Л. 175 – празан.

л. 176: *Троп(а)ры вьскрѣсны и богородичніи ѡсмымь гласовомь.*

л. 179: *Богородичнии пѣваемы по тропарыихъ с(ве)тїимъ.*

л. 181: *Начело с(ве)таго и великаго поста*: тропари и кондаци.

л. 192: *М(е)с(е)ць сектеврїи имат(ь) д(ь)ни ла҃.*, итд. – *Месецослов.*

У месецослову наводе се помени с тропарима и кондацима:

л. 203': 14. окт. прѣподобные м(а)тере наше Петкы.

л. 204': 19. окт. прѣподобнаго о(ть)ца нашего Іоанна рїл'скаго.

л. 205: 21. окт. прѣнесенїе мощемь с(ве)таго Іларїона епїскопа меглен'скаго.

л. 207': 28. окт. Иже вь с(ве)тихь о(ть)ца нашего Арсенїа архїепїскопа срьб'скаго.

л. 208: 30. окт. Иже въ с(ве)тїихъ и въ бл(а)гочьстїи великааго и б(о)гоноснаго Стефана скиптри правеще кралиевства срьбскааго.

л. 212: 11. нов. Памет(ь) с(ве)таго великом(оу)ченика иже въ ц(а)рех(ь) Стефана иже въ Дечах(ь).

л. 227': 14. јан. Иже въ с(ве)тыхъ о(ть)ца нашего Савы пръваго ар'хїепископа сръбскаго.

л. 233': 11. фебр. с(ве)таго мѹченика Геѡргїа Новаго, иже въ Сардакїи.

л. 234': 13. фебр. прѣподобнаго о(ть)ца нашего Сїмеѡна сръб'скаго и мѵроточца.

л. 235': 14. фебр. с(ве)таго Кѵрїлла Фїлѡсофа ѹчителга словенскаа.

л. 243': 9. маја прѣнесенїе мощем(ь) с(ве)таго Николы.

л. 247': 15. јуна паметь с(ве)таго кнеѕа Лаѕара срьбскые ѕемлие.

На почетку месецослова, на л. 192 пишчев запис црвеним: Г(оспод)и поспѣши дѣлѹ семѹ. На крају, на л. 260' – Кон(ь)цъ м(е)с(е)цѣмъ.

л. 261: *Вь пе(та)к вечер(ь) слѹжба акаѳїстоу прѣс(ве)тѣи Б(огороди)ци.*

л. 275': *Акаѳїстъ Живоносномѹ гробѹ.*

л. 289: *М(о)л(и)твы прѣѕ(ь) неделю. Въ сѹботѹ вечеръ м(о)л(и)тва творенїе Кѵрїллѡво мниха тѹров(ь)скаго*, итд. до л. 341. Име Кирила Туровског наведено је и код молитве у недељу по јутрењи (л. 291).

л. 341': *Междоучасїе а҃го часа*; л. 344 – трећег часа; л. 347' – шестог часа; л. 348' – деветог часа.

л. 353: *Начело павечерници великои.*

л. 370: *Вь неделю Блажены*, са апостолима и јеванђељима; онда за све остале дане у седмици, разних гласова; л. 381' – празан; горе је цртеж женске главе у нимбусу.

л. 382: *Вь соуботѹ вечерь ст(и)х(и)ры вьскр(ь)снїи къ Г(оспод)ѹ нашемоу І(соус)оу Х(рист)оу, глас(ь) а҃.* – *Седмични Октоих*; л. 399– недеља вечер, глас први; л. 407' – понедељак вечер, глас други; л. 415 – уторак вечер, глас пети; л. 423' – среда вечер, глас шести; л. 432 – четвртак вечер, глас седми; л. 439 – петак вечер, глас осми, до л. 447. Иза тога на истом листу М(о)л(и)тва на поуть ѡтходещїимъ.

л. 447': *М(о)л(и)тва прилежна къ Г(оспод)оу прѣч(и)стые Вл(а)д(и)ч(и)це наше Б(огороди)це и прїсно Д(ѣ)вы Марїе, иже гл(агол)ють сїю м(о)л(и)твѹ г҃щи на д(ь)нь, не имат(ь) видѣти вѣчныие моукы, нь и агг(е)ль бл(а)гыи прїемлеть д(оу)шоу его въ час(ь) раѕлѹченїа ее ѡ(ть) тѣла.* Вл(а)д(и)кѡ Г(оспод)и многом(и)л(о)стиве, С(ы)не и Слове, О(ть)че и Д(оу)ше с(ве)тыи, пастироу и аганче ...

л. 449: *Егда хощеши чисти или чьтѹщаго послѹшати, пом(о)ли прѣжде Б(ог)оу гл(агол)ие сице м(о)л(и)твоу сїю.* Г(оспод)и І(соу)се Х(рист)е ѡтврьзи оуши о҆чїю срд(ь)ца моего, итд.

л. 449': *Троп(а)ры троичны поемые вь пост(ь)* – до л. 452 (л. 451–452 дописани су у XVIII в). Л. 453 – празан.

л. 454–455: *пасхалне таблице* за круг луне; л. 457 – *Оуказь ѡ лѹномоу течени*; л. 458–459' – празни; л. 460–461 и задња корица – таблице пасхалије и празника.

Записи. На л. I уз предњу корицу, као и на претходном листићу, који је сада залепљен на предњу корицу, били су записи руком из XVIII в, али је то залепљено. Гледајући л. I према извору светлости, може се разабрати: Сїю книгѹ ѱалътирь именемь далъ мнѣ Іѡсифѹ Доброходечѹ (?) ученикѹ раковачкомѹ (ѕа кѹкѹ) (?) Паисі параклісаръ раковацкі годині 1779 аминъ і богѹ слава.

На л. 458' исписан је рукописом с поч. XIX в. ћирилским словима грчки текст песме Ита херѹвимъ мисти конинѕондесъ, кетинъ ѕопїонъ, итд.

Литература. Трифуновић 1968; Богдановић 1982, 97; Васиљев 2018, 77–92.

10

МСПЦ Грујић 10

ЗБОРНИК – КРАТКИ ЕПИТИМИЈНИ НОМОКАНОН И СЛУЖБЕ, ИЗ ВЕЛИКЕ РЕМЕТЕ

трећа четвртина XVII века

Папир, III + 111 л., 135 × 95 мм, са по 18 редова на страни. Рукопис је без почетка и краја. Рукопису недостаје цела прва свешчица, седам листова из друге и пет из дванаесте. Свешчице су обележене само на почетку, по средини доње маргине. Текст је сачуван од првог листа друге свешчице. Прва три

листа су празна, као и крај књиге, почев од л. 96–106 и 108. Листови 84–94 били су одређени за поменик али имена су уписана само на прве листове до л. 88.

Водени знаци. Према воденим знацима рукопис датирамо у трећу четвртину XVII века (1655/65). Од л. 1 до 82: 1) круна са звездом и полумесецом и контрамарком А-С, врло сл. Београд, МСПЦ Грујић 225 из 1650/60. год. (сл. 556); на л. 83–92: 2) исти знак са контрамарком H-Z, сл. Београд, МСПЦ 3 из друге половине XVII века (сл. 601); 3) на празним листовима и листовима уз повез су два различита типа грба са нејасним детаљима, који вероватно припадају времену када је настао запис у коме се говори да је рукопис преповезан 1722. године.

Писмо. Текст рукописа исписан је средњим полууставом са брзописним елементима и облицима с краја XVI односно почетка XVII века, с ретким курзивним лигатурама; посебно су карактеристични дугачки извијени кракови стабала који се спуштају испод последњег ретка, а понекад високи наставци слова који се пењу у горњу линију. Рукопис је српске језичке редакције с акцентима и спиритусима, с ъ у предлозима и у сложеницама, али недоследно, меша ы и н, има ѕ.

Орнаментика. На листу 83 налепљена је хартија са нацртаним црвеним кругом који се симетрично разуђује на четири стране у цветове и пупољке. У средини круга су Христове инсигније, около иде текст/печат. Цртеж је рађен сепијом. На истом листу (83') налази се минијатура Благовести (63 × 91 мм). Цртеж је изведен сепијом, а боје су акварелне. Богородица је дата у љубичастом плашту, анђео је у бледозеленим нијансама, а архитектура у позадини је у жутом, зеленом, црвеном и љубичастом колориту. Према цртежу и колориту композиција Благовести блиска је раду минијатуриста XVIII века, а најближа минијатурама Гаврила Стефановића Венцловића.

Цртане дводелне аркаде јављају се на листовима 84 до 92'; на првом листу изнад аркада са горње стране, по средини, нацртан је крст, док на осталим листовима изнад лукова крстова нема. Стубови и аркаде су обојени зеленом, жутом, црвеном и љубичастом бојом.

Основни део текста писан је тамном и густом сепијом. Наслови и почетна слова исписана су црвеним мастилом.

Повез. Даске имају косе рубове и ребра на хрбату. Капитална врпца је у црвеној и тамноплавој боји. Даске су пресвучене орнаментираном кожом (140 × 100 мм).

Предња корица компонована је од великог правоугаоног простора у чијој се средини налази округли медаљон са композицијом Распећа. У угловима су стилизовани цветови и уска трака од биљног орнамента која уоквирује правоугаони простор. Спољни оквир украшен је таласастом цветном траком.

Задња корица има уски централни правоугаони простор украшен низом вертикалних цветних трака као и на спољним оквирима. Средишње површине компоноване су од по две хоризонталне и две вертикалне уске траке чије су површине у цик-цак линијама подељене на троуглове. Повез је добро очуван. Према запису са предњих корица рукопис је оправио, тј. повезао мајстор Георгије у манастиру Ремети „при игумену Методију" и јеромонаху Јоаникију 1722. године.

Садржај. л. 1: молитва из *Чина исповедања*, од места: … ита пакы в'са іаже о себѣ бе(z) стоуда да ѡткрыеть, тогда над главою прѣклон'шаго се исповѣдоуемаго есть чьти м(о)л(и)твоу сїю. Г(оспод)и Б(ож)е сп(а)сенїа рабь своих(ь), итд. Затим, питања на исповеди; л. 3' – Іѡан'на пос(ть)ника сїе ѥс(ть) расоужденїе, итд; л. 6' – Подобаеть д(оу)ховным(ь) ѡ(ть)цем стронти исповѣдающих' се им; л. 10 – Ѿт книги Матѳеѡви (Властара).

л. 11': *Номоканѡн(ь) сирѣч(ь) zаконикь иже правила по съкращенїю с(ве)тыих и Великаго Басилїа и с(ве)тыих(ь) съборь правило*: л. 27' – 80. правило, О еже како подобаеть кр(ь)щати ѡтроче; даље без броја: о с(ве)тои проскомидїи, о постоу, о причещенїи достоиных(ь), итд; л. 38' – о гилоуди; л. 39' – о воурколаце; л. 42 – Рас'соужденїе, егда кои чл(ов)ѣкь падет' се въ любо кои грѣхь …; л. 44' – Іѡан'на посника съкращенїе, итд; л. 47 – Ѿт иных(ь) правиль събрато номоканѡн(ь); о причещении; л. 48' – О моумїи; О побратим'ствѣ; л. 49 – о д(оу)хов'нѣмь сьродствѣ, итд; л. 50 – Вѣдомо бѫди и сїа правила – упуте свештенику, до л. 51'.

л. 52: *Чинъ бываемын ѡ оусьп'ших(ь) мл(а)д(е)нцѣх(ь)*.

л. 60': *Акатїсѳъ живоносномѹ гробѹ Г(оспод)а нашего І(соу)са Х(рист)а*, до л. 82; л. 82' – М(о)л(и)тва идоуще на соудь; на л. 83 – споменути „печат от нахожденија бесовског".

л. 83': минијатура Благовештење, затим, *Поменик*, на л. 84 записи невештом руком: Кандѹ списа Гобрѹ, Марека, Лѹбицѹ, Живка, Рѹжицѹ, Живана, Ѡвана итд. до л. 86. Листови 87' до 88 – празни.

Од л. 93 на хартији XVIII века исписане су различите белешке. На горњој маргини л. 93 уписана је година 1723. Мараднкь, затим запис: Писа Тома Слепчевић мерова жита; на л. 95 је сличан запис: 1753. Мараднкь.

Л. 95'–106' су празни; л. 107: 747. На лїтѹргїи с(ве)таго Василїа Великаго. Н(е)боıавленнагѡ Христова таиника итд; л. 107'–108 – празни; л. 108' запис о помену, забележен оловком.

л. 109: В лѣто 1743, Апрл. 8 по воскресенїю въ Светли пятъкъ ѡблачнѡ и ветренно и по вечерни дождъ 1 часъ, а в полѹнощи снѣгъ доволныи коликѡ сва шѹма побѣлила, а в то времıя бяше ѡвощїе изцветало то есть бресквe, тѹргѹне, трешне и бѣле шливе.

л. 109': 747. Априла 11:го на с(ве)тагѡ и праведнагѡ Лазаря, изѹтра началъ дихати вѣтръ с маглою до польдне. потомъ началь дождь ситень и по дождѹ снегъ до единаго часа нощи. Л. 110 – празан.

л. 110': Карловци. Писа Сандѹ, Матѹ, Адама, итд; на крају – С(ве)таго великом(оу)ченика Димитрїа; л. 111 – записи из Сланкамена и Шатринаца, који се настављају на 111' и на задњој корици.

Предња корица: Сїю кнїгѹ зовомо законикъ ѡправи маїстор Геѡргиıе во монастирѹ Ремети цѣною Н. новци. аѱкв летѡ при игѹменѹ Методию Іѡанїкиıа ермонах(ь).

л. I спреда: записи имена, Слава, онда Медъ цѣдити, бермеетъ бѣли насѹти, рена изъкопато, пастрмакъ и шаргарепа изъкопато ...;

Испод тога оловком: писа сию книгѹ маисторь Грѹıа;

л. I' – записи имена; л. II–III – празни;

л. III' – Престави се іеромонах(ь) Гедеѡнъ Маїа 3 1754. въ м(а)н(ас)тирѹ Ремети.

На предњој корици одозго црвеном оловком: VEL. REM. – исто као на другим књигама које су за време окупације и Независне Државе Хрватске биле однесене из фрушкогорских манастира у Загреб, а после рата враћене Српској цркви. Рукопис се задржао код проф. Грујића приликом примопредаје.

Литература. Богдановић 1982, 41; Суботин-Голубовић 1999, 197.

11

МСПЦ Грујић 11

НОМОКАНОН ЕПИТИМИЈНИ СА ДОДАЦИМА ИЗ ТРЕБНИКА

друга четвртина XVII века

Папир, I + 199 л., 149 × 96 мм, број редова је различит у зависности од писара: 17, 18, 20, 22. Иза л. 185 уметнута су два волантна листића из неког другог требника. Код прве четири свешчице ознаке се налазе на почетном и крајњем листу. Пета свешчица, у којој прва четири листа припадају првом писару, има ознаку само на почетном листу. Нису исписани листови: 39, 40, 164'–167', 174'–175' и 185'. У делу л. 41–173' првих 15 свешчица обележено је по средини доње маргине задњег листа, а 16. и 17. свешчица по средини доње маргине првога листа. Од л. 176 до л. 183 је 23. свешчица.

Водени знаци. Рукопис је састављен из неколико различитих хартија, али већи део припада истом времену, око 1635/45: прва хартија (л. 1–40, 176–185): 1) котва у кругу са тролистом и контрамарком B-M, публиковао Мошин 2092 из 1620/40. год. и врло сл. Мошин 2091 из 1642. год. (сл. 412); друга хартија (л. 41–159, 197–199): 2) три полумесеца са контрамарком B-M, врло сл. Београд, МСПЦ Грујић 3 II 4 из 1637. год. (сл. 779); трећа хартија (л. 160–175): 3) круна са звездом и полумесецом и контрамарком G-3-3, врло сл. Београд, МСПЦ Грујић 3 II 4 из 1637. год. (сл. 598); четврта хартија (л. 186–187) и пета хартија (л. 188–191) – на овим листовима није нађен водени знак.

Рукопис је највероватније написан у манастиру Рачи 40-их или 50-их година XVII века, а два листа из требника двадесетак година касније. Издвојено је пет писара, сви припадају рачанској школи, што је утврђено путем атрибуције.

Писмо. Први писар је Кирјак Рачанин и њему припадају л. 1–36', првих десет редова л. 174 и л. 188–191'. Овај писар је написао и рукопис МСПЦ Грујић 92 из 1642. године. Његово писмо је лепи, средњи, уредни полуустав, писан тамнијом сепијом и пером средње дебљине. Други писар, Христофор Рачанин, написао је текст на л. 37–38', последњих осам редова л. 174–174' и л. 192–199. Писмо овог писара је ситни брзопис, писан сепијом и тањим пером. Трећи писар, засад анонимни, пише л. 41–173'. Његово писмо је брзописно, веома уједначено и уредно, писано црним мастилом и дебљим пером, са наглашеним, извученим стаблима и линијама. Наслови и почетна слова, као и поједина места у тексту, исписана су црвеним мастилом. Четврти писар, такође анонимни, пише л. 176–185 средњим полууставом са брзописним елементима карактеристичним за рачанску школу, тамнијом сепијом и дебљим пером; иницијали и важнија места у тексту писана су цинобером. Пети писар, Кипријан Рачанин, пише на уметнутим л. 186–187' веома лепим брзописом са наглашеним стаблима, незнатно закошеним удесно;

карактерише га тамнија сепија и веома танко перо. Наслови и почетна слова су у циноберу. Његова два листа на којима нема воденог знака, а припадао је неком другом требнику, датирам на основу писма и познатих његових рукописа у 1670/80. године.

Рукопис има обележја српске језичке редакције с правописним особинама школе Рачана.

Орнаментика. Орнаментике практично нема, осим скромних црвених иницијалних слова.

Повез. Састоји се од танких дрвених корица (147 × 95 мм) обложених орнаментираном црвенкастомрком кожом. Орнаментирани барокни мотиви су позлаћени. Предња корица има правоугаони простор испуњен великим декоративним картушом, уоквиреним цветовима елипсастог облика, и стилизованим орнаментима са горње и доње стране. Углови правоугаоника су украшени великим троугластим декоративним мотивима. Све је уоквирено биљном граном. Задња корица повеза има исти картуш по средини правоугаоног простора. Углови су украшени палметама а са стране су по два стилизована орнамента. Повез је добро очуван и највероватније је из краја XVII века.

Садржај. Номоканон са додацима из требника.

л. 1: *Ѡ степѣнех(ь) сьрод'ства оудобь разѹмиватеl'ное събранїе ѡт разлчних(ь) сложеное ѡт захарїи с(ве)щенника нарицаемаго Марафара. ї єпїтропа вьселюнскаго патрїарха кvр(ь) Iосафа, съ инами протальконно (!) бысть.* Манѹила ієродїакона и великаго хартофїлака Велнкои цр(ь)кви сказанїе простѣнішее и кратчаншее, сложен'ное нами, не ѡт давнаа и прѣдавное повелѣнїемь нашего вл(а)д(и)кы въселюн'саго (!) патрїарха кvр Ієремїа. Быс(ть) же сице. ел'ма оубо иже прѣжде нас(ь) ѡ таковых(ь) списавших(ь) за съмнител'ное си и неявстьвно такова протальковахѹ, тѣм'же не пастротою гл(агол)ь нь простою реченныих(ь) сїа сложихом(ь) и гл(агол)емь сице. Сърѡдство раздѣляет се вь петь чинове, итд, до л. 30, где свршава белешком: Кон(ь)ць степенем(ь).

л. 30: *О оусьп'ших(ь) послѣдованїе*; л. 32' – М(о)л(и)тва разрѣшена над(ь) гробом(ь); л. 33 – М(о)л(и)тва .в҃. д(оу)ховнаго о(ть)ца.

л. 34: *Послѣдованїе о вькѹшени агїазми.*

л. 37: *Слово с(ве)т(а)го Іѡанна златоѹстаго исповѣданїи грѣхѡвь.* Исповѣданте свое грѣхи. Исповѣданїем бо струпи д(оу)шевнїи исцѣляют се …; л. 37' – *Поѹченїе Іѡ(анна) златоустаго къ исповѣдающим се.* Оуподобим се и мы женѣ Самаранынѣ …; л. 39–40 – празни.

л. 41: *Номоканон(ь), си рѣч(ь) законѹ правило. Съ Б(ого)мъ с(ве)тымъ пооученїе къ д(оу)ховномѹ ѡ(ть)цѹ.* Прїемлюн помышлюнїа чл(овѣ)чьскаа дльжень ес(ть) быти образ(ь) бл(а)гъ всѣмъ, итд.

л. 55': *Номоканѡн(ь), си рѣч(ь) законѹ правило. имѣе правила по съкращенїю с(ве)тых(ь) ап(осто)лъ. Великаго Васнлїа. и с(ве)тїхъ съборь(ь).* Правило .а҃. Иже рѹкополагаеи чрез(ь) прѣдѣлъ, итд. – 215 глава; затим:

л. 142: О мѣрилѣх(ь) соугоубых(ь) въ проданїи.

л. 142': О оустроенїи пѣснопѣнїа главизны ѡт правил(ь) съборных(ь) и нѣкых(ь) с(ве)тых(ь); л. 143 – Ѡт Валсамона и ѡт зонара т(ъ)лкъ; л. 144 – Арменопѹлъ; л. 144' – прѣподобнаго Єфрема; с(ве)таго Силѹана.

л. 145: Ѡт иных(ь) правилъ събрато номоканѡн(ь). Аще слѹчит се и ниспадет(ь) на землю с(ве)таа ложица, итд; л. 146 – О мѹмїи; л. 146' – О побратимствѣ; О д(оу)ховнѣмъ сърод'ствѣ, итд; л. 147 – вѣдомо бѹди и сїа правила. Аще послет(ь) попъ мираннна, итд; л. 151' – Іѡанна Постника съкрашенїе. Аще кто имат(ь), к҃. лѣть ѡтлѹченїе ѡт причещенїа …, итд; л. 153' – Книга свѣдѣтелна къ архїерешви о хотещих(ь) прїети с(ве)щенства степень.

л. 154': *М(о)л(итва) гл(агол)емаа ѡт д(оу)ховника над исповѣдавшим(ь) се, и хотещим(ь) причестити се.*

л. 157: *С(ве)таго Єфрема о цѣнѣ сребрьник(ь).* Тридесети сребрьник(ь) иже възеть Іоуда …

л. 157': *Правило безкнижномоу келїино*; л. 158 – Аще кто хощеть литоургїами постъ исправити, итд. до л. 160.

л. 160': *М(о)л(итва) на бранїе гроздїе*;

на истом листу: *М(о)л(итва) начети вино кислѣло (!)*; л. 161 – М(о)л(итва) втора томѹжде;

л. 161': *М(о)л(и)тва въсакомѹ аще въпадет(ь) что скврънно въ съсоуд(ь) вина или елеа, или ино что. и бѹдеть ново и неразгнило се.*

л. 163: *М(о)л(и)тва въпадшоу въ стоуденцъ.*

л. 164: *М(о)л(итва) над(ь) съсѹдом' ѡскврънши се*; л. 164'–167' – празни.

л. 168: *Ѹказъ главизнамъ.* а. О рѹкополагаемых(ь) чрѣз(ь) прѣдѣлъ, итд. до л. 173', где је завршетак: И се при концѹ положенѣ;

л. 174 – *Подобаеть и еже сїе вѣдѣти.* Єгда кои чл(овѣ)кь възме д(ѣ)в(и)цѹ второ, з҃ лѣт(ь) да не причестит се, итд. Лист 175 – празан.

л. 176: *На ѡс(ве)щенїе водѣ егда хощеши*, до л. 185; л. 185' – празан.

л. 186–187' – уметнути из другог требника из нешто каснијег времена. Л. 186: из *Чина исповѣданиа* – … лица твоего Г(оспод)и. Даль еси веселїе вь срд(ь)ци моем(ь) (из Псалма); затим, свештеничка молитва – Г(оспод)и Б(ож)е сп(а)сенїа нашего, м(и)лостивы и щедрыи …; прекид на л. 186' – смоути се ѡт ярости око мое, обетшах(ь) … (из Псалма 6). Л. 187 – … *хранити.* Не подобает(ь) бо

ꙁаповѣдь даати противѣ грѣха, нъ еже иꙁволит(ь) сьхранити, итд. – упута духовнику; прекид на л. 187' – (а)ще ли же въ женах(ь) оубинства ...

л. 188: *М(о)л(и)тва юже гл(агол)еть ар'хїереи или д(оу)ховникь прощенноу ꙁа грѣхы все вѡл'ные же и невол'ные, и ꙁа всакꙋ клет'вꙋ и ꙁаклинанїе, и вънегда причещати се прѣч(и)стых(ь) таинь*; л. 191 – Молитва .в҃. томꙋж(де).

л. 192: *Слово с(ве)т(аго) Іѡанна ꙁлатоꙋстаго о покаанїи.* Стиди се съгрѣшае, а не стиди се кае се ...

л. 192': *Дивна повѣсть о покаанїи и о Манасїе ц(а)ри.* Почто гл(агол)еши, люби сътворих(ь), прѣлюби сьдѣях(ь) ...

л. 193': *Сkаꙁанїе с(ве)тых(ь) ѡт(ь)цъ ѡ самовласти ч(овѣ)чъсцѣи.* Б(ог)ъ ч(овѣ)ка самовластна съꙁда ...; *С(ве)таго Іоанна ꙁлат(о)ꙋстаго ѡт епистолїи, еже* (л. 194) *къ Ефесїѡм(ь) о с(ве)томъ причещенїи.* Многїе вижꙋ, тѣлꙋ и кръви Х(ристо)вѣ, просто тако причещающїих се ...

л. 194': *Великаго Василїа о м(и)л(о)стини и ѡ причещенїи.* Егда м(и)л(о)стынею д(оу)ша очищает се, тогда причещенїе польꙁно есть; Ѿт(ъ) тльkованїа пророка Їсаїе, затим ꙁлат(о)ꙋстаго; л. 195 – с(ве)таго Касїана, Лѣствичник(а), итд; О богатем(ь) и Лаꙁари; Талаcїа игоумена, раꙁꙋмѣнїа, Евагрїа Философа раꙁꙋмѣнїа, ꙁлат(о)устово, Григорїа Богослова. Лист 199' – празан.

Записи. Записа нема, осим на л. I: 1763го.

На предњој корици била је залепљена налепница са старим бројем: 1992.[3]

Литература. Богдановић 1982, 70; Васиљев 1997, 44–49; Суботин-Голубовић 1999, 209; Васиљев 2018, 123–133.

12

МСПЦ Грујић 12

ПСАЛТИР С ПОСЛЕДОВАЊЕМ

крај XVI века, са додатком из треће четвртине XVII века

Папир, IV + 402 + III л., 140 × 90 мм, 19 или 20 редова на страни; последња три листа су празна. Свешчице су обележене само на крајњем листу, по средини доње маргине. Из XVIII века су следећи листови: I–IV, 393 и 403–405.

Водени знаци. Основни део рукописа, од листа 1 до 384, према воденим знацима је с краја XVI века (1590/1600. год.): 1) арбалет са иницијалима G-3 у кругу, сл. Брике 755 из 1592. год. (сл. 8); 2) арбалет у кругу са тролистом одозго, тип Брике 770 из 1600. год. (сл. 9). У додатку су листови 385–392 из треће четвртине XVII века; 3) круна са звездом и полумесецом и иницијалом А испод знака, врло сл. Дубровник, Acta et Dipl. 1984a/72 око 1690. год. (сл. 630); 4) при повезу фрагмент воденог знака: „орао“ – највероватније из XVIII века.

Писмо. Основни део рукописа, од л. 1 до 384', писан је врло лепим средњим полууставом с краја XVI века. Српске је редакције, с траговима ресавског правописа, с акцентима и спиритусима, са ъ у предлозима и на фонетским местима, док је ь на крају речи; са ѕ. Писмо у додатку пише друга рука, л. 385–392' и 394–402. То је грубљи полуустав млађег типа, са употребом једног јера (ь).

Орнаментика. У рукопису наилазимо само на једну заставицу на л. 169 (66 × 18 мм). Заставица је правоугаоног облика. У њеном средишњем простору укомпонована је вишеструка плетеница, обликована од уских небојених трака које формирају угласте, елипсасте и решеткасте површине. Фон заставице је црвен. Уски оквир по средини горње линије завршава се букетом цветића. Цртеж је изведен тањим пером и тамнијом сепијом.

Иницијала има врло мало; изведени су цинобером на маргини уз текстуалну површину. Имају танке издужене линије благих прелаза и украшени су стилизованим декоративним гранама које излазе из доњег дела стабла слова (л. 15, 77', 79', 109, 116). На л. 129' је иницијал К геометријског стила са веома декоративном граном стилизованих форми, изведен тамноцрвеним мастилом. Наслови, важнија места и сва почетна слова исписана су црвеним мастилом.

Повез. Даске имају косе рубове, ребра на хрбату и капиталну врпцу у сивој боји. Пресвучене су орнаментираном кожом. Сачувани су трагови отпалих копчи.

Предње корице у централном делу правоугаоног простора имају велики картуш наглашених димензија, спољни оквир испуњен је биљним орнаментом – лозицом.

Задње корице компоноване су скоро на идентичан начин као и предње, у централној површини смештен је ромб мањег формата, уоквирен хоризонталним орнаментираним тракама. Повез је доста оштећен, кожа је подерана, а орнамент је излизан. Највероватније потиче из XVIII века.

[3] Напомена Димитрија Богдановића: „Сада је више нема (17. XI 1970)“.

Садржај. Псалтир са последовањем.

л. 1: *Сице починаем(ь) ѱал(ти)рь*, итд. до л. 147'.

л. 147': *Пѣснь Мѡvсеѡва ѿт исхода .а̃.* итд.

л. 160': *Тропари въскресны, ипакои и б(о)городичны на ѡсамь гласѡвь*; л. 164' – Тропари дневны, и Б(огороди)ци и ко(н)д(аки) въ недѣлы; л. 167 – Б(о)городичны и кр(ь)стоб(о)городичны сы на ѡсамь гласовь).

л. 169: *Месецослов* – М(е)с(е)ць септеврїи рекомыи по римскїи, мы же ѿт вещи въ време то бывающїа, врьсань нарицаемь его.

У месецослову:

л. 180: 14. окт. – пр(ѣ)подобнїе матере параскевїи (без тропара и кондака);

л. 184': 19. окт. – въ тои же д(ь)нь преподобнаго Їѡана рильскаго (без тропара и кондака);

л. 187': 28. окт. – И с(ве)таго ѡт(ь)ца Ар'сенїа архїепископа срьб'скаго, троп(арь) глас(ь) .д̃. Б(о)же ѡ(т)ць нашых(ь), и юна бї дроугы, глас(ь) .и̃. – М(н)л(о)сти наставниче, бл(а)гоутробїа скровище еже въсѣмь ѿврьзаль еси. архїерешмь б(о)жствное оудобренїе. ѡт(ь)че нашь с(ве)т(ите)лю Арьсенїе. нищым бысть застоупникь. тѣмь моли Х(рист)а Б(ог)а просвѣтити д(оу)ше наше, да некогда оуснемь въ смрть. ко(н)д(акь) гл(а)с(ь) .в̃. Възпиши словесь твоих б(о)гомоудре Арьсенїе, разоумно чеда своа питае. езыком хвалѣ оустнами же пѣнїе приносе. вѣщанїемь зовеши Х(рист)е еси свѣть неизреченныи;

л. 189: М(ѣ)с(е)ць ноемврїе рекомыи по рїмскыи, мы же ѿт вещи нарицаемь сего листопад(ь) – 11. нов. нема Св. Стефана Дечанског;

л. 198': М(ѣ)с(е)ць декемрїи, ии же гроудень именоуемь сего;

л. 206': М(ѣ)с(е)ць їаноуарїи рекомыи по римскыи, мы же сѣчень именоуемь сего – 14. јан. нема Св. Саве;

л. 215': м(ѣ)с(е)ць фереруарїи (!) рекомыи по римскїи, мы же называемь его лютыи – 13. февр. Нема препод Симеона Мироточца; 14. февр. нема препод. Кирила учитеља словенскаго;

л. 226: М(ѣ)с(е)ць мач рекоми по римскы, мы же травань именоуемь сего;

л. 231: М(ѣ)с(е)ць июнїи рекоми по римскыи, мы же, имат(ь) д(ь)нїи .л̃а., итд.; изостављен је словенски назив за овај месец; 15. јуна нема кнеза Лазара;

л. 236: М(ѣ)с(е)ць июлїи имать д(ь)ны .л̃а.;

л. 242': М(ѣ)с(е)ць авгоуст(ь) рекомы по римскїи, мы же ѿт жетвы срьпань нарицаемь его.

л. 249: *Въслѣдованїе с(ве)тые а̃-це.* недела въ ню же поет се б(о)жствнаа притча еуаг(ге)льскаа ѡ мытари и фарисеи, и т.д., до л. 259.

л. 259: *Тропары троичныи.*

л. 262': *Начело .а̃.го часа*; на л. 264' прекид текста на крају друге молитве Посылаеи свѣть и идет(ь), после аминь, а наставак на л. 265 – междоучасїе третїаго часа, затим иде до краја деветог часа.

л. 270: *Начело великои павечернїи.*

л. 283: *Слоужба акафїстоу прѣс(ве)тые б(огороди)це.*

л. 300': *Начело съ Б(о)гомь прьвогласниоу (!) творенїе пр(ѣ)подобнаго ѡт(ь)ца нашего Їѡанна Дамаскина.* Въ Соуботоу вечерь на великѣи вечерьны стых(иры) на Г(оспод)и въздах(ь), глас(ь) .а̃., итд; л. 320 – недеља вечер, глас први; л. 331' – понедељак вечер, глас други; л. 341' – уторак вечер, глас четврти; л. 351' – среда вечер, глас пети; л. 361' – четвртак вечер, глас шести; л. 373 – петак вечер, глас осми.

л. 385: *Слоужба ѡс(ве)щенїю воде*; л. 393 – празан.

л. 394: *Канѡн(ь) м(о)леб(а)нь прѣс(ве)тен вл(а)д(ы)чици нашеи Б(огороди)ци.*

л. 402: М(о)литва къ прѣс(ве)тѣи Б(огороди)ци; текст се завршава на л. 402' – помилоуи и сп(а)си нас(ь). грѣшныих(ь) бл(а)гы чл(овѣ)колюбче.

Записи. Предња корица (XVIII век): Писа Стеван своиоу ѡцоу Радосавоу .і̃. ли(тоургиа), и Сари и Ѡвани .е̃. лит., и Стеван себи .е̃. лит. итд. Запис исте врсте на л. 405 – Писа Радован себи .в̃. л(тоургие) и Радою.в̃. и Воукн в̃ л(ит.), и Милован себи и Рерд. в̃. и Радивою в̃. и Теѡдороу в̃. и Дамиианоу а̃. и Жера Воукосавоу в̃. и Воуки в̃. и себи в̃.

л. 405': Петроу и Ѡвани, Сави и Михаилоу и Гавроу (!).

Литература. Богдановић 1982, 94; Суботин-Голубовић 1999, 216.

13

МСПЦ Грујић 13

ТРЕБНИК ИГУМАНА ГРИГОРИЈА

последња четвртина XVII века

Папир, 198 л., 142 × 100 мм, са различитим бројем редова, зависно од писарских руку: 16, односно 19 или 20. Први лист је празан, са записима из каснијег времена; највероватније недостаје један лист после листа 189 и један листа на крају рукописа. Волантни листови су: 151–158.

Водени знаци. Према воденим знацима рукопис је настао у последњој четвртини XVII века (1680/90. год.): 1) две варијанте круне са звездом и полумесецом и контрамарком b-V, врло сл. Праг, НМП IX H 12 (Š 23) из четврте четвртине XVII века (сл. 576 и 577); 2) исти знак с контрамарком S-S, врло сл. Загреб ПМХ 67 из друге половине XVII

века (сл. 617); 3) исти знак са контрамарком b-V, врло сл. Београд, МСПЦ 252 из 1686. год. (сл. 578); 4) две варијанте круна са цветовима на зупцима и контрамарком b-V, сл. Мошин–Грoздановић II, из 1689. г. (сл. 657 и 659).

Писмо. Рукопис су писала два писара, што је утврђено методом атрибуције, а обојица припадају рачанској школи. Први писар је Јеротеј Рачанин и њему припадају л. 1 до 81'. Већи део текста до л. 77' пише крупним калиграфским полууставом, сепијом и дебљим пером, а од половине листа писмо је ситније, мастило је црно, а перо је тање. Други писар је Христофор Рачанин, који је исписао већи део рукописа, од л. 82 до 157' и 159 до 198, врло лепим средњим калиграфским полууставом. Слова имају дебља и тања стабла, а изведена су тањим пером и тамнијом гушћом сепијом. Листове 158 и 158' исписао је невештом руком трећи писар.

Рукопис има обележја српске језичке редакције са правописним одликама рачанске школе. Има акцената и спиритуса, ъ је у предлозима и ь на крају речи и нови курзивни облик за и.

Орнаментика. Заставице на л. 2 и 139 су изведене невештом руком само у цртежу, дебљим пером и црним мастилом. Изнад заставице на л. 139 сам цртач је оставио белешку да је он написао грану: петроние написа гранꙋ (л. 139, 80 × 40 мм).

Заставице на листовима 159, 182 и 190 су рад другог писара, Христофора Рачанина. Цртеж је овде врло прецизан, изведен вештом руком и тањим пером. Прве две заставице компоноване су од двочланог преплета који обликује плетенице угласте једноставне и дупле овалне. Преплет је небојен, фон је у црвеним тоновима, а цртеж је изведен бледом сепијом (л. 159, 73 × 10 мм; л. 182, 60 × 5 мм).

Заставица на л. 190 (60 × 25 мм) је мало сложенија; вишеструки преплет обликује решеткасте површине и елипсу, чворове и полулукове. Спољне ивице преплета су разуђене, а на угловима су гране са листовима и пупољцима. Заставица је дата само у цртежу, црним мастилом.

Иницијали Јеротеја Рачанина имају геометријска стабла; изведена су у две линије црвеним мастилом, а по средини су тонирани жутом бојом. На л. 10 и 13' укомпоновани су у блоковну површину текста, а њихове гране на маргиналном простору. Украшени су великом декоративним флоралним украсима. Цртеж је доста једноставан, невешт и непрецизан. На доњој маргини л. 26' нацртан је геометријско-биљни украс изведен танком линијом, сепијом и тањим пером. Украсни детаљи овога типа присутни су скоро у свим рукописним књигама Јеротеја Рачанина.

Иницијали у делу који пише Христофор Рачанин, за разлику од претходних, изведени су врло прецизном и сигурном руком црвеним мастилом и тањим пером. Стабла су геометријска, са наглашеним ширим и тањим површинама, украшена задебљањима, тананим нитима са бобицама, гранчицама са листовима и пупољцима. Нацртани су на маргини или су укомпоновани у блок текста и заузимају простор величине од четири до седам редова са украсним детаљима (л. 84', 101', 104', 119', 122', 123', 124', 129', 132', 136', 137, 152, 152', 154, 179, 180, 180', 186' и 194').

Наслови и важнија места писана су црвеним мастилом.

Повез. Повез има танке даске са рубовима закошеним према унутрашњој и спољним странама. Даске су пресвучене тамномрком орнаментираном кожом. Обе корице компоноване су на истоветан начин – имају уски орнаментирани оквир с ромбом у средини правоугаоног простора. Орнаменти су излизани и слабо видљиви. Сачуване су кожне пречаге с бакарним копчама. Повез је из времена настанка рукописа.

Садржај. Требник.

л. 2: *Послѣдованїе бываемо над' коутїею оусап'шим(ь).*

л. 27: *Последованїе бываемо ѡ оусьпьшыхь инокых(ь)*; л. 57' остављен празан, без прекида текста.

л. 65: *Послѣдованїе малаго образа еже ес(ть) ман'тїа.*

л. 77': *М(о)л(и)тви с(ве)таго Трифона гл(агол)емїе ѡт іереа вь виноградех(ь) въ нивах(ь) въ житницах(ъ).*

л. 82: *Чинь бываемы како пωдωбаеть исходити съ с(ве)тыми кр(ь)сты въ празданикы г(оспод)ьскые.*

л. 87': Молитвꙋ безьждїю; л. 88: М(о)л(и)тва ѡть злаго дажда да се чьтеть на геωргїевь д(ь)н(ь) и на възнесенїе г(оспо-д)ние и да си ч'те на четири странѣ по гџ.

л. 91: *Кр(ь)щенїе.* Баз'мь попь отроче, итд. до л. 108; лист 108' је празан.

л. 109: *Чинь бываемы с(ве)тити масло.*

л. 136: М(о)л(и)тва на бранїе гроздие.

л. 136: М(о)л(и)тва начети вино кысѣло.

л. 137: М(о)л(и)тва поганꙋ въпадшꙋ въ стꙋдньць; л. 138 био је остављен празан, па је на њему касније незграпним писмом уписана молитва ωд миша.

л. 139: *Послѣдованїе погрѣбенїю мир'ским(ь) чл(овѣ)кωмь*; л. 158 остављен је празан. На л. 158' касније је

уписан текст Херувимске песме на словенском језику и испод тога словенским словима на грчком.

л. 159: *Ѧкаѳїсть прес(ве)тѣи Б(огороди)ци*; л. 181' остао је празан.

л. 182: *Слꙋжба ѡс(ве)щенїю водѣ*: текст се прекида на л. 189' при крају молитве Боже великꙑи, вꙑшнїи – и исцѣли по вѣлицѣи м(и)лости твоеи късѣмь подае …

л. 190: *Ч(ь)стнꙑ параклисъ прѣс(ве)тѣи б(огороди)ци пѣваемꙑи ꙁа васако прошенїе*: текст се прекида на л. 198' у стихирама при крају, у стихири на „Славу" – Радоүите се архагг(е)лꙑи … – радоүи се гаври.

Записи. На дасци предње корице из XVIII века: Сї книга глаголемаа требникъ Григорїя иеромонаха.

л. 1: Записи помена имена и безначајне белешке.

л. 1', XVIII в: Сї книга глаголемая требникъ о(ть)ца игꙋмена Грїгория иеромонаха.

л. 139, изнад заставице: Петроние написа гранꙋ.

Литература. Богдановић 1982, 113; Вукашиновић 2008, 18, 171, 183; Вукашиновић 2012, 78–79; Васиљев 2018, 176–184.

14

МСПЦ Грујић 14

ПСАЛТИР С ПОСЛЕДОВАЊЕМ ИЗ ЛЕПАВИНЕ

трећа, шеста и осма деценија XVII века

Папир, 511 л., 140 × 90 мм, са различитим бројем редова: 14 до 20. Рукопис је састављен из три, по времену настанка, различите целине. Иза л. 78 недостаје један лист. Почетак и крај рукописа је на додатим листовима из осамдесетих година XVII века. У основном делу рукописа, од л. 8 до 489', свешчице су обележене на почетку односно крају, по средини доње маргине. Има 58 свешчица. Поједини листови су волантни: 189, 190, 197, 214, 233 и 235.

Водени знаци. На основу водених знакова у рукопису издвајамо три посебна временска дела и датирамо: први део од л. 8 до 489' у прву трећину XVII века (1620/30); други део од л. 490 до 494 у педесете–шездесете године XVII века; трећи део од л. 1 до 7, 495–511 у седамдесете–осамдесете године XVII века. У првом делу: 1) котва у кругу са тролистом и контрамарком P-A-P, врло сл. Мошин 2225 из 1626. год. и врло сл. Београд, МСПЦ 65 из прве трећине XVII века; публиковао Мошин 2226 из 1640/50. године (сл. 447); 2) исти знак са иницијалом B испод знака и контрамарком b-V, врло сл. Београд, МСПЦ Грујић 191 из 1620/30. и врло сл. Београд; МСПЦ Грујић З-I-61 из 1620/30. публиковао Мошин 2130 око 1640/50. (сл. 423). Најновија филигранолошка грађа помера датирање наведених знакова на прву трећину XVII века у односу на датирање у публикованом албуму В. Мошина; 3) круна са тролистом, звездом и полумесецом и контрамарком b-V, врло сл. Београд, МСПЦ 33 из прве трећине XVII века (сл. 537); 4) три полумесеца са контрамарком З-А, сл. Београд, МСПЦ Грујић 86 из 1622. и сл. Београд, МСПЦ 65 из прве трећине XVII века, али са контрамарком А-З (сл. 823). Други део: 5) котва у кругу са тролистом, врло сл. Мошин 2015 из 1652. год. публиковао Мошин 2014 из 1640/50. (сл. 392). Знак је разматран у саставу првог дела, што је довело до померања његовог датирања десет година раније. Трећи део: 6) контрамарка S-S која је карактеристична за 1660/80, сл. Николајев 233 из 1669; и 259 из 1677. (сл. 205); 7) фрагмент нејасног грба, који је вероватно из истог времена као и контрамарка S-S.

Писмо. Рукопис је састављен из три дела, а писала су га три писара. Првом писару припада део који чини основ рукописа од л. 8 до 489'. Писмо је полууставно, неуједначених и оштрих потеза, наглашених продужених стабала изнад горњих и доњих замишљених линија. Писано је дебелим пером и црним мастилом. Рукопис је српске редакције, са акцентима и спиритусима, без ъ. Наслови, важнија места и почетна слова писани су црвеним мастилом. Други писар пише од л. 490 до 494', а писмо је ситније, полууставно, са брзописним елементима и тенденцијама неуједначеног потеза. Писан је тамнијом сепијом и пером средње дебљине. Почетна слова исписана су црвеним мастилом. Почетак и крај рукописа (л. 1–7, 494–511) исписао је трећи писар који је оставио запис на л. 7. Писмо је крупни развучени полуустав са брзописним потезима и елементима, а исписано је црним мастилом и пером средње дебљине.

Мишљења сам да други и трећи писар припадају рачанској школи.

Орнаментика. Орнаментика је скромна и заступљена само са две заставице: на л. 8 и 10'. На л. 8 нацртана је уска заставица (65 × 5мм) компонована од две траке које формирају плетеницу, са лиснатим гранама на крајевима. Преплет је небојен, оквир и

фон заставице су у тамноцрвеномј колору. Заставица на *л.* 10' је компонована од више трака које формирају решетке, елипсе и цветове. Заставица (77 × 26 мм) је правоугаона, неуоквирена, на угловима украшена гранама са листовима и пупољцима. Преплет је небојен, а међупростори су обојени црвеном бојом. Цртеж је рађен црним мастилом и дебљим пером. Заставице су једноставне, без уметничке вредности.

Иницијали су циноберни, украшени задебљањима, тачкицама и запетама по вертикали слова. Поједини иницијали имају раскошније украсне детаље, стабла су угласто изломљена без благих прелаза.

Повез. Даске имају косе рубове, ребра на хрбату и капиталну врпцу у црвеној боји. Сачуване су обе копче. Даске се пресвучене светлосмеђом орнаментираном кожом.

Предња корица има правоугаони простор подељен линијама на мање геометријске површине. Централни део чини велики трапезоид и четири неједнака троугла који га уоквирују. У средишњем делу трапезоида утиснут је ромб са шестокраком звездом, који је уоквирен стилизованим палметама постављеним у облику крста на четири угла. Величина украсних мотива није у сразмери са површином на којој се налазе.

Задња корица компонована је једноставније, основни украсни елементи су четвороструке широке линије; у четири угла утиснут је по један цвет са девет латица. Правоугаона површина подељена је дијагоналама и линијама на десет ромбова и једанаест троуглова. Повез је малог формата, релативно добро очуван и необичан по својој орнаментици за повезе XVII века; више личи на повезе старијег типа (147 × 105 мм).

Садржај. Псалтир с последовањем.

л. 1 (додатак): *Тропари и молитве из Великог повечерија* – Троп(ар) у Великы пост(ь) вечерь, Б(огороди)це Д(ѣ)во радоуи се итд; Н(е)б(е)сныим ц(а)рꙋ, верніе ц(а)ре наше ꙋкрѣпи; Въ цр(ь)кви стоеще слави твоее итд; тропари на часовима. Завршетак на *л.* 7'.

л. 8 (први лист прве кватерне): *Сыцѣ починаемь ѱальтирь.* Аще ест(ь) ерѣн, итд; *л.* 10' – *Д(а)в(и)да пророка пѣсн(ь).* Каѳ(исма) .а҃. Ѱалом(ь) Д(а)в(и)доу .а҃. Бл(а)жень моужь, итд. до 150. псалма на *л.* 172'.

л. 172': *Пѣсніи Моусѣовы,* оудовь погрꙋзы фараона Моусѣи гл(агол)еть, итд. до *л.* 187'.

л. 188: *Тропары въскрьсніи и б(о)городичніи и ипакои осмоии гл(а)сом(ь)*; *л.* 192' – Тропары и б(о)городичніи и конд(а)кы дневнии; *л.* 195 – Богородични по гласовима на Б(о)гь Господь; *л.* 199 – И се постни тропары пѣваеми вь пос(ть).

Часослов:

л. 203': *Час(ь) .а҃.*; *л.* 204 – Междоучасіа .а҃. часа; *л.* 207' – час(ь) .г҃., Междочасие; *л.* 211 – Междоучасіа .ѕ҃. часа, час(ь) .ѕ҃.; *л.* 213 – Междоучасіа .ѳ҃. часа.

л. 215': *Начѣло павѣчерніци вѣликои.*

л. 229: *Каноn(ь) пѣваемы по в'се д(ь)ны миьхом(ь).*

л. 233: *Месецослов* – М(е)с(е)ць септем'вріе имать д(ь)ніи .л҃., итд.; *л.* 243' – октом'вріе; *л.* 254 – ноемьріа; *л.* 265 – декем'вріи; *л.* 273' – іноуаріи (!); *л.* 284 – феврoуаріи; *л.* 289' – мар'тіи; *л.* 293 – апріліи; *л.* 297 – маи; *л.* 302 – іоуніи; *л.* 308' – іоуліи; *л.* 315' – авьгꙋсть. У месецослову:

л. 247: 14. окт. – прѣподобніе м(а)т(е)ре наше Пет'кы, тропар и кондак;

л. 249: 19. окт. – тропар и кондак преподобном Јовану Рилском;

л. 249': 21. окт. – прѣнесеніе мощемь с(ве)таго Іларіона епископа меглен'скога, с тропаром и кондаком;

л. 252': 28. окт. – Иже вь с(ве)тыих(ь) о(ть)ца нашего Ар'сеніа ар'хіепископа скрьб'скаго (!), с тропаром и кондаком;

л. 258: 11. нов. – С(ве)таго великом(оу)ченика иже вь ц(а)рехь Стефана иже вь Дѣчанех(ь), с тропаром и кондаком;

л. 277: 14. јан. – Иже вь с(ве)тыих(ь) о(ть)ца нашего Сави прьваго архіепископа скрьб'скаго (!), с тропаром и кондаком;

л. 286': 13. фебр. – Памеђ прѣподобнаго о(ть)ца нашего Симеона срьб'скаго новаго мVроточ'ца, с тропаром и кондаком;

л. 287: 14. фебр. – с(ве)таго Кvрила филоусофа, с тропаром и кондаком;

л. 299: 9. маја – прѣнесеніе мощемь с(ве)таго Николи – без тропара и кондака;

л. 304': 15. јуна – с(ве)таго и новаго кнеза Лазара, с тропаром и кондаком.

Завршава се на *л.* 323 белешком: Кон'ць пріеть месецословіе.

л. 323: *Начело с(ве)т(а)го и вѣликаго поста* итд.

л. 335: *На вѣлицѣи вѣчер'ны* на Г(оспод)и возвахь ст(и)х(и)ры въскрсніи, гл(а)сь .а҃.; *л.* 361 – вь нѣдѣлю вѣчер(ь) гл(а)сь .а҃.; *л.* 376' – Понѣдѣл'ник(ь) вечер(ь) гл(ась) .а҃.; *л.* 391 – вь вторникъ вѣчер(ь) гл(ась) .а҃.; *л.* 407 – вь срѣд(оу) вечерь. гл(а)сь .а҃.; *л.* 423: вь четв(ртакь) вѣч(ерь) гл(а)сь .а҃.; *л.* 437' – вь пѣт'кь вечерь. гл(а)сь .а҃. – седмични октоих првога гласа, са Блаженима, апостолима и еванђељима за сваки дан.

л. 455': *Каноn(ь) с(ве)томꙋ Николи,* емꙋже краегранесемь сыце. Принашаю ти радоуи се Николае, са акатистом.

л. 469’: *Слоужба акастиѳоу (!) пр҃ѣс(ве)тїе Б(огороди)це.*

л. 490: *Чинь бываеми ѡс(ве)щенїю воды*; уместо изгубљених последњих листова дописани су нови, на којима је исписан крај службе – од л. 495.

л. 496 (додатак): *Вь с(ве)тоую и великоую соуботоу вечерь*; л. 497’ – јутрења Св. Пасхе; л. 509’ – Часови и ѡбедница чрѣзь всоу седмицоу светлоу, до л. 511, где се завршава; Се и павечерница до Ѳомине неделе.

Записи. л. 7’, запис писара треће руке: не зазери егда се писа велми немощан бих.

л. 511: „Прегледао епископ Никанор“. На истом листу горе: „511 листова. Е. Никанор“.

На л. 511’ и на листу прилепљеном на задње корице исписана је врло невештом руком „молитва дијаконства“ с поменима српских светитеља, почев од Св. Симеона Мироточивог.

С унутрашње стране предњих корица налази се цедуљица проф. Грујића: „Број ех. 1639. Псалтир с последовањем. Рукопис XVI–XVII века. Нађен у манастиру Лепавини.“; „Од 9. Ред. 3. Бр. 4“.

У горњем углу црвеном оловком латиницом је забележено „Pakrac“. То је највероватније белешка комисије Независне Државе Хрватске која је пленила рукописе од српских црквених установа у Хрватској за време Другог светског рата. То значи да је овај рукопис био узет из Пакраца, а после рата је враћен Српској цркви, али се задржао у збирци проф. Грујића.

Литература. Богдановић 1982, 97; Суботин-Голубовић 1999, 218.

15

МСПЦ Грујић 15

КАТАВАСИЈАР СОФРОНИЈА И ВИКЕНТИЈА ЈОВАНОВИЋА

1724. година

Папир, 132 л., 150 × 100 мм, с различитим бројем редова на страни: 19, 21, 23 и 24. Првих шест листова као и л. 128 до 132 првобитно су били празни а сада имају записе; л. 7 – фронтиспис са насловом; л. 8 до 127 имају текст.

Водени знаци. Водени знаци у основном делу рукописа (л. 8–127) јесу из 1724. године: 1) три шешира са контрамарком А-А, врло сл. Ајнедер 694 из 1723, али са другом контрамарком (сл. 969). Листови 1–4 су друга хартија која је додата нешто касније, око 1725/35: 2) грб са цветом одозго, врло сл. Београд, МСПЦ Грујић 33 из 1720/30. и Београд, МСПЦ 8 из прве трећине XVIII века (сл. 163); листови 128–132 су трећа хартија: 3) фрагменти грба, вероватно са пропетим лавом и иницијалима Р-I одозго, тип Београд, САНУ 135 из 1734. (сл. 74). Листови 5–7 су без воденог знака, али свакако припадају XVIII веку.

Писмо. Рукопис је исписан врло лепим средњим полууставним облицима XVIII века. Нема утицаја *грађанске азбуке*. Заступљена је српска језичка редакција с акцентима и спиритусима, с ъ у предлозима и сложеницама и ь на крају речи и, каткада, у средини (въ вьходѣ, пльтносць и сл.).

Орнаментика. На л. 5 и 5’ налазе се минијатуре које представљају Богородицу као царицу; један исти цртеж овде је поновљен два пута. Минијатура је цртана сепијом а поједини делови су наглашени сенчењем.

Од л. 61 до л. 79’ у делу где су изабрани псалми за празнике нацртане су минијатуре преко целог листа, на почетку листа или у доњем делу испод текста, често заузимајући две трећине или више простора. Минијатуре су рађене у техници графике која је у већини случајева бојена и то само делимично, делови одеће или поједини орнаментални мотиви. Боје су: тамноплава, љубичаста, цинобер, светлоплава, зеленкастоплава и зелена. Колористички најлепше и најразноврсније је урађена минијатура Успење Богородично на л. 71.

Поједине минијатуре, као она на л. 73, нису до краја урађене у колористичком смислу већ су остављене само у цртежу.

Наслови и белешке на маргинама су црвени; у појединим насловима се између црвених убацују плави делови текста. Текст је са обе стране уоквирен уздужним цртама и то на спољној страни.

Иницијали су изведени црвеном и плавом бојом.

Повез. Повез чине дрвене танке корице са закошеним рубовима према унутрашњим странама. Даске су пресвучене црвенкастомрком орнаментираном кожом. Кожа је местимично оштећена од црвоточина и то на задњим корицама. Оштећења има и у горњем делу хрбата.

На предњим корицама, по средини правоугаоног простора, је медаљон са попрсјем Христа, а на задњим, цар Давид. Барокне гирланде у позлатама украшавају повез који је из времена настанка рукописа.

Садржај. Катавасијар.

л. 7, у фронтиспису: Сїй катавасїаръ днѣ Софронїя Стимоновича Єѯарха Арада по дарованїю бл(а)городна госпожда Ал'ка м(а)ти г(оспо)д(и)на г(оспо)д(и)на архїеп(ї)ск(о)па кѵръ Викентїя Іωановича у Араду лѣта 1732гω м(есе)ца маїя; испод тога, у празном простору, у оквиру – Сїа стихологїа г(осподи)на Викентїа. Испод тога, печат од црвеног воска. Л. 7' – празан.

л. 8: *Пωдωбїа ωсми гл(а)с(о)вом(ь).* Гл(а)сь .а҃. Ѡ див'ное чюдо. Источ'ник' жиз'ни въ гробѣ се полагаеть итд. до л. 14.

л. 14: *Пωдωбїа сѣд(а)л'нам(ь) по гла(совомь).* а҃. Гробь твои Сп(а)се, воини стрегоуще итд.

л. 17': *Пωдωбїа кондаком(ь).* Гл(а)с(ь) а҃. Ликь агг(ел)скыи да дивит се итд.

л. 19: *Догматики въскрсны.*

л. 24': *Ірмосы ωсмим(ь) гл(а)с(о)вом(ь) въскрсным(ь).* Пѣс(нь) а҃. ір'мос(ь) Твоа побѣдител'на десница итд.

л. 35: *Катавас(їе) ч(ь)стном̃у кр(ь)сту.* Пѣснь а҃. гласъ а҃. ір'мωсь. Кр(ь)ста начрьта Мωѵсїи итд.

л. 36': *Катавасїе Рожд(ь)ству Х(ристо)ву* … Х(ристо)с(ь) раждает' се итд.

л. 40: *Катавасїе Б(ог)оıавленїю* … Глькинѣ ωткрыль еси дно итд.

л. 43: *Катавасїе Срѣтенїю* … Соуще гльбородител'ноую земаю итд.

л. 45': *Катавасїе Цвѣтоносїю* … ıавише се источ'ници безднѣ итд.

л. 47: *Катавасїе на Вьзнесенїе Г(о)с(подь)не. сїе же поем(ь) и на съшаствїе С(ве)таго Д(оу)ха* … Б(о)жьственыдь покровен' быв(ь) итд.

л. 49: *Катавасїе Успенїю* … Прѣоукрашенна б(о)жьственою славою итд.

л. 50': *Ірмосы ѕ҃го гласа.* Вльною мор'скою итд.

л. 52: *Канωн(ь) творенїе Іω(анна) Дамаскїна* … Въскр(ь)с(е)нїа д(ь)нь итд.

л. 58': *Начело полїелеа.* С(ти)х(ь) прьвыи. гласъ .и҃. Рабы Г(оспод)а. Хвалите име Г(оспод)не итд.

л. 60': *Припѣла пωлїелеу. вл(а)дичнїих(ь) и б(о)городичных(ь) праздникь и с(ве)тых(ь) нарочитых*; л. 61: *Стисы избраныи ωт Ѱалωмнїка, пѣваеми на полїелеω.* На крају, на л. 80: *Кралю дечан'скомоу.* Прїидѣте в'си съгласно въсхвалим(ъ) итд; л. 80' – *Кралю Милутину прїпѣль*; онда – *Кнезу Лазару.* Иза тога – Кωн(ь)ць прїет(ь) Ѱалωмныкь.

л. 80': *На хвалит(е) Г(оспод)а.* а҃. страна. Хвалите его сл(ъ)нце и луна итд; л. 81 – *Стихологїа вторе страни.* Хвалите его н(е)б(е)са н(е)б(е)съ итд.

л. 82: *Стихωлωгїа на лит(оу)ргїи.* лик(ь) а҃. Бл(аго)сл(о)ви д(оу)ше моıа Г(оспод)а, итд; л. 82' – Се другаго лыка.

л. 84': *На Г(оспод)и възвах'.* Прьва страна. Положи Г(оспод)и хранıенїе итд.

л. 85': *Богородичны ωсмим(ь) гласовωм(ь) прѣмо славамь въ минеи.*

л. 90': *Славе из'браны праздникωм(ь).* На Рож(дьство) Б(о)город(и)це итд.

л. 108: *Свѣт(илни) вьскр(ь)сны съ еѵ(аг)г(е)лскыми гл(а)сным(и) ст(и)х(и)рами.*

л. 115': *Стихологїе празнїче (!) и д(ьне)внїе.* Пѣснь прьвыи. Помць Г(осподе)ви славно бо прослави се, итд; л. 119 – *А сїи стиси втораго лика.* Помощникь и покровител(ь) итд.

л. 121': *Коньд(а)ци въскр(ь)сни.*

л. 122': *Сїи тропари въскресны въ неде(лю) поют(ь) по непорочнах.*

л. 123': *Херувїка пѣваем(а) на прѣждес(ве)щенной лит(оу)ргїи*; онда на Велики четвртак и на Велику суботу; л. 124: *Херувїка на С(ве)тую Пасху.* Въста Х(ристо)с ωт гроба ıако сил(ь)нь итд.; затим обична Херувика, онда по гр'чьскоу – Ита херувим, мистикось итд.; л. 125 – причасни дневни.

л. 125': *Тропари пѣваемїи въ неделю по троичнах(ь) канωн(ь) вьмѣсто Достоино ıес(ть).* Глас(ь) в҃. Дωстоино ıес(ть) ıако въистину славити те Б(ог)а Слова, итд; онда – Сїи тропары поют' се ωт неделıе фарисеωве до неделе цвѣтне.

л. 127': *Причестне избранным(ь) праздникωм(ь) вл(а)дичным(ь) и с(ве)тым(ь) нарочитым(ь) въсего лѣта ωт м(е)с(е)ца сектемрїа до аугуста, и причестна.* Прекид на крају стране, у Причесном на Цвети – Бл(а)гословень грѣдїи въ име Г(осподн)не (…) л. 128 – празан.

л. 128', курзивом почетка XIX века: *Єѯапостиларїй.* С(ве)те неиздмнный Слове, итд; л. 129 – празан.

л. 129': Иже с(ве)щен'на добрѣ оуставл'ше б(о)гопроповѣд'ници – сведочанство исповедника о исповеди ставленика за свештеника.

л. 131': тропар кнезу Лазару.

Записи. Осим прва два записа у фронтиспису – ексарха Софронија и архиепископа Викентија, које смо навели:

л. 8–13, на доњој маргини: Сїа с(ве)таıа книга гл(аго)л(е)ма Стихологїа (по радираном месту) *Викентиıа Иωановича* ıеѯарха даласкога 1724 ген(вара) 20. Испод Викентиıа Иωанновича види се почетак речи прото…

л. 4: Господин(ъ) кныги сея Н: І: І. раков(а)ч(ки) при с(вя)тѣйшемь Нихъ Г: Арсенїю: Ч: 1746го.

л. 130': Доидосмо у Бечь септе(мбра) пр'ви и поıосмо новомбра (!) 12 1724 лето Г(оспод)не. Софронїи сингелъ.

л. 131: 1737гω м(есе)ца їунїя 6гω днѣ преставися блаженнїя памяти архїепископь и митрωпωлит(ь) Славенос (?), г(осподи)нъ Викентїи Іωанновичь и совѣтник(ъ) цес(арски): погрѣбен(ь) въ Бѣлградѣ вь цр(ь)кви каѳедралнои лѣта м(есе)ца и днѣ ıаже врху.

Преставися г(осподи)нь Стефан(ь) Любωбратичь Еп(иско)пь Костаннички покопа(т) въ монас(тири) Комирїю лѣта 1737гω прѣля 12гω.

л. 132: Савва дїаконн(ь) дїаконн(ь) Раковачки (његовом руком писани су додаци при крају књиге).

л. 132': Катавасїарь патрїарь.

л. 1 (истом руком): величање на Вазнесење Господње.

Предња корица: Г(оспо)дѹ ц(а)рствоующе владїка владычествѹюще.

Црвеном оловком, латиницом: G12G[4] – исте врсте белешка као оне које је у Загребу правила комисија Независне Државе Хрватске која је одузимала рукописе фрушкогорским и славонским манастирима. Према томе, вероватно је и ова књига била у манастиру Гомирју[5], да би после рата била враћена Српској цркви, али се задржала међу рукописима проф. Грујића.

Литература. Харисијадис 1969б, 83–96.

6

МСПЦ Грујић 16

ТРЕБНИК ИЗ КУВЕЖДИНА

крај XVII века

Папир, 289 л., 152 × 105 мм, по 19 редова на страни, пред крај књиге по 20 до 21. На почетку недостају два листа и иза листа 4 такође два.

Водени знаци. Према воденим знацима рукопис је настао 1695/1700. године: 1) круна са тролистом, звездом и полумесецом, и контрамарком A-Z; круна сл. Дубровник, Acta et Dipl. 19848/10 из 1670/80, а контрамарка сл. Николајев 285 из 1694. (сл. 656); 2) три полумесеца са истом контрамарком, врло сл. Велков-Андреев 386 из 1695. (сл. 776); 3) три полумесеца са контрамарком Z-B сл. Загреб, ХАЗУ ć XI 80 из 1696–1703. (сл. 824).

Писмо. Ситни полуустав са брзописним облицима XVII века; једнопотезно в, и новијег типа, ж једнопотезно или двопотезно, различити облици ѕ, ζ и др., є грчког типа итд., надвучени ь који се може узети и за ъ. Редакција је српска, а правопис ресавски.

Орнаментика. На л. 269 нацртана је уска правоугаона заставица, компонована од геометријско-биљних мотива, танких повијених линија са по два троугла који испуњавају правоугаони простор. На угловима, као и са горње стране по средини, налазе се проширења у облику гранчица. Цртеж заставице је црн, док се црвена боја јавља местимично. Заставицу је цртала невешта рука, орнамент је без уметничке вредности.

Иницијали су геометријски, цртани мастилом цинобер боје и често украшени богатим декоративним гранама које излазе из доњег дела стабла слова, пратећи вертикалу читавом дужином. Поједини иницијали исцртани су црним мастилом.

Наслови су исписани црвеним мастилом, а има их и који су изведени црним.

Повез. Даске имају закошене рубове, ребра на хрбату и сачувану једну копчу. Пресвучене су орнаментираном кожом, капитална врпца је зеленкастоплава.

Предње корице имају централну квадратну површину подељену дијагоналама и линијама на четири ромба и осам троуглова. Простор је уоквирен уском орнаментираном траком, биљним орнаментом облика угластог цвета са осам латица. Шири спољни оквир украшен је наизменично осмолатичним цветовима и групом од по четири симетрично постављена сићушна цветића налик на беле раде. Исти овај цвет налази се на пресецима дијагонала и линија. Ова страна повеза је релативно добро очувана. Задња корица је доста оштећена: кожа на појединим површинама је подерана, а орнамент је излизан и слабо видљив.

Садржај. Требник.

л. 1: Чин *ωс(вe)щенїе води*, без почетка – Б(огороди)це рождьшїа Сп(а)са паче слова Слово въсепѣтаа, того моли спасти д(оу)ше наше – богородичне стихире. Прекид текста на л. 4 – ω еже даровати се еи силѣ цѣлабнѣ пришьствїе с(ве)т(а)го Д(оу)ха Г(оспод)ѹ помолим се – јектенија; наставак на л. 5 – рабь твоих(ь) и даждь въ мисли нашеи д(оу)хь премѹдрости и разѹма достоинь въ ѹши достигнѹти твоее бл(а)гости, итд. – молитва пред благословом воде.

л. 8': *Молитвы женѣ роднвшї* вь прьвїи д(ь)нь по вънегда родити еи отроче, итд.; л. 11 – Молитва .г҃. женѣ и бабѣ, итд.; л. 13 – молитвы женѣ по .м҃. днех(ь); л. 16 – Вьцр(ь)ковленїе, и даље *Чинь с(ве)таго кр(ь)щенїа*.

л. 38: *Последованїе исповеданїю еже ес(ть) грѣхов кающаго се.*

л. 46': *Чинъ како въскорѣ причестити бол'наго.*

л. 50': *Послѣдованїе бываемо ωбрѹченїе*; л. 54 – *Послѣдованїе вѣн'чанїю.*

---

[4] Овако је у рукопису Описа [В. Тријић].

[5] Овако је у рукопису Описа [В. Тријић].

л. 67': *Чинъ вѣн'чанїю второбра'чнил(ь).*

л. 74': *Послѣдованїе ωс(ве)щенїа с(ве)таго елеа.*

л. 124: *Каноwн(ь) молебенїи (!) къ Г(оспод)ꙋ нашемꙋ I(соу)сꙋ Х(рист)ꙋ и пр(ѣ)ч(и)стеи Б(огороди)ци при разлꙋченїи д(оу)ши ωт тѣла.*

л. 138: *Въ самом(ь) исходѣ д(оу)ши ωт тѣла послѣдованїе.*

л. 139: *Послѣдованїе погрѣбанїю мирскимъ(ь) бѣл'цемь православним(ь) ч(ло)вѣ)ком(ь).*

л. 174': *Чинъ погрѣбанїю младен'ческомꙋ.*

л. 187: *Ꙋказ(ь) ω провожденїю ꙋсъпших(ь) на с(ве)тꙋю Пасхꙋ.*

л. 189: *Заповѣди с(ве)тых(ь) ап(осто)ль ω еже не оупивати се на паметнх(ь) оусьпших(ь). Клименть с(ве)ты папа римскїи, въ книзѣ и глава .мд. Въ паметех же ꙋсьпших(ь) призивающїих(ь) сь благочинїемь іадѣте ...*

л. 190: *Послѣдованїе бывамое над(ь) коливомь ꙋсьпшимь ωтцемь и братїамь нашимь.*

л. 198: Чинъ благословенїа и ωс(ве)щенїа сасꙋдовь слꙋжабних(ь), сїи ес(ть) дискоса, чаше, ѕвѣзди и ложици сь трема их(ь) покровци.

л. 203': *Чинъ бл(а)гословенїа и ωс(ве)щенїа новихъ с(ве)щеническїихъ ωдеждъ.*

л. 204': *Чинъ бл(а)гословенїа новихъ сасꙋдовь цр(ь)ковных(ь), сїе ес(ть)* кадил'ница, кацїа, блюдо анафорное копїе кꙋмкꙋми сїесть винновнїе съсꙋдици и инна олтаревни инаа олтаревнїи потребнаа орꙋдїа многїих(ь) или единного.

л. 206': *Чинъ бл(а)гословенїа и ωчищенїа вина, елеа, меда и инаго питїа и іади кое любо въпадшее гади въ не прикл ючшее се.*

л. 208: *Чинъ бл(а)гословенїа гроздїа виноградихъ.*

л. 209': *Чинъ биваєть бл(а)гословенїа вина.*

л. 211: *Чинъ бл(а)гословенїе меса ї инїих(ь) іадїи въ свѣтлоую неделю пасхи.*

л. 212': *Чинъ бл(а)гословенїа началковъ.*

л. 213: *Чинъ бл(а)гословенїа фимїама сїесть кадила.*

л. 214: *Молитва над(ь) болним(ь) и не спещим(ь) въ ноцимь.*

л. 216': *Въслѣдованїе мол(и)твеное въ врѣме гꙋбител'наго мора скотовь оумирающихъ иже или божїимъ попꙋщенїемь грѣх(ь) ради наших(ь) или множественѣе злохитрїемь дїавол'скимь чрѣзь лꙋкавїих(ь) чловекь чародеанїемъ биваютъ.*

л. 221: *Чинъ бл(а)гословенїа новаго домꙋ.*

л. 224': *Ч(ь)стных(ь) (!) параклис(ь) прѣс(ве)тые Б(огороди)це.*

л. 233': *Молитва гл(агол)ема над(ь) коливом(ь) въ памѣти с(ве)тыихъ и новом(ь) браш(ном)ь).*

л. 234: *Молитва над(ь) сасꙋдом(ь) ωсквръншим се.*

л. 234': *Молитва юже гл(агол)ет(ь) архїереи или д(оу)ховникь прощенїꙋ за грѣхи въсе.*

л. 238: *Чинъ како подобаєтъ исходити съ ч(ь)стнимь кр(ь)стомь.*

л. 244: *Єу(аг)г(е)лїа .аї.* (васкрсна).

л. 254': *М(о)л(и)тва ωт злаго дажда юже чтем(ь) на четири странѣ село.*

л. 256: *Послѣдованїе великаго ωс(ве)щенїа воды. с(ве)тых(ь) б(о)гоıавленїї.* л. 263'–264 остављени празни.

л. 269: *Саборникь дванадесети месецѣи* – месецослов. У месецослову:

л. 271': 11. новембра – Иже вь царехь Стефана дечан(скаго);

л. 273': 14. јануара – Вь тонж(е) д(ь)нь с(ве)тых(ь) срьб'скїи(хь) (!);

л. 274': 13. фебруара – Въ д(ь)нь же тои прѣподобнаго нашего Сумеωна срьбскаго;

л. 276: 15. јуна – С(ве)таго кнеза Лазара.

л. 277: *Въ сꙋботꙋ Великоую вечерь*, онда служба Св. Пасхе.

л. 284': *Оглавленїе сїе книгѣ еже обрѣтанїа м(о)л(и)твы ини*, до л. 286;

л. 286' – празан.

Записи. л. 287: Сыї треб(ъ)никъ и млогаıа потребнаıа ωбретаютсе у нѣмꙋ усабшаго раба божиıа іереа Петра.

л. 288: Сїа книга мелете инока.

л. 288: Сїа книга от мене Требникъ мене грѣшнаго іеромонаха Івана (?) Поповича ꙋ Кꙋвеждинꙋ.

л. 288', оловком: 1757. Боголюбна кнїга Сїıа в'нѣи же вскıа совершаютсıа ωт закона.

Задња корица са унутрашње стране: лѣто г(оспо)дне. ѕ҃ѱи, а ωт рождаства х(ристо)ва, затим оловком

7238

5508

1730

Іериꙋ, Теωдора, Иωванꙋ, Евимиıа

Свинарь Писа Саво Миливоевић себе и Дань сꙋдь, Челе Младен Савица.

Предња корица са унутрашње стране, белешке о возгласима на јутрењи Св. Пасхе: песан г҃ ıако твоıа; песан д҃ ıако благ; песан е҃ ıако ти еси; песан ѕ҃ ıако благослови се; песан з҃ ти бо еси цар; песан и҃ ıако свети се; песан ѳ҃ ıако ти еси светиниа наша и теб(е).

Литература. Богдановић 1982, 113; Вукашиновић 2008, 18, 219.

17

МСПЦ Грујић 17

ГРЧКА БЕЛЕЖНИЦА НИКОЛЕ СЕРВИОТИСА

1736. година

Папир, 77 л., 150 × 100 мм, с различитим бројем редова на страни.

Водени знаци. 1) Пропети јелен са иницијалима G-W. Исти знак није нађен у расположивој филигранолошкој грађи (сл. 67).

Писмо. Ситни курзив из различитог времена писан различитим рукама који су користили касније исту бележницу.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Картонске корице у полукожи, доста оштећене.

Садржај. На л. 1: ἔτους 1736 μαρτίου α. НИКОЛА СЕРВИОТИС НИКОКИРИС.

Даље иду посебне забелешке и рачуни почев од 1735. и 1736. године; на л. 16 почиње 1740. итд.; л. 60 остављен празан; на л. 61 1758. година; л. 62'–65 празни; л. 65' белешка на немачком језику из 1759. године; на идућем листу „Веровање" на немачком, онда опет грчке белешке које иду до краја и прелазе на задњу корицу. Од каснијих бележака има једна од 29. октобра 1812. на л. 42'. Исто тако белешке су и на предњој корици – из 1740. године.

Литература. Литературе нема.

18

МСПЦ Грујић 18

БЕСЕДЕ СВ. ЈОВАНА ЗЛАТОУСТОГ НА ПОСЛАНИЦЕ АПОСТОЛА ПАВЛА

крај XVII века

Папир, 97 л., 155 × 105 мм, са различитим бројем редова: 18 до 20. Рукопис је потпун, празни листови су: 88 до 89 и 97.

Водени знаци. Према следећим воденим знацима рукопис је настао 1690/95. година – 1) три полумесеца са контрамарком H-Z сл. Николајев 274а, б из 1688. (сл. 803); 2) исти знак са контрамарком A-Z, сл. Николајев (полум.) 275 из 1688, а контрамарка сл. Николајев 285 из 1694. године (сл. 774–775).

Писмо. Рукопис су писала два писара. Први писар пише од л. 1 до 87', писмо је полууставно средње, брзописно, млађих облика XVII века као: грчко є, двопотезно ж, и савременог курзивног типа; надвучено ь курзивног типа које се може узети и за ъ. Писмо овог писара блиско је брзописном писму Христофора Рачанина и мишљења сам да овај писар припада рачанској школи. Други писар појављује се на л. 90–96': његово писмо је неуједначено, полууставно, писано између замишљених линија, дебљим пером и црним мастилом. Редакција рукописа је српска.

Орнаментика. На л. 1 нацртана је уска правоугаона заставица геометријско-биљног стила. Правоугаони простор украшен је стилизованом таласастом граном са листовима и пупољцима. Велики орнаментирани крст на средини заставице уоквирен је криптограмом IC XP НI КА, а горњи углови су украшени великим пупољцима. Цртеж заставице је прецизан, изведен дебљим пером и црним мастилом. Цветови, листови лозице и крст су обојени зеленом и мркобраон бојом. Испод заставице је црвено-зелени наслов.

Иницијали су геометријског стила, разуђених линија, украшени гранчицама и таласастим флоралним мотивима у зеленој боји. Увучени су у блоковну текстуалну површину и заузимају простор величине од три до четири реда. Наслови су црвени и зелени. Основни текст исписан је црним мастилом.

Повез. Картонске корице пресвучене тамномрком орнаментираном кожом. Обе корице су компоноване на идентичан начин. По средини правоугаоног простора су печати који обликују крст; око крста и у угловима су печати уоквирени шестокраким звездама. Са унутрашње стране, корице су обложене украсном хартијом тамнозелене боје, са позлаћеним барокним гранама. Димензије повеза су 150 × 95 мм.

Садржај. Беседе Јована Златоустог.

л. 1: *Иже въ с(ве)тыхь Ѡт(ь)ца нашего Іоанна, архїепископа Константина града ѕлатоустаго. Бесѣда ап(о)с(то)лскаа къ Тимофею, глава .в҃. бесѣда .ѕ҃.* М(о)лю оубо в'сѣхь прѣжде, творити м(о)лениїа и м(о)л(и)тви итд. – цитат из I посланице Тимотеју, гл. II, 1–4; л. 1' – ꙗкоже общи неки ѡт(ь)ць вьселен'нѣи всѣи, с(ве)щенникь ѥс(ть) …

л. 3' : О еже не проклинати, ниже м(о)лити се нъ враги, нъ паче м(о)лити сѣ о них(ь). Сим бо себѣ бл(а)годетѣлствуемь, и б(о)га м(и)л(о)стива подражаимъ.

л. 7': *Нравоученїе .и҃. ка Тимофею о еже женам(ь) идущим въ цр(ь)ков(ь) не подобаеть украшати сѣ.* Р'ци ми, еда приходѣщи кь цр(ь)кви м(о)лити се Б(ог)у, облагаеши сѣ ѕлатими плѣтеними …

л. 10': *Нравоученїе .ді҃. Не подаи да настоꙗтѣль цр(ь)ковни раздаеть м(и)лостиню твою,* тїи самь послужи …

л. 12': *О еже тръпѣти въ скрьбѣх(ь) и бл(а)годарити.* Услишим(ь), имже суть уши слишати, се налѣжит(ь) хр(и)стїанину …

л. 18: *Правоѹченїе .е҃. нъ блѹдники и прелюбодее и ꙗко подобаеть хотѣщим(ь) мирское житїе имети, свое с(и)ни скоро припрѣзати къ женитвѣ.* Того ради м(о)лю се, хранимъ сѣ грѣха сѣго …

л. 21': *Правоѹченїе .ѕ҃. о еже ѹсъпших(ь) не плакати безмѣрно.* Ѹслишитѣ жени, елици къ плачем(ь) несьтрьпимо прѣклаꙗете се, сїе бо дѣло иноезичних(ь) ес(ть) …

л. 24: *Правоѹченїе .г҃. ꙗко подобаеть ѡт с(ве)щѣнникь м(о)л(и)тви просити, и како Б(ог)ь бл(а)гъ, како ли чл(овѣ)колюбивь.* М(о)литва велие бл(а)го ѥсть, и сп(а)сенїе д(оу)шам нашим(ь) …

л. 29': *О еже питаеи се безмѣрно, мртвѹ имать д(оу)шѹ.* Ѥлма ѹбо оживотворил' ни ѥс(ть) Б(ог)ь да прѣбѹдѣмь живѹшѣ, и д(оу)шѹ живѹ съблюдѣм(ь) …

л. 31': *О еже не питати се въ празники.* Сїа словеса да ѹслишимь и ми, елици ѹбо съ ницими пристѹпаемо кь б(о)жственѣи трапезе …

л. 34: *О еже не испитовати непостижимих(ь) б(о)жїихъ, и о въскрсенїю послѣднем(ь).* Сѹть ѹбо неци, иже не вѣрѹють вещи, понеже Б(ог)а не знають …

л. 37': *Ꙗко подобаеть повиновати сѣ оучителемь.* Таковѹ ѹбо ѹчителю бити подобаеть, сицѣ промишлꙗти о ѹченицѣх(ь) …

л. 42: *О богатьствѣ и нищете.* И ми прочее егда; что пострадѣмь Х(рист)а ради, не тъчїю да тръпим(ь) …

л. 44: *О еже не ѹпивати се вином(ь).* Вино ѹбо даде се нъ веселїе а не въ пїанство …

л. 45': *Правоѹченїе .ѳ҃ї. къ ефесеом о еже не испитоват(и) иних.* Ѹвїи мнѣ колицѣми наказѹем се …

л. 46': *О еже не мимоходити ниших(ь).* Велїи ѹбо имѣꙗхоу страх(ь) прѣжде о сих(ь) вещѣхь, а н(и)нꙗ и сїе попраа се …

л. 51: *О еже ѡт Б(ог)а искати помощ(ь) а не поити къ влъхвом(ь) и бабам(ь).* Бл(а)годарим(ь) ѹбо о всхь еже ѹбо аще биваеть …

л. 54': *О еже не мазати женам(ь) лица.* Прославим(ь) Б(ог)а, и възнесем(ь) име его въ тѣлеси И въ д(оу)сѣ нашем(ь) …

л. 57': *Правоѹченїе .еї. къ ефесеом(ь) о еже не гнѣвати се госпождам(ь).* Да слишѣть сїа, наипаче жени, иже велми въїют(ь) и кричеть …

л. 62': *О еже съ смѣренїемь въ цр(ь)кви пребивати.* зри ѹбо ꙗко цр(ь)ковь н(е)бо биваеть …

л. 67: *Къ ефесеом(ь) о еже рабом(ь) боꙗти сѣ своих(ь) по плъти господи, ꙗкоже Х(рист)а.* Слишите ѹбо, ꙗко не тъчїю мѹжь, или жена, или дѣти, нъ и рабскаа доб' родѣтел(ь) потрѣбна ѥс(ть) …

л. 69': Правоѹченїе .гї. къ ефесеом(ь). Еже ѹбо пророкь ризѹ сп(а)сенїа нарицаеть, да Б(ого)ви ѹподобим се …

л. 74': Правоѹченїе .г҃. къ еврѣом(ь) о старцѣхь. Сїе нам(ь) бл(а)говрѣменно ѥс(ть), пристѹпим(ь) съ дрьзновенїем(ь) просеще …

л. 79': Правоѹченїе .ѕї. къ Коринтомь, о еже тръпѣти бѣди без въздиханїа. Сїа оубо вѣдѹщѣ възлюбленїи, величьство бившаго бл(а)годѣꙗнїа помисливше …

л. 84: *О наказании къ владѣющим(ь).* Поставленъ ли еси въ кои лобо санъ, или сѹдїа людѣм(ь), или строитѣль градѹ, или пред(ь) лицѣмь стоꙗти ц(а)ра … – до л. 87.' л. 88 и 89 празни.

л. 90: *Словѡ ѡ Моисеи како повѣле емѹ Б(ог)ь сътворити храм(ь). Еже наречет се скинїа.* Моисї же прїемь скрыжали ѡт рѹкоу б(о)жїе, и бе въ нѣ вьваано писме пр(ь)стом(ь) б(о)жїемь …

л. 91: Ѡ каменѣхь, до л. 96'.

л. 97: празан.

Записи. л. 88: Бећь више Тѹрци на 1683то лѣто. Запис је савремен рукопису или мало млађи од њега.

л. 96' (XIX в.): НВ Начахъ заграђивати башчѹ на брдѹ фервара 26. 27. 28. недела, мар(та) 1.2 дана по 12 х.

л. 97: шатор
атопе
рареп
отено
роташ

от весна пса на киселѹ левѹ на донои кори.

Литература. Богдановић 1982, 121; Васиљев 2018, 185–188.

19

МСПЦ Грујић 19

ЗБОРНИК АПОКРИФА И ЖИТИЈА ХАЏИ-БАБЕ ДАСКАЛА

последња деценија XVII века

Папир, 49 л., 160 × 110 мм, по 16 или 17 редова на страни. Рукопис је без почетка и без краја. На почетку недостаје више листова; простор између предње корице и књижног блока је врло велик – могао би да садржи исто толико колико је остало, око 50 листова. На крају рукописа постоје два уска одерка од истргнутих листова, а могло је иза тога да стоји још нешто, можда цела свешчица. Недостаје према одерцима вероватно 4 листа иза л. 9.

Водени знаци. Према воденим знацима, рукопис је настао у последњој деценији XVII века (1690/1700. год.): 1) круна са тролистом, звездом и полумесецом и контрамарком I-C, сл. Николајев и то круна 288 из 1696. а контрамарка сл. Загреб, ХАЗУ ć X 26 из 1694. (сл. 660); 2) три полумесеца, сл. Николајев 275 из 1688. године (сл. 761).

Писмо. Рукопис су писала три писара и то: први писар л. 10'–49', други, Хаџи-Баба даскал л. 1–5',

а *л.* 6–6' исписује трећи, Тале Наидов. Писмо првог писара је крупни полуустав, неуједначеног и немарног потеза. Други писар, Хаџи-Баба, текст исписује полууставним писмом развученог потеза са наглашеним стаблима или скраћеним код појединих слова. Редакција је македонска, с ѧ, ь и ъ (юннакь, видиль, дївань сьль, дьржить; Исъсъ, негωватъ, погωбихъ). Млађи облици имају више сличности с нашим западним писмом; а с висећом петљом, д са неједнаким ножицама – лева врло кратка у ретку, а десна закошена и дуга, в са квадратном петљом која се наслања на доњу линију а доња петља је отворена, наглашена тачком. Вероватно је постојао предложак западног порекла, с подручја икавштине – сїдеше, ҁналина сѧ и др.

Орнаментика. Орнаментике нема. Наслови, а и поједини одломци у тексту које је писар сматрао значајним, исписани су црвеним мастилом.

Повез. Даске са косим извученим рубовима и ребрима на хрбату; постоје трагови отпалих копчи. Корице су пресвучене тамномрком орнаментираном кожом, која је на идентичан начин обликована. У централном правоугаоном простору је велики барокни медаљон у картушу, а у угловима су гране. Са унутрашње стране даске су обложене цветним папиром жућкасте боје. Предња даска је доста оштећена, кожа подерана а орнамент излизан. Задња даска је поломљена по дужини.

Садржај. *л.* 1: *Апокриф о силаску Христову у пакао и разговору с Адамом* – ... ѹ адь. господинь б(ог)ь нашь. І(со)ѵсь. Х(ристо)с. Назаранинь. сьсь ꙗко сь Ісьсь. надвиванне. много. ѹ адь. не сьсь. ѳело. що беше. ѹкопано. ѹ гробь ...; крај текста на *л.* 5' – ... мїлось. Ї ҁа дарь. Г(о-спод)ѹ. Б(ог)ѹ. нашемѹ. І(со)ѵсѹ. Х(ри)с(т)ѹ. Назаранинѹ. сїнѹ. Марниѹ. и немѹ се пада. чьсь. Ї поклонненне. на колена. до ҁемле. ꙗкось. и дрьжава. ѹедно. сьсь. ω(ть)ца. и сьсь. Д(оѵ)ха. светога. сьга и ѹ ҁьмьнь. и до. вь вѣки вѣка. що нема. прохоԁенна и нема. сьврьшенне. и немѹ. нашемѹ. Х(ри)с(т)ѹ. до века. и до амина. аминь. Иза тога запис Хаџи-Бабе даскала.

л. 6: † С(ве)ти живоносни б(о)жи гропъ колико има манастири. еденъ манастирь Витлемь а дрѹги манастрь ...

л. 6': Ты просвещение Ін(соѵ)се мои ѹма моего, ты спасение ωтчаꙗнне дѹши моеꙗ сп(а)се, ты Ін(соѵ)се мои мѹки изкави (из Акатиста Исусу сладчајшему). На *л.* 7 – слаби траг потпуно избледелог записа.

л. 8: *С(ве)тыи великомѹченикъ Геωргїй побѣдоносецъ и чѹдотворецъ*. Испод тога, запис на грчком. Л. 8'–9 – празни.

л. 10: Колкѹ пророци дѹшле пред І(соѵ)са Х(рист)а: пьрви пророкь Нои, в. пророкь Мѹисие, г пророкь Давид(ь), пророкь Исаие.

л. 10': *Дамашкино и наѹка подїакона и Стѹда на погрѣбенїѧ Г(оспо)да нашагω Ї(сѵ)са Хр(ис)та ω ежѧ ва ада сьшествїе* ωци бл(а)гωслови (исто је написано млађим рукописом горе – Дамаскїна дїакона стѹдинскаго): овај наслов, очевидно припада првом саставу и погрешно је преписан на овом месту из предлошка, јер даље иде текст житија Светог Ђорђа, наслов који је наведен на *л.* 8: С(ве)тагω славнагω великаго мѹченика победосца (!) Геωрги славное прославленоѧ чѹдеса и велїки мъки светомѹ Геωргїе кои ище брать хрїстиенїнь малкω да послѹша светомѹ Геωргїе мѹкїте какω се мѹчил свѣти Геωргїе ҁа верьа ωт Дїωклантїань царь еленьски. Свети Геωргїе беше ωт Кападонска страна и ωт ω(ть)ца и ωт матерь благωчи св(е)тывь очслѹвить и мѹдьрь и книжовныикь и юнакь и младь, тькмѹ беше к гѹдїни, итд. до *л.* 30, где свршава – ї мѹ ωтсекоха глава на месѣць апрїль на кг день ҁ. часωве по рождество Хр(ис)т(о)во лета седа сп и нынѣ и прїсно и въ веки вековъ аминь.

Чи вї щи братїе хрїстїѧне нашите братїе како са прїтегнале ҁа вера и како са мартѹрїсалы св(е)ты мѹченики ҁа Г(оспо)да на творца ҁа вера посочилы сїлы чѹдеса їже по распетїе Г(оспо)да нашегω І(сѹ)са Х(рис)та по пїсанїе еѵ(аг)гелїе и сказанїе апостольмь Петрѹ и Павло (!) ꙗкω въ века милости егω ωттвори ц(а)р(с)тво небесно насъ раде человеко (!) спасенїе св(е)тымь благимъ и жївотъ творїщаимъ Дѹхомъ и нынѣ и прїсно и ва веки вевомь.

л. 31: тропар Рождаству Христову, онда Богојављењу и на идућој страни кондак Богојављењу.

л. 32: *Фїлосїе св(е)тыи Іωань Кр(ь)стїтель беше пощїнїꙗкъ.* сїдеше на гората Геωрьцкаѧ. Тамо доде мѹ глас ωт небето и каҁѹваше мѹ: чѹвани праведни Іωане що са чѹва глась на гора ѳер(ь)цка, ще да доде време да са породе Антихрїсть аще дъ бъди страшень на лїце, и космите на главата мѹ катѹ стрели ωстри, итд. – апокриф о другом доласку Христовом, који свршава на *л.* 36': въҁрадѹитї се и ваҁ[ве]селїтї се предь Б(о)га до века аминь.

л. 37: *Не чѹвате ли братїе що е ҁаповедалъ царь Дьв(и)дь на ѱалтїрю* кога веѧ ветрѹвъ како рьҁвева прьхо ωт ҁемлета тъка щь да са погѹбать грешните, итд. – о покајању уочи Страшног суда, до *л.* 39.

л. 39': горе грчки, без надредних знакова: Θεοτοκε, ελπις παντον τον χριστιανον σκε πεφρυρι (?) φιλατε τοις ελπιζοντας ισε ενομο ... γραματι τιπον κατι δομενε πιστος.

Испод тога: Скъпо ҁлато ами како и ҁаповедаль Г(оспо)дь І(сѵ)с Х(ристо)с на светое еѵггелїе вь ц(а)р(с)тви сїе егда прїдешь помени насъ Г(оспо)ди. Бл(а)жени нещь д(оѵ)хомь итд. – заповеди блаженства, до *л.* 40; онда на *л.* 40' – Чи ҁа това братїе дѹкога е човекъ жїве сиромаха да прїгледа дальжнаго итд.

л. 40': *Ц(а)рь Соломωнь ҁащо рекъль* има време да са родишь и време има да плачїшъ. има време да са радѹвашь, време има да малкїль итд.

л. 41': И Б(о)гꙋ да са моле катꙋ рече ц(а)рь Дьвидь, бл(а)жень мꙋжъ детꙋ не ходе на сьборъ беззаконъе итд.

л. 42': *Катꙋ са оучеше І(су)с Х(ристо)с на даскала*, прьви рече даскалоуꙋ кажи а҃ І(су)с рече. Ази есьмь сп(а)сь мїрꙋ итд. – редослед азбуке с изрекама Христовим.

л. 45: *И Б(огороди)ца като плачеше за с(и)на своего* и Б(о)гꙋ щеше да са предаде телото негово. адь долꙋ ѿт страхъ тресѣше се и стенеше, как ще да погине, итд. Прекид на *л.* 49': ва адь несь с телото си а ми д(оу)шите имь и като просвети ѡнзи свть. въ адъ напрасно сички дꙋши тамꙋ са...

Записи. *л.* 5': Пишех. и плачех. ıа. Хаџи. баба. даскаль. Стоıанꙋ. терьзиѧ овде. ꙋ Станболь. ꙋ Нови Римь.

л. 6: Тале гледаль наїдовь на ѡва кнїга ї реколь, Бог да га простї аџї Баба даскаль. ї коï ке гледа на ѡвоѧ кнїга пакь да речїть Бог да го простї во царство небесно Талета ї аџї Баба Бог да го простї.

л. 7': на грчком: ἅγιος ὁ θεος ἅγιος ἰσχηρος ἅγιος ἀθὰνατος ἐλεησον ἡμας; поновљено неколико пута: ἐλεῆσον ἡμας.

л. 8: на грчком: ὁ κύριος ἐβασίλευσεν σπρὲπραν (?) ἐνεδύσατο ἐνεδύσατο κύριος καὶ περιεζόσατο δύναμην καὶ ἐλέησον με κυριε.

л. 9': Аџи Спасе Нацникъ (?) мир моще а емать срьмна тꙋкꙋ. Никола, Мѡисї, Секꙋла, Мазие, Траıанъ, Нандѡ, Грꙋнѡ, Марко, Мирче, Никѡла, Дииче, Петре, Ченча (?).

Литература. Богдановић 1982, 39.

20

МСПЦ Грујић 20

ПСАЛТИР С ПОСЛЕДОВАЊЕМ

друга четвртина XVII века и средина XVIII века

Папир, V + 425 + XII л., 140 × 95 мм, са по 20 до 23 реда на страни. Рукопис је састављен из два дела; други део је настао десетак година касније од првог. Свешчице су обележене на почетку левог, односно десног доњег угла испод текста. Први део има комплетних 47 свешчица, а од 48. свешчице сачувана су само два листа. Од *л.* 385 свешчице су обележаване различито: прва само на почетку по средини доње маргине, друга на почетку и на крају по средини доње маргине, а трећа и четврта само на крају. Пета свешчица има девет листова и није обележена. Уметнути листови из средине XVIII века, из времена преповезивања рукописа, су: првих пет при повезу, као и *л.* 167–169, 172–174 и 426–437, без текста.

Водени знаци. Рукопис је састављен од више хартија, а према воденим знацима који су из приближно истог времена, могу се датирати другом четвртином XVII века (1630/40). Уметнути листови и они при повезу су из XVIII века.

Прва хартија (*л.* 1–2, 4–166, 170–171, 175–374 и 375–383): 1) круна са тролистом на средњем зупцу, са звездом и полумесецом и контрамарком R-A, сл. Загреб, ПМХ 64 из 1629. (сл. 540); 2) исти знак са контрамарком B-G, сл. Београд, МСПЦ Грујић 69, I део из 1640/50. (сл. 535); 3) исти знак са контрамарком „петолист“, сл. Београд, МСПЦ Грујић 59, II део из 1633/37. (сл. 545); 4) исти знак са контрамарком „шестолист“, врло сл. контрамарка постоји уз котву, сл. Мошин 2300 из 1648. (сл. 546); 5) круна са звездом и полумесецом и контрамарком G-A, врло сл. Београд, МСПЦ Грујић 59, I део из 1633. (сл. 584); 6) круна са полумесецом и контрамарком B-G, сл. Београд, МСПЦ Грујић 188 из 1626. (сл. 528); 7) котва у кругу са тролистом и контрамарком З-З-Р, врло сл. Београд, МСПЦ Грујић 188 из 1626. (сл. 458).

Друга хартија (*л.* 3) је тања и финија, са воденим знаком: 8) арбалет у кругу са тролистом, без контрамарке, сл. тип Београд, МСПЦ Грујић 59, I део из 1633, али са контрамарком (сл. 12). Трећа хартија (*л.* 385–424) из друге четвртине XVII века, водени знаци се назиру: 9) круна са звездом и полумесецом и контрамарком, вероватно G-A, сл. Београд, МСПЦ Грујић 59, I део из 1633. или A-З, сл. Београд, МСПЦ 60 из 1625. (сл. 585). На листовима при повезу и *л.* 167–169, 172–174 и 426–437 уметнутим средином XVIII века: 10) укрштени рогови јелена са попрсјем јелена и иницијалима M-K, сл. (али мањих димензија) БСП 108 из 1733/4. и Београд, МСПЦ Грујић 58, II део из средине XVIII века (сл. 43); 11) фрагмент коња, сл. Ностиц 9 из 1759. (сл. 239).

Листови 385–425 представљају нешто каснији додатак, замену за изгубљени завршетак првобитног рукописа. Првобитно, рукопис је на крају имао пасхалне таблице (сада *л.* 170–171'); у моменту преповезивања, таблицама је вероватно недостајао први лист, тако да оне сада „почињу“ 1689. годином, а почињале су, према броју рубрика уназад, око 1623, што одговара времену на које указују водени знаци.

Писмо. Рукопис је писао један писар, иако је састављен из два дела која су настала у кратком временском раздобљу (први део, *л.* 1–383' и други, *л.* 385–425'). На основу идентификације дуктуса, палеографске анализе писма и времена настанка,

рукопис приписујем (атрибуирам) Кирјаку Рачанину. Писмо је врло леп средњи и ситнији полуустав са по којим брзописним елементом, исписан црним мастилом и сепијом. У другом делу, писар Кирјак пише нешто нервозније, ситнијим полууставом са брзописним тенденцијама, густом и тамном сепијом. Редакција је српска с траговима ресавског правописа, с акцентима и спиритусима; само ь, али каткада у надвученом облику који би се могао сматрати и за ъ. У последовању јачи је утицај ресавског правописа; ъ у предлозима и на фонетском месту. Рукопис је највероватније настао у Рачи и припада рачанској школи.

Орнаментика. На л. 3 је правоугаона заставица (85 × 40 мм) која заузима половину листа. Компонована је од једночланог преплета који обликује три круга испреплетена каишевима, чворовима, елипсама и полулуковима. Спољне ивице преплета су местимично разуђене у листове. Са горње стране је велики, стилизовани цвет, а на угловима су повијене гране. Цртеж заставице је изведен дебљим пером и цинобером; није обојена и уоквирена.

Иницијали су геометријског стила, нацртани цинобером, врло прецизно, сигурном руком. Стабла су им стилизована са благим прелазима од широких ка ужим и врло танким површинама. Украшени су бобицама из којих излазе таласасте танке нити са чворовима и тачкицама, а по који иницијал има и гранчицу која излази из доњег дела стабла. Изведени су на маргини уз текст и заузимају простор величине од два до четири реда (л. 1', 3', 8, 11, 14' и 114'). Друга група иницијала је знатно раскошнија, има стилизоване гранчице са листовима и пупољцима (л. 5, 12, 23', 44', 98', 111, 113', 127' и 133).

Повез. Даске имају косе рубове и ребра на хрбату. Капитална врпца је у црвеној, жутој и плавој боји. Металне копче и кожни ремени су сачувани. Даске су пресвучене црвенкастосмеђом орнаментираном и позлаћеном кожом.

Предња корица има правоугаону површину са барокним ромбоидним медаљоном у средишњем делу. У угловима су стилизовани цветови, а розете и кружићи испуњавају осталу површину. Стилизовани геометријско-биљни орнаменти су у оквирним тракама.

Задња корица има у централном, ромбоидном медаљону адосиране кринове; розете, цветови и цветне угласте павте испуњавају правоугаони простор. Повез је добро очуван и настао је средином XVIII века.

Рубови књижнога блока су исцртани геометријским мотивима у више редова који обликују полулучне површине у црвеној, плавој, белој и окер боји.

Садржај. Псалтир с последовањем.

л. 1: *Сїце почїнаем(ь) ѱалтїр(ь)*, речеть, аще ес(ть) попь итд.

л. 3: *Д(а)в(и)да прωрωка и цара пѣс(нь) каѳ(исма) а҃.* Ѱалом(ь) Д(а)виду ненадьписань ωт евреи, .а҃. Бл(а)жень мужь, итд. до л. 145'; л. 146 – Сьи ѱалом(ь) ωсобь писань Д(а)в(и)довь вьнѣ числа р҃н. Ѱалом(ь), егда единь брасе сь Голиаѳомь. Маль бѣхь въ братїи моеи итд.

л. 146': Пѣс(нь) Моусеωва въ исходе, а оудобь погрузи фараωна, Моуси гл(агол)ет(ь). Поимь Г(осподе)ви итд. до л. 160.

л. 160: *Тропаре* сїе поемь въ соуботу, по непорωчнах(ь); л. 161' – Сїи тропари вьскрсны поют се въ неделю по непорочнах(ь); л. 162 – Тропари вьскрсны. и б(о)городичны. и упакои. ωсмимь гласом(ь), до л. 166' где свршава белешком: Доѯа си ω ѳеωс. Листови 167–169 – празни.

л. 170–171: *Пасхалне таблице* од 1689. до 1754. године, вероватно без почетног листа; л. 171' – два концентрична круга са бројкама у њима и споља; у централном делу круга: Връховна слова ключь. Срѣдниа рождьство. Нижниа ущрьбленїе. Листови 172–174' – празни (из XVIII века).

л. 175: *Послѣдованые сьбранїа в'селѣтнаго начьн'ше ωт м(ѣ)с(е)ца сеп'тем'врїа, до м(ѣ)с(е)ца, ав'густа, прѣимѣе тропаре же, и кон'дакы праздникωм(ь), и нарочитимь с(ве)тїим(ь).* У месецослову:

л. 187: 14. октобар – Преподобные матере наше Петкы, тропар и кондак;

л. 188': 19. октобар – Препωдωбнаго о(ть)ца нашего Іωанна рил'скаго, тропар и кондак;

л. 189: 21. октобар – Прѣнесенїемь мощемь с(ве)таго Иларїωна епископа меглен'скаго, тропар и кондак;

л. 191: 28. октобар – Иже въ с(ве)тїих(ь) о(ть)ца нашего Ар'сенїа ар'хїепископа срьб'скаго, тропар и кондак;

л. 195: 11. новембар – Паметь с(ве)таго славнаго великом(оу)ч(е)ника иже вь царехь Стефана, иже въ Дечанѣхь, тропар и кондак;

л. 212': 14. јануар – Иже въ с(ве)тихь о(ть)ца нашего Сави, прьваго ар'хїепископа срьбьскаго, тропар и кондак;

л. 220: 13. фебруар – Памет(ь) препωдωбнаго о(ть)ца нашего Сумеωна срьб'скаго, новаго мѵроточца, тропар и кондак;

л. 220'–221: 14. фебруар – Прѣпωдωбнаго о(ть)ца нашего Аѵѯен'тїа. И с(ве)т(а)го Кѵрила Философа и оучителя слωвен'скаго, тропар и кондак;

л. 230: 9. маја (додато на маргини) – Въ тажде д(ь)нь прѣнесенїе мощем(ь) с(ве)т(а)го Николы вь Барь градь; 15. јуна нема кнеза Лазара;

л. 242: 26. јула – прѣнесеніє мощемь преподобные м(а)тере наше Петкы.

л. 249: *Начело с(ве)таго и великаго пос(та).*

л. 272': *Часослов'ць имеє ношноую и д(ь)невнꙋю слꙋжбꙋ. по ꙋставꙋ пр(ѣ)подобнаго о(ть)ца н(а)шего Савы І(е)р(оуса)лимскаго.* Ꙁачело полꙋношници; л. 276 – Начело оутрьници.

л. 282: Б(о)городичны осмим(ь) гласом(ь) пѣваемы на Б(ог)ь Г(оспод)ь съ тропарем с(ве)т(о)мꙋ; л. 284' – Свѣтилне прѣзь неделю; л. 286 – наставак јутрења; л. 287' – часъ а҃.; л. 288' – Междоучасіє прьваго часа; л. 291 – часъ г҃.; л. 291' – междоучасіє третїаг(о) [часа]; л. 294 – час(ь) .ѕ҃.; л. 295' – Междоучасіє ѕ҃го часа; л. 297 – час(ь) ѳ҃; л. 298 – междꙋчасїа ѳ҃. часа; л. 300 – Начело обѣдници.

л. 301': Начело вечерныи; л. 302' – Начело павечер'ници (великон).

л. 313: *Бл(а)жены* с апостолима и еванђељима: понедељак глас први; л. 284' – уторак глас други; л. 316 – среда глас трећи; л. 317' – четвртак глас четврти; л. 319' – петак глас пети; л. 321 – субота глас шести; л. 322' – недеља глас осми.

л. 325: *Слꙋжба акаѳїстꙋ прѣс(ве)тые Б(огороди)це.*

л. 341: *Акаѳїсть живоносномꙋ гробꙋ.*

л. 355': *Иже вь с(ве)тыхь о(ть)ца нашего Іω(а)н(на) ꙁлатооустаго м(о)л(итвы) числом(ь) к҃д. часовом(ь) ношницѣ и д(ь)нїмь*; л. 357' – празан.

л. 358: *На велицѣи вечер'ныи* на Г(оспод)и въꙁвах(ь) ст(и)хиры въскрсны, глас(ь) .а҃.; л. 376' – недеља вечер, глас шести; л. 384 – био је изгубљен и замењен је новим, с накнадно дописаним текстом другог писара; л. 384' – празан; л. 385 – понедељак вечер, глас трећи; л. 393 – уторак вечер, глас четврти; л. 401 – среда вечер, глас пети; л. 409' – четвртак вечер, глас шести; л. 419 – петак вечер, глас седми; текст се прекида иза девете песме канона на јутрењи у суботу, на л. 425'.

Записи. Записа нема.

На л. 1 у горњем углу печат: „Патријаршиска библиотека у Карловцима".

Литература. Јанц 1974, 87–88; Богдановић 1982, 95; Суботин-Голубовић 1999, 219; Васиљев 2018, 115–118.

21
МСПЦ Грујић 21

О СТЕПЕНУ СРОДСТВА И ЕПИТИМИЈНИ КАНОН
средина XVII века

Папир, 184 л., 145 × 95 мм, 20 редова на страни. Текст је потпун, иде од л. 1 до 122', а од л. 123 до краја рукописа (184) листови су празни и припадају средини XVIII века из времена преповезивања. Свешчице су обележене на почетку и на крају по средини доње маргине; има 16 свешчица. По два листа недостају у седмој, петнаестој и шеснаестој свешчици. Приликом преповезивања рукописа начињена је грешка: после л. 78', где се текст прекида, треба да иду л. 82, 79, 80, 84, 85, 86, 81 и 83 (л. 82 је први лист једанаесте свешчице, а 83 осми), текст се даље наставља на л. 87.

Водени знаци. Према воденим знацима рукопис датирамо средином XVII века (1640/50); 1) котва у кругу са тролистом одозго и контрамарком А-С, публиковао Мошин 2032 из 1640/50. (сл. 401); 2) три полумесеца са контрамарком G-3, сл. Београд, БСП 129 из 1640/50. (сл. 797) 3) детаљ круне са контрамарком G-3, сл. Београд, НБС 46 око 1651. (сл. 594); 4) празни листови имају водени знак број 4 и иницијале AI из XVIII века, можда из 1788. године. (AI сл. Ајнедер 830 из 1763. и 1398 из 1758, сл. 184).

Писмо. Основни део рукописа од л. 1 до 115 и од 117 до 122 (првих петнаест редова) пише главни писар, идентификован анализом дуктуса као Кирјак Рачанин. Писмо је врло леп средњи полуустав са брзописним елементима за слова: в, ж, ь, т; има више облика за ω, ѿ, а нарочито карактеристична слова су є, с, в, к и ж. Редакција је српска са траговима ресавског првописа, с ъ у предлозима и сложеницама, с акцентима и спиритусима. Други писар пише на л. 115'–116' неуједначеним и неуредним полууставом са брзописним тенденцијама, бледом сепијом и тањим пером. Црвеним мастилом су исписана почетна слова и важнија места у тексту. Трећи писар исписује последњих пет редова л. 122–122' лепим средњим полууставом црним мастилом и тањим пером, а наслов и почетна слова цинобером.

Орнаментика. На почетку л. 1 нацртана је правоугаона заставица (80 × 40 мм) компонована од преплета, геометријско-биљног стила, који обликује дупле осмице у хоризонталном низу. Спољне линије преплета су разуђене у листове и пупољке дајући рељефни изглед заставици. Са горње стране је велики орнаментирани крст, горњи углови имају велике повијене гране, а доњи су украшени цветовима. Заставица је нацртана дебљим пером и тамнијом сепијом, црвено су обојени пупољци и петље. Заставица је по стилу скоро идентична са заставицом у рукопису број 92 исте збирке, који је рад поменутог писара Кирјака Рачанина.

Иницијали су укомпоновани у блок текста и заузимају два до три реда. Украшени су скромним геометријско-флоралним детаљима – тачкицама и листовима, геометријског су стила, изведени су цинобером, као и наслови и важнија места у тексту.

Повез. Дрвене корице косих рубова према унутрашњим странама, са ребрима на хрбату. Сачуване су металне копче, а капитална врпца је у сивој боји. Пресвучене су тамносмеђом орнаментираном кожом. Обе корице су компоноване на идентичан начин. У три вертикална низа су орнаментиране траке – бесконачних дуплих осмица. Између су утиснути цветни орнаменти, а све је уоквирено вишеструким линијама. Повез је добро очуван и потиче из средине XVIII века (150 × 110 мм).

Садржај. л. 1: *Ѡ степѣнех(ь) срωдства оудобь разоумѣвателное събранїе ωт различнихь сложен'ное ωт Захарїн с(вѧ)щенника нарицаѥмаго Марафара, и епитрωпа Васелюен'скаго патрїар'ха кѵр Iωсафа, съ инѣми протльковано быс(ть).* Маноуила ієродїакона и великаго хар'тофилака Великои цр(ь)кви сказанїе простеншее итд.

л. 24: *Завещанїе Великаго Василїа къ їнωкомь хотещим(ь) вънимати себе и прочим(ь) сп(а)сти се. а҃.* Аще презвѵтерь или инокь не чьтеть час а҃, г҃, ѕ҃, ѳ҃, нѣс(ть) ѥсти дω(ст)оинь итд. – 91. правило;

л. 44' – глава 92 – *Повѣсть ω аманетехь и мытар'стви зѣло.*

л. 47' – *Ѿт житїа с(вѧ)таго Пахомїа.* Въ єдинь ωт д(ь)ни мрьтва некоег(о) тѣло износимо бѣше на пѫти и срѣть его Великы Пахомїе, Ко видѣ два агг(е)ла послѣдоующа мрьтвомѹ итд.

л. 48 – *Сказанїе правиломь ω иноцѣхь*, до л. 50, где завршава белешком: Конць до зде законикѹ о иноцѣхь.

Иза тога: *Сказанїе правилωм ω бѣл'цѣхь, а҃. ω оубїинствѣ;* в҃. ω неволею оубывїи итд. – 186. глава до л. 54', иза чега долази белешка – Въсего зач(ела) с҃о свѣнь степены. Иза тога додато је још правило 187 – О аще кто вт(о)рицею (!) д(ѣ)вицѹ въз(ь)мет(ь); О аще третїцею д(ѣ)вицоу въз(ь)мет(ь). Онда другом руком – О та'кованїи Оче нашѹ лис(т) рѯі҃.

л. 55: *Номоканωн(ь) сїи речь законѹ правило. Поученїе кь д(оу)ховномоу ω(ть)цоу.* Прїемлюи помышленїа чл(овѣ)ческа дльжань ѥс(ть) быти образь бл(а)гь ... итд. – упуте о исповедању.

л. 60: *Правила избран'ана.* Вол'нїи оубїица .в҃. лѣт(ь) да не причестит се, итд. До л. 110', где долази споменуто 187. правило о саблажњавању девојке.

л. 111: *Поученїе кь д(оу)ховныимь ω(ть)цемь.* Разоумѣи ω д(оу)ховнїи ω(ть)че и рабѣ б(о)жїи, иже исповѣдоуеши инокы и бел'це, дѣцѹ и жены итд.

л. 115': *Та'кованїе Оче нашѹ.* Оче нашь. Въ них(ь) же размишлаи з҃. м(о)ленїи, хранещих(ь) нас(ь) ωт седмых(ь) грехов(ь). итд.

л. 117: *Послѣдованїе ω вькоушенїи агїазми.*

л. 118': *М(о)литва юже гл(агол)ѥть д(оу)ховник(ь) за грѣхы вол'нїе и невол'нїе.*

л. 122: *Сїе пос(л)анїе ωт д(оу)ховнаго ω(ть)ца исповѣданїе дїаке къ ар'хїерею.* Иже с(вѧ)щеннаа добрѣ оуставльше б(о)гопроповѣдници ап(о)столи итд. до л. 122'. Остало је празно.

Записи. л. 184': Сїа кнїга.

Ѹ лѣтѹ 1792.

Ѹ лѣтѹ 1788 при Іωзепѹ римскомѹ цар(ю) – из доба повезивања?

Литература. Јанц 1974, 90; Богдановић 1982, 70; Суботин-Голубовић 1999, 209; Васиљев 2018, 135–144.

22

МСПЦ Грујић 22

ЛИТУРГИЈСКИ ЗБОРНИК – СТИХОЛОГИЈЕ, СТИХИРЕ, КАНОНИ И ДРУГО

крај XVII века, са додатком из средине XVIII века

Папир, 133 л., 150 × 105 мм, 14, 16 и 20 редова на страни. Рукопис је састављен из два дела и то: основни део од л. 1 до л. 113 и додатак од л. 116 до л. 133. У основном делу свешчице су обележене на почетку, односно на крају по средини доње маргине; има 11 свешчица. Последњих девет листова (105–113') није обележено. Празни листови су: 80, 114 и 115.

Водени знаци. Према воденим знацима, основни део рукописа је с краја XVII века (1695/1700): круна са звездом и полумесецом у комбинацији са три полумесеца и контрамарком Z. Иста комбинација знака, са другом контрамарком, сл. Велков–Андреев 416, 416а-б из 1699/1700. (сл. 663). У додатку, на л. 116–133: 2) арбалет са иницијалом А испод знака и називом Alla Palestra, сл. Ајнедер 1049 из 1723. и Дубровник, 170 из 1752/53. (сл. 13).

Писмо. У рукопису се појављују три писара и то: први писар у основном делу рукописа, л. 1–113' – писмо је врло леп уредни ситнији и крупнији полуустав исписан црним мастилом и тањим пером, српске редакције, с акцентима и спиритусима, с траговима ресавског правописа код употребе ъ. Други писар појављује се само на л. 79' са крупним калиграфским полууставом. Грчки текст је исписан

ћирилицом, црним мастилом и дебљим пером, а почетна слова цинобером. У додатку, на *л.* 116–133 и на празном *л.* 115' пише трећи писар средњим полууставом црним мастилом и пером средње дебљине. Облици слова карактеристични су за XVIII век, ретка је употреба ь, већином се употребљава ъ. Наслови, важнија места и почетна слова исписана су црвеним мастилом.

Орнаментика. На *л.* 1 је правоугаона заставица (77 × 27 мм) геометријско-флоралног стила. У центру правоугаоника је ваза из које се у два крака таласасто развија лозица, лево и десно. Цртеж је прецизан, изведен сигурном руком, сепијом и танким пером. Оквир чини разуђена линија украшена листовима, а углови имају стилизоване пупољке. Изнад вазе је срцолики орнамент који се завршава тролисним цветом. Заставица је у зеленом и црвеном колориту, по стилу и колориту скоро идентична заставици на *л.* 55 рукописа САНУ 142, рад Кипријана Рачанина.

На *л.* 81 је уска заставица (65 × 22 мм) компонована од стилизованог преплета и људске главе. Централни део заставице чини глава мушкарца средњих година са брадом и брковима. Коса и уши су стилизовани у преплет који чини барокну таласасту лозицу и основ заставице. Цртеж је изведен тамнијом сепијом и дебљим пером, а бојена је зеленом, црвеном и жутоокер бојом. Углови су украшени листовима и цветовима, а централни део купастим завршетком косе. На *л.* 95 је заставица (65 × 22 мм) скоро идентична са заставицом на *л.* 81.

На *л.* 86' је правоугаона заставица (65 × 15 мм) са херувимом у централном делу. Цртана је сепијом и танким пером у жутом и окер колориту. Наслови, важнија места и почетна слова исписана су цинобером.

Писмо и орнаментика, као и остала композициона схема овог дела рукописа блиска је рачанским писарима.

Повез. Даске имају закошене рубове према унутрашњим странама, ребра на хрбату и капиталну врпцу у жутозеленој боји. Кожа је тамномрка, орнаментирана, са сачуваним металним копчама на предњој корици.

Предња корица у централном делу правоугаоног простора има медаљон у барокном ромбоиду. У угловима су стилизоване палмете и по један медаљон са грифонима. Стилизована лозица уоквирује ову површину.

Задња корица украшена је розетама постављеним по вертикали, а у угловима и у виду крста су стилизоване палмете. Стилизовани тролист у срцоликом оквиру сукцесивно поновљен чини завршни оквир правоугаоног простора.

Садржај. *л.* 1: *Стихолог(иꙗ) на Г(оспод)и възвах(ь).*

л. 3: Догмати ѡсминь гласѡвом(ь).

л. 7 – Б(о)городичны осмым(ь) гласовѡм(ь), прѣмо славам(ь) въ минею, слав(а) с(ве)томѹ. и нинꙗ б(о)городичнь гласю .а҃. итд.

л. 11' – Б(о)городичны тропари на Б(о)гь Г(оспод), прѣмо гласовѡм(ь) тропарь с(ве)тым(ь) иже въ сїнаѯар(ѣ), егда ѹ҆тон ходит(ь), тропар(ь) с(ве)томоѵ в҃щ, таж(е) бого(родичнь) прем(а) глас(оѵ), глас(ь) а҃.

л. 15 – Подобїа ѡсмым(ь) гласовѡм(ь).

л. 20' – Подобїа кон'дакѡм(ь).

л. 22: *Ст(и)хыри самогласни въскрсны.*

л. 23 – Катавасїе праѕдникѡм(ь) иѕбраным(ь) прѣѕ' въсе лѣто.

л. 36' – В(ъ) неделю на оѵтрьни по троичнѹ.

л. 37 – Ѿт сырные неделе и въ пос(ть) Великын въ мѣстѡ ѕа ап(осто)лъ м(о)л(и)твь.

л. 37': *Канонь Пасцѣ* и съ богородичны.

л. 43' – На Хвалите стыхыры въскрѣс(ны).

л. 44' – Часови же и павечериꙗ.

л. 46 – Катавасїа въ Соѵбѡтѹ Великоѵ.

л. 47 – Антифѡнь .а҃., итд. до *л.* 48.

л. 48' – празан.

л. 49: Начело полїелеа.

л. 51 – Стыхи иѕбран'ны ѿт ѱалѡмника, пѣваемїи на полїелеѡ. Ѱалѡм(ь) на Рожд(ь)ство Б(огороди)ци итд.

л. 60' – Припѣла по полиелеѡ вл(а)д(и)чных(ь) праѕдникь. и б(о)городичных(ь) и иѕбран'ных(ь) с(ве)тых(ь). М(ѣ)с(е)ць сеп(тем)барь) .и҃. Рожд(ь)ство Б(огороди)ци итд.

л. 63' – Славы праѕдникѡм(ь) иѕбран'ны. На Рождьство прѣс(ве)тые Б(огороди)це, итд. (на *л.* 69' – Сѵмеѡнѹ и Савы, слав(а) гл(а)сь д҃, онда Стефаноѵ Дечан'скомѹ слава, глас(ь) и҃).

л. 72 – Ірмоси ѿт канѡн(а) въскрѣсных(ь); *л.* 73 – Тропари въскрѣсны с кондацима и ипакоима; *л.* 78 – Прѣд славословїем(ь) б(о)городичнь; Тропар по С(ве)тын Б(ож)е; Тропари въскрѣсны, по непорочнах(ь), до *л.* 79; на *л.* 79' касније је словенским словима исписан грчки текст из канона евхаристије – Агѵѡс, агѵѡс, агѵѡс, кѵрїѡс Саввашѳ, плїрис ѡ ѹранѡс кие игѵ тїѕь доѯї сѹ итд; *л.* 80–80' – празан.

л. 81: *Пѣсны Моѵсеѡвы с(ве)тых(ь) словет се на праѕдникы* … Поим Г(оспод)еви славно бѡ прослави се итд. до *л.* 86.

л. 86': *Стых(о)словїа пѣваемаа по въсе д(ь)ни* … Огоустѣше ꙗкѡ стѣна воды итд.

л. 92 – На Хвалите Г(оспод)а.

л. 93' – въ неделю по ст(и)х(и)ры єvаггаскон, и нинiа; онда Славословiє великоє.

л. 95: *Обѣдница*. Послѣдованiє лvтоурriи в(ь) неделю и на праzдникы с(ве)тых(ь), до л. 103.

л. 103': На параклисѹ пр(есве)тыє Б(огороди)цє.

л. 105 – Тропары пост'нiи.

л. 108 – Ѡ причещенiи агiаzмы.

л. 110 – Троп(арь) над(ь) коливом(ь).

л. 110': *Многолѣтствiа* бл(а)гоч(ь)стывомоу ц(а)рѹ Москов'скомѹ ... господароу, ц(а)рѹ и великомѹ кнеѕоу Алеѯiю Михаиловичѹ, въсеи Рѹсiи самодрьжцѹ, съ въсѣми православ'ными болiари (1645–1676); онда Молдов'скомѹ воиеводы; Влашкомѹ Воеводы ... Iω имр. Басарабѣ ...; Обѣма воиводама въкѹпѣ; Архiеп(и)с(ко)поу срьбьскомѹ ... архiеп(и)скопоу Пексксомѹ, и патрiархѹ въсѣм(ь) Срьблием(ь) и Бльгаром(ь), zападнiаго Поморiа и Бѣлогω Подѹнавiа, и сѣвѣрныих(ь) странъ, г(о)сп(о)д(и)нѹ и оучителю, обшемѹ о(ть)цѹ въсѣм(ь) нам(ь), кvрю кvр имр. многа емоу лѣта; Мiтрополитоу; игоум(ь)нѹ Хиландарскомѹ; Дикею въ мѣстω ïгоум(ь)на; Пѹтником(ь) об'ще; Д(оу)хов'никѹ; игоум(ь)ном(ь) Срьбьскыиє zемлиє; игоум(ь)нѹ едномѹ; архидiаконѹ или дiаконѹ; Старцѣм(ь) об'ще; Иконом(ь); Слѹжъб'ником(ь); Ктитором(ь) многым(ь); Ктиторѹ едномѹ; Се же оумрьшым(ь) над коливом(ь) об'ще ... вѣчнаа им памеrь; архiеп(и)ск(о)поу; мiтрополитом(ь) и епископом(ь); Инококм(ь) многым(ь); Инокѹ едномѹ; Ктыторѹ едномѹ; Ктытором(ь) об'ще; Патрiархѹ коемѹ хощеши; Достоинω трем(ь) с(ве)т(ите)лием'ь – Три свѣтыланикы свѣтоzарныиє, прѣподобныиє и б(о)гоносныиє от(ь)це н(а)ше и оучителиє, Сvмеωна иже въ прѣподобныих(ь) мvроточ'ца, и Савѹ чоудотвор'ца, съ Арсенiем(ь) с(ве)тителием'ь, иже въ пѣснехъ доброгласних(ь), въси да въсхвалимъ; С(ве)томѹ Николѣ дос(тои)на – Иже въ iерар'хох(ь) чѹдотвор'ца, и въ бѣдах(ь) непобѣдимаго помощника, иже от чрева матернiа въсеωс(ве)щеннаго ... – прекида на крају л. 113'; л. 114–115 празни. На празном л. 115' касније је уписан словенским словима грчки текст – Евлогите и Кvрiє дидоѯан ме та дикеωмата сѹ. Тон аггелон одимос катеплаги ορωнсє енъ некрис логистента: тѹ ѳанатѹ де сωтiръ тинъ ïсхинъ каѳелонта ке син еафто тон Адамъ есиранта. ке еѯ адѹ пантас елевѳеросанта: Что вы наречем ...

л. 116 (додатак): *Начело великои вечерни*. По великои ектенiи антиѳонъ .а҃. Мѹжъ аллiлѹиа. Анирь аллiлѹiа; Бл(а)жень мѹжь иже не иде на съвѣтъ неч(ь)стивыхъ. Макарiос анирь, ос ѹк' епоревѳi ен вѹли асевонъ, итд. – сваки стих словенски и грчки; л. 121 – На Г(оспод)и възвах(ь) пръва ст[р]ана: на глас(ь) октоиха, или минеа итд., исто тако наизменце словенски и грчки, до л. 127; л. 127' – празан.

л. 128: *На рождество Пр(есве)тыє Б(огороди)цы тропарь гласъ* д҃. И генисисъ сѹ, Ѳ(еωто)ке харанъ емиинисе паси ти икѹменi, итд.; онда кондак, затим тропари и кондаци свим великим празницима, грчки, до л. 132'. На празном л. 133, другом руком: Ѡпионъ тѹсъ агглѹс автѹ пневмата ке тѹс литѹргѹсъ автѹ пиросъ флога ...

Задња корица – истом руком нејасни трагови записа о поменима – „писа литургију за себе" итд.

Како је у наведеним многолетијама посебно наведен игуман манастира Хиландара, могло би се нагађати да је рукопис настао у том манастиру у доба цара Алексија Михајловића – при крају његова живота (око 1676. године), а можда и нешто касније, док још онамо није стигао глас о његовој смрти. Тамо је могао остати и у XVIII веку, где би били потребни они паралелни грчки стихови код службе и грчки тропари. Али с друге стране може се претпоставити и постанак рукописа у неком другом манастиру у српско-грчким пределима, можда баш у неком манастиру посвећеном Светом Николи, пошто се њему наводи посебно „Достојно". Помени руског цара и влашких и молдавских војвода не сведоче о руском предлошку овог рукописа, него о томе што је дотични манастир слао у Русију и у румунске војводе своје представнике за сакупљање прилога и поклона за манастир.

Литература. Богдановић 1982, 41.

23
МСПЦ Грујић 23

ТРЕБНИК ИЗ ВРБОВЉАНА

трећа четвртина XVII века, са додатком
из прве четвртине XVII века

Папир, I + 209 л., димензије листова 150 × 105 мм, са 19 и 20 редова на страни (сигнирано је 211, али листови сигнирани као 56 и 57, затим 161 и 162 били су залепљени у доба писања рукописа због грешака насталих приликом писања, а сада су растављени и обележени посебно). Рукопис је састављен из два дела: I део од л. 1 до 4 и II део од 5 до 209. Иза л. 4 недостаје један лист из прве свешчице, крај старијег дела рукописа. Почетни део књиге, односно прва четири листа, представљају додатак свакако преузет из неког другог рукописа из почетка XVII века.

Водени знаци. Према воденим знацима основни део рукописа до л. 5 је из треће четвртине XVII века (1665/75). Део рукописа од листа 1 до 4 је старији и накнадно је додат са воденим знаком: 1) котва у кругу са тролистом и иницијалом А испод,

знак публиковао Мошин 2023 из 1600/20. (сл. 394). Водени знаци у основном делу рукописа *л.* 5 до 209: 2) круна са звездом и полумесецом и контрамарком δ-V, врло *сл.* Београд, МСПЦ, Грујић 55 из 1666. (сл. 636); 3) исти знак са контрамарком V-G и три полумесеца, врло слично Николајев 249 из 1673. (сл. 649–650); 4) круна са звездом и полумесецом и контрамарком V-G, *сл.* Николајев 254 из 1676. (сл. 647); 5) контрамарка I-B која иде уз круну *сл.* Николајев 256 из 1677; 6) круна са звездом и полумесецом и контрамарком T-δ или T-P, *сл.* Београд, Грујић 59 у додатку из треће четвртине XVII века (сл. 621); на последњем листу фрагмент тролиста са полумесецом одозго, највероватније припада круни из каснијег времена, могуће из XVIII века.

Писмо. У додатку на *л.* 1–4 српска редакција, са акцентима и спиритусима, једно јер (ь); полуустав брзописног типа са облицима с почетка XVII века, с карактеристичним мешањем разних облика за поједина слова као ж, к, ћ, а и др. У основном делу рукописа је средњи леп полуустав са облицима друге половине XVII века. Писар српске језичке редакције акценте употребљава недоследно. Наслови и иницијали изведени су густим црвеним мастилом, а текст је исписан светлим мастилом.

Илуминација. На *л.* 69 нацртана је правоугаона заставица (67 × 20 мм) од преплета и биљних орнамената који су тако укомпоновани да образују решетке. Правоугаони простор испуњен је овим орнаментом и уоквирен уском траком. Углови са спољне стране украшени су повијеним гранама са пупољцима. Цртеж заставица изведен је танким пером и црним мастилом, траке и преплет нису бојени, обојени су само местимично међупростори, и то: плавом, црвеном и зеленом бојом. Испод заставице се налази наслов исписан цинобером.

На *л.* 104 налази се уска заставица (65 × 10 мм) компонована од вишеструког преплета који обликује дуплу плетеницу чије су спољне ивице симетрично разуђене у пупољке на пресецима полулукова. Цртеж је изведен танким пером и сепијом. Траке нису бојене, црвена боја се налази само у виду тачкица између мале плетенице и на пресецима.

На *л.* 119' нацртана је уска правоугаона заставица (65 × 10 мм) компонована од двочланог преплета који обликује плетеницу и испуњава празни правоугаони простор. Плетеница је уоквирена уским оквиром који на угловима има листове и пупољке. Цртеж је рађен танким пером и сепијом. Преплет није бојен, црвеном бојом обојени су међупростори.

На *л.* 138' нацртана је иста заставица као и на *л.* 119', само што овде нема оквира.

Заставица (65 × 20 мм) на *л.* 182 компонована је различито од претходних. Правоугаона уска површина украшена је биљним орнаментом – таласастом гранчицом која у полулуковима има листове и пупољке. Горњи углови украшени су неприродно великим гранама са листовима и пупољцима. Гране се повијају чинећи лук изнад заставице. По средини са горње стране је стилизовани цвет који се спаја са гранама. Цртеж је прецизан и танан, изведен сепијом и тањим пером. Заставица је местимично обојена црвеном и плавом бојом.

Иницијали су средње величине, заузимају од два до четири реда, укомпоновани су у блоковну површину текста. Стабла слова изведена су у ширим површинама са задебљањима по вертикалама и богатим гранчицама које излазе из доњег дела стабла слова. Иницијали су цинобрени, а има их који су рађени црним мастилом. Наслови и важнија места у тексту изведени су цинобером.

Повез. Повез је највероватније из доба постанка основног дела рукописа из треће четвртине XVII века (1665/75). Даске имају косе рубове према унутрашњим странама, са ребрима на хрбату, пресвучене тамномрком орнаментираном кожом (157 × 11 мм). Повез је доста оштећен, нарочито је орнамент излизан и слабо видљив.

Предња корица компонована је од три правоугаона простора, и то тако да је један знатно већи а два ужа и мања са горње и доње стране. Централни део правоугаоног простора украшен је великим картушем, компонованим од четири дела, у угловима су утиснуте розете. Уски правоугаони простори украшени су розетом уоквиреном палметама. Задња корица је дијагоналама и линијама подељена на ромбове и троуглове. Розете су утиснуте само у угловима. Повез је рад невеште руке и највероватније је настао у провинцијској радионици.

Садржај. Требник.

л. 1: *Въ С(ве)тоую и Великѫю Сѫботоу*. Стихири въскрсни итд.; затим *јутрење Пасхе* – *л.* 2: *Канѡн(ь) творенїе Іѡанна Дамаскина*; прекида се на *л.* 4' у трећем тропару седме песме канона – ꙗко вь истиноу с(ве)щеннаа и в'сѣпраздаставна …

л. 5: *Чин исповеданиıа*, без почетка – ... и приходить хотен исповѣдати се и положить цоуце ((! уместо роуце) и главоу на с(ве)тое еѵ(аг)г(е)лїе итд.

л. 9': – И тако начнеть с(ве)тыиь ... пропуст у тексту – изостављен је почетак молитве ... и тебе ωт(ь)че вьса сьгрѣшенїа моıа и васа ζлаа моıа иже сьтворых(ь) итд.

л. 16': *Чинь бїваеми погриба бельчьскаго творенїе иже вь светых(ь) ω(ть)ца нашего Андреа еп(и)скоупа Критскаго. М(о)л(н)тва на разлꙋченїе д(оу)шн ωт тела*, затим чин погребенија. Реч Бельчьскаго написана је тамним мастилом по старијем, али истом, тексту.

л. 59: *Последованїе над коливоиь оусьпшииь*, до л. 68', где је касније, другом руком и црним мастилом, додат текст отпуста на служби за мртве.

л. 69: *Последованне на ωс(ве)щенїе масло.*

л. 99': *Молитва бабе* итд.

л. 104 – *Последованїе кр(ь)щенїк.*

л. 119': *Начело венчанїе.*

л. 129: *На ωс(ве)щенїе воде.*

л. 138': *Посдледованїк на с(ве)тое Б(о)гоıавленїе.*

л. 149': *Канон(ь) пѣваемы над(ь) ꙋсапшым(ь) мл(а)д(ѣ)нцемь.*

л. 155': *Чынь вѣнчанїю второбрачным(ь).*

л. 159': *Сице подобаеть (принимати) приходѣщих(ь) ωт евренскык вѣри кь нашеи правеи вѣры.*

л. 162': *Последованїе на побратинство.*

л. 167: *Молитва юже гл(агол)ет(ь) архїе(ре)и или д(оу)ховни ω(ть)ць прощеноу ζа грѣси волнїе же и неволнїе.*

л. 170': *Чинь бываемїн како пωдωбаеть исходити сь с(ве)тыми кр(ь)сти вь праζдникы г(ос)подскык.*

л. 179': *М(о)литва с(ве)таго Трифона гл(агол)емїе ωт ереа вь виноградѣх(ь), вь нивах(ь), вь житницах(ь).*

л. 182: *Чьстнїи параклись прес(ве)теи Вл(а)д(и)чице нашеи Б(огороди)ци.*

л. 183: *Канонь молабань прес(ве)теи Б(огороди)ци.*

л. 190': *М(о)л(итва) гл(агол)ема над коливом(ь) вь памет(ь) с(ве)тых(ь).*

л. 191: тропари и кондаци Претечи, Св. Георгију, Св. Николи, Св. Апостолу Стефану, Св. Апостолу Томи.

л. 193: *М(о)л(итва) начетн вино кисело.*

л. 194: *М(о)л(н)тва въсакомꙋ аще вьпадеть что скврьно вь сасꙋдь вина, или елеıа или ино что боудеть ново нераζгнило се.*

л. 195: *М(о)л(итва) на[дь] сасоудомь ωскврьн'шимь [се].*

л. 195': *Иже вь с(ве)тых(ь) ω(ть)ца нашего Іωан'на ар'хїепискꙋпа Костантина града Постника, како пωдωбаеть исповѣданїе бивати кающим се.*

л. 198: Ζаповѣды о оуставных(ь) грѣсѣх(ь).

л. 204': О с(ве)тѣмь причещени.

л. 206: Ζаповѣдь о женах(ь), до л. 209. Преко последњих речи иза краја текста залепљена је цедуљица са исцртаном вињетом.

л. 210 – празан, са записима.

Записи. л. I': Богъ намъ прибежище и сила и помощникъ. Богꙋ нашемꙋ слава и држава во веки века. Аминь. Конець и Богꙋ слава во веки. Аминъ (рука XVIII века).

л. 5 – невешто на маргини – Вꙋки Стани.

л. 20'–21, оловком: Михаило Мишковичъ 1748 – аζми мание (...) ва день.

л. 26'–32, по доњој маргини : Сиıа книгаъ попа Лаζе Беζмревика иζ Лаѵевац.

л. 210: почетак формула благослова Ва славꙋ бꙋди иже ва Троици славимомꙋ Г(оспод)ꙋ Б(ог)ꙋ итд. до помена Св. апостола Петра и Павла. Исти је почетак другом руком написан на полеђини истог листа.

На л. I написано је црвеном оловком, латиницом, исте врсте као на другим рукописима који су за време окупације и Независне Државе Хрватске били одузети од манастира и других црквених установа на територији Хрватске и предати Свеучилишној библиотеци у Загребу – „PAKRAC".

На предњу корицу залепљена је цедуљица са белешкама проф. Грујића: „Број ex 1641. Требник. Рукопис из XVI века. Нађен у с. Врбовљани – Славонија. – Од. 9 Ред. 3. Бр. 6."

Литература. Богдановић 1982, 113.

24

МСПЦ Грујић 24

ПСАЛТИР С ПОСЛЕДОВАЊЕМ
XVII век

Папир, 533 л., 150 × 100 мм, са различитим бројем редова на страни: у почетку 19, касније 14, 15, 17 и 18, у зависности од писарских руку. Рукопис је састављен из четири целине настале од прве четвртине до 80-их односно 90-их година XVII века. Најстарији део је од л. 253 до 260' и од 267 до 274'; писар овога дела рукописа свешчице обележава на почетку односно крају по средини доње маргине, уоквирујући словне бројке одозго и одоздо, што је манир писара. Други део по времену настанка је од л. 313 до 322 и л. 345; и писар овога дела рукописа обележава свешчице на почетку и на крају по средини доње маргине, али много ближе уз текст него претходни. Двадесетак година млађи део је од л. 1

до 78', затим од 173 до 215', 322 до 344' и 345' до 451'. Најмлађи део је од л. 79 до 172', од 215' до 252', 261 до 266', 275 до 312' и 452 до 533'. Писар четвртог, односно најмлађег дела текста такође обележава свешчице на почетку и на крају по средини доње маргине, знатно удаљено од текста.

Водени знаци. Према воденим знацима у рукопису се, по старости, могу издвојити четири врсте хартије. Прва, најстарија хартија (л. 253–260 и 267–274) је из прве четвртине XVII века (1610/20). Водени знак у овом делу је: 1) котва у кругу са тролистом и контрамарком Z-3 (слова су једна изнад другог), сл. Мошин 2269 из 1610. (сл. 459).

Друга хартија (л. 313–322, 345) је око 1650/60. године са следећим воденим знаком: 2) велика котва у кругу са тролистом и контрамарком А-С, публиковао Мошин 2043 око 1650, али овај знак иде и до 1657. године (сл. 402).

Трећа хартија (л. 1–78, 173–215 и 323–451) је око 1660/70. године. Ова хартија има следеће водене знаке: 3) три полумесеца и контрамарка B-V, врло сл. Савина 14 из 1674. (сл. 783); 4) круна са звездом и полумесецом, и иницијалом В испод знака и контрамарка G-c-F, врло сл. Београд, МСПЦ Грујић 225 из 1550/60. (сл. 589); 5) круна са звездом и полумесецом и контрамарком I-B, врло сл. Београд, НБС 47 из 1673. (сл. 603 и 604); 6) круна са звездом и полумесецом, иницијалом А испод знака и контрамарком b-V, врло сл. Београд, НБС 52 око 1666. и Хиландар 491 писан пре 1669. године (сл. 96); 7) круна са звездом и полумесецом, иницијалом I испод знака и контрамарком Р-В, са звездом између слова, круна врло сл. Београд, МСПЦ Грујић 55 из 1666. године, а контрамарка је непозната (сл. 613 и 614); 8) круна са звездом и полумесецом и контрамарком Р-А, сл. круна без контрамарке Београд, НБС 46 око 1651. године, а контрамарка као Николајев 240 из 1671. године (сл. 611).

Четврта хартија (л. 79–172, 216–252, 261–266, 275–312 и 452–533) је око 1680/90. године, са следећим воденим знацима: 9) круна са звездом и полумесецом и контрамарком I-C, сл. Николајев 258 из 1677. (сл. 638); 10) круна са звездом и полумесецом и контрамарком V-G, сл. Београд, БСП 72 из 1681. године (сл. 648); 11) круна са звездом и полумесецом, са три полумесеца и контрамарком S-S, врло сл. Дубровник, Acta et Dipl., 3278/156 из XVII века, а без три полумесеца, врло сл. Београд, МСПЦ Грујић 13 из 1680/90. године (сл. 618); 12) круна са звездом и полумесецом и контрамарком b-V, врло сл. Београд, НБС 51 из 1685/95. године (сл. 637); 13) круна са цветовима на зупцима, звездом и полумесецом и контрамарком b-V, сл. Београд, МСПЦ Грујић 13 из 1680/90. године (сл. 658); 14) исти тип круне и контрамарка V-G, врло сл. Београд, НБС 326 други део око 1698. (сл. 662); 15) сличан знак са иницијалом V испод знака, са три полумесеца и контрамарком V-G, сл. Београд, НБС 326 други део око 1698. године, али без три полумесеца и иницијала V (сл. 661).

Писмо. Први писар у најстаријем делу рукописа пише л. 253–260', 267–274'. Писмо је крупни полуустав са карактеристичним наглашеним словима є, ѯ, к, ф.

Други писар пише од л. 313 до 322 (првих дванаест редова) и л. 345. Писмо је ситни неуједначени полуустав писан тањим пером и црним мастилом. Наслови, важнија места у тексту и почетна слова писана су црвеним мастилом.

Трећи писар пише л. 1–78', 173–215' (првих тринаест редова), 322 (последњих осам редова) до 344', 345'–451'. Писмо је леп ситни полуустав променљивога потеза са карактеристичним брзописним елементима, наглашених и издужених линија, нарочито код слова є, ꙍ, ъ, ꙋ, в, надредно д. Писар мења перо, мастило и свој потез; на почетку пише ситније тањим пером, а касније крупним словима и дебљим пером. Пише бледом сепијом, тамнијом сепијом и црним мастилом.

Четврти писар појављује се од л. 79 до 172', од 215' (последњих шест редова) до 252', 261 до 266', 275 до 312' и 452 до 533', писмо је средњи полуустав са појединим брзописним елементима код слова в, ѯ, д, писано црним мастилом без танких потеза, дебљим пером. Са двопотезним ж, и са косом пречкицом млађег облика, једнопотезно к, квадратно в итд. Српске језичке редакције, са недоследним акцентима, као и употреба полугласова, већином ъ у предлозима, али не увек.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Иницијали прве руке су једноставни, геометријски, исписани цинобером и заузимају простор величине од два реда текста. Наслови и важнија места у тексту исписана су цинобером.

Иницијали трећег писара укомпоновани су у блоковну површину текста и заузимају површину величине од 4 до 7 редова. Стабла слова изведена су доста невешто црвеним мастилом. Мали је број

иницијала изведених црвеним, а по који и црним мастилом, и акцентовани су црвеним детаљима. Стабла изведена у широким линијама геометријског су стила, а петље код слова Б и В украшена су полулучним проширењима, наглих прелаза од широких према танким површинама из којих излазе танане нити са бобицама. Поједини иницијали су врло декоративни, украшени богатим гранама које излазе из доњег дела стабла и гранају се и лево и десно, уоквирујући иницијал. Цртани су црвеним мастилом, а украсни детаљи су изведени црним тачкицама и линијама.

Иницијали четвртога писара су једноставни, геометријски, изведени на маргини и удаљени од текстуалног блока, без уметничке вредности. Исписана су густим загаситоцрвеним мастилом, а заузимају простор величине до два реда текста.

Повез. Даске са жлебовима по рубовима краћих страна, а косим рубом предње ивице дасака. Сачувани су трагови металних копчи. Капитална врпца је у жуто-црвеној боји. Даске су пресвучене орнаментираном светломрком кожом.

Предња корица компонована је на једноставан начин. Велики правоугаоник у централном делу има розету, а на четири стране у облику крста по један мали цвет. Празни правоугаони простор затвара широки орнаментирани оквир; биљни орнамент је егзотични цвет који се сукцесивно понавља.

Задња корица повеза је у основи компонована на идентичан начин као и предња, са малим разликама. Правоугаони простор дијагоналама је подељен на четири троугла и у сваком троуглу утиснута је по једна розета. Спољни оквир је орнаментиран као и на предњим корицама. Кожа повеза је доста оштећена, орнаменат је излизан. Повез је највероватније из времена састављања рукописа – 1670/80. године.

Садржај. Псалтир са последовањем.

л. 1: *Д(а)в(и)да пророка и ц(а)ра пѣснь. Каѳ(исма) .а҃. Ѱалом(ь) Д(а)в(и)дꙋ .а҃.* Бл(а)ж(е)нь моужь итд. до л. 172, где се текст завршава са Сьи ѰалꙊмь особь съписань. Маль бе въ братыи моеи итд.

л. 173: *Пѣснь Мωvсеωва въ исхода.* Ꙋдобь погрꙋзы фараωна, Мωvси гл(агол)еть. Поимъ Г(осподе)ви итд.

л. 192': *Тропаре сїе поемь вь неделю по непорочнах(ь).* Уместо у суботу погрешно је написано у недељу, јер следи текст С(ве)тыих(ь) ликь ωбрете источникъ жизны итд.

л. 195 долази текст о недељи – Си тропарїи поют се въ неделю по непорочнах(ь) на оутр'нїи – Агг(е)льскы съборь итд.

л. 197: *Послѣдованїе с'браниꙗ въселетнаго начн'ше ωт м(е)с(е)ца сеп(темвра) до м(е)с(е)ца авгꙋста, прѣимее тропаре же кондакем и праздником(ь) и нарочитим' с(ве)тим.*

У месецослову:

л. 214': 14 окт. Преподобнїе матер(е) наше Петке, тропар и кондак;

л. 216': 19 окт. није уписан помен преподобног Јована Рилског, али долазе његов тропар и кондак;

л. 219: 28. окт. С(ве)таго Арсениа патриxара (!) српск(аго), тропар;

л. 223: 11. нов. С(ве)таго ц(а)ра Стефана – тропар и кондак Св. Стефану Дечанском;

л. 241: 14. јан. Св. Сави српскаго – тропар и кондак;

л. 251: 13. фебр. С(ве)таго Сvмеωна мїроточиваго – тропар и кондак;

л. 252: 14. фебр. С(ве)таго о(ть)ца нашего Кvрила Философа Ꙋчителꙗ словеснаго – тропар и кондак.

Поред месеца новембра наведен је словенски назив Стоудени, поред децембра – Просинц, поред јануара – Сечань, поред фебруара – Велача, поред јуна – Липань, поред јула – Српанъ, поред августа – Коловозъ.

л. 299: *Неделꙗ фарїсеова* итд. – циклус Великог поста и Пасхе.

л. 313: *На велицѣи вечерны на Г(оспод)и възвах(ь) Стыхери въскрсни, гл(а)сь .а҃.*; л. 340' – Вь неделю вечерь. глас(ь) .а҃., прекида се на л. 344' на крају богородичног у првој песми канона.

л. 345: *М(е)с(е)ца августа .а҃.* исходить с(ве)щенникь сь чьстнїимь кр(ь)стом(ь) итд. – чин водоосвећења.

л. 354': наставља се *скраћени Октоих* – Вь понеделныкь вечерь, глась .а҃.; л. 371 – Вътор'никъ вечеръ, глас(ь) .а҃.; л. 388' – среда вечеръ глас(ь) .а҃.; л. 403' – четвртак вечеръ глас(ь) .а҃.; л. 418 – петакъ вечеръ глас(ь) .а҃.

л. 434': *Блажени с апостолима и јеванђељима* – од понедељка до недеље.

л. 452: *Слоужба акаѳїстꙋ прѣс(ве)тые Б(огороди)це.* – наслов црним мастилом.

л. 479: *Посна повечериꙗ.*

л. 499' – празан.

л. 500 – ... въ цр(ь)квы стоещее славы твоее, итд. – крај првог часа; л. 501 – Междоучасїе .а҃. часа; л. 505' – трећи час; л. 507 – Междоучасїе трећег часа; л. 510 – час шести; л. 512 – Междоучасїе шестог часа; л. 516 – час девети; л. 517' – Междоучасїе деветог часа; л. 522' – начало Ѡбеднѣ, до л. 525' – празан.

л. 526: *Тропары постны* глас(ь) .а҃. Из нощи Ꙋтрнюетъ д(оу)хь мои итд.; л. 529' – тропары Б(о)городичны, до л. 533'.

Записи. л. 533': Да се зна каде би ја Стеванъ хаџи Никетић ꙋ подърꙋ (?) код аравъна (?) војиев

(?) и тада ме заболе нога зло, а то е ва лето ꙁ҃ ѕ҃ кꙁ҃ (?) – нејасна су два последња слова – ако 7227, онда је то 1719. година.

л. 451': врло нејасно и невешто више записа „писа" – помени за разне људе „у Оравицу" (да ли за манастир Ораховицу?).

На предњој корици изнутра прилепљена је стара цедуљица са сигнатуром „12".

Литература. Богдановић 1982, 97.

25

МСПЦ Грујић 25

ПСАЛТИР С ПОСЛЕДОВАЊЕМ

крај XVII – почетак XVIII века, са СИНАКСАРОМ из шесте и осме деценије XVII века и штампаним руским додатком

Папир, 488 л., 150 × 100 мм, са различитим бројем редова, зависно од писарских руку: 18, 19, 20 и 24. Рукопис је састављен из три дела: први, према хартији најстарији део рукописа је од л. 327 до 350. У овом делу су свешчице обележене касније, у време повезивања рукописа, када су сва три дела спојена. Тада је начињена грешка и између текста другог дела, односно после 21. свешчице, убачен је поменути део и означен са 22, 23 и 24. Други део рукописа су л. 161–326 и 351–463'. У овом делу свешчице су обележене на почетку, односно на крају левог доњег угла на 10 мм испод текста, све до 18. свешчице. Од 19. свешчице до краја, односно до 36. свешчице, обележено је само на почетку. Четрнаеста свешчица има 7 л., а од 36. је сачуван само први лист. Текст у овом делу иде континуирано. Трећи, најмлађи део су листови од 1 до 160. Обележене су само прве две свешчице, на крају, по средини доње маргине. Четврти део књиге, од л. 465 до 488, је штампани. Прва четири листа су са записима из каснијег времена. Празни листови су 159–160. Штампани део је из руског „Следователног псалтира" или „Молитвеника". Овај део припојен је уместо изгубљеног дела у време повезивања рукописа.

Водени знаци. Рукопис је састављен из три дела. Први део, л. 327–350, је из 1550/60. године: 1) котва дуплих контура у кругу са звездом одозго, врло сл. Мошин 787 из 1552. (253); други део, од л. 161 до 326 и 351 до 464 је из 1570/80. године; 2) котва у кругу са звездом и иницијалима, највероватније, F-F испод и контрамарком H-S, врло сл. Мошин 1787 из 1570/80. (сл. 360); трећи део, л. 1–160, је с краја XVII, односно почетка XVIII века; 3) три полумесеца са иницијалом A испод знака и контрамарком Z, врло сл. Београд, САНУ 295 из 1697. (сл 821); у штампаном делу, л. 465–488, водени знаци нису виђени.

Писмо. Први писар пише л. 327–350', у најстаријем делу рукописа, врло лепим крупним полууставом развученог потеза, црним мастилом и дебљим пером. Други писар исписује највећи део рукописа, л. 161–326 и 351–463'. Писмо је средњи мешовити полуустав са брзописним елементима, писано тамнијом сепијом и дебљим пером. Писар продужава стабла на крају реда код ρ и д на л. 441, 443 и 444; у тексту има ѧ и ж. Трећем писару припадају л. 1–160; писмо врло леп ситни полуустав, угластих и наглашених линија код слова а, в, ꙁ, ъ, ч, т; исписано бледом сепијом и тањим пером. Писмо у сва три дела је српске редакције, у старијем с акцентима и спиритусима; већином са ь; ъ је углавном у надвученом облику у предлозима, ретко и на крају речи. У млађем делу без акцената, с разрешеним полугласом (едар), скоро само са ъ, ретко са ь у стереотипним речима као скраћеница Г(оспод)ь, итд., са ї новог типа.

Орнаментика. Иницијали првог писара су једноставни геометријски са скромним украсним детаљима изведеним тананим нитима на маргини уз блок текста, до два реда. Наслови, важнија места и почетна слова исписана су црвеним мастилом.

У другом делу, у којем пише други писар, нацртане су две заставице на л. 161 и 295.

На л. 161 је нацртана правоугаона заставица (90 × 45 мм) геометријско-биљног стила. Компонована је од вишеструког преплета који у празном простору формира петље, решетке и осмице. На угловима преплет формира велике гране са листовима и пупољцима, а по средини крст. Цртеж је прецизан, изведен сигурном руком, сепијом и тањим пером. Фон заставице је обојен интензивном зеленом и тамноцрвеном бојом. Златом су покривене само три мање површине. Изнад заставице је криптограм исписан златом. Наслов у црвеној и зеленој боји исписан је на посебном листићу и налепљен (највероватније је писар у току преписивања начинио грешку).

На л. 295 је уска заставица (72 × 10 мм) геометријско-биљног стила, изведена од четворострукoг преплета, који обликује дуплу плетеницу. Крајеви преплета завршавају се стилизованим гранама на

етири угла. Цртеж је прецизан, изведен сепијом и анким пером. Преплет је небојен, међупростори су бојени тамноцрвеном и зеленом бојом, има и злата. Іаслов је у тамноцрвеном, зеленом и златном колоиту.

На истом листу је иницијал М, геометријског тила, једноставних линија, изведен златом. Остали ницијали су геометријски, неједнаких површина ужином вертикала и скромних украсних детаља са аласастим танким нитима и гранчицама; употребљено је и злато (л. 220, 240).

У делу који пише трећи писар има неколико затавица и велики број декоративних иницијала, коро на сваком листу по један, а који пут и два. Маштовитост писара, односно илуминатора, дошла је о изражаја када сигурном и прецизном руком црта иницијале украшене раскошним гранама у којима у укомпоноване птице, цвеће и људске главе.

На л. 7 испод текста (осам редова) на две трећине листа нацртана је седећа фигура цара Давида. Іавид је на коленима и у левој руци држи таблице десном пише. Седи на орнаментираном јастуку. Хаљина му прати покрет тела у наборима. Непропорционалан је однос главе и тела. Минијатура је дата само у цртежу са појединим сенчењем детаља, пластичност је постигнута помоћу линија, сенчених и белих површина. Цртеж је прецизан, изведен сепијом и тањим пером.

Заставице на л. 5, 7' и 147' имају непрецизан цртеж, а колорит густ и таман, изведени су без маште, лепоте и прецизности, највероватније су рад писара без талента и уметничких квалитета.

Мноштво иницијала са људским ликовима или једним оком у горњој петљи, цртани су црвеним мастилом и танким пером. Уоквирени су разиграним декоративним цветним украсима, укомпоновани у блоковну површину заузимајући простор више од девет редова текста (л. 9', 16, 18', 48). На појединим листовима иницијал В има у доњој петљи портрет млађе особе, а у горњој пупољак. Цртеж је прецизан изведен сепијом и тањим пером, а потом колорисан црвеном, сивом, зеленоплавом и тамноокер бојом.

Повез. Даске са косим рубовима пресвучене тамномрком кожом, са ребрима на хрбату, а капитална врпца је у црвено-сивој боји. Сачуване су кожне пречаге и металне копче. Мотиви утиснути на кожи су старијег типа – путаче, кружићи и широке дупле линије. Повез је добро очуван и вероватно је из времена састављања рукописа.

Садржај. Псалтир с последовањем.

л. 5: *Снце починаем(ь) ѱал'тир(ь).* Аще ес(ть) ереи итд.

л. 7': *Давида пророка и цара пѣснь* каѳ(изма) .а҃. ѱалом(ь) Д(а)в(и)дꙋ .а҃. итд. са псалмом „без числа" на л. 147 (без молитава по катизмама).

л. 147': *Седилна в'скрсна на а҃. стихологїи:* гласъ а҃.; л. 148 – въ понеделник(ь) итд. до суботе.

л. 154': *С(ве)тылне през неделю.*

л. 156': *По непорочнои vпакои.*

л. 158, који је био остављен празан, попуњен је касније ситно исписаним (по 31 ред) каноном Едине трисаставное начело серафими немлчно славеть итд., који се прекида на другој страни истог листа на четвртој песми Въсиа ми богоначелна трисльнни сиании твоих; л. 159–160 – празни.

л. 161: *Съ Б(о)гом(ь) починаем(ь) Синаѯарь по типыкоу ierоусалимскомоу ѡт м(ѣ)с(е)ца сек(тембра) до м(ѣ)с(е)ца авгоус(та), имее тропары и кондак(и) праѕдником(ь) и нарочитим(ь) с(ве)тим(ь).* У месецослову:

л. 183': 14 окт. Препод. матере наше Петкы, с тропаром и кондаком;

л. 185': 19. окт. Препод. ѡ(ть)ца нашего Іѡанна Рилскаго, с тропаром и кондаком;

л. 186': 21. окт. И прѣнесенїе мощемь с(ве)таго Иларїѡна епископа Мегленьскаго, с тропаром и кондаком;

л. 190': 28. окт. Иже вь с(ве)тых(ь) ѡ(ть)ца нашего Ар'сенїа архїепископа срьбскаго, с тропаром и кондаком;

л. 198': 11. нов. Паметь с(ве)таго и славнаго иже вь ц(а)рехь Стефа[на] иже вь Дечанѣх(ь), с тропаром и кондаком;

л. 229: 14. јан. Иже вь с(ве)тых(ь) ѡ(ть)ца нашего Сави прьваго архїепископа срьбскаго, с тропаром и кондаком;

л. 243: 13. фебр. Памет(ь) пр(ѣ)подобнаго ѡ(ть)ца нашего Сvмеѡна ср(ь)бскаго новаго мvроточ'ца, с тропаром и кондаком;

л. 244: 14. фебр. С(ве)таго Кvрила Философа и Ꙋчителя словен'скаго, с тропаром и кондаком;

л. 260': 9. маја, Прѣнесенїе мощем(ь) с(ве)таго Николи, с позивом на службу 6. децембра;

л. 269: 15. јуна, Памет(ь) с(ве)таго и пр(и)снопоминаемаго кнеѕа Лаѕара, с тропаром и кондаком;

л. 282': 26. јула, Прѣнесенїе мощем(ь) пр(ѣ)подобные Пет'кы, с позивом на службу 14. октобра.

л. 295: *Начело с(ве)таго Поста Великаго.*

л. 304: Въ с(ве)тоую и Великꙋю неделю Пасхы итд. до л. 311.

л. 311': *Въскресны и богородичны тропари, и vпакои їмь гласовѡм(ь).*

л. 318: *Тропари и богородичны и кондакы прѣѕъ неделю.*

л. 322: *Богород(н)чны, пѣваемии на Б(ог)ъ Г(оспод)ь Иль гласовомь, сь тропаремь) с(ве)томꙋ поют се;* на л. 325–326' додани обшь тропар и кондак с(ве)томꙋ Сvмеонꙋ и с(ве)то[моу] Саве.

л. 327: *Слоужба на ѡсвѣщеніе водѣ.*

л. 338: *Параклис(ь) пѣваемыи иже въ с(ве)тых(ь) ѡ(ть)цоу нашемоу іерархоу Николѣ.*

л. 351: *Блаженне и апостолы и еу(аг)г(е)лїа прѣзь неделю.*

л. 373: *Каншн(ь) къ Г(оспод)оу нашемꙋ І(сусо)у Х(рист)оу пѣваемии по всеє д(ь)нни минхомь.*

л. 380: *Ч(ь)стны параклис(ь) прѣс(ве)тыє Вл(а)дичице наше Б(огородн)це.*

л. 392': *Каншн(ь) м(о)льбнь къ своемꙋ агг(е)лꙋ хранителю и покровителю д(оу)ши и тѣлꙋ.*

л. 403': *Каншн(ь) ч(ь)стномꙋ прѡрокоу пр(ѣ)дт(е)чи и кр(ь)стителю Іѡан'нꙋ.*

л. 411: *Каншн(ь) ч(ь)стномꙋ и животворещомꙋ кр(ь)стꙋ.*

л. 418: *Каншн(ь) с(ве)тым(ь) ап(о)с(то)лом(ь) и с(ве)томꙋ Николѣ.*

л. 425: *Каншн(ь) о плачи Б(огороди)ци.*

л. 431': *Слоужба акаѳистꙋ Прѣс(ве)тыє Б(огороди)це.* Прекида на л. 463', у молитви Господу Исусу Христу: Г(оспод)и І(исоу)се Б(о)же мои посѣщаеи твар свою … и дос(т)оина сьтвори ме сеє слоужби с(ве)тыє. да не (…)

л. 464: молитва пред читање јеванђеља, са тропарима и кондацима јеванђелиста, без почетка и завршетка: … верою сп(а)сенїа ради Х(рист)е Вл(а)д(ы)ко, пом(н)лоуи и сп(а)си нас(ь). Прекида се на л. 464' у кондаку јев. Луки: Истиннаго бл(а)гоч(а)стїа проповѣдника … Слово бо его избра съ Павлом(ь) (…)

л. 465 – штампани додатак почиње на л. Ф к на последњем „Богородичном" на првом часу Ускршње службе – … вселеніє радоуисѧ, тобою бѡ даетсѧ радость Б(огороди)це итд. до краја стране.

л. 465': *Начало павечерни великїѧ.* Прекида на л. 488' (лист Ь), на молитви Богородици: Нескверна Неблазнаѧ, нетлѣнна Пречистаѧ Богоневѣсто, Вл(а)дичице, иже Бога Слова ч(е)ловѣкѡмъ (…)

Записи.

л. 5 на почетку псалтира, изнад заставице: Г(оспо)д)и поспеши, вл(а)д(н)ко направи.

Предња корица: неколико пута Благослови.

л. 1: Да се зна како Мирчета Ђурошина зна и Мирчета мали, Мирчета Ђучика (?). Да се зна и зна зна зна вец (?). Даен пищꙋ въсакое пл(ь)ти исповеданте се Б(ог)ꙋ н(е)б(е)сномоу іако (…)

л. 1': Сїи ѱалтир даде г(осподи)нь патрїарх кvр Ар'сеніе ѯарху покойномꙋ Сафатїю за дꙋшꙋ саландаръ. ҂АѰКН м(ѣ)с(е)ца ћенвара К Х Котражꙋ.

л. 2: Сїа книга гл(а)големыи ѱальтирь рѡкꙋ Х(ристо)вꙋ на ҂АѰКГ. же цр(ь)ковь женїи егда … Боже Х(ри)сте (…)

л. 2': Слава м(оу)ченоком(ь) и радованїе агг(е)лом(ь) (…)

ѱалтиръ

ѱалтир(ь) и синаѯаръ, акатисти са слꙋжбою.

ѱалтир(ь) и синаксаръ, акатисти са слꙋжбою сїѧ и д(ꙋ)шеполезнаѧ книга сїа глаголема ѱалтиръ д(оу)ховника Софронїа пеќскаго и подписа своею рꙋкою с(ве)щенно іереи Стефанъ Арамматович (?)… юла 26 лета 1734.

л. 3: села Хрaсно. Писа Арьсланъ манци своиши Крꙋни проскомидию дебела оправа до сде да Алеѯїи Ахкичъ.

Б(о)гъ Г(оспод)ь глаголѣтъ

л. 3': Аще хощеши работати Г(осподе)ви боговидьцꙋ (?).

л. 4: Сїя бѡгѡдꙋховенная книга глаголемая ѱалтиръ Софронїе іеромонаха пеќскаго Алеѯїа.

М(е)с(е)ца ианнꙋарна КД д(ь)нь потрес се земла в … ҂АѰЛѲ года.

л. 4': Алеѯїи Ахкичъ.

Сѣди ѡдесною.

Софронїи пеканинъ (?) и ѱалтиръ.

На л. 5. горе: „Но 34".

На задњој корици више невештих записа разних имена.

Литература. Харисијадис 1972–1973, 99–105; Богдановић 1982, 98.

26

МСПЦ Грујић 26

БЕЛЕЖНИЦА НОВЧАНИХ РАЧУНА

трећа четвртина XIX века

Папир, 63 л., 162 × 11 мм.

Водени знаци. На основу воденог знака рукопис датирамо у трећу четвртину XIX века (1855/65): лав са иницијалима С-М, сл. Скопље, НУБ М-338 из 1853–1859. године и врло сл. Дечани 154, али на убаченом листу на коме постоји белешка са годином 1859. (сл. 700)

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Даске имају косе рубове према унутрашњим странама, пресвучене су тамномрком орнаментираном кожом. На предњим корицама латиницом је утиснуто име и презиме власника бележнице: Élias Stojkoviz.

На предњој корици изнутра: Сабрасмо вамъ ка Ораховаца 2003, затим бројке.

Садржај. л. 1: С мрамура. Знано буди како – белешке о Стевану Стојановићу и даље – рачуни и белешке о прилозима разних људи из разних села – Крушева, Виденѣ, Ново, Дреноваць, и др.

л. 10: Харће за Серафима, За ковчегъ 13 гроша, итд. до л. 16'.

л. 17–34 – празни.

л. 34': Дужанъ Марко Томићъ манастиру (...) 50, итд. до 45'. Л. 46'–47' – празни.

л. 48: 1866 даде Томо интерезъ пола годишнѣ, итд.

л. 49: 1864 Знано буди како даде Ристо фаиде 6 дуката интерезъ мѣсеца августа 15 денъ, итд., белешке из 1864–1868 г. до л. 55.

л. 55'–56' – празни. Л. 57 опет белешке из 1864. и даље, до краја рукописа и на задњој корици.

Записи. л. 61: Благородному Господину кирь Стефану. Здравствꙋи во многая лѣта. Азъ грешнихъ еромонахъ Серафимъ. Благословенъ еси Христе боже нашъ, иже премꙋдри ловци явлеи ... (почетак тропара на Духове).

Литература. Литературе нема.

27
МСПЦ Грујић 27

СТИХОЛОГИЈА ЈЕРОМОНАХА МАКСИМА ИЗ РЕМЕТЕ
почетак XVIII века

Папир, 151 л., 150 × 110 мм, 20 редова на страни.

Водени знаци. Према воденим знацима рукопис је настао почетком XVIII века: 1) три полумесеца врло сл. Николајев 301 из 1703. (сл. 765); 2) исти знак са иницијалом V испод знака и контрамарком Z-I; знак врло сл. Николајев 305 из 1705. (сл. 822); 3) исти знак са контрамарком Z-I врло сл. Велков–Андреев 328 и 328а из 1691. и 406 и 406а из 1698. (сл. 825).

Писмо. Ситни уједначени полуустав писан тамнијом сепијом и тањим пером. Писар припада рачанској школи и највероватније је онај исти Максим који је преписао и део рукописа НБС, Рс 640 из 1705. године, која одговара хартији и воденим знацима овог рукописа. Српска језичка редакција с траговима ресавског правописа: с акцентима и спиритусима, с ъ у предлозима и на фонетском месту у средини речи, са ь на крају речи, на више места осећа се руски утицај. Наслови, важнија места у тексту и почетна, иницијална слова исписана су цинобером. Поједине странице имају и по више редова циноберног текста, а мање сепијом.

Орнаментика. Иницијали су једноставни, малога формата, изведени црвеним и црним мастилом. На л. 17' нацртан је иницијал сепијом и тањим пером. Једноструки преплет обликује стабло слова градећи петље и листове. Укомпонован је у блоковну површину текста и заузима простор величине од два реда.

Повез. Танке даске са ребрима на хрбату, капитална врпца је у тамноцрвеној боји и сачувана је само са доње стране повеза. Даске су оштећене, предња је расцепљена по дужини, а од задње је сачувана само једна половина. Кожа са хрбата је одвојена. Даске су пресвучене тамномрком орнаментираном кожом барокнога орнамента.

Предња корица има велики правоугаони простор који је украшен орнаментираним картушем и медаљоном са композицијом Распећа, Богородицом и Јованом. Углови правоугаоника украшени су великим декоративним лепезама, а картуш цветовима. Два уска орнаментирана оквира затварају простор, орнаментом стилизоване лозице.

Задња корица решена је идентично као и предња, само што је у картушу дата композиција Силазак Св. Духа на апостоле. Повез је из времена настанка рукописа (157 × 117 мм).

Запис на л. 1–15, који говори о настанку рукописа и писару даскалу Максиму јеромонаху, припада другој руци а не писару Максиму, можда игуману кир Димитрију јеромонаху који је то записао 1723. године.

Садржај. Стихологија.

л. 1: *Стихологија* „на Стїхословь“, без почетка – ... И ѡдрьжанїє твоє концє ꙁємлє – из катизме на вечерњи.

л. 1': *Стихологи(ꙗ) на Г(оспод)и възвах(ь).* Прьвы ликь начинаєть: Г(оспод)и възвах(ь) к тебѣ итд.

л. 3': *Пѡдѡбїа ѡсмыимь гласовомь.* Гл(ас)ь .а҃. Под(обєнь). Ѡ днв'ноє чюдо итд.

л. 6': *Подобїа догматом(ь) въскрсным(ь) и на ст(и)х(о)вно ѡсмимь гл(асов)омь.*

л. 10': *Богородич'ны их' же поем(ь) по славахь с(ве)тым(ь) иже въ минен.*

л. 12: *Пѡдѡбїа сѣдна'нам(ь) ѡсмимь гласовомь.*

л. 14: *Пѡдѡбїа кондакомь.*

л. 15: *Тропары въскрсны поют' се въ неделю по непорочнахъ.*

л. 16: *Начело полїелеа с(ве)тыхъ .а҃. гл(а)сь .в҃. ѱалом(ь) Д(а)в(и)д(о)вь .рл҃д.* Рабы Г(оспод)а аллїлꙋїа.

л. 17': *Стїховы из'бранны ѿ ѱал'мов(ь).* пѣваемы на праздникы г(оспо)дскые и въ памет(ь) с(ве)тых(ь) по полїелеѡ.

л. 28': *Припѣла по полїелеѡ съ м(е)с(е)ца сек(темвра).* Долазе: Преподобнои Параскевы ѡк(товра) .дӏ҃.; С(вети)телю Арсенїю сръбскомꙋ; С(ве)томꙋ Милꙋтинꙋ кралю сръб'скомꙋ; Кралю Дечан'скомꙋ; С(вети)телю Савы сръб'скомꙋ; С(ве)томꙋ Сумеѡнꙋ сръб'скомꙋ; Кнезꙋ Лазарꙋ срьб'скомꙋ.

л. 31: *Сице починаемь славѣ и ст(и)х(и)ры праздником(ь) г(оспо)дьскым(ь) и богородичным(ь) и нарочитим(ь) с(ве)тым(ь) през вьсе лѣтомь.* На л. 34 – Преподобнѣи Параскевы;

л. 36: С(ве)тителю Арсенїю сръбскомꙋ;

л. 38: Стефанꙋ кралю Дечан'скомꙋ;

л. 49': С(ве)тителю Савы срьб'скомꙋ;

л. 51: С(ве)тителю Маѯимꙋ деспотꙋ;

л. 54': С(ве)т(о)мꙋ Сумеѡнꙋ сръб'скомꙋ;

л. 61': Кнезꙋ Лазарꙋ срьб'скомꙋ.

л. 73': Славе прѣз(ь) въсего лѣта празднником(ь) и въ неделях(ь) по .и҃. ѱаламѣ. (Недеље почев од Нед. митара и фарисеја.)

л. 79': *Вь с(ве)тꙋю и великꙋю Сꙋботꙋ* вечерь на Г(оспод)и възвах(ь); онда:

л. 80': *Канѡн(ь) творенїе Іѡанна Дамаскина* – на Пасху, и даље пасхална служба;

л. 86' – въ неделю с(ве)таго ап(осто)ла Ѳоми, итд., до Педесетнице.

л. 95': *Катавасїе* сїе начинают(ь) въ .а҃. авг(ꙋ)ста и слꙋжет(ь) до ѿданїа въздвиженїю ч(ь)стнаго кр(ь)ста въ въсе недели и на памет(ь) нарочитим(ь) с(ве)тимь. Кр(ь)ста начьтравь Моуси, итд.; прекида на крају исте стране на петој песми – ѡ трьбл(а)женное дрѣво, на нем же …

л. 96' наставља у почетку катавасија на Рождество Христово – *Х(рист)о(с)ь раждает се, славите итд.*;

л. 99 – катавасїа на Богоявленїе Г(оспо)дне;

л. 101' – катавасїе на Срѣтенїе;

л. 103 – катавасїе на Бл(а)говѣщенїе;

л. 103' – катавасїе пѣваеми прѣ(з) въсе лѣто въ недели и на памет(ь) с(ве)тых(ь). Ѿверьзꙋ оуста моа итд.

л. 104': *Стїхологїе пѣваемы на праздникы* на в҃ӏ. стїховь, и въ неделы и на паметь нарочитых(ь) с(ве)тых(ь), егда есть славословїе Помимь Г(осподе)ви. Славно бо прослави се итд.

л. 110: *Ины стїхологїе пѣваемы по въсе д(ь)ни.* Пѣсни .а҃. с(ве)тих(ь) надї (!). Ѿгоустѣше ѥако стѣна воды итд.

л. 115': *Стиховы на Хвалите.* Начинает(ь) прьвы ликь. Въсако дыханїе да хвалит(ь) Г(оспод)а итд.

л. 118: Сїа же два тропара въскрсна гл(алол)ем(ь) по великом(ь) славословїи въ въсе неделе итд.

л. 118': *Послѣдованїе на л(и)тꙋргїи славословиской* (!): Стїховы, антифони, херꙋвике, припела, задостојници.

л. 125: *Причѣстнѣ праздником(ь) изьран'ным(ь) г(оспо)дскым(ь) и с(ве)тым(ь) нарочитим(ь).*

л. 127': *Сїи стїхови и троп(а)ры поют се на павечерници великой въ Велики пость.* Г(оспод)и силамь с нами боуди итд.

л. 129: *Тропары постни часовом(ь) и мѣждꙋчасїю.*

л. 133: На ѡбѣдници по ѡ(ть)че нашь тропари сїе: *храмꙋ, праздникоу, с(ве)томоу, и сїе р'ци:* Б(ож)е ѡ(ть)ць наших(ь) итд.

л. 133': *Тропари въскрсны съ кондакы и ѵпакои и б(о)городичны ѡсмым(ь) гласовом(ь).*

л. 138': *Послѣдованїе часовом(ь) Х(ристо)ва рождьства,* онда Богојављењу и Великом петку.

л. 141: Оуказь часовом(ь) на С(ве)тꙋю Пасхꙋ итд.

л. 142: *Прокимени въскрсны на оутрни.*

л. 142': Стиховни пѣваеми на Б(ог)ь Г(оспод)ь по гласоу тропара.

л. 143': Прокимени д(ь)невны по гласоу.

л. 144: Припѣла праздником на ѳ҃. песни.

л. 147': По Еу(аг)глїю славѣ: сек(темвра) а҃ӏ. итд.

л. 149: *Ст(и)х(и)ра гл(а)с(ь) и҃. съмогласно, въ нюи же похвала С(ве)тые Горы.* И по рождьствѣ твоемь Б(о)гоневѣсто Бл(а)д(и)чице, прїиде въ цр(ь)ковь Г(оспод)ню итд.

л. 149': Дрꙋга ст(и)х(и)ра. Іис(ран)ль въ порфїрꙋ и чрълиеницꙋ ѡблачаше се итд.

л. 150: *Егда приходить архїереи въ монастирь*, поють тропарь храмꙋ таж(е) догмат .а҃.го гласа, потом(ь) тропарь ѡбщи преподобным(ь) Сумеѡнꙋ и с(ве)тителю Саввы и Арсенїю сръб'скым(ь). гл(а)сь д҃. Трїе свѣтиланикы свѣтозарные итд., с богородичним, затим тропар Иже топлые застоупникы, те кондак Сумеѡнь д(ь)н(ь)сь съ Саввою бл(а)женными(ь) пришьдаше д(оу)хом(ь) итд. до л. 151, иза чега стоји Конець. Л. 151' – празан.

Записи. По маргини на л. 1–15, без прве речи, која се налазила на изгубљеном првом листу: (Сїа) – с(ве)таа – и божественнаа – книга гл(агол)емаа – стихологиа – списаннаа троудом(ь) – въ старости – и болѣзны д(оу)шеспасной – даскала Маѯима – їеромонаха, поташавшав се – троудолюбне написав – въ монастирꙋ Ремети – храмꙋ с(ве)таго – великом(оу)ченника Димитрїа – мѵроточиваго. – и приложї ю на слꙋжбꙋ – его храмꙋ – въ фрꙋшкой горы – близ рѣке Дꙋнава. – и просить чьтꙋщаго – или преписꙋющаго – да бл(а)гословеть – семꙋ достойнаго – се же бысть въ лѣта – ѿ рождаства Хр(и)стова – на а҃ѱ҃к҃г: авг(оу)ста з҃: прї игꙋменꙋ кѵр Димитрїю ієромонахꙋ: (в. Записи и натписи V, бр. 7547, према испису В. Ћоровића. Према томе, 1925. г., кад је V књига записа изашла, тај се рукопис још налазио у манастиру Ремети.)

Литература. Харисијадис 1970, 66–77; Тодић 2013 II, 14.

28
МСПЦ Грујић 28
ЕПИТОМ ВИСАРИОНА ПАВЛОВИЧА
1741. година

Папир, I + 37 л., 160 × 105 мм, 26 до 29 редова на страни. Празни листови су 36 и 37.

Водени знаци. 1) Срце са иницијалима I-G-S, врло сл. Београд, САНУ 138 из 1739. године и Београд, МСПЦ Грујић 123 из 1746. (сл. 878); 2) крин, врло сл. Београд, МСПЦ Грујић 127 из 1760. (сл. 501).

Писмо. Ситни леп курзив XVIII века. Славјаносрпски језик.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Картонске корице пресвучене су црвенкастомрком кожом, орнаментираном и позлаћеном. У средини правоугаоног простора је розета, у угловима су букети цвећа уоквирени розетама. Трака од стилизованих барокних цветова затвара правоугаону површину. Обе корице су идентично компоноване.

Садржај. л. 1: *Епїтомъ или краткая сказанія с(вя)щеннагѡ храма, ризъ его, и в немъ совершаемыя б(о)жественныя літѹргіи со ѡкрестностми ея чрезъ краткія вопросы и ѡтвѣты.* Сочиненъ во употребленїе с(вя)щеннослѹжителей православныя ц(е)ркве восточныя каѳолическїя.

Благословенїемъ преѡс(вя)щеннагѡ господина Висаріѡна Павловича православнагѡ епископа бачкагѡ, сегединскагѡ и Єгарскагѡ лѣта ѡбновленїа спасителнагѡ ҂а҃.ѱ҃.м҃а҃. В' Петроварадинском(ъ) Шанцѣ.

На л. I' исто као и на л. 1, само са годином 1741. (арапским цифрама) и без ознаке места писања.

л. 2: Предисловїє к' читателю. Не иная читателю бл(а)гохотныи, сицевагѡ, чрез(ъ) вопросы и ѡтвѣты, ѡ храмѣ б(о)жественномъ.

л. 3: Частъ первая ѡ храмѣ б(о)жественном(ъ) и с(вя)щенныхъ сосѹдѣхъ и ѡ одеждахъ егѡ вопросъ. 1. Что есть церковъ: ѡтвѣтъ.

л. 10': Частъ вторая. Ѡ Б(о)жественной лїтѹргїи вопросъ 1. Что есть лїтѹргїа.

л. 35: Конецъ [К' болшеи Б(о)га прекраснагѡ и превеликагѡ славѣ.][6]

Записи. Записа нема.

Литература. Литературе нема.

[6] Реченица у угластим заградама је у рукопису прецртана.

29
МСПЦ Грујић 29
ЗБОРНИК – ПЕСМАРИЦА И ДРУГО
1763. година

Папир, 103 л., 150 × 100 мм, са различитим бројем редова, у првом делу 10, у другом 14.

Водени знаци. 1) Грб са словом S у знаку, сл. Ајнедер 297 из 1754. године (сл. 154); 2) пропети јелен, сл. Београд, МСПЦ 12 из 1765. године (сл. 234).

Писмо. Курзив XVIII века, руског типа.

Орнаментика. Орнаментике нема. Неколико иницијала исцртаних невештом руком и неукусно орнаментирани.

Повез. Дрвене корице пресвучене тамномрком орнаментираном кожом. Предња корица у правоугаоном простору има медаљон са крином у ромбоиду, у угловима су палмете. Уска орнаментирана трака уоквирује простор. Задња корица је једноставније решена. Повез је добро очуван и свакако је из времена настанка рукописа.

Садржај. л. 1: *Во славѹ с(вя)тия єдїносѹщния жївотворящїя и неразделнїя Троїци Оца и с(ы)на и с(вя)таго Дѹха Благословенїемъ же свѣтѣйшаго правїтелствѹющаго Сїнода напечатася гнига сїя Трїпеснецъ царствѹющемъ велїкомъ градѣ Москве, лѣто ѡт створенїя мїра ҂зсѯз, ѡт рождества же по плтї бога с(л)ова ѱнѳ.*

л. 1': Во славѹ свѣтїя; остало – празно.

л. 2: *Пѣсанъ Хр(и)стѹ и пра[з]днїкѹ.* а҃. Прѣдвѣчни родился полѣтї восхотѣвъ землю просвѣтити; Да насъ ѡт тми возведетъ и ко свѣтѹ приведетъ ѡт мрачнихъ.

Новое лѣто зачинаетъ, Нови царъ царя низлагаетъ, Убоги ся народилъ богатаго засмѹтилъ Ирода.

Пред'викай Дѣво повывати, не престай Старче пировати, Содѣтеля своего знаютъ Бога нашего звѣрне. И још шест таквих строфа.

л. 4: *Пѣснь Христѹ в҃.*

Витяй Дитя малое, Ангя незлобївое, Днесъ в' рождестви твоемъ вси согласно лїкѹемъ, радѹемся, веселимся, днесъ в' рождестви твоемъ.

Трѹбї, трѹби, трѹбїте, рожденаго хвалите днесъ в' рождествї твоемъ.

(И још три строфе.)

л. 5: *Пѣснъ Христѹ з҃.*

Слава во вышнїхъ Богѹ, воспѣваїте людїє, Днесъ Христосъ раждается и пеленами повывается Богъ прав'дивї агнецѹ незлобивї.

(И још 5 строфа).

л. 6: *Пѣснь святомꙋ велїкомꙋ Васїлїю,* Изліяся ѡт ꙋстъ твоихъ, Оче прес(вя)ти Васїлие пребогате и [в]сѣхъ изрядне. Бого-д(ꙋ)хновенї словесъ изобилно и во мирь весъ похвалим тя днесь.

Ти бистъ пастиръ оче с(вя)ть словесныхъ овецъ и всехїтреше языковъ, якъ рибамъ ловецъ показался днесъ изрядне итд. (парафраза тропара и кондака).

л. 8: *Пѣснь Христꙋ 5.* Богъ предвѣчни народился: Пришед(ь) днесъ са н(е)бесъ да би весъ люд(ь)скои дне(сь) утѣшился итд.

л. 9’: *Пѣснь с(вя)томꙋ Илї. 6.*

Источниче благодати, ѡт Илїе небомъ в'зяти чрезъ агг(е)ловъ двокрилатихъ. Илїе славне: И великїи пророче пред пришествиемъ в'тори Предтеча Илїе славне. (И још три стиха).

л. 11: *Пѣснь с(вя)того Іѡанна, ї.*

Златокованнꙋю трꙋбꙋ. восхвалїмъ днесъ свїрѣль пастирскꙋю и низложившаго пѣснь Мꙋсїкискꙋю: Органъ чꙋдни Д(ꙋ)ха с(вя)таго Іѡанна Златоустаго итд.

л. 19: *Пѣснь источнихъ д(ꙋ)ховнї 11.* Радости днесъ исполни, Страни в'сего свѣта слїшїте, со Апостолы примїте росꙋ благодати итд.

л. 20’: *Пѣснь ѡт Хрїста 12.* Веселїтеся, радꙋнтеся вси вѣрнїи. Яко Хрїстосъ избавитель естъ с' нами итд. Прекида на л. 21’ – Сего Христосъ крестомъ своїмъ поразн. Затим су исцепана два листа на којима је био почетак 13. песме. Од ове сачуван је само крај на л. 22: в'сюдꙋ помощникъ воскорѣ нами бꙋдїи, Мїтя бꙋдемъ мы хвалити, имя твое величати на вѣкиї на вѣкїи.

л. 22: *Пѣснь Христова 14:* Ѡ Іис(ꙋ)сꙋ испомена Пресладкаго твоєгъ имена како пꙋно есть радости и утѣшаня и сладости, каде уста моя прїима медъ устни и срдцꙋ имамъ итд.

л. 25: *15.* Ѡ Іисꙋсе дико наша, тавна Ти си ноћє наша. Иуде те уватїше, чидовом (!) те предаваше, чидовї те узїмаше, Зле тї мꙋке задаваше, ѡт тренка ти вѣнецъ праве наметоше на главїцꙋ, Сїяне чизме навлачише на ножїцѣ итд.

л. 26: *16.* Послꙋшаде мои любезнї брате
Што се трефнї у прошастве рате,
Како Нѣм'цїи Бел'градъ изгꙋбїше,
Како нѣга Тꙋркомъ продадоше.
Потла прїмца Еугенїя меча,
нагледа се за Б[ѣ]л'градомъ плача.
Ѡле, Ѡле дїко цесареве,
Толїи бꙋдешь ѡтселе царева. итд.

л. 28: *17.* Послꙋшанте мои любезнїи брате
што се трефи садъ у ѡве рате.
Одь кралїце одь Госпое наше
Єво една бѣла книга дођє.
Чакъ о[д] мора ѡт мантова града. итд.

л. 29: *18.* Лїпо ти є под ноћь погледати
Гдѣ господа рꙋїно вїно пию
Сва господа и господичићи
Уз трапезꙋ валѣяна (?) шећꙋ.
На нима сꙋ рози златорози.
На едноме утво златокрїло.
На дрꙋгомꙋ птїца славꙋи птїца.
Алъ говори птица славꙋї птїца.
Ей Бога тебе утво златокрїло.
Да у мене ко у тебе злато,
Іа би цар'ци на мерчанꙋ бїла.
Аль говори утво злато крило:
Богомъ тебї птица славꙋи птица
Да є у мене ко у тебе крило,
Іа бї царꙋ на колѣнꙋ била.

л. 30: *19.* *Пѣсанъ ѡт боя*
Тешке скорби моемъ срцꙋ
И темнстї (?) моемъ и лїцꙋ
Падаю ми мое власи
Єрь долазе чꙋднїї гласи
Ю уздишемъ день и ноћь
Єр ће скоро ѡрдеръ доћи
З драгом ћꙋ се раставитї
Нашꙋ любовь прекинꙋтї итд.

л. 34’: *20.* *Пѣсанъ ѡ[т] пїянства.*
Пиянство є рꙋжно дѣло
Многаго є погꙋбїло,
Докле стои у пїян'ствꙋ
Све є врагꙋ у сꙋжан'ствꙋ итд.

л. 46: [21.] Ѡ пред'вѣчни Б(о)же
Кто изрещини може
Устнамїи ї твое снисхожденне
І твое рожденїе.
Со нами ты непостїжимї
Богъ самъ невїдимї
Явивїся родивїся ѡ[т] дѣви
Повивїся в' пеленакь истино итд.

л. 46’: [22.] *Пѣсанъ сокобѣщеї Гор'лїце*
Прискорбная горлїце како намѣраешь,
Камо лїи ѡтлѣтаешь,
ѡтвѣщан на сїе,
Во инꙋ Горꙋ ѡтлѣтаю,
Гнѣздо на та сплетаю,
Тамо намераю итд.

Прекида на крају л. 47, где стоји белешка: Пѣсанъ преверни г҃ лїста. Заиста је крај песме на л. 50’.

л. 48: [23.] Ясная засвѣтила заря
Изшедши с' н(е)б(е)снего моря
Марїя зродила

Пеленами повила
Исꙋса Исꙋса итд.

л. 48': [24.] Ѡвꙋ пѣснъ да спѣвають
И смертъ мою да споменꙋтъ
Ѡле!
Простите ми любезници
И вси мои сародницы
Ѡле смрти! итд.

л. 50: [25.] *Пѣсанъ Петра и Павла*
Ѡрганнї играїте
Петра величаїте
Апостолꙋ Павлꙋ радостно в'зыїграїте итд.

л. 51: [26.] *Ѡрле хвал'не Белиграде славне*
що си тако славно почернꙋо
тебе бїю проклети Срацины итд.

л. 52: [27.] *Пѣснъ зато доне дꙋше моя.*
Драги Богъ до покоя тебе зазиваеть
Аггели снижаїтесь ко земли зближаїтеся итд.

л. 53: [28.] *Радꙋнся гер'ман'ски* ѡрлее двоеглавнї
Ти бо еси нинѣ во всемъ мирѣ славанъ.
С(л)ава твоя нинѣ вез'де процвитаеть,
Понеже левь Баварски увиї минѣ ридаетъ итд.

л. 53': *Пѣснъ 29*: Свꙋ ноћъ крадо ништа не ꙋкрадо,
Ванъ пре зорꙋ вранца и. зелен'ка.
На зелен'кꙋ просимъ липꙋ дивокꙋ.
На вран'цꙋ седло полияно итд.
л. 54': Пѣван дрꙋже да те гора чꙋе,
Дрꙋже їт'ко с тобомъ пꙋт[ен]ꙋе итд.

л. 56': Тешко тꙋжїи у Ђꙋрђевꙋ дворꙋ
Нитѣ вила ниитѣ ѕмия люта.
Вѣће тꙋжїи Єринаа Госпоя
Не море се с чедомъ раставїтї итд.

л. 58': Іс(ꙋ)съ Христосъ Ника царъ
Со ангегеломъ (!) поче намъ пиети молитве божие
и говорити у Господа Бога Отца творца итд.

л. 59': Косцї косе покрак моря синѣгъ
Косеи сꙋ нимъ ѿ злата сꙋвогъ,
А косишта ѿ чистога сребра,
аткоси ѿ зелене свиле итд.

л. 60': Липе ти сꙋ рꙋмене рꙋжице
У билꙋ дворꙋ Лазаревꙋ.
Нитко не зна коя липша, коя рꙋмения.
Нисꙋ оно рꙋмене рꙋжице
Веђ сꙋ оно ђерце Лазареве итд.

л. 67: Разболѣ се Стїпанъ Немањићъ
ѡд яда се на саблю наслониѡ.
не болꙋе ѡд тешке болести
Већъ ѡд тꙋге и яда и жалостїи.

л. 69': *Залꙋдꙋ се мꙋчи се цареве делие.*
Валїѡ се цесаръ Нїцнворꙋ
У бїеломъ градꙋ Цар[ꙋ]їн Градꙋ
Сакꙋпїћꙋю (!) сїлнꙋ воскꙋ мою
ѡд їстока тере до запада.
Поробїћю равнꙋ Бꙋлгарию итд.

л. 73: Воскꙋ кꙋпї цесаръ Василїе
По своиї земиї Гречкоі и латинскоиї
Кꙋпиѡ е годїнїцꙋ дана итд.

л. 77: Вићо чꙋдо и н[а]гледа га се
Гдѣ Даница Месецꙋ кланя се
Жаркꙋ Сꙋн'цꙋ прїедница звезда
Код Трнкїня бїелога града итд. (о краљици Јелени)

л. 80: *На рождество Христово*: Христово раждается, с[л]авите (оба ирмоса прве песме).

л. 80': народни лекови – Извади от жива шарана 1. Серце подаї нероткини жениї, – итд. – прелази на доњи део л. 81 и на 81' (каснији записи).

л. 81: Пїю вино триї краля бꙋдиїм'ска
У Бꙋдїмо градꙋ биломее
У свакога краля по д[в]адесетъ и два капетана итд.

л. 82: *Слово Прес(в)етие Богородице ѡ прохождени мꙋкамъ.*
Како въздиде на горꙋ Єлеѡн'скꙋ, и помоли се Богꙋ и рече, во имя Ѡца и Сиїна и С(вя)таго Дꙋха, дастъ да сниїдеетъ ко м'нѣ архан'ггелъ Михаїиль кои естъ над мꙋками и да мїи скажеть в'се мꙋкно итд.

л. 85': Молитва єгда на пꙋт иђи.

На празном 86. листу слова: п, к, ћ, с, р, м, ч, п, к, в, ч, с, к, л, р, ч, ѳ, р, с, о.

л. 87: Кат се жени кралю Бꙋларине (!)
Надалеко просиѡ дивокꙋ
Липꙋ ђерцꙋ Урошићъ Стипана итд.

л. 89'–90: млађи Записъ од зꙋба; л. 90' – Од страха нощнаго – прецртано, па је написано од [дꙋ]ха нечистаго итд.

л. 91': *Молитва од ꙋрока.* С[вя]тая Анна по морꙋ хождаше итд.

л. 92: *Молитва од страха нощнаго.* Идиї проклета Сатано ꙋ …; л. 92': Молитва од море; Молитва од запора водиї; л. 93: Молитва од крви текꙋће.

л. 94': запис писца: Сїа светаꙗ ї многовредна кнїжица мене раба божїа Ѳеодора Дѡбраша которую своїм трудом и

собственоїю рукоїю їсписахъ ї желаїю свакоы просившеыъ полꙁоватися їꙁ неа аще што буде погрѣшено ѡпростите ї не кленїте ї нижанши слуга ѡстаїю всѣмъ ѡбще смѣрени свещено їереи Феодоръ Дѡбрашъ. 1782 мар. 9. у Бастаїє (?).

л. 95: Мѣсеца їѹни тропаръ гласъ .д҃.: к҃ѕ денъ. Днесь іако солнце пресветлое воꙁсия намъ на воꙁдѹсѣ всечестная икона твоя Владичице лѹчами мїлости мїръ …

л. 95’: спецификација неких трошкова са сумом на крају – „954 х“, и потписом: 1781 јунь (?) Belovar. Andrej Dobrass.

л. 96: На вечерни молитва Оче нашъ иже есиї на небесиї. Хлѣбъ нашъ насѹщниї.

л. 96’: Ѡрацїѣ .а҃. їже аꙁъ мали не могохъ сего учатим іако Христос родїся приходъ вамъ іавиїти, сїе чѹдо преславноѡ …; л. 97 – лек, онда Саторъ – итд.

л. 98: Господиї Боже нашъ приклонивиї небеса сошеди на спасение рода человѣческаго, приꙁри на рабї твоѣ итд.

л. 99: Вїтлеемска предѣлї ї воꙁдвигниї гласъ велиї итд.

л. 100: Записи о женидби дяка Феодора из 1763. г., постављењу његовом за јереја 1763. г. и рођењу младенца Георгија 1769; л. 100’ – престави се раба божїя попадия Виїда месеца октомра 1775. г. Онда записи разних бројева. л. 101 – свештенички „возгласи“; затим опет записи о рођењима.

л. 102’: Сїа … до… Ова книга в' себѣ ї доста[н]ма, многа полеꙁна и многа дѹши вредна.

Пѣснъ пѣти, Бога славити естъ дѣло благополеꙁно. Кромѣ жъ божїа славы пѣтїе д(ѹ)шевредна. дакле юнымъ пѣснїи дѹшевредны в' юѹности огревати ся прилично и о смерти промышляти по вся часы длжно. Савва Станоевич протопреꙁвитер Пакра…

Задња корица: Феодѡръ Поповичъ с'писатель книги сея 1763 года новембра 7. в' Бастасѣхъ.

Феѡдоръ Добрашевичъ.

На предњој корици: Кто естъ человѣкъ ѡжївет и не уꙁрит смерти.

Слава Ѡцу и Сыну и Светому Дѹхѹ и нинѣ и присно и вѣкъ и вѣковъ Аминъ. їереи Феодоръ Попов Добрашъ.

Литература. Литературе нема.

30

МСПЦ Грујић 30

СТИХОЛОГИЈА ИЗ ОРАХОВИЦЕ

почетак XVIII века

Папир, IX + 173 л., 153 × 105 мм, 16 редова на страни. Рукопис је потпун, празни листови су 167 до 173. Свешчице су обележене на почетку, односно на крају, по средини доње маргине.

Водени знаци. На основу водених знакова рукопис датирамо почетком XVIII века, око 1705. до 1710. године: 1) три полумесеца са контрамарком V-G. Полумесеци сл. Николајев 317 из 1712. године, а контрамарка сл. Николајев 297 из 1703. и 332 из 1716. (814); 2) друга варијанта истог знака са контрамарком V-G, врло сл. Волков–Андреев 351 и 351а из 1693. (сл. 815).

Писмо. Врло леп средњи полуустав са карактеристичним облицима слова є, а, к, м, ꙁ, с, ѕ, писано бледом сепијом и тањим пером. Овај анонимни писар одређене речи пише необично, понављајући узастопно једно исто слово (л. 25 єєєєгѵптєєєє, л. 26 єєгоооо). По облицима поједина слова блиска су Христофору а нека Кипријану Рачанину. Писар свакако припада рачанској школи или је преписивао са предложака рачанских писара.

Редакција српска с траговима ресавског правописа, с акцентима и спиритусима, са ъ у предлозима и на фонетском месту, са ѕ. Наслови, важнија места у тексту и сва почетна слова писана су цинобером.

Орнаментика. На 1. л. нацртана је правоугаона заставица (72 × 25 мм) уског оквира. У центру правоугаоног простора је стилизована људска глава са уплетеном косом. Шест праменова косе обликују купу са тролисним цветом и завршава се стилизованом лозицом. Леви углови су украшени гранама, а десни цветовима. Цртеж је прецизан, изведен бледом сепијом и тањим пером. Заставица има само црвене акценте – пупољке.

На л. 3’ је мала уска заставица (63 × 13 мм) правоугаоног облика украшена таласастом лозицом са цветовима и чворовима у централном делу. Узани оквир украшен је на угловима цветним детаљима а по средини петљом. Цртеж је непрецизан, рађен бледом сепијом и тањим пером.

На л. 61 и 86 нацртане су заставице (68 × 20 мм и 75 × 20 мм) компоноване од једночланог разуђеног преплета, стилски идентичне. Преплет обликује петље и решетке средином заставице. Цртане су сепијом и дебљим пером, а поједина места су обојена црвеном бојом (л. 61).

Мали је број иницијалних слова компонованих од преплета и биљног орнамента. Структура слова је декоративна, украшена листовима, пупољцима и петљама изведеним бледом сепијом и тањим пером. Цртеж је прецизан, изведен вештом руком.

Други тип иницијала је геометријског стила, стабла имају танке и широке површине. Петље су различите, горња сасвим мала, а доња знатно већа, украшена стилизованим геометријским орнаментом, а уоквирена граном са листовима и пупољцима. Цртани су цинобером и тањим пером.

Повез. Даске имају косе рубове према унутрашњим странама, ребра на хрбату и сачуване металне копче. Пресвучене су орнаментираном кожом која има позлату.

Предња корица има у центру правоугаоника медаљон са Распећем и мањим медаљоном, изнад са композицијом Преображења, а испод композицијом Оплакивања Христа. Цветне гране уоквирују композиције као и углове. Задња корица је скоро идентично компонована. У медаљону је Тајна вечера. Повез је из времена настанка рукописа и релативно добро очуван, видна су оштећења од црвоточине на повезу и рукопису.

Садржај. Стихологија.

л. 1: *Стихологъ на Г(оспод)и възвахь*. Страна прьваа почииаеть итд.

л. 3': *Догиаты въскрѣсны* глас(ь) а҃.

л. 8: *Б(о)городичны осмыимь гласоми(ь)* прѣмо славами(ь) въ минею. Слава с(ве)томоу, и н(и)ня бо(городичан) глас(ь) .а҃. итд.

л. 14': *Подобїа осмыми(ь) гласоми(ь)*. глас(ь) а҃. подобїе.

л. 20: *Подобїа сѣдиланамь*. глас(ь) а҃.

л. 23: *Подобїа кондакомь*. глас(ь) а҃.

л. 24': *Начело полїелеа с(ве)тихь .а҃.* глас(ь) .в҃. Рабии Гооогоспоодаааа – Аллїии–а, аллїи алїлоуиаа.

л. 28: *Стихы избран'ны от ѱалоимика пѣваеми на полїелео.*

л. 41: *Припѣла по полїелео вл(а)дичных(ь) праздникь и б(о)городичных(ь) и избран'ными(ь) с(ве)тыми(ь).* Наведени су поред других: преподобнои Параскевы, с(ве)томоу кралю Милоутиноу, кралю Деча(нс)ко[моу], с(ве)томоу Савѣ срьб'скомоу, с(ве)томоу Геωргїю Новомоу м(оу)ч(е)никоу, Сvмωноу ср'бскомоу, кн(е)sоу Лазароу.

л. 45: *Стихологїе празднич не, прьвые*. Пѣснь .а҃. Поими Г(осподе)ви итд.

л. 48': *Стихологїе празднич не вторые*. Пѣснь .а҃. Помощникь и покровитель итд.

л. 51': *Стихологїе катадневны прьвые*. Пѣснь .а҃. Огоустѣше ıако стѣна воды итд.

л. 55': *Стихологїе катадневны вторые* Пѣснь .а҃. Рече врагь, гнавь постигноу итд.

л. 59: *На Хвалите Г(оспод)а .а҃. страна*. Въсако дыханїе итд.; л. 60 – .в҃. страна.

л. 61: *Катавасїе на въздвиженїе ч(ь)стнаго кр(ь)ста*; онда Рождеству Христову, Богојављењу, Сретењу, Цветоносију.

л. 71: Въ Соуботоу Великоу їрмосы глас(ь) ѕ҃ пѣс(енъ) а.

л. 72': Канωнь Въскрсенїю Х(ристо)воу творенїе Іωанна Дамаскїна и даље пасхална служба.

л. 80: Катавасїе въ Възнесенїе, и на съшъствїе С(ве)т(а)го Д(оу)ха глас(ь) д҃.

л. 81': Катавасїе въ неделю .и҃. глас(ь) з҃.

л. 83: Катавасїе въ неделю въсѣхъ с(ве)тыих(ь) и въ прочах(ь) неделıах(ь), и праздникωм(ь) с(ве)тым(ь) гласъ д҃.

л. 84': Катавасїе на оуспенїе Прѣсветые Б(огороди)це. пѣс(енъ) а҃. глас(ъ) а҃.

л. 86: *Славѣ въселѣтные праздныкωм(ь) нарочитїим(ь) от м(ѣ)с(е)ца сеп(темБра) до м(ѣ)с(е)ца авгоуста.* Наведени су: препод. Параскеви, Светом Стефану Дечанскому. Л. 102': с(ве)томоу Сvмеωноу и с(ве)томоу Савы, ктиторωм(ь) срьб'ским(ь).

л. 123: *Ірмосы .а҃.го гласа.* – Твоıа побѣдителна десница итд.; затим осталих гласова.

л. 133: *Свѣтилны въскрѣсны*, с богородичнима и еванђелскима стихирама.

л. 143: *Тропары въскр'сны*. гласъ а҃.

л. 145: *Въ неделıах(ь) по троичнѣ канωнѣ пѣваемь Достоино.*

л. 145': *Сы тропары въскр'сны поют се въ неделю по непорочнах(ь).*

л. 147': *На праздникы г(оспо)дскые по еу(аг)глїю славе.*

л. 149: *Стихологїе на лїтоургїи.*

л. 152': *На повъседневнои лутоургїи антифон а҃ глас(ь) .е҃.*

л. 154': *На Василїевы лутоургїи ωтпѣло* (на евхаристичком канону и О тѣбе радоует' се);

л. 155: На прѣждес(ве)щенной лутоургїи хероувїка, онда на Велики четвртак и на Велику суботу.

л. 156: Причестне праздникωм.

л. 158': *Въ Великы пость троп(ары)* глас(ь) .ѕ҃. Г(оспод)и силам(ь) итд.

л. 159': *Катавасїе* въ неделю .ѕ҃. по Пасцѣ и въ срѣд(оу) прѣд Възнесенїем(ь) и въ неделю .з҃. по възнесенїю.

л. 160': *На параклис(ь) прѣс(ве)тѣи Б(огороди)ци*: тропар и кондак.

л. 162: *Чинь ω причещенїи с(ве)тые воды.*

л. 164: *На хїротони тропари*; онда „Достојна" тројици јерарха и Светом Николи.

л. 165: *Над коливом(ь) поем(ь) тропаре сїе* глас(ь) и҃.; онда кондак – до л. 166'.

Записи. Записа нема.

Иза предње корице уметнута је цедуљица с белешкама проф. Грујића: „Стихологија. Писао је врло лепо чувени писац и минијатуриста Дмитар

почетком XVII. века". Доле је другом руком, оловком, написано: „Ораховица".[7] Као што је речено, водени знаци се не слажу са горњом хронологијом.

На л. I горе је стара налепница са бројем „7".

Литература. Литературе нема.

31

МСПЦ Грујић 31

ИРМОЛОГИЈА СА СТИХОЛОГИЈОМ

почетак XVIII века

Папир, 111 л., 160 × 103 мм, 16 редова по страни. Рукопису недостаје крај. Иза л. 22 недостаје један лист. Свешчице су обележене на почетку и крају по средини доње маргине; сачувано је 14 свешчица.

Водени знаци. Према воденом знаку рукопис је писан око 1698/1704. године: 1) грб са кулом и иницијалима MP, са цветом одозго, врло сл. Београд, МСПЦ Грујић 185 из 1698. и Београд, САНУ 148 из 1704, као и Београд, МСПЦ Грујић 3-II-9 из 1698. године (сл. 64).

Писмо. Писмо је полууставно са облицима XVIII века, типа штампанога слога руских издања, српске редакције, с траговима ресавског правописа, с акцентима и спиритусима; са ъ на фонетском месту и у предлозима, са ь на крају речи. Рукопис је атрибуиран писару Јеротеју Рачанину (атриб. М. Г.).

Орнаментика. На л. 1 је нацртана правоугаона заставица (67 × 16 мм), компонована од биљног и геометријског преплета, уоквирена уским оквиром. Горњи углови и централни део заставице украшени су гранама и цветовима. Изведена је само у цртежу црним мастилом и дебљим пером. Испод заставице је наслов исписан црвеним мастилом.

На л. 3' је уска плетена заставица (72 × 10 мм) у облику дупле плетенице. Спољне линије су разуђене симетрично у мала проширења. Заставица није уоквирена. Дата је само у цртежу црним мастилом.

На л. 116' је нацртана заставица (70 × 28 мм) необичнога облика са мало увученим средњим делом за наслов. Компонована је од разуђеног преплета који обликује петље, решетке и осмице. Цртеж је изведен црним мастилом и дебљим пером. У увученом делу заставице исписан је црвени наслов.

На л. 19 је заставица (60 × 25 мм) компонована од преплета и биљних орнамената грана и пупољака, који нису уоквирени, већ су слободно компоновани у простору. Траке на угловима завршавају се гранама и пупољцима, по средини са горње стране заставице је цвет – симбол крста уоквирен криптограмом ІС ХС. Заставица је дата само у цртежу и изведена је црвеним мастилом. Испод је циноберни наслов.

На л. 34 је нацртана стилизована грана (6 × 25 мм) са великим цветом по средини као симбол крста. Гране лево и десно од заставице завршавају се необичним орнаментима налик на звериње главе. Овај тип заставице, са увученим средњим делом у коме је смештен циноберни наслов, је врло редак и необичан. Цртеж заставице је црн.

Листови 42, 82 и 98' имају идентичне заставице које су компоноване од четвороструког разуђеног преплета у облику дупле плетенице. Заставице су небојене, цртане црним мастилом (60 × 16 мм) испод њих је циноберни наслов.

На л. 50 је уска правоугаона заставица (63 × 13 мм) компонована од четвороструког преплета који формира дупле плетенице неуобичајеног облика, са уоквиреним доњим делом, а са горње стране су три елипсе. Цртеж је изведен црним мастилом.

На л. 56, изнад циноберног наслова, нацртана је таласаста грана са листовима и пупољцима и крајевима гране који се повијају према горе. По средини је тролист, симбол крста и криптограм ІС ХС (67 × 27 мм). Грана представља заставицу. Цртеж је изведен црним мастилом.

У рукопису постоје две групе иницијала. Прва група иницијала компонована је од преплета геометријског стила. Једночлани преплет обликује иницијал са петљама, решеткама и елипсастим површинама. Спољне ивице преплета су разуђене. Цртане су црним мастилом и заузимају простор величине до 3 реда.

Друга група иницијала компонована је од људских глава: старца или млађе особе, са брадом или без ње, и стилизованим власима у плетенице, петље или необичне капе. Овај тип иницијала је карактеристичан за рукописе XVII века који су настали у Ораховици или припадају школи Кипријана Рачанина.

Повез. Танке дрвене корице са косим рубовима и ребрима на хрбату. Даске су пресвучене тамномрком ораментираном кожом. Повез је доста оштећен, даске су изломљене и недостаје већи део на предњим корицама. Предња корица повеза је компонована од

[7] Ова цедуљица више не постоји.

правоугаоног простора који има по средини велики орнаментирани раптуш, али је орнаменат доста излизан, па је тешко видљив.

Задња корица повеза има правоугаони простор украшен геометријско-биљним орнаментом који је постављен по вертикали као и спољни оквир у истом орнаменту.

САДРЖАЈ. Ирмологија са стихологијом.

л. 1: *На бдѣніе поемь на глас(ь).* Мѹжь, аллилѹїа. Таж(е) ѱалом(ь) .а҃. Бл(а)жень мѹжь итд.

л. 3': *Стїхологь на Г(оспод)и възвахь.* Прьвы ликь начинаеть. Г(оспод)и възвах(ь) итд.

л. 6: *Подобїа осмымь гласовомь*; л. 10' – Догматики и б(о)городичны. глас(ь) а҃.

л. 16': *Начело полуеле(а).* Рабы Г(оспод)а, аллилуїа итд.

л. 19: *Стїси изъбранны пѣваемы на полиелеѡ*; текст се прекида на л. 22' – на припелу на Сретење – Б(ог)ъ въ мѣсте с(ве)тѣм(ь) своем(ь), и въ црк(вах благословите) ...; наставља се на л. 23 – въ недѣлю цвѣтнѹю, Г(оспод)и Г(оспод)ь наш, мако чюдно име твое во въсеи земли, итд. На крају долазе припела с(ве)томѹ Стефанѹ кралю Дечанскомѹ, кнезѹ Лазарѹ, Савѣ сръбскомѹ, Сумеонѹ ср'бскомѹ, преподобнеи Параскавїи, царици Теофани.

л. 34: *Стїхологїе певаемые на праздникы на вї с(тн)х(ь) и въ недѣлю, и на памети нарочитих(ь) с(ве)тыхь егда ес(ть) славословїе.* Понмь Г(оспод)а итд.

л. 42: *Иные стїхологїе повъсед(ь)невные, на лї.* Ѡгѹстѣше мко стѣна вωды итд.

л. 50: *Стїховы на Хвалите, начинаеть пр'ваа страна.* Въсако дыханїе да хвалит(ь) Г(оспод)а, итд. онда Велико Славословїе и два васкрсна тропара на јутрењи иза Славословија, до л. 54; л. 54'–55' – празни.

л. 56: *Снуе почннаемь славе и катавасїе праздникωм(ь).* На рождьство Б(огороди)це итд. На л. 61' – „слава" препод. Пет'ци; л. 63' – 11. нов. св. Стефанѹ Дечанскомѹ; л. 75' – 14. јан. св. Савѣ Ср'бскомѹ; свршава се с песмама место Херувике на Вел. Четвртак и на Вел. Суботу.

л. 82: *Канон(ь) Пасцѣ* и остала Пасхална служба; л. 90 – *Херѹвика на Пасхѹ на литургїи.* Въста Х(ристо)с(ь) ѡт гроба мко сил'нь итд.; затим „слава" у недељу Томину итд. до краја године.

л. 96': *Въ неделю сыропѹстнѹю, на оутрны по н҃ ѱал(мѣ).* слава. Покаанїа ѡтвръзи ми двери итд.; л. 97 – На павечерници постноу, на глас(ь) ѕ҃. Г(оспод)и силь итд.

л. 98': *Стїхи на литургїи славословскои.* Начинает(ь) пѣти прьвыи лик(ь). на глас(ь). Бл(агосло)ви д(оу)ше моа Г(оспод)а, итд.; л. 102 – Антїфони пѣваемы по въсе д(ь)ни на литургїи; л. 103': Херѹвїка на литургїи по въсе д(ь)ни, онда херѹвїка гречьскы; л. 104 – Въ Велики Пост(ь) на прѣждес(ве)щеной литургїи херѹвїка. Н(н)нѣ сили н(е)весные, итд.; затим песме евхаристичког канона словенски и грчки; О тебѣ радоует се; Сїе достоино ес(ть) гречскы; л. 106 – Причасни на в'сѹ седмицѹ; Видѣхом(ь) свѣть истинныи; припѣла в неделю по троичнѣ канонѣ.

л. 107: *Тропари пѣваемы по непорочнах(ь) вь неделю*; л. 108 – Прокимени въскресны в' нед(елю) на утрнях(ь) прѣд ев(а)г)глїе; л. 109 – прокимени д(ь)невны по гласѹ; л. 110 – На ѹтрьни (стиси) на Б(ог)ь Г(оспод)ь по гласѹ тропара; л. 110': Стихи же пѣвьцы гл(агол)ют(ь) сїе. Ѿт нощи оутрьнюеть д(оу)хь мои итд.; въ неделю месопѹснѹ слава, глас(ь) н҃. Егда поставет се прѣстоли итд.; л. 111 – Въ неделю сиропѹснѹ глас(ь) ѕ҃. Сѣде Адамь прѣд пищею раискою итд.; л. 111' – На стыхов'но слава гл. ѕ҃. Изгнань бы(сть). Адамь... прекида на крају стране – Единѹ заповѣдь прѣстѹпих(ь) ...

ЗАПИСИ. Записа нема.

Споља на повезу прилепљена је цедуљица са старим бројем на хрбату „37"; са стране оловком „Ирмологија XVII в." (рукопис личи на проф. Грујића); у углу предње корице је стара налепница са бројем „1990".[8] На хрбату је нова налепница Музеја са бр. „31".

ЛИТЕРАТУРА. Грoздановић-Пајић 1987, 61–83.

32

МСПЦ Грујић 32

ПРАВИЛО ІЕРЕМЪ ИЖЕ НЕБЛАЧАЮТСА ВО ВСА С(ВА)ЩЕНІА РИZЫ ИЛИ НЕРАZУМѢНІЕМЪ ИЛИ ГОРДОСТІЮ ИЛИ ЛѢНОСТІЮ, глава 57а

рукопис Софронија Лазаревића, 1797. година

Папир, 84 л., 160 × 95 мм, 19 редова по страни. Празни листови су од 33 до 84.

ВОДЕНИ ЗНАЦИ. Фрагмент грба са ловачким рогом и слова Р-І која су вероватно саставни део неког имена. Исти знак није нађен у расположивој филигранолошкој грађи (сл. 118).

ПИСМО. Ситни курзив XVIII века. Славјаносрпски језик.

ОРНАМЕНТИКА. Орнаментике нема.

ПОВЕЗ. Дрво пресвучено орнаментираном црвенкастом кожом. Орнамент барокни позлаћен. На предњој корици су концентрични оквири, у средњем правоугаоном простору Распеће Христово, са

[8] Исписано са стране на белини: „Нема тога 8. XII 1970".

стране попрсја Богородице и Јована Богослова. У угловима су попрсја јеванђелиста. Сви су укомпоновани у позлаћеним гранама са цветовима и пупољцима.

На задњој корици у правоугаоном простору у средини је медаљон са Богородицом, а около шест пророка који излазе из чашица цветова. Све је позлаћено и уплетено у богато искићене барокне гране. Повез из времена настанка рукописа.

Садржај. *л.* 2: Правило ієреємъ иже неѡблачаютсѧ во всѧ с(вѧ)щеніѧ ризы или неразꙋмѣніемъ или гордостїю или лѣностїю глава 57а.

л. 5: На трапезѣ различна запрещенїа с(вѧ)тыхъ о(те)цъ запрещаваютъ.

л. 7: В тоюже мѣрꙋ ѡт(ъ) новаго закона ѡ чернцѣхъ.

л. 8': ѡт(ъ) первїя мѣры.

л. 10: А се монахе Христосъ.

л. 10': Ѡ Ароновиx ризахъ итд.

*л.*19': Ѡ таинахъ церковныхъ и исповѣды, вопросъ, что есть тайна.

л. 31: Ѿт с(вѧ)щенства.

Записи. *л.* 32': Можда га смрт сиромах(а) прекратила. Бог да му душу опрости молимся. Д. (?) Отовић – (каснији запис).

л. 1: Изъ книгъ Софронїа Лазаєвичъ ієромонаха и списатель ове книжицє, 1797 іꙋлїа 12.

На унутрашњој страни предње корице црвеном оловком: Vel. Rem. (Велика Ремета).

Литература. Литературе нема.

33
МСПЦ Грујић 33

СТИХОЛОГИЈА ИЗ ОРАХОВИЦЕ
прва четвртина XVIII века

Папир, 98 *л.*, 170 × 120 мм, 17 редова по страни. Последњи листови, од 95 до 98, су празни. Рукопис је цео.

Водени знаци. Рукопис је писан на различитим хартијама, које се према воденим знацима могу датирати око 1705/10, сем мањег додатка који је нешто каснији, из 1715/20. године. Прва хартија (*л.* 1–43 и 81–98) има само контрамарке без воденог знака: 1) контрамарка M, врло сл. уз три полумесеца Дубровник, Acta et Dipl. 1984 B/43 око 1702/5. (сл. 200); 2) контрамарка Z, врло сл. уз три полумесеца Београд, САНУ 296 из 1712. (сл. 208); 3) контрамарка V-G, сл. Дубровник, Acta et Dipl. 1984 C/68 из 1692–1705. године. (сл. 207). Друга хартија (*л.* 44–50 и 53–80) је са: 4) три полумесеца у више варијанти, врло сл. Николајев 307 и 308 из 1705/6. године (сл. 763). Трећа хартија (*л.* 51 и 52) је из истог времена: 5) круна испод које је срце и грозд и контрамарка A-S, идентичан знак није нађен у расположивој филигранолошкој грађи, сл. Николајев 366 из 1721. (сл. 679). Четврта хартија (*л.* 69–80) је нешто каснија, из 1715/20. и има следеће водене знакове: 6) једнорог, сл. Београд, МСПЦ Грујић 63 из 1715. (сл. 226); 7) грб, сл. Београд, МСПЦ Грујић 15 из 1724. (сл. 162).

Писмо. Крупан леп калиграфски полуустав писан црним мастилом и дебљим пером са карактеристичним исписаним словима угласто и полулучно: ϲ, є, ѕ. Рукопис као да је писан у два или три наврата јер писар мења мастило, перо и потезе. Од *л.* 69 до 70 писмо је доста неуједначено, нервозно, писано блеђим мастилом и дебљим пером. Наслови и важнија места у тексту и сва почетна слова исписана су црвеним мастилом. Српска језичка редакција, с траговима ресавског правописа, с акцентима и спиритусима, са ъ у предлозима и сложеницама, с ь на крају речи, са ѕ итд. Са вокализацијом полугласника – съвапросникь. Русизми: *л.* 36' – торжество, *л.* 87' – превжєствение, *л.* 88 – жертва, *л.* 89 – съмертнымь. Србизми: *л.* 22 – мала, *л.* 78' – рождаство, *л.* 88 – съвазнесе.

Орнаментика. На *л.* 1 уска заставица (90 × 7 мм) компонована од три траке које обликују плетеницу. Заставица је изведена само у цртежу црним мастилом, доста несигурном руком, вероватно рад неког другог писара – илуминатора. Испод заставице је цинoберни наслов.

На *л.* 27' и 37' су уске неуоквирене заставице (87 × 5 мм) компоноване од угластог тролисног орнамента које се сукцесивно понавља. Крајеви су украшени танким продужецима. Цртеж је изведен дебљим пером и црним мастилом, црвена боја се појављује у кружним површинама средином заставице.

На *л.* 53 је нацртана заставица (85 × 12 мм) која се по мотивима и начину компоновања разликује од претходних. Угласти двочлани преплет формира плетеницу која је уоквирена са по једном линијом са горње и доње стране. Уже стране су украшене слободним листовима. Цртеж је изведен црним мастилом, траке су небојене, обојени су међупростори окер и црвеном бојом.

На л. 81 је уска заставица (82 × 6 мм) компонована од две стилизоване траке које формирају плетеницу. На пресецима трака су угласте површине обојене црвеном бојом, кружни међупростори су у зеленим тоновима. Траке су само украшене цртицама. Цртеж је изведен црним мастилом.

Повез. Картонске корице пресвучене тамномрком орнаментираном кожом. Предња корица у правоугаоном простору има картуш са композицијом Распећа, Богородицом и Јованом. У угловима су веће розете, а картуш је уоквирен мањим розетама. Два шира оквира затварају правоугаони простор. Унутрашњи оквир орнаментиран је са више линија и уском плетеницом, а спољни оквир има стилизовану гирланду од цветова.

Задња корица у правоугаоном простору има орнамент од линија и уске плетенице. У центру правоугаоника је картуш са стојећом фигуром Богородице са Христом у наручју. Више већих и мањих цветних розета украшавају простор. Повез је врло добро очуван и свакако је из времена настанка рукописа.

Садржај. Стихологија.

л. 1: *Стихологїе (!) катад(ь)невныи. Прьва. Пѣснь .а҃. Помль Господевїи.* Ѡгꙋстѣше ꙗко стѣна воды итд.

л. 9': *Ѡбѣдницы въ понедѣльныкь блажен'не, гласъ .а҃.* Снѣди ради итд. – блажени с апостолима и еванђелима за седмицу, разних гласова.

л. 27': *Стыхологїа празднынкомь.* Помль Г(осподе)ви, Славно бо прослави се итд.

л. 34': *Свѣтил'ни д(ь)невнїи въ в'сꙋ седмицꙋ.*

л. 37': *Канонь Прѣс(ве)том Б(огороди)ци м(о)лебаны*, са стихирама на крају и молитвом Богородици Пренепо[ро]чнаа г(оспо)же.

л. 51 – Молитва прес(ве)тѣи Б(огороди)ци на въсакь д(ь)нь. Богородице дѣво радоуи се бл(а)год(ѣ)тнаа Марїе, ꙗко зачела еси пльтїю С(ы)на божїа.

л. 52 – М(о)литва пр(ѣ)с(ве)том Б(огороди)ци Простри длани свои.

л. 52' – празан.

л. 53 – *Параклысь с(ве)томоу Николае чюдотворцꙋ мирилукискꙋ, архиерꙋ* (!), с молитвом на крају.

л. 67'–68' – празни.

л. 69 – *Въ средоу вечерь на Г(оспод)и възвахъ стїхиры с(ве)тым(ь) ап(ос)толом(ь)* – служба апостолима из Октоиха II гласа.

л. 81– *Канонь на С(ве)тꙋю Пасхоу Ішанна Дамаскына*, и онда остала пасхална служба;

л. 92 – Стихїри на вѣчерны на Г(оспод)и възвахъ, онда:

л. 92' – Стихїри самогласни Белнкїе Соукоти глас(ь) й. Дн(ь)сь адь стенѣ въпїеть итд. до л. 94.

Записи. л. 95, невешто: Подьконь Арсение к…

л. 96' и 97: записъ Ѡт весна пса, [поново запїсъ ѿ внесна пса] писа иеромонахъ Іоанїкїе Ранчикь. ша҃ то҃ ра҃ итд.

л. 98', невешто: Ораховице Цело монастира ово е кнїжїца. Їеромонахъ Іоаннїкїе Вꙋчикь.

Иза предње корице стављена је картица са записом руком проф. Грујића: „Стихологија или Мала Катавасија. Писана у ман. Ораховици крајем XVI века".[9]

На предњој корици изнутра је налепница с ознаком „2".

Литература. Литературе нема.

34

МСПЦ Грујић 34

МОЛИТВЕНИК С АКАТИСТОМ БОГОРОДИЦИ

прва четвртина XVII века, са додатком
из прве четвртине XVIII века

Папир, 107 л., 170 × 120 мм, са различитим бројем редова на страни: 21–26. На почетку рукописа недостаје један лист. Основни део рукописа завршава на л. 102'. Приликом преповезивања почетком XVIII века додата је једна свешчица којој недостају прва 3 листа, доња маргина четвртога листа је исечена.

Водени знаци. У рукопису постоје две различите хартије које су истовремене, из прве четвртине XVII века (1610/25). Прва хартија (л. 1–67): 1) котва у кругу са тролистом и врло нејасном контрамарком, можда А-З, сл. Мошин 2057 из 1610/20. (сл. 405). Друга хартија (л. 68–102): 2) котва у кругу са угластим четворолистом и контрамарком I-c-G, публиковао Мошин 2047 из 1610/25. (сл. 482). У додатку из прве четвртине XVIII века: 3) три полумесеца, сл. Велков–Андреев 451 из 1708. и 603 из 1725. године (сл. 764).

Писмо. Писмо у основном делу рукописа (од л. 1–102) јесте врло леп ситни полуустав са појединим

[9] „Нема је више – 9. XII 1970" – белешка исписана на унутрашњој маргини описа.

брзописним елементима писан сепијом и тањим пером. Писмо друге руке (од половине *л.* 102 до 102') јесте средњи полуустав писан бледим разводњеним мастилом и дебљим пером. Писар овог дела рукописа је Киријак Рачанин. Атрибуцијом дуктуса установила сам писара (исти писар МСПЦ Грујић 92). Трећа рука појављује се од *л.* 103 до 107', из прве четвртине XVIII века. Писмо је крупни полуустав са брзописним елементима и наглашеним продужецима код појединих слова, писан црним мастилом и дебљим пером. Редакција српска са траговима ресавског правописа, са акцентима и спиритусима, с ъ у предлозима и на фонетским местима и с ь на крајевима речи.

Орнаментика. Велики је број цинобернних иницијала геометријскога стила, прецизно обликованих линија, благих прелаза од широких ка тањим површинама. Са украсним детаљима по средини вертикала и декоративним гранама које излазе из доњег дела стабла. Гране често прате вертикалу слова или је продужују и заузимају површину величине од четири до пет редова текста. По неки иницијал изведен је плавом бојом, док су украси детаљи и гране обојени цинобером.

Наслови, важнија места у тексту и сва почетна слова писана су цинобером. Наслов на *л.* 68 исписан је плавом бојом и цинобером.

Иницијали другог писара геометријског су стила, са скромним украсним детаљима, исписани густим тамним црвеним мастилом.

Повез. Танке даске са косим рубовима према унутрашњим странама и равним хрбатом. Даске су пресвучене орнаментираном тамномрком кожом која има позлату. Горња корица је одвојена од рукописа, а кожа на хрбату подерана. Капитална врпца је подерана, а копче су отпале.

Предње корице имају елипсасту средњу површину са великим медаљоном и иконографском композицијом, која је слабо видљива јер је орнамент излизан. Медаљон је уоквирен цветним орнаментом и великим розетама које су постављене на четири тачке координатног система. У угловима су постављене правоугаоне пафте.

На задњој корици у великом правоугаоном простору смештен је медаљон са слабо видљивом иконографском композицијом. У угловима, као и у правоугаоном простору, су розете. Орнамент повеза је доста излизан и местимично оштећен. Повез је највероватније из прве четвртине XVIII века.

Садржај. *л.* 1: *Акатист Богородици*, без почетка – … [в]мѣщает се неизмѣнни всь въ тебе – из стихире пред каноном.

л. 14: *М(о)л(и)твы полꙋнощные.* Ꙁа м(о)л(и)твь с(ве)тыих(ь) ѡ(ть)ць. Таж(е) м(о)л(и)тва а҃ иꙁ грьчьскаго на словенскы истино прѣложена. Ѿ сна вьставь бл(а)годарꙋ те С(ве)таа Троице, итд. У насловима молитава наводе се аутори – молитва Макаріа Великааго, с(ве)таго Антїѡха, још три св. Макаріа Великааго и др.

л. 18: *М(о)л(и)твы оутрьныи*: Макаріа Великааго, Іѡан'на Ꙁлатоꙋстаго, Павла Ѳївенскааго.

л. 20': *Молитвыи при часехь*: св. Великаго Василіа .а҃.мь час(ѣ) и др.

л. 22: *М(о)л(и)тви при с(ве)тѣи літꙋргїи*: въходеи въ цр(ь)ковь. Прѣд ꙁачетїемь св. літоургїи итд.

л. 28': *Прѣд Ѡбѣдомь.*

л. 29: *М(о)л(и)твы по вечерныи* с(ве)таго Великаго Василіа.

л. 29': *М(о)л(и)твы на сьнь грѣдꙋще.*

л. 32: *Єгда хощеши вьꙁлещи спат(и).*

л. 33: *М(о)л(и)тва егда хощеши спати.*

л. 34: *М(о)л(и)тва с(ве)таго Антїѡха* еже на къждо вечерь молıаше се, онда Златоустове 24 молитве, Паисеа пꙋстинника, св. Петра Чрънориꙁца.

л. 37: *М(о)л(и)твы с(ве)т(а)го Грїгоріа Двоєслова.* Иже то колиждо сїе м(о)л(и)твы творить на д(ь)нь или на нощь, не имат(ь) ни ꙁль чл(овѣ)кь, нї дїаволь, ѡꙁлобити д(оу)шꙋ его, ни тѣло некоею лъстїю съблаꙁнити его может(ь). Не тьїю ꙋбо, нь аще ѿ житїа прѣидеть, то адь д(оу)шꙋ тоу не прїемлıет(ь), ıако же рече с(ве)тыи Грїгоріе папа.

л. 45: *Послѣдованїе еже кь б(о)ж(ь)ственномꙋ причещенїю.*

л. 68: *М(о)л(и)твы прѣꙁ всоу неделю.* М(о)л(и)тва по вечерны въ Соуботꙋ. Г(оспод)и І(соус)е Х(рист)е С(и)не Б(о)жїи, многомилостиве и чл(овѣ)колюбче, итд. (препод. Кирила Туровског) до *л.* 102.

л. 102–102' (текст друге руке) – *Послѣдованїе о вькоушенїи с(ве)щенїе воды.*

л. 103 (додата свешчица): *Канон молабни Богородици*, без почетка – … (Благодѣте)лıа рождшїа, иже добрыимь виновнаго – трећи тропар треће песме канона, до *л.* 107'.

Записи. Предња корица: Пишемъ аꙁъ грешинъ (!) ıака иꙁъ Ѡрашоваца. Слава Ѡцꙋ и С(и)нꙋ и с(ве)томꙋ Д(у)хꙋ и н(ы)не и присно и ва вѣки вѣкомь амин(ь). Сиıа окас…

Друга рука: Ѡбрето сию книгꙋ и почꙋди… аꙁъ грешни па а҃ѱ… лета Христова ꙁѿкд месеца … в҃ дан ꙋ Ѡрав…

л. 45, XIX в.: Сия книга ирмология.

л. 53': невештом руком нацртана женска фигура са штапићем и подигнутим рукама (можда фрулом?).

л. 96': На помощи ми бѹди мнѣ бѹди погла…

л. 105': Нѣст с(ве)т якоже тї Г(оспо)ди Боже мои вознеси рогъ наш свят еси Г(оспо)ди.

л. 106'–107' по маргини: Сѵіа книга Станка.

л. 107': Лета 1823. (или 1868?) месеца ѡктомрїа данъ к҃ (?) Никаноръ протосин(гел?).

Задња корица: Село Жеѡчнище писа Петаръ и др. имена – записи за помен.

Литература. Богдановић 1982, 68; Васиљев 2018, 93–100.

35

МСПЦ Грујић 35

ПОМЕНИК ТЕОДОРА БОЖИЋА, ВИНКОВАЧКОГ МАЈСТОРА

1833. година

Папир, I + 6 л., 165 × 107 мм, 15 редова на страни.

Водени знаци. Грб Аустрије у кругу са 1818. годином и портрет цара Фрање II са легендом: „Franz der z…“ и иницијалима „J. S.“ (сл. 925).

Писмо. Писмо подражава штампана слова.

Орнаментика. На л. 1 наслов је уоквирен у зелени круг змије који је компонован и уоквирен орнаментираном траком.

На л. 1' помен живих је у кругу од зеленог листа и расцветале вреже са обојеном минијатуром Христовог попрсја.

На л. 2 помен мртвих у сивој колонади са зеленом гирландом.

На л. 3 наставак помена мртвих у истом оквиру као и на л. 2. Боје: жута и зелена.

Повез. Картонске корице у црном папиру са златним крстом на предњим корицама.

Садржај. л. 1: Помѧникъ Г. Ѳеодѡра Божича Маистора и жителѧ Вїнковачкагѡ устроисѧ лѣта Господнѧ ҂аѿлг 1833.

л. 1': Живїи: Ѳеодѡра, Марїи, Софїи.

л. 2: Помѧни Господи усопшихъ Рабѡвъ твоихъ: Дамѧна, Космы итд. Свега 47 имена који прелазе на лист 3. Касније је дописано на крају рукописа још 7 имена и још једно име – „Софији“ – на л. 3'.

л. 2' и од 4 до 6 су празни.

Литература. Литературе нема.

36

МСПЦ Грујић 36

ГРЧКИ ПОМЕНИК

средина XIX века

Папир, 46 л., 155 × 100 мм, са различитим бројем редова на страни.

Водени знаци. Папир без воденог знака.

Писмо. Грчки неуредни курзив из средине XIX века.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Новијег датума.

Садржај. Записи имена. Л. 1 празан са налепницом; л. 2 први запис с датумом: 12. јула 1843. године. Затим записи у групама по породицама, без датума, до последњег, 46. листа. На појединим листовима су уписани нови записи са словенским именима, оловком.

Литература. Литературе нема.

37

МСПЦ Грујић 37

ПОМЕНИК ВИНКОВАЧКИХ МАЈСТОРА

1856. година

Папир, 60 л., 171 × 102 мм. Од л. 9 до краја рукописа листови су празни.

Водени знаци. Папир без воденог знака.

Писмо. Курзив из средине XIX века.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Картонске корице пресвучене црном кожом. Обе корице су идентично решене. У централном делу предњих корица је композиција Распећа. Уски позлаћени оквир затвара правоугаони простор.

Садржај. л. 1: Спомениκъ ѡ оусопшъ майсторѡвъ избраннагѡ Общества вїнковачкагѡ, въписанъ и въ кныг сїю введенъ при Оберцехмайстер Стефан Саввићу гд. 1856. Доле ситни потпис: Писано: Іѡанномъ Младенцемъ.

л. 1': Дне 25го Маїа.

л. 2: Помяни Г(о)с(по)ди Дѹши оусопшихъ О(те)цъ и братїй нашихъ: Анастасїа, Живана, Ѳимоѳеа, Димитрїа, итд., свега 112 имена до л. 6', иза

чега иду записи млађим рукама – још 30 имена до последњих, Николаја и Павла, на *л.* 8. Остало је празно.

Литература. Литературе нема.

38
МСПЦ Грујић 38

АПОКРИФНИ МОЛИТВЕНИК
друга четвртина XIX века

Папир, I + 15 л., 170 × 110 мм, 21–25 редова на страни. Празни листови су I, 12'–15.

Водени знаци. Иницијали „J.K." и „4". Вероватно ЈОХАН КОХ, види Ајнедер 627 из 1827. године; 1397 из 1839. и 468 из 1827. (сл. 198).

Писмо. Врло леп курзив из средине XIX века писан тањим пером и сепијом, језик црквенословенски.

Орнаментика. Орнаментике нема, од украсних мотива заступљени су декоративни крст на почетку *л.* 5', затим печати против урока на *л.* 8', 9 и 9'.

Повез. Картонске корице са кожним хрбатом пресвучене зеленкастим књиговезачким папиром.

Садржај. *л.* 1: *Молитва с(ве)тагѡ Сїсона*! Бысть воинъ с(ве)тый Сїсонъ и ꙗвися емꙋ Аггелъ Г(оспо)д(е)нь, итд.

л. 4: *Молитва с(ве)тагѡ Архаггела Мїхаила.* Томꙋ же ѡт нечистога Дꙋха, ѡт вештице, ѡт нощнице, ѡт грознице, ѡт волха, ѡт Назора, ѡт Море, ѡт погана ветра, тогда с(ве)тыи Архаггелъ ѡтишо гори Єлеонской, срете вештицꙋ, итд.

л. 5': на почетку је крст с „крсним словесима", затим долази текст: Да воскреснет Богъ, и да расточатся врази Єго, итд. – молитва Крсту. Иза „амин", додато је: Заклинаются Дїаволе 9. легеѡнма Аггелма и Херꙋвїми и Серафїми, и воѣми небесными силами да не дѣеши зла рабꙋ семꙋ.

Затим: С(вя)тыи Іѡанне Златоꙋсте моли Бога за раба сегѡ, да не станетъ сꙋпротивъ емꙋ Дїаволъ ни род егѡ, итд.

л. 6': *Молитва ст. Геѡргїа.* Ꙗко плѣни свободитель, итд. тропар до краја; иза тога – заклинаније.

л. 7: *Молитва прес(вя)тыя Владичицы нашея Б(огороди)цы.* Ѡ прес(вя)тая и блаженная Мати Божїя, нас побѣждающїя, побѣди, итд. Онда: Ѡ всемилостивая Госпоже Б(огороди)це, чистая Дѣвице, избранная Отроковице, итд.

л. 8: Молитва с(ве)тагѡ Іѡанна Крестителя. Честный славный Пророче Предтече Крстителю Г(оспо)д(е)нь Іѡанне, молимся тебѣ да побѣдиши дїавола крщенїемъ Господа Бога и Спаса нашего, итд.

л. 8': печати: од бесна пса – шатора, итд., от нечистога дꙋха, от страха нощнаго, ѡт виле, от горске болести (!), от вѣщице, ѡт грознице.

л. 10: *Сонъ Пре(свя)тыя вл(ади)ч(и)цы нашея Б(огоро)дицы.* И рече истиныи Г(оспо)дь нашъ Іи(сꙋ)съ Хр(и)стосъ, аще кто Санъ твой ко Домꙋ своемꙋ ималъ, или на себи носилъ бꙋде, итд.; онда: На горѣ Єлеѡнской егда единагѡ часа снила есть преч(и)стая Б(огороди)ца. Тогда прїиде къ ней Господь нашъ Іи(сꙋ)съ Хрїстосъ и гла(го)ла къ ней, итд. до *л.* 12, где завршава са: Амин.

Остали листови су празни.

Записи. Записа нема.

Литература. Литературе нема.

39
МСПЦ Грујић 39

ОТВЕТ ПРАВОСЛАВНАГО ... О РИМОКАТОЛИЦКОМ НАСИЛИЈУ И О УНИЈИ
превод са грчког, препис, Рума, 1779. година

Папир, 62 л., 185 × 135 мм, 27 редова на страни.

Водени знаци. Ловачки рог са иницијалима GRAZ, сл. Загреб, ЈАЗУ D.LXII 121 из 1775. године (сл. 841).

Писмо. Врло леп курзив са краја XVIII века, словеносрпски, писан сепијом и тањим пером.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Картонске корице у полукожи, кожа на хрбату и угловима, прекривена књиговезачким црвено-белим папиром.

Садржај. Наслов на *л.* 1: *Ѡтвѣтъ православнаго нѣкоего къ другому православному брату ѡ Римокаѳолицкомъ насилїю, сверхъ того кїи раздиратели и шизматицы и раздранны суть, и ѡ варварской глаголемой унїи и ѡ унїатахъ, и ѡ еже какѡ*

ıодобаетъ православному противитися Римокаѳо-ıикωв насилїю. Преведенъ съ Греческаго ѥзыка съ ıечатанногъ въ Халѣ въ Саксонїи. Л. 1' празан.

л. 2: *Предисловїе.* Любомудрый и благочести-ıый читателю. Проходящи я чреꙁъ Пизу, пребыхъ ıъ вечерь въ дому единаго прїятеля ωт него угоща-ıмъ; по вечери бысть слово ω унїатахъ вь Полонїи, ɔбращающихся къ Православнѣй церкви итд.

л. 4: *Любимый во Хрїстѣ Брате, цѣлꙋю тя лобꙁа-ıїемъ с(вя)тымъ.* Ничто странно, что Римокаѳоли-ıы словомъ, ученїемъ и книгами къ своему зовутъ ıꙋдрованїю глаголюще итд. до л. 61 где свршава се :а Конец. Иза тога на л. 61': Приувѣщанїе: Едино-ıѣрная братиїе! Не бꙋдите небрежливи къ полꙋче-ıїю сея книги итд.

Записи. л. 62: На греческомъ ѥзицѣ продается з' Лайпцигѣ, идеже и вся Ѳеодωритова списанїя и врачебныя книги в' Халѣ Сакцонской изданныя на-ходятся.

А у Рꙋмы преписато 23о авгꙋста 1779о собствен-ною рꙋкою дїакона и с(ва)то Тро(и)ческихъ Ново Рꙋмскихъ школъ Магїстера Васїлїя Кр'стича [д]їад. (?) Г(оспо)ди Б(лаг)ослови дѣло, и дѣлателя: да с' успѣхомъ дѣло бꙋдетъ грѣшна раба.

На предњој корици: Ѿт книгъ Станимир Кре-стићъ 1779.

Испод тога печат: „Интернационална галерија слика. Власник Данило Поповић, Београд.“

Литература. Литературе нема.

40

МСПЦ Грујић 40

ТЕОФАНА ПРОКОПОВИЋА „КРАТКАЯ СКАЗАНИѦ Ѡ Б(О)ЗѢ И ДР.“

последња трећина XVIII века

Папир, III + 75 л., 175 × 110 мм, 22 реда на страни. Празни листови су прва три и л. 56–57.

Водени знаци. Према воденим знацима рукопис је из последње трећине XVIII века (1775/85): грб са ловачким рогом и иницијалима CI-SI испод грба, тип Ајнедер 1488 из 1772. године (сл. 116).

Писмо. Курзив XVIII века писан бледом сепијом и тањим пером.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Картонске корице пресвучене књиговезачком хартијом, цветне гране на бледожутој основи. Хрбат је кожни и има ребра.

Садржај. Наслов на л. 1: *Краткая скаꙁанїя. Первое ω Б(о)ꙁѣ. Второе ω б(о)жїем промыслѣ, какой имѣетъ Богъ и обще ко всѣмъ тварем своимъ, и особливо к чел(овѣ)кꙋ ω вѣчномъ егω спасенїи. Третїе ω ꙁаконѣ б(о)жїи, которимъ всякъ чел(овѣ)къ долженъ ѵправляти житїе своє, да бы вѣчнаго живота лишился. Предлагаемаѧ на польꙁꙋ не токмо младымъ отрокωм, но и воꙁмꙋжавшым обоего полꙋ особамъ тѣм которым неѵдобно в' пространныхъ б(о)гословскихъ ѵченїяхъ ѵпражнятися.*

л. 1' – празан.

л. 2: *Предисловиїе.* Понеже многимъ неꙋдобно пространныхъ ω Боꙁѣ, и егω промыслѣ б(о)гословесныхъ ѵченїй достиꙁати итд. до л. 3, где завршава потписом: Ѳеофанъ Прокоповичъ Архїепископ Новгородскїй.

л. 3': Краткое скаꙁанїе первое ω Б(о)ꙁѣ просто: Что и каковъ и колникый есть Богъ нашъ итд.

л. 13': Краткое скаꙁанїе второе ω б(о)жїемъ промыслѣ.

л. 33: Краткое скаꙁанїе третое ω ꙁаконѣ б(о)жїи …

л. 52: Пресωс(вя)щен. Ѳеофана архїеп(и)скопа краткое ꙋченїе отрокωм ω причастїи тѣла и крове Господа нашего Іс҃ꙋса Христа, до л. 55'.

Записи. Записа нема.

На предњој корици стара налепница са бројем „1985“, а на хрбату две – једна преко друге, са још једним старијим бројем, а на доњој са неким насловом од којег се виде два слова.[10]

Литература. Литературе нема.

41

МСПЦ Грујић 41

„ЗЕРЦАЛО“ КАНОНИКА КАРСТЕ ПЕКИЋА КИПОРОВАЧКОГ

према издању из 1762. године, препис јеромонаха Самуила Гавриловића Јазачког, 1781. година

Папир, I + 93 л., 178 × 115 мм, 24 реда на страни. Први, шести и последњи корични листови су празни. Рукопис је комплетан и лепо очуван.

Водени знаци. Грб са ловачким рогом из последње четвртине XVIII века (сл. 98).

Писмо. Врло леп исписани курзив XVIII века.

[10] Поменута налепница више не постоји.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Картонске корице у полукожи са ребрима на хрбату пресвучене мраморираним папиром.

Садржај. л. 1, наслов: *Зерцало истине мед церкве источне и западнѣ од домъ Карстꙋ Пекиѣа од Кипоровацъ каноиїка Печꙋйскаго. Ꙋ Млечани на ⷶѱ҃з. По Николи Пецаниꙋ, книгарꙋ ꙋ Марцаріи Подишеномъ Ѧнліяна.*

л. 2: Зерцало истине мед церкве источне и западнѣ. Свитлеѣе, ꙋ коїои помнїомъ и правдомъ сталъ се ꙋ кратко початакъ и наслидованѣ раздлꙋченъ церкве источне ѡт западнѣ; Такоѣеръ на сверхꙋ светимъ Писмомъ, и с' наꙋкомъ с(ве)тыхъ отаца источне церкве потверѣꙋе се правда католїчанска. Сложенно и приказанно Г. Г. Кардиналомъ свете скꙋпщине ѡд расплоѣеня выре. По Домъ Карсте Пекиѣа Ћипоровца Мисионара апостолскагѡ, и канонїка ѡд Печꙋе.

л. 2: Novi Reffo[r]matori dello studio di Pado[v]a. Navento veduto per la Fede di Revisione ... 14. Novembre 1715.

л. 3: Eminentissimis ac Reverendissimis Principibus D. D. Sacrae Congregationis de propaganda Fide. Cardinalibus ... до л. 5' и потписа: Christophorus Seichich, Burgarus Alumnus, C:AR (?) Missionarius.

л. 7: Ꙋ Книжици сей представлѣнна повѣсть, исторїка римскагѡ, в' последняя времена бывшаго, ıакоже въ началѣ сея книжки являеть кто онъ и ѡткꙋдꙋ, представляется восточнаго бл(а)гочестїя сыновомъ, на собладнъ и прелщенїе скꙋдоꙋмнымъ ѡт сего исторїка, а хотя бл(а)гочестивыи читатель и прочести сїю ꙋмнимꙋю истиннꙋ исторїка сегѡ, ѡ повѣсти раздѣленїя церквей, то разсꙋдително прочти, познати симъ имаши якова есть ѡт егѡ представлѣна истина ... – предговор преписивача са упозорењем на католичку полемику тенденцију књиге, са потписом: 1781го Самꙋилъ Гаврїловичъ, ıеромонах ıазачки.

л. 9: Копна. Щноцꙋ разборитомꙋ кадгод сам се спомениꙋѡ, разборити щноче, источне цр'кве с(ве)те прошаста раскошя дꙋшевна ... – предговор пишчев – до л. 11.

л. 12: *Поглавїе перво. Темель раздлꙋченя цр'кве источне ѡт западнѣ.* 1. годища 451 бꙋдꙋѣи папа свети Лєонъ велики ... до л. 90', где се завршава са Аменъ. Л. 91 – Щогод се ꙋ комꙋ поглавїю ꙋ дꙋгѡ пише ѡт згора, овде се ꙋкратко стали, и тражити се море з' бројомъ на листꙋ преглед садржаја од 10 поглавља, до л. 92'.

Записи. Записа нема.

На предњој корици је на почетку залепљена налепница са насловом: Римска исторїя ѡ раздѣленїи церквей.

Литература. Литературе нема.

42

МСПЦ Грујић 42

МОЛИТВЕНИК ЈЕРОМОНАХА САВЕ ИЗ ХИЛАНДАРА

1815. година

Папир, 43 л., 183 × 125 мм, 11 до 14 редова на страни. Празни листови су: 19', 20, 38', 39, 40 и 41'.

Водени знаци. 1) Лав, врло сл. Ајнедер 1008 из 1818. године и Софија, НБКМ 281 из 1818. (сл. 693); 2) лав, врло сл. Београд, САНУ 197 из 1809. (сл. 692); 3) лав са иницијалима I-C тип Ајнедер 1020 из 1804, али са другим иницијалима (сл. 701); 4) три шешира са иницијалима F-F-A, врло сл. Ајнедер 708 из 1804. године (сл. 971); 5) три шешира са иницијалима M-E-P, врло сл. Београд, НБС 74 I део из 1804. (сл. 972); 6) три полумесеца, врло сл. Николајев 888 из 1802. године (сл. 767).

Писмо. Од л. 1–18' средњи полуустав који подсећа на типографско писмо. Од л. 19 па до краја рукописа писмо је курзивно, исписано црним мастилом и тамнијом сепијом. Редакција рускословенска.

Орнаментика. На л. 2 нацртана је уска плетена заставица (95 × 5 мм) црних контура. На л. 3 је изведена решеткасто плетена заставица (90 × 10 мм) изведена од двочлане траке у црвеном и белом колориту наизменично. На л. 11 нацртана је правоугаона заставица (102 × 37 мм) по средини је округли медаљон са осмокраком звездом и монограмом „Марко", а са стране су стилизовани листови. Колорит је црвен, плав, жут, црн и тамносмеђ. На л. 16' је правоугаона заставица геометријско-биљнога стила (100 × 37 мм). У средини је круг дуплих контура у којима је смештен крст, а са стране су стилизоване гране. Колорит је жут, тамноцрвен, љубичаст и зеленкастоплав. Заставице су без уметничке вредности.

Почетна слова и наслови су црвени. Поједини иницијали имају барокну стилизацију као на л. 3, 11 итд.

Повез. Картонске мраморирane корице у полукожи.

Садржај. Молитвеник.

л. 2: Сїа м(о)л(и)тва ѡбрѣтена бысть на гробѣ преч(и)стыѧ д(е)вы Б(огоро)д(и)цы ...

л. 3: М(о)л(и)тва прес(ве)тѣи Б(огоро)д(и)цѣ – Ч(и)стаѧ отроковице, преч(и)стаѧ Вл(а)д(и)ч(и)це.

л. 10': Крс(ь)тꙋ протолкꙋется сице. Ꙗко волею распасıата на неꙋь (тумачење крсних слова).

л. 11: М(о)л(и)тва ко прес(ве)тѣи Б(огоро)д(и)цѣ – Ѡ Прес(ве)таѧ г(о)спо)жд(о) Д(ѣ)во влад(и)ч(и)це, Б(огоро)д(и)це н(е)б(е)се и ꙁемли ц(а)р(и)це.

л. 16': М(о)л(и)тва Архангг(е)лꙋ Міхаилꙋ.

л. 19: грчки текст „Иже херувими“ писано словенским словима.

л. 19: Иꙁводи или показаніе раꙁличныꙋъ посланицаꙋъ к некоиꙋъ дꙋховныꙋъ и ꙋирскиꙋъ лицаꙋъ. Простагѡ сочиненія оудобнаго ради начина или подобіа желающеꙋꙋ Посланицъ писати.

Обрасци епистолара:

л. 20': Митрополитꙋ высокопреѡс(ве)щеннѣйшеꙋꙋ Словеснѣйши же и высокодостоинѣйши Господинъ ꙋитрополитъ: Особливоꙋ(и)л(о)стивѣйши ꙋнѣ О(те)цъ и архіпастиръ. Аще аꙁъ послѣдныи и оубогіи в' ч(е)л(о)вѣцехъ недостоинъ вашег высокопреѡс(ве)щенства оутрꙋждати обаче слишах ꙋеждꙋ прочиꙋи хр(и)столюбывиꙋи душаꙋи добродѣтелниꙋи сияюща вас хр(и)стоподражателныꙋъ ꙋилосердіеꙋъ и страннопріятіеꙋъ, ꙋ(и)л(о)сти и поꙋощи требꙋющихъ ꙁа кое ꙗкѡ послѣдны рабъ и ꙋ(и)л(о)стивоꙋꙋ отцꙋ прибѣгаю, и чреꙁ сіе писаніе всепокорнѣише прошꙋ пріати ꙋене оубогаго под бл(а)госѣннія вашегѡ высокопреос(ве)щенства крилѣ во обычнои вашеи архіпастирскои ꙋ(и)л(о)сти и напиши ꙁдѣ потребꙋ и дѣло еже иꙋати потоꙋъ соверши сице: ꙁа коея ѡ ꙁдравіи вашего высокопреос(ве)щенства г(о)с(по)да б(о)га ꙋолити и таковое ваше великое ꙋ(и)л(о)сердіе вовѣки прославляти не престанꙋ, и тако цѣлꙋя вашꙋ архіпастирскꙋю десницꙋ, и врꙋчаꙗ себе с(ве)тыꙋъ и б(о)гоприятныꙋъ вашиꙋъ ꙋолитваꙋъ ѡстаюся навсегда.

Вашегѡ высокопреос(ве)щенства нижаншіи рабъ 1815 ꙋ(е)с(е)ца іꙋніа 14 оу ꙋанастиръ Хиландаръ проігꙋꙋенъ Савва ієроꙋонахъ с поклоненіеꙋъ.

л. 21': Высокопреѡс(ве)щеннѣишоꙋꙋ … господинꙋ Каллінікꙋ … ꙋитрополитꙋ Терновскоꙋꙋ … 1815. год.

л. 22': Преос(ве)щенѣишеꙋꙋ … Господинꙋ Неѡфитꙋ … православноꙋꙋ епископꙋ Терновскоꙋꙋ.

л. 22': До архіꙋандрита или игꙋꙋена … 1816. Ѿт Софиа иꙋе рекъ Н.

л. 23': Архиꙋандритꙋ … обытели Хіландарскіа … оу ꙋанастиръ Хіландар.

л. 24': овај део без црвених рубрика.

л. 25: Господинꙋ отцꙋ протосингелꙋ терновскоꙋꙋ кир Ігнатію 1815. г. ꙋесеца іꙋліа 20. оу ꙋанастырь Хіландаръ. И други обрасци.

л. 31': грчке формуле, словенским словима, многолетија епископима, митрополитима итд.

л. 33–34: неуме – текст црквенословенски: Се жених грꙗдетъ въ полꙋнощи. – Егда славни оученици.

Записи. л. 34': 1835 лѣта авгꙋста 18 рꙋкоположен во с(ве)щеник Кипріанъ.

1836 септеꙋ 23 преставися, а 29 погребенъ ꙋитрополитъ Стефан Стратиꙋирович Архіепископоꙋъ бивъ 46 лѣта поживше всѣхъ лѣтъ 79.

л. 35: Благо естъ исповѣдася господеви …

л. 36–42': разна литург. упутства, као запис курзивом црквенословенски.

л. 42': запис, курзив: Архіерей седи на огненоꙋъ престолꙋ ꙋетꙋо ꙋитрꙋ на главꙋ, прꙋжію рꙋке кроꙁъ … иꙁ рꙋкꙋ ꙋиро тече, а ꙗ се напихъ ѿт онога ꙋира и ꙁаспахъ.

На задњим корицама: Писа Еүстратіе Савветіевичъ билъ касіръ у лѣтꙋ 1836.

На предњим корицама запис: Сія книга Герасіꙋа Михаїловича Бердичкії наꙋѣсникъ у лѣтꙋ 1836. Писо Неꙋанић Авраꙋъ иꙁ Тꙋрꙋе (?).

Литература. Литературе нема.

43
МСПЦ Грујић 43
„БЕЗПРИСТРАСНАЯ ИСТОРИЧЕСКАЯ ПОВЕСТЬ ВОСТОЧНЫЯ И ЗАПАДНЫЯ ЦЕРКВЕИ“ ЈОВАНА РАЈИЋА И ТРАКТАТ ДИОНИСИЈА НОВАКОВИЋА

препис Константина Малића, 1824. година

Папир, II + 225 л., 184 × 112 мм, са по 20 и 21 редом на страни. Празни листови су од 222 до 225.

Водени знаци. Грб са ловачким рогом и фрагменти слова од неког имена (сл. 109).

Писмо. Врло леп курзив с почетка XIX века, писан сепијом и танким пером.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Картонске корице у полукожи пресвучене књиговезачким шареним папиром.

Садржај. л. I, наслов: *Беспристра[с]тная историческая повѣсть восточныя и западныя церквей. Высокоученномꙋ Г. Самꙋилꙋ Илійчꙋ аки своемꙋ наставникꙋ, на чисто преписана Константіном Маличемь ученикомь вь дань совершеныя благодарности за учиненна благодѣянийя. У Карловцу 1824.*

Поред тога, истим мастилом: „№ 239“, вероватно сигнатура Илићеве библиотеке.

л. II – празан.

л. 1: *Предисловіе.* Ѡписанія дѣль тонкостей ума высокагѡ же и трꙋдолюбивагѡ разсꙋжденія касающася, или Божія сокровенная таинства человѣкомь јавляющая ѡбикновенно ... итд. до *л.* 3'.

л. 4: Ѡ начаткахь раздѣленія искаженіи сѵмвола. Глава 1 § 1. Двѣ главнѣишія вины сег(о) во вѣкь неѡплаканнагѡ раздѣленія во Історияхь церковныхь дѣль ѡбрѣтаемь ... итд. до *л.* 162' где свршава са „Конець".

Исп. бр. 82, 126 и 129. На рукопису бр. 82 запис: „Јоан Рајич архімандріт Ковилскіи сочинитель".

л. 163–221: *Трактать Преѡсвященѣишагѡ Еп(ис)к(о)па Бꙋдинскагѡ Господина Дионѵсіа Новаковича краткѡ ѡ исхожденіи святагѡ Дꙋха содержащіи.* Доводи святагѡ Писанія соборѡвъ вселенскихь, итд., до *л.* 221 где свршава са „Конець и Богꙋ слава во вѣки вѣкѡвь аминь."

Записи. Записа нема.

Литература. Литературе нема.

44

МСПЦ Грујић 44

БОГОСЛОВСКО-ФИЛОЗОФСКА „РАЗСУЖДЕНИЈА"

дневник непознатог писца, око 1800. године[11]

Папир, 102 *л.*, 186 × 117 мм, 27 до 28 редова на страни. Листови 97' до 102 су празни. Текст је исписан и на унутрашњим странама предње и задње корице.

Водени знаци. 1) Грб са ловачким рогом и иницијалима A-M?, сл. Београд, МСПЦ Грујић 163 из 1802. године, али са иницијалима I-M (сл. 105); 2) сличан грб с фрагментом имена F. Ru....BR? тип Ајнедер 1535 из 1800. године, али са другим именом (сл. 104).

Писмо. Врло леп курзив, „Доситејев" правопис.

Орнаментика. Орнаментике нема.

[11] Дело је писано потпуно у духу Доситејевих философских размишљања у вези с природословном проблематиком, али рукопис није Доситејев. Има и више русизама него Доситејев речник. Проблематика природословна више указује на М. Стојковића, али философско-религиозни дух више би одговарао Соларићу.

Повез. Картонске корице у полукожи обложене шареним књиговезачким папиром.

Садржај. *л.* 1: *Месецъ Іанꙋарій. 1ый денъ. На новый Годъ Рассужденїе.* Данас первый данъ новагѡ Года я представлямъ себи какѡ да е онъ первый у моемѵ животꙋ. И надам се ѡт Божїе милости и благости у овомъ почетомъ новомъ годѵ свемѵ striномѵ добрѵ, каково що е онъ за мене ѡпредѣлїо на свѵ мою жизань ...

л. 4': *Іанꙋарїа 2°. Непознаема Божїя у време зимно благодѣянїя.* Кадъ бы мы внимателнїи на дѣла Божїя были, него ли що е обычно, то бы мы и у ово годишнѣ време достаточно свое побѵжденїе налазили радовати се ѡ Божїей благодати и дивная нѣгове премѵдрости дѣла величати ...

л. 7: *Іанꙋарїа 3°. Повседневно свидѣтелство Божїя промысла.* Мы свагда ѡткрывамо свое невѣжество и свою слабость кад годъ у чрезвычайныма слѵчаи промѣчавамо пꙋте Божїя промысла ...

л. 9': *Іанꙋарїа 4°. Разна пол҆за ѡт огня.* По нѣкоемѵ разѵмѵ огань е обще орѵдїе свїю хѵдождества и свакогъ нашегъ требованя. И да бы човѣкъ овай неѡбходимо потребный Елементъ за содержанїе свое къ свагдашнѣмѵ своmѵ употребленїю могао готовъ наћи, зато е нѣга Создателъ поставїо не само у водꙋ, него га е и у све тѵчне и мастне вещи заключао ...

л. 12: *Іанꙋарїа 5°. Зимно веселѣ.* У ово годишнѣ време, када велика часть людїй из прелестногъ предѡсѵжденїя самой невеселости быти сꙋде, сваки се тащи по своме вкѵсѵ онаково веселѣ да може имати, у коемѵ бы найлагше благопрїятно свое зимне вечернѣ часе провести могао ...

л. 15: *Іанꙋарїа 6°. Ѡ животным Божїе промышленїе у зимно време.* Све разѵмне твари кое сѵ свꙋд по земли разсѣяне и милїонами що обытаваю, у ово годишнѣ време снабдѣне сѵ са свимъ тымъ що имъ е за животь нѵжно и потребно ...

л. 18: *Іанꙋарїа 7°. Прїятность зиме.* Свако годишнѣ време има у себи сбою прїятность и свою красотѵ. И зима, колико годъ она толикимъ людма непрїятна и не весела быти каже се, опетъ намѣренїю Создателевѵ успѣшествꙋе ...

л. 20': *Іанꙋарїа 8°. Зелена зимна произращенїя.* Садъ мы можемо землю уподобити оной матери, коя е прекраснѣйше и надежнѣйше дечице свое лишена. Она е садъ усамлѣна, и не има оногъ веселя, кое е иначе са онакомъ драгостыю разлочитомъ нѣзино лице украшало ...

л. 22’: *Іанварїа 9°. Дивно человѣка состоянїе у зив.* Величїе Божїегъ всемогvщества и премvдрости, научити се познавати, не требvе намъ то пр҆въ чрезвычайна приключенїя ѡжидати ...

л. 26: *Іанварїа 10°. Полза на земли оногъ предѣла у коемв мы живимо.* Треба намъ ѡ братїѡе люб. да мы живо почввстввемо, како е то на свакїй начинъ велико наше благополvчїе. Ѡтъ свїю страна тече на насъ небеснога нашегъ Отца щедрое даянїе ...

л. 28’: *Іанварїа 11°. Ѡ плодороћеню землѣ снѣгомъ.* По видѣнїю снѣгъ нам се ни ѡт какве особите ползе быти чини, и пређе бы могли мыслити да она хладна мокрота, коя се по свим странама разпростире, на произрастѣнїю и на др҆вы тщетно бы втеченїе могла имати ...

л. 31: *Іанварїа 12°. Рассвжденїе звезда пвногъ Неба.* Мы видимо нођомъ на небv таковv красотv Божїих чвдеса, да се свакїй разсvдливый естества примѣчатель нїима има дивити. Пакъ защо тако малено число людїй има кои напvнѣно небо звездами съ разсvжденїемъ примѣчаваю? ...

л. 35: *Іанварїа 13°. Из҆ѡбрѣтенїя чрез увеличателна стакла (мїкроскопъ).* Естество е у маломv то исто, що е оно и у великомv: тако исто пvно поредка и согласованїя у зданїю елефанта, како годъ и у произведенїю онога у сирv цр҆ва ...

л. 37’: *Іанварїа 14°. Благодѣтелства нођи.* Есть истина, да се мы сада нѣких увеселенїя лишавамо када сvнце свакїй данъ по рано намъ свое блистанїе ѡтводи: и већю часть времена имамо мы проводити у нођи и маркv. Но мы опеть зато немамо узрока на уредбv естества тvжити се ...

л. 40: *Іанварїа 15°. Рассвжденїе ѡ самомв себи.* Праведно е да я кадъ годъ ѡт сви дрvгих предмета очи мое к҆ самомv себи ѡбратимъ. Весма често разсvждаваюћи, све ѡ светv само, за самъ самогъ себе заборављяо, и нисамъ я оно побвжденїе чввствовао ко благодаренїю и страхопочитанїю, кое е у мени подизало се взиранїемъ благодатне землѣ или звездами напvнѣногъ неба ...

л. 42’: *Іанварїа 16°. Тщета ѡт чрезвычайне хладности.* Ѡткvда то быва да све оно що е дѣйствїем естества убиточно, мы весма ласно познаемо и тщателно їоще то испытвемо, а напротив тога, оне пол҆зе, кое нама јавно пред очима стое не познаемо и весма ласно заборављямо? ...

л. 44’: *Іанварїа 17°. Покой естества у зимв.* Зимны дни у естесвв есv дни покоя. У прошасты месецы было е нѣгово упражненїе да бы Создателево намѣренїе исполнявати, и пол҆зы творенїя споспѣшествовати ...

л. 47’: *Іанварїа 18°. Лапонезы.* Ево ово разсvжденїе я починѣмъ са живымъ чvвствованїемъ благодаренїя к Творцв моемv и сожалѣнїем ѡ оной собратїй моїой, коїой е естество ущедителнїе подѣлило нѣка своя благодѣянїя. Споминѣмъ се я Лапонеза и оних сѣверномv полvсv сосѣдных народа ...

л. 50: *Іанварїа 19°. Премвдро све землѣ учрежденїе.* Колико е годъ чловѣческїй развмъ ограниченъ у положенїю и учрежденїю наше землѣ, испытати или само изобрѣсти премvдра намѣренїя Создателева ...

л. 52’: *Іанварїа 20°. Сумаріческо разсвжденїе естественных дѣла Божїих изъ с(вя)щенногъ Писанїя.* Внвши ево ова Јове: стани учи се силы Г(оспо)днїой. Јов. гл. 37 с(ти)х 14. Г(о)с(по)дь е створїо землю у крепости своїой, устроїо е вселенvю у премvдрости своїой и разvмом своим простреo е н(е)бо. – Он е тай, кой е создао сва. Іер. 10.12:16 ...

л. 55: *Іанварїа 21°. Дивное у чловѣческогъ гласа.* Гласъ е чловѣческїй найвеће майсторство Создателя. Нека мы нѣгово основанїе, нѣговv различность, и к томv требvема орvдїя разсмотримо, то нїе могvће дознати удивленїя достойно нѣгово расположенїе ...

л. 57’: *Іанварїа 22°. Должность зимы поучавати се.* С҆ тобомъ я садъ говоримъ ѡ христїанине! кой желишь свакїй слvчаи с҆ хваледостойнымъ прилѣжанїемъ к҆ своемv поученїю употребити ... У току причања цитирају се стихови:

> Трвдолюбна на цветакъ се пчела спвща тихо,
> И избира оно що е вкvсv нѣном сладко.
> Тако и мы избираймо що е цвеће болше,
> Святой дvши нейма поля, да бы было лоше.

л. 60: *Іанварїа 23°. Страх ѡт кїкоморе илити привидѣнїя.* Дvге нођи и време зимно многимъ людма ето зато страх и трепетъ причинаваю, ер се они страше и бою ѡт море. Овай сvевѣрный страх у пређяшня ѡт старых наших времена, када їощъ ѡ естествv двхов нїе было овако чистогъ понятїя, и самый законъ томъ сvевѣрїю лvкаво е споспѣшествовао, нїе толико казни достоян быо. Но у просвѣщена наша времена ...

л. 62: *Іанварїа 24°. Подземный огань.* Када поверхность землѣ, кроз кою лvче сvнчане пролазе, прокопамо, то се тамо налази градvсъ већїй хладности. Тымъ то жители жарких предѣла могv чрез

цѣлое лѣто ледъ уздержати своя вїна разлаћивати. А кадъ четыредесеть и до петдесетъ шѵхов дѵблѣ доћемо, то тамо сасвимъ топлїе бывa ...

л. 64': *Іанѵарїа 25°*. Комета. Ова особита звезда, коя има име таково ѡт паре, съ коїомъ е она окрѵжена или обтечена, есть безсѵмнѣнно едно ѡт оних на светѵ тѣла, кое кˀ нашои сѵстемы света принадлежи ...

л. 67: *Іанѵарїа 26°. Образованїе снѣга.* Ѡ овомѵ повседневномѵ јавленїю естества разсѵждати ели достойно нашегъ трѵда? Многи ѡт читателя може быти да ће при самоме надписѵ овогъ разсѵжденїя помыслити. Но мое е намѣренїе да они и у овомѵ позорствени бѵдѵ, и у строенїю снега дивная да познаю, кое разсѵждающемо дѵхѵ довол'ное увеселенїе причиняваю.

л. 68': *Іанѵарїа 27°. Бѣглость ч(е)л(о)вѣческе жизни.* Ово е таково едно разсѵжденїе кое има безсѵмнѣнѵ свою достовѣрность: сматраюћи мы на жизнь многих людїй колико бы годъ било намъ мыслити, да бѣглость жизни ч(е)л(о)вѣческе не принадлежи и совершенно ѡсвидѣлствованной истины ...

л. 71: *Іанѵарїа 28°. Смерзнѵто стакло на пенжерѵ.* Како просто поредочно и различито естество найманя своя дѣла производи, смерзнѵто на пенжери стакло ѡ томѵ намъ сведочи, чемѵ чѵдныма фїгѵрама люди удивляваю се али без разсѵжденїя тогъ, кое и ова маленость заслѵжѵе ...

л. 73: *Іанѵарїа 29°. Благодѣтелство хлѣба.* Измећю свїю препитателных средства, коя е людма за содержанїе жизни благодатный нашъ Творацъ, у великом изобылїю и у чрезвычайной разности придѣлїо, обычный наш хлѣбъ есть всеобщее наше и найздравїе ело ...

л. 76: *Іанѵарїа 30°. Дѵжности у смотренїю сна.* Скорбно е то имати често способъ, видѣти великѵ часть людїй да са свимъ безбрижно ко снѵ ѡтдаю се ...

л. 77': *Іанѵарїа 31°. Непрестано естества измѣненїе.* Сва естественна прѣмененїя слѵчаваю се по неизмѣняемомѵ ономѵ законѵ, кога е Богъ крепко уредїо ѡткад е светъ изˀ ница произведенъ. Ѡт седам хиляда година у ѡпредѣленно време видила сѵ се све еднака дѣйствїя ї премѣненїя на земли и на небеси ...

л. 79': *Месеца ферфара 1ͫ. Учрежденїе свегъ естества на ползѵ людма.* Чѵвствѵй ѡ человѣче превосходнѵ любовь, кое си ты паче свегъ творенїя Богомъ удостоенъ! Чѵвствѵй то величайшее благополѵчїе, быти предметъ нѣговогъ щедрогъ благодѣтелства, и средоточїе свега що е онъ къ прославленїю своих свойства произвести благоизволїо ...

л. 82: *Ферфара 2°. Кˀ здравїю хладности втеченїе.* У ово стѵжно зимное време обычно е свѵдъ по домам и у дрѵжствѵ да имамо чѵти похвалѵ едном дрѵгом временѵ године. Пролеће, лѣто, и есень, кад смо дѣиствително нїовым благотворенїемъ наслаждавали се, ако се и не ѡцѣнява како що бы требало, садъ ево е свакомѵ высокопочитаемо, кад нисмо у состоянїю нїовѵ пол'зѵ чѵвствовати ...

л. 84: *Ферфара 3°. Несовершенство наше землѣ код теплоте и хладности еднаког градѵса.* Мы мыслимо да бы наша земля онда была Рай, кад бы на сваком мѣстѵ и под овым поясом неба равно было теплоте и хладности подѣленїе, еднако плодородїе, и еднако дана и ноћи раздѣленїе ...

л. 86': *Ферфара 4°. Полза ѡт звѣзда.* Любитѣлю дѣла Божїихъ, небо звѣздами украшено, чѵдеса Божїих есть восхитителное позорище. Поредакъ, величина, множество, и јаснѣйшее оно блистанїе звѣзда, представляю ономѵ, кой естественна дѣла внимателно примѣчава прїятнѣйшее позорище ...

л. 89': *Ферфара 5°. Дивное очїю строенїе.* Око превосходи найхѵдожественнїя дѣла чловѣческа, безконечно. Нѣгово строенїе есть вещь удивителнїя ѡт свїю, кою е игда разѵмъ человѣческїй познати могао ...

л. 92': *Ферфара 6°. Магла.* Ѡт воздѵшных јавленїя, коя се у зимѵ изобилно слѵчаваю, и магла е нашегъ разсѵжденїя достойна. Она ница дрѵго нїе, него едно множество ѡт воденых пара, кое долнїй воздѵх наполняваю, и тѵ у воздѵхѵ сгѵстяваю се, но јощъ лагке ѡстаю, да не могѵ доле на землю пасти ...

л. 94: *Ферфара 7°. Приливъ и ѡтливъ.* Поверхность земна по већой части покрывена е водомъ (кое мы именѵемо море). Ово велико собранїе воде ѡт рѣка и езера содержаваю по разнымъ временамъ године единъ пѵтъ выше воде, а дрѵгїй пѵтъ опетъ манѣ ...

л. 97: *Ферфара 8°. Сїянїе солнца премѣнително.* Небо снѣжнымъ и дождевным облакомъ нїе увѣкъ покрывено, кое после кадъ облацы богатѵ свою готовость воде излїю, а они раздѣлюю се, и прѣдивнѣише опетъ по свем небѵ разпростре се ведро. Слнце ... – ту се рукопис прекида.

Записи. Записа нема.

На предњој корици изнутра и на обе стране ıдућег листа, који је стајао празан испод текста разсужденија“, исписано је посебно „разсуждени-е“ на тему еванђеоског текста: Делайте не бра-шно гибнѵщее, но брашно пребывающее в҆ животѣ зѣчномь ..., те је на исту тему настављено на унутра-шњој страни задње корице. На претходној, послед-њој страни књиге, која је била празна, исто тако ис-писана су размишљања на тему: Воззрѣвыи на женѵ ко еже возжделѣти ея, воззрѣвыи, да би насладити зрѣнїе. Ибо на сїе тебѣ очию Богь нѣсть сотворилъ, да сими прелюбодѣйство вводиши, но да Его тво-ренїя зря чѵдишися содѣтелю итд., вероватно допу-на „разсужденију“ од 5. фебруара.

На предњој корици одозго штампиља бившег власника: „Интернационална галерија слика. Вла-сник Данило Поповић. Београд“.

Литература. Литературе нема.

45
МСПЦ Грујић 45

ОСНОВАТЕЉНОЈЕ ПОКАЗАНИЈЕ О РАЗНОСТЕХ МЕЖДУ ВОСТОЧНОЮ И ЗАПАДНОЮ ЦЕРКОВІЮ

фрагмент, крај XVIII века

Папир, 24 л., 190 × 115 мм, са различитим бројем редова: 22, 26. Рукопис је без почетка и краја, недо-стају и многи листови по средини рукописа. Руко-пис је имао оригиналну пагинацију (обележене су странице). На садашњем првом листу је ознака 51. странице. Између 56. и 57. странице недостаје пет листова; између стр. 90 и 95 недостају два листа; између стр. 102 и 105 недостаје један лист; на по-следњем, л. 24 налазе се ознаке 113. и 114. стране.

Водени знаци. Према воденом знаку фраг-мент је с краја XVIII века: двоглави орао с натписом K. K. d Papir, врло сл. Ајнедер 596 из 1794. године (сл. 757). Постоји и натпис BERG који не долази у вези с наведеним знаком код Ајнедера, али припада истом времену.

Писмо. Врло лепо курзивно писмо, писано се-пијом и тањим пером, рускословенске редакције.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Картонске корице пресвучене тамномр-ком кожом, са ребрима на хрбату. Повез је оштећен.

Садржај. л. 1 = стр. 51: одозго на маргини – На 5тїй Аргѹмент. Текст почиње усред реченице – ... церковъ оставили, каковы были Висарїонъ Никенскїй, Ісѵдоръ Кїевскїй, Митрофанъ Кѵзическїй и псевдо Геннадїй итд. – поводом догме о излажењу Св. Духа на Флорентијском сабору.

л. 1’ = стр. 52: *Ѿвѣтъ ѡ папѣ. Второе церкві своей погрѣшност Аѳанасїй ѿстѹпникъ представляетъ ѡпровергают папы Римскагѡ верховнѣишѹю над всею церковїю власт и гла-варство, Римскѹю же церковъ за матеръ цѣлагѡ свѣта церквен не приннмают: слѣдоѹющими аргѹментами препобѣдити ста-рается.* Аргѹмент 1 итд. На маргини одозго: *Ѿвѣтъ ѡ папѣ.* Прекид на стр. 56: Сїе ѡстатное даже н(ы)нѣ запад-нїа содержали ... Наставак на стр. 67: [на Аргѹментъ 4тїй] (...) овцы моя дважды реклъ. Ѿвѣтъ 4. Сп(а)с(и)тель не для того Петра вопрошалъ (...) Прекид на стр. 90: и ѡ мирѣ церкви старатися могъ, и намѣренїе ...

л. 16 = стр. 95: *Третѹю погрѣшностъ Аѳанасїй ѿстѹ-пникъ матере своея церкве Восточныя ѡ ѡгни чистителном іакѡ не вѣрѹетъ и не принимаетъ, предлагает и слѣдѹющими докѹментами доказати тщится.* Аргѹмент 1 итд. На иду-ћим листовима на маргини одозго *Ѿвѣт ѡ ѡгни чи-стителном* или *Ѿвѣтъ ѡ пѹргаторїи* итд.

Прекид на стр. 102: Ѡбрѣтаюся же таковыи которыи имене Христова не ѡставляютъ и креще ... Наставак на стр. 105: [на Аргѹмент 4тїй] (...) инїи же нерадивыи ...

Прекид на стр. 114’, у „ответу“ на 4. аргумент: и даже до сего дня восточная церков’ с’ тѣмъ намѣре ...

Записи. На унутрашњој страни предње корице, старим мастилом: „N 30.“

Исто је дело у рукопису „Грујић 47.“

Литература. Литературе нема.

46
МСПЦ Грујић 46

„СЛАВЯНСКАЯ ГРАМАТИКА“ СТЕФАНА ПОПОВИЧА

препис Аврама Рекича, 1825. година

Папир, II + 128 л., 190 × 115 мм, са по 23 до 25 ре-дова на страни. Празни листови су од л. 126’ до 128.

Водени знаци. 1) Фрагмент ловачкога рога са иницијалима Т-К; исти знак у расположивом мате-ријалу немамо (сл. 843); 2) фрагмент фигуре биску-па, сл. Ајнедер 745 из 1835. године и врло сл. Бео-град, Грујић 200 из 1844. године (сл. 919).

Писмо. Лепи уједначени курзив XIX века. Сла-вјаносрпски језик.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Мрамориране картонске корице у полукожи из доба настанка рукописа.

Садржај. л. 1: Славенская граматіка юже лѣта господня 1825го клирікωмъ Пакрачкимъ. Г(о)с(по)диномъ Прωтодіакономъ Стефаномъ Поповичемъ, преподавашеся, юже и съ превасходнымъ успѣхомъ училъ и собственорȣчнω преписалъ Авраамъ Рекичъ клирікъ.

л. 2: Славенас҇кая грамматіка. Вступленіе. Ѡ ползѣ и нȣждѣ вѣжества Славенскагω языка.

л. 3: Часть Іая. Ѡ правоглаголаніи.

л. 3': Іое Ѡтдѣленіе. Ѡ ωрѳепіи.

л. 7: ІІое Ѡтдѣленіе. Ѡ етѵмологіи или словопроизведеніи.

л. 94: ІІІіе Ѡтдѣленіе. Ѡ словосочиненіи.

л. 113: Часть вторая. Ѡ правописаніи.

л. 123': Конецъ славенскія граматіки.

л. 124: Назначеніе нѣкоторыхъ славенскихъ реченій.

л. 125': Лѣта Господня 1825 клирицы пакрачкіи Ія классы … Наведена имена клирика који су завршили први и други разред. Ту се налази име писара овога рукописа под редним бројем два: Превосходніи Авраамъ Рекичь изъ Писаницы.

Записи. л. I: Ненада Благоевића 1864, учителя.

л. 128' оловком: Пантелія [...]

Стеван Петровић.

На полеђини предње корице записано је како је цар Константин видео на небу крст са звездом, оивичен знаком ІС ХС НІ КА (и тумачење других натписа са икона – ω҃ӧн и м҃р ѳ҃ȣ).

Литература. Литературе нема.

47

МСПЦ Грујић 47

ОСНОВАТЕЛНОЈЕ ПОКАЗАНИЈЕ О РАЗНОСТЕХ МЕЖДУ ВОСТОЧНОЮ И ЗАПАДНОЮ ЦЕРКОВИЮ Н. Е. Б.

препис Кирила Живкова протосинђела, Земун, 1781. година

Папир, VII + 71 л., 190 × 110 мм, са по 21 до 24 реда на страни. Првих VII и л. 59' до 71' су празни.

Водени знаци. 1) Знак PRO PATRIA, сл. Хивуд 3718 из 1781. године (сл. 927); 2) при повезу грб са ловачким рогом и иницијалима I.-A.-M., сл. Београд, НБС 259 из 1779. године и сл. МСПЦ Грујић 143 из 1786. (сл. 129).

Писмо. Курзив друге половине XVIII века писан густом сепијом и тањим пером. Језик славјаносрпски.

Орнаментика. На л. 1 је барокна грана непрецизно нацртана густом сепијом и дебљим пером.

Повез. Картонске корице пресвучене тамномрком кожом с ребрима на хрбату. Повез је исти као и у МСПЦ Грујић 49 (писар је исти, Кирил Живковић).

Садржај. л. 1: *Основателное показаніе ω разностѣхъ, междȣ восточною и западнею церковію.*

Предисловіе. Еще в҇ паденіи прао(ть)ца нашего испорченное естество чл(овѣ)ч(е)ское приняло в҇ себѣ свойство сіе, чтобы всегда грѣх и заблȣжденіе покривати невынностнію, зло свое укривати добром, и погибель свою назвивати спасеніемъ, такъ что ежели уже совсѣмъ виднимъ дѣло свое хȣдое то къ заглажденію тогω изискȣем добраго имени … до л. 4, где иза свршетка предговора стоје иницијали Н. Е. Б.

л. 5: Показаніе 1. Что восточная греческая ц(е)рковь есть каѳолическая, а не римская.

л. 8: Показаніе 2 итд.

л. 16: Главнѣйшее раздѣленіе восточной и западнѣй ω вѣчном исхожденіи прес(вя)таго д(ȣ)ха. Показаніе 5.

л. 27: Показаніе 6. Ѡ опреснокахъ.

л. 32': Показаніе 7. Ѡ с(вя)тѣи лїтȣргіи.

л. 33': Показаніе 8. Ѡ форми пос(вя)щенія в҇ таинѣ с(вятей) еухаристіи.

л. 37: Показаніе 9. В҇ причащеніи мірским что не дают крове Г(о)с(по)дни.

л. 39': Показаніе 10. Ѡ огнѣ чистителном.

л. 50': Показаніе 11. Ѡ возбранѣніи мірскимъ людем чтеніе б(о)ж(е)ственных пісаніи.

л. 53: Показаніе 12. Что лїтȣргію токмо латінскій слȣжат.

л. 54': Показаніе 13. Ѡ презрѣніи кр(ь)ста.

л. 57: В҇ прочемъ еще сверхъ више писанних не малія находятся разности, какъто сій – даље текст у 9 тачака.

л. 58: Намъ же сїя двоя доволно бȣдетъ в҇ памяти содержати и хранити: 1) Что наша греческая церков есть истынная Христова каѳолическая …; л. 58': 2) Кто во истинной церкви каѳолическѣй не ωбрѣтается, по с(вятаго) Аѳанасія Великаго сентенціи без҇ всякагω сȣмнѣнія во вѣки погибнетъ … до л. 59.

Записи. Испод краја текста: Преписася в҇ Земȣнѣ 1781.го марта 30 мною КЖП (Кирил Живков протосингел: исп. ркп. Грујић 49, где је на л. 5' и л. 134' исти потпис у монограму, а на л. 193 – потпуни потпис).

Литература. Литературе нема.

48

МСПЦ Грујић 48

ПРАВИЛА СВЕШТЕНСТВУ ОД МИТРОПОЛИТА ВИКЕНТИЈА ЈОВАНОВИЋА

из 1733. године са потврђењем епископа Павла Ненадовића из 1749. и 1753.
почетак XIX века

Папир, 57 л., 200 × 125 мм, са по 14, 16 и 18 редова на страни. Празни листови су листови 53' до 57'.

Водени знаци. Према воденим знацима препис је настао почетком 19. века: 1) грб са ловачким рогом, врло сл. Ајнедер 1587 из 1811. године са именом C. I. Honic, сл. Ајнедер 1521 из 1799. (сл. 126); 2) грб „патријаршијски“, врло сл. Ајнедер 186 из 1802. са иницијалима P.-V.-E.-N. 2, сл. Ајнедер 961 из 1832. године (сл. 56).

Писмо. Курзив из наведеног времена. Језик славјаносрпски.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. У сивом папирнатом омоту.

Садржај. л. 1, наслов: *Правила монашка* ѡт 1733–1753, саопштно: Никола Ст. Кꙋкић (други део презимена замазан).

л. 2: Павелъ Божїею м(и)лостїю правоcлавный Архїепископъ Карловачкїй и всегѡ в' державѣ ихъ цесаро-кралев. величества обрѣтающагося Славеносербскагѡ и валахїйскагѡ Народа митрополїтъ.

Доволнѡ с(вя)щенствꙋ Дїаконѡмъ и монашескомꙋ чинꙋ предалъ Б(о)гъ наставленїа Павломъ апостоломъ (...) Но понеже собственнїя видѣти есть во притчѣ церковнѡмъ и чинꙋ монашескомъ, до исполненїи ѡнихъ ѵставовъ немощи и хромленїя въ м(о)настырѣхъ Фрꙋшко-Горскихъ Епархїи нашея Сремскїя и тѣхъ церквей (...) архїепископъ и митрополїтъ Господинъ Викантїй Іѡанновичь (...) сочини прибавленїе ѡ правилахъ притча церковнагѡ и чина монашескаго (...) до л. 4.

л. 4': Викентїй Божїею м(и)л(о)стїю Православный митрополїтъ Бѣлградскїй и всегѡ Народа Хр(и)стїанскагѡ подъ властїю Пресвѣтлѣишагѡ Римскагѡ Кесаря обрѣщающагося Архїепископъ о Егѡ Церсарскагѡ Величества Совѣтникъ. Правила нижже должный сꙋть и ѡбяꙁани вси М(о)настырожители начение ѡт Архїмандрїта, или Іꙋмена даже до наипослѣднагѡ монаха жиꙁнь монастырская свою и спасенїе дꙋши своея строити, еще же и церковная и внꙋтренная и внѣшная слꙋженїя исполняти ... итд., има укупно 34 члана, иде до л. 29, где се завршава Собственною рꙋкою Нашею подписахѡмъ и печатїю ѵтвердихѡмъ въ нашей Архїепископо-митрополїтской реꙁиденцїи Карловачской, иꙁдадеся на 1773гѡ Года месеца Ноября 1гѡ дне. Викентїи Іѡанновичь.

Притяженїе. Сїя правила должно есть їгꙋменꙋ каждагѡ м(е)с(е)ца по единъ кратъ в' первꙋю наставшꙋю сꙋботꙋ предъ волꙋторгїею всемꙋ Братствꙋ въ трапеꙁарїи соборнѣ прочитати болшаго ради ꙁатвержденїя имъ въ памяти и ѡпаснагѡ ради храненїя написаныхъ в' нихъ ѵставоположенїи. Тѣм же мѣрность наша со архї-мандрити, їгꙋменн и монастырожителмыи прочетше иꙁложеная сїя правила о притчѣ церковномъ и монашескомъ (...) обрѣтохѡмъ послѣдователная догматомъ Христови церкве и копнꙋ согласная священнимъ канонамъ (...) Мы же (...) ко исправленїю бꙋдꙋщемꙋ чина іеромонашескагѡ и монашескагѡ приличествоющая ко онимъ приложивше подарити сꙋдихѡмъ: и оная и сїя потверждаемъ и повѣлеваемъ да в' пред'стателїе монастырскїи іеромонаси, дїаконы и монаси непремѣнно и ѡпасно хранити имꙋтъ итд. до л. 31' где свршава: Сїе же полꙋчившее со ѵтвержденїе и подкрепленїе ѡт насъ иꙁдадеся въ нашеи Архи-епископомитрополїтской Карловачкой реꙁиденцїи десятагѡ дне месеца іꙋлїа, тысяща седмь соть патдесять третїягѡ года. М. П. Павелъ Ненадовичь.

л. 32: Павелъ Божїею милостїю православный Архїепископъ Карловачкїй и всегѡ в' державѣ ихъ цесаро-кралевскаго Величества ѡбрѣтающагося Славеносербскагѡ и валахїйскагѡ народа митрополїтъ. Епископъ же Карлщадскїи и приморскїи и Арадскагѡ еп(ис)к(о)па Адмиинтраторъ. Миренїе наше пишетъ преподобнѣйшимъ іꙋменомъ, намѣстникомъ ихъ про-їгꙋменѡм', іеромонахѡмъ, іеро-дїаконѡмъ, монахѡмъ, всѣм' святыхъ ва подкрилїи Фрꙋшкїа Горы обрѣтающихся іакоже Крꙋшедолскагѡ, Хоповскагѡ, Раковачкагѡ, Шишатовачкагѡ, Бердычкагѡ, Реметскагѡ, Јаꙁачкагѡ, Бешеновачкагѡ, Кꙋвеждинскагѡ, Прибиноглавскагѡ, Беѡчинскагѡ и Фенечкагѡ монастырей братствамъ, благодать и миръ ѡт Бога и наше благословенїе. Аще и ꙁванїя нашегѡ дѣло ... итд. правила од 8 чланова. Свршава на л. 52'–53 с потврдом од 28гѡ ав. 1749гѡ года. l.s. Павелъ Ненадов(ичь).

Литература. Вукашиновић 2015, 18.

49

МСПЦ Грујић 49

ЈОВАН РАЈИЋ, „БЕЗПРИСТРАСТНАЯ ИСТОРИЧЕСКАЯ ПОВЕСТЬ О РАЗДЕЛЕНИЈИ ВОСТОЧНЫЯ И ЗАПАДНЫЯ ЦЕРКВЕИ“, 1766. година, и ДИОНИСИЈЕ НОВАКОВИЋ, „ТРАКТАТ О ИСХОЖДЕНІИ СВ. ДУХА“,

препис Кирила Живкова протосинђела
манастир Гргетег, 1780. година

Папир, 195 л., 185 × 115 мм, 23 до 27 редова на страни. Листови 1. и 195. су заштитни, уз повез, али

су исписани. Почевши од л. 9, где почиње текст дела, пагинација рукописа иде до краја, до л. 193, где је ознака „233" првобитне пагинације.

Водени знаци. 1) Грб са животињама, врло сл. Ајнедер 363 из 1767. и 364 из 1780. (сл. 79); 2) велики грб са круном и неидентификованим детаљима, сл. тип Београд, МСПЦ Грујић 144 из 1769. године.

Писмо. Курзивно писмо из последње четвртине XVIII века. Језик славјаносрпски.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Картонске корице пресвучене мрком кожом с ребрима на хрбату. Унутрашња страна повеза украшена је цветном барокном хартијом.

Садржај. Наслов на л. 5: *Безпристастная історическая повѣстъ ѡ раздѣленіи восточныя и западныя церкви и ѡт того послѣдовавшихъ случаяхъ, из достовѣрныхъ писателей составленная іер. Іоанномъ Ранчемъ в' Новомъ Садѣ лѣта искупленія 1766.*

л. 5': празан, са каснијим записима.

л. 6: *Предисловіе.* Ѿт писанія дѣлъ тонкостей ума высокаго же и трудолюбиваго разсужденія касающаяся, или Б(о)жія сокровенная таинства ч(е)л(овѣ)комъ іавляющая обыкновенно и по достоинству іасныма предувѣдомленіемъ читателю в' кратцѣ предлагаются, іако да бы онъ в' томъ аки в' зерцалѣ всю описуемую матерію единымъ взоромъ ѡсмотрѣлъ, и тако бы самую вещъ съ меншею трудностію постыгнути возмоглъ ...

На л. 7' писац наводи као повод за састављање овог дела књижицу дон Крсте Пеића Кипоровца, каноника Печујског (која је под насловом Зерцало истины между восточною и западнею церковію изашла у Млецима 1762. године). На крају предговора на л. 8' иницијали ІР (Јован Рајић).

л. 9 (стр. 1): Ѡ начаткахъ раздѣленія и искаженіи сумвола. Глава 1.

л. 19' (стр. 22): Глава 2. Ѡ распряхъ Ігнатія и Фотія патріарховъ цариградскихъ, еже бысть вторый поводъ къ раздѣленію.

л. 34 (стр. 51): Глава 3. Ѡ премѣнѣ сихъ и Фωтіевомъ изгнаніи.

л. 47' (стр. 78): Глава 4. Ѡ возвращеніи Фωтіевомъ и соборѣ при немъ бывшемъ, и ѡ второмъ изгнаніи и смерти егω.

л. 62' (стр. 110): Глава 5. Ѡ насилственнои уніи при взятіи Константінополя бывшей и ѡ разграбленіи Греціи ѡт Латінъ.

л. 70' (стр. 126): Глава шестая. Ѡ изгнаніи Латінъ из' Греціи и ѡ ѡсвобожденіи Цариграда, и ѡ пріятой уніи ѡт Болгаръ, Сербовъ и Руссовъ прошеннои.

л. 80' (стр. 146): Глава седмая. Ѡ насилственной уніи при Михаилѣ Палеологѣ бывшей.

л. 94 (стр. 173): Глава 8. Ѡ Лугдунскомъ 2мъ соборѣ и утвержденной на немъ уніи.

л. 106' (стр. 198): Глава девятая. Ѡ состояніи греческаго царства и ѡ тогω послѣдовавшей флорентійской уніи.

л. 123 (стр. 231): Глава десятая. Ѡ ѡтверженіи тоя уніи ѡт всѣхъ восточнаго исповѣданія церквей – до л. 134' (стр. 254), где завршава Закључком испод којег стоји Препис(ано) у м(а)н(астиру) Гргетегу в' лѣт(о) Хр. 1780. Септ. 25. КЖП (Иста скраћеница налази се на л. 5').

л. 135 (стр. 255): *Ѥѯтрактъ восточныя православныя церкве, между западнѣю римскою церковью, аргументов вѣковѣчныи раздоръ содѣлавшимъ*; укратко резимирано 20 аргумената.

л. 142 (стр. 269): *Трактатъ преѡс(вѣ)щеннаго Епископа Будимскаго Г(о)с(по)д(и)на Діонисія Новаковича, кратко ѡ исхожденіи Святаго Духа,* содержащіи доводи с(вя)щенаго писанія, соборовъ вселенских, богомудрих учителей, и самаго разума естественнаго, ѡ исхожденіи Святаго Духа ѡт о(т)ца единаго и разрѣшающи противословія и доводи западныя церкве.

На л. 170' (стр. 328) наставља се: Доводы или аргументи латинскія ѡ различных мѣстъ с(вя)щеннаго писанія.

л. 178 (стр. 343): Аргументы другіи Римляанъ ѡт с(вятих) о(т)цевъ соборовъ, и разумѣніи богословскихъ – до л. 193 (стр. 373).

Испод тога потпис: Препис(а): Кνрілъ Живков А–М–протосνнгелъ и м(а)н(астира) Гргетега настоятел, в' томъ м(а)н(а)стирѣ, 1780, октом. 17.

л. 193' (додаци Кирила Живкова): Сице на короны ѡкрест папи римскаго. Vicarius Filii Dei. Намѣстныкъ сына божія. славенск(и), са прерачунавањем латинских слова у бројну вредност, која код збрајања дају 666 – Число звѣрино и число человѣческо из Апокалипсе Јованове 13, 18.

Даље на л. 194–195 цитати текстова који се односе на догму исхођења Св. Духа из Житија Методија и Кирила, житија апостола Андреја Првозваног и из Слова Григорија Богослова. Исто се наставља на почетним листовима књиге – на л. 1' – из Августиновог *Града Божјег*, из житија Св. Григорија Неокесаријског и из Дамаскинова житија Св. Варлама и Јоасафа – до л. 4.

л. 4' – празан.

Записи. Записа нема.

Литература. Литературе нема.

50

МСПЦ Грујић 50

СЛУЖАБНИК И ПРАЗНИЧНА ЈЕВАНЂЕЉА СА АПОСТОЛОМ

писар поп Ратко Рајковић, прва четвртина XVI века

Папир, 309 л., 183 × 130 мм, са по 20 редова на страни. Рукопис је без почетка; листови су доста обрезани приликом преповезивања, тако да сада нема ознака свешчица.

Водени знаци. Према воденим знацима рукопис је из прве четвртине XVI века (1515/20): 1) кардиналски шешир са контрамарком А, сл. Брике 3461 из 1521. године (сл. 949); 2) исти знак са контрамарком В, врло сл. Брике 3471 из 1519. (сл. 951); 3) кардиналски шешир са контрамарком P-L, идентично Брике 3502 из 1518. (сл. 954); 4) кардиналски шешир са крстом, врло сл. Брике 3410 из 1515. (сл. 956); 5) укрштене стреле, тип Брике 818 из 1518. (сл. 885); 6) лук са стрелом и контрамарком P-S, врло сл. Брике 818 из 1518. (сл. 708). На празним уметнутим листовима: 7, 14, 15, 22, 248, водени знак: 7) лав са контрамарком С-?, из прве половине XVIII века (сл. 698).

Писмо. Полууставно писмо прве половине XVI века, редакција српска, ресавски измењени правопис с једним јером. Текст је писан тамнијом густом сепијом и тањим пером.

Орнаментика. Иницијале овога рукописа издвајамо у две групе.

Прва група иницијала је геометријског стила, широких површина, са украшеним задебљањима по средини вертикале, цртицама и висећим бобицама на крајевима. Иницијали су укомпоновани у блоковну површину текста, а поједини на маргини уз текст. Величине су од три до пет редова текста.

Друга група иницијала геометријског стила украшена је знатно богатијим декоративним мотивима, на више места вертикала је украшена полулучним проширењима и попречним линијама, запетама, троугловима, бобицама, цртицама које иду зракасто и стилизованим гранчицама са листовима и пупољцима. Делимично су укомпоновани у блоковну површину и заузимају простор величине од три до пет редова текста. Цртеж је изведен цинобером и тањим пером.

Иницијал на л. 27 исцртан је изванредном и сигурном руком, стабло је стилизовано са наглашеним линијама које прелазе од широких ка тањим. Украшен је бобицама, танким нитима, троугловима и гранчицом. Улази у блоковну површину и заузима простор од шест редова текста.

У делу рукописа од л. 155 до 168 има мали број црвених геометријских иницијала, који су украшени бобицама и тачкицама. Наслови и важнија места у тексту писана су цинобером.

На л. 169 је нацртана правоугаона заставица (115 × 67 мм), компонована од вишеструког преплета који обликује чворове, петље, неправилне геометријске површине. На угловима преплет формира декоративне гране са листовима. Цртеж је непрецизан изведен црвеном бојом која је у комбинацији са разводњеном зеленом. Међупростори су обојени зеленоплавом бојом. Заставица је без уметничке вредности. Испод заставице је наслов изведен црвеном и плавом бојом.

На појединим листовима према крају рукописа нацртани су тамноцрвени иницијали широких површина. У петљама и по средини стабла је тамноплава боја. Иницијали су украшени танким нитима и бобицама и величине су од три до пет редова текста.

Повез. Дрвене корице закошених рубова према спољним странама. Даске су пресвучене тамномрком орнаментираном кожом. Капитална врпца је у сивој боји, са ребрима на хрбату. Предња корица је потпуно одвојена од коже, а задња је оштећена у доњем делу. Обе корице су идентично решене. Правоугаоници су подељени вертикалама на мање геометријске површине. На угловима и по средини празних простора утиснуте су орнаментиране путаче. Повез је релативно добро очуван и највероватније из времена преповезивања рукописа.[12]

Садржај. Служабник и празнична јеванђеља са апостолом.

л. 1 (без почетка): ще кь сєбѣ. Б(ож)є ѡцѣсти мє грѣшнаго. Таж(є) приходить кь с(вє)щенникоу дїаконь. Дрьжє вь дѣсной роуцѣ стихарь сь ѡраремь.

л. 5': *Б(о)ж(ь)ствна слѹжба иже вь с(вє)тыхь ѡ(ть)ца нашего, Іѡанна Ζлат(о)устагѡ.* Прекид у молитви приложења на л. 6' – Ты бл(аго)с(ло)вы прѣложенїє сє и принї є …

л. 7 – празан (из XVIII века).

л. 8: О плавающих поут(ь)шьствѹющих нєдоугоующих, троуждающих сє плѣнєнних сп(а)сєни(и), (и)х(ь) Г(оспод)ѹ

[12] Приликом провере, установљено је да је рукопис конзервиран а повез рестауриран.

помолиш(ь) (се) – потом молитва антифона првог, и даље до л. 13' са прекидом у молитви јеванђеља: и мислен нашихь ѡтврьзи ѡчїи. Вь ...

л. 14–15 – празни (XVIII век).

л. 16, наставак: и нась по множьствоу м(и)л(о)сти твоих и щедроть твоихь. И ниспослы на ны и на в'се люди твоје. Чающиих иже ѡ тебѣ богатїе м(и)л(о)сти. Прекида се на л. 21' у канону евхаристије: и ть вїю прѣклонивь, и кь с(ве)щенникоу зре гл(агол)ет(ь). Д(оу)хь с(ве)ты ...

л. 22 – празан (XVIII век).

л. 23 наставак: гл(агол)емоу. С(ве)щенник(ь). вьзмет(ь) аерь ѡт свѣтиих. И по малоу вьзвишае его гл(агол)ет(ь). С(ве)ты Б(ож)е итд. – завршетак на л. 36.

л. 36' – празна страна.

л. 37: *Б(о)ж(ь)ствна слоужба иже вь с(ве)тыхь ѡ(ть)ца нашего, Басилїа Вѣликагѡ.* Завршетак на л. 56'.

л. 57: *Б(о)ж(ь)ствна слоужба прѣждес(ве)щеннїихь.* Завршетак на л. 69.

л. 70: *Слоужба вечерьниемоу вьзглашеннїю.*

л. 71': *Слоужба оутрьны.*

л. 73: *Сказанїе ап(о)с(то)лом' и еv(аг)г(е)лїамь всего лѣта неделямь.* Најпре апостолска зачела.

Четрдесетница од л. 94: Начело, нед(е)лямь с(ве)тїе и вѣликїе Дце. Прекид на л. 101' после стиха за апостолско чтеније недеље IV о раслабљеном: Рад(оу)ите се правѣднїи ѡ Господи. Наставак на л. 102 са недељом V по Пасхи о Самарјанки. Завршетак апостола на л. 106'. На л. 107 на почетку остављено празно место вероватно за заставицу која није нацртана; прекида на л. 108' у јев. зачелу из Мт. (недеља III): или во единного вьзненавидить. Наставак на л. 109: мои лежить. вь домоу моемь раслабленнь. (зач. недеље IV). Прекид на л. 114' у зач. недеље XI (Мт.): и прог'нева се г(о)сподь егѡ, и прѣдасть и м(оу)ч(и)те ... Наставак на л. 115 на завршетку зач. недеље XIII: вь оочїю нашїю. Прекид на л. 120' у зач. нед. XX (Лк.): и сѣде мрьтвы и начеть г(лаго)лати ... Наст. на л. 121 у зач. нед. XXII (Лк.): нами и вами пропасть велїа оутврьди се. Завршетак апостола и јеванђеља вьсего лѣта на л. 154'.

л. 155 (уметнуто?): апостол за Велики четвртак и јеванђеље, а од л. 161' за Велику суботу, од л. 162 што је раније било испуштено у основном тексту. Завршетак додатака на л. 168.

л. 168' – празан.

л. 169: *Апостоли и јеванђеља изабраним празницима целе године* (због пропуштања мастила л. 195'–196 – неисписани). Завршетак на л. 247.

л. 247' – празан.

л. 248: убачен, XVIII в., празан.

л. 249: јеванђеља васкрсна јутарња.

л. 260: јеванђеља Св. страсти Господа Бога и Спаса нашег и др. (л. 268' празан због мастила).

л. 289: Апостоли и јеванђеља „катадневна".

л. 299: Антифони „царским" празницима.

л. 306: Припела велике вечерње (л. 307' празан, са записом тропара Св. Стефану првомученику).

л. 308: Отпусти за сваки месец и празник. Завршетак на л. 309'.

Записи. л. 27, где у реду, црвеним, пише: Зде помении и иже хощеши, на маргини са стране руком писара забележено је: Зде помени попа ратка ранковића.

л. 186': Племенитомоу попоу радичоу.

л. 209, писарев, на дну: Се ж(е) ап(о)с(то)ль рож(дьствоу) простит(е), ерѣ сьгрѣшиx.

л. 224': Ти еси грьди вьчаи.

л. 247', каснији (XVII–XVIII в.): Роуко дѣбела гроуботи пишешь троудомь оумножаеши се а ва лености погибаеши.

л. 248, каснији: Какочь. Вл(а)д(и)ко Г(оспод)и І(соу)се Х(ри)с(т)е Б(ож)е нашь помилоуи нась аминь.

Литература. Богдановић 1982, 103; Вукашиновић 2012, 51, 61; Васиљев 2018, 26–34.

51
МСПЦ Грујић 51

ВАСКРСНИ СЕДМИЧНИ ОКТОИХ СА РУСКИМ СИНАКСАРОМ

последња четвртина XVI века и прва четвртина XVII века

Папир, 264 л., 193 × 141 мм, 25 редова на страни, а у синаксару 19 редова. Књига је састављена од два засебна рукописа: васкрсног седмичног октоиха и синаксара – месецослова руског. Први део рукописа је без почетка и садржи три одломка: л. 1–9, 10–14 и 15–28. Други део рукописа је такође оштећен и без краја.

Водени знаци. Први део рукописа (л. 1–28) према воденим знацима је из последње четвртине XVI века (око 1580. године): 1) котва у кругу са звездом и контрамарком С-С, публиковао Мошин 1716 око 1580. године (сл. 349). Други део рукописа је од л. 29 до краја. Овај део је из прве четвртине XVII века (1600/20): 2) бокал у више варијаната, врло сл. Гераклитов 424 из 1600. године; 430 из 1607. и 884 из 1622. године (сл. 16–18).

Писмо. У првом делу, *л.* 1–28, пише прва рука; писмо полууставно, са облицима слова из XVI века српске језичке редакције с једним ь; акценти и спиритуси неконсеквентно. У другом делу, од *л.* 29 до краја рукописа, пише друга рука; великоруски полуустав с облицима XVII века руске редакције, с ѧ=*ја*; акценти и спиритуси неконсеквентно, али према руском изговору.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Даске с косим рубовима пресвучене кожом. Предње корице имају дијагонални средишњи правоугаони простор украшен палметама и цветовима. Задње корице су слично орнаментиране са несиметрично повученим дијагоналама које у доњем делу чине косу решетку. Приликом провере установљено је да стари повез не постоји. Рукопис је конзервиран и рестауриран без назнаке о томе где и када. Изгубљени *л.* 238, са млађим записом, као и белешке Р. Грујића са назнаком где је рукопис нађен.

Садржај. А) *Васкрсни октоих*, *л.* 1: … И(же) единь невидимїи Б(ог)ъ – први тропар првог канона III песме на јутрењи у четвртак, глас I. Прекида на *л.* 9', у канону у Петак на јутрењи, на другом „мученичном" I песме I гласа – Иже страстемъ Х(ристо)вемъ оуподобльше се добрѣ, страсти исцелıаете земльнїих(ь)м рѹкодѣл'ствомь таинимь … Наставља на *л.* 10 на другом тропару првог канона V песме истог дана – тебѣ на сѫдищи став'шѹ. Поново прекида на *л.* 14' у јеванђељу на литургији у Петак (Јов. XIX, 31) – молише Пилата да прѣбїют(ь) голени ихъ … Наставља на *л.* 15, на догматику I гласа на вечерњи у Петак – рожд(ь)шѹю, высемирнѹю двѣрь выспомь Марїю дѣвицѹ итд. до *л.* 28' где свршава еванђељем на литургији у Суботу – Јов. V, 19–30. *Л.* 29 – празан.

Б) *л.* 30: *Послѣдованїе церков(ь)наго пѣнїа і събранїа вселѣтнаго, от м(е)с(ѧ)ца сен'тѧврїа до м(е)с(ѧ)ца август(та), пр(ѣ)подобнаго от(ь)ца нашего Савы с(вѧ)тыѧ Лавры.* М(ѣ)с(ѧ)ць сен'тѧврїи. имать д(ь)нїи .л҃. д(ь)н(ь) имать ч(а)совъ .в҃і. У месецослову се од словенских светаца наводе:

л. 34': 7. септ. Іже въ с(вѧ)тых(ь) ω(ть)ца нашего Іоанна архиепископа новгородцкогω, новаго чюдотворца;

л. 41'–42: 19. септ. С(вѧ)тыхъ новоıавлен'ныхъ чюдотворець преподобных(ь) ω(ть)ць н(а)ших(ь) кн(ѧ)ѕѧ Феωдора ї Д(а)в(и)да, и Кон'стан'тина смолен'скыхъ (и) ıарославьскых(ъ);

л. 44: 20. септ. Великого кн(ѧ)ѕѧ Михаила чер'ниговьского і Феωдора болıарина его, пωстрадав'ших(ь) от ц(а)рѧ Ботыıа;

л. 47: 25. септ. Преставленїе пр(е)п(о)добнаго ω(ть)ца нашего Сер'гїа игоумена с(вѧ)тыѧ Троици, новаго чюдотворца радонежьскагω;

л. 51: 29. септ. Страсть с(вѧ)таго Вѧчаеслава кн(ѧ)ѕь чешскаго;

л. 51': 30. септ. Пр(е)п(о)д(о)внаго от(ь)ца нашего Григорїа иже на Пельш'мѣ рѣцѣ;

л. 53: 1. окт. Преставленїе пр(е)п(о)добнаго ω(ть)ца нашего Савы вѣшерьскаго нωва чюдотвор'ца;

л. 61: 14. окт. Пр(е)п(о)д(о)бныѧ м(а)тере нашеıа Параскевїи, иже есть Пıат'кы;

л. 65: 19. окт. Преставленїе пр(е)п(о)д(о)бнаго ω(ть)ца нашего Іоан'на рыл'скагω;

л. 67: 21. окт. Принесенїе ч(ь)стных(ь) мощеи іже въ с(вѧ)тых(ь) ω(ть)ца нашего Иларионa епископа меглин'скаго чюдотвор'ца;

л. 72': 28. окт. С(вѧ)тыıа великом(оу)ченицї Параскев'їи, нарицаемыѧ Пıатница. И успѣнїе іже въ с(вѧ)тых(ь) ω(ть)ца нашего Арсенїа, ар'хиепископа сер'бскагω;

л. 74': 29. окт. Преставленїе пр(е)п(о)д(о)бнагω ω(ть)ца нашего Авраамїа ар'химорита (!) Б(о)гоıавлен'ского, ростовьскаго чюдотворца;

л. 80: 6. нов. Памѧть пр(е)п(о)д(о)бнаго ω(ть)ца нашего Вар'лаама, быв'шего игѹмена с(вѧ)т(а)го Сп(а)са на Хѹтынѣ, нωваго чюдотвор'ца ноогороц'кагω (!);

л. 83': 11. нов. Памѧть с(вѧ)т(а)го Мак'сима іже Х(рист)а ради оуродиваго, москов'скаго чюдотвор'ца;

л. 88: 17. нов. Преставленїе пр(е)п(о)добнаго ω(ть)ца нашего Никона, игоумена быв'шаго Троецкаго, оуч(е)н(и)ка пр(е)п(о)добнаго Сер'гїа, новаго чюдотвор'ца;

л. 93, на маргини: 23. нов. Пр(е)п(о)добнаго ω(ть)ца нашего великого кн(ѧ)ѕѧ Александра невъского;

л. 99: 28. нов. Оуспѣнїе іже въ с(вѧ)тых(ь) ω(ть)ца нашего Іакова еп(и)с(ко)па ростов'скаго чюдотвωр'ца;

л. 101: 29. нов. Преставленїе иже въ с(вѧ)тых(ь) ω(ть)ца нашегω Феωдора еп(и)с(ко)па ростов'скаго новаго чюдотвωр'ца;

л. 111': 15. дец. Иже въ с(вѧ)тых(ь) ω(ть)ца нашего и с(вѧ)щен'нωм(оу)ч(е)н(и)ка і исповѣдника Стефана ар'хиеп(и)с(ко)па соурожскаго, новаго чюдотвор'ца;

л. 115: 21. дец. Преставленїе іже въ с(вѧ)тых(ь) ω(ть)ца нашего Петра митрополита Кїевьскаго і всеа Роусїи, новагω чюдотвор'ца;

л. 129: 9. јан. Памıать пр(е)п(о)д(о)бнаго ω(ть)ца нашего Пав'ла іже на Обнорѣ рѣце, кологоцкωго чюдотвор'ца;

л. 131: 11. јан. Престав'ленїе пр(е)п(о)д(о)бнаго ω(ть)ца нашего Михаила новагω чюдотвор'ца, нов'гороцкаго, еже на Клопьскѣ;

л. 132: 12. јан. Іже въ с(вѧ)тых(ь) ω(ть)ца нашего Савы, оучит(е)лıа сер'бьскаго;

л. 136: 17. јан. Преставленїе пр(е)п(о)д(о)бнаго ω(ть)ца нашего Ан'тωниѧ римлıанина, ігоумена бывьшаго, състав'льшаго

ѡбитель пр(е)с(вѧ)тѣи Б(огородн)ци ч(ь)стнаго еѧ р(о)ж(де)ства в' Великомъ Новѣградѣ въ плотний'скомъ кон'ци;

л. 150': 10. фебр. Представление пр(е)п(о)д(о)бнаго ѡ(ть)ца нашего великого кн(ѧ)ѕѧ Всеволода, наречен'наго въ с(вѧ)тѣмъ кр(ь)щенїи Гаврїила, новаго чюдотвор'ца пъсковьскаго;

л. 151': 11. фебр. Представление пр(е)п(о)д(о)бнаго ѡ(ть)ца нашего Димитрїа ігоумена прилѹцкїе, новаго чюдотвор'ца вологоцкаго;

л. 153': 12. фебр. Представление іже въ с(вѧ)тых(ь) ѡ(ть)ца нашего Алеѯїа митрополита всеа Рѹсїи новаго чюдотвор'ца;

л. 155: 13. фебр. Іже въ с(вѧ)тых(ь) ѡ(ть)ца нашего Сїмеѡна, ар'хиеп(и)с(ко)па (!) сербьскаго мироточца;

л. 156: 14. фебр. С(вѧ)таго ѡ(ть)ца нашего Кирила еп(и)с(ко)па катан'скагѡ (!) – тропар и кондак Св. Кирила учитеља словенского;

л. 164: 2. марта – Представление с(вѧ)таго ѡ(ть)ца нашего Арсенїа, епископа тверьскаго;

л. 167': 10. марта – В' тои же д(ь)нь принесенъ бысть Х(ристо)въ великїи стр(а)стотр(ь)пѣць новый Авраамие нѕ Болгарьскїа ѕемли въ славныи град(ъ) Владимеръ;

л. 168: 11. марта – Оуспѣние иж(е) въ с(вѧ)тых(ь) ѡ(ть)ца нашего Феоуфимїа ар'хиеп(и)с(ко)па Великого Новаграда новаго чюдотвор'ца;

л. 171: 17. марта – Представление пр(е)п(о)д(о)бнаго ѡ(ть)ца нашего ігоумена Мокарїа (!) чюдотвор'ца колѧѕиньскаго;

л. 175: 30. марта – Оуспѣние іж(е) въ с(вѧ)тых(ь) ѡ(ть)ца нашего Іѡны митрополита и всеа Рѹсїи, новаго чюдотвор'ца;

л. 176': 1. апр. Представление іж(е) въ с(вѧ)тых(ь) о(ть)ць нашихъ(ь) Еуфимїа (и) Іоан'на еп(и)с(ко)п(о)въ соуждальскыхъ, новыхъ чюдотвор'цовъ;

л. 181': 14. апр. С(вѧ)тыхъ новоѧвлен'ных(ъ) великом(оу)ч(е)н(и)къ Ан'тонїа і Иѡан'на і Еустафїа, иже в Литвѣ пострадав'ших(ъ) при Ол'гер'дѣ неч(ь)стивомъ;

л. 182': 17. апр. Памѧть пр(е)п(о)д(о)бных(ъ) о(ть)ць н(а)ших(ъ) Ѕосимы и Саватїа Соловецкых, новых чюдотвор'цовъ;

л. 186': 26. апр. Оуспѣние іж(е) въ с(вѧ)тых(ь) ѡ(ть)ца нашего Стефана еп(и)с(ко)па пер'мьскаго;

л. 189': 1. маја – Представление пр(е)п(о)д(о)бнаго ѡ(ть)ца нашего Пафнотїа ігоумена боровъскаго новаго чюдотворца;

л. 190': 2. маја – Принесение ч(ь)стных(ъ) мощеи с(вѧ)тых(ъ) новоѧвлен'ных(ъ) м(оу)ч(е)н(и)къ кн(ѧ)ѕеи рѹскых(ъ), ѡбою братоу по плоти Бориса і Глѣба, наречен'ных(ь) въ с(вѧ)томъ кр(ь)щ(е)нїи Романъ і Д(а)в(и)дъ;

л. 193: 3. маја – Оуспѣние пр(е)п(о)д(о)бнаго ѡ(ть)ца нашего Феѡдосїа, п'рьваго начал'ника ѡбщемоу житию, ігоумена бывшаго ч(ь)стныѧ обители Печерьскїа;

л. 194': 7. маја – Представление пр(е)п(о)д(о)бнаго ѡ(ть)ца нашего Ан'тонїа игоумена Печерьскаго, новаго чюдотвор'ца;

л. 196: 9. маја – Принесение ч(ь)стных(ь) мощеи іже въ с(вѧ)тых(ь) ѡ(ть)ца нашего Николы ар'хиеп(и)с(ко)па мир'ликїиськаго въ Баръ град(ъ);

л. 199: 15. маја – Памѧть с(вѧ)т(а)го великого ѡ(ть)ца нашего Ісаїа архиеп(и)с(ко)па ростовъскаго, новаго чюдотвор'ца;

л. 200: 16. маја – Пр(е)п(о)д(о)бнаго ѡ(ть)ца нашего Ефрѣма ігоумена перекопъскаго м(о)н(а)ст(ы)ра Великого Новаграда, новаго чюдотвор'ца;

л. 201': 20. маја – Обрѣтение ч(ь)стных(ъ) мощеи іже въ с(вѧ)тых(ь) ѡ(ть)ца нашего Алексиѧ митрополита с(вѧ)тѣишаго всеа Рѹсїи, новаго чюдотвор'ца;

л. 202: 21. маја – С(вѧ)тых(ъ) и пребл(а)ж(е)ных(ъ) кн(ѧ)ѕеи Феѡдора, Кон'стѧн'тина і Иоанна, просвѣтив'ших(ъ) град(ъ) Моуромъ с(вѧ)тымъ кр(ь)щением, лежащих(ъ) оу Бл(а)говѣщенїа Пр(ѣ)с(вѧ)тыѧ Б(огороди)ци;

л. 202': 22. маја – Пр(е)п(о)д(о)бнаго м(оу)ч(е)н(и)ка Никиты стол'пника переславъскаго, новаго чюдотвор'ца;

л. 203: 23. маја – Обрѣтенїе телеси іже въ с(вѧ)тых(ь) ѡ(ть)ца нашего Леѡнтїа еп(и)с(ко)па ростовъскаго, новаго чюдотвор'ца;

л. 204: 26. маја – Обрѣтение мощеи пр(е)п(о)д(о)бнаго ѡ(ть)ца нашего ігоумена Мокарїа колѧѕинъскаго;

л. 204: 27. маја – Ѡбрѣтение ч(ь)стным(ъ) мощемъ іже въ с(вѧ)тых(ь) ѡ(ть)цемъ нашимъ трїех(ъ) с(вѧ)титель великых(ъ) Кипрїана, Фотїа і Иѡны, новых(ъ) чюдотвор'цовъ;

л. 204': 28. маја – Памѧть с(вѧ)т(а)гѡ Ігнатїа еп(и)с(ко)па ростовъскаго, новаго чюдотвор'ца;

л. 206: 1. јуна – Пр(е)п(о)д(о)бнаго ѡ(ть)ца нашего Деѡнисїа глѹшитцкаго;

л. 206: 2. јуна – С(вѧ)таго великом(оу)ч(е)н(и)ка Іѡан'на новаго іже мѹчившаго в Бѣлѣградѣ;

л. 207: 9. јуна – Пр(е)п(о)д(о)бнаго и б(о)гоноснаго ѡ(ть)ца нашего Кирила, быв'шего ігѹмена бѣлоѡѕѣрьскаго, новаго чюдотвор'ца;

л. 211': 25. јуна – С(вѧ)тых(ь) великыхъ чюдотворець кн(ѧ)ѕѧ Петра мѹромского і кн(ѧ)гини Февронїи;

л. 214: 29. јуна – Представление пр(е)п(о)д(о)бнаго бл(а)ж(е)наго Петра ц(а)р(е)в(и)ча, чюдотвор'ца ростовъскаго;

л. 216': 5. јула – Обрѣтение мощем(ъ) пр(е)п(о)д(о)бнаго Сер'гїа ігоумена радонежьскаго;

л. 218': 8. јула – Пр(е)подобнаго ѡ(ть)ца нашего Прокопїа оустюжскаго, новаго чюдотвор'ца, Х(рист)а ради оуродиваго;

л. 219: 9. јула – Стрѣтенїе обраѕа Пр(ѣ)ч(и)стыѧ, іже на Колочевможаїскои ѡбласти;

л. 220': 11. јула – Представление бл(а)ж(е)н'ныѧ Ѡл'гы, бабы великого кн(ѧ)ѕа Владимера;

л. 222': 15. јула – Оуспѣние рав'ноап(о)с(то)лом самод'рьж'ца рѹскїа ѕемли, великого кн(ѧ)ѕа Владимера, наречен'наго въ с(вѧ)тѣмъ кр(ь)щенїи Василїа;

л. 226: 24. јула – С(вѧ)тыхъ пр(е)п(о)д(о)бныхъ страготрьпѣць б(о)голюбивыхъ кн(ѧ)зеи рꙋскыхъ, ѡбою братоу о плоти, Бориса и Глѣба, въ с(вѧ)тѣмъ кр(ь)щенїи наречени омань и Д(а)в(и)дъ;

л. 228: 27. јула – Преставленїе бл(а)ж(е)н'наго Николы Коанова, Х(рис)та ради оуродиваго новаго чюдотвор'ца, великого Іовагорода;

л. 234': 13. авг. Обрѣтенїе ч(ь)стныхъ мощеи преподобіаго ѡ(ть)ца нашего Максима, Х(рист)а ради оуродиваго новаго юдотвор'ца московскаго;

л. 239: 21. авг. Пр(е)п(о)д(о)бнаго ѡ(ть)ца нашего Авраамїа ігоумена въсїав'шего въ д(ь)ни наша въ граде Смоленьскоу;

л. 241: 26. авг. Срѣтенїе ч(ь)стнаго ѡбраза Пр(ѣ)ч(и)стаѧ ʒл(а)д(и)ч(и)ца нашеѧ Б(огороди)ца Владимерьскыѧ іже на Москвѣ;

л. 243': 30. авг. Пр(е)п(о)д(о)бнаго и б(о)гоноснаго ѡ(ть)ца нашего Александра, ігоумена быв'шаго на Свѣре рѣце, новаго юдотвор'ца.

л. 247: *Бъслѣдованїе Великїа Ѱнници*. Неделѧ в' ню же ітетсѧ б(о)ж(е)ственнаѧ прит'ча еѵ(аг)гльскаѧ ѡ мытари і о фарисїи, итд. Л. 254' – Въ с(вѧ)тоую и Великоую неделю Пасхы - јутрења, итд. Текст прекида на л. 264' у служби у недељу Антипасхе, где је после наслова наведен тропар и кондак, на којем се текст прекида – Любопитною десницею жи[з]ноподательнаѧ твоѧ ребра] итд.

Записи. Задња корица, фрагментарно: (Да се зна к)ако дадосмо Сам... село ...борꙋ Марчанинꙋ Деравн... пꙋть ꙋ .. себи ... Кача... ...до пе... д̃ х̃ ...рѣстирꙋ...

л. 258, млађи запис: ꙋсапци и чан и пинчиа (?).

На предњој корици залепљене су цедуљице са записима проф. Грујића: „Број ex 1645. Синаксар или Мјесецослов. Рукопис XVI. века. Нађен у с. Велики Поганац – Хрватска.“; „Од. 9 Ред. 3. Бр. 10.“ Испод тога плавом оловком „PAKRAC.“[13]

Накнадно, после конзервације, убачен на крају из другог рукописа лист 19,5 × 13,3 (корични) са записима:

† Сїа книга монастира Хопова и постави се оу Белиградь оу Хоповскꙋ келию.

На другој страни:
монастїра Хопова и друге пробе пера.

Литература. Богдановић 1982, 73; Суботин-Голубовић 1999, 209.

[13] Приликом провере и допуне, 29. 10. 1997, констатовано је да стари повез више не постоји, као и поменути записи.

52
МСПЦ Грујић 52

ЈОВАН РАЈИЋ, „БЕЗПРИСТРАСТНАЯ ИСТОРИЧЕСКАЯ ПОВѢСТЬ О РАЗДѢЛЕНІИ ВОСТОЧНОЙ И ЗАПАДНОЙ ЦЕРКВЕЙ“

непотпуни препис Кирила Живкова, око 1780. године

Папир, 128 л., 195 × 118 мм, различити број редова: 19 до 24. Први и последњи листови су плави. Приликом преповезивања рукописа свеске су испретуране; текст треба да иде овим редом: лист 26–33, 10–17, 50–57, иза листа 57' наставак на л. 2–9', опет прекид, текст наставља на л. 42–49', 58–128, 18–25, 34–41'; рукопис је без почетка и краја.

Водени знаци. Две варијанте знака PRO PATRIA, сл. Ајнедер 805–808 из 1784. до 1820. године и сл. Београд, МСПЦ Грујић 47 из 1781. (сл. 928).

Писмо. Курзив друге половине XVIII века, славеносрпска редакција. Писмо и правопис овога рукописа исти су као и МСПЦ Грујић 47, препис протосингела Кирила Живковића. И овај рукопис је препис Кирила Живковића.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Омот од плавог папира облепљен књиговезачком мермориираном хартијом.

Садржај. *Рајићева историја разделенија Цркве, без почетка и без краја*. Реконструисани редослед листова иде овако:

л. 26: *Глава II*, § 5, без почетка: Небрегꙋще ѡ завѣщанїи егѡ. Прекида на л. 33' у § 17 – велѣлъ въ слꙋхъ прочтенна ...; наставља на л. 10 – прочтенна, да бы вси уразꙋмѣли итд. Глава се свршава на истој страни.

л. 10: Глава *III. Ѡ прелѣнѣ сихъ всѣхъ и Фотїевомъ изгнанїи*; прекида на л. 17' у § 10 – іако вѣтхагѡ Рїма патрїархꙋ вси соборы повинноватися, наставак на л. 50 – повинноватися должныи итд. до л. 57'.

л. 57': *Глава IV. Ѡ* ... прекида и наставља на л. 2 – *возвращенїи Фотїевомъ, и соборѣ при нем бывшемъ, и о второмъ изгнанїи и смерти егѡ*. Прекида на л. 9 у § 9 – но оное древнее по всемꙋ мїрꙋ прогла... Затим је изгубљен одломак од краја истог параграфа до почетка параграфа 15 на л. 42 – Неокессарїйскагѡ посланно писанїе в' Римъ итд. до л. 49'.

л. 44: *Глава V. Ѡ насилствованнои унїи при в'зятїи Константїнополя бывшей, и о разграбленїи Грецїи ѿт Латїнъ.*

Прекида на л. 49' у § 4 – и тамѡ ꙋченїе; наставља на л. 58 ꙋченїе ꙁавели итд.

л. 62: *Глава VI. Ѡ изгнанїи Латинъ изъ Грецїи и ѡ ѡсвобожденїи града, и о прїятои унїи ѿ Болгаръ, ѿ Сербѡвъ же и Рꙋссов прошенной.*

л. 73': *Глава VII. Ѡ насиластвованной унїи при Михаилѣ Палеологѣ бывшей.*

л. 91': *Глава VIII. Ѡ Лꙋгдꙋнскомъ II. Соборѣ, и о утвержденной на немъ унїи.*

л. 110: *Глава IX. Ѡ состоянїи Греческагѡ царствїя, и ѿ тогѡ послѣдовавшей унїи флорентийской*, до л. 129', где прекида у § 16 – ... продаде вѣрꙋ христианскꙋю, и многихъ ...; наставља на л. 18 – многих неповинныхъ совѣсти обовяза, итд. до л. 19'.

л. 19: *Глава X. Ѡ ѿтвержденїи тоя унїи ѿ всѣхъ восточнаго исповеданїя церквей*; прекида на л. 25' у § 5 – Патрїархи ѿвѣщали ...; наставља на л. 34 – ѿвѣщали: да обратися дѣлѡ ихъ на главꙋ ихъ, итд. Коначно прекида на л. 41' у § 13 – И самъ Дꙋхъ святыи показꙋя негодованїе – крај је изгубљен.

Записи. Записа нема.

Литература. Литературе нема.

53
МСПЦ Грујић 53

АКАТИСТ СТРАДАЊУ ХРИСТОВОМ

Модош, 1790. година

Папир, II + 51 л., 187 × 115 мм, 15 редова на страни, а на крају рукописа 19. Последња два листа су празна.

Водени знаци. 1) Грб са ловачким рогом и именом J. Heller, сл. Ајнедер 1497 из 1780. (сл. 102); 2) име Alten Berg, сл. Ајнедер 1106 из 1785. године (сл. 174).

Писмо. Писмо је штампанога типа. Препис са руског предлошка.

Орнаментика. На л. 1 је нацртана заставица, медаљон је са представом „Свевидеће око" у централном делу флоралне композиције. Композиција је уоквирена барокном граном са стилизованим продужецима. Наслови и почетна слова исписана су црвеним мастилом. Око медаљона текст: Всѧ содержаѧй, и всѣми оуправлѧю.

Повез. Картон у мрко-загаситој кожи са златотиском и барокним украсима по рубовима. Обе корице су идентично решене. Повез је из времена настанка рукописа.

Садржај. Акатист страдању Христовом.

л. 1: *Акафисть страстемъ Г(оспо)да Б(о)га и Сп(а)са нашегѡ Ін(соу)са Хр(и)ста. Пѣваемы въ пѧтокъ, или когда к'то изволитъ.* На Г(о)с(по)ди воꙁвахъ ст(и)х(и)ры гласъ .ѕ҃. под(обенъ) Все ѿложше. Все истощилъ еси имѣнїе, итд. до л. 38', где завршава са Конецъ.

л. 40 (иста рука): *М(о)л(и)тва с(вя)тагѡ и животворѧщагѡ Д(оу)ха.* Прїиди всеч(ь)стный вседѣтелю, вседержетелю Д(оу)ше итд.

л. 43': *М(о)л(и)тва ко Ін(соу)сꙋ Хр(и)стꙋ.* Вл(а)д(и)ко Г(оспо)ди Ін(соу)се Хр(и)сте Б(о)же наш', твоѧ есть день и твоѧ есть нощь итд.

л. 45': *М(о)л(и)тва ко Пр(ѣсвѧ)тѣи Б(огороди)цы.* Преизбраннаѧ ѿ всѣхъ родовъ н(е)б(е)снаѧ Ц(а)р(и)це итд. до л. 50.

Записи. л. 39: Написалъ сей Акафистъ Страстемъ, трꙋдомъ Савва Стефановычъ, Магїстеръ Модошкїй, Житель Чаковачкїй, оу 27 ꙇꙋнїй, на лѣто 1790го оу Модошу.

Литература. Литературе нема.

54
МСПЦ Грујић 54

ИСТОРИЈА БЛАГОЧЕСТИЈА

писар Павел Папулић, Карловци, 1823. година

Папир, I + 129 л., 195 × 120 мм, 22 реда по страни. Лист 128 је празан. Фолијација је оригинална. Свешчице нису обележене.

Водени знаци. 1) Грб са ловачким рогом, испод грба је четворка и иницијали C-B, типа Ајнедер 1595 око 1810. годоне и 1597 из 1816. (сл. 133); 2) шкољка са натписом HOLLAND испод, идентично Ајнедер 1631 из 1800. (сл. 975).

Писмо. Леп уједначен курзив XIX века рускословенске редакције.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Картонске мермориране корице у полукожи. Повез из времена настанка рукописа.

Садржај. Историја благочестија.

л. I, насловна страна: *Історїа благочестїя и церкве нарочно же восточныя. Въ дань истинныя*

юбве преписалъ Павелъ Папѕличъ Самѕилѕ Илїи-ѕ 1823 въ Карловцѣ.

л. 4': Перїωдъ первый ωт(ъ) рождества Хрїстова, о Кωнстантїна великагω, ωт(ъ) лѣта Хр(и)стова ервагω до 306.

л. 59': Вторыи перїодъ ωт(ъ) Константїна вели-агω до Карла великагω ωтъ л. х. 306–801.

л. 100: Перїωдъ третый ωт(ъ) Карла Великагω о взятїя Костантїнополя ωт(ъ) Туркωвъ ωт л. х. 00–1453.

л. 127': Конецъ IIIгω перїода, затим стихови:

Разгнѕвшѕ ти сїю,
помни любы братскѕ.
Согнѕвшѕ ти тѕю,
даждь славѕ Богѕ.
П. П.

Записи. Записа нема.

Литература. Литературе нема.

55
МСПЦ Грујић 55
ПСАЛТИР С ПОСЛЕДОВАЊЕМ
1666. година

Папир, III + 361 л., 190 × 135 мм, 23 реда по страни. Првобитни рукопис се завршава на л. 153; следећа два листа су празна. Додатак из XVIII века је од л. 356 до л. 361.

Водени знаци. 1) Две варијанте круне са седам зубаца, звездом и полумесецом и контрамарком I-V, врло сл. Београд, МСПЦ Грујић 95 из треће четвртине XVII века (сл. 640–641); 2) исти тип круне са контрамарком b-V, врло сл. Хиландар 611 око 1660/70. године и Београд, МСПЦ Грујић 23 из 1665/75. године (сл. 635); 3) исти тип круне са контрамарком B-B, сл. контрамарка уз други тип круне Праг, НМ IX F 19 из треће четвртине XVII века; 4) две варијанте круне са десет зубаца, звездом и полумесецом и контрамарком A-L, врло сл. Праг, НМ IX F 19 из треће четвртине XVII века (сл. 560–561); 5) исти тип круне са контрамарком A-S, врло сл. Праг, НМ IX F 19 из треће четвртине XVII века (сл. 563); 6) исти тип круне са иницијалом I испод круне без контрамарке, врло сл. али са контрамарком B-B, Београд, МСПЦ Грујић 24, III хартија из 1660/70. (сл. 602); 7) исти тип круне са контрамарком A-B (сл. 550), Z-Z (сл. 626–627), G-V (сл. 590–591) и тролистом (сл. 629). Ове знакове датирамо, на основу записа, 1666. годином. Сличне паралеле за поменуте знакове у расположивој филигранолошкој грађи не постоје. Уз предње корице: 8) две испреплетене змије са иницијалом Z; исти знак није нађен (сл. 173). У додатку (л. 356–361) из XVIII века: 9) нејасан грб са иницијалима I-K (?) који нисмо идентификовали. На празним л. 354–355: 10) птица са контрамарком – цветом, врло сл. Дубровник, Acta et Dipl. 1984c/90 око 1725. године (сл. 834).

Писмо. Средњи полуустав српске редакције са слабим траговима ресавског правописа, с акцентима и спиритусима, с ъ у предлозима, али неконсеквентно. Облици карактеристични за XVII век. У додатку на крају рукописа писмо полууставно са облицима XVIII века.

Орнаментика. На л. 1 је нацртана заставица (80 × 76 мм) квадратнога облика, компонована је од једночланог преплета. Преплет обликује неправилне површине, а крајеви се завршавају цветовима. Оквир заставице чини тордирани преплет са три стране. Са горње стране углови су украшени флоралним орнаментима а по средини је цвет. У празном средишњем простору је равнокраки крст уоквирен тачкама. Цртеж заставице рађен је бледоцрвеним мастилом а местимично су поједине површине обојене црвеном бојом.

На л. 101' је правоугаона заставица геометријскога стила. Вишеструки преплет обликује решетке а на пресецима трака су цветови. Са горње стране оквир је обликован од дупле плетенице, углови су украшени великим повијеним гранама. Цртеж је изведен невештом руком, бледом сепијом и танким пером. Заставица је обојена бледозеленом, загаситоцрвеном и жутом бојом. Десни угао заставице је оштећен.

На л. 210 је правоугаона заставица (93 × 13мм) уоквирена уским тракама са горње и доње стране. По средини је двочлани преплет који обликује наизменично цветове и ромбоидно укрштене листове. Изнад заставице је криптограм ІС ХС. На бочним странама и по средини су цветови. Цртеж је изведен бледом сепијом; фон заставице је делимично шрафиран. Црвеном бојом су обојене бобице и цветови.

На л. 251' је заставица (87 × 10 мм) компонована од четири траке које обликују дуплу плетеницу. На пресецима су полулучна проширења. Цртеж је изведен бледом сепијом, а црвеном и зеленом бојом наизменично су обојене унутрашње површине заставице.

На л. 299' је уска правоугаона заставица геометријско-биљног стила. Цртеж је рађен сепијом и тањим пером, оживљена је црвеним тачкама. Заставица је оштећена од влаге и скоро да је нестала.

Иницијали су геометријскога стила украшени бобицама, танким нитима са гранулицама, цртицама и листићима. Укомпоновани су у блоковну површину и заузимају простор величине четири реда текста. Цртеж је прецизан, рађен је црвеним мастилом и тањим пером, а украшен је црним тачкицама.

Наслови, важнија места у тексту и сва почетна слова писана су црвеним мастилом.

На л. 356 у додатку нацртана је правоугаона заставица (90 × 13 мм). У централном делу заставице је угласта плетеница, уоквирена узаном траком, а на угловима су гранчице. По средини заставице, са горње стране, је цвет. Цртеж је рађен тамном сепијом и дебљим пером и изведен је невештом руком.

Повез. Даске косих рубова према унутрашњим странама са ребрима на хрбату, који је подеран у горњем делу. Капитална врпца је оштећена. Сачуване су металне копче на предњим корицама, а на задњим остаци коже од пречага. Кожа је светломрка орнаментирана, а орнаменат је излизан и изгубио је своју рељефност и видљивост. Цветни орнаменти су барокни и често пренатрпани. У центру правоугаоног простора је барокни медаљон. Задња корица је украшена хоризонталним и вертикалним барокним цветним тракама. Повез је из XVIII века, рестауриран.

Садржај. Псалтир с последовањем.

л. 1: *Давида пророка и ц(а)ра пѣснь ка҄ѳ. а҃.* Ѱалѡм(ь) .а҃. Бл(а)жень мѹжь итд. до л. 100; л. 101 – празан.

л. 101': *Пѣснь Мѡѷсеѡва въ исхоⷣѣ*, итд.

л. 115': *Послѣдованые събраніа въселѣтнаго, начьн'ше ѿ м(е)с(е)ца септемвріа до м(е)с(е)ца авгѹста, прѣнмеѥ тропаре же и кондакѥ праზд'ником(ь) и нарочитним(ь) с(ве)тїим(ь).* У синаксару:

л. 128: 14. окт. Пр(е)подобнїѥ м(а)тере наше Пет'кы, с тропаром и кондаком;

л. 129: 19. окт. Прѣподобнаго ѡ(ть)ца нашего Іѡан'на рил'скаго, с тропаром и кондаком;

л. 129': 21. окт. Прѣнесенїе мощемъ с(ве)т(а)го Иларїѡна еп(и)ск(о)па меглен'скаго, с тропаром и кондаком;

л. 134': 11. нов. Памеѥть с(ве)таго славнаго великом(оу)ч(е)ника иже въ ц(а)рехъ Стефана иже вь Дечанех(ь), с тропаром и кондаком;

л. 150: 14. јан. Ѡ(ть)ца нашего Сави прьваго архїеп(и)ск(о)па срьб'скаго, с тропаром и кондаком;

л. 157: 13. фебр. Памеѥть пр(ѣ)подобнаго ѡ(ть)ца нашего Сѵмеѡна сркьб'скаго (!) новаго мѵроточ'ца, с тропаром и кондаком;

л. 157': 14. фебр. С(ве)т(а)го Кѵрила Философа и оучителѩ словеснаго (!), с тропаром и кондаком;

л. 176: 26. јула – Прѣнесенїе мощемъ пр(ѣ)подобные матере наше Петкы.

л. 183': *Начело с(ве)таго и Великаго поста.* Неделѩ въ ню же чтетсе с(ве)щен'ное ев(аг)г(е)лїе ѩже ѡ митаре и фарисеи итд.

л. 196': Въ свѣтоую и Великоую Соуботоу клепають на оутрьню итд., онда пасхална служба итд. до Недеље свих светих.

л. 204': *Ѡ житїи, сїи рѣчь ѡ пощѣнїе и раზдрѣшенїи вьсего лѣта оуказанїе.* † *Никѵ́фор.* Подобаѥт(ь) вѣдѣти итд.

л. 205': *Ѡ канонехь дьневнихь како поют се еже въ ѡктоих[е] сь минеемь.*

л. 208': *Ѡ еже въ келїи пѣнїи инокомь и ѡ метанїахь.*

л. 210: *Часословць имеѥ нощнѹю и дневноую слоуж'бѹ по оуставѹ прѣподоб'наго ѡ(ть)ца нашего Савы іер(оу)с(а)л(и)мскаго.* Зачело полѹнощ'ници итд.; л. 215 – Начело оутрьници; л. 216 – Тропари и б(о)городич'ни и кондакы прѣзь неделю; л. 217' – аще ли есть пость поемь алл(и)лоугїа; л. 220 – Богородичны ѡсмимъ глас(овомь) пѣваѥмы на Б(ог)ь Г(оспод)ь съ тропаремь свѣт(о)моу; л. 222' – Светил'не прѣзь неделю и крај јутрења; л. 225' – Часъ .а҃., онда међучасија и часови трећи и шести; л. 233' – Начело ѡбѣд'ници; л. 235 – Идѹще на трапезѹ; л. 236 – Часъ ѳ҃. с међучасијем; л. 238' – Начело вечерньци; л. 240 – Идѹще на трапезѹ вечерати; л. 240' – Начело павечерници (велицѣи).

л. 251': *седмични Октоих* – *На велицѣи вечерны* на Г(оспод)и възвахь ст(и)х(и)ры вьскрьсны (глас) .а҃.; л. 265' – Въ неделю вечерь, глас в҃.; л. 271 – Въ по(не)де(л)никъ вечеръ, гл. г҃.; л. 277 – Въ вто(рни)к(ь) вечерь, гл. д҃.; л. 282' – Въ ср(ѣ)дѹ вечерь ... гл. е҃.; л. 288' – Въ че(тврьть)кь веч(е)рь ... гл(а)сь ѕ҃.; л. 294 – Въ пе(та)кь веч(е)рь ... гл(а)сь з҃ и҃., до л. 299.

л. 299': *Въ неделю блаженїи*, гл(а)сь а҃., итд. за седмицу, с апостолима и јеванђељима.

л. 308': *Въ пе(та)к(ь) веч(еръ) слѹжба акаѳистоу пр(ѣ)с(ве)тїе Б(огороди)це*, с каноном благодарним.

л. 320: *Слѹжба акаѳистѹ живонос[но]мѹ гробоу.*

л. 330': *Канѡн(ь) мол'бень прѣс(ве)тен Б(огороди)ци.*

л. 335: *Въ С(ве)тѹю и Великѹю Соуботѹ*, Стыхеры въскрсныи; л. 336 – Канѡн(ь) въскрсенїю (пасхални).

л. 338': *Еванђеља васкрсна на јутрењи.*

л. 345: *Свѣтильны съ ев(аг)гльскаами самогл(а)снами, творенїе кѵр Льва Прѣмоудраго*, до л. 350.

л. 350: *Сказанїе гл(а)сом(ь) іев(аг)гїамь оутрьним(ь) въскрсным(ь), и ап(о)с(то)лоу іев(аг)гїю литѵр'гїи*; л. 350' – запис писара.

л. 351–353: таблице слова за недељни редослед.

л. 356 (додатак): *Слоужба на ѡс(ве)щен'нїю водѣ*, до л. 361'. На крају је додат васкрсни тропар на јутрењи: Даньсь сп(а)сенїе въсего мира.

Записи. л. 350', пишчев, на крају текста: † Оглавїе да се зна що дрьжи ѱалтир' Прьвеи ѱалтир, Моvсеѡве песнѣ, Сїнаксара, перїмие (?) тропарь, междоучасїа, пост'наа павечер'ница, редь отпоа, акаѳїсть Живоносномоу гробоу и Б(огороди)ци акаѳїсть и молабан(ь) и въскрсны канон(ь) и еv(аг)г(е)лїа въса въскрсна, и с(ве)тел'нѣ еv(аг)г(е)лске. Писа азь грѣшны паче всѣх(ь) чл(овѣ)кь маньши, монем(ь) малоумїе и неразоумїе, аще боудем(ь) що погрѣшила(ь), ѡ(ть)ци светїи и братїе моа, исправ'лаанте а мене не клѫните, нь о сем(ь) бл(аго)словите, да Г(оспод)ь не лишит(ь) нас(ь) ц(а)рствїа своего вь бескон'чнїи векы, аминь. Пис(а) ѱал'тир(ь) вь лѣто ҂зро҃д. на крилоу Отишь планине, и беше житѹ скѹпость: беше кварта по петь стотина, а проѧ по четири стотине и х҃. аспри, овась по сто педесет(ь). (Богоу) нашемѹ слава вь векы векѡм(ь) аминь. (Крај текста при корену је јако избледео и поједина места су нечитљива.) В. Записи и натписи IV, бр. 6956, са белешком: „Запис на србуљ. полууставу у библ. пород. Милојевића у Могорићу (Лика) – Д. Н. Оклобџија“.

л. 353', каснији записи: Ѡт хеденїа зание пиши сице. На ггкана кагка крарата понопон. пасорь пагканна пагка рарата. Сие ѓщ пиши ванѹтарь чаше.

Достоїно ест ıако ва їстинѹ славити те Б(ог)а Слова, итд., молитва; л. 354–355 празни (са каснијим записима).

л. I': Сїа книга нермонаха Иѡаникиıа Гоемїрца подписа на Рождасво Х(ри)с(тово) лета ҂ахле (1735. г.).

л. II: Лѣто 1749 село Деановци писа Михаело (?) Романь итд. – записи о поменима из села Деановци, Криж, Шутезани.

л. III: 1748. Сїя книга Ѳеѡфила марчанскога полѹставь дарована емѹ ѡ(ть)ца Арсениа подгорачкога пароха. Его сваки море знати да се не море послие узети да бы тко хотѣль (защо е она мона драга мона братио).

Задња корица: упута да је кондак Претечи Пророче божнї писан феврарїа кд день.

Према томе, књига је била писана 1666. године под гором Отиш, а у XVIII веку била је у манастиру Гомирју. На цедуљици која лежи иза предње корице руком проф. Грујића исписан је текст пишчева записа, а доле у ћошку „Из оставине Димитрија Оклопџије (Јасиковац Госпић)“.

Поред тога, уметнуто је још писмо с текстом: „Госп. професоре! Мислим да ће ово бити књига, за коју ми писасте, јер је руком писана ова једина. Ако ли ова не буде, онда ћу Вам послати друге, у којим такођер имаде нешто писано, а што сте Ви међутим видили. Са поштовањем Петар Хитар (?) учитељ. Гор. Будим(ље) (?), 1/9.1910.“

Литература. Богдановић 1982, 96.

56
МСПЦ Грујић 56
НАДГРОБНО СЛОВО ЈОВАНУ ТРАНДАФИЛУ ГРАЂ. НОВОСАДСКОМ
1862. година

Папир, 16 л., 203 × 125 мм, 15 до 17 редова на страни. Последња два листа су празна.

Водени знаци. Хартија је без воденог знака.

Писмо. Леп курзив XIX века, српски језик, (предвуковска) стара ортографија.

Орнаментика. На л. 1' је нацртан између два чемпреса гроб са крстом а испод њега је текст: „Тихо почивайте кости Србскогъ Родолюбца“.

Повез. Картон у књиговезачком папиру.

Садржај. л. 1. Надгробно Слово Јоанну Трандафилу избраномъ Грађанину Новосадскомъ, преминувшемъ 27гъ септембра 1862 г говорено.

л. 2. Inc. У она времена, кадъ су нѣкадъ пророцы на земльи живили, дотакне се гласъ съ неба ушїю пророка Исаїе говорећи „Проповѣдай Угодниче Божїй!“ ...

л. 14. Des. Съ Богомъ блажена душо Јоаннова, тихо и премирно почивай покрай дѣчице твое, кою е коса смрти прерано посѣкла; лака ти земля и вѣчита паметъ. Аминъ.

Записи. Записа нема.

На л. 1 печат: „Интернационална галерија [слика]. Власник Данило По[по]вић Београд“.

Литература. Литературе нема.

57
МСПЦ Грујић 57
САЛАМОНА АБАРБАНЕЛА „ПЛАЧ СИНОВА ИЗРАИЛОВИХ“
1795. година

Папир, II + 21 л., 203 × 142 мм, 18 редова по страни (листови I и 21 су омотни листови свеске која

није укоричена). Фолијација је оригинална. Свешчице су нумерисане у оригиналу.

Водени знаци. Грб са птицом и иницијалима V-G, сл. Ајнедер 507 из 1792. године (сл. 150).

Писмо. Славеносрпски препис руског предлошка. Полуустав штампаног типа.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Првобитно рукопис није био повезан. Приликом провере установљено је да је рукопис конзервиран а повез рестауриран. Даске у тамномркој кожи.

Садржај. Плач синова Израилових.

л. II, наслов: *Плачъ сынωвъ І(сра)илевыхъ сверхꙋ гражданскагω ѵтѣсненїѧ, под' коимъ они правды ради воздыхаютъ, с' прошенїемъ, да бы и они, при низверженїю ц(а)рственнаго ѵреждениїѧ, противъ дїссидентωвъ изданнагω презрѣни не были, въ писмꙋ, къ едномъ ч(ь)стнѣйшемꙋ Архїерею г(о)сп(о-д)ствꙋющыѧ цр(ь)кве, изложен' ωт Саламона Абарбанела, ωт домꙋ Д(а)в(и)дова. – Списанъ въ Плашкомъ, прооѳодїаконωм(ь) Мωѷсеемъ Миоковичъ, С(ве)товрачев: Фрꙋшкогорскагω м(а)н(а)ст(ира): Раковца пострижникωм(ь). Лѣта Г(оспо)днѧ ѱ҃ѯг* (1793. година).

л. II': Преписасѧ рꙋкою (старою, и трепетною) мене многω-грѣшнагω, низꙋ подписаннагω: иже родихсѧ въ предѣлѣ Аничкомъ, селꙋ Babcꙋ лѣта ѱ҃лг. (1733) м(е)с(е)ца маїа ꙁ҃і. н(ы)нѣ же слѣдꙋет лѣто ωт воплощенїѧ Б(ог)а Слова ѱ҃че. (1795) м(есе)ц' февр(ар) к҃ѕ. ї(е)рей Савва Богдановичъ Парохъ Села Вребца. (26. II 1795. г.).

л. 3: Ч(ь)стнѣйшїй Г(о)с(по)динъ!

Аще азъ Іꙋдей, а имѧно ωбрѣзанный Іꙋдей, и есмъ, однако чаю, да погрѣшити не бꙋдꙋ, что к' единомꙋ хр(и)стїанскомꙋ архїерею прибѣгаю: а и самїи раввїни мои, того ради проклѧти мѧ не бꙋдꙋтъ. Апологија Јевреја у Пољској против „паписта".

Завршава на л. 22: Но понеже, да вы г(оспо)д(и)не мой! к' счасливомꙋ исходꙋ нашегω намѣренїѧ, многω придати можете: такω мы не сꙋмнѣваемсѧ, да вы по примѣрꙋ Павла ап(осто)ла вашегω, Іꙋдеемъ Іꙋдей быти хощете, да Х(рис)тꙋ Іꙋдеи приобрѧщете. Слѣдователнѣ, аще в' семꙋ добрω проразꙋмитесѧ, и намъ сыновωмъ І(сра)илевымъ въ семꙋ важномꙋ слꙋчаю помогнете, можете цѣлω ѵвѣрени быти; да свагда, кад' годъ ѵдостоите насъ вашегω разговора, перватω дела ωт нашегω агнца пасхалнагω и первагω мѣста въ (на)шей сѷнагоги ѵчастникъ хощете быти.

л. 22': И есмъ прѧмω лица и достоинства вашегω со всѧкимъ высокопочитанїем(ь) Вашеѧ Ч(ь)стности из' моегω жилища в' сокакꙋ ωт сѷнагоги ї. дне, м(е)с(е)ца дванадесѧтагω, иже называетсѧ Адаръ, лѣта г(оспо)днѧ ѱ҃к. Покорнѣйшїй и под'даннѣишїй рабъ Саламонъ Абарбанелъ. (1620. г.).

Записи. На л. 23' (корица) део исечен, а на преосталом, уз ивицу, на латинском: Universus mundus distribudus in duas partes, in Celum et Teram.

Литература. Литературе нема.

58
МСПЦ Грујић 58

ЧАСОСЛОВ
почетак XVIII века, са додацима
из средине истог столећа

Папир, I + 33 л., 203 × 160 мм, са различитим бројем редова на страни: 20, односно 16. Два засебна рукописа су састављена и то од л. 1 до 15 је први део рукописа, с почетка XVIII века; други део су листови 16 до 33, из средине XVIII века. Текст је исписан само на л. 16–17' и 31'–33. Остали листови су празни. Иза првог листа недостаје пет листова, а иза другог један лист. Прва свешчица је непотпуна. Рукопис је волантан. Постоји оригинална фолијација у првом делу рукописа.

Водени знаци. Први део, према воденим знацима, је са почетка XVIII века (1700/10): 1) три полумесеца са иницијалом А одозго и контрамарком Z, врло сл. Београд, МСПЦ Грујић 25 – трећи део из 1700/10. године и Београд, САНУ 295 из 1697. године (сл. 820); 2) пропети јелен, исти знак није нађен, вероватно је са почетка XVIII века (сл. 231). Други део је из средине XVIII века (око 1749. године); 3) укрштени јеленски рогови са попрсјем јелена и иницијалима M-K, сл. Београд, МСПЦ Грујић 20 уз повез и на празним листовима из средине XVIII века и врло сл. Београд, БСП 108 из 1733/34. (сл. 40); 4) крин са иницијалима C-L, врло сл. Београд, БСП 115 из 1753. (сл. 508).

Писмо. Врло леп читљиви полуустав са облицима XVII века у првом делу рукописа. Српски препис са руског предлошка (ωтчаѧнїѧ, прещенїѧ, междоусобнїѧ брани); често употребљава ъ, чак и на крају речи, али недоследно. Поједина слова, нарочито надредна, врло много подсећају на манир писара Христифора Рачанина. У другом делу писмо је курзив из средине XVIII века.

Орнаментика. У првом делу рукописа на почетку сваке молитве нацртани су циноберни иницијали декоративни – барокни. Иницијали су укомпоновани у блоковну површину текста, стабла су им геометријска и заузимају површину величине од два

до три реда, а са декоративним украсима – гранчицама које излазе из доњег дела стабла и до пет редова (л. 1', 2', 3', 4, 5', 6, 6', 7 и 8).

Повез. Картонске корице у тамномркој орнаментираној кожи. Предња корица има у централном делу медаљон са распећем. Композиција је уоквирена барокном траком. Задња корица је компонована на идентичан начин без централног медаљона. Повез је оштећен, кожа испуцана, орнаментика запрљана и излизана. Повез је из друге половине XVIII века.

Садржај. Часослов.

л. 1: *Послѣдованїе вечерни.* Прекида на л. 1' у трећој свештеничкој молитви – и творити въ всех(ь) волю твою, ıако бл(а)гь и чл(овѣ)колюбць; наставља на л. 2 (првобитна фолијација – 7) ... (гѹбите)лства, трѹса, потопа, огнꙗ, мечa, итд. – дијаконства на литији. Поново прекида на л. 2' – Василїа Великагѡ, Григорїа Б(о)гослова и Іѡа(на Златоѹстаго) ... – свештеничка молитва на литији. Наставља на л. 3 (првобитно 9) – ... нашь, и тебѣ славѹ возсылаемь, итд. – возглас на крају вечерње на бденију. Онда је почетак јутрење и свештеничке молитве на Шестопсалмију итд. до л. 13 (првобитно 19), где свршава са отпустом.

л. 13': *Чинъ над(ь) кѹтїею оусопших(ь),* до л. 15 (првобитно 21); л. 15' – празан.

л. 16 (додатак): *Ектенїіа ѡт насилїа дїавол'скагѡ* – до л. 17'. Л. 18–33 – празни.

л. 31': *Сѹть здѣ ктиторы и парѹсїе монастира Рemeте, 1749 г. Имена живых(ь). Архїепископа Паѵла* (Ненадовића, 1749–1768), онда Михаила иером(онаха) итд. – 36 имена.

л. 32': *Имена усопшихъ.* Іереꙗ Богдана. Данила Іером(он(аха) итд. – 45 имена.

Записи. Каснији, на унутрашњој страни предње корице: Во еже посѣтити егѡ посѣщенїемъ С(ве)таго Д(оуха) (из јектеније ѡт насилїа дїавол'скагѡ).

л. I: Тако глаголеть – вежба у писању.

Литература. Литературе нема.

59

МСПЦ Грујић 59

ПСАЛТИР С ПОСЛЕДОВАЊЕМ ИЗ МИЛЕШЕВЕ

писар Захарије, 1633. година, са додатком из треће четвртине XVII века

Папир, 429 л., 205 × 140 мм, са различитим бројем редова на страни: 19, 21 или 22. Основни део текста је л. 1–224', 244'–328', 346–348' и 351–429. Додатак је л. 225–243', 329–345' и 349–350'. Недостају два листа иза л. 2, почетак Псалтира.

Водени знаци. Основни део рукописа, који је из 1633. године, има следеће водене знаке: 1) котва са тролистом и контрамарком Р, публиковао Мошин 2216 из 1633. године (сл. 444); 2) исти знак са контрамарком „петолистом", публиковао Мошин 2298 из 1633. године (сл. 465); 3) исти знак са контрамарком А-З, публиковао Мошин 2061 из 1633. (сл. 406); 4) исти знак са контрамарком А-С, публиковао Мошин 2030 из 1633. (сл. 396); 5) круна са тролистом, звездом и полумесецом у комбинацији са три полумесеца и контрамарка R-А, исти знак није нађен, сл. круна и контрамарка R-А, Београд, МСПЦ Грујић, 20 први део, око 1630. године (сл. 583); 6) круна истог типа са две контрамарке G-з-З и L-F, исти знак није нађен у расположивој филигранолошкој грађи (сл. 539); 7) круна другог типа, без тролиста, са звездом и полумесецом и контрамарком G-А, врло сл. Београд, МСПЦ Грујић 20 први део, око 1630. (сл. 583); 8) исти знак са контрамарком F-F, и полумесецом између слова; исти знак није нађен, постоји врло слична контрамарка уз котву, Мошин 2147 из 1642. (сл. 580); 9) три полумесеца са контрамарком R-А, исти знак у расположивој филигранолошкој грађи није нађен (сл. 810); 10) арбалет у кругу са тролистом и контрамарком G-з-З, сл. Дубровник Div. de Foris 43 из 1629/30. (сл. 12); 11) круна са тролистом, звездом и полумесецом и контрамарком „петолистом", врло сл. Београд, МСПЦ Грујић З II 4 из 1637. године (сл. 542). У додатку (л. 225'–243', 329–345, 349–350), који је из треће четвртине XVII века (1660/70), налазе се ови водени знаци: 12) котва са тролистом и контрамарком А-С, врло сл. Мошин 2044 из 1657. године (сл. 403); 13) исти знак, али са двоструком линијом у доњем делу, публиковао Мошин 1498–9 из 1630/40. године. Овај се знак мора касније датирати, јер на то упућују остали водени знаци у овом делу рукописа (сл. 419); 14) три полумесеца са контрамарком С-V, слична контрамака уз круну, Београд, МСПЦ Грујић 107, други део, из треће четвртине XVII века (сл. 788); 15) исти знак са контрамарком С-с-В, слична контрамарка уз јагње, Мошин–Грозмановић II, 240 из 1664. године (сл. 794); 16) круна са звездом и полумесецом и контрамарком I-В, врло сл. Београд, МСПЦ Грујић 24 (трећа хартија) из 1660/70. године (сл. 605); 17) исти знак са контрамарком Т-Р, сл. Београд, МСПЦ Грујић 23 из 1665/75. (сл. 620).

Писмо. Рукопис је састављен из два дела и писала су га два писара. Први писар пише л. 1–224', 244'–328', 346–348' и 351–429. Писмо је врло леп средњи полуустав са много акцената и надредних знакова на појединим листовима, тачке и запете су црвене. Српске језичке редакције с траговима ресавске реформе: с акцентима и спиритусима, са ъ у предлозима и сложеницама и са ь на крају речи, са ѕ итд. Писар овога дела рукописа је Захарије, како се и сам потписао на крају л. 432'.

Други писар појављује се у другом делу рукописа, тј. додатку, л. 225–243', 329–345' и 349–350'. Писмо је врло леп згуснути средњи полуустав српске редакције истога правописа и доста блиских облика писму првог писара.

Орнаментика. У основном делу рукописа нема заставица.

Иницијали основног дела рукописа су изведени на маргини врло мало удаљени од текста и заузимају површину величине 3 до 4 реда. Изведени су прецизном и сигурном руком, црвеном или плавом густом бојом. Стабла слова имају наглашену широку површину једнаку читавом дужином, са врло танким хоризонталним линијама које спајају петље или троуглове код слова Б, Г, Д. Геометријског су стила, скромних једноставних линија и украса који дају посебну лепоту словном знаку. Плаве бобице украшавају вертикалу код црвених а плаве код плавих иницијала или стилизоване цветне детаље на крају вертикале. Иницијали су присутни на скоро сваком листу најчешће по један, а по који пут и два.

На л. 66 нацртан је црвени иницијал И; стабла су му једноставна, широка а испод је стилизована таласаста грана која продужава величину иницијала на четири до седам редова текста. На л. 116 иницијал слова Б украшен је плавим тачкицама као и на л. 144 (слово Б), а стилизоване гране које излазе из доњих делова стабла изведене су врло танким пером. На л. 82' је иницијал слова П геометријскога стила, изведен златом, на маргини, знатно удаљен од текста и заузима простор величине пет редова.

Текст овога дела рукописа писан је црним мастилом, и дебљим пером. Наслови, важнија места у тексту и сва почетна слова изведена су црвеним мастилом, а по који наслов украшен је плавим флоралним детаљима.

У додатку, у делу који пише други писар двадесетак година касније, насликано је неколико заставица на следећим листовима: 225, 342. Заставица на л. 225 је геометријско-биљнога стила, изведена дебљим пером и црним мастилом. Компонована је од преплета, исликана густим загаситим окером, зеленкастоплавом и црвенкастољубичастом бојом. У истом стилу и колориту је и правоугаона заставица на л. 342. Компонована је од угластог преплета, а боје су густе и пригушене као и код претходне заставице. Велики је број иницијала на л. 227', 228, 229, 230', 232', 234', 235, 235', 237, 238'. 239', 241, 241', 242, 242', 330, 331, 332', 333, 337', 342'. Иницијали овога дела рукописа, односно другога писара су веома декоративни. Стабла су изведена црвеном густом бојом неједнаких површина, украшена су по вертикали проширењима и танким нитима са гранулицама. Раскошне гране излазе из доњих и горњих делова стабла и пружају се таласасто око вертикале лево и десно, по дужини и висини, пратећи ток окоснице или продужавајући своју вертикалу. Цртеж декоративних грана је рађен веома танким пером и црним мастилом. Гранчице или танане нити са листовима, пупољцима или стилизованим флоралним детаљима су изведени у више боја: окержута, тамно или светло плава, љубичаста или зелена. Цртеж је веома прецизан, изведен сигурном руком са пуно маште и знања, црвеним мастилом и танким пером. Иницијали су нацртани на маргини уз саму блоковну ивицу текста, а гране улазе у текстуални блок и заузимају површину од више редова, 7 до 9.

Повез. Дрвене корице са жлебовима по рубовима који се прекидају на угловима пресвучене су тамномрком орнаментираном кожом. Капитална врпца је у црвено-плавој боји. Кожа је подерана на хрбату са обе стране по дужини рубова. Повез је старијега типа, обе корице су компоноване на идентичан начин. Правоугаони простор украшен је палметама које обликују крст у централном делу правоугаоника. Остале површине украшене су ромбоидним розетама. На пресецима су концентрични кружићи, уоквирени тракама украшеним стилизованим лозицама. Сачуване су металне копче на предњим корицама. Повез је из времена настанка рукописа.

Садржај. Псалтир с последовањем.

л. 1: *Сице починаем(ь) ѱал'тырь.* Аще ес(ть) иерен, итд.; иза л. 2 изгубљено је два листа с почетком текста Псалтира; л. 3 – ... Г(оспод)не. Г(оспод)ь рече кь мнѣ с(и)нь мои еси ты (Пс. II, 7); даље текст иде без прекида, с молитвама после сваке катизме, до л. 143', где иза псалма „вьнѣ числа“ долази Молитва прѣд Бл(а)женніи непорочніи. Бл(а)годарру те с(ве)таа Троице.

л. 144: *Пѣснь Мωусеωва въ исходѣ* итд.

л. 155: *Тропаре сїе поемь по непорочнах(ь) въ Соуб(отоу).*

л. 156': Сїи тропары въскрѣснїи поют се вь неделю по непорочннах(ь).

л. 157: Тропары въскрѣснїи, и б(о)городичнии, и ѵпакои, и ко(н)д(а)кы, когда нѣс(ть) ко(н)д(акь) с(ве)томꙋ на сїнаѯарꙋ, осмїни(ь) гл(а)сωвωм(ь).

л. 161': Троп(арь) гл(а)са а҃ С(ве)томꙋ Сѵмеωнꙋ и с(ве)томꙋ Сави об'ще, Иже топлые ѯастоупникы, вь скрьбѣх(ь) и вь напастѣх(ь) имоуще. Сѵмеωна б(о)гоноснаго, и Савꙋ прьвос(ве)т(и)те)лга. припадаемь кь нимь сь вѣрою. ꙗко да м(о)л(и)твами ихь ωт напастеи иѯбавлꙗеми. подаьгоу бл(а)говѣрно сп(а)са и б(о)га прославимь г(лаго)люще. Слава, дав'шомоу ви крѣпωс(ть). Слава прославльшомꙋ ви чюдесы. Слава иѯбавльшомꙋ нас(ь) ωт скрьбеи м(о)л(и)твами вашими. :– ко(н)д(акь) гл(а)са г҃. Двaа д(ь)н(ь)сь, Сѵмеωн(ь) д(ь)н(ь)сь сь Савою бл(а)женыими(ь). пришьд(ь)ше д(оу)хомь, ωт напастеи иѯбавлꙗють стадо своє. сїи бо троицꙋ проповѣдавше, єдиного б(ог)а. цр(ь)кви оутврьжденїе непоколѣбимо ꙗвише се. вь пр(ѣ)п(о)добнїихь мѵрωточ'ць, и вь с(ве)т(ите)лех(ь) чюд(о)твор'ць. Сїи бо и вь бранѣх(ь) непобѣдимїи побор'ници ꙗвлꙗют се. ц(а)рем(ь) похвала, и людем(ь) своим(ь) оутврьжденїе.

л. 162: *М(о)л(и)твы на всоу седмицоу, творенїе с(ве)таго ω(ть)ца Кѵрила [Туровског]*. Вь неделю ѯаоутра. Слава тебѣ Г(оспод)и Б(ож)е мои, ꙗко сподобил' ме єси видѣти д(ь)нь прѣславнаго въскр(ь)сенїа твоего итд.

л. 209: *Слꙋжба акаѳистꙋ прѣс(ве)тые Б(огороди)це.*

л. 225 (додатак): *Послѣдованїе с(ве)таго причещенїа*, с каноном и молитвама.

л. 243: *Таблица ѯлатое число* за пасхалију.

л. 244: *Послѣдованїе сьбранїа вьселѣт'наго, начанше ωт м(е)с(е)ца сеп(ь)тем'врїа до м(е)с(е)ца ав'гꙋста. Троп(ари) и ко(н)д(аци) праѯ(днико)мь) и нарочитїим(ь) с(ве)тїимь.* У синаксару:

л. 254': 14. окт. Пр(ѣ)подобные м(а)тере наше Петкы, с тропаром и кондаком;

л. 255': 19. окт. Пр(ѣ)подобнаго о(ть)ца нашего Іωанна рил'скаг(о) с тропаром и кондаком;

л. 256: 21. окт. Пренесенїе мощемь с(ве)таго Иларїωна еп(и)ск(о)па Меглен'скаго, с тропаром и кондаком;

л. 258: 28. окт. Иже вь с(ве)тыих(ь) о(ть)ца нашего Ар'сенїа архїеп(и)ск(о)па срьб'скаго, с тропаром и кондаком;

л. 262: 11. нов. Памет(ь) с(ве)таго славнаго великомоуч(е)н(и)ка иже вь ц(а)рех(ь) Стефана иже вь Дечанех(ь), с тропаром и кондаком;

л. 276': 14. јан. Иже вь с(ве)тыих(ь) о(ть)ца нашего Сави, прьваго ар'хїеп(и)ск(о)па срьб'скаго, с тропаром и кондаком;

л. 283: 13. фебр. Памет(ь) пр(ѣ)подобнаго о(ть)ца нашего Сѵмеωна срьб'скаго, новаго мѵрωточ'ца, с тропаром и кондаком;

л. 283': 14. фебр. С(ве)т(а)го Кѵрила Философа и ꙋчителꙗ словен'скаго, с тропаром и кондаком;

л. 293: 10. маја – Пренесенне мощемь с(ве)т(а)го Николи ωт Мѵрь Лнкїискых(ь) вь Бар(ь), с тропаром От(ь)чьство свое Мѵрскыи градь д(оу)хом(ь) с(ве)т(и)т(е)лю не оставль ..., и кондаком;

л. 297: 15. јуна – Паметь с(ве)т(а)го и бл(а)жен'наго кнеѕа Лаѯара, бывшаго самодрьж'ца вьсеи Срьб'скые ѯемле, с тропаром и кондаком;

л. 304: 26. јула – Пренесенїе мощемь пр(ѣ)подобные м(а)т(е)ре наше Пет'кы, с позивом на службу 14. октобра.

л. 310: *Начело с(ве)таго Поста Великаго.* Недела вь ню же чтет се с(ве)щенное еу(аг)гаїе ꙗже о мытари и фарїсеи, итд.; л. 317 – Въ с(ве)тоую и Великꙋю Соуб(отоу) клеплют(ь) на оутрьню, итд.; л. 317' – Въ с(ве)тоую и Великꙋю неделю Пасхы, на оутрьнїи итд. до л. 321'.

л. 321': *Тропари и б(о)городич'нїи, и кондакы преѯ нед(елю);* л. 323' – аще ли ес(ть) пость, поемь аллилуїа, итд.; л. 326 – Б(о)городич'ны осмїимь гл(а)сомь, пѣваемїи на Б(ог)ь Г(оспод)ь сь тропарем(ь) с(ве)томꙋ; л. 328 – Тропары когда бывает(ь) с(ве)тыи пость. Крај прелази на л. 329 – додатак, где иза тога долази:

л. 329: *Час .а҃.* итд. с међучасијима; л. 339' – Начело обѣдници; л. 340' – идꙋще на трапеѯꙋ итд.

л. 342: *Начело велицѣи павечернїци*, која на л. 351 прелази на 41. кватернион основног рукописа.

л. 354: *Седмични Октоих* – Вь нед(елю) вечерь на Г(оспод)и въѯвах(ь) ст(и)х(и)ры кь Г(оспод)оу нашемоу І(соусо)у Х(рист)оу глас(ь) а҃.; л. 362' – Понедељак вечер, глас други; л. 371' – Уторак вечер, глас трећи; л. 379' – Среда вечер, глас четврти; л. 388 – Четвртак вечер, глас пети; л. 396' – Петак вечер, глас шести; л. 404 – Вь Сꙋботоу вечерь на велицѣи вечерны, глас .и҃., до 422'; иза чега долази пишчев запис.

л. 423: *Слꙋжба ос(ве)щенїю водѣ*, до л. 429.

Записи. л. 422': Сїа с(ве)таа б(о)ж(ь)ствьнаа и д(оу)шепольѯнаа книга гл(агол)емаа ѱал'тїрь. исписа се вь монастирꙋ Милешеви храмꙋ Вьѯнес(е)нїа Г(оспод)ниа и с(ве)т(а)го Сави. при ар'хїеп(и)ск(о)пꙋ Пекскомꙋ кѵр(ь) Паїсею. и митрополитоу кѵр(ь) Логїнꙋ. и игꙋменꙋ кѵр(ь) Василїю. въ лѣт(о) ѯ҃рмд҃. ωт Х(ристо)ва Рож(дьства), а҃х҃л҃г҃. ин'дїктїωн(ь), а҃. крꙋг(ь), а҃. лꙋн(ны) ѕ҃і. епах(та) а҃. Рꙋкою многг(о)грѣшнаго чрьн'ца Ѯахарїе, ꙋл(ина), ѯ҃і. (Записи и натписи I, бр. 1247, и IV, бр. 6737, уз белешку „Запис у рук. Северинске цркве. Р. Грујић.")

Предња корица, друга пол. XVIII в.: Павел Майсторовић протопреѯвитерь.

Испод тога латиницом: Thanasia Majsztorovich.

л. 192–195', по маргини, испод текста молитава Кирила Туровског: Ѡ люди – люди – лїепе сꙋ ово м(о)л(и)тве

– бы се пристояле – ꙁа єднога игꙋмана чатити – а камѡ ли не бы ꙁа овако – грѣшна человѣка каков сам ꙗ. Павелъ Мансторовичъ, протопреꙁ(витерь).

л. 429ʼ: Сїя книга ѱалтирь мьне Павла Мансторовича протопресвѵтера Гаредачког (?) подписаю дне 28 декем(вра) 1779.

Задња корица, млађа: Сїа книга написана ιꙋлїа 170 1633 лѣта.

Иза предње корице уметнута је цедуљица с текстом исписаним од проф. Грујића: „Псалтир с молитвама. Писан у манастиру Светог Саве у Милешеви 1633. г. писао га калуђер (чрнац) Захарија (Види о томе запис на 423. листу, друга страна, у дну под текстом). Нашао сам га у Северину на црквеном тавану 1908. г. Има лепих иницијала и минијатура, нарочито на л. 226, на 342 и д.". На другој цедуљици руком проф. Грујића белешке о воденим знацима – непотпуно и недатирано.

Литература. Изложба српске писане речи 1973, 74; Богдановић 1982, 95; Суботин-Голубовић 1999, 152; Јовановић Т. 2001, 29; Васиљев 2018, 101–114.

60

МСПЦ Грујић 60

„СТАТИЈЕ" ВЕЛИКЕ СУБОТЕ И СИНАКСАР ПОСНОГ ТРИОДА

око 1560. године

Папир, 172 л., 208 × 153 мм, са различитим бројем редова: 15, 16, 18, 20. Последњи лист празан. На почетку рукописа недостају прве три свешчице, на садашњем првом листу стоји ознака првог листа четврте свешчице. Свешчице су обележене само на првом листу по средини доње маргине.

Водени знаци. Према воденим знацима рукопис је настао око 1560. године: 1) двострука котва у кругу са звездом и контрамарком Р-А, публиковао Мошин 1047 око 1560. (сл. 280); 2) варијанта истог знака, врло сл. Мошин 1033 из 1560/70. (сл. 281); 3) једнострука котва у кругу са звездом и контрамарка Р-А, публиковао Мошин 1857 око 1560. (сл. 367); 4) исти знак са контрамарком А-В, публиковао Мошин 1601 око 1560. године (сл. 334).

Писмо. У писању рукописа учествују два писара, и то: први писар пише л. 1 до 23, а други од л. 24 до краја рукописа. Писмо првог писара је врло лепи крупни полуустав оштрих и наглашених потеза, врло карактеристичан, писан црним мастилом и дебљим пером. Српске редакције с траговима ресавског правописа, с акцентима и спиритусима, с ъ у предлозима, али недоследно.

Писмо другог писара је ситнији полуустав са наглашеним стаблима код ѣ, једноногог т, доста блиско првом, али блажих потеза и линија. Слова имају наглашене танке и дебље линије, писана су црним мастилом и тањим пером. Српске редакције, сличног правописа као код првог писара.

Орнаментика. На л. 1 је нацртана уска заставица (93 × 17 мм), правоугаона, компонована од осам струкова преплета који се завршавају на угловима стилизованим гранама са листовима и пупољцима. Преплет обликује решетке, петље и полукругове. Цртеж је прецизан, изведен црним мастилом и дебљим пером. Није бојен, обојени су међупростори тамноцрвеном и маслинастомрком бојом. Заставица је рад првог писара, који пише л. 1 до 23.

На л. 24, рад другог писара, нацртана је правоугаона заставица компонована на специфичан начин. Поједини струкови преплета обликују наизменично решетке, концентричне кружне површине у низу, међусобно повезане са срцоликим површинама, које чине део спољњег оквира. На угловима су велике гране са листовима и пупољцима. Преплет је небојен, а обојено је у зеленом тону пет срцоликих површина, што даје већу пластичност заставици. Простори између решетака и петљи су, као и поједини делови, у зеленој и црвеној гами. Цртеж заставице је прецизан, рађен веома танким пером и бледом сепијом (93 × 25 мм). Испод заставице је црвени циноберни наслов и текст.

Иницијали другог писара су црвени и декоративни, стабла су им изведена са наглашеним широким и танким стаблима која су повијена, петље декоративне, гранчице на крајевима украшене запетама, цртицама и бобицама. Иницијали су изведени уз блоковну површину, делимично улазе у текст и заузимају простор од два до пет редова. На листовима 95ʼ и 118ʼ иницијали су у зеленом колориту.

На л. 74 је врло леп иницијал, стилизованих благо извијених облика, изведен у блоковну површину текста и заузима простор од 5 редова. Петље су наглашено различите: горња врло мала са црном тачком по средини и угластим завршетком, личи на птичју главу; доња петља је врло велика бокаста са украсним стилизованим биљним орнаментом у црвено-црном колориту. Украсни детаљи задебљања

су на три места где се сужава стабло слова, из којег излазе танане нити са бобицама. Из доњег дела стабла и петље пружа се стилизована грана са листовима. Иницијал је изведен сигурном и прецизном руком црвеним мастилом (сл. 79).

На л. 83 веома леп, декоративан и необично маштовит иницијал слова Ѣ, укомпонован у текст, заузима шест редова и изведен је црвеним мастилом и тањим пером.

Повез. Даске са жлебовима по рубовима које се прекидају на угловима. Пресвучене су тамномрком орнаментираном кожом. Метални штитници су на угловима и у центру правоугаоника. Сачувана је само задња корица и хрбат; капитална врпца је у црвено-зеленој боји.

Садржај. л. 1: *Припѣла пѣваемаа съ непорочнами, въ с(ве)тоую и Великоую Соуботѹ.* По блаженѣ те, поп: гл(а)с .е҃. Животь въ гробѣ положи се Х(рист)ѣ. Бл(а)женїи непорочны, итд. до л. 23. Л. 23' – празан.

л. 24: *Съ Б(о)гомь събранїе с(ве)тыми(ь) неделами(ь), и нарочитыми(ь) праздныкоми(ь), трипѣсньци начинаемо, ѿт митара и фарисѣа, и помалѹ до всѣх(ь) с(ве)тых(ь).*

Неделıа митара и фарїсеа. Стыхωс(н)
Высωко прьвствѹе цр(ь)квы далѣко боудет(ь).
Х(ристо)с(ь) бо вънѹтрь, емоуже смѣрны прїетнїи.
И добитїю нωвоу вседрьжавно смѣр(е)нїе.
Тїне д(ь)н(ь)сь пришьд(ь)ше, сп(а)сае можеши.
И не пришьд(ь)ше пакы само погоублıаеши.

л. 24': *Ѿ митари и фарїсѣи.* Въ настоещи же д(ь)н(ь) сь б(о)гомь(ь) трипѣсницѹ начинаем(ь) иже оубо мнωѕы ѿт с(ве)тых(ь) и б(о)гоносных(ь) красотодѣлатель наших(ь) ѿт(ь)ць, добрѣ и ıакоже подобаше ѿт с(ве)таго наоучив'ше се Д(оу)ха, сьложивше ωгласише. Прьвы же всѣх(ь) се сьмисли, три гл(а)гол)ю пѣсны, въ образь мню С(ве)тїе и живоначелнїе Троице, моусїкѹскы д(оу)ховнїе, иже въ истинѹ нωвын Ор'феи, великын творцъ Коз'ма, вь С(ве)тѹю и Великѹю страстѣи Г(оспод)а Б(ог)а и спаса нашего, І(со)у Х(рист)а неделю, по именованїю, крат'цѣ, коегождє д(ь)не ω краеграњеси оумисливь пѣсны итд.

л. 29': *Въ сы д(ь)нъ и неделıа блоудънаго с(ы)на.* Стыхωс(н). Свое поıад'ше сп(а)сенїе имѣнїе итд.

л. 33: *Въ сы д(ь)н(ь) и сѹбота месопоусна, рекше прѣжде оусьпшых(ь) д(оу)шь.* Стыхωс(н). Забоуди грѣхы мрьтвым(ь) Слове итд.

л. 41: *Неделıа месопоусна, еже ıес(ть) втораго пришьствїа Х(ристо)ва.* Стихωс(н). Егда соудити земли высѣм(ь) соудїи сѣдѣть итд.

л. 45': *Соубота сиропастна, въ ть д(ь)н(ь) памѣт(ь), въсѣх(ь) иже вь пѹстинıах(ь) постничьствовавшиих(ь) ѿт(ь)ць, сирѣч(ь) моужїе и жены пр(е)подобных(ь) и с(ве)щенномоученикь.* Стихωс(н). Д(оу)ше праведных(ь) иже присно прѣбивает(ь). Прьсть прибывших(ь) прїносе Слове итд.

л. 49: *Въ неделю сиропастноую, на изгнанїе Адамωво,* Стихωс(н). Земли с(и)нь Адамь, ц(а)рь земли дѣлатель итд.

л. 55': *Въ сы д(ь)нь и соубота прьва поста.* Стихωс(н). Храна коутии, гости Тїрѣнинь градь итд.

л. 58': *Неделıа православна, Стыхωс(н) въ ть д(ь)нь нед. а҃. поста.* Неподобно заточенїе икωнь. Радоую се подобно покланıаемыих(ь) видѣ итд.

л. 67: *Въ сы д(ь)нъ .г҃. неделıа поста, поклонѥнїе ч(ь)стнаго и животворещаго кр(ь)ста.* Стыхωс(н). Его же позна и тебе кланıати се, Слове итд.

л. 69': *Въ сын четвр(ь)ткъ .е҃. неделе поста иже Великаго .а҃. посница и прѣданїе.* Сего б(о)жст(ь)внаго, и ѿт всѣх(ь) канωн(ь) великаго, подобно и хытро приложи и исписа въ с(ве)тых(ь) ω(ть)ць нашь Ан'дреи ар'хїепископь Крит'скын итд.

л. 73: *Синазар(ь) несѣдал'ныци акатисту.* Стихωс(н). Въ сы д(ь)нь несѣдалное пѣнїе праздноуемь Прѣс(ве)тѣи Вл(адн)чици нашеи Б(огороди)ци за сиковоую винѹ. Иракліїю ц(а)рю самодрьжство грьчско имоущоу итд.

л. 79: *Соубота с(ве)томѹ и праведномѹ Лазароу.* Стихωс(н). Аще далеко стоить Х(ристо)с(ь) плѣните. Животь Словѣ сьмрьти Лазаровѣ еси итд.

л. 82': *Неделıа врьбнаа.* Стыхωс(н). И дѣты въ ωбличенїе моужїи безоумных(ь), Вѣт'ви дрьжеще бл(аго)словıают' те, Слове итд.

л. 85: *С(ве)тын и Великын понедельκь, праздноуемь Іωсїфа Прѣкраснаго и исьх'шои смоковници.* Стихωс(н). Алкает ти Б(ог)ь сп(а)сенїе любимче итд.

л. 89: *Въ с(ве)тын и Великы вторныкь.* Ї. д(ѣ)вь. Стыхωс(н). Аще д(ѣ)вы затвори б(о)жствено бракоу итд.

л. 92: *С(ве)таа и Велика Срѣда ω жене блѹднѣи.* Стыхωс(н). Смѣшаи мѵро сльзными каплами твоими итд.

л. 95: *С(ве)тын и Великы Четврткь.* Стыхωс(н). Своıа бо вечера, Пасцѣ бо законѣ въноситъ. И Пасхоу новоу крьвь тѣло Вл(адн)цѣ итд.

л. 102: *Въ с(ве)тын и Великын Пет(ь)кь.* Стыхωс(н). Живь еси Б(ог)ь мрьт(ь)вь на дрѣве итд.

л. 110': *Въ с(ве)тын и Великын Пет(ь)кь на .ѕ҃. час(ь) слово Григорїа миниха и прѣзвѵтера, бывшаго игоумена вь ωбители Дечанскои. О еже оузрите животь вашь висещь прѣд(ь) очима вашима реченное Мωѵсеомь пророкомь на Іоудѣе.* Бл(аго)с(ло)ви о(ть)че. Мωѵси великын, иже море прѣсѣкын, иже фараωна казнивын сь Егѵптом(ь) итд.

л. 118': *Въ с(ве)тоую и Великоую Соуботѹ.* Стыхωс(н). Тоуне съхранıаеши камень коустодїе. Не оудрьжит бо гробь самого живота итд.

л. 121: *Въ с(ве)тоую и Великоую неделю Пасхы Стыхωс(н).* Ногама надскака сьмрьть Х(рист)е мои итд.

л. 126: *Недела Фомина, рек'ше нова*, Стыхос(н). Како вънидє вьноутрь двєрємь затворєнοмь итд.

л. 129': *Недела ,г̃, по Пасцѣ мироносицам(ь)*, Стихос(н). Д(ь)ноу правде въ нощи оучит се Никодимь итд.

л. 134: *Недела .д̃. по Пасцѣ, ѡ раслаблєннѣм(ь)*. Стыхос(н). Сътєгни раслаблєннѣ всѣ тѣло итд.

л. 136': *Въ срѣдȣ срѣдопетдесетници*. Въ срѣдȣ раслаблєнаго срѣдопєтдєсєтницȣ празноуимь праздникь итд.

л. 139': *Недела .є̃. о жене Самарининѣ*. Стыхос(н). Жено что кьсниш помєтни вѣдро свое итд.

л. 145': *Недела .ѕ̃. слѣпца*. Стыхос(н). Ѡпльванїє новѡ ѡт оуст'нь прѣтихых(ь) итд.

л. 150': *Чет(врьтъ)к(ь) .є̃. нед. Възнесенїе І(соу)са Х(рист)а С(ы)на б(о)жїа*. Стїхос(н). Скоро врат(а) ѡтвръзают(ь) агг(е)лы н(е)бȣ итд.

л. 154: *Недела с(ве)тых(ь) ѡт(ь)ць т̃и̃і̃. иже въ Никеи*. Стыхос(н). Тлѣнїє прославлєємь сп(а)снѣи вѣрѣ итд.

л. 159: *Недела петидесетници*. Ст(и)хос(н). Скорости Д(оу)ха и крѣпости авлає єстьство, Голȣбь прьво н(и)на же ѡп'нь сє видить итд.

л. 161': *Въ понеде(л)н(и)к(ь), Прѣс(ве)т(а)го Д(оу)ха*. Ст(и)хос(н). Въсако диханїє славить Г(оспод)на Д(оу)ха итд.

л. 167: *Недела всѣх(ь) с(ве)тых(ь)*. Ст(и)хос(н). Г(оспод)а моєго всѣ пою любымїє итд. до л. 171'.

Записи. л. 23': 28. мај 1889.го. Коста Атанасјевић од Цариградсћи наије Велићи Цекмеђе (?).

испод: 1889. маја 29 дође од Пећи Раде Андре Радевић.

л. 172, запис из поч. XIX в.: Величи дȣше моя Г(оспо)да, Возрадовалася дȣхъ мои о боѕе спасе моємъ. Ко призри на смирене се бо ѿ нине да блажи мя вси роди.

л. 172', иста рука: Сия дȣше полезная книга мне грешногъ ереа Димитрия попа Савовича ѿ места Призрена на лета 1807 месеца иолия ден 2. Призрен.

Друга рука, невешто: Книга попа Димитрие попа Савићъ ѡ место Призрена месеца ноемрия. Знети се листа 100 109.

Литература. Богдановић 1982, 99; Суботин-Голубовић 1999, 220.

61
МСПЦ Грујић 61

АПОСТОЛ
друга четвртина XV века, са додацима
из средине XVI века и средине XVII века

Папир, 253 л., 250 × 130 мм, са по 25 редова на страни. Почетак је изгубљен као и више листова из средине. Листови су приликом преповезивања обрезани и смањен је формат основног дела рукописа. Највероватније да су тада припојени основном делу рукописа делови из XVI века (л. 90–95 и 253); и XVII века (л. 131–173', 190–195'). Основни део рукописа је од л. 1 до 89', 96 до 130', 174 до 189' и 196 до 252. Први лист је врло мали одломак са по два до три слова на маргини; л. 4 је такође мали одломак. Сачуваних више редова текста у горњем углу; од л. 5 сачувана је доња половина. Недостаје неколико листова на почетку рукописа; иза л. 4 највероватније недостају два до три листа; иза л. 5 један лист; иза л. 13 вероватно три листа; иза л. 17 два листа; иза л. 23 два до три листа; иза л. 29 три листа; иза л. 32 највероватније пет; иза л. 34 два; иза л. 50 и 58 по један лист; иза л. 130 сачуван је мали фрагмент; иза л. 175, 187, 188 и 247 по један лист; иза л. 177 и 182 недостаје по један лист; иза л. 183 неколико листова. Месецослов је испретуран (л. 226'–240), али је стање фиксирано конзервацијом.

Водени знаци. Основни део рукописа према воденим знацима је из друге четвртине XV века (1440/50): 1) маказе, сл. Брике 3661 из 1438. године (сл. 209); 2) варијанта истога знака, сл. Брике, 3663 из 1445. (сл. 210); 3) три брда, сл. Задар, Jacobus qu Ostoye I, 1431/32. (сл. 211). Додатак (л. 90–95) према воденим знацима је из 1550/60. године: 4) котва у кругу са звездом и контрамарком Р-А, публиковао Мошин 1856 из 1550/60. (сл. 212). Каснији додатак (л. 131–173 и 190–195) је из средине XVII века: 5) јагње у картушу са контрамарком Р, врло сл. Мошин-Гроздановић II, 274 из 1647. године (сл. 213).

Писмо. Основни део рукописа исписан је бледом сепијом средњим калиграфским полууставом, који је по општем изгледу мало развучен. Наслови и важнија места и почетна слова писана су црвеним мастилом. Српске језичке редакције до ресавског правописа, с једним ь, с ретким акцентима; ѡ с високом средином, двоного т, ѣ са дугачком левом квачицом, тропотезно ж, једнострано ч, „очно" о, више облика за в, д са повијеним кратким ножицама.

У додатку из XVI века (л. 90–95 и 253) ситни лепи полуустав, писан сепијом и тањим пером. Почетна слова наслови и важнија места у тексту писана су црвеним мастилом. Српске језичке редакције с траговима ресавског правописа: с акцентима и спиритусима, с ъ у предлозима и сложеницама, с ь на крају речи, али и у коренима -скрькь и сл.

У додатку из XVII века (л. 131–173', 190–195') средњи полуустав са брзописним елементима, писан црним мастилом. Почетна слова, наслови и текст који се истиче исписан је црвеним мастилом у коме има доста гвожђа, тако да су нека слова потамнела а нека избледела. Српске језичке редакције с траговима ресавског правописа.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Рукопис је конзервиран, а повез рестауриран. Старе даске нису сачуване, а кожа ранијег повеза фрагментарно је очувана и налепљена на нову. Првобитна кожа је тамномрке боје орнаментирана, орнаменат је излизан а кожа је оштећена и црвоточна. Према сачуваним зооморфним мотивима и орнаментима геометријско-биљног стила, компоновању основе и употребу широких паралелних линија, може се рећи да је припадао старијем типу повеза XIV и XV века.

Садржај. Апостол.

л. 1: уски одерак листа, садржај се не може одредити.

л. 2: …жа ѿ Б(ог)а извѣствованна вь ва(сь) силами и чюдесе и знамении – Дела апостолска II, 23; прекида на одерку л. 4 – абие же оутв(рьдистѣ се) плеснѣ, и глезнѣ … ста и хожда… вь црковь … (ДА III, 8); на другој страни истог одерка – …ете. ѩко своею силою и … (ДА III, 12); прекида на истом одерку – праведнаго … (испро)систе моу … начел… его (ДА III, 15). Опет наставља на одерку л. 5 – … (не чло)вѣкомь(ь) нь б(ог)оу (ДА V, 5); прекида на крају стране – рци ми аще на толицѣ село ѡ… (ДА V, 8); наставља на другој страни одерка – людехь многа. и бѣхоу єдинодоушно вьси вь притворѣ соломони (ДА V, 12); опет прекида на крају листа – на постелѣхь и на ѡдрѣхь … (ДА V, 15). Наставља на л. 6: …вати по(до)баеть б(о-го)ви паче (ДА V, 29).

Нови прекид иза л. 13: И слѣзоста ѡба на водоу, филип' же и каженикь, и кр(ь)сти его. егда … (ДА VIII, 39); наставља на л. 14 – видѣвь вь видѣни ѩвѣ, ѩко вь час(ь) .є. д(ь)не (ДА X, 3).

Опет прекида на л. 17': моужие Кипрьсцїи и Киринеисцїи, иже вьшь … (ДА XI, 20); наставља на л. 18 – …вы с(ы)не дїаволовь, враже всакое правди (ДА XI, 10).

Прекида на л. 23': Соущимь вь Антиохїи и Сирїи и Киликїи братїи, иже ѿ е(зикь) … (ДА XV, 23); наставља на л. 24 – … (при)дите, и приноуди нас(ь) (ДА XVI, 15).

Прекида на л. 29': сказае мисан'ми быти Х(рист)а И(соу)са, Кон'ць срѣдѣ. (ДА XVIII, 28); наставља на л. 30 – … (Ари)стар'хь и Секоундь (ДА XX, 4).

Прекида на л. 32': прїидохомь вь Кесарїю. И вьшьдь(ше) … (ДА XXI, 8); наставља на л. 33 – …стры Павловиковь, пришьдь и вьлѣзь вь пльк (ДА XXIII, 16). Опет прекида на л. 34 – и к тебѣ посла, повелѣвь клє(ветати) (ДА XXIV, 8); наставља на л. 35 – … ѿвѣщати, ѿвѣщавь Павлови, рече (ДА XXV, 9).

л. 44': *Сказанїе Іаковлꙗ посланїа*; л. 45: *Сьборное Іаковлє посланїе*. Прекида на л. 50' – рыдающе ѡ страстехь ваших(ь) грядоущихь. богать … (Јак. V, 1); наставља на л. 51 – … (во)лещаго, и вьздвигнеть его г(оспод)ь (Јак. V, 15).

л. 51: *Сказанїе сьборномоу посланїю петровоу .а҃.моу*; л. 52: С(ве)т(а)го ап(о)с(то)ла Петра посланїе сьборное .а҃.; прекида на л. 58' – вьси же дроугь дроугоу повиноующе се, смѣрено … Наставља на л. 59 – … ѿ Б(ог)а гла(гола)ше се (из Сказанија Другој Петровој посланици); л. 59': *Тогожде ап(о)с(то)ла Петра сьборное посланије второ*.

л. 64': *Сказанїе Іѡанновоу посланїю .а҃.моу; л. 65': С(ве)таго Іѡана Б(о)гослова сьборное посланїе .а҃.е.*

л. 70: *Сказанїе Іѡанова посланїа .в҃.го*; л. 73': *С(ве)таго Іѡана Богослова сьборное посланїе .в҃.е.*

л. 74: *Сказанїе Іѡанова .г҃.го посланїа*; л. 74' – *С(ве)таго Іѡана Богослова сьборное посланїе .г҃.е.*

л. 75': *Сказанїе Іоуды сьборномоу посланїю*; л. 76 – *Сьборное посланїе апостола Іоуды.*

л. 78: *Сказанїе їже кь Римлꙗном(ь) посланию с(ве)таго апостола Павла*; л. 80' – *С(ве)таго апостола Павла посланїе кь Римлꙗномь.* Л. 95' остављен празан, али у тексту нема прекида.

л. 105: *Сказанїе еже кь Коринтом' .а҃. посланїа*; л. 106' – *Кь Коринѳом(ь) прьвое посланїе с(ве)таго апостола Павла.* Текст је оштећен при крају – прекида се на л. 130' (гл. XV, 52) – мрьтвїи вьстаноуть неистлѣ…; иза тога је изгубљен 1 лист, а од следећег, л. 131 на којем се налазио крај посланице, остао је уски одерак (XVII век).

л. 131' (одерак): *Сказаније II посланице Коринћанима* – текст се чита на л. 132 – (оному) велить прїет въ тое же. Оучить о законѣ …, онда *Къ Коринтѡм(ь) второе посланїе с(ве)таго апостола Павла.*

л. 148: *Сказанїе еже къ галатом(ь) посланїю с(ве)таго апостола Павла*; л. 148': *Кь Галатом(ь) посланїе с(ве)таго апостола Павла.* Л. 155' остављен празан.

л. 156: *Ска[за]нїе иже кь Ефесом(ь) послание с(ве)таго апостола Павла*; л. 157' – *Кь Ефесом(ь) посланїе с(ве)таго апостола павла.*

л. 165: *Сказанїе иже кь филипїсеом(ь) посланїе с(ве)таго апостола Павла*; л. 165' – *Кь Филипїсеом(ь) послан(їа) с(ве)таго апостола Павла.*

л. 171': *Сказанїе Коласис'комоу посланїю с(ве)таго апостола Павла*; л. 172 – *К' Коласаем(ь) посланїе с(ве)таго апостола*

Павла. Текст прекида на *л.* 175' – вышнаа мѹдрьствѹите, а не ꙁе... (III, 1); наставља на *л.* 176: ... (пѣ)снѣхь д(ѹ)ховнихь, вь бл(а)годати поюща (III, 16).

л. 177': *Сказаніе иже кь Солѹнꙗном(ь) .а҃.мѹ посланию с(ве)таго апостола Павла*; међутим, текст Сказанија, који се налазио на идућем изгубљеном листу, недостаје; *л.* 178 – *Кь Солѹнꙗном(ь) .а҃. посланиє с(ве)таго апостола Павла*; текст прекида на *л.* 182' – и мр(ь)твыи ѡ Х(рист)ѣ в(ьскрьсноуть) ... (IV, 16); наставља на *л.* 183 – ... мирьствѹите вь нихь (V, 13).

л. 183': *Сказаніе иже кь Солѹнꙗном(ь) .в҃.мѹ посланию с(ве)таго Павла;* прекида на *л.* 183' – доблестьвнѣ трьпещих(ь) ꙁа Х(рист)а, и ѹтѣшаѥт' же ихь ꙗко ... Текст посланице је изгубљен.

л. 184: *Посланије к Тимотеју I*, почетак је изгубљен заједно са Сказанијем – ... (сьвѣ)сти бл(а)гыи, и вѣры нелицемѣрны (I, 5). Прекида на *л.* 187' – аще ли каа вдовица чеда или вьноуче ... (I Тим. V, 4); наставља на *л.* 188 – ...рьвеніе, хоулы, непщеваніа лоукаваа (I Тим. VI, 4); опет прекида на *л.* 188' – ц(а)рь ц(а)рствоующимь и Г(оспод)ь ... (VI, 15).

л. 189: *Сказаније* II *посланици Тимотеју*, без почетка – ... вьꙁвѣщаѥть ѥмоу ѡтрицати се боуихь истеꙁаніи, *л.* 189' – *Кь Тимоѳею .в҃.е посланіе с(ве)таго апостола Павла.* Л. 172 остављен је празан, али у тексту нема прекида.

л. 194': *Сказаніе иже к' Тітѹ посланіа с(ве)таго Павла апостола*; *л.* 195: *К' Тітѹ пос(ланиє) с(ве)таго апостола Пав'ла* (исписано на маргини).

л. 197: *Сказаніе иже кь Филимонѹ посланію с(ве)таго апостола Павла*; *л.* 198' – *Кь Филимонѹ посланіе с(ве)таго апостола Павла.*

л. 200: *Сказаніе иже кь Євреом(ь) посланію с(ве)таго апостола Пав'ла*; *л.* 201: *Кь Єврeом(ь) посланіе с(ве)таго апостола Павла.*

л. 226': *Сьбор'никь сь Б(ого)мь .в҃і.мь м(е)с(е)цемь скаꙁоуѥ главы коѥмоуждо ап(о)с(то)лоу иꙁбран'ным с(ве)тимь и праꙁдникомь.* У месецослову су:

л. 236: 14 јан. Иже вь с(ве)тихь ѡ(ть)ца нашего Савы прьваго ар'хїепископа срб'скаго;

л. 237: 13 феб. Памет' преподобнаго ѡ(ть)ца нашего Сѷмеѡна новаго мѷроточца.

л. 240': *Начело с(ве)тѣи и велицѣи .м҃.ци соуботамь и неделамь'.* Прекида на 241 на алилуарију Духов. Понедељак – Д(оу)хь твои бл(а)гыю не ѡт ...; наставља ситним писмом на *л.* 248 – Нед(елꙗ) ꙁ҃і. Кори(н)ѳ. гл. рп҃в итд.

л. 249: *Прокыми'ни і аллилоуиари вьскр'сніи ѡсмими' гл(а)сом(ь)*; *л.* 249' – Прок(ымни) і аллилоуари д(ь)нев'ны; *л.* 250 – Прокими'ні ап(о)с(то)ли и аллилоуары ѡб'щи с(ве)т(и)мь имже ѥгда творимь слоуж'боу, до *л.* 252.

л. 252', каснији додатак: *М(о)л(и)тва с(ве)таго апостола Павла ѡт ꙁміе.*

Записи. *л.* 20–31, по маргини XVIII в: Сїа – книга – глаголемая – апостол – храма – с(ве)т архангелскаго – михаїла – ї гаврила – прочи – беꙁплотны – силъ.

л. 202, на маргини: М(о)л(итва) ѡт ꙁапора водї. Напиши скотѹ, итд.

л. 253 – скинут са задње корице: невештим рукописом писмо неком човеку, слабо читљиво.

На предњој корици залепљене су цедуљице с белешкама: „Број ex 1647. *Апостол.* Рукопис из краја XIV или поч. XV века. Нађен у с. Велика Мучна – Хрватска“. „Од 9. Ред. 4, Бр. 9.“. Испод тога плавом оловком: „PAKRAC“.[14]

Литература. Богдановић 1982, 21; Јовановић Т. 2005, 49–60.

62

МСПЦ Грујић 62

СКРАЋЕНИ ОКТОИХ

писар поп Вукослав, Слатина – Црна Гора, Бјелопавлићи, прва четвртина XVI века

Папир, III + 228 *л.*, 175 × 225 мм, са 23 или 24 реда на страни. Рукопис је без почетка, са више изгубљених листова у средини. Свешчице су обележне на почетку и крају по средини доње маргине. Свешчица 1 има само три листа. Свешчици број 4 недостаје пет листова, у свешчици 8 сачувана су последња два листа. У свешчици 11 првом листу недостаје доња половина, у 16. свешчици недостаје први лист. Свешчице 24 и 15 су два пута обележене, а свешчица 26 је обележена црвеним мастилом и недостају јој прва два листа. После свешчице 26 листови нису обележавани. Рукопис је био рестауриран у XVIII веку и тада су на место изгубљених листова додати следећи листови који су празни: 4, 22–23, 52–55, 114 и 219–228.

Водени знаци. Према воденим знацима рукопис је настао у првој четвртини XVI века (1510/20. год.): 1) тијара са иницијалима З-М, сл. Брике 4910 из 1503. године (1514/17) (сл. 214); 2) кардиналски шешир са иницијалом P, сл. Брике 3496 из 1504. (сл. 215); 3) исти знак са иницијалом А, врло сл. Пећ 22 из 1515/25. (сл. 216). У додатним деловима и при повезу: 4) једнорог, врло сл. Београд, МСПЦ Грујић 63

[14] Није сачувано.

из 1715. године (сл. 217); 5) делови неког нејасног грба из истога доба (XVIII века).

Писмо. Врло леп и необичан средњи полуустав са брзописним потезима, танким и дебелим линијама код појединих слова. Потези линија су нагнути и иду с десна на лево. Слова су врло карактеристична: в – горња петља која се угласто спушта до доње петље, као кифла, д са наглашеном танком и дугачком десном ножицом; два облика за ж, необично слово к, ствара се утисак западнога типа јер је развучено; н са скраћеним предњим стаблом, ж са стаблом које се не диже изнад сецишта, карактеристично ю са пречкицом на горњој линији итд. Српске језичке редакције, без трагова ресавског правописа. У додацима – полуустав XVIII века.

Писар овога рукописа је поп Вукосав у Белопавлиће у селу Слатина.

Орнаментика. На *л.* 93 заставица правоугаона плетена у црвено-белом колориту, остављена недовршена.

На *л.* 93' је правоугаона заставица (93 × 17 мм) компонована од геометријско-биљног орнамента. Преплет на крајевима има угласте цветове. Спољњи оквир чине полулучне површине преплета. Цртеж је црни преплет, небојен, а фон заставице је у тамноцрвеној боји. Изнад је црни крст са криптограмом І҃С Х҃С Н҃ К҃А.

На *л.* 108, који је волантан, нацртана је заставица (100 × 11 мм) у облику стилизоване плетенице. Широки преплет у два крака, један црвени а други небојени, формира плетеницу. Крајеви преплета на угловима завршавају се зракасто постављеним листовима. Изнад заставице је испреплетени орнамент од кога је остао само фрагмент, јер су маргине рукописа сечене. Цртеж је рађен црним мастилом и дебљим пером.

На *л.* 131 нацртане су две заставице (100 × 13 мм), једна изнад друге. Прва заставица је геометријско-биљнога стила, истога типа као на *л.* 93', а затим иде друга. Између њих је црвени крст са криптограмом І҃С Х҃С Н҃ К҃А. Једночлани преплет таласасто изломљен обликује заставицу. Два паралелна струка истога преплета по средини формирају велики чвор да би се раздвојили и ишли паралелно лево и десно. Цртеж је црни, а преплет је у тамноцрвеном колориту. Изнад заставице је црвени крст са криптограмом. Испод је нацртан портрет старца недовршен. Можда портрет писара.

На *л.* 206' је недовршена заставица (95 × 19 мм) великог формата. У доњем делу недовршене заставице је друга, уска уоквирена. На црном фону је прецизном руком нацртана стилизована грана таласасто изломљена са палминим листовима у црвеном колориту, а цртеж је црн. У горњем делу недовршене заставице је већи плетени црвено-жути чвор.

Наслови, важнија места у тексту као и сва почетна слова писана су црвеним мастилом. Главни део текста писан је црним мастилом и тањим пером.

Маргине рукописа су сечене, па је формат рукописа смањен.

Повез. Даске косих рубова према унутрашњим странама пресвучене су светлоцрвенкастом орнаментираном кожом. Орнаменти су комбиновано из старијег и новијег времена. Ребра су на хрбату, а капитална врпца је у сивој боји. Предње корице имају по средини квадратни медаљон у коме се налази други округли. Оквир је украшен мотивом бесконачне осмице. У угловима су гранчице с палминим лишћем. Задње корице имају као орнамент косе решетке.

Садржај. Скраћени октоих.

л. 1: *Велика вечерња у суботу вечера, I гласа,* без почетка – … дароуєши вьскр(ь)сеніє – стихира на Господи вьꙁвах. Л. 2 – канон на повечерју; прекида на *л.* 3, те је настављен у XVIII в. на идућем *л.* 4, али и ту прекида на крају стране на седалну иза 6. песме канона; *л.* 4' – празан. Наставља на *л.* 5 – вьскр(ь)сеніємь тебѣ славимь тли потребителѩ – седалан на првом стихологију на јутрењи у недељу.

л. 15': Въ неделю вечерь на господи вьꙁвахь стыхеры … глас .а҃. Прекида на *л.* 21' – блоудеща ме на поутехь погибели, и вь ровь сьгрѣшеньни вьпадающа ѡбрати х(рист)е и кь неꙁаблоуднѣи стьꙁе … и други тропар 6. песме канона на јутрењу у понедељак I гласа. Иза тога су улепљена два празна листа.

л. 24: … єдина божствьноє жилище с(ы)ноу вьпльщьоущоу се соущи – богородичан на Господи вьꙁвах на *вечерњи у понедељак вечера I гласа.*

л. 33: Вь вторникь вечерь … глас .а҃.

л. 43: Вь Срѣдꙋ вечерь … глас .а҃. Прекида на *л.* 51' – Моукы прѣтрьпевше ꙗкоже беспл'тны Х(ристо)вы страдалци, все беспльтніє врагы … 4. стих у „Блаженима“ исте службе. Иза тога су улепљена 4 празна листа, место изгубљених на којима се налазила читава *служба Четвртка.*

л. 56: … чл(о)в(ѣ)ка. Тем же ꙁовоу ти, Слава силє твоєи Г(оспо)ди – ирмос четврте песме канона *на јутрењу у Петак I гласа.*

л. 61': Вь Петькь вечерь ... глас .а҃.

л. 75': Вь Сѹботѹ вечерь на Господи вьзвахь, на малеи вечерни ... гл(а)с(ь) .в҃.; л. 77 – На велицѣи вечерны.

л. 92: Вь Сѹботѹ вечерь на малеи вечерни ...гласњ .г҃.; л. 93' – На велицеи вечерни.

л. 108': Вь Сѹботѹ вечерь на малеи вечерни ... гласњ .д҃.; л. 110 – На велицѣи вечерни. Прекида на л. 113' – Раздѣленоу неизречено лици б(о)ж(ь)ства и сьединаемоу дрьжавою ... други тропар 4. песме канона на повечерју исте службе. Иза тога је један лист празан. Наставља на л. 115 – и сего ради единотрочно б(о)гоначеліе славимь – други тропар шесте песме истог канона.

л. 131': Вь сѹботѹ вечерь на малеи вечерни ... глась .е҃.; л. 132': На велицеи вечерны.

л. 149: Вь сѹботѹ вечерь на велицѣи вечерни ... глась .ѕ҃.

л. 165': Вь сѹботѹ вечерь на велицѣи вечерны ... глась .з҃.

л. 181: Вь сѹботѹ вечерь на велицѣи вечерны ... глась .и҃.

л. 197': Свѣтилни прѣз(ь) неделю.

л. 199: Троичны осмогласныка ихже поемь вѣликы пость и вь проче посте егда нес(ть) тропара.

л. 200: Свѣтилны еv(аг)гa'скы и ст(и)х(и)ры осмымь гласовомь.

л. 206': Антифоне страстемъ (на јутрењи Великог Петка). На крају, на листу 218': Скончаніе страстним(ь) антифоном(ь) – касније, руком XVIII в.

Записи. л. 135, на дну стране црвеним, писар: правило петое свѣтоу трислчномѹ (л. 136) писа ра[бь] б(о)жи попь воукослав(ь) (л. 137') писа смерени с(ве)ще(ни)кь.

л. 139': опитах перо, црним мастилом.

л. 148': искоусих, црним мастилом.

л. 164: вѣлопавлиће. ѹ селѹ. слатини (црвено – све писар).

л. 172: коушах перо (црно, прецртано црвеним).

л. 196': Сию и бож(ьст)внѹ книгѹ писа старць Никодимь за свою дѹшѹ попѹ Вѹкѡвою и іа мѹ дадо .в҃. аршин(а) платна да се не има та книга породати (?) – запис из доба рестаурације у XVIII веку.

л. 197, на крају последње службе Октоиха, црвеним, руком писара: дописах(ь) сіе м(е)с(е)ца авгоуста .і҃. днь.

л. 199'-200, XVIII в., избледело: Сиа и божствна (?) книга – попа Вѹкомана.

л. 218': невешти запис о поменима.

л. I, оловком, брзописом XVIII век, избледело – Еv(а)г. от Лѹки ... что есть и что такѹет, блажена вѣровавшіа яко бѹдеть саврешеніе итд. – о Богородици и даље подаци о животу Богородице.

л. 206': на крају текста, у празном правоугаонику с украсом у средини, касније: Doxa patri ke Jo – Diornale et lunario dell anno Bigeg Filie MDCCVIII korrendo L Anreo numeri 18' littera Dominikale a cielo I solare g.l initione Romanni.

л. 228, XVIII в: Афанасіе б(о)жїи (?).

л. 228': – нг мзков (?);

одмах испод: ѱѱмз а сада ѱскє (1717 год.), поновљено; затим: н тр о п ч ѱ с к л м н тр о п ч ѿ с к л м н тр о п ч ц с к л м н тр о п ч з с к л м н тр о п ч ѿр с к л м н тр о п ч з с і к – пошто се поједине групе слова стално понављају, можда је кључ за неки тајнопис.

Va leto 1717 dogod nacho (?) da ima 622 leta kako se Razluchise latini ot Pravoslavnie vere christianskie i napadose na lutrija ex (?) Trkletim petrom Gugnivim. Ovo upissassmo mjeseca julia dan 20 na svetoga Iliu u Mihnovju (?).

Задња корица: С(ынь) Ноев Мѹнат (?) всѣли Г(оспод)ь ва вастотніе страни и пріев дар от Б(ог)а и васакои хитрости наоучив се не вржє (?) законѹ наоучив се и тои прво ц(а)рствовати наче на земли въ вѵвилонѹ въ лѣто ґр (3100).

Vazdoy (?) bogorodica obrache razboynich dnei 6 i toy by verni razbojnik.

От адама до ц(а)ра Лазара коіа ѕѿчз лѣтъ крѹгь санца тогда бис(ть) іа а лѹнѣ а індиктѡн гі епахт е тогда прилоучи се.

От с(ве)таго саве до сада нако ѹчѕ лѣта (496) ѧѱіз (1717).

сп (280) лѣть до сада нако како расѹше Тѹрци Србскѹ землю и ѹзеше Раваницѹ.

На предњој корици залепљене су две цедуљице с белешкама проф. Грујића: „Број ех 1644. *Октоих – извод*. Рукопис из XV. века. Нађен у с. Субоцка – Славонија“; „Од. 9. Ред. 3. Бр. 9“.

Литература. Богдановић 1982, 77.

63

МСПЦ Грујић 63

НОМОКАНОН СКРАЋЕНИ, ИЗ МАНАСТИРА БЕШЕНОВА

писар Теофан, 1715. година

Папир, III + 124 л., 185 × 125 мм, 18 до 20 редова по страни. Текст је читав.

Водени знаци. 1) Три полумесеца са контрамарком Z, сл. Београд, САНУ 296 из 1712. године, и сл. Велков-Андреев 533, 533а из 1718. године (сл. 218); 2) исти знак са контрамарком A-Z, сл. Николајев 361 из 1720. (сл. 219); 3) исти знак са непознатом контрамарком A-T, (сл. 220); 4) исти знак са иницијалом M испод знака и контрамарком G-M-Z, врло сл. Велков-Андреев 472, 472а из 1712. (сл. 221); 5)

исти знак са контрамарком Z-T, сл. Велков–Андреев 486, 486а из 1714. (сл. 222). При повезу: 6) једнорог, врло сл. МСПЦ Грујић 62, (уз повез) с почетка XVIII века (сл. 223).

Писмо. Полуустав с облицима из XVII и са почетка XVIII века. Српске језичке редакције, с акцентима и спиритусима, с траговима ресавског правописа код употребе ъ у предлозима, ѕ – ѕвѣзда, ѕвѣры итд.

Орнаментика. Орнаментика је скромна. На л. 102' је нацртана правоугаона заставица (87 × 10 мм) – положена стилизована гранчица. Цртеж је прецизан, изведен црним мастилом и тањим пером. Има само неколико црвених иницијала украшених скромних детаљима, а на крајевима су китњасте гранчице (л. 1, 10, 30, 59', 77). На л. 123, изнад писаревог записа, нацртана су три цвета у црвено-белом колориту.

Повез. Картонске корице у полукожи пресвучене су црвенкастомрком орнаментираном кожом. Обе корице су обликоване идентично, оквир с ромбоидним украсом у централном делу и цветним детаљима у угловима. На предњим корицама је позлата. Сачувани су трагови каишева који су затварали рукописе.

Садржај. Номоканон.

л. 1: *Правило законикъ съ Б(о)гом(ь) с(ве)тым(ь) начело сътворихом(ь).* Прьвее поученїе къ оцем(ь) д(ух)овним, како вим(ь) бити им подобает(ь), и како еже без повѣленїа архїеренскаго не подобаеть им прїимати приходещых(ь) помишленїа.

л. 2': О исповеданїи кающаго се; л. 7' – Іоана постника сїе ес(ть) разсужденнїе.

л. 10: *Како подобаеть д(у)ховнїим(ь) о(ть)цем(ь) строити исповѣдающих(ь) имь.*

л. 13: *Номоканонь сїречь правило законик, имѣен по съкраенїю правила с(ве)тых(ь) ап(остол)ь и с(ве)тых(ь) саборь, и великаго Васїлїа и другых(ь) с(ве)тых(ь).*

л. 19: *От житїа с(ве)таго Андреа иже Х(рист)а ради юродиваго.* Впрошень бывь вѣсь от прѣблаженаго андреа итд., онда наставак правила.

л. 30: *Никифора патрїарха констатина града правило ѕї.*

л. 39: *Събранїе от разлчных(ь) правиль о еже каа съгрѣшенїа възбранают не бити с(ве)щенику. вънми сь опасенїем(ь)*; л. 41' – О възрастѣ ружкополагаемїих(ь); л. 42' – О еже како подобаеть крьщати дѣты итд.; л. 45 – О вѣлицеи ѿци і ѡ высакои среде и пе(т)к(у) с(ве)тых(ь) ап(осто)ль правило ѯѳ итд.; л. 48 – Когда дльжны сут(ь) причещати се иже право живущы.

л. 48': *Разлчнїи главизнїи съкращены събранїе от иного номоканона о с(ве)щенницех(ь).*

л. 56: *О ржкоположенїи правило кѳ с(ве)тїхь ап(осто)ль* итд.; л. 59' – О отлученїи безь словѣснѣмь, итд.; онда о монасима.

л. 74': *О с(ве)тѣи и велицѣи ѿци и въсакои срѣдѣ и пѣткх правило с(ве)тых(ь) ап(осто)ль.* Аще епископь, или прѣзвитерь, или дїаконь, или чьтць или певьць не постит се въ вѣликыи пость, итд. – тумачења Зонаре, Атанасија Великог патријарха Никифора и др.

л. 80: О чаровницѣхь; л. 81 – О вурьколацѣхь; л. 82' – О мѣре сугубых(ь) въпрошенїе.

л. 83: *О устроенїи пѣснопетїа въ главизны кратцѣ от правиль*: VI сабора и др.

л. 85: *Книга свѣдѣтелнаа ка архїерею о хотещїих(ь) прїети с(ве)щенодѣиства степен(ь).*

л. 85': О д(у)ховнем(ь) сьродстве; л. 86 – От иныхь правиль събрато – о свештеницима, монасима; л. 90' – Вѣдомо буди о съкращенїи поста.

л. 92: *Іоанна постника съкращенїе.*

л. 94–102: *Сказанїе правилом(ь) сиреч(ь) скара* – преглед садржаја претходног дела од 333 главе.

л. 102': *Вѣдомо да ес(ть) како обрѣтохомь типикь въ С(ве)тѣи Горы таже и въ Іерусалимѣ.* Хотѣщымь вънимати инокомь и въсѣмь боещим се Б(ог)а ѡ правилѹ днѣвномѹ итд.

л. 103': *О степенѣх(ь) сьродства, убобь разѹмительно, от разлчних(ь) сложенное от захарїи с(ве)щенника, нарицаемаго Марафарь, и епитропа въселенскаго патрїарха кѵр(ь) Іоасафа протлькованно бысть.* Манѹила їеродиакона и великаго хартофилака великои црькви сказанїе простеишее итд.

л. 113: *О с(ве)томь крьщенїи* итд. – тумачења Арменопула, патр. Марка Александријског, Теодора Валсамона патр. Антиохијског, Матеја Властара и др.

л. 122 – О с(н)еположенїи. Des. До зде законикѹ (л. 123).

Записи. л. 123, на крају текста, руком писара: Ѳеофань іер'монах(ь) вашего прѣос(ве)щенства въсегдашни слѹга.

л. 1, изнад текста: Ѧ аще тѐ законикъ.

л. 49: почетак је брисан (Помени Господи?) чрьтавшаго повѣленїем(ь) с(ве)теншаго митрополита Г(осподи)на кѵр(ь) Вѵкентїа словеносрьб(ь)скаго ѦѰѕї въ монас(ь)тири зовомом(ь) Бешенов(о).

л. 97: два ретка црвеног записа брисано је, испод тога црним – Ѳеофань грѣшних(ь) чрталь.

Записе на л. 49, 97 и 123 објавио је Љуба Стојановић у *Зап. и натп.* бр. 7459 уз белешку: „Запис на л. 49, 96 и 122 у типику манастира Ремете под сигнатуром 30 IX. – В. Ћоровић“.

л. II: „Апрїилїя 16 день у монастїрю Ремети 1747. Попъ Данило". Испод тога касније: „Маѯимь Јакић".

л. I: „Јованъ Теодоровъ 1857".

Према томе, рукопис је писан 1715/16. године у манастиру Бешенову, по наређењу митрополита Вићентија; касније се налазио у манастиру Ремети, где га је још затекао В. Ћоровић, нешто пре 1925. године, када је Љ. Стојановић објавио наведене записе. После тога дошао је у збирку Р. Грујића.

Литература. Литературе нема.

64
МСПЦ Грујић 64

ПСАЛТИР С ПОСЛЕДОВАЊЕМ
трећа деценија и трећа четвртина XV века,
прва четвртина XVI века и средина XVII века

Папир, 304 л., 190 × 130 мм, са по 19, 20 или 21 редом на страни. Различити број редова у зависности од писарских руку. Рукопис је састављен из неколико делова насталих у различитом временском раздобљу. На почетку рукописа недостаје 13 листова и то: цела прва и пет листова од друге свешчице. Свешчици број 3 недостају два листа; 5, 6, 10, 11. и 12. по један лист, а 7. четири листа. Рукопис је оштећен од влаге, многи листови су изгубљени, поједини фрагментарно сачувани, а већи број листова је без маргине дужином хрбата. Приликом конзервирања начињена је грешка, тако да иза листа 112 долазе листови: 118, 117, 116, 115, 114 и 113, који су, притом, окренути наопако.

Водени знаци. Рукопис се састоји из неколико различитих временских целина. Најстарија хартија (л. 1–146, сем л. 122) је, према воденим знацима, из 1425/30. године: 1) маказе, сл. Лихачев 883 из 1426. (сл. 730); 2) варијанта истога знака, врло сл. Задар, Сплит, А.17 из 1428/30. (сл. 731). Друга хартија (л. 154–165, 175–180, али само горњи делови страница, 182–203, 205–212, 214–296) је, према воденим знацима, из треће четвртине XV века (1465/75): 3) маказе, врло сл. Зонги 638 из 1464. године (сл. 729); 4) други тип маказа, врло сл. Дечани 50 из 1465/75. (сл. 738); 5) рука са звездом, тип Брике 11089 из 1456. (сл. 848); 6) непознати знак, геометријског облика са куглицама на угловима и крстом одозго, датирамо га према воденим знацима овога дела рукописа 1465/75. (сл. 746). Трећа хартија (л. 297–304), према воденом знаку, је из прве четвртине XVI века (с. 1525. год.): 7) котва у кругу са звездом, публиковао Мошин 712 и 713 око 1525. године (сл. 249–250). Четврта хартија (л. 147–153, 166–174, доњи делови страница л. 175–180, 181, 204 и 213) је из средине XVII века (с. 1650): 8) круна са звездом и полумесецом и контрамарком G-з-З, сл. Загреб, ПМХ 27 из 1642. године (сл. 600). Лист 122 је припојен вероватно у XVIII веку, на њему се налази: 9) иницијал С, који иде уз различите знакове XVII и XVIII века (јагње, круну, полумесеце и др.).

Писмо. Основни и најстарији део рукописа пише први писар – од л. 1 до 121' и 123 до 146'; писмо првога писара је средњи полуустав, слова развучена а линије изразито подебљане. Писан је светлоокер мастилом. Наслови, важнија места у тексту, сва почетна и иницијална слова писана су варзилом. У основном делу рукописа је српска језичка редакција, старог правописа, без акцената и спиритуса, без ъ. Поједини облици дају утисак западнога типа а с округлом петљом, поред других облика; н са редуцираним предњим стаблом, поред обичног облика итд. У синаксару правопис са ъ у предлозима, са акцентима; полуустав друге половине XV века. Други део нешто каснијег временског раздобља пише други писар од л. 154 до 156', затим од 175 до 180' (и то трећина горњег дела листа), од 182 до 203', 205 до 212' и 214 до 296. Трећи писар из прве четвртине XVI века пише од л. 297 до 304. Четврти писар (четврти део из средине XVII века) од л. 147 до 148' и од 175 до 180'. Пети писар пише на листовима: 149 до 153', 166 до 174, 181 до 181', 204 до 204' и 213 до 213' (такође из средине XVII века). Текст на л. 122, исписан руком шестога писара, највероватније је са почетка XVIII века. Седми писар, у XVII веку, пише на празном листу 174' више редова брзописом. При крају, у антифонима, писмо полууставно из прве половине XVI века. На убаченим листовима писмо је полууставно, из средине XVII века.

Орнаментика. Иницијали у основном делу рукописа врло су декоративни. Имају наглашено широке линије са благо повијеним и на одређеним местима суженим стаблима код слова: Б, К, С, О, што повећава лепоту слова. Украшени су гранчицама, линијама и цртицама, које излазе из завршних делова вертикала. На крајевима, а често и по средини, појављују се таласасте танке гранчице

или нити уоквирене у празном простору линијама, цртицама, тачкицама и бобицама. Сви поменути детаљи повећавају лепоту иницијалу и дају му неки посебнан акценат. Изведени су на маргини, знатно удаљено од текста и заузимају простор величине од три до пет редова. Исцртани су бледим окером и тањим пером. Многи иницијали су оштећени, мастило је избледело, а поједини украсни детаљи су нестали. Одређени број иницијала нацртан је на маргини уз саму блоковну површину величине од четири до седам редова текста (*л.* 1', 3', 8, 12, 62' и 114').

Иницијали трећег писара, из XVI века, (*л.* 297–304') исписани су црвеним мастилом, имају танка издужена стабла са скромним геометријско-флоралним украсним детаљима: задебљањима, таналим нитима са бобицама и листићима (*л.* 279). Изведени су на маргини уз блоковну површину и заузимају простор величине од три до пет редова текста. Наслови и важнија места писана су црвеним мастилом. Основни део текста писан је црним мастилом.

На *л.* 165' је нацртана заставица између текста. Испод је наслов у црвеном и зеленом колориту компонована од преплета који обликује заставицу.

Повез. Рукопис је конзервиран, а повез рестауриран. Од старога повеза остали су фрагменти орнаментиране коже која је налепљена у нови повез. Орнаменти старога повеза слабо су видљиви и излизани су. Стари повез, према сачуваним детаљима, свакако је припадао XVI веку.

Садржај. Псалтир с последовањем.

л. 1: … твои. Тебѣ ѡставлен(ь) ес(ть) нищи – Пс. IX, 35. Прекида на *л.* 3' – ходеи без порока … (Пс. XIV, 2); наставља на *л.* 4 – смрьтьние. и кь б(ог)ꙋ моемꙋ вьзвах(ь) … – Пс. XVII, 67.

Нови прекид иза *л.* 9' – К(ь) тебе (вьваше) … – Пс. XXI, 6; наставља на *л.* 10 – (по)мощь твою ѿт мене … – Пс. XXI, 20.

Прекид иза *л.* 65' – и вь мѣсто (крѣпко) Пс. LXX, 3; наставља на *л.* 66 – (крѣ)пос(ти) моа не ѡстави мене – Пс. LXX, 9 (можда је само прескок у тексту). Опет прекид иза *л.* 72' – вьзмꙋтише се вьси не(разоумнїи) – Пс. LXXV, 5; наставља на *л.* 73 – еда вь вѣки ѡтринет(ь) г(о-спод)ь – Пс. LXXVI, 8. Л. 122 и *л.* 147–153 додани су у XVII в. Свршава на *л.* 154' са Псалмом вьнѣ числа.

л. 154': *Пѣс(нь) Моѵсеѡва вь исхѡдѣ*, итд. до *л.* 165'.

л. 165': *Часословьць нилѥ нощнꙋю и д(ь)невноую слоужбоу по оуставоу Великїе лавры иже вь с(ве)тых(ь) ѡ(ть)ца нашего Сави* … Начело полꙋнощныцы (*л.* 166 – додатак до *л.* 174); *л.* 167: тропари вьскрсни и бог(о)родичьни и ѵпакои; *л.* 171 – Б(о)городични певаеми на Б(ог)ь Г(оспод)ь.

л. 175: *Синахарь сь Б(ого)м(ь) начинаем(ь) послѣдованїе сьбранїа в'сельтнаго по тїпїкоу іер(оу)с(а)л(и)м'скомꙋ.* На *л.* 175–180 залепљен је горњи део листова са 7 редова, док је доњи део из доба рестаурације. У Синаксару:

л. 188': 14 окт. – Преподобнїе матере наше петкы, с тропаром и кондаком;

л. 189': 19 окт. – Пр(е)подобнаго ѡ(ть)ца нашего поустины жителя Іѡана Рилскааго, с тропаром и кондаком;

л. 190': 21 окт. – Прѣнесенїе мощем с(ве)т(а)го Иларїѡна еп(и)с(ко)па мьглен'скааго, с тропаром и кондаком;

л. 192': 28 окт. – Иж(е) вь с(ве)тых(ь) ѡ(ть)ца нашего Арсенїа архиеп(и)с(ко)па срьпскаго, с тропаром и кондаком;

л. 213: 14 јан. – Иже вь с(ве)тых(ь) ѡ(ть)ца нашего Савы прьваго ар'хїепископа срб'скаго, с тропаром и кондаком;

л. 219': 13 февр – Пр(е)п(о)д(о)бнаго ѡ(ть)ца нашего Сумеона срьп'скааго, новааго мѵроточ'ца, с тропаром и кондаком;

л. 220': 14 февр – с(ве)т(а)го Кѵрїла Философа и оучителя словеснааго (!), с тропаром и кондаком.

На *л.* 237' у наслову место месеца јула написано је грешком: юнїе.

л. 247': *Начело с(ве)т(а)го и Великаго поста* итд. Л. 259' – О слоужбѣ с(ве)тѣи и Велицѣи соуботѣ; *л.* 261' – Вь с(ве)тоую и Великоую неделю Пасхы на оутр'нии, итд.; на *л.* 269' – св. Іѡанна Златоустаго *Слѡв(ѡ) оучител'но.* Аще кто благочьстивь итд.; свршава са Недељом свих светих.

л. 227–278' – пасхалистичке таблице.

л. 279: *Ѱаломник(ь) избран'ныи вьсего годища празд-никомь господскым(ь) и нарочитим(ь) с(ве)тымь*; на *л.* 293 наставља са „општим" псалмима светима, арханђелима итд.

л. 297 – *Антифони на литургији, на велике празнике* – до *л.* 304.

Записи. Записа нема.

На предњој корици залепљене су две цедуљице с белешкама проф. Грујића: „Број ех 1638. Псалтир с последовањем. Рукопис XV–XVI века. Нађен у с. Субоцка – Славонија." – „ Од. 9. Рад 3. Бр. 3".[15]

Литература. Гроздановић-Пајић 1979, 167–188; Богдановић 1982, 91.

[15] Цедуљице више не постоје.

65
МСПЦ Грујић 65
ПСАЛТИР
осма деценија XVI века

Папир, 265 л., 191 × 140 мм, различити број редова, зависно од писарских руку: 18, 20, 21, 25 или 27. Рукопис је био рестауриран крајем XVII века, када су крпљени поједини листови и убачени нови листови уместо изгубљених. То су листови: 12–17, 24 и 264–265, л. 365 је празан.

Водени знаци. Рукопис на основу водених знакова датирамо 1570/80. годином: 1) котва у кругу са звездом и контрамарком З-R, публиковао Мошин 1975–77 из 1570/80. године (сл. 387–389); 2) исти знак са контрамарком А-Р, публиковао Мошин 640 из 1570/80. године (сл. 342); 3) исти знак са контрамарком S-M-C, публиковао Мошин 1935 из 1570/80. године (сл. 385); 4) исти знак са контрамарком А-с-А, публиковао Мошин 1598 из 1570/80. (сл. 333); 5) котва у кругу са звездом (тип са двоструким цртежом у доњем делу) и контрамарком З-R, публиковао Мошин 1480 из 1570/80. (сл. 328); 6) исти знак са контрамарком С-В, врло сл. Мошин 1408 из 1569. (сл. 322); 7) котва двоструког цртежа у кругу са звездом и контрамарком С-С, публиковао Мошин 926 из 1570/80. (сл. 262). У каснијем додатку, који је с краја XVII века, 90-их година (л. 12–17, 24 и 264–265): 8) грб у облику прстена и са контрамарком крин (?), сл. Задар, Сплит, А.312 из 1693/94. године (сл. 148).

Писмо. У основном делу рукописа пишу два писара. Први писар од л. 1 до 8 и од 18 до 265, односно краја рукописа. Писмо првога писара је крупни полуустав са тенденцијом брзописних елемената (развучено). У завршним редовима текста стабла слова имају наглашено издужена и повијена, а често и укрштена стабла (ѧ са укрштеним ножицама). Текст на почетним листовима, као и према крају, писар исписује сепијом, а у средњем делу црним мастилом и дебљим пером. Други писар пише од л. 9 до 11'. Писмо средњи неуједначени полуустав. Писмо је исписано црним мастилом и дебљим пером, српске језичке редакције с траговима ресавског правописа, са акцентима и спиритусима, с ъ у предлозима и сложеницама. Код првог писара ʒ јє старијег типа са квачицом (ʒєլлѧ и др.), ч је једнострано, а различити су облици за ω, за ѧ и др.; ѱ јє са врло кратким доњим краком стабла. Трећи писар пише од л. 12 до 17', од 24 до 24' и 264. Писмо неуредно, неуједначено, полууставно, са брзописним елементима, исписано црним мастилом и дебљим пером. Наслови и почетна слова писани су црвеним мастилом.

Орнаментика. Иницијали првог писара су геометријскога стила, изведени сигурном и прецизном руком. Слова имају наглашене и скоро једнаке површине или се благо преламају од широких ка тањим површинама, где се појављују бобице са танким нитима и гранулицама. Изведени су на маргини, незнатно удаљени од текста или делимично улазе у текст. Величине су четири до шест редова. Петље код иницијала Б, В, Д су бокастог и необичног облика. Наслови, важнија места и сва почетна мала слова писана су цинобериим мастилом.

Иницијали другог писара имају широка стабла, непрецизно изведена, цртеж несигуран и без уметничке вредности и укомпоновани су у блоковну површину. Исписани су црвеним мастилом. Наслови и поједина важнија места у тексту и иницијална слова писана су црвеним мастилом.

Поједини листови су крпљени у горњем делу и дописивани. Ово је урадила трећа рука.

Повез. Даске са закошеним предњим рубом према унутрашњој страни, док су бочни рубови равни. Сачуване су металне копче, а капитална врпца је у зелено-жутој боји. Ребра на хрбату су ненаглашена. Даске су пресвучене светломрком орнаментираном кожом.

Предње корице имају по средини велики правоугаони простор подељен линијама на мање ромбоиде и троуглове. На пресецима су утиснути концентрични кружићи. У празним површинама су стилизоване палмете. У централном делу правоугаоника је ромбоид компонован од четири орнаментирана квадрата са крстовима. Оквир чини орнаментирана плетеница.

Задње корице имају правоугаони простор који је дијагоналама и линијама подељен на мање геометријске површине. Централни део има исти украс као и на предњим корицама. Остали орнаменти су непрепознатљиви јер је орнаменат излизан. Повез је из XVII века, из времена када су убачени и наведени листови.

Садржај. Псалтир.

л. 1: *Оукаʒ(ь) х(отє)щ(оүмоү) дрьжаты ѱалт(ирь)* – десни угао је откинут и наслов је с једним делом текста оштећен.

л. 6: *М(о)л(и)тва почннающе ѱалтир(ь) гла(го)лати.*

л. 6': *Д(а)в(и)да пророка и ц(а)ра пѣсн(ь). Каѳ. .а҃. Ѱалом(ь)* Д(а)в(и)доу .а҃. ненадьписнь ѡт Євреи. Бл(а)жень моужь итд. Читав текст с молитвама иза сваке катизме. После молитава иза XX катизме – псалам „вьнѣ чнсла" на л. 245.

л. 246: *Пѣсн(ь) Мѡѵсеова вь исходь* итд. до л. 264. Л. 264'–265 – празни.

Записи. л. 10–32 по маргини, XVIII в. : Сїю книгꙋ – приложи – Иван Кишъ – оу манастиръ – (брисано: Хо... ѡт(ь)цꙋ) – и ꙁа свою – д(оу)шꙋ – и свои = родителъ – Тодора – и Вишне – и Јанка – брата – богъ – да га – прости.

л. 265': Си ѱалтир(ь) Васка дїака протопоповиħа.

Сїя книга глаголилая ѱалтиръ мене грѣшн...

Павел Мнятовъ (два пута).

Модоꙋръ Бор (?).

задња корица: Си ѱалтирь.

Сїя книга глаголилая ѱалтиръ мнѣ грѣшнаго Павела Мият...

л. 264' – нејасно, оловком из XVIII или поч. XIX в.: Dieses Buch ist ....

Модоꙋꙋ (?). Вероватно је исто име написано латиницом на предњој корици.

Испред текста уметнута је цедуљица с белешком „Псалтир са последованијем, писан у XV веку", што је нетачно.

Литература. Богдановић 1982, 90; Суботин-Голубовић 1999, 216.

66
МСПЦ Грујић 66
ЛЕОНА САПИЈЕХЕ „СПИС О УНИЈИ"
1777. година

Папир, 40 л., 191 × 121 мм, 20 или 22 реда по страни (78 пагинираних страна са прескоченом и необележеном 41 страном).

Водени знаци. Грб с ловачким рогом и потписом одозго C. et HELLER, а на другом полулисту A... BERG, сл. Ајнедер 1501 из 1780. године (сл. 96).

Писмо. У првом делу курзив, препис руског штампаног предлошка.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Картон у полукожи у књиговезачком папиру.

Садржај. *Наслов*: Господина Леона Сапїехи Канцлера Великагѡ Княжества Лїтовскаго Увѣщателное писанїе изъ Варшави, ҂афкв года до Іѡасафата Кѹнцевича архїепископа Полоцкагѡ ѡ унїи писанное – С҆ полскагѡ ѩзыка преведено с҆ примѣчанїами снабдѣно. – Печатано ҂аѱѯз.

л. 1' (стр. 2): епиграф – Нѣстъ никаковагѡ ѡтстѹпленїа которое би какѹю нибѹдь ересъ не воздѹмало, что бы совершено ѡт цр҆кви ѡтстѹпившимъ показатися. Іеронимъ на г҃. главѹ Посланїя Павлова к҆ Титѹ, на ѡное человѣка еретика и прочая.

л. 2 (стр. 3): ... Увѣщателное писанїе до Їѡсафата Кѹнцевича Архїепископа Полоцкагѡ, ѡт господина Леѡна Сапиехи, Канцлера Великагѡ Княжества Литовскаго.

Превелебный въ Бозѣ отче Архїепископе Полоцкїй Не рад бы да бы да былъ в҆стѹпати с вами в҆ каковїя либо препискии и словопѣнїя, но вижѹ что вы итд. до л. 39 (стр. 76), где се završава датумом: дне ві҃ м(ѣ)с(е)ца Марта лѣта Г(о)с(по)дня ҂афкв, и потписом: Вашего Господства, моего Господина слѹга и прїателъ доброжелателнїй Леонъ Сапїеха Канцлеръ великаго Княжества Литовскаго; Бретсїй, Могилевскїйи протчихъ староста, собственною своею рѹкою.

л. 39' (стр. 77) – поговор преводиоца: Ѡ да бы нынѣ подобный и мѹдри и вѣрный Госѹдарства Министеръ како в҆ Полшѣ, тако и в҆ респѹбликѣ венецианской и в҆ Цесарскомъ Градѣ Вїеннѣ былъ, иже бы в҆ Полше старостамъ в҆ венецїанской Далмацїи тамъ наричѹтъ и сѹперинтендатомъ; а в҆ Вїеннѣ оной Коллегїи которѹю тамъ наричѹтъ Цессаро -Королевскѹю Иллирическѹю надворнѹю депѹтацїю, и протчимъ в҆ Транзилванїи, в҆ Венгрїи и в҆ Хорватскои дѹховнимъ и мирскимъ Греческѹю Православнѹю вѣрѹ утѣсняюшим и онѹю Проклятѹю дїаволскѹю унїю производящимъ надлежателствам подобное подавалъ ѹвѣщанїе; и совѣтовал бы смотрѣти на вѣрнисть и слѹжбы под҆дниковъ, а не вѣрѹ ихъ и законъ наблюдая утѣсняти.

л. 40: Из полскагѡ преведено в҆ столичномъ в҆ полском градѣ Варшавѣ лѣта 1777 мѣсяца Авгѹста. Horus Filosofus.

Записи. л. 40' – запис: Ово говори Димитрїй Ростовскїй, со свидѣтелствы потверждая: Да Сиѳъ пр(а)в(е)дныи сынъ Адамовъ первый изѡбрѣтатель писменъ еврейскихъ бѣ, и ѩкѡ во дни своя написа книгы 29. ѡ различныхъ вещахъ и горныхъ и долнихъ пророчества нѣкая. Дщери Адамовой коя се родила с҆ Каїномъ, имя ее Каимана; с҆ Авеломъ Деивора; с҆ Сиѳомъ Асвама.

Задња корица: Сице толкѹетъ Димитрїй Ростовскїй имя прао(т)ца нашегѡ, Адамъ: ꙗкѡ в҆ ѧзыкѹ ерейскомъ Адамъ толкѹется ч(е)л(овѣ)къ, землѣнъ, понеже ѡт ꙁемли созданъ; в҆ еллїнскомъ же сказѹется Мїкрокосмосъ еже есть малый мїръ, ꙗкѡ ѡт четырехъ концевъ великагѡ мїра прїят свое имя, ѡт Встока и запада, и Сѣвера и полѹдне, в҆ еллинскомъ бо тия имена именѹются, ꙗкѡже зриши здѣ, а сїе знаменовани ꙗкѡ ѡт ефѡ сѣмене наполнятї тыя страны.

На л. 1, у горњем десном врху, сигнатура: „К. 15. Кр. Ср."; на средини: „С. Илїйћа"; доле: „№ 175".

Литература. Литературе нема.

67
МСПЦ Грујић 67

ТРЕБНИК ИЗ ГРАОВЉАНА
крај XV века

Папир, 242 л., 185 × 135 мм, 24 реда по страни; на крају рукописа три ненумерисана одерка, док је последњи лист 242 веома оштећен и волантан. Рукопис је без почетка и краја. Недостају следећи листови: I и VIII лист 1. свешчице; 3. свешчица највероватније је цела изгубљена; недостаје V лист 9. свешчице; 18. свешчица је највероватније изгубљена; у 25. свешчици недостају V, VI и VIII лист, а у 28. свешчици VIII лист, што је прекид у тексту. Листови 12 до 14 су касније додати. При крају рукописа мастило је скоро у потпуности изгризло хартију, тако да су сва слова и читаве реченице изгубљене.

Водени знаци. Рукопис је према воденим знацима настао крајем XV века (1490/1500. године): 1) теразије округлих тасова у кругу са два кружића, звездом и контрамарком B-A, идентично Котор 132 из 1497/98. године (1490–1501) (сл. 903); 2) слична варијанта знака без контрамарке, врло сл. Котор, F.20 из 1496/97. (сл. 900); 3) теразије равних тасова у кругу са две куглице и звездом, врло сл. Котор, F.22, из 1499. (сл. 888); 4) теразије равних тасова са троуглом у кругу са кружићима и звездом, врло сл. Гепан 364 из 1483. године (сл. 893); 5) котва двострукoг цртежа са једностраним крацима у кругу, публиковао Мошин 2553 око 1500. године (сл. 242); 6) крин, врло сл. Брике 6938 из 1496. године (1497–1501) (сл. 498). На листовима каснијег додатка (12, 13, 14) у XVII веку: 7) круна са звездом и полумесецом, врло сл. Дечани 51 из 1620/30. (сл. 549).

Писмо. Основни део рукописа од л. 1 до 11', од 15 до 91 и од 96 до 242 пише први писар врло променљивим и неуједначеним потезима. Писмо је полууставно, са брзописним елементима. Мастило се мења од светлоокер до тамне и густе сепије. У питању је српска редакција с траговима ресавског правописа, с акцентима и спиритусима, са ъ у предлозима и сложеницама, али недоследно. Облици писма карактеристични за XV век су троного т, ѣ са дугом предњом квачицом, различити облици за ꙁ, ѡ, а и др. Други писар пише од л. 92 до 95'. Писмо је крупни неуједначени полуустав исписан тамнијом сепијом, тањим пером, а стабла слова су тања и дебља. Трећи писар појављује се од л. 12 до 14. Облици писма XVII века, писмо је полууставно, брзописнога типа, исписано црним мастилом и дебљим пером. Наслове исписује црвеним мастилом.

Орнаментика. Орнаментика је врло скромна, иницијали су геометријски, исписани црвеним мастилом, изведени врло непрецизно, са врло скромним украсима, задебљањима по средини вертикале и танким нитима са невештим гранчицама.

Повез. Даске косих рубова према унутрашњим странама, пресвучене мрком орнаментираном кожом. Повез је рестауриран од старог сачуваног повеза – кожа је налепљена на нови.

Садржај. Требник.

л. 1: *Чин крштења*, без почетка – ... сеꙗѣ ꙗоѥ ꙗко неплоднаа єлисаваѳь порождьшо іѡанаа пр(ѣ)дт(е)чю, итд. Онда – М(о)л(и)тва вь єже ꙁнаменити ѡтрочє; л. 13' – Сице подоваѥть прихоꙗѣщих(ь) ѡт ѥв'рєнскїє вѣрїи къ нашеи правѣи вѣри итд. Л. 14' – празан. Л. 12–14 додани су на крају „Чина крштења" уместо изгубљених листова на којима се налазио и почетак идућег састава.

л. 15: *Чин водоосвештења на Богојављење*, без почетка – (проꙁє)бнеть. и да вьꙁрадоует' се поустины Іѡрданова (паримија).

л. 22': *Чинь бываюшти с(вє)тити ꙗасло.*

л. 45': *Чинь погрнба бѣльћкаго.*

л. 77: *Послѣдованїє бываеꙗѡ о ѹсъ'пшых(ь) инокъ.* Л. 91' остао празан.

л. 96: *Чинь како подобаєт(ь) пѣти над(ь) ѹсьп'шїиꙗ(ь) ієреѡꙗ(ь).*

л. 119: *Оустав пѣваеꙗи над(ь) коутыею оусьп'шых(ь) инокь.*

л. 125: *Чин на ѡс(ве)щеніе масла по Хм'ршиним инокомь и бел'цемь.*

л. 145': *Діаконства іаже слоу(жить) діаконь на літи великые вечернее*; л. 147' – Молитва на благословеніе хлебомь; л. 148: Ина молитва на литіи г(лаго)лема ѡт іерея или ѡт діакона.

л. 148': *Чинь износити литію.*

л. 153: Молитвы по кр(ь)стехь. С(ве)щен'нейшаго ар'хієпископа Костан'дина града кур(ь) Филотеа молитва вь троус(ь) кь г(оспод)оу нашемоу І(соусо)у Х(рист)оу; л. 157 – М(о)л(и)тва тогожде с(ве)таго г(лаголе)маа вь бездьждие и небл(а)гораствореніе времень и вь сопротивленіе ветромь и нашьствіе варвар'ское; л. 159 – Тогожде с(ве)т(а)го кур(ь) Филоѳеа, м(о)л(итва) кь пр(е)с(ве)тей Б(огороди)ци ѡ нашьствіи рат'никь и пленіеныхь избавленіе.

л. 161: *Ψалми избрании вьнегда поет'се полиелеѡ вь господ(ь)скыие праздникы, и с(ве)тимь великымь, поем'же их(ь) вь место, на реце вавилон'сцеи.*

л. 178: М(е)с(е)ца авгоуста .а. д(ь)нь ісходить с(ве)щен'никь сь ч(ь)стнимь кр(ь)стомь; л. 181 остављен празан, али прекида у тексту нема.

л. 188: *Ч(ь)стни параклис(ь) пр(е)с(ве)тей Б(огороди)ци.*

л. 197: *Чинь бивасми на разлоу(че)ніе д(оу)шы ѡт тела.*

л. 201: *Чин исповеданію*; л. 209 – М(о)л(и)тва ѡт архієрея или иерея глаголемаа; л. 211' – М(о)л(итва) хотещомоу причеститися; л. 212 – с(ве)т(а)го Анастасіа вьпрось; л. 212' – М(о)лит' се иерен; л. 213' – М(о)л(итва) раздрешити всакоу клетвоу; л. 214 – М(о)л(итва) кльноу'шоу се дрьзостію напрасно.

л. 214: *М(о)л(итва) надь ѡскврьн'шим се брашне ѡт погана.*

л. 214': *М(о)л(и)тва над сьсоудом ѡскврьн'шим се.*

л. 215: *М(о)л(итва) над ѡскврьнившим се стоуден'цем(ь).*

л. 215': *М(о)л(итва) над новемь кладе(н)цем(ь).*

л. 216: *М(о)л(итва) егда скврьн'но что снеда'шоу ч(ове)коу.*

л. 216': *М(о)л(итва) в'сакомоу аще что вьпадеть скврьн'но вь сьсоуд(ь) вь вино, или вь масло или вь ино что и боудеть тело не сьгнило.*

л. 218: *М(о)л(и)тва хрістіаниноу прельстив'шоу се вь езыч'ское прельщеніе, и пакы вьзвращьшоу се кь цр(ь)кви б(о)жіи.*

л. 219: *М(о)л(и)тва начети всако дело.*

л. 219': *М(о)л(итва) егда хощеть ѡсновати цр(ь)ковь ... М(о)л(итва) на ѡснованіе домоу.*

л. 220: *М(о)л(и)тва на бл(а)гословеніе домоу и храмоу*; л. 220' остављен празан.

л. 221: *М(о)л(итва) над приносимыим(ь) плодом(ь) всакого ѡвощіа.*

л. 221': *М(о)л(и)тва надь грозділмь*; л. 222 М(о)л(итва) на браніе виноградоу; М(о)л(и)тва начети вино кысело; л. 222' – М(о)л(и)тва дроуга томоужде; М(о)л(итва) ѡт крьвы текоущие носом(ь) или оусты.

л. 223: *М(о)л(и)тва ѡт грьлоболіа; М(о)л(итва) с(ве)т(а)го ап(о)с(то)ла Павла, ѡт зміе.*

л. 224: *Сице подобаеть пріємати приходещих(ь) ѡт латин'скіе вери ка нашеи праве вери.*

л. 226: *Иже вь с(ве)тых(ь) ѡ(ть)ца нашего Іѡан'на ар'хієп(и)ск(о)па Кон'стандина града Пост(ни)ка. како подобаеть исповеданіе бывати кающим се*; л. 228 – М(о)л(и)тва исповедающомоу се; л. 228' – М(о)л(и)тва ѡ кающіим се; л. 229 – М(о)л(и)тва по сьврьшеніи канона, и још две молитве томоужде.

л. 231: *Правила с(ве)тыих(ь) ѡ(ть)ць по заповеды с(ве)т(а)го и великаго Василіа кь всемь намь.*

л. 240: *Заповедь оуставь с(ве)тих(ь) ѡ(ть)ць ті. иже вь никеи ѡт з. з.мих(ь) (!) сьборех(ь).* Вь кіе д(ь)ны достоить сласти іасти и чрьн'цемь ... Прекида на л. 242' на пасусу о причешћу поводом нарочитих догађаја, посебно приликом одласка у рат, како свештеник дела на три чести – у част Бога, за себе и за оног ко исповеда грех. Папир је иструнут а текст при крају оштећен. Иза тога се налазе још три одерка – на два прва свршавао се текст књиге, последњи је био празан.[16]

Записи. Задња корица: Сія книга ѡбнови се лета г(о)с(подь)на ѱга м(е)с(е)ца авг. зі.

Друга рука: Роукоделисави же его азь недостоини иерен ... (папир је поцепан).

На предњој корици је остатак записа о празнику препод. Теодосија „општежитија начелника".

Две цедуљице са записима проф. Грујића: „Број ех 1642. *Требник*. Рукопис из XVI в. Нађен у с. Граовљани – Славонија." – „Од. 9. Ред 3. Бр. 7".[17]

Литература. Романо 1973, 185; Богдановић 1982, 109; Вукашиновић 2008, 18, 171, 183; Вукашиновић 2012, 78–79.

68

МСПЦ Грујић 68

АКАТИСТНИК

последња четвртина XVIII века

Папир, 73 л., 195 × 160 мм, 15 редова по страни. Текст је потпун. Свешчице обележава само на почетку, по средини доње маргине.

[16] Приликом провере, 18. 12. 1997, нисам нашла фрагменте (Љ. В.).

[17] И ове цедуљице више нема – 18. 12. 1997 (Љ. В).

Водени знаци. Према воденим знацима, рукопис је из последње четвртине XVIII века (1775/95): 1) фигура светитеља са називом GRAZ одоздо, сл. Београд, МСПЦ Грујић 122 из 1783. године (сл. 933); 2) грб с монограмом I-S, сл. Београд, МСПЦ Грујић 29 из 1763. године (сл. 155).

Писмо. Врло лепи уредни полуустав штампаног типа руских издања (препис руског предлошка).

Орнаментика. На *л.* 1 је уска правоугаона заставица геометријскога стила са уском решетком типа народне тканине у црној, црвеној и белој боји. Цртеж је непрецизан, изведен црним мастилом и дебљим пером. Изнад заставице је крст. Заставица је без уметничке вредности. Исти тип заставице налази се и на *л.* 49.

На *л.* 23 је нацртана заставица, по цртежу идентична са заставицом на *л.* 1, без колорисаних површина. Цртеж је загаситоцрвен, а украсне тачкице су у белим квадратима (112 × 12 мм). Наслови, важнија места у тексту и иницијална слова су исписана тамноцрвеним мастилом. Почетна слова су једноставна, укомпонована у блоковну површину текста.

Повез. Рукопис је заштићен плавим папиром који је залепљен на празним листовима на почетку и на крају рукописа.

Садржај. Акатистник.

л. 1: *Ӑкатисть с(ве)томꙋ Ӑрхїстратигꙋ Михаилꙋ и Гаврилꙋ, и прочимъ безплотнимъ силамъ н(е)б(е)снымъ, пѣваемъ в' п(о)неделнїк' или когда кто изволитъ.* на г(оспод)и воззвах(ъ) стїхїри, гласъ .д҃. под(обенъ) ꙗко добла. Трис(о)лнечнаго Б(о)ж(е)ства Предстателъ итд.

л. 23: *Ӑкаѳисть с(ве)т(о)мꙋ прор(о)кꙋ, Пр(е)дт(е)чи и кр(ь)с(ти)телю Г(оспо)дню Іωаннꙋ. Пѣваемы во вторникъ или когда кто изволитъ.* На Г(оспо)ди воззвахъ Ст(и)х(и)ры гласъ .и҃. под(обенъ) о преславное чꙋдо. бл(а)женне Іωанне пр(е)дт(е)че, искреннїи дрꙋже влад(ы)ченъ итд.

л. 49: *Ӑкатистъ с(ве)тымъ Верховнымъ первопрестолникомъ Петрꙋ и Павлꙋ, в' кꙋпѣ же и всѣмъ с(ве)тымъ ап(осто)ломъ,* пѣваеми в' четвертокъ, или кто когда изволїт'. Стихиры глас .д҃. под(обенъ) ꙗкω добла ꙗко самовид'ци и свѣдителїе воплощенїа итд. Текст завршава на *л.* 73'.

Записи. Задња корица представља лист школске свеске, где горе стоји: Elaboratio (…) aliquando moriemur (…)

На предњем омоту залепљене су две цедуљице с белешкама проф. Грујића: „Ad. Број ex 1650. *Акатистар.* Рукопис из краја XVIII или почет. XIX в. Нађен у манастиру Пакри"; „Одј. 9. Ред. 4. Бр. 3".

Литература. Литературе нема.

69
МСПЦ Грујић 69
ТРЕБНИК ИЗ ОРАХОВИЦЕ

друга четвртина XVII века и 1670/1673. година
(део писара Силвестра)

Папир, I + 77 *л.*, 200 × 142 мм, са различитим бројем редова, зависно од писарских руку: 21 или 25. Рукопис је састављен из два дела, настала у различитом временском раздобљу. Први део рукописа је од *л.* 1 до *л.* 11; други део је од *л.* 12 до *л.* 77. Листови 1 и 12 су празни.

Водени знаци. Први део рукописа (*л.* 1–11), према запису, настао је око 1670. године. Водени знак у овом делу рукописа нема одговарајућу паралелу у доступној филигранолошкој грађи: 1) круна са седам зубаца, звездом и полумесецом и контрамарком S-S. Овај знак датирамо око 1670. године (сл. 644). Други део рукописа (*л.* 12–77), према воденим знацима, старији је и треба га датирати око 1640/50. године: 2) круна са тролистом на средњем зупцу, звездом и полумесецом и контрамарком B-G, сл. Београд, МСПЦ Грујић 20, први део око 1630. (сл. 536); 3) круна другог типа (без тролиста) са звездом и полумесецом и контрамаком B-G, врло сл. Београд, МСПЦ Грујић 225 из 1650/60. године (сл. 566). На хартији при повезу: 4) јагње у картушу, сл. Мошин–Гроздановић II, 165 из треће четвртине XVII века (сл. 215).

Писмо. Рукопис су писала три писара и то: у основном делу, од *л.* 13 до *л.* 77, пише први писар врло лепим средњим калиграфским полууставом, тамнијом и густом сепијом, српске језичке редакције, са акцентима и спиритусима, скоро само са ъ. Други писар појављује се од *л.* 2 до *л.* 10 и то од *л.* 2 до *л.* 6' брзописом, а од *л.* 7 до *л.* 10' средњим полууставним писмом писаним црним мастилом и тањим пером. Трећи писар пише од *л.* 11 до *л.* 11', писмо је средњи полуустав исписан светлом сепијом и тањим пером, српске језичке редакције, с акцентима, већином са ъ.

Орнаментика. У основном делу, у делу првога писара, орнаментика је врло разноврсна и богата. Насликане су и минијатуре. На л. 21' насликана је минијатура Христа како седи на престолу у оквиру са мауританском аркадом. Цртеж је изведен сепијом и тањим пером, а исликана је разводњеном плавом, светлосмеђом, љубичастом, маслинастозеленом, црвеном и окер бојом. Димензије су 167 × 113 мм.

На л. 13 је правоугаона заставица (100 × 45 мм), компонована од трака. Траке су небојене, а међупростори су у жутом, маслинастозеленом, црвеном и плавом колориту. Цртеж је изведен тањим пером и сепијом.

На л. 22 насликана је правоугаона заставица (110 × 50 мм) са полулучним доњим делом за наслов, компонована од преплета који обликује крстове на зеленом фону.

На л. 53 је правоугаона заставица (100 × 40 мм) геометријско-биљнога стила са стилизованом главом у средишњем делу заставице, са птицама, цветовима и пупољцима у пољима боје. Боје су маслинастозелена, окержута, црвена, тамноплава. Цртана је тањим пером и сепијом.

На л. 54 је уска заставица (87 × 14 мм). Небојени преплет обликује плетеницу. Међупростори су обојени жутом, зеленкастоплавом, маслинастом и црвеном бојом. Заставица је изведена између текста. Сличног типа су и заставице на л. 65, 74, 55', 72'.

Наслови и више редова текста испод њих исписани су цинобером. Поједини наслови писани су цинобером, бледоголубијом и маслинастом. Одличан је цртач и сликар минијатуриста, има прецизну руку и смисла за колорит.

Иницијали имају уметничку вредност, укомпоновани су у блоковну површину текста и заузимају од пет до седам редова. Боје су нежне: црвена, бледозелена, голубијесива, мркозлатна, нијансирана. Цртеж изводи тањим пером и сепијом. Компонује их од једночланог преплета и геометријско-биљног су стила. Издваја се иницијал – минијатура слова В: седећа фигура Христа на л. 50'; Христова глава у нимбусу као слово О на л. 33 и 41. Има више иницијала који представљају стилизоване људске главе са косом чији праменови формирају петље или капуљаче: слово О на л. 14, Б на л., 29', 39, 40, 46 и 48. Иницијал В на л. 30', 40, 54, 57. Велики број иницијала исликаних у живим бојама у којима често има и злата појављују се као слово Б на л. 32, 34, 35', 37, 49', 70', 74. Затим слово В на л. 13, 19, 34', 38, 38', 47; иницијал Г на л. 28; иницијал Д на л. 16; Є на л. 23; И на л. 21, 70', 74 итд. Посебно је занимљив иницијал слова О са човечијим ликом, велики цртани цинобернии иницијал Й на л. 67, Б на 41' итд. Појављују се и црвени иницијали украшени стилизованим гранчицама, тананим нитима са бобицама иза л. 59, 75 итд.

Повез. Од оригиналног повеза није сачувано ништа. Рукопис је конзервиран, а повез рестауриран.

Садржај. Требник.

л. 2: *Каѳавъсие ѡт канона гласъ .й.* ... Крьста начрьтавь моѵ̈си ...

л. 3: Нескврн'на неблазнна нетлѣнна прѣч(и)ста Б(огороди)це итд. – молитва Богородици на акатисту (Сїє акаѳисто-во приношоу бл(а)годарѣнїе).

л. 5': *Молабанъ прѣс(ве)тые Б(огороди)це.* Водоу прошьдь ... До л. 11', где се при дну налази запис.

л. 13: *Вѣдомо же бѫдо ѡ семь, ꙗкоподобаеть въсакомоу хр(и)стїанииноу вѣдѣти извѣстно, како лице свое кр(ь)стити кр(ь)стообразно и истово, и каково ѡс(ть) сила кр(ь)стнаго знаменїа*, итд; л. 19 – *О том(ь) же кр(ь)стномь знаменїи еже кладемь на лица своꙗ, Мазимь гръкь пишеть въ книзѣ своеи* сице итд.

л. 21: *Чинь бываемы на ѡс(ве)щенїе масла*; л. 21' – минијатура; л. 22 – *Канѡнъ емоу же начело молитва елеа* итд.

л. 53: *Ѡ степенех(ь) сърод'ства ѫдобъ разоумителное събранїе ѡт различ'ныхъ, сложено ѡт захарїи с(ве)щеннїка, нарицаемаго Марафара, и епїтропа въселен'скаго патрїарха кѵ̈р(ь) Іоасафа съ иными протлькованo бысть.* Маноула іеродїакона и великаго хартофѵ̈лака Великои цр(ь)кви, сказанїе простѣишее и крат'чаишее итд.

л. 54: *Ѡ сродьствѣ еже ѡт крьве.*

л. 65: *Ѡ с(ве)томъ кръщенїи*; л. 69 – зри правїло, еже ѥс(ть) нг҃. С(ве)таго въселен'скаго. ѕ҃го събора; л. 70' – Ѿ .д҃. книгы кон'стан'тина арменопоула, и ѡт тїтла .ѕ҃го; л. 72' – Зри почее и начрътанїа б(о)жстьванаго кр(ь)щенїа опасно.

л. 74: *Ѡ сыноположенїи.*

Записи. л. I': рецепти неких лекова, оштећено са стране. Испод тога калиграфски – Писание Кvприанъ.

л. 1: Писа Петъко матери своеи дивъни с(ве)ти. И паки.

испод: Сї лїстъ пишем азъ грешни и манши Атанас (?).

испод: Писа Стоинъ побратимꙋ Радосавꙋ Ѡї лѵт(ꙋргин).

испод: Се же пишемь азъ грешни и манши писа Стоинъ

испод: Іѡанїкие. Папа римски. Да се зна како ꙗ Ѳанасие приде оу манастир Хорашвица. Оста (ѕ) ворити слепиц (?).

л. 11', запис из 1670. и 1673. г: Сїи молабань писа грѣшнихъ Силвестръ, Б(ог)ъ да га прости. Прѣстави се въ лѣтѡ

҂ЗРОИ (7178=1670) лєтѡ, Б(ог)ъ да га прости. При игꙋменоꙋ кѵр Викентїю і ієромонахоꙋ, а Феѡвань престави се при бжоꙋ игꙋманьствоꙋ Геѡргїевоꙋ. Ѡле, ѡле. братиꙗ наша прекраснаа, тада бнꙗше лєтѡ ҂ЗРПА (7181=1673) лєтѡ. (*Зап. и натп.* бр. 1656 с белешком: „Запис у рук. ман. Ораховица. – Бр. Коло 1898, 1594.“).

Према томе, рукопис је припадао манастиру Ораховици и вероватно је тамо и настао. Лепи други део писан је у другој четвртини XVII века; предњи је додао јеромонах Силвестр око 1660/70, јер запис из 1670/1673. године већ говори о његовој смрти.

Литература. Јанц 1959, 27–43; Mošin 1964, 33–38, 299–304; Васиљев 1968, 483–500; Богдановић 1982, 113; Бошков 1998, 93–127; Ракић 1998, 333; Суботин-Голубовић 1999, 224; Ракић 2012, 20, 144–145, 254, сл. бр. 77, 189; Свет српске рукописне књиге 2016, 402–403 [З. Ракић].

70

МСПЦ Грујић 70

МОЛЕБЕН ЗА БОЛЕШТАГО

препис Илије Јаковљевића, 1831. година

Папир, I + 35 л., 195 × 120 мм, 17 редова по страни. Првобитна фолијација рукописа иде од садашњег другог листа и има 33 листа. Рукопис је потпун.

Водени знаци. Фигура краља с круном, с мачем у једној руци и с гранчицом у другој и иницијалима I-N, врло сл. Београд, НБС 278 из 1828. године (сл. 935).

Писмо. Препис с руског штампаног предлошка, писмо штампаног типа руских књига с почетка XIX века. Наслови су црвени, а писмо је писано црним мастилом.

Орнаментика. На л. 2 нацртана је минијатура Христа дата допојасно, десном руком благосиља, а у левој држи отворено јеванђеље с текстом: Вы єсте свѣтъ мїра; Христ је уоквирен дрвећем. Цртеж је изведен црним мастилом и шрафиран црвеним цртицама.

На л. 1 је нацртана уска заставица – гранчица на маргини изнад наслова.

На л. 34 је маргинални украс. Иницијали су једноставног геометријског стила са малим уоквиреним украсним детаљима стилизованим нитима са листићима.

Повез. Даске косих рубова према унутрашњим странама пресвучене су тамномрком кожом. Повез је волантан. Предње корице имају уски оквир по рубу с крстом у централном делу. Задње корице имају орнаментирани крст – ромбоидни компонован од гранчица; хрбат је по читавој својој дужини орнаментиран гранчицама. Сачуване су обе металне копче и кожна пречага које затварају рукопис. Кожа повеза је оштећена местимично од црвоточина и подерана.

Садржај. л. 1 – насловни: *Молитвы въ случай посѣщенїѧ болныхъ, и тѧжкимъ недꙋгомъ, ѡдержимыхъ(ъ), потребнїѧ, трꙋдолюбїем же своемъ с' преведенїѧ книгъ написахъ, Илїа Ӕковлѣвичъ, оучитель, мѣста Бранковине Валѣвске нахїе бысть въ лѣто: АѠЛА. Рожден: оу Сꙋрчинꙋ Ц: Кра: державы: Среꙋ.*

л. 2: *Послѣдованїе молебна за болѧщагѡ.* Ієреи ѡблеченъ во фелѡнъ начинаетъ: Благословенъ Б(о)гъ нашъ, итд. до л. 34, где испод краја текста стоји Конецъ. Л. 34' и следећи лист су празни.

Записи. л. I': Сия книга ієрей Добривоя. Кꙋпи є за три цванцике 1834 года.

На предњој страни истог листа: Слава Оцꙋ и Синꙋ и Святомꙋ Дꙋхꙋ, затим нејасан запис оловком, млађи, неког Ратка Богишића (?).

Задња корица, зеленим мастилом: „Поклон Црквеном Музеју од цркве докмирске у Докмиру. 1–IV–1951. Старешина цркве Иван Видовић свешт(еник)“.

Литература. Литературе нема.

71

МСПЦ Грујић 71

ОБЛИЧЕНИЈЕ ЗЛОНРАВИЈА И ВСЯКАГО НЕВАЛЯРСТВА

крај XVIII века

Папир, 32 л., 198 × 125 мм, са по 17 или 18 редова на страни.

Водени знаци. Према воденом знаку рукопис је с краја XVII века: 1) грб с ловачким рогом и именом HELLER, тип Ајнедер 1497 и 1501 из 1780. године (сл. 130).

Писмо. Курзив с краја XVIII века, славеносрпска редакција.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Повеза нема. Свеска је у жутом омоту.

Садржај. Одломак правног уџбеника.

л. 1: *Часть 4^та^. Ѡбличенїе ѕлонравїя и всякагѡ невалярства. Бꙋдꙋћи што годъ нїе пристойно нїе никоме нї повол҆но, и само по себѣ ѡбличается ꙗвѣ.*

л. 1': *Предмѣтъ.* Нїе лепо нї поштеннѡ, кад кои ѡт бл(а)городныхъ и поштенородныхъ, у раꙁличите непристойне маске се ѡблачꙋ, пакъ кꙋрячꙋ и лисичꙋ лѡр҆фꙋ на ѡбраꙁъ свой меħю.

л. 2: Слѣдованїе часты 4ой. *Ѡбличенїе ꙁлонравїя и всякагѡ невалярства: и поꙁнанїе; тайно, и ꙗвнѡ лꙋкавнꙋющихъ по ꙁемнонравїю.*

Подобаетъ вѣдати: кое ѡсѡбыто нꙋждно естъ: Сїе предвѣдѣнїе къ предсохраненїю ѡт превара, ѡкраденїя, ѡꙁлѡбленїа, увреħенїя и процеса. Ѡт коихъ: и каковыхъ ꙁемнонрава ... како ѡпасно чꙋвати се валя.

л. 2': Ѡбличенїе ꙁлонравїя и всякагѡ невалярства естъ иꙁ҆ясненїе ѡбхожденїя и ꙁлонравїя и ꙁнакове ꙁемно-ꙁлонравїя или неистовства, лѡша. Сїихъ накаꙁанїе.

л. 3: *1^о^ ѡбличенїе.* Много коешта говорити а мало ꙁнати, беꙁ҆ лажы нїе. Кой много лаже, тай и краде. Кои много говори, таи или много ꙁнаде или много лаже, итд.

л. 4: Теꙁтъ: Principiis obsta. Све иꙁ҆ почетка по моħи, гледати валя. Тко се еданъ пꙋтъ каквомꙋ нибꙋдъ ꙁлонравїю или невалярствꙋ научитъ, ако се иꙁъ почетка не поправи, итд.

л. 10: 2^о^. *Моди или Тайнѡ лꙋкавство по наукѣ, Сирѣчь Лисичїй ꙁанатъ.* Сви лисице по наукѣ се владаю, и ꙁлонравїе имадꙋ и ꙁанатъ свой учꙋ. Свако ꙁлонравїе по наукѣ. Ꙁлонравїе тежко иꙁкоренити, итд.

л. 15': 3^те^ *увѣщанїе.* Тайно лꙋкавнꙋюшихъ по ꙁемнонравїю и сама соб҆ственна совѣстъ, после ѡбличава, и мꙋчитъ, и предаетъ, итд.

л. 16': 4^о^. *Моди примѣръ.* Лисице и кꙋряцы и всѣ ѕвѣрїе, беꙁ҆совѣстнѡ. Едино само по ꙁемноꙁлонравїю и по тѣлꙋ животъ, итд.

л. 19: *Кꙋрячїй процесъ.* Старо древна исторїя ѡ наравномъ процесꙋ, како кꙋрякъ саꙁъ чобан҆скимъ псетомъ процесъ тераше. Кꙋрякъ виѡленцїю и штетꙋ учиниѡ, пакъ кꙋрякъ бїѡ кривъ, и јошъ процесъ псетꙋ ѡꙁнаймїѡ. Кꙋрякъ уꙁрокъ процесꙋ, и кꙋрякъ акторъ: Какѡ е то: Беꙁ҆совѣстанъ кꙋрякъ, итд. – опис процеса са учешћем лисице и медведа.

л. 28: *Нравоученїе.* Избрисана почетна слова па написано: Поученїе. Какѡ у процесꙋ, кой право имаде, постꙋпити валя. У процесꙋ естъ нꙋждно нѣкоторїя поꙁорствованїя, кад годъ каква стваръ мора се саꙁ процесомъ тражыти, ѡндакъ поꙁорствовати, итд. – 9 упутстава. Последњи, девети, Правый постꙋпленїя пꙋнктъ на *л.* 31'–32' резимира упуте за праведан судски поступак. Свршава на *л.* 32' – да кад какво ѡбстоянїе недопꙋщаетъ, макаръ какавъ процесъ единымъ словомъ рещи, да до едне године, или найвыше до две године, да бы процесъ дꙋ ꙁше ꙁаѡставатися никако же и нипошто нїе добро; да докъ третїя година доспѣ, да процесъ свершенъ быти мора. Према томе, књижица представља одломак једног правног уџбеника с упутствима будућим судијама за праведно и исправно вођење судских парница.

Записи. Записа нема.

Литература. Литературе нема.

72

МСПЦ Грујић 72

ПОУЧЕНИЈЕ ОПШТЕЈЕ В ДЕН НЕДЕЉНИ

1749. година

Папир, I + 15 л., 202 × 164 мм, 17 до 19 редова на страни, последњи лист празан.

Водени знаци. 1) Грб с ловачким рогом, врло сл. Београд, САНУ 248 историјска збирка из 1752. године; 2) крин, врло сл. Београд, МСПЦ Грујић 127 из 1750. (сл. 122).

Писмо. Курзив из средине XVIII века, славеносрпска редакција.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Повеза нема. Свеска у омоту.

Садржај. *л.* 1: *Поꙋченїе общее въ день недѣльный.* Нарочитыи день воскр҆сенїя Г(оспод)а Б(ог)а и Сп(а)са нашегѡ Іис(ꙋ)с)а Хр(и)ста праꙁднꙋюще, приклоните ꙋшеса в(а)ша во гл(а)голы ꙋстъ моих, людїе б(о)гоиꙁбранїи, новый І(ꙁра)илю, православнїи хр(и)стїяне. Внемлите ꙁаконовъ Б(ог)а вишнягѡ, итд. до *л.* 14'. Аутор није наведен.

Записи. На *л.* 15': Іерей Іѡаннъ Поповичь иꙁ Арад(ске) епархїе иꙁ села Микалака. Василїй Боеръ иꙁ Трансилванїе иꙁ диштрикта Террефорошъ, иꙁ села Алшопорꙋмбанъ быша кодъ насъ 1759 іꙋна 11.

Литература. Литературе нема.

73
МСПЦ Грујић 73

АРХИЕП. ПАВЛА НЕНАДОВИЋА УПУТСТВО ЗА ДУХОВНИКЕ
трећа четвртина XVIII века

Папир, 22 л., 200 × 120 мм, 14 или 15 редова по страни, први лист је празан, са записима; од последњег листа је остао само мали одерак у горњем делу.

Водени знаци. Према воденом знаку рукопис је настао око 1770. године: грб са ловачким рогом и иницијалима I-M одозго, врло сл. Београд, МСПЦ Грујић 133 из 1772. године (сл. 90).

Писмо. Полуустав штампанога типа, славеносрпске редакције. Наслови и поједини делови писма исписани су црвеним мастилом. Странице текста уоквирене су црвеним линијама.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Повеза нема, рукопис је у омоту од картона.

Садржај. Упутство за духовнике.

л. 1': Чинъ исповѣданїя егоже Блаженнїя Памяти Превосходителнѣйшїй и высоко Преосв(я)щеннѣйшїй славено-сербскаго и валахїйскаго народа архїеп(и)ск(о)пъ и митрополїтъ Г(о)с(по)динъ Павелъ Ненадовичъ во Фрушкой Горѣ общежит(елних) монастирѣхъ духовникомъ издалъ, имъ же ѡбразомъ, духовная своя чада, наставляти должни будутъ. (Павле Ненадовић постао је архиепископ и митрополит 1749. године, а умро 1768. г. У наведеном одломку он је назван „блажене памети," тј. покојни.)

л. 2: *Послѣдованїе ѡ исповѣданїи.* Приводитъ д(у)ховный о(ть)ць хотѧщаго исповѣдатисѧ единаго или многихъ итд. Иза прописаних молитава даје упутство о исповеди по редоследу 10 заповеди. На л. 21' долази последња, десета заповед: Не пожелай чуждагѡ, која прелази на идући лист, а од тога сачуван је само мали комадић у горњем углу.

Записи. л. 1: Моего моления не получихъ нити услишанъ бихъ чрезъ мое согрѣшение, окаяни Іриней Аилдинацъ (?) іеромонахъ. Исти се потписао још два пута; прва су слова свуда нејасна.

Друга рука и мастило: Потомъ я вам Парокъ.

л. 6, оловком, касније: 450 Логгинъ Мачковичь іеродяконъ.

л. 6': Высокопречестнѣйшїй.

л. 7, латиницом и штампаним: Petar Grubić Djak iz Veliki Grabićana. Luka Petrić Djak iz Bolfana. Исти се Грубић потписао невешто и на другим местима – на л. 7', 8, 8': Петар Грубичъ ускок (ћирилицом), 9 (опет латиницом), а Лука Петрић на л. 10'. На л. 11 вежбали су се они у писању немачких речи – Eine lieder, Gut waßer, waßer gut. На л. 14' латиницом – Grubić Petar Učenik u ma(na)stir Lepa Vina.

л. 13', латиницом: Nikola Dewu... – нечитљиво.

л. 15': Grubić Schüler.

л. 16, латиницом: Grubić Peter Schüler pisano je lita Gospodnja 1862.

л. 21': Помени Господи, помилуи избави (?) душу мою, и опет Петар Грубић.

На омоту залепљене су две цедуљице с белешкама проф. Грујића: „Број ех 1613. Упутство за духовнике архиеп. Павла Ненадовића. Рукопис око полов. XVIII в. Нађен у ман. Лепавини.", „Од. 9. Ред 1. Бр. 7." Овде наведени датум је вероватно узет према годинама архиепископовања Павла Ненадовића, иако епитета „блажене памети" очевидно указује да је рукопис настао после његове смрти (1768. године).

Литература. Литературе нема.

74
МСПЦ Грујић 74

СКРАЋЕНИ ТРИОД ЦВЕТНИ (ЛАЗАРЕВАЦ)
трећа четвртина XVI века

Папир, 184 л., 210 × 140 мм, 19 редова по страни. Рукопис је доста добро очуван. Постоји оригинално обележавање свешчица. Недостаје осми лист друге свешчице; од л. 173 недостаје горњи део. Недостаје крај рукописа.

Водени знаци. Према воденим знацима рукопис је настао у трећој четвртини XVI века (1550/60): котва двоструких контура у кругу са звездом и контрамарком S-T, врло сл. Мошин 1126 из 1550/60. године (сл. 290).

Писмо. Полуустав друге половине XVI века са троногим т, редуцираном средином тропотезног ж, сведене и укрштене ножице код д, честом употребом лигатурног ꙋ, са неколико варијаната о (уско, широко), широко є, врло упадљиве величине, развучену ѡ са ниском средином. Има доста надредних слова испод и без титла: без титла д, х, м – све ово са доста

курзивних елемената. Једна рука пише цео рукопис. Дуктус исписан, сигуран уједначен. Има доста лигатура у скраћеницама. Језик српске редакције, правопис ресавске једнојерове традиције, измењен. Неуједначена употреба прејотованог ѥ > є (осщлѥ > твоєє, єдино, твоє). Јота са две тачке испред є у ѥ. Једно је ь без изузетка у предлозима, односно префиксима. На л. 71–71' трагови јусовског правописа: на кр(ь)стѧ вьзнесєсѧ.

Орнаментика. Рукопис од украса има само велики број иницијала који се сврставају у три групе.

Прва група иницијала је геометријска. Окоснице слова чине вертикална стабла, широких површина, строго симетрична, повезана танким хоризонталним линијама. Иницијали су укомпоновани у блоковну површину текста и величине су од три до пет редова. Иницијали П и Р су строго симетрични док иницијали слова Б и В често нарушавају правила симетричности и геометрије. Доња петља слова Б и В сужава се и ломи у горњем делу и тако иде паралелно уз окосницу стабла, да би се завршила задебљањем или бобицом. Изломљена петља није у складу са читавом геометризацијом и симетричношћу основног начина сликања или цртања иницијала. Ово је манир писаровог рукописа. Иницијали су изведени варзилом (л. 3, 26, 40, 74', 80', 81', 86, 86', 89', 92, 94, 96', 100', 101, 112', 175', 176' и 177).

Друга група иницијала такође је геометријскога стила, широке површине, местимично украшене скромним геометријским мотивима: танким продужецима са задебљањима на крајевима, таласастим линијама, троугловима, задебљањима по средини вертикале. Иницијали су цртани варзилом и величине су од три до пет редова текста (л. 26', 41', 63, 90, 93', 96, 99', 112, 116' и 128).

Трећа група иницијала изведена је цинобером, геометријских је облика, са наглашеном окосницом стабла, широких површина и танке линије као хоризонтале, које повезују вертикале обликујући иницијал. Украшени су геометријско-биљним мотивима: танким таласастим линијама са бобицама, гранчицама које излазе из доњег дела стабла или из средине. Украсни детаљи најчешће се пружају на празном маргиналном простору, док сам иницијал чини целину са текстуалном површином. Величине су до шест редова текста. Наслови, важнија места у тексту и сва почетна слова сваког новог пасуса, писана су варзилом. Главни део текста писан је окержутим мастилом.

Повез. Код повеза сачувана је само предња корица, која је волантна. У питању су танке даске пресвучене светломрком орнаментираном кожом. Две концентричне правоугаоне површине су повезане дијагоналама на угловима. У средини је стилизовани флорални ромбоид. Повез је највероватније из XVII века.

Садржај. Скраћени Триод цветни (Лазаревац).

л. 1: *Въ петькь веч҄ерь ѕ҃. неделе поста ст(и)х(и)ри гл(а)сь, н҃ на г(оспод)и вьзвах(ь) ω(ктоих)ъ ст(и)х ї и поем(ь) ст(и)х(и)ри д(ь)н(е)вн сьмогл(а)с(ьни)*: Д(оу)шепользноую сьврьшивше четводесетніцꙋ. И даље све службе Цветног триода.

л. 14: Субота јутрење Св. и праведног Лазара. У овој служби је једини прекид на л. 15': Пѣс(нь) г҃. Ты еси оутврьжденїе притекающ[им] итд. на л. 16, који је остао само са малим одломком. Наставља на л. 17: … еси гдѣ положисте и, ω(ть)цоу пом(о)ли се и просльвивь іако м(и)л(о)ср(ь)дь.

л. 25: *Вь соуб(отꙋ) вечерь с(ве)т(а)го и праведнаго Лазара*, Велика вечерња и јутрења (од л. 29).

л. 37: *Вь с(ве)тыи и великыи четврьтькь*. Вечерња. Литургија Василија Великог (л. 42').

л. 43: *Слоужба с(ве)тих(ь) стр(а)стен. и клѣплюм, вь ,в҃: час(ь) нощи и сьбрав'шїм' се братїамь вь цр(ь)ковь поемь обыч'ноу оутрьнїци*. Служба бденија на Велики четвртак, без потпуног текста страсних јеванђеља (само инципити), са антифонима, седилнима, блаженима, канонима и осталим песмама.

л. 60: *Вь с(ве)ты и великыи петькь*. Вечерња.

л. 67: *Вь с(ве)тоу и великоую соуб(отоу)*. Јутрења.

л. 71–71', трагови јусовског правописа: Іже сьдрьжеи кон'це на кр(ь)стѧ вьзнесєсѧ … сего видѧщїи висеща нага на дрѣвѣ сл(ь)нцѧ лѫче ськрїи …

л. 76': *Вь с(ве)тоую и велїкоую соуботоу*. Вечерња.

л. 107': *Вь с(ве)тоую и великоую неде(лю) пасхы по вьнегда изити вь припратоу*. Ускршња јутрења. На л. 116'–118 – Слово учитељно Св. Јована Златоустог.

л. 121: *Вь с(ве)тоую и великоую неде(лю)*. Вечерња.

л. 121': *Вь неделю Фоминоу*. Антифони, тропар, седилна, кондак (углавном).

л. 122': Недеља мироносница.

л. 123: Недеља раслабљеног.

л. 124: Недеља о Самарјанци.

л. 124': Недеља о рођеноме слепом.

л. 125': *Вь четврьтькъ вьзнесенїа Х(ри)с(то)ва*.

л. 145: *Неде(лм) с(ве)тых ωт(ь)ць з҃, по пасци* (!).

л. 158': *Въ пе(ть)к(ь) н҃, вече(рь) памет(ь) сьтвараемь вьсемь иже ωт вѣка оусьп'шим(ь) ω(ть)цемь и братїамь н(а)шим(ь) православныим(ь)*. Од л. 161' јутрења.

л. 174: нема горњу половину са заглављем и почетком службе Св. педесетнице (Духова). Текст рукописа прекида се у овој служби у ирмосу VII песме другог канона. Текст се прекида на *л.* 184' овим речима: Сьга(а)с(ь)но оустраши пищьл'скаа пѣснь почитати ꙁлато сьтворѣн'нїи и без'д(оу)шьнїи обраꙁь. оутешителю ...

Записи. На *л.* 7–8, доња маргина, грађанским курзивом XIX века: Ова књига на артїи писата судећи по речима старима или по ортографи, могућно е да е око петнаестогъ столѣтна писата, око почетка артне правлена, а сам ћ добно изъ Босне, 1851, Павелъ Твртковићъ.

л. 62, бекавицом XVII века: добро есте беседовати сь богомъ.

Цедуља у рукопису, Грујићева: „Рукописни Лазаревац – управо извод свега онога, што је ваљда нужно за богослужење од Лазареве суботе до Духова у парох. црквама. Рукопис XVI–XVII вијека (Слатина, на кору 11(24) V 911). Ленгер у кругу, над којим је одмах звезда шестопера и у средини знак по свој прилици из друге половине 16. века".

Литература. Богдановић 1982, 119; Суботин-Голубовић 1999, 225.

75
МСПЦ Грујић 75

ПСАЛТИР С ПОСЛЕДОВАЊЕМ ЈОВА СВЕТОПАВЉАНИНА
шеста деценија XVII века

Папир, I + 353 *л.*, 195 × 140 мм, са по 21 или 25 редова по страни. Рукопис је комплетан, листови 333–353 су празни. Свешчице обележава на почетку и крају по средини доње маргине. Има укупно 42 свешчице. Свешчица 6 има седам листова, као и свешчица 7; осми лист је исечен. Често сам преписивач мења обележавање свешчице: по средини, на крају испод редова текста у десном или левом углу. Свешчица 22 има седам листова, али види се да је писар погрешио па је исекао пети лист, а текст иде без прекида на следећем листу. То је урадио и са претходне две свешчице. Свешчица 27 има седам листова; 7' је празан а 8. је исечен. Листови 333–353 су из времена када је рукопис преповезан. Рукопис је имао већи формат, али је приликом преповезивања смањен, односно сечене су маргине, тако да је оштећен и текст на доњој маргини, где су и ознаке свешчица.

Водени знаци. Према воденим знацима рукопис је настао око 1650/60. године: 1) птица у кругу са иницијалима, S одозго и F-C у кругу, сл. Дубровник, Cons. Rogatorum 104 из 1652. (сл. 833); 2) круна са звездом и полумесецом и контрамарком B-V, сл. Праг, ЖМ IX G 6, из 1650. године (сл. 570); 3) друга варијанта истога знака, идентично Београд, МСПЦ Грујић 225 из 1650/60. (сл. 574); 4) круна са звездом и полумесецом и контрамарком I-S. Исти знак није нађен, постоји слична контрамарка уз котву, Николајев 206 из 1653. (сл. 606); 5) круна са звездом и полумесецом у комбинацији са три полумесеца и контрамарком A-C, исти знак није нађен, постоји слична круна са контрамарком A-C, Београд, НБС 46 око 1651. године (сл. 559); 6) три полумесеца и контрамарка I-V, врло сл. Београд, НБС 650, први део, око 1650. године (сл. 806). Уз повез: 7) путир са круном одозго, вероватно из XVIII века (сл. 836).

Писмо. Од *л.* 1 до 142 је средњи калиграфски полуустав, а од *л.* 143 до краја рукописа је ситнији полуустав, са облицима XVII века, и то: високо косо к, са ниским усеком куке, с кратким доњим краком стабла код ѱ и ф, више облика за ꙁ, удвојено о очно; више облика за т, једнога, троногог, брзописно; плитка чашица код слова ч; код ѣ лева ножица је дужа; два облика за ω; српске језичке редакције са траговима ресавског правописа, са ъ у предлозима и сложеницама, са ѕ и ꙁ (са квачицом) стари тип, с акцентима и спиритусима. На основу палеографске анализе писма и дуктуса писара, рукопис атрибуирам Худом Пахомију, хиландарском писару који је преписао следеће рукописе: МСПЦ бр. 38 и 350; САНУ бр. 285 и Хил. бр. 487 (атриб. Љ. В.).

Орнаментика. Наилазимо на већи број заставица, на *л.* 1, 2', 67, 130', 160, 167, 181', 194, 213 и 293.

На *л.* 1 је нацртана заставица геометријско-биљног орнамента изведена само у цртежу сепијом и тањим пером. На *л.* 2' је нацртана већа заставица, цртеж је изведен црним мастилом а обојена је зеленим и жутим бојама у петљама између преплета. На *л.* 130' је правоугаона заставица компонована од вијугаве гранчице изведена само у цртежу. На *л.* 160 је уска плетена заставица изведена црвеним мастилом. На 167 је нацртана црвеним мастилом заставица компонована од преплета који обликује чворове, са простором предвиђеним за наслов, у средњем делу. На *л.* 181' је нацртана уска правоугаона заставица; угласти преплет обликује плетеницу,

цртеж је изведен црвеним мастилом а заставица је обојена плавом бојом. На л. 194 је плетена заставица у црвено-белом колориту са гранчицама у угловима. На л. 213 је правоугаона заставица компонована од кругова, преплет по средини заставице обликује решетке, изведена је црвеним мастилом и дебљим пером, а поједине површине су обојене зеленом и жутом бојом.

Иницијали у првом делу су већег формата, изведени од преплета у стилу и колориту као и заставице; понеки иницијал има црвену мрљу у петљама и црвене китњасте гранчице. У другом делу иницијали су једноставнији, без додатака. Изведени су црвеним мастилом.

Повез. Даске косих рубова према унутрашњим странама и ребрима на хрбату. Капитална врпца је у плавосивој боји. Даске су пресвучене светломрком орнаментираном кожом. Обе корице имају орнаментирани барокни оквир компонован од концентричних правоугаоника, а у средишњим централним деловима су мали медаљони са ловоровим венцем и гранчицама у угловима. Видни су трагови позлате која је отпала. Сачуване су обе копче, кожне пречаге и металне. Повез је из XVIII века.

Садржај. Псалтир с последовањем.

л. 1: *Чинь како подобает(ь) пѣти ѱалтирь наединѣ.*

л. 2': *Д(а)в(и)да пророка и ц(а)ра пѣснь-каѳисма .а҃. ѱаломь Д(а)в(и)д(о)вь .а҃. ненадписан(ь) ѡт Еврен.* Бл(а)жень моужь итд. до л. 130, где свршава псалмом „вънѣ числа".

л. 130': *Пѣснь Мѡѵсеѡва въ исходѣ* итд.; л. 142' празан.

л. 143: *Оуказь хотещоумоу дрьжати ѱалтирь сь*, са молитвама по катизмама. Inc. Богонѡснїи и прѣбл(а)женїи и пр(ѣ)подобнїи ѡ(ть)ци нашн.

л. 160: *Междоучасїе пръваго часа*; л. 162 – междоучасїе третїаго часа; л. 163' – междоучасїе ѕ҃.го часа; л. 165 – междоучасїе ѳ҃.го часа.

л. 167: *Начело великои павечерныцн.*

л. 175: *Чин(ь) како подобаеть пѣти параклись Б(огороди)цн, или инномоу комоу любо хощеши с(ве)т(о)моу.*

л. 181': *Последованїе акаѳистоу пребл(аго)словенѣи Вл(а)д(и)чици нашеи Б(огороди)цн и пр(н)сно Д(ѣ)в(ѣ) М(а)рїи*; л. 192' – празан.

л. 193: *Чинь ѡ причещенїи с(ве)тыє вѡды.*

л. 194: *Послѣдованїе с(ве)таго причещенїа.*

л. 209: *Послѣдованїе ѡт съблазна … въ снѣ*; л. 212' – празан.

л. 213: *Послѣдованїе събранїа въселѣт'наго, начьнше ѡт м(ѣ)с(е)ца сектеврїа до м(ѣ)с(е)ца агоуста (!), прнѣмѣ троп(ары) же и конд(ак)е праздникѡм(ь) и нарочитым(ь) с(ве)т(ы)мь.* У месецослову:

л. 222: 14. окт. Преподѡбные матере наше Пе[т]ки, с тропаром и кондаком;

л. 223: 21. окт. Прѣнесенїе мощемь с(ве)т(а)го Иларионa Мегленскаго, с тропаром и кондаком;

л. 224': 28. окт. Иже въ с(ве)тыхъ ѡ(ть)ца нашего Арсенїа архїеп(и)ск(о)па, с тропаром и кондаком;

л. 227': 11. нов. Памет(ь) с(ве)т(а)го и славнаго великом(оу)ч(е)н(и)ка иже въ ц(а)рех(ь) Стефана въ Деч(а)нех(ь), с тропаром и кондаком;

л. 239': 14. јан. Иже въ с(ве)тых(ь) ѡ(ть)ца нашего Савы прьваго архїеп(и)ск(о)па сръбскаго, с тропаром и кондаком;

л. 244: 13. фебр. Памет(ь) прѣподобнаго ѡ(ть)ца нашего Сїмеѡна срп'скаго (!), новаго мѵроточца, с тропаром и кондаком;

л. 244': 14. фебр. С(ве)т(а)го Кѵрїлла Философа и оучителя словенскаго, с тропаром и кондаком.

л. 263: *Начело с(ве)т(а)го и Великаго пѡста*; л. 273' – Въ с(ве)тую и Великую неделю Пасхы на оутр'ни итд.

л. 282': О еже когда поет се Чьстнѣишоу и когда не поет се; л. 283' – Тропары сїе поем(ъ) в(ъ) Соуботоу по непорочнах(ь); л. 283' – Сїи же поют(ь) се въ неделю по непорочнах(ь).

л. 284: *Троп(а)ры вьскр(ь)сны и богородїчны і ѵпакои*; л. 286' – троп(ары) прѣз(ь) неделю; л. 289 – Богородичны осмыимь гласѡм(ь), пѣваемы на вечерны и на Б(ог)ь Г(оспод)ь съ тропарем(ъ) с(ве)т(о)моу емоуже ес(т)ь д(ь)нь.

л. 290': *Пѣнїа, троична ну"же п[о]емь въ Вѣликы пость и въ прочее по[с]ты, егда нѣсть тропара.*

л. 293: *Часословьць имѣе нощноую и д(ь)невноую слоуж[б]оу, по оуставоу Великые Лавры, иже въ с(ве)т(ы)х(ь) ѡ(ть)ца нашего Савы.* Сїе послѣдованїе бывае[т]и въ прочїих(ь) іер(оу)с(а)л(и)мскыих(ь) с(ве)т(ы)хь обитѣлїи. Начело полоуноощници; л. 296 – Начало оутрьнници; л. 298 – Час .а҃.; л. 299 – Междоучасїе а҃.го часа; л. 299' –Часъ третїи; л. 300' – Междоучасїе третїаго часа; л. 300' – Часъ ѕ҃.; л. 301' – Междоучасїе ѕ҃.го часа; л. 302 – Начело типиком(ь) еже ес(ть) обѣдница; л. 304 – Начело ѳ҃.го часа; л. 304' – Междоучасїе ѳ҃.го часа; л. 305 – Начело вечерни; л. 307 – Начело павечерници; л. 309 – О иже въ келїи пѣнїих(ь) инокѡм(ь) и мет(а)нїах(ь); л. 310' – О канонѣх(ь).

л. 311': О житїи сирѣть о пощенїи и разрѣшенїи въсего лѣта оуказанїе.

л. 312': *М(о)л(и)тв(а) съ оумиленїем(ь) къ прѣс(ве)тѣи Вл(а)д(и)ч(и)ци нашеи Госпожди Б(огороди)цн, и малою похвалою творенїе Димитрїа Катакоузина по стихѡм(ь). Въсѣх(ь) ц(а)ра и Б(ог)а м(а)ти Бл(а)гаа*, итд.

л. 317': *М(о)л(и)тва гл(аго)лемаа архїерем(ь) или іереомь о исповѣдающоумоу се ѡ вол'ных(ь) и неволных(ь) съгрѣшенїи, о въсакомь проклети и заклинанїи и о клет'вѣ.*

л. 321: *Догмати въскр(ь)сныи и на ст(и)х(о)внѣ.*

л. 323': *Б(ого)родичныи осмым(ь) гласовом(ь) прѣмо славам(ь) въ минею.*

л. 325: *Ѱалми изБраннїи вл(а)д(и)чным(ь) праздником(ь) и Б(ого)родичным(ь) и избранным(ь) с(ве)тым(ь) през(ь) въсе лѣто,* до л. 332'.

Записи. л. 332': † Сы ѱал'тїрь проигумена Іова с(ве)топав'лианина, кои го брать оуздме да не н(е) чьтет(ь) (?) да моунѣс(ть) про[с]то, ни бл(а)гословенно, и нась грѣшнїих(ь) не забора[ви]ти Х(рист)а р(а)ди. (*Зап. и натп.* бр. 4511 уз белешку „Запис у рук. ман. Беочина").

л. 353', XVIII век: † Въ всехъ езыцехъ мира сего з҃ источникъ сѫть, ωт него же исходитъ седамъ десетъ и два езыка, естъ езыкъ пръви сръбсъкы, ωт нега исходи блъгарскы, в҃ чесъкы, г҃ словенъскъ еже ωбрѣщетъ се въдале – д҃ лешъка, е҃ рѹска, ѕ҃ казачка, з҃ московска, и҃ стирска, ѳ҃ поръдинолска, і҃ Далматна, аі҃ Мазовити.

Литература. Богдановић 1982, 96; Васиљев 2018, 170–175.

76

МСПЦ Грујић 76

(ЈОВ. РАЈИЋ), КРАТКАЯ СЕРБЛІИ, РАССІИ, БОСНЫ И РАМЫ КРАЛЕВСТВЪ ИСТОРІА ПО ПЛАНѹ ВИЛХЕЛМА ГѹѲРИ И ІωАННА ГРАѴ И ПО ИНИХЪ ѴЧЕННЫХЪ АН'ГЛЕЗωВЪ ѴСТРОЕННАЯ И ИЗ 55 ТОМА ОБЩЕСТВЕННЫЯ ИСТОРІИ ИЗЯТАЯ И С' НѢМЕЦКАГω НА СЛАВЕНСКІЙ ЯЗЫКЪ ПРЕВЕДЕННАЯ И КРАТКИМИ НОТАМИ ИЗЯСНЕННАЯ ІωАННОМЪ РАЙЧЕМЪ ВЪ ЛѢТО 1790.

Папир, XII + 220 страна, 195 × 115 мм, 29 редова по страни. Листови I и II и 219 и 220 су заштитни листови уз повез. Празни листови су: III и IV, као и 209 до 218; стране V до XII су уводни листови с насловом и посветом. Пагинација је оригинална и почиње од л. 1 и иде до стране 208; остала пагинација урађена је касније оловком.

Водени знаци. 1) Грб са траком Bande и именом G. et I. HELLER, сл. Београд, МСПЦ Грујић 212 из 1788. године (сл. 269); 2) грб – двоглави орао, сл. Ајнедер 227 из 1791. године (сл. 270).

Писмо. Ситни, врло лепи брзопис – аутограф Јована Рајића, рускословенски језик.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Картонске корице пресвучене тамномрком кожом са орнаментираном позлатом на хрбату и насловом „История". Наслов је скоро излизан. Повез из времена настанка рукописа.

Садржај. Аутограф наведеног Рајићевог дела, које је изашло у штампи 1793. године у Бечу (види: Новаковић 1869, 32, бр. 131).

Наведени наслов налази се на стр. V; стр. VI је празна.

стр. VII – посвета: Превосходителнѣйшемѹ Преωс(ве)щеннѣйшемѹ, и высокодостойнѣйшемѹ Господинѹ, Господинѹ Стефанѹ ωт Стратимировичъ, православномѹ Архиеп(и)ск(о)пѹ Карловачкомѹ и всегω въ наслѣдныхъ державахъ Егω Цесарокралевскагω и апостолскагω Величества славено-сербскагω и влахискагω нарωда Митрополітѹ Господинѹ Милостивомѹ. Стр. VIII је празна.

стр. IX–X: Ваше Превосходителство! Аще великихъ и важныхъ всякагω рода сочиненій подношенїемъ и посвященїемъ достойна быти Ваше Превосходителство признаю, ꙗкω мѹжа в книжномъ ученїи искѹсна и изящна: ничимъ менше, надѣюся, ꙗкω и сей малый моегω старческагω подвига трѹдъ не непрїятенъ покажется пред Вами, аще не за ино что, то поне за сїе едино, ꙗкω онъ въ себѣ содержитъ краткѹю повѣсть, нѣкѹю воображающъ ідею ω родѣ Сербскомъ, егωже ωтрасль и Превосходителство Ваше есте, равнѣ же Ревнитель и Предстатель.

Признаю и сїе, ꙗкω неравновѣсно дѣлце сїе естъ вашемѹ характірѹ, и высокомѹ достоинствѹ: благонадежденъ обаче есмь, ꙗкω рѣткости ради своея прїято бѹдетъ со благоволенїемъ въ покровителство Ваше, имже ωграждено сѹщо, ꙗкω важность емѹ надлежащѹю, такω и благопрїятность свою у отечественникωвъ нашихъ безсѹмнѣнія возимѣетъ.

Высокой сей Благонаклонности и покровителствѹ Вашего Превосходителства съ достодолжнымъ почитанїемъ себе и дѣлце сїе приврѹчаетъ

Преводникъ
Въ м(о)н(а)с(ты)рѣ Ковилѣ
Ноемврїа 30. 1792.

стр. XI: *Часть I. Ѡ Серблїи и Расцїи*; стр. XII – празна.

стр. 1: *I. Ѡ древныхъ жителехъ сербскїя земли прежде Р(о)ж(де)ства Хр(и)стова.* Древнѣйшїи ωбитатели сихъ земель, которыя в' столѣтствїи седмомъ сербскимъ венедωмъ припали итд., 20 глава до стр. 142. Стр. 143–144 – празне.

стр. 145: *Часть II. Ѡ Босны, Рамы и Херцеговини*; стр. 146 – празна. Стр. 147 – I. *Древнѣйшее состоянїе Босны и премѣны ея* итд., 18 глава до стр. 208, где долази Конецъ.

Записи. Испод краја текста другом руком: Admittitur. Vienna. 1791. Januarii 27 ... (нечитљиво) fur Ungarn (?).

Онда опет друга рука: Imprimatur. Hoffinger. M. propria Secret. (?)

На стр. V, испод наслова: Прїмно сен рꙋкописъ въ даръ ѡт Г. Архїмандрита Раича. Стеф. Стратїмировичъ (аутограф).

Литература. Литературе нема.

77
МСПЦ Грујић 77

PRÆCEPTA ARTIS ORATORIÆ IN TRES PARTES DIGESTA IUVENTUTI ILLIRICORASCIANÆ TRADITA ET EXPLICATA IN COLLEGIO SLAVONOLATINO CARLOVICIENSI ANNO DOMINI MDCCXXXVI (= 1736)

Папир, IV + 57 л., 200 × 158 мм, 23 реда по страни; листови 55 до 57 су празни.

Водени знаци. 1) Једнорог сл. Београд, НБС 60 из 1720. године (сл. 230); 2) грозд са круном и иницијалима C-L, тип Ајнедер 1105 из 1738. године (сл. 681); уз повез: 3) орао са годином 1756 испод знака, што упућује на то да је хартија при повезу из каснијег времена (сл. 755).

Писмо. Писмо је калиграфско латинско.

Орнаментика. На л. 1 је нацртана црним мастилом барокна грана – гирланда која уоквирује наслов. Цртеж је прецизан, основа је црна а стилизована раскошна грана са листовима и цветовима је шрафирана црним цртицама што даје већу рељефност украсу.

На л. 1' је веома декоративни барокни маргинални украс, изведен сигурном и прецизном руком црним мастилом и танким пером.

Повез. Повез је додат двадесетак година касније, судећи према воденом знаку на хартији уз повез где је утиснута година 1756. Корице су картонске, пресвучене марморираном хартијом, хрбат је кожни. Корице су оштећене у доњем десном углу за скоро једну трећину, шарени папир је подеран а картон оштећен.

Садржај. Уџбеник реторике за ђаке Карловачког Славено-латинског колегија.

л. 1: наслов наведен горе.

л. 1' – преглед садржаја:

I. Pars de Elementis Rhetoricæ, Periodis, Figuris, Amplificatione et Locis.

II. Pars de Argumentationibus, Epistolis, et Orationibus vulgo Politicis.

III. Pars de Oratione magna, Memoria et Pronuntiatione.

л. 2: Proœmium Ad Eloquentiæ Studiosos. Artem Benedicendi, non sine difficultate comparari posse, sciamus oportet, итд., уз посебно наглашавање поштовања према архиепископу и митрополиту „Vicentio Ioannovisc".

л. 3: Pars Ima. De Elementis Rhetoricæ итд. до л. 25'.

л. 26: Pars II. De Argumentationibus итд. до л. 44'.

л. 45: Pars III. De Magna Oratione итд. до л. 54', где иза краја текста долази датум „Aprili Ima die, 1737".

Записи. Записа нема.

На корици су, поред нове налепнице, залепљене две старе с бројевима „XI-53" и „40-VIII".[18]

л. IV': „№ 99".

Литература. Литературе нема.

78
МСПЦ Грујић 78

ДОПУНСКИ ТРЕБНИК
рукопис Дионисија Христифоровића,
манастир Пакра, 1842. година

Папир, 37 л., 195 × 155 мм, с различитим бројем редова: 18, 19, 21, 23 и 27; последњи лист је празан. Постоји оригинална пагинација рукописа у горњим десним угловима.

Водени знаци. Грб са круном и двоглавим орлом изнад знака и иницијалима I-I-K, врло сл. Ајнедер 391 из 1766. године (сл. 72). Овај грб датирамо према запису 1842, временски се знатно разликује од истог знака код Ајнедера. Ова временска разлика може се објаснити само тако да се хартија са овим знаком производила дуго.

Писмо. Препис са руског предлошка, писмо штампанога типа, с траговима западне традиције српског полууставног писма – ѡ с високом средином и равним боковима; ѧ са петљом која се тек горе веже уз стабло; карактеристичан контраст дебелих и танких потеза. Наслови су изведени великим

[18] Више их нема. VI 1973.

словима двоструке контуре, а на појединим местима и текст је писан словима у контури.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Картонске корице са хрбатом и угловима у кожи обложене су књиговезачким папиром. Повез је оштећен од црвоточина, а кожа је подерана на хрбату и у доњем делу.

Садржај. Допунски требник.

л. 1: *Ѡглавленїе кнїги сеѧ* – 17 састава. Л. 1' – празан.

л. 2: *Чинъ бл(а)г(о)с(ло)венїѧ и ѡс(вѧ)щенїѧ новоѡр[ꙋ]женагѡ кр(ь)ста ѡт ꙁлата, или сребра, или инагѡ крꙋшца, или древа, или Распѧтїѧ на кр(ь)стѣ древѧномъ, или на дасцѣ икона написана.*

л. 6': *Чинъ бл(а)г(осло)венїѧ кампаны сїестъ колокола или ꙁвона.*

л. 11': *Чинъ бл(а)г(осло)венїя идитїи, савановъ, сїесть товаленъ и покривалъ б(о)жственыѧ трапеꙁы и жертвеника.* Л. 13 – празан.

л. 13': *Чинъ бл(а)г(осло)венїѧ и ѡс(вѧ)щ(ен)їѧ икони, Христови или пр(а)ꙁдниковъ Г(о)с(по)д(с)к(и)хъ.*

л. 17: *Чинъ бл(а)г(осло)венїѧ икони Прес(вѧ)тыѧ Б(огород)и(н)цы, єдиныѧ или многихъ.*

л. 20: *Чинъ бл(а)г(осло)венїѧ икони пр(ѣ)с(вѧ)тыя живоначалныѧ Тро(и)цы, во ѡбраꙁѣ трїєхъ анг(е)ловъ, или кр(ь)щенїѧ, или Преѡбраженїѧ, или Сошествїѧ с(вѧ)т(а)го Д(оу)ха.*

л. 22': *Чинъ бл(а)г(осло)венїѧ и ѡс(вѧ)щенїѧ сосꙋдовъ слꙋжебныхъ, сїесть дискоса, чаши, ꙁвѣꙁды, и ложицы съ трема ихъ покровцы коегождо ѡс(о)бнѣ*; благослов дискоса; л. 23' – дискоснꙋю ꙁвѣꙁдꙋ; л. 24 – потиръ; л. 25' – новꙋю к' б(о)жственымъ таинамъ (!) ложицꙋ; л. 26' – новыѧ покровцы к' покровенїю с(вѧ)тыхъ таинъ пр(и)л(ꙋ)чающа сѧ.

л. 27: *Новагѡ кивота или сосꙋды хранимы быти имꙋть б(о)жственыѧ Хр(ист)овы тайны.*

л. 29: *Новыхъ с(вѧ)щеническихъ ѡдеждъ, сї(е)сть Стихарѧ, Єпитрахилѧ, Поѧса. Нарꙋкавница, и Фелона ѡт їереа бываемагѡ.*

л. 31: *Кадїло или тимїйанъ ѡс(вѧ)щаваты.*

л. 32: *Чинъ бл(а)г(осло)венїе новагѡ дома.*

л. 34': *Мол(и)тва на[д] скотомъ болѧщимъ.*

л. 35': *Мол(и)тва бл(а)г(осло)венїе на оумноженїе стадо.*

л. 36: *Мол(и)тва с(вѧ)т(а)гѡ м(оу)ч(ени)ка Х(а)р(а)л(а)мпїе и Спирїдона.* На крају, на л. 36' – Конецъ Б(о)гꙋ Слава.

Записи. л. 6: Свое рꙋчно. преписалъ. єстъ. мїнейскы. Дїѡнѵсїй Хрїстофорови(ч)ъ, монастира. Пакре и игꙋменъ. 1842 лѣта. препорꙋчꙋе се. свакомꙋ братꙋ. и моли се. комꙋ. бꙋде. братꙋ. ꙁа потребꙋ ѡва. книга. рады. бл(а)го(сло)венїѧ. ѡс(вѧ)щавати. себы и цр(ь)кви. на потребꙋ. Свакы. да (?) да иꙁговори, Б(о)гъ да мꙋ дꙋшꙋ ѡпрости.

Са унутрашње стране на предње корице залепљене су две цедуљице са записима проф. Р. Грујића: „Број ex. 1652, Допуна Требнику. Рукопис пакранског игумана Дионисија Христифоровића 1842. год. – Нађен у Манастиру Пакри."; „Од. 9. Ред 4. бр. 2".

Литература. Литературе нема.

79
МСПЦ Грујић 79

ДИМИТРИЈЕ РАДИЋ, „ИСТОРИЈА СРПСКОГ НАРОДА И УГАРСКИХ КРАЉЕВА", III део

Рац-Мечка, 1870. година

Папир, 146 л. (278 пагинираних страна), 200 × 164 мм, 17 редова по страни. Последњи лист уз повез је празан. Рукопис има на почетку преглед садржаја на 12 непагинираних страна, а од л. 1, односно данашњег 7. листа иде 278 пагинираних страна.

Водени знаци. Хартија је без воденог знака.

Писмо. Курзив друге половине XIX века српске редакције довуковског правописа.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Танке корице од картона облепљене су плавим папиром, с кожом на хрбату.

Садржај. Историја српског народа и угарских краљева.

л. 1, наслов: *История србског народа и угарски кралѣва, написао Димитрия Радић у Рац-Мечки 1870. Част трећа.* Л. 1' – празан.

л. 2–4': *Садржай* – преглед наслова 34 главе; л. 5–6' – хронолошка листа угарских краљева од Арпада до Лауша II (од 1301. до 1526. г.), иза кога „Слєдују аустр. цареви и уг. краљеви."

стр. 1 (л. 7): *Глава I. О пребиваню Србаля у Угарской под владом аустријских царева и угарских кралѣва.* § 1. О лажном Деспоту Јовану Чарноевићу.

стр. 26 (л. 19'): § 2. О произведеню фамилие Бранковићеве или о потомцима исте.

стр. 29 (л. 21): *Глава II. О Завоеваню Угарске, Славоние, и Баната од Турака и о првой обсади Беча у Аустрии.* § 1. Фердинанд и Заполя противни кралѣви и юнаштво Бакића Павла на Бечу.

стр. 43 (л. 23): § 2. Никола Юришић.

стр. 56 (л. 34'): § 3. Смрт Бакића Павла.

стр. 62 (л. 37'): § 4. Смрт Јована Заполѣ и мир сь Фердинандом учинѣни.

стр. 65 (л. 39): § 5. Фердинанд као самоуправитель Угарске, завоеванѣ Будима и мир учинѣни с Турцима.

стр. 73 (л. 43): § 6. Фердинандово погађанѣ сь Изабелом, у погледу Ерделя и круне. Нови турски рат.

стр. 90 (л. 51'): § 7. Ердель опет Изабели припадне. Мир учинѣни с Турцима. Смрт Фердинандова.

стр. 93 (л. 53): *Глава III. О Чесима.* § 1. Догађаи у Чешкой од смрти Ђорђа Подѣбрадског до Максимилияна, од г. 1471–1564.

стр. 101 (л. 57): *Глава IV. Максимилиян Чешки и Угарски краль и цар Аустриїски од г. 1564. до 1576.* § 1. О лажном Деспоту Јакову.

стр. 111 (л. 62): § 2. Никола Субић Зриньски.

стр. 126 (л. 69'): § 3. О Чесима.

стр. 128 (л. 70'): *Глава пета. Рудолф краљ угарски и чешки и цар Аустриски.* § 1. О Димитрии и Ђурђу Бранковићу и догађаима тадашњима.

стр. 159 (л. 86): § 2. О Чесима.

стр. 164 (л. 88'): § 3. О Аврааму и Лазару Бранковићу и тадашнѣм станю србском.

стр. 183 (л. 98): § 4. О унутрашнѣм станю Угарске.

стр. 185 (л. 99): § 5. Петнайстогодишњи турски рат. Сигмунд Батори. Изгубленѣ Ђура и Егре. Повратак Ђура.

стр. 193 (л. 103): § 6. Батори Сигмунд оставля Ердель. Унутрашнѣ станѣ землѣ. Буна Бочкаина. Рудолф се одрече круне.

стр. 201 (л. 107): *Глава шеста. Матия II Чешки и Угарски краль и цар Аустрїйски од год. 1608 до 1619.* § 1. О Симеону по том Сави Бранковићу и тадашнѣм србском поведеню.

стр. 237 (л. 125): § 2. О осталим србским юнацима у Угарской.

стр. 241 (л. 127): § 3. Срби у Хрватской.

стр. 248 (л. 130'): § 4. О приморским, личким и крбавским Србима.

стр. 256 (л. 134'): § 5. Постанак Краине.

стр. 269 (л. 141): § 6. Домаћи живот Краишника.

стр. 275 (л. 144): § 7. О Чесима.

стр. 277 (л. 145): § 8. Ердельске побуне. Смрт Гаврила Батора. Гаврил Бетлен. На стр. 278 – „Край треће части".

Записи. Записа нема.

Литература. Литературе нема.

80

МСПЦ Грујић 80

ДИМИТРИЈЕ РАДИЋ, „ИСТОРИЈА СРПСКОГ НАРОДА И УГАРСКИХ КРАЉЕВА", IV део

1870. година (наставак рукописа бр. 79)

Папир, I + 128 л., 205 × 164 мм, 17 редова по страни. Последњи лист уз повез је празан; прва три листа (стране I–VI) чине преглед садржаја; лист 4 чини хронолошка листа; листови 5 до 127 имају оригиналну пагинацију од 1. до 246. стране.

Водени знаци. Листови уз повез имају водени знак: грб са иницијалом P у средини и именом Peter Falvaia; исти знак није нађен у расположивој филигранолошкој грађи (сл. 160). Папир на коме је исписан рукопис је без воденог знака.

Писмо. Исти писар као и у бр. 79 ове збирке.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Картон с кожом на хрбату (исти као у бр. 79).

Садржај. Наставак рукописа бр. 79.

л. 1: *Садржай* – преглед наслова 47 глава.

л. 4: Аустријски цареви и угарски краљеви – наставак хронолошке листе из претходне свеске, од Фердинанда I до Фрање Јосифа I (од 1526. до састављања дела).

стр. 1 (л. 5): *Глава прва. Фердинанд II, угарски краль и цар аустриски од године 1619 до 1637.* § 1. Почетак тридесетогодишнѣг верозаконског рата. Први рат Бетлена Гаврила; Николсбургски мир.

стр. 5 (л. 7): § 2. Други и трећи рат Бетленов и смрт нѣгова.

стр. 8 (л. 8'): § 3. О пропасти Чешког народа.

стр. 21 (л. 15): *Глава друга. Фердинанд III, владао од године 1637 до 1657.* § 1. Турски рат и мир. Ђуро I Ракоция отима Угарску; мир у Линцу учинѣни. Крунисанѣ Фердинанда IV и смрт нѣгова.

стр. 25 (л. 17): *Глава трећа. Леополд I Велики. владао од год. 1657 до 1705.* § 1. Пропаст Ђорђа II Ракоцие; мутно станѣ Ерделя.

стр. 29 (л. 19): § 2. Турски рат, падение Митровице и Иршекуйвара. Битка Сантготхардска; Гвозденградски мир.

стр. 34 (л. 21'): § 3. Тайна завера противу Леополда.

стр. 37 (л. 23): § 4. Бой на Бечу.

стр. 40 (л. 24'): § 5. Заузиманѣ Будима од Турака.

стр. 47 (л. 28): § 6. Ђурађ II Бранковић Гроф и Деспот србски.

стр. 57 (л. 33): § 7. О приправляню Србаля за излазак у Угарску.

стр. 83 (л. 46): § 8. О позиваню Србаля од цара Леополда и излазка ньиовог.

стр. 98 (л. 53'): § 9. Јован Манастерлия подвойвода Србски.

стр. 113 (л. 61): *Глава четврта. Принц Евген Савойски войсковођа.* § 1. О србским юначким делима и царской милости.

стр. 117 (л. 63): § 2. Дела Евгение Савойског.

стр. 123 (л. 66): § 3. Пропаст Турака на Сенти.

стр. 134 (л. 71'): § 3. (!) О Ракоциином буни, и србской у том случаю верности.

стр. 145 (л. 77): *Глава пета. Цар Јосиф I. владао од године 1705. до 1711.* § 1. Продуженѣ Ракоциине буне и смрт Јосифова.

стр. 150 (л. 79'): § 2. Повест о фамилии Рашковића.

стр. 155 (л. 82): *Глава шеста. Карл VI владао од 1711. до 1740.* § 1. Бой с' Турцима при Варадину, Темишвару и Београду.

стр. 169 (л. 89): § 2. О прагматичной санкции.

стр. 171 (л. 90): § 3. О излазку патрияра (!) Арсения Јовановића, и пропасти Београда.

стр. 206 (л. 107'): § 4. О моштима свете матере Ангелине, деспота Стевана, и синова ньиових Максима владике и деспота Јована.

стр. 210 (л. 109'): *Глава седма. Мария Терезия, владала од г. 1740. до 1780.* § 1. О наслѣдственом рату.

стр. 215 (л. 112): § 2. О седмогодишнѣм Пруском рату.

стр. 225 (л. 116): *Глава осма. Цар Јосиф II. владао од г. 1780. до 1790.* § 1. О новом уређеню Угарске.

стр. 226 (л. 117'): § 2. О Завоеваню Београда Србског.

стр. 229 (л. 119): *Глава девета. Леополд II. владао од год. 1790. до 1792.* § 1. Србски сабор у Темишвару.

стр. 232 (л. 120'): *Глава десета. Франьо I. владао од године 1792. до 1835.* § 1. Први францезки рат. Мартиновићева завера.

стр. 236 (л. 122'): § 2. Четири францезка рата.

стр. 241 (л. 125): *Глава еданайста. Фердинанд V. владао од године 1835. до 1848.*

стр. 243 (л. 126): *Глава дванайста. Франьо Јосиф I. владати почео 1848.* Свршава подацима из 1869. и 1870. године – о угарском сабору у Будиму 1870. г. и српском народном сабору у Карловцима исте године, те о смрти патријарха Самуила Маширевића и постављењу за администратора патријаршије будимског епископа Арсенија Стојковића.

Записи. стр. 245 (л. 127), другом руком: „Разне белешке" – хронолошки подаци о проналаску папира 1373. г. (!), барута 1381, доласку Цигана на Запад 1417. године и о разним моментима у историји борбе с Турцима до заузимања Београда по Мухамеду V 1739. године.

Литература. Литературе нема.

81
МСПЦ Грујић 81
ДОПУНСКИ ТРЕБНИК ИГУМАНА ДИОНИСИЈА ХРИСТОФОРОВИЧА ИЗ ПАКРАЦА
1840. година

Папир, 44 л., 195 × 170 мм, са различитим бројем редова на страни: 21, 22, 23. Последња два листа су празна; листови 2 до 33 имају првобитну фолијацију (од 1 до 32) у горњем углу.

Водени знаци. Само иницијали G-B; M-P на листовима уз повез, око 1840. године (сл. 187, 201), остали папир је без воденог знака.

Писмо. Писмо штампанога типа, али с траговима западне традиције која се испољава у посебном облику слова д с уском висећом петљом, са контрастима између танких и дебелих потеза, који често имају облик контуре итд. Српски препис са руског предлошка. Исти писар пише и рукопис бр. 78 ове збирке.

Орнаментика. На почетку појављује се само иницијал Й веома декоративан, компонован од стилизованог флоралног мотива и два елипсаста орнамента са листовима. Цртеж је прецизан, изведен сепијом и танким пером, иницијал заузима скоро половину листа.

Повез. Картон у полукожи, кожа на хрбату и угловима, облепљен орнаментираном кестењастомрким књиговезачким папиром.

Садржај. Допунски требник.

Насловни први лист – записи писара:

л. 1: Ѕовоми Могїла (написано другим мастилом и другом руком; вероватно је надимак игумана Дионисија, који је своје име навео на идућој страни). Чїтателю мой мїли спомены спїсателѧ сеѧ кнїге. Богъ да мꙋ дꙋшꙋ опрости.

л. 1': Азъ есамъ пїсалъ сїю книгꙋ ѕа споменъ. комꙋ бꙋде на потребꙋ. Много грѣшны Дїонисїе Хрїстофоровїчь Игꙋменъ Пакрачкїй м(а)н(ас)т(и)ра 1840 лѣта.

л. 2: *Сїѧ кнїга на ѡс(вѧ)щенїѧ новїа фелона епїтрахїлїй, нарꙋквыца, потиры, и прочаѧ потребнаѧ, с(вѧ)щеникꙋ по правїлꙋ церковномꙋ что потребꙋе.* Начїнаетъ с(вѧ)щ(ен)н(и)къ Бл(а)г(осло)венъ, Богъ, итд. – чин освештења стихара и др.

л. 3: *М(о)л(и)тва надъ новїѧ покровцы.*

л. 3': *М(о)л(и)тва надъ новꙋю ѕвѣздїцꙋ дїскосною.*

л. 4: *М(о)л(и)тва надъ нови потїръ сїетъ (!) чашею новою.*

л. 5: *Надъ новїмъ кївотомъ.*

л. 6: *На новꙋ ложїцꙋ.*

л. 6': *М(о)л(и)тва надъ новимъ дїскосомъ.*

л. 7: *М(о)л(и)тва над' новїмъ антонъ.*

л. 8: *М(о)л(и)тва над' индити и савановъ сїе есть тавалень и жертвенїка или покривало б(о)жественныѧ трапеѕи.*

л. 9: *М(о)л(и)тва ѡс(вѧ)щенїе кр(ь)стъ на кровѣ цр(ь)квнѣ.*

л. 10: *М(о)л(и)тва кр(ь)стъ носѧщи на персѣхъ.*

л. 11: *М(о)л(и)тва ѡс(вѧ)щатсѧ хорꙋгва.*

л. 12: *М(о)л(и)тва надъ иконы едїнаго ѿт с(вѧ)тыхъ или многихъ.*

л. 13: *М(о)л(и)тва надъ иконы Пре(свѧ)тыѧ Б(огоро)д(и)цы.*

л. 15: *М(о)л(и)тва над' иконы Пр(есвѧ)тїѧ и Животворѧщїѧ Троицы въ ѡбраѕ трїехъ апп(осто)ловъ (!) или Крещенїе, или Преѡбраженїе, или Сошествїе С(вѧ)таго дꙋха.*

л. 16': *М(о)л(и)твꙋ бл(а)г(осло)вити канпаны сїе есть ѕвона.*

л. 19': *М(о)л(и)тва надъ фѵмїанъ сей есть кадило.*

л. 20: *М(о)л(и)тва надъ нївахъ вїноградѣ и вертоградѣ.*

л. 22: *М(о)л(и)тва къ ѿгнанїю чародѣанїй и волшебныхъ ѡбаванїй ѿт ч(е)л(о)вѣка.*

л. 24': *Аще есть домъ или мѣсто чародѣаное ѕлыхъ мечтановъ.*

л. 26': *М(о)л(и)тва на ꙋмноженїе стада и на болъ стада. М(о)л(и)тва с(вѧ)т(а)го Харалампїе.*

л. 27': *М(о)л(и)тва надъ лїтонъ.*

л. 28': *Старога Ѕавѣта гл(аго)лѧ Б(о)гъ къ Мѡѵсею въ ѕаконѣ,* въ первый м(ѣ)с(ѧ)цъ въ четвертый на десѧтъ днеи, лꙋны, прїимѣтъ кїиждо васъ ѡвча на ѕаколенї(е), итд. – о празновању Пасхе.

л. 33: *Ѿ тайнѣ ѡбхожденїѧ сп(а)сителнагѡ дна истиныѧ Пасхи.* Ѕаконоположенїе с(вѧ)тыхъ ап(о)с(то)лъ, и преданїе б(о)гоносныхъ ѡ(ть)цъ, цр(ь)квни непремѣннѡ соблюдати итд. – о круговима месеца и сунца.

л. 42–43: *Ѡглавленїе сеѧ кнїге по нꙋмери* (22 састава).

л. 43, празан: наиван цртеж оловком игумана у камилавци са жезлом.

Записи. Записа нема.

Литература. Литературе нема.

82

МСПЦ Грујић 82

ЈОВАН РАЈИЋ, „ПОВѢСТЬ РАЗДѢЛЕНІЯ ВОСТОЧНЫЯ И ЗАПАДНІЯ ЦЕРКВЕЙ"

последња четвртина XVIII века, препис, прва четвртина XIX века

Папир, XII + 234 стр., 195 × 120 мм, са различитим бројем редова: 14 до 16 и 25 до 28. Последње стране (227–234) су празне; стране 1 до 125 имају оригиналну пагинацију овог писара.

Водени знаци. Према воденом знаку рукопис је препис из прве четвртине XIX века: грб с ловачким рогом унутра са иницијалима S-D, ови иницијали налазе се уз сличан знак Београд, НБС 75 из почетка XIX века, а уз други знак (ковача), Ајнедер, 756 из 1819. године (сл. 119).

Писмо. Брзопис друге половине XVIII века, рускосрпски језик.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Картон облепљен књиговезачким мраморираним папиром, из почетка XIX века.

Садржај. Наслов дела није сачуван на посебном листу, већ у Предговору пишчевом на стр. III–IV, док је на стр. I, каснијим рукописом, оловком исписан наслов прве главе: „О начаткахъ искаженїя и раздѣленїя Символа".

Стр. III: *Предсловїе къ читателю.* Ѡписанїя дѣлъ тонкостей ума высокагѡ же и трꙋдолюбивагѡ Разсꙋжденїя касающаяся, или Б(о)жїя сокровенная Таинства человѣкомъ ѩвляющая, ѡбыкновеннѡ и по достоинствꙋ ѩсным предꙋвѣдомленїемъ читателю в' кратцѣ предлагаются, ѩкѡ да бы онъ въ томъ аки въ ѕерцалѣ всю ѡписꙋемꙋю матерїю единымъ вѕоромъ ѡсмотрѣлъ. И такѡ бы самꙋю вещь съ меншею трꙋдостїю постигнꙋти воѕмоглъ. А ѕдѣ предлагаемся Повѣсть Раѕдѣленїя восточныя и ѕападнїя Церквей (хотя едино ѿт важных Історїческихъ дѣлъ есть, и весма препирателно), по еликꙋ

въ простой історической повѣсти надлежитъ, итд. Писац се посебно позива на „малу књижицу“ Домъ Кр(ь)ста коју је Пеичъ Кипоровацъ канонікъ Печвискій написао, назвавши је Ꙁерцаломъ истины междꙋ восточною и ꙁападнею церковїю. Завршава: Такωѧ болше не имѣю, въ чемъ бы читателя моего прѣдꙋвѣдомлялъ, точїю онымъ трꙋдъ мой сей и себе самаго привръчаю, которымъ данно подобныя вещи искꙋшати, готовъ если что противъ Історїческїя истины обрящется, исправити.

Іωаннъ Раичь Архїмандрїтъ Ковилскій, Сочинитель. Стр. XII – празна.

стр. 1: *Глава I. Ѡ начаткахъ Раꙁдѣленїя и искаженїи Символа* (10 параграфа).

стр. 17: *Глава II. Ѡ Распряхъ Ігнатїя и Фотїа патрїархωвъ царʼградскихъ еже бысть вторый поводъ къ раꙁдѣленїю* (17 параграфа).

стр. 40: *Глава III. Ѡ прѣменѣ сихъ и всѣхъ и Фотїевомъ иꙁгнанїи* (15 параграфа).

стр. 65: *Глава IV. Ѡ воꙁращенїи Фотїевомъ и соборѣ при немъ бывшемъ и второмъ иꙁгнанїи и смерти егω* (16 параграфа).

стр. 91: *Глава V. Ѡ Насилствованой Унїи при вꙁятїи Кωстантїнополя бывшей и ω раꙁграбленїи Грецїи ωт Латинъ* (8 параграфа).

стр. 107: *Глава VI. Ѡ иꙁгнанїи Латинъ изъ Грецїи, и ω ωсвобожденїи Града и ω прїятой Унїи ωт Бꙋлгаръ ωт Сербωвъ же и Рꙋссωвъ прошенной* (10 параграфа).

стр. 126: *ГлаваVII. Ѡ Насилственной Унїи при Михаилѣ Палеологѣ бывшей* (14 параграфа).

стр. 151: *Глава VIII. Ѡ Лꙋгдꙋнскомъ II. Соборѣ и утвержденной на немъ Унїи* (13 параграфа).

стр. 174: *Глава IX. Ѡ состоянїи Греческагω царства, и ωт тогω послѣдовавшей Унїи Флорентїской* (17 параграфа).

стр. 203: *Глава X. Ѡ ωтверженїи тоя Унїи ωт всѣхъ восточнагω исповѣданїя церквей* (14 параграфа) – до стр. 224.

стр. 225 – 226: *Погрѣшки.*

Наведеног дела нема у попису штампаних Рајићевих дела. Међутим, наведени додатак – „поправак“ као да сведочи да је овај рукопис препис с неког штампаног издања књиге, пошто би сам писац вероватно извршио те исправке у самом тексту. У прилог томе би говорио и наведени податак о контрамарки која је забележена уз знакове из прве четвртине XIX века.

Записи. Другом руком него текст, стр. II: Иꙁъ книгъ Гедеωна Іωанновича Іеромонаха и пострижни(ка) Вердничкагω.

Предња корица црвеном оловком, латиницом: KUV 34, тј. „Кувеждин, сигн. 34“.

Литература. Литературе нема.

83
МСПЦ Грујић 83
„ПОУЧЕНИЈЕ О ТАЈНЕ СВЯТОЙ ПОКАЈАНИЈА...“ ИНОКЕНТИЈА ГИЕЗЕЉА

штампано 1671. године, препис, друга четвртина XVIII века

Папир, VI + 63 л., 200 × 160 мм, 25 или 26 редова на страни. Последњи листови, 56 до 63 су празни; листови I и 63 су заштитни листови уз повез.

Водени знаци. Према воденим знацима препис је настао између 1730/40. године: 1) папска тијара са гроздом одоздо и иницијалима C-L, сл. Ајнедер 1105 из 1738. године (сл. 688); на празним листовима: 2) грб са ловачким рогом, са иницијалима I.-I.-T и крином уместо контрамарке, врло сл. Грабовац 9 око 1735. године (сл. 120).

Писмо. Српски препис са украјинског издања из 1671. године. На насловном листу писмо полууставно, а текст је исписан курзивом XVIII века. Мислим да је писар/преписивач припадао рачанској школи, можда је Михаил или Гаврило Венцловић.

Орнаментика. На насловном листу је квадратна заставица – вињета, врло наивно изведена, са четири тератолошка мотива – птице у угловима и вијугавим тракама око црвеног наслова. Канцофке су нацртане на маргинама на листовима 1, 4, 9, 14', 49' и 50.

Повез. Највероватније је из времена настанка рукописа. Чине га картонске корице у црвеној кожи са позлатом на корицама и на хрбату. Обе корице су идентично решене. У централном делу је представа распећа у барокном оквиру и расцветала гранчица са птицама, а у угловима су херувими.

Садржај. л. 1: *Поꙋченїе ω тайне с(вя)той покаѧнїа, сїесть ω истинной и правилной исповѣди. Предании сꙋть к томꙋ и врачесвства на грѣхи, и покаꙁанїа ω полꙁѣ честой исповѣди. Ꙁа бл(аго)веденїемъ въ Б(ог)ꙋ превелѣбнеи его м(и)л(о)сти*

Г(осподи)на о(ть)ца Ин'нокентїа Гиզїела, Архимандрита с(ватой) великой чудотворной Лаврѣ Кїевопечерской. Въ той же с(вя)той Лавре тупомъ издаде се. Въ лѣто ѡт Рождест(ва) Х(ристо)ва 1671.

л. 1': *Кающемꙋ се читателю поꙋченїе.* Превл(а)гїй и всесм(и)л(о)стивый Б(ог)ъ иже не хощет(ь) смр'ти грѣшнаго итд.; л. 3. – М(о)литва идꙋще до исповѣди; л. 5 – М(о)литва по исповѣди.

л. 6: *Часть первала ѡ истезанїи своеє савѣсти, въ нем же въспоминнеатсе коимъ ѡбразомь грѣшнит(ь) человѣкь противꙋ Б(о)га, ближнаго и самаго себе.*

л. 9': *Часть вторала въ ней же въспоминнает се, како ч(е)л(о)вѣкь грѣшнит(ь) противꙋ десеть заповѣдей б(о)жїих(ь).*

л. 15: *Часть третїа ѡ седминхь грѣхах(ь) смр'тных(ь) и прочїй грѣхах(ь) иже родетсе ѡт нихь* итд.

л. 52: *Ѡглавленїе вещей ѡбрѣтающихсе въ книжици сей.*

л. 53': Б(о)гꙋ въ Троици единомꙋ О(ть)цꙋ, и С(ы)нꙋ, и с(ва)томꙋ Д(оу)хꙋ, изволившемꙋ сїе д(ꙋ)шеполезное дѣло начети, творити же и съвршити, да боудеть ч(ь)сть, слава, поклоненїе, и бл(а)годаренїе, иже и по смм(ь) м(о)лителна ес(ть), да трꙋждающихсе въ семъ начинанїи, промишлающих(ь), работающих(ь), и исправлающих(ь) бл(агосло)вить, и въ болшее тщанїе оукрѣпит(ь), чатꙋщих(ь) же и ползꙋющих(ь) се бл(аго)датъ и м(и)лость имъ дарꙋетъ, и трꙋд(ь) ихь н(е)б(е)сным(ь) оупокоенїем(ь) вазмаздитъ и имена их(ь) въ книги живота напишет(ь), аминь.

Б(о)га славимъ нашего, троуд(ь) сей коншавшаго. Погрѣшенно что оузрите, за сїе молим(ь) простите.

л. 54 (пише друга рука): *Слово на воскр(е)сенїе Х(рис)т(о)во.* Недавною бесѣдою, возлюбленнїи, не безприличнѡ вам(ь), еликѡ непщꙋю, обшенїе креста Хр(ис)това изявихомъ, якѡ да Пасхи таинство самый въ себѣ имѣетъ вѣрꙋющихъ животъ ... до л. 55, где завршава – якѡ да стерпит(ь) себѣ наноситнся симъ б(о)жественное безстрастїе, яже бѣднѣйше дознаваеть ч(е)л(овѣ)ческая смертелность.

Записи. Записа нема.

Литература. Литературе нема.

84

МСПЦ Грујић 84

СЛУЖАБНИК ДИМИТРИЈА ОРАХОВАЧКОГ

1635. година

Папир, III + 74 л., 198 × 143 мм, 17 редова на страни. Прва три и задња три листа уз повез су празна и из времена преповезивања рукописа (XVIII век). Текст рукописа је потпун; у првој свешчици недостаје 1. лист, вероватно је истргнут због минијатуре. Свешчице су обележене на почетку десног и на крају левог доњег угла испод текста. Има укупно 9 свешчица.

Водени знаци. 1) Круна са звездом и полумесецом и контрамарком З-з-Р, врло сл. Београд, МСПЦ Грујић З-II-4 из 1637. године (сл. 624); 2) исти знак са контрамарком G-з-З, врло сл. Београд, МСПЦ Грујић З-II-4 из 1637. године и Београд, МСПЦ Грујић 11 из 1635/45. (595); 3) исти знак са контрамарком Р-F, сл. Загреб, ПМХ 27 из 1642. (сл. 615). При повезу: 4) контрамарка Р-М, са крином уместо тролиста. Исту контрамарку у расположивом материјалу немамо, вероватно је из XVIII века (сл. 203).

Писмо. Врло леп калиграфски полуустав са облицима наведеног времена. Српска редакција са траговима ресавског правописа и руског утицаја. Употреба полугласа по ресавском правилу, али недоследно: въсегда, чъсть, жрътъвникоу, али и жрьтвоу итд. Акценти често по народном изговору пе́чать, възсїла́еть, сѣ́деи, въсе́гда, тѣле́са, али и породи́ть и́хь, съхрани̏ чак и моудро́сть, твои́хь таинь.

Орнаментика. Орнаментика је врло богата, изведена презицном руком и цртачки и колористички. Преко целих листова насликане су минијатуре Светога Јована Златоустог и Светог Василија Великог. У питању су стојеће фигуре у иконографском типу уоквирене на л. 6' и 34'.

Насликане су велике полихромне заставице типа познатог из рукописа Владислава Граматика са гранчицама у више нијанси и са много употребе злата (л. 1, 57). На л. 7, 35 и 71' насликане су заставице компоноване од преплета и кругова са нешто загаситијим тоновима боја и злата. Цртеж је прецизан, изведен сепијом и тањим пером.

У рукопису има велики број иницијала који су компоновани од преплета изведеног танким пером и сепијом, са пуно злата у плавим, зеленим и црвеним тоновима: л. 1, 7, 8', 12, 13, 16, 17', 18, 21, 23, 24, 28, 29, 31', 32', 36', 38, 42, 43', 52 и 56. При крају рукописа на листу 66, 67 и 70 нацртани су иницијали црвених или црних контура, дати само у цртежу. Велики је број црвених иницијала који имају богате декоративне гранчице које излазе из доњег дела стабла.

Посебно су занимљиви и значајни иницијали тератолошкога стила са реалистички исцртаним

птицама, а петље су компоноване од једночланог преплета. Цртеж је прецизан, зналачки изведен, са пуно боја и злата на *л.* 13, 17, 32' и 56.

У рукопису наилазимо и на иницијале који су компоновани од људских глава, са необичним капама или је коса у облику купа и необично се завршава са петљама на *л.* 29', 31' и 54'.

На *л.* 3', 16 и 63 нацртани су маргинални украси уоквирени златом, као литургијски упути који упућују на текст.

Повез. Танке даске с косим рубовима према унутрашњим странама, с ребрима на хрбату, пресвучене црвенкастосмеђом орнаментираном кожом. Предње корице у централном правоугаоном простору имају велики ромбоид са медаљоном и композицијом распећа. У угловима су стилизовани биљни орнаменти, а цела површина је уоквирена стилизованом барокном лозицом. Задње корице у централном простору имају композицију из циклуса Великих празника – композицију Тајну вечеру. Исти орнаментирани оквир као и на предњим корицама затвара композицију. Повез је из XVIII века.

Садржај.

л. 1: *Ѹставъ б(о)жст(ь)вные слѸжбы.* Хотен с(ве)щенникь б(о)жст(ь)вноую сьврьшати слоужбѸ. дльж'нь ес(ть) прьвѣе оубо мирнь быти сь вьсѣми, итд. – проскомидија.

л. 7: *Б(о)жст(ь)вна слѸжба иже въ с(ве)тых(ь) о(ть)ца нашего Іѡанна Ѯлатооустаго.* М(о)л(и)тва над(ь) кадилоць, итд.

л. 35: *Б(о)жст(ь)вна слѸжба иже въ с(ве)тых(ь) о(ть)ца нашего Василїа Велика[го].*

л. 57: *Ѹставъ б(о)жст(ь)вные прѣждес(ве)щенные слѸж'бы,* до *л.* 71, где свршава са записом: Конць трець литѸргїаць(ь) (црвеним).

Записи. *л.* 71, испод наведеног записа мала сличица руке с пером и запис: РѸка грѣшнаго Димитра, чьтравшїа сїе листы. въ лѣто ҂зрмг. (7143, тј. 1635 год.) ц(е)с(е)ца априлїа, й.; в. Записи и натписи I, бр. 1269.

л. 33–36, по доњој маргини, штампаним словима: „Овай служебник – есте своина српског православног – манастира Ораховице у Славонии. П. Л. Б. п. о. 1915. *л.* Г".

Са унутрашње стране предње корице, истом руком: „СлѸжебник манастира Ораховице храм светог Николе у Славонїи".

На задњој корици, истом руком: Чувайте братїо добро ову ретку книгу!!!

л. 6, доња маргина: поцѣн(и). Іѡв(а)на. Гергана.

л. 26, доња маргина: Драгнѣ. Гацж.

На унутрашњости предње корице нека стара налепница и бр. 103.

На *л.* I, горе, залепљена је цедуљица с белешкама руком Р. Грујића: „Служеб. ман. Ораховице. По запису цртача Димитрија 1635. 17 реди на страни. 19,6 × 14,5 лист. 14,5 × 10 текст".

Литература. Грујић 1930, 34; Грујић 1939, 59 и снимци бр. 40, 41 и 42; Ljubinković 1957, 200–202; Mošin 1964, 33–38, 299–304; Васиљев 1968, 483–500; Харисијадис 1971, 86–94; Изложба српске писане речи 1973, 75; Богдановић 1982, 104; Бошков 1998, 93–127; Ракић 1998, 332; Суботин-Голубовић 1999, 159; Вукашиновић 2008, 18, 213, 215, 233–234; Ракић 2012, 13, 20, 55, 144–145, 168, 253, сл. бр. 1, 13, 76; Тодић 2013 I, 171 и сл. 131; Јоцић 2013, 230–248; Ракић 2015, 490; Свет српске рукописне књиге 2016, 400–402 [З. Ракић]; Ракић 2016, 221; Јоцић 2017, 177–184; Rakić 2018, 277–286.

85
МСПЦ Грујић 85

КЊИГА АЛЕКСАНДРА ВЕЛИКОГ ЦАРА МАКЕДОНСКАГО САМОДРЖЦА

1719. година

Папир, 135 *л.*, 200 × 162 мм, са оригиналном фолијацијом плус 1 *л.* (корични, одлепљен са записима), 20 до 22 реда на страни. Рукопис је потпун и добро очуван. На листовима 1 до 21 по доњој маргини исписан је запис из каснијег времена.

Водени знаци. 1) Грб са орловима сл. Београд, МСПЦ Грујић 10, око 1722. године (сл. 137); 2) змија са ловачким рогом врло сл. Ајнедер 1622 из 1732. (сл. 171); 3) грб, тип Ајнедер 325 из 1698. (сл. 161).

Писмо. Брзопис XVIII века. Језик српске редакције – млађи.

Орнаментика. На *л.* 1 избледела правоугаона заставица од преплета, примитивна, цртеж изведен црвеним мастилом. Наслов црвен и црн.

Повез. Даске средње дебљине са рубом косим према унутра са све три стране у смеђој кожи. Капитална врпца је у црвено-сивој боји, сачувана је једна копча са ременом и металним затварачем. Орнаменат на повезу је излизан и слабо видљив, кожа је изгребана, а на појединим местима подерана и

оштећена од црвоточина. На предњим корицама су са горње и доње стране стилизовани цветови. На средини, у правоугаоном простору је већи медаљон у картушу као грб, у угловима су, такође, стилизовани флорални елементи.

Садржај. Александрида.

л. 1: *Книга Александра Великаго ц(а)ра македон(ъ)скаго, самодржца и Г(о)с(по)д(и)на васего с(ве)та бившому ва пето тисущно лето.* Ва време он(о) бившои великои и б(о)ж(ь)ственои премудросты саздавшеи себе домъ и седмъ стлпъ, саздавши себе и утврдише его у пето тисущное лето сего века. Тогда ц(а)рствоваше у великому Риму Тарквиніе ц(а)ръ обладаше исраілътескимъ људемъ и еврейскому народу. Тожда же и архиереи Іеремія пророкъ господствоваше. Тогда же и васточнои страни ц(а)рствоваше Дарие, синъ Кирусовъ, држаше тада Инђию Поръ велики инђски ц(а)ръ, и египтомъ обладаше Нектенавъ влъхва, и Бриндискои страни обладаше, македонским странам и елинскому отоку ц(а)рствоваше Филипъ Гркъ беше. И роди се ему синъ и наречие име ему Алеѯандръ, по грчанскому езику избранъ мужъ, зове се ере из млада добръ и лепъ вићаше се, итд. Потпун текст Александриде.

л. 134'–135 завршава текст са: Птоломеи и Филонъ стлпъ фисокъ сазидаше, среде алеѯендрскаго града, и на нем у ковчегу злату Алеѯендра ц(а)ра поставише и Роѯанду ц(а)р(и)цу где и до данас тун стои. Властели Алеѯендрови отидоше, свакъ на свою землю, и по смрти Алеѯендровои, на четири ста ц(а)рстви земли раздели се Птоломеи и Филонъ уписаше на стлпу ономуи Алеѯендръ ц(а)ръ над(ъ) васеми ц(а)ри. Аминь.

Записи: л. 1–21: Сія книга есть моя Б(о)гъ во свидетел(ъ) есть тоя. Аще кто его взищеть сице имя ему е обрящетъ Станко рождени Миликков речени во стране Сремской воспитани. Аще ю кто држнетъ оукрасти суду Б(о)жію имать познасти. Лета Г(о)с(по)дня 1744. лето м(е)с(е)ца февруарія 4 дне оу Шолму (?).

л. 135, запис преписивача: Молю чатущаго или преписущаго аще будетъ що погрешено рукою исправлянте езиком, а не клените зане по словеси пророка Балама речено ес(ть) бл(а)гословеще бл(а)гословени клънуще иже проклети на Х(ри)с(т)а р(а)ди, простите. Да и васи улучимо сподобити се усрети нелицемернаго судію. ва дан вазданія по делом его.

Савръши се сия Алеѯендрія ва лето ҂зрѕ, а от рож(дества) ҂ахі рукои …шнаго поп(а) Крста-Фил… м(е)с(е)ца ген. кѳ у Аз…

На л. 135' прво нечитљив запис онда два пута исписано име Гаврилъ;

другом руком: Слава оцу и сину и с(ве)тому д(у)ху Викентіе Іоановитъ православныи.

Полеђина предње корице: Сіа книга Алеѯандрія ч(ь)стнога с(ве)щенника кур(ь) Лазара. Пис(а) рукою манши вь иноцех(ь) Зисцуви [Георгие] iер(омонах) Добриловац. (Лета) г(осподн)ия ҂аѱке (1725). У квадрату уписан „шатор“.

Полеђина доње корице: Помени Г(оспод)и преставлшаго се раба божиего Милоша. Један рецепт за лечење болести зуба, уха и др. Село Пећинци ѡ воскресенію.

Литература. Šafařík 1865, 236; Jagić 1871, 203–331; Новаковић 1878; Радојичић 1950, 46–47.

86

МСПЦ Грујић 86

„МОЛИТВЕНИК“ - ТРЕБНИК

1622. година, са додатком из НОМОКАНОНА, 1642. година

Папир, III + 269 л., 200 × 140 мм, 17 или 20 редова на страни. Прва три листа уз повез и последња три су празна. По један лист недостаје иза л. 179, 180 и 182; по два листа недостају иза листова 192, 259 и 265. Свешчице обележава на почетку, односно крају, по средини доње маргине испод текста. Има 34 свешчице, а 34. свешчица има само шест листова.

Водени знаци. 1) Котва у кругу са тролистом и контрамарком А-З, сл. Мошин 2056 из 1610. године (сл. 404); 2) круна са тролистом на средњем зупцу, звездом и полумесецом и контрамарком А-З, врло сл. Београд МСПЦ 60 из 1625. године (сл. 532); 3) три полумесеца и контрамарка А-с-З, сл. Букурешт, БРА 135 - први део из 1624. године (сл. 768). Први листови уз повез и последња три су из истог времена као и цео рукопис.

Писмо. Писмо је полууставно с облицима наведеног времена, српске редакције, с траговима ресавског правописа, са акцентима и спиритусима, али и с вокализацијом муклих - пришаствіемь, закасните итд. У додатку писмо груби и постаје доста немарни полуустав. Наслови и иницијали су црвени, на појединим местима има их и зелених (л. 39). Од л. 1 до 5' и од 263' до 266', према запису, писала је друга рука 1642. године. Главни део текста, л. 6 до 262', писан је сепијом. Наслови, поднаслови и важнија места у тексту писана су цинобером. Писар овог дела рукописа је Расодер Исаије.

Орнаментика. На л. 1 је правоугаона заставица (100 × 30 мм), врло примитивна, без уметничке вредности, са цикцак линијама и троугловима који испуњавају правоугаоник. Цртеж је урађен

бледим црним мастилом, местимично освежен црвеном бојом.

На л. 6 је правоугаона заставица (105 × 27 мм) геометријског стила. Вишеструки преплет обликује широку дуплу плетеницу која испуњава правоугаону површину. Уоквирена је уским оквиром симетрично украшеним црвеним неправилним геометријским површинама. Цртеж је изведен бледом сепијом и танким пером. Траке су небојене, а цинобером су обојене решеткасте површине.

На листовима 26 и 80 нацртане су уске заставице у облику плетеница, између редова текста. Небојени двочлани преплет обликује плетенице које су украшене угластим површинама на местима где се преплети укрштају. По средини заставице је црвена нит; цртеж је рађен сепијом.

На л. 88 је нацртана заставица (108 × 18 мм), необичног облика, компонована од двочланог небојеног преплета. Преплет формира плетеницу као хоризонталу, а изнад је пет симетрично распоређених петљи. На пресецима су угласта црвена проширења. Цртеж заставице је рађен сепијом, а испод је црвени наслов.

Основни део рукописа почиње од л. 6, где пише први писар.

У делу од л. 1 до 5' наилазимо на два иницијала која су истог стила и цртежа као и главни део рукописа. Цртана су цинобером и црвеном бојом. Геометријског су стила, стабла су им украшена флоралним и геометријским детаљима: бобицама, гранчицама са листовима и цветовима. Иницијали једним делом улазе у блоковну површину текста и величине су од три до пет редова.

Иницијали основнога дела рукописа, односно првога писара, издвајамо у четири групе.

Мали је број цинoберних, чисто геометријских иницијала са скромним украсним детаљима: троугловима и бобицама. Њихова стабла имају широке површине, улазе у блок текста и величине су од два до три реда (л. 49', 114', 175' и 204).

Друга група иницијала је јако декоративна, украшена богатим геометријско-биљним детаљима, а често и зооморфним мотивима: троугловима, бобицама, таласастим гранчицама са листовима и пупољцима и преплетима од укрштених змија (л. 6', 9', 19', 23', 24', 25, 25', 29', 45', 47', 72', 98, 103', 117, 128, 173', 177, 177' и 190), и заузимају простор величине од три до пет редова текста.

Трећа група иницијала скоро да је иста као и друга, само што су стабла украшена црним хоризонталним цртицама (л. 7, 7', 9, 13, 14, 14', 15, 16, 17', 18, 24, 24', 29, 100, 101', 104, 107, 115 и 138), величине су од три до пет редова текста.

Четврта група иницијала је изведена зеленим мастилом и стабла су декоративна (на л. 27, 28, 33' и 39).

Повез. Даске косих рубова према унутрашњим странама с ребрима на хрбату и пресвучене смеђом кожом. Предња корица у централном делу има ромб са барокним орнаментираним медаљоном; са розетама и палметама старијег типа, а у угловима су ромбови. Задња корица има у централном делу косу решетку изведену двоструким линијама. Повез је највероватније из XVIII века.

Садржај. л. 1–5' (додат текст): *Чинь вѣн'чанїю второбрачныи(ь).*

л. 6: *М(о)л(и)твы въ еже ꙁнаменати ѡтроче*, итд. – чин крштења.

л. 26: *Чинъ бываемы на ѡброученїе*, и даље, *вѣнчанїе.*

л. 35: *Чинъ на раꙁлꙋченїе д(оу)ши бѣл'цꙋ.*

л. 41': *Послѣдованїе бываемо ѡ оусап'шиx(ь) бѣл'цѣхь.*

л. 80: *Послѣдованїе бываемо над коутїею оусап'шыи(ь).*

л. 88: *Чинъ бываемо свѣтити масло.*

л. 121: *Чинъ бываеми на с(ве)тое Б(о)гоıав'ленїе.*

л. 134': *М(е)с(е)ца ав'густа .а҃. д(ь)нь слоуж'ба ѡс(ве)щенїю водѣ, такожде же на вьсакь новь месець.*

л. 145': *Дїакон'ства, ıаже гл(аго)лıеть дїаконь на литїи великыи вечерь.*

л. 148': *М(о)л(итва) гл(агол)ıемаа надь коливом(ь), въ памѣти с(ве)тых(ь), и надь новом(ь) браш'ном(ь), и вьсакомꙋ приношенїю, и ѡвощїю.*

л. 149: *Чинь бываемы надь кꙋтїею оусап'шїм(ь).*

л. 151: *М(о)л(и)тва, юже гл(агол)ıеть, ар'хїереи, или д(оу)ховникь прощенꙋ ꙁа грѣхы въсе, вол'нїе же и невол'нїе, и вьсакꙋ клѣтвꙋ и ꙁаклинанїе, и вьнıегда причещати се прѣч(и)стїихь таинь.*

л. 155': *М(о)л(и)тва еже бл(агосло)вити вино кисело, или ѡловиноу или медовиноу, или коупоусь.*

л. 161: *М(о)л(и)тва на братїе гроꙁ'дїа.*

л. 162: *М(о)л(и)тва въсакомоу, аще въпадѣть что скврьно, въ сасꙋдь вина, или їелѣа, или ино что, и бꙋдеть ново не раꙁ'гнило се.*

л. 163': *М(о)л(и)тва поганоу въпад'шомꙋ въ стоуденаць.*

л. 164': *Чинь бываеми како подобаетъ исходити съ с(ве)тими кр(ь)сти въ праꙁдьникы господ'скїе.* Текст се прекида на л. 179' иза наслова Єv(аг)г(е)лїе въскрсно .ѳ҃. ѡт Іѡан'на; наставља на л. 180 при крају истог одломка – … и рече емꙋ Г(оспод)ь мои и Б(ог)ь мои (Јо. XX, 28). Нови прекид иза л. 180', иза наслова Єv(аг)г(е)лїе въскрсно, ї. ѡт

Ιωан'на; наставља на л. 181 у тексту истог одломка – принесѣте ѡт рїбь еже естѣ н(н)нѧ (Јо. XXI, 10). Нови прекид иза л. 182' у 11. васкрсно еванђељу – что ес(ть) тебѣ… (Јо. XXI, 22), иза тога недостаје крај обреда.

л. 183: … [Заклинаю те дїаволе] м(а)терїю б(огороди)цею марїею ѡбрученою іѡсїфови, итд. – молитве против ђавола, без почетка.

л. 185: *М(о)л(и)тва с(ве)таго Трифона ѡт їерея въ виноградѣхь, въ нивах(ь), въ жит'ницах(ь).* Прекида при крају треће молитве на л. 192' – и источ'нїци и рѣкы иснишоуть, и ѡснованїа …

л. 193: Паракалис Богородици, без почетка – … м(о)лю д(ѣ)вице, избавити ме ѡт лють („Слава" у првој песми канона).

л. 202: *Чинь исповѣданїю.*

л. 215: (Из Номоканона) Сь б(о)гомъ починаемъ правило с(ве)тїихъ ап(осто)лъ и с(ве)тїих(ь) прѣподобнїихь ѡт(ь)ць нашїих(ь) .ꙁ.маго сьбора ѡ ерѣѡхь и людехь мир'скых(ь) заповѣды вьсакїе. азь петарь и пав'ль ап(осто)лы х(ристо)вы … (Правила Св. Петра и Павла из Номоканона. Није Номоканон Св. Саве већ неки прерађени текст.)

л. 219': *Ѡ приношенїи цр(ь)ков'нѣмь.*

л. 219': *Слово такоже ѡ с(ве)томь причещенїи.*

л. 220': *И ѡ мрьцинахь иже не ꙗсти.*

л. 225: *Ѡ памѣтотворѣнїи мрьтвїхь.*

л. 225': Вьсакомоу же родителю подобаеть своего с(ы)на женити итд. – епитимејник.

л. 232: *Ѡ пїан'ствѣ слово.* Пїанница да не причестит' се дон'деже ѡставит' се еже не оупивати се…

л. 233: *Ѡ женах(ь) степѣнь.* Прьва. Жена вльх'воующїи или моужь да прѣстанеть и да покает' се итд.

л. 243: *Ѡ ересѡхь заповѣди.*

л. 246': Пакы се инїи заповѣди и законїихъ кнїигь и сьрод'ствїи.

л. 255': *Ѡ д(оу)ховномь ѡ(ть)ци.*

л. 256': *Степѣнїи сьрод'ством(ь), и ѡ брацѣ законом(ь), иже беꙁакона посагающїимь, и ѡ раз'лични сьродьства.*

л. 259': *Чинь бываем втораго брака.* Ієреи. Бл(агосло)вень б(ог)ь нашь, итд. – само три ретка, иза чега се текст прекида – потом(ь) троп(арь) гл(а)сь .ѕ.; даље је изгубљено.

л. 260–262': пасхалне таблице. Из тога на л. 263 ситним писмом: Пасхалїе Кѵрила Философа снце знан извѣстно. Егда ес(ть) прѣстоупь, сыреч(ь) виснкто итд. У последњој таблици на л. 262', при крају рубрике „Георгїе" ситно је уписано: Нап(и)са вьсоу велики попь Исаїа.

л. 263'–266' (додатни текст): *Чинь погрѣбанїю младенич'скомоу.*

Записи. л. 6, изнад заставице: Г(оспод)и поспѣши вл(а)дико направи.

л. 263, иза наведеног текста о пасхалији, истом руком: Сїю книгоу гл(агол)емоую м(о)литав'никь пис(а) расодерь Ісаїа вь монастироу иже ес(ть) на рецѣ Оукрини вь подкрилїю Любиња планини при игоумену кур Серафїѡноу іер'монах(оу), вь лѣто, .ꙁ.рл. м(е)с(е)ца априлїа .г. д(ь)н(ь) (7130, тј. 1622. год). (Записи и натп. 6625, уз примедбу: „Запис у рук. (требник) у епископ. библ. у Пакрацу. – Р. Грујић".)

л. 266', на крају додатог дела, истом руком: Пи(са)хь вь лѣт(о) .ꙁ.рн. а ѡт Рожд(ества) Х(ристо)ва .ахмв. кроуг(ь) сл(ь)нцоу .і. а лоуне .ѕ. ѳемелїѡн .ѳ. злато число .ѳ. епахта лѣтоу .е. слово знаменїа .ці. , кроуг(ь) небоу .н., земльны .і., зачало апрїлїа .а. зачело декемрїа. (Записи и натписи IV, бр. 6799, с примедбом: „Запис на додатку требн. у еписк. библ. у Пакрацу. – Р. Грујић." – неточно.)

Испод тога, млађом руком, невешто, запис: Ѡт весна ѱа или вљка. шатор арепо пенот опера кстас.

л. 266, истим невештим писмом XVIII в.: Писа Ипђеа (?) своіоу веко гздноу и себи Ѿ а Милнијча себе … (нејасно).

л. 263: неколико записа.

Брано … Ѿ

Етамека п(ис)а Милнцоу .Ѿ л(нт)їа. Радонца.

Пише Милошь Стојаноу себе ге литїа.

Писа Рамила своіоу Радолоу Ѿ и сл.

л. 260': Како Бьзли паша пороби Босьноу Ач) Бечька вонска Ар) Потресе се земллаа за магьновение ѡка двацни м(е)с(е)ца септемврие .к. и а днь (изнад пасхал. таблице). Како би гладна година .н. (испод таблице).

л. 261': Писа Небьла своіоу веньц ѡбреноу и своіоу синоу Станиши.

Мильна писа себе р л(и)тїа, и сл.

л. I: Сїа книга Прокопиа Павича пароха Бранковачкога.

Испод тога, новије, оловком: Михаилъ Кралчичь капелань цркве с(ве)то Николаевския вь Боучїю 1847 24го Аугоуста.

л. II: „Књигу ову нађох у олтару (у зиду међу стихарима) цркве Св. оца Николаја у Бучју, на три Јерарха 1884. Јов. Ј. Павловић, учитељ."

Предња корица, XVIII в: Сиї Молитавникъ попа Спире (?).

Доле прилепљена цедуља са записом проф. Грујића: „Број ex. 1643. Требник. Писан 1622 на Укрини под Љубић планином у Босни. Писао га калуђер Исаија. Нађен у с. Бучју – Славонија".

Друга цедуљица: „Од. 9. Ред. 3. Бр. 8; плавом оловком: „PAKRAC".

Задња корица, руком XVIII в: Тебе поемь тебѣ славословимь тѣбѣ; Басемирною словоу (почетне речи догматика I. гласа).

Према томе, види се да је рукопис настао у манастиру на реци Укрини у Босни 1622. године. До 1642.

године изгубио је последње листове, па је те године био надопуњен листовима спреда и отрага. Рукопис је био у Босни и у XVIII веку, из ког времена постоји запис уз пасхалну таблицу о паши који је поробио Босну. Онда се нашао у Славонији, вероватно још у XVIII веку, из ког времена потиче запис о цркви у селу Бучју, где га је нашао учитељ Павловић 1884. године. Иза тога је, као „старина", дошао у библиотеку Пакрачке епископије, којој је, према подацима проф. Грујића из „Записа и натписа", припадао још 1926. године. Латинички запис „PAKRAC", аналоган записима који су исписивани у Загребу за време окупације и Независне Државе Хрватске, кад су рукописи из православних установа били пљењени и однесени у загребачку Свеучилишну библиотеку, сведочи да је рукопис до тог доба био у Пакрацу. Вероватно га је проф. Грујић задржао у својој библиотеци кад је тај фонд после рата преузео из Загреба, ради враћања Српској патријаршији.

Литература. Ђорђић 1971, 165; Романо 1973, 2; Богдановић 1982, 112; Суботин-Голубовић 1999, 125–126, 224.

87
МСПЦ Грујић 87
„КАТАВАСИЈА" – ЗБОРНИК
пета деценија XVII века

Папир, 70 л., 208 × 78 мм, 26 редова на страни. Рукопису недостаје крај, волантни листови су 5 и 6. Сачувано је првобитно обележавање свешчица на почетку односно крају, по средини доње маргине; прва свешчица има шест листова; после четврте свешчице иде шеста, па онда пета свешчица. Текст иде до л. 46'. Највероватније да је то грешка самога писара; од листа 47 свешчице нису обележене. Рукопис је необичног формата у облику повеље – издужен.

Водени знаци. Према воденим знацима рукопис је из 1640/50. године: 1) три полумесеца са контрамарком b-V, врло сл. Београд МСПЦ Грујић 92 из 1642. (сл. 781); 2) исти знак са контрамарком A-G, сл. Велков–Андреев 107–107а из 1646. године (сл. 770).

Писмо. Рукопис је писало пет писара. Први писар пише од л. 2 (задњих тринаест редова) до 8' и од л. 15 (задњих тринаест редова) до 41; други писар пише од л. 1 до 2 (првих тринаест редова), затим од 9 до 15 (првих тринаест редова), л. 43' (задњих девет редова) и л. 44 (првих пет редова писаних црвеним мастилом). Трећи писар појављује се на л. 41' до 43' (првих седамнаест редова); четврти писар пише од л. 44 (од шестог реда па до краја листа) па до л. 46; петом писару припада текст од л. 47 до 70', односно до краја рукописа.

Први писар пише на почетку крупније, а од л. 32 до 41 врло лепим полууставом са брзописним елементима за слово д, а слово в пише тамнијом сепијом и тањим пером, са наглашеним танким и дебљим потезима. Важнија места у тексту пише цинобером. Писмо другог писара је средњи полуустав са брзописним елементима, густом тамном сепијом и дебљим пером. Писмо трећег писара је врло ситан брзопис исписан црним мастилом и тањим пером. Писмо четвртог писара је неуједначени полуустав, брзописни, исписан бледом сепијом и дебљим пером. Почетна слова писана су црвеним мастилом. Писмо петог писара је јако ситни неуједначени брзопис писан бледом сепијом, почетна слова изведена су црвеним густим мастилом.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Рукопис је скоро волантан, само је у горњем делу прихваћен за повез и хрбат. Танке даске са жлебовима по рубовима, које се прекидају на угловима, пресвучене су тамномрком орнаментираном кожом. Кожа у горњем и доњем делу хрбата је подерана, изгребана и на појединим местима оштећена од црвоточина. Сачувани су трагови отпалих копчи. Обе корице су идентично решене – правоугаони простор подељен је дијагоналама на једнаке геометријске површине. На пресецима линија су цветићи, а по средини стилизовани кринови. Оквир је украшен низом срцоликих цветних мотива. Орнаменат је излизан и слабо видљив. Највероватније да је повез из времена настанка рукописа.

Садржај. Катавасија – зборник.

л. 1': *Акаѳисть* (Богородици).

л. 31: *М(о)л(и)твы на сьнь грѣдѹщыимь.*

л. 39' (наслов није написан): Молитве пресв. Богородици – [В]л(а)д(и)чице н(е)б(е)сна ц(а)рице прѣс(ве)таа, м(а)ти ц(а)ра вышныих(ь) силь ...; л. 41' – [ѡ] прѣчистаа госпожде Д(ѣ)во Б(огороди)це Вл(а)д(и)чице, дѣвстьвна похвало ...

л. 43': *М(о)л(и)твы оутрьние.* Свршава са Гл(аго)лють с(ве)тыи Сїмеонь новы б(о)гословъ. Ѩко елико д(оу)ша

ч(ь)стнѣйшаа юс(ть) тѣлеси, итд.; л. 46' – празан, са записима.

л. 47: *Слꙋжба ѡс(ве)щенїю водѣ.*

л. 57: *Канонь м(о)л(ь)бнь с(ве)т(о)мꙋ кнезꙋ Лазарꙋ*, емоуже краюгранесїе Мо[л]бꙋ любьзно Лазаре прїими нашꙋ. Глас .д҃. пѣс(нь) .а҃. їрмос. Ѡтврьзь оуста. Ликꙋю сь агг(е)лы пр(и)сно оу прѣстола б(о)жствнаго итд.; л. 58, катавасија после 3. песме: Сп(а)си ѡт(ь) бѣдь рабы свое велико м(ꙋ)ч(е)ниче Лазаре б(о)гомоудре. ꙗко твое ес(ь)ми стадо. и тебе сь б(огороди)цею м(о)л(и)твника написоуемь, и вь кровь вашь прибѣгаемь; л. 61, стихира по јеванђељу: Иже бл(а)г(о)д(ѣ)тїю с(ве)т(а)го д(оу)ха сьбрани дн(е)сь. и ликь сьставльше поем(ь) пѣснь новꙋ празнолюб'ци. паметь сьтварающе трьбл(а)женнаго Лазара. вь ню же сьшьдше се сп(а)са величаемь. и трьжьства виновникꙋ м(о)л(ь)бнѣ р'чѣмь. и мы дрьзновенїе оу ц(а)ра славы. м(о)ли изнати (!) се врѣда в'сакого иже ѡт д(оу)ше славещїим те.

л. 64': *Чинь бываемыи с(ве)тити масло.* Прекида у молитви после јеванђеља (л. 69'–70') Бл(а)годарим те Г(оспод)и б(ож)е н(а)шь бл(а)гыи исцѣлителю д(оу)шамь нашимь ... ты бо юси Г(оспод)ь б(ог)ь нашь, иже с(ве)тыми своими ап(осто)лы.

Записи. л. 1: горе је избледео и неразумљив запис – ...река пи ... (?), ...ко ѡ... (?) ...пира и парꙋкави... (?) частномꙋ г(осподи)нꙋ пира дохнав (?).

испод: „Катавасија".

испод: 1734 года преставн се г(о)сп(оди)на митрополита Викентиꙗ ѡтць нименомь Іѡань месеца·ноемвриꙗ ке д(ь)н(ь) и погребень ест ꙋ монастирꙋ Раков'цꙋ. Тако знати сѣ.

л. 2 (XIX в.): Книга Зборникь.

л. 46': Монастир Вернинь (?).

испод: 1734 ѡктом(вра) ве (?) приде игꙋмень Гавриль. Тогда покри се црковь, тогда прогна се Висарнѡнь.

испод: Частномꙋ ... Стоикꙋ.

испод: Пронгꙋмь.

Литература. Трифуновић 1968; Богдановић 1982, 41; Трифуновић, Шпадијер 1989, 193–221; Суботин-Голубовић 1999, 198.

88
МСПЦ Грујић 88
ЧЕТВОРОЈЕВАНЂЕЉЕ СМЕДЕРЕВСКО

прва четвртина XV века

Папир, II + 361 л., 213 × 140 мм, 24 реда на страни. Прва два и последња два листа уз повез су празна. Недостаје први лист Матејевог јеванђеља, а на његово место је приликом рестаурације у XVII веку стављен садашњи празан л. 14. Том приликом је смањен формат рукописа: маргине су сечене, листови су лепљени. Касније су многи лепљени листови постали волантни (л. 38, 62, 73, 74, 78, 93, 117, 118, 134, 165, 174, 229, 253, 342 и 358).[19] Свешчице су обележене на почетку, односно крају у десном и левом углу, скоро при крају листа. Прва свешчица има 5 л., трећа 7 л. (недостаје први лист); после л. 13 недостаје један лист. После тринаесте свешчице прекида се обележавање. Обележавање свешчица наставља се од седамнаесте (л. 126). Укупно има 44 свешчице.

Водени знаци. Према воденим знацима рукопис је писан у првој четвртини XV века (око 1415/20. године): 1) маказе, сл. Лихачев 843 из 1412. (сл. 737); 2) други тип маказа, сл. Лихачев 851 из 1411. (сл. 713); 3) трећи тип маказа, сл. Задар, Theod. de Prandino III из 1424. (сл. 712); 4) три брда са крстом, идентично Задар Theod. de Prandino VI, из 1415. (сл. 21); 5) слово М са крстом, врло сл. Брике 8348 из 1412. (сл. 866). При повезу: 6) круна са звездом и полумесецом, иницијалом М испод знака и контрамарком Z-H, врло сл. Мошин–Гроздановић II, VII A из 1668/69. године (сл. 665).

Писмо. Калиграфски полуустав млађег типа, на почетку ситнији, а од л. 15 крупнији: ѡ са високом средином, т са продуженом левом квачицом, тропотезно ж, ѣ са високим стаблом и дужом левом ножицом, једнострано ч као бројка 4, очно ⱺ. При крају рукописа, у месецослову, писмо је полууставно са троногим т, различитим облицима за слово л, ѣ са високим стаблом и закошеном пречкицом итд. Наслови и важнија места у тексту писани су црвеним мастилом.

Орнаментика. На листовима 110, 172 и 272 цинобером су нацртане заставице у облику слова П, са увученим средњим делом за наслов. Цртеж изведен врло прецизно сигурном руком и тањим пером. Заставице су геометријско-биљнога стила, компоноване од испреплетених кругова и једноструког преплета. Спољне ивице преплета су симетрично разуђене, а на угловима су гране које прате ток заставице или су повијене гране са листовима и пупољцима. По средини, са горње стране заставице, двоструки преплет формира тордирани крст који је уоквирен криптограмом І҃С Х҃С Н҃ К҃. Преплет је

[19] Приликом провере установљено је да је рукопис конзервиран, а повез рестауриран.

небојен, обојени су међупростори у жутом, плавом и зеленом колориту.

На *л.* 1 је уска заставица; вишеструки преплет формира дуплу плетеницу, крајеви преплета завршавају се стилизованим цветовима. Цртеж је изведен црвеним мастилом тј. цинобером. Међупростори су обојени зеленом и плавом бојом. Испод заставице је цинoберни стилизовани наслов.

На *л.* 8 и 108 је уска геометријска заставица обликована од цикцак линија и украшена црним тачкицама и црвеним троугловима. На више места су геометријски украси изведени од четири линије и пет црних тачака и од четири полулучне цртице. Крајеви се завршавају цветовима. Испод је стилизовани цинoберни наслов.

На *л.* 12 је геометријска заставица, двочлани преплет обликује тортирану плетеницу, а крајеви се завршавају повијеним гранама са листовима. Испод је цинoберни наслов. Заставице су цртане цинобером и тањим пером.

На *л.* 1, 110, 172 и 272 изведени су иницијали у стилу заставица од преплета. Цртеж им је изведен тањим пером и цинобером, а освежени су зеленим и плавим тачкицама и флоралним детаљима. Укомпоновани су у блоковну површину текста и заузимају простор величине шест редова.

Повез. Повез је старијега типа. Даске са жлебовима по рубовима пресвучене су орнаментираном кожом. Предње корице имају уски оквир са ромбом и дијагоналама по средини. Задње корице су слично компоноване, разлика је у уским орнаментираним тракама са горње и доње стране. Повез је добро очуван, сачуване су капиталне врпце и копче на предњим и задњим корицама. Повез је из друге половине XVII века, што нам потврђује папир, односно водени знак уз повез.[20]

Садржај. Четворојеванђеље.

л. 1: *Феофилакта архїепїскопа блъгар'скаго прѣдисловїе еже от Мат(ь)феа с(ве)таго еу(аг)г(е)лїа.* Иже оубо прѣжде закона. они б(о)жестьвнїи моужїе …; *л.* 3 – *Прѣдисловїе юже от Марка с(ве)таго еу(аг)г(е)лїа; л.* 5 – *Прѣдисловїе юже от Лоукы с(ве)таго еу(аг)г(е)лїа; л.* 5' – *Прѣдисловїе еже от Іоанна с(ве)таго еу(аг)г(е)лїа.*

л. 8: *Сказанїе, на свакь д(ь)нь хотещее бытн дальжно еу(аг)лїе, высего лѣта.* Въ с(ве)тоую и великоую нед(елю), Пасхы итд. до суботе 18, другог полуциклуса (испред недеље Страшног суда). Затим, *л.* 11' – *Прочи же оуказь иши на конци книгы по синаѯари м(е)с(е)цемь. и тамо обрещеши оуказь от нед(еле) мытареве до Пасхы.* Вѣдомо боуди, яко четири соуть еу(аг)г(е)лїа итд.

л. 12: *Еже от Матфеа с(ве)таго еу(аг)г(е)лїа главы; л.* 13' – таблица редоследа апостолских и еванђеоских читања по реду гласова; *л.* 14 – празан место изгубљеног 1. листа Матејева еванђеља; *л.* 15 – Ехонїю и братїю его въ прѣселенїе вавилон'ское (Мат. I, 11) итд.

л. 108: *Еже от Марка с(ве)таго еу(аг)г(е)лїа главы; л.* 109' празан; *л.* 110 – *Еже от Марка с(ве)тое бл(а)говѣствованїе.*

л. 169: *Юже от Лукы с(ве)таго еу(аг)г(е)лїа главы; л.* 171' празан; *л.* 172 – *От Лукы с(ве)тое бл(а)говѣствованїе.*

л. 271: *Главы, еже от Іоанна с(ве)таго еу(аг)г(е)лїа; л.* 271' празан; *л.* 272: *От Іоанна с(ве)тое еу(аг)г(е)лїе.*

л. 346': *Сказанїе о еу(аг)г(е)лїах с(ве)т(а)го Матфеа како чтоут се; л.* 347 – Сказанїе о еу(аг)г(е)лїах(ь) с(ве)таго Лукы; *л.* 347' – Сказанїе о Х(ристо)вѣ рождествѣ, и Б(о)гоявлени;

л. 348': *Съборникь съ Б(ого)мь ,вї. м(е)с(е)цемь сказоуе главы, коемоуждо, еу(аг)г(е)лїю, избраннымь с(ве)тымь и вл(а)д(и)чнымь праздникомь.* У месецослову долазе:

л. 352: 14. јан. – Иже въ с(ве)тыих(ь) о(ть)ца нашего Савы, пръваго архїеп(и)скопа сръб'скаго, слѹжба ноемврїа гї;

л. 353: 13. фебр. – Памет(ь) пр(е)подобнаго о(ть)ца нашего Сүмеона сръб'скаго новаго мѵроточ'ца, еу(аг)г(е)лїе) на утрн. Мф. гл. мг. на лтург. Мф. гл. лн.

л. 355': еванђеља нед. 16. Митареве итд.; *л.* 356 – еу(аг)г(е)лїа ,вї. с(ве)тыих(ь) стр(а)стеи итд. до Пасхе; *л.* 356 – еу(аг)г(е)лїа, оутрнична въскрсна. А се како чтоут еу(аг)г(е)лїа, на оутрнях(ь) итд.; *л.* 357 – Еу(аг)г(е)лїа, различна на всакоу потрѣбоу; *л.* 358 – Прок(имени), въскрсни, на утрнях(ь), въ неделе прѣд(ь) еу(аг)г(е)лїемь.

л. 359: *Сказанїе гл(а)совом(ь) и оутрним(ь) еу(аг)г(е)лїам(ь) въскрсним(ь), и ап(осто)лом(ь), и еу(аг)г(е)лїам(ь) литургиним(ь)* – таблица као на *л.* 13'; *л.* 359' – празан.

Записи. *л.* I, тајнопис: Въ врѣм(е) он(о) въздие І(соу)сь въ є.

Испод, тајнопис, калиграфским словима: ѯ ѳ і ҁ о ц є ѿ.

л. I (XVIII в.): Сие с(ве)тое тетро ев(аг)гелїе цркве Смедеревъ)ске поне.

л. 360: Сїе еу(аг)г(е)лїе манас(ъ)тнр(а) Смѣдерѣв'скога лет(а) ЗСѲ. м(е)с(е)ца ман(а) к (20. маја 7209, тј. 1701. год.).

Испод тога другом руком: АѰКА (1721) Смед(е)ревъско еванњеление.

[20] Приликом конзервације рукописа и рестаурације повеза начињена је грешка. Кожа задње корице стављена је као предња и обрнуто. Тада је нестао лист 361. на коме је била контрамарка Z-H, тако да се изгубио траг о настанку повеза у XVII веку.

л. 361, невешто: Благослови д(оу)ше моıа.[21]

На појединим листовима поред текста има црвених маргиналија. Нпр. на л. 290' поред текста грѣб'ше оубо ıако стадїи двадесети стоји ѡтвеꙁше же се ıако; на л. 291 поред текста благодарившоу г(осподе)ви стоји хвалоу въꙁдавше г(осподе)ви – варијанте из другог текста.

Литература. Харисијадис 1972, 585–593; Васиљев 1980; Јовановић-Стипчевић 1980, 31; Богдановић 1982, 127; Васиљев 1984, 10–13, 57–60; Ostapczuk 2013, 23; Свет српске рукописне књиге 2016, 313–314 [Ј. Станојловић]; Васиљев 2018, 3–8.

89
МСПЦ Грујић 89

ТРЕБНИК

крај XV века, са штампаним одломком Црнојевићевог Молитвеника из 1495. године

Папир, 224 л., 210 × 145 мм, са различитим бројем редова: 20, 22. Од л. 1 до 41 је штампани део. Од л. 1 до 6' свешчице нису обележене; од л. 7 почиње 23 свешчица, која је обележена на почетку и крају; л. 15 (почетак 24 свешчице), л. 23 (25 свешчица има 7 л., недостаје 8 л.); л. 30 (почетак 26 свешчице, али се завршава обележавање као да је 14 свешчица и има само 6 листова); л. 37' обележен је као осми лист 15 и 26 свешчице; л. 39 обележен је са 17 свешчицом, а 39' са 18 свешчицом.

Од л. 42 почиње рукописни део. На л. 102, на почетку, односно крају, испод текста, по средини доње маргине, обележена је друга свешчица. Свешчица 4 има шест листова; л. 124 обележен је петом свешчицом; свешчица 6 има шест листова; испред л. 132 недостаје један лист; у 10. свешчици недостају први и осми лист; укупно има 17 свешчица, а од 18. сачуван је само први лист. Рукописни део почиње од л. 42 до 222'. Током читавог рукописа појављује се само једна рука. Од л. 223 до 224' пише друга рука.

Водени знаци. У рукописном делу, који је према воденим знацима с краја XV века (1485/95), постоје следећи водени знаци: 1) котва двоструких контура са кружићем у кругу, публиковао Мошин 585, око 1480/85. године (сл. 245); 2) варијанта истога знака, публиковао Мошин 586 око 1480/85. године (сл. 246); 3) теразије округлих тасова у кругу с осмицом одозго, врло сл. Зонги 1125 из 1494. (сл. 895); 4) варијанта истога знака, врло сл. Корчула 31/37 из 1496. (сл. 894); 5) теразије округлих тасова у кругу са звездом одозго и иницијалима С-М, врло сл. Брике 2548 из 1497. године (сл. 909); 6) кардиналски шешир две варијанте, идентично Дубровник, Cons. Rogatorum XXV, из 1485. (сл. 940 и 941); 7) варијанта истога знака, идентично Дубровник, Cons. Rogatorum XXVI из 1489–92. године (сл. 942); 8) рука са растављеним прстима и звездом, врло сл. Букурешт, БРА 261 из последње деценије XV века (сл. 849); 9) исти тип руке са угластим цветом, сл. Гепан 302 из 1498. године (сл. 850); 10) исти тип руке са иницијалом З, врло сл. Букурешт БРА, 141 II с краја XV века (сл. 858); 11) рука са састављеним прстима и цветом, врло сл. Букурешт БРА 261 из последње деценије XV века (сл. 851); 12) исти тип руке са кружићем на руци и звездом одозго, сл. Брике 11161 из 1487. године (сл. 859). Листови 223 и 224 нешто су старији, односно према воденом знаку они су из треће четвртине XV века; 13) слово R, врло сл. Брике 8941 из 1467. године (1470/72), (сл. 873).

Водени знаци штампаног дела су: 1) теразије округлих тасова у кругу с осмицом одозго, врло сл. Корчула 54 из 1484. (сл. 896); 2) варијанта истога знака, врло сл. Гепан 658 из 1495. (сл. 897); 3) теразије равних тасова у кругу са два кружића изнад знака, идентично Котор, F 20 из 1496–97. године (сл. 887); 4) исти тип теразија са осмицом и птицом одозго, сл. Букурешт БРА 264 из последње деценије XV века (сл. 891); 5) теразије истога типа са осмицом и звездом одозго, врло сл. Корчула 116/66 из 1496–98. године (сл. 889).

Писмо. Врло леп полуустав XV века, с типичним мешањем разних облика слова ѣ (уставно, правилно и дуго), са дугом левом квачицом и са високом савијеном пречкицом; т двоного, троного и једнострано високо; ж уставно и тропотезно; ꙁ са оштрим преломом репића и вијугаво; ѡ са високом средином и лончастог облика итд. Писар овога дела рукописа има веома промењиви потез (л. 42–222'). На додатим листовима, 223–224', писмо је полууставно, изразитог типа, из треће четвртине XV века српске језичке редакције, с акцентима и спиритусима, без јаког утицаја ресавског правописа, без ъ у коренима речи и у предлозима. У другом делу у појединим партијама има ъ. Писмо на л. 225 је

[21] Овог листа нема; замењен је новим, празним, после конзервације.

западног типа: и са кратким предњим стаблом, ж са хоризонталним стаблом и др.[22]

Орнаментика. Иницијали у рукописном делу су црвени и зелени, геометријског су стила, са скромним украсним детаљима: висећим куглицама на крајевима, са запетама, као на *л.* 57', 65, 88 и 92.

У штампаном делу орнаментика је обрађена и публикована код Д. Медаковића.

Повез. Од повеза је сачувана само задња корица и старијег је типа. Даске са жлебом по рубовима, који се прекидају на угловима, пресвучене су орнаментираном кожом. Фрагментарно је сачувана кожа предњих корица. Орнаменат два концентрична оквира у централном делу је медаљон, а у угловима су украсни геометријско-флорални детаљи. Повез је рестауриран, старије даске не постоје. Фрагментарно сачувана кожа оригиналног повеза налепљена је на савремени.

Садржај. Требник.

л. 1 (штамп. Црнојевићев Требник): Крај Службе освештенију воде на нови месец (в. Ђ. Радојичић, Требник – Молитвеник из штампарије Црнојевића, Библиотекар XIII, бр. 4, Београд 1961, стр. 310) – вьсташе ѡт грѡв ... (лист је одозго окрњен).

л. 1': *Чинъ бываемыи помыти хотеще мощи с(ве)тїихъ.*

л. 3: *Чинь на вьздвиженїе ч(ь)стнаго кр(ь)ста*; *л.* 4' – Вь неделю н. вечер. клепають поскоро, слоужбы ради колѣнааго прѣклонненїа; иза *л.* 6' прекида – намѣри безаконїемь ... (у првој молитви свештеника); наставља на *л.* 7 – ... Рцѣмь вьси (крај прве молитве).

л. 14': *Чинъ бываемыїи на ѡбновленїе ѡс(ве)щаемааго храма и иже вь томь с(ве)тые трапезы*; иза *л.* 29 прекида – Сьврьшившоу же се кажденїю и псалмоу, славе ...; наставља на *л.* 30 – яко страшномоу ц(а)рствїа прѣстолоу неѡсоужденно слоужити (кватерна 26).

л. 35': *Чинъ бываемыи надь поколѣбавшею се с(ве)тою трапезою* (табл. XX код Медаковића); *л.* 37 – Дроугыи чинь бываемыи надь поколѣбавшею се с(ве)тою трапезою; прекида на крају исте стране – прѣдьпосилаеть се иже потрѣбѣ хоудожьнь или каменострьгатель ...; наставља на *л.* 38 – ... же многопѣтое и велелѣпное име твое славы невѣдомо ес(ть) (прва молитва) – други лист 27. кватерне; *л.* 38 – М(о)л(и)тва .в. ѡ с(ве)томь жрьтьвницѣ ѡскврьненомь ѡт еретикь; *л.* 38' – М(о)л(и)тва ,г. подобнѣ ѡ с(ве)томь жрьтьвницѣ.

л. 39: *Чинъ бываемыи на поставление свѣщеносца и депотата.*

л. 39': *Чинъ бываемыи на поставленнїе чьтца и пѣвца*; прекида на крају исте странице – и потомь сьврьшенѣ, ѡт иного единого ... Иза тога су изгубљена два листа с крајем истог обреда, „Чином на постављеније иподијакона" (в. Радојичић, н. д., 311) и почетком идуће службе;

л. 40: *Чин бивајеми на постављеније дијакона* – ... оубѡ о немь да прїидеть на нь бл(а)г(о)д(а)ть прѣс(ве)таго д(оу)ха; прекида на *л.* 41' – вьдавають сь нимь причещающиї(мь се) ... – крај истог обреда. Иза тога је изгубљен последњи лист 27. кватерне са свршетком истог чина и почетком „Чина на постављеније свештеника сиреч попа" (Радојичић, стр. 311 – последњи састав у Пљеваљском прмерку Црнојевићева Требника). Већ у доба састављања књиге крај те службе био је изгубљен, јер се текст њезин наставља на рукопису:

л. 42: ... Б(ож)е безначелне и бесконьчны, иже всакїе твари прѣстарѣи сы – архијерејска молитва на постављењу свештеника.

л. 44: *Чинь бываемїи, на поставленїе еп(и)ск(о)па или митрополїта, или патрїарха, вьси бо единоѡбразно поставляют се, тькмо имена прѣменяют се. Ѡт епискоупа, на митрополита, и ѡт митрополита на патрїарха.*

л. 50: *Чинь бываемыи на поставленїе игоумена.*

л. 51: *М(о)л(и)тва на поставленїе ц(а)ра*; *л.* 53' – Егда же ли с(и)нь или дьщи вѣнчавает се тѣмоу не вьзлагаеть патрїархь нь даеть ц(а)роу, и ѡнь вѣнчавает ихь, итд.

л. 54: *М(о)л(и)тва на поставленїе кесара и деспота, и инимь властемь.*

л. 55: *М(о)л(и)тва, вь зборѣхь кнезь хотещих(ь) власти прїети великыи ѡт ц(а)ра.*

л. 56: *М(о)л(и)тва бываема на великомь сьборѣ, ѡтходещоу патрїархꙋ въ поут(ь)шествїе и пакы приходещꙋ.* Све ово, истим редоследом, налази се и у Загуровићеву Требнику; међутим, тамо у наставку следе обреди крштења, венчања итд., док се у овом тексту јављају:

л. 57': *М(о)л(и)твы избранны на в'сакоу потрѣбоу. М(о)л(и)тва на ѡснованїе цр(ь)кве.*

л. 58': *М(о)л(итва) поганꙋ въпадшꙋ въ стꙋден'ць.*

л. 59': *М(о)л(итва) над сьсꙋдом(ь) ѡскврън'шим се.*

л. исти: *М(о)л(итва) начети вино кисело*; *л.* 60 – *молитва .в. томꙋжде.*

л. исти: *М(о)л(итва) над новомь брашномь и в'сацѣмь приношенїемь и ѡвощїем(ь).*

л. 60': *М(о)л(итва) начети в'сако дѣло.*

л. 61: *Чинь помити хотеще мощи с(ве)тых(ь)* – текстовно се разликује од Чина у Црнојевићеву Требнику; *л.* 62 – *м(о)л(и)тва .в. томꙋжде*; *л.* 62' – *М(о)л(итва) г. томꙋжде о жрьтьвницѣ.*

[22] Овај лист више не постоји, изгубљен је.

л. 63: *М(о)л(итва) вь братотворенїе.*

л. 63': *М(о)л(и)тва о раздрѣшенїи анаѳематисанїа.*

л. 64: *М(о)л(итва) над новωм(ь) кладезом(ь).*

л. 64': *М(о)л(итва) на ωснованїе домоу.*

л. 65: *М(о)л(итва) на бл(аго)сл(о)венїе дому и храмоу.*

л. 65': *М(о)л(итва) на плоутїе кораблю; м(о)л(итва) ,в҃ тому́жде.*

л. 66': *М(о)л(и)тва ωт крьви текоущи носомь или оусти.*

л. 67: *М(о)л(итва) ωт запора водѣ.*

л. 67: *М(о)л(итва) хр(и)стїанину прѣльстив'шоу се, вь езиньское прѣльщенїе, и пакы вьзвращ'шу се кь цр(ь)кви б(о)жїи.*

л. 68: *М(о)л(итва) на бл(агосло)венїе хлѣбωм(ь).*

л. 68: *М(о)л(итва) егда м(о)лиши се за братїю плавающихь вь мори, егда поеши параклис(ь)*; л. 68' – *М(о)л(итва) егда комоу параклис(ь) поеши.*

л. 68': *М(о)л(итва) о раздрѣшенїи правила.*

л. 69: *М(о)л(итва) о ωтхождещих(ь) на поуть.*

л. 69': *М(о)л(итва) о раздрѣшенїи запрѣщенїа.*

л. 70: *М(о)л(итва) о вь снѣ сьблажнающимь се братѣ.*

л. 70: *М(о)л(итва) приносити начеткы.*

л. 70': *М(о)литва о всакои скрьбы чл(о)в(ѣ)коу.*

л. 71: *С(ве)т(а)го Анастасїа, вьпрос(ь), Аще кто повелить что себѣ на добро дѣло сь клетвою сьдѣлати ...; Ѿтвѣт(ь)*; л. 71' – ієрєи м(о)лит се ...

л. 72': *М(о)л(итва) раздрѣшити всаку клетву.*

л. 73: *М(о)л(итва) иже вь епитимїи сущу или сами себе сь клетвою завезаше, ил(и) по нужди.*

л. 73': *М(о)л(итва) кльн'шу се дрьзостию.*

л. 74: *М(о)л(итва) егда что скврьн'но снѣдшу чл(о)в(ѣ)коу.*

л. 74': *Сице подобаеть прїимати приходещих(ь) ωт латиньскїе вѣри кь нашеи правѣи вѣрѣ*; прекида на л. 75' у молитви – и знамѣнїа мνра с(ве)т(а)го твоего ... Затим изгубљен један лист.

л. 76: (Молитва Св. Трифона у виноградима): ... вамь повелѣвает се тамо да сьбероут се в'са врѣдещаа нас(ь), итд.; л. 76' – *м(о)л(итва) .в҃. тогож(е)*; л. 78 – *М(о)л(итва) .г҃. с(ве)т(а)го Трифона.*

л. 80': *Дїакон'ства иаже гл(агол)еть дїаконь на литїи великїе вечерние*; л. 82' – *ина м(о)л(и)тва на литїи гл(агол)ема. Се же и вь неделю по троичнем(ь) канону*; прекида на крају исте стране – и междоусобнїе браны ... (Иза тога је било шест уских одерака од изгубљених листова; сада их више нема.)

л. 83: последња реч с краја неке службе – ... нашимь. Иза тога: *Каноn(ь) м(о)лебнь кь г(оспод)оу нашемоу І(соус)оу Х(рист)оу, пѣваемь вь об'щенуждїе, вь бездьждїе, и не бл(а)горастворенїе врѣмень и вь противленїа вѣтромь, и нашьствїе варвар'ское, емоуже краегранесие. об'ще м(о)лбы Х(рист)е твоих рабь прїими вь богородичнѣх(ь), Филоѳеωво*; л. 87'–88 – *М(о)л(и)тва гл(агол)ема вь бездьждїе, и не бл(а)горастворенїе врѣмень, и вь противленїе вѣтромь, и нашествїе вар'вар'ское*; л. 90 – *М(о)л(итва), .в҃. тогожде гл(агол)емаа вь страшноую и напрасноую сьмрьть*; л. 92 – *М(о)л(итва), .г҃. тогожде кνрь Филоѳеа*; прекида на л. 93' – и боудоущих(ь) вѣчных(ь) моукь ... л. 94 – крај молитве – всѣхь людїи твоихь итд.

л. 94: *С(ве)щеннѣишаго патрїарха Костантинна града кνр(ь) Филоѳеа, м(о)л(и)тва кь всес(ве)тѣи Бл(а)д(и)ч(и)ци Б(огоро)ди)ци изложенна вь незаапоу, а не прѣжде вь умѣ изьображена, при новоıавленных(ь) тое чюд(е)сех(ь) по заплѣненїи Иракліе ıавльших' се*; л. 96 – *о бездьжди еу(аг)г(е)лие ωт М(а)р(ка).* Рече Г(оспод)ь своимь оученикомь имѣите вѣру б(о)жїю.

л. 97: *Исповѣданїе sѣло пользно хотещомоу с(ве)тое масло пѣти, всакому хр(и)стїанину чьрнцу и бѣлцоу, прѣжде помазанїа главѣ*; прекида на л. 101' – сьвьсѣмь подобнь бѣсовωм(ь) ...

л. 102: (Чин крштења) ... повелѣвает' ти нами, убои се б(ог)а, итд. – прво заклинаније над оглашеним; прекида на л. 117' на пострижењу детета – Мирь всѣмь. Главы наше г(осподе)ви прѣклонимь ...

л. 118: (Чин венчања) – Ѡ с(ве)тѣмь храмѣ семь, итд.; јектенија на почетку чина венчања.

л. 127': *Чинь исповѣданїю*; прекида на л. 131' – и какови ωбразь крьви твоее, и колико ...; наставља на л. 132 – или иного сицевимь напонаь боудеши, итд.

л. 141': *С(ве)тых(ь) и прѣславных(ь) ап(осто)ль правила.* а҃. О сьставленїи еп(и)скопь; в҃. О сьставленїи поповь и дїаконь; г҃. О с(ве)щен'ныцѣх(ь) иже млѣко, или ωловиноу или медь, или сочива или животнаа вь жрьтьвникь принашаеть; д҃. О ωвоощїахь вь домь посилаемых; ѕ҃. О с(ве)щенныцѣх(ь) не причещ'шим се; ѳ҃. О нечекающих(ь) на м(о)литвѣ и причешенїи; і҃. О творещимь м(о)л(и)тву сь непращающими се; аі҃. О творещимь м(о)л(и)тву сь изврьжен'нымь; ві҃. О приемлющихь изврьжен'нагоо; ді҃. О прѣскакающимь ωт прѣстола на прѣстоль; еі҃. О клирицех(ь) оставлıающихь цр(ь)кврь своих(ь) и вь тужди(х)(ь) прѣбывающих(ь); ѕі҃. О приемлющим(ь) вѣдеши таковаго клирика; зі҃. О второженци, и посадницоу храненоу не быти попомь; иі҃. О имоущимь вьдовицоу или оставлену, или рабыню, или бѣснующоу се не быти попом(ь); к҃. О цр(ь)квницѣ еже не быти поручникь; ка҃. О скопци быти попь или ны; кв҃. О с(ве)щенныцѣх(ь) обрѣзав'ших(ь) удь своих(ь); кг҃. О бѣлцех(ь) обрѣзавших себе; ке҃. О с(ве)щенницѣ вь блудѣ или вь татьбѣ, и клетвопрѣступленїи обрѣт'ших се; кз҃. О с(ве)щеннице(х)(ь) вѣрна или невѣрна бьюще; ки҃. О с(ве)щенныцѣ изврьжениим(ь) по правдѣ; кѳ҃. О с(ве)щен'ныцѣ сьставлıающих се на дарѣ; л҃. О еп(и)ск(о)пѣх(ь) сьставлıающих се по силѣ властель; ла҃. О попѣ без вины ωтлучивш'у се; лв҃. О с(ве)щенницѣ изврьженѣмь; лг҃. О с(ве)щенницѣ писанїе свѣдетелноо не имоущимь; лд҃. О еп(и)ск(о)пѣ невьзможно имь сьтворити ничтоже кроме сьбора

своего; л҃е. О еп(и)ск(о)пѣ иже не сьставлꙗти попа вь тоуждимь прѣдѣлѣ; л҃ꙁ. Ꙗко подобаеть еп(и)ск(о)помь на всакоѥ лѣто съборь творити; л҃и. О еп(и)ск(о)пѣх(ь) ѥже опасно исправлꙗти цр(ь)квна имѣнїа; л҃ѳ. О поповѣх(ь) или дїаконѣх(ь), ѥже ничтоже творити кромѣ волѥ еп(и)скопа; м҃ О имѣнїи цр(ь)квнѣм(ь) и о имѣнїи еп(и)ск(о)па; м҃а. О с(ве)щен'ныцѣх(ь) не быти лихоимцемь; м҃е. о творещихь м(о)литвоу сь еретикомь; м҃ѕ. О с(ве)щен'ныцѣх(ь) еже не примати крьщенїе и жрьтвѹ еретижкоу (!); м҃ꙁ. О кр(ь)щающим(ь) крьщена соущїи; н҃. О не погрѹжающимь на крьщенїи третицею нь ѥдиною; н҃а. О всаком(ь) цр(ь)квнице иже не вьꙁдрьжанїа ради месо и вино, и женѹ ѡтрицающе се, нь ꙗко ꙁло; н҃в. О неприѥмлющихь и прашающихь кающих се; н҃д. О с(ве)щен'ныцех(ь) иже вь крьчмьство ходеть кромѣ нѹжде пѹта; н҃е. О цр(ь)квницѣх(ь) карающих(ь) еп(и)ск(о)пь; н҃ѕ. О карающих(ь) попа или дїакона; н҃ꙁ. О хѹлещим се слѣпѹ или хромоу; н҃и. О еп(и)ск(о)пѣх(ь) не ѹчещих(ь) народи; н҃ѳ. О с(ве)щен'ныцѣх(ь) иже нищаго цр(ь)квника не дарѹють; ѯ҃г. О ꙗдѹщих(ь) ѹдавлѥнно или ꙁвѣремь ѹбыѥно, или мрьцино; ѯ҃д. О творещимь м(о)л(и)твѹ съ Ѥврeωм(ь); ѯ҃е. О цр(ь)квницѣ или людинѹ ѹбїици; ѯ҃ѕ. О постещих се в сѹб(отоу) или вь неделю; ѯ҃ꙁ. О силѹющимь д(ѣ)вицоу; ѯ҃ѳ. О с(ве)щен'ныцѣх(ь) не постещих се вь с(ве)тїе пости, или вь срѣд(оу) и пе(та)к(ь) всегда; о҃а. О принашающим(ь) масло или свѣщѹ вь цр(ь)квь еврѣнскѹ или еꙁыкь; о҃в. О крадоущимь свѣще или масло ѡт цр(ь)кве; о҃г. О вьꙁимающих(ь) съсѹдь цр(ь)ковныхь на слоужбоу сѣбѣ; о҃д. О еп(и)ск(о)пѣ ѡклеветанѣм(ь) и ꙁиваемѹ на съборь и не приходещоу; о҃е. О еп(и)ск(о)пѣ иже не прїимати еретика свѣдѣтелствоующа на нь; о҃ѕ. О еп(и)ск(о)пѣ еже не поставлꙗюща ѹмирающѹ вь мѣсто себе дрѹгаго; о҃ꙁ. О хромимь или слѣпѹ единѣмь окомь дос(то)инѹ же еп(и)ск(о)поу быти; о҃и. О слѣпѹ же и глѹхѹ не быти еп(и)скопоу; о҃ѳ. О бѣснѹющим(ь) се не быти цр(ь)квникѹ; п҃. О новокрьщен'ныимь, еже не абыѥ въскорѣ сьставлꙗти его еп(и)скопа; п҃д. О карающимъ кнеѕа или цара неподобнѹ дѣлоу.

Наведени извод из Номоканона почиње текстом на л. 146, усред 3. правила, пошто је испред тога изгубљено два листа: ...кое еже ѡпиванїе творить. Текст прекида на л. 151ʼ усред тумачења правила 18 – или вь странопрѣѥтилищех(ь) живоущих(ь), и ѡт моужь оста...; наставља на л. 152, усред 20. правила – ...жденїи бываюь(ь). Аще ли же цр(ь)квныкь о нѣкыимь пороучит се, ꙗко вь врѣме сѹда, итд. Поново прекида на л. 159ʼ, у тумачењу правила 34. – и свѹꙁою любовною свеꙁан'нѣмь, и люб'ви ω...; наставља на л. 160, у правилу 37 – ...внаа прѣкословїа раꙁдрѣшати. Поново прекид иза л. 165ʼ, у тумачењу правила 54. – Аще ли идоущѹ вь поуть цр(ь)квноомоу, и не имѹщоу гдѣ облещи, по нѹжди вь станопрѣѥтилищи почиѥть, неповин'нь ѥс(ть) и не имать ...; наставља на л. 166, у правилу 58. – ...вае иже такожде вь лѣности, да иꙁьврьжет се. Текст иде до л. 175.

л. 143ʼ, наставак прегледа садржаја: *Ѿт прьваго събора с(ве)тыхь ѡт(ь)ць .т҃и.* г҃. О с(ве)щен'ныцѣх(ь) еже имати съ собою тѹжда, кромѣ м(а)тере и сестры; ѳ҃. О с(ве)щен'ныцѣх(ь) иже беꙁь истеꙁанїа съставлꙗют се. Одговарајући текст је на л. 175–176ʼ.

л. 144, наставак прегледа садржаја: *Ѿт четврьтаго събора с(ве)тых(ь) ѡт(ь)ць.* ѕ҃. О с(ве)щен'ныцѣх(ь) еже не сьставлꙗти их(ь) не имѹщим(ь) пристанища, или въ монастыри или вь цр(ь)квы нѣкоего с(ве)таа; ѳ҃ О клирицѣх(ь) аще сѹдь имѹть не оставлꙗти своих(ь) еп(и)скопь и кь мирскым(ь) соудищемь приходити; а҃і. О нищих(ь) трѣбѹющихь помощъ; г҃і. О клирицѣх(ь) не имоущимь свѣдѣтелно писанїе; и҃і. О цр(ь)квницех(ь) и минсех(ь) ꙁло гл(агол)ющих(ь) на еп(и)ск(о)пы, и ꙁаклинающих се; к҃в. О клирицех(ь) похищающих(ь) имѣнїа еп(и)ск(о)пьска оумирающѹ еп(и)ск(о)пѹ; к҃д. О монастирѣх(ь) иже сьꙁдаше се хотѣнїемь еп(и)скопь; к҃е. О сьставлѥнїи еп(и)ск(о)пь; к҃ѕ. О сьставлѥнїи инокомь вь еп(и)ск(о)пїи единого ѡт клирикь. Одговарајући текст иде од л. 176ʼ до 185ʼ.

л. 144ʼ, наставак прегледа садржаја: *С(ве)таго и Великагω о(ть)ца нашего Василїа правила .в҃.* О ѹмаращои мл(а)дица ѹхищренїемъ; г҃. О сьблѹждьшїимь дїаконѣ; д҃. О в'тороженцѣх(ь) и трїωжен'цѣх(ь), и многожен'цѣх(ь); е҃. О прїети еретика на сьмрьти кающа се; ꙁ҃. О моужеблѹдїи и скотоблѹдїи и д(оу)шегѹбць и обавникъ и прѣлюбодѣи; і҃. О ꙁаклевших(ь) се не быти с(ве)щеникь, не понѹждати егω; а҃і. О ѹбїиствѣ не самохотнымь; г҃і. О ратникоу вѣрнымь; д҃і. О вьꙁимающимь лихвоу аще исправит се дос(то)инь ѥс(ть) с(ве)щен'ствоу; к҃в. О похищени жены; к҃ѕ. О вьꙁимающимь поблѹжденоу; к҃ꙁ. О с(ве)щеницѣ иже по невѣдѣнїи скврьномѹ бракоу сьчетал' се ѥс(ть); ѳ҃і. (!) О властелѣх(ь) кльнѹщих се ꙁло творити; л҃. О ωставлѥнои ωт мѹжа; л҃ꙁ. О сьгрѣшающих(ь) по сьмрьтни грѣхь цр(ь)квникь; л҃и. О дѣвицах(ь) моужоу послѣдѹющих(ь) кромѣ волѥ о(ть)ца своего; л҃и. (!) О живѹщих(ь) съ прѣлюбодѣмь; м҃г. О пораꙁившемь рамою съмрьтною кого; м҃е. О имѹщим(ь) льжно име хр(и)стїанское; м҃ѳ. О блѹдѣ еже по нѹжди бѹдеть; н҃а. О испадающих(ь) цр(ь)ковникь; н҃в. О прѣꙁрѣвшои рожденое пѹстинѥ ради или же имѹщи подобна сьхранитї е; н҃ѕ. О ѹбывшимь и раскаавшим(ь) се; н҃ꙁ. О неволнѣмь ѹбїиствѣ; н҃ꙁ. О прѣлюбодѣав'шимь; н҃ѳ. О блѹднѣмь; ѯ҃. О ωбѣщв'шои се д(ѣ)вствовати и испадшїи; ѯ҃а. О ѹкравдшимь и раскаав'шим(ь) се ѯ҃в. О мѹжеблѹдїи; ѯ҃г. О скотоблѹдникѹ; ѯ҃д. О клетвопрѣстѹпникоу; ѯ҃е. О ωбавникѹ и вльхвѹ; ѯ҃ѕ. О гробокрадоу; ѯ҃ꙁ. О братоблоудїи; ѯ҃и. О брацѣ еже сь родомь своимъ; ѯ҃ѳ. О чьтци аще ѹкрадеть бракь свои; о҃. О с(ве)щеницѣ аще оскврьнит се ѹстнама; о҃а. О поꙁнав'шимь грѣхь всакого и съкриваe; о҃в. О подав'шимь себе вльхвомь; о҃г. О ωтрек'шим'се Х(рист)а; о҃д. О вьсѣхъ сьгрѣшающихь; о҃е. О власть имѣти ωт(ь)ць д(оу)ховны веꙁати и рѣшити; о҃ѕ. О сьблѹдиви съ сестрою иже ωт(ь) о(ть)ца или ωт м(а)тере. О вьꙁимающих(ь) сньхь своих(ь) тожде; о҃ꙁ. О ωставлꙗющим(ь) женѹ свою и инѹ

покмлающимь; ӧи. О вьзимающимь двѣ сестрѣ; ӧѳ. О блѹдещих(ь) съ мащехами своими; п͞в. О прѣстѹпающих(ь) клетвѹ; п͞г. О вльхвѹющих се ꙗко єзи… текст пописа садржаја на томе се прекида. Одговарајући текст иде од 186' до 218, где почетак 83. правила гласи – Иже бас'ными обычными єзичнымь послѣдоуҮють итд.; тумачење истог иде до краја л. 218'.

л. 219: *Правило .к͞д.* (Анкирског сабора) Въса же сїи пишемо, ꙗко симы плоды покаанїа искоушати итд.

л. 220: *Сїи соуть заповѣды с(ве)тых(ь) ап(осто)ль и с(ве)т(а)го Васнлїа и прочих(ь) сьборь с(ве)тыих(ь) ѡт(ь)ць.* Заповѣдѣ же о коумѣ и҃. или і҃. лѣть оустроено ѥс(ть) итд.

л. 222: *С(ве)т(а)го Васнлїа епистолїа, Григорїю презвитерѹ, ꙗко ѡтлѹчити се емоу ѡт жены сѹщее с нымь.* Прочтахь твоѥ писанїе, ѡ Григорїе, сь всѣмь ѹсрьдїемь, и ѹдивих се, итд. Прекида на крају л. 222' – елико гл(агол)ѥши, свободнѹ ти соущоу всакого тѣлеснаго пристр(а)стїа, ниже бо вѣрѹю, седмодесетолѣтнаго ѹже бывша …

л. 223–224, као што је речено, стављени су овамо из другог рукописа – Минеја служабног за јануар, или Празничног; л. 223: крај службе на Богојављање – чл(о)в(ѣ)чьскымь. Ѿпалюꙗще росою, кромѣ в'сакїе пагѹбнїе льсти – трећи тропар 8. песме канона итд; л. 224: *М(е)с(е)ца того .з҃. Събор пр(ѣ)дт(е)чи.* Вечер(ь) не ст(и)холог(исуем), на Г(оспод)и възвах(ь), итд. Прекида на л. 224' на „Слави" истих стихира – емѹ же игран'ми въ оутробѣ покло…

л. 225 (одломак Страсних еванђеља, нема га више): … ꙗко ис(тиноу) … вер(оу имете) … бо сїа да сбѹдет се писание (Јн. XIX, 35, 36 – еванђеље IX); прекида на л. 225' и XI страсном еванђељу – да вазметь тело Ісоусово и повеле Пи(лать) … (Мат. XXVII, 58).

Записи. л. 66 и л. 67: Да се зна каде беш… (XIX в.).

л. 127', на доњој маргини, брзописом XVI в.: Изѹромѹ (изредномѹ? мѹдромѹ ?) и нарочитомѹ и всакие ч(асти) …

л. 129: Писа попа Профїрїе. Проф Профїрїе Стефановићь житель банячкый. No 1857, 8го Септебра.

У свом опису илуминације овог примерка Црнојевићева Молитвеника, који је у збирци проф. Грујића, Д. Медаковић, очевидно према речима проф. Грујића, назива овај примерак Црколешким. Очевидно, проф. Грујић га је однео из тог манастира, из којег потиче и још један рукопис ове збирке – Зборник с молебствијем за деспота Стефана Лазаревића (3-I-3).

Литература. Мано-Зиси 1979, 189–199; Богдановић 1982, 109; Вукашиновић 2008, 217; Вукашиновић 2015, 109.

90

МСПЦ Грујић 90

АКАТИСТНИК

трећа четвртина XVI века

Папир, 127 л., 210 × 150 мм, 18 редова по страни. Рукопис је без почетка. Свешчице су обележене на почетку и на крају доње маргине, скоро при крају текста. Прва свешчица има шест листова, недостају први и осми. Свешчица 4 и 5 обележене су два пута (д͞д, е͞е), и то једанпут црвеним мастилом, а други пут сепијом; 5. свешчица има три листа, трећи лист са недовршеним текстом од 12 редова, једна трећина листа била је оштећена, данас конзервирана. Укупно има 17 свешчица (17. има пет листова, недостају три); лист 34, касније убачен, празан је и изгледа да је био корични лист.

Водени знаци. Према воденим знацима рукопис је из треће четвртине XVI века, око 1560. године: 1) котва двострука у кругу са звездом и контрамарком V, публиковао Мошин 1161 око 1560. (сл. 294); 2) кардиналски шешир са контрамарком B, тип Брике 3460, али са A-B, из 1560. (сл. 960).

Писмо. Крупни развучени полуустав с облицима XVI века. Троного т, поред уставног, „и двоногог"; различити облици слова, л са кратким и дугим стаблом; различити облици ѣ, з и др.; ѡ као два спојена о и широког угластог облика; велико к са ниским усеком куке и др. Текст је писан тамнијом и густом сепијом и дебљим пером. Наслови, важнија места у тексту и иницијали писани су црвеним мастилом. Српске језичке редакције са траговима ресавског правописа, са акцентима и спиритусима, са ѕ, са ъ у предлозима и сложеницама.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Иницијала има врло мало, изведени су једноставно, геометријског су стила и заузимају простор величине једног до два реда текста.

Повез. Повез је рестауриран. Фрагменти оригиналног кожног повеза залепљени су на нови. Орнаментирана кожа је старијега типа; обе корице су решене скоро идентично. Правоугаони простор подељен је линијама и дијагоналама на мноштво геометријских површина које су испуњене – украшене стилизованим палметама, цветовима, необичним цветним мотивима. Централни део чини медаљон са грифоном, уоквирен цветовима осмолисним и

палметама. Са горње и доње стране је фриз од по осам медаљона са двоглавим орловима, а на доњој корици су грифони. Спољњи оквир је компонован од цветне тролисне плетенице, а на доњој корици је фриз од кругова испреплетених тракама. Кожа је испуцана, изгребана, поједини мотиви су излизани и слабо видљиви. Остаци кожног повеза су свакако из времена настанка рукописа.

Садржај. Акатисник.

л. 1: Акатист Живоносному Гробу и Васкрсењу, без почетка, од првог тропара прве песме канона – Иже дрѣвле стльпомь огньныимь и облакωм(ь) итд.; прекида на л. 6' – Тогда и Никодимь прнде – трећи икос Акатиста; наставља на л. 7 – … Вь разоуמь неразоумни Іоудеи разоумети ищѹще – почетак четвртог икоса Акатиста.

л. 18: *Вь понед(ѣ)лникь) акафисто Беспльтнимь*, гл(а)с .и҃. пѣс(ѣ)нь а҃. ірмωс(ь). Въси вьспоимь людїе итд. до л. 33; л. 33' и 34 су празни.

л. 35: *Слоужба акафистѹ ч(ь)с(т)номѹ Пр(е)дт(е)чи и Кр(сти)т(е)лю Іωан'ноу*. Канωн(ь) емѹже краегранесїе: Радоуи се принашаю ти радости Пр(е)дт(е)че. Исидор(ь). Глас .д҃. … Х(рис-то)вь б(о)жст'вныи Пр(е)дт(е)че, итд. до л. 50.

л. 50: *Канωнь чьс(т)номѹ кр(ь)стоу. творенїе Григорїа Синаита*. Глас .д҃. … Кр(ь)сте въсесил'нѣ, ап(осто)лωм(ь) похвала, итд.; на л. 53 уметнути су Кω(н)д(а)кы, и икоси, подобно акафистѹ. чьс(ть)номѹ и животворещомѹ Кр(ь)стѹ, творенїе въселен'скаго патрїар'ха кѵр Исидора.

л. 69: *Канωн(ь) с(ве)тым(ь) ап(осто)лωм(ь)* глас .д҃. … Б(о)жьственые оутешителю ωрьгани итд.; л. 71' – акатист апостолима Петру и Павлу.

л. 91': *Канωн(ь) с(ве)томоу Николе* емоуже кранграиесїе сице: Принашаю (ти), Радоуи се Николае. Глас .д҃. … Пастирѹ добры Х(ристо)ва стада, итд.; л. 95 – акатист Св. Николи.

л. 106': *Вь Пе(та)к(ь) веч(ера) .е҃. нед(еле) поста бываєт(ь) слоуж'ба акафистѹ Прѣ(све)тые Б(огороди)це*, на Г(оспо)ди възвах(ь) ст(и)хиры глас .ѕ҃. … Съвѣть прѣвѣчнын ωткрывае тебѣ отроковице итд. до л. 126. На крају је другом руком, доста невешто, највероватније у XIX в., додан почетак молитве: Прїими всеблагомощнаа прѣс(ве)таа Вл(а)дичице Б(о)горо.

л. 126'–127: пасхалне таблице.

Записи. л. 127': Смеренне мое пишемь Іωїлъ ерьмонахъ мое сесътре Саре и Ефъреме и Ефемие, како ви поклонихъ сию книгѹ .з҃. акатиста ва лето ҂зр҃ча (! – да ли је можда хтео написати 7191, тј. 1685. г.?).

Лѹши д(ь)нь смрти паче д(ь)нь битиа чл(овѣ)ча, аминь.

Лѹчши дан смрти паче д(ь)нь смрти паче д(ь)нь битиа чл(овѣ)ча.

Смеренїе наше пишеть.

Книга нермонаха Іωїлıа (? – нејасно).

л. 126: Летомь ҂ѱк҃ ведомо буди егда беше бл(а)говещение на Васкрсение при цесарѹ римскомь Каролѹ и царѹ московскомѹ Петрѹ.

л. 1–23, по доњој маргини: Сию – книгѹ – гл(аго)лемѹ – акафистнаръ – приложи – въ монастиръ – храмѹ – архистратига – Михаила и Гаврїила – азь – грѣшни – и манши – въ иноц(ех) – ермонах – Іωаникїе – въ лето – 1720 – м(е)с(е)ца – ноемрию – въ 26 – д(ь)нь – ѹ Ковинѹ (?) – манастирѹ.

л. 30': Монастир(ь) Грав(о)вац(ь).

Према томе, књига је била написана у трећој четвртини XVI века, вероватно за неки манастир. Године 1685. (?) јеромонах Иоил ју је поклонио сестрама (према именима – монахињама), можда у истом манастиру. Године 1720. била је вероватно пренесена у манастир у Ковину, где ју је приложио тада јеромонах Јоаникије.

Литература. Богдановић 1982, 17.

91

МСПЦ Грујић 91

ЖИТИЈА И СЛУЖБЕ СРПСКИМ И ДРУГИМ СВЕТИТЕЉИМА

трећа четвртина XVI века

Папир, 387 л., 200 × 138 мм, са различитим бројем редова: 20, 21, 22. Рукопис је без почетка и са прекидима у тексту. Недостају: на почетку један лист; иза л. 211 су два празна листа (л. 212 и 213, празан је и л. 215) који су првобитно били највероватније остављени за касније попуњавање одломка који је недостајао у предлошку. Иза л. 258 изгубљено је четрнаест листова (и то шест из 33. свешчице и цела 34). Иза л. 258 треба да иде текст који почиње на л. 327, односно то је почетак 35. свешчице; иза л. 342 недостаје један лист; иза л. 362 треба да иде л. 363, који је у време конзервације рукописа пребачен после л. 364; иза л. 364 недостају три листа. Иза л. 371 треба да иде л. 259, између њих је изгубљено 13 листова (последњих седам листова 40. свешчице и шест листова 41. свешчице). У следећем саставу иза л. 261 недостаје један лист; иза л. 326 треба да иде последњи део који почиње на л. 372, али и у том саставу, на почетку, изгубљено је неколико листова. Свешчице су обележене на почетку и крају, по средини доње маргине.

Водени знаци. Рукопис има више врста хартија, али из истог временског раздобља – око 1550/60. године: 1) котва двострука у кругу са звездом и контрамарком А-В, публиковао Мошин 865 из 1550/60. (сл. 257); 2) варијанта истога знака, публиковао Мошин 866 из 1550/60. (сл. 256); 3) исти знак са контрамарком L-Z, публиковао Мошин 971 из 1550/60. (сл. 269); 4) исти знак са контрамарком I-T, публиковао Мошин 968 из 1550/60. (сл. 267); 5) рука са цветом и иницијалима В-F, врло сл. Брике 10763 из 1549. (сл. 856); 6) теразије округлих тасова у кругу са кружићем и цветом и контрамарком З-Ђ, исти знак у расположивом материјалу није нађен, идентична контрамарка уз котву МСПЦ 26 и Брике 551 из 1556. године (сл. 904–905); 7) воловска глава са очима, цветом изнад главе и контрамарком В-М; исти знак у расположивом материјалу није нађен па је датиран према осталим воденим знацима – око 1550/60. године (сл. 36).

Писмо. Рукопис пишу четири писара: л. 1–325' и 327–371' пише први писар; то је основни део рукописа. Писмо – врло леп средњи полуустав са брзописним елементима. Други писар се појављује на л. 372–387, односно до краја рукописа. Трећи писар пише л. 326–326'. Четвртом писару припада текст на л. 164 и то од четвртог до једанаестог реда, а прва три и последњих седам редова пише главни писар.

Српска језичка редакција с траговима ресавског правописа: с акцентима и спиритусима, с ъ у предлозима, али неконсеквентно, и на фонетском месту у средини речи. У рукопису при крају књиге акценти су ретки као и ъ. Троного и двоного т, ѣ са дугачком предњом квачицом, различити облици ѡ, д са дугачким сведеним ножицама, тропотезно ж итд. Наслови, важнија места и поједини иницијали исписани су црвеним и црним мастилом, а поједини и зеленим.

Орнаментика. На л. 211' на маргиналном празном простору са стране, у горњем левом углу, нацртан је стилизовани крст на постољу, са инструментима мартирије. Цртеж је рађен црним мастилом, орнаменат, двочлани преплет, обликује стилизовану плетеницу. Највероватније је да је крст нацртан знатно касније него текст.

На л. 216 је нацртана заставица (127 × 30 мм) обликована од четири струка преплета, који формирају каишеве, а на угловима су цветови. Цртеж је рађен црним мастилом, доста невешто и примитивно, без уметничке вредности.

На л. 327 је нацртана уска правоугаона заставица, компонована од стилизоване таласасто изломљене гранчице са троугластим проширењима и палминим листовима. Спољње ивице уског оквира симетрично се проширују. Цртеж је рађен црним мастилом, заставица је местимично обојена црвеном и црном бојом, док су поједини делови шрафирани, а неки су бели. Заставица врло много подсећа на заставице из штампаних књига.

Повез. Танке даске са косим рубом према унутрашњим странама, са ребрима на хрбату и сачуваном једном копчом која затвара рукопис. Даске су пресвучене тамномрком орнаментираном кожом која је крпљена, а хрбат је делимично обновљен, рестауриран.

Предње корице имају у централном делу правоугаоника велики орнаментиран картуш, уоквирен цветним барокним мотивима. У угловима су стилизоване гране. Исти мотив је и у уском оквиру који затвара правоугаону површину. Хрбат је украшен орнаментираним ромбоидима.

Задња корица је решена скоро на идентичан начин као и предња. Повез је из XVII века, можда из 1613, када је на л. 387' уписана година.

Садржај. Житија и службе.

л. 1: Теодосијево житије Св. Саве, без првог листа – … достиже, вь нюм'же мало сп(а)саемых(ь), не тьчїо потрѣбно, нь и ꙁело желан'но, еже писати и честѣе почитати, и ꙗкоже вь висотꙋ стоѥщее ѡд(оу)шев'лѥн'ные стльпы, на житїа их(ь) ꙁрѣти. При крају житија је прекид у тексту, очевидно због дефектног предлошка: л. 211' завршава – ѿ пр(ѣ)пѡдѡбнѣ, и с(ве)щен'нѣ в'сеч(ь)стнѣи главѣ, иже много оудобрен'нѣ …; након два празна листа наставља на л. 214 – еж(е) ѡ нас(ь), и вь нас(ь) бывшїих(ь) не ꙁабитливы быхомь ни боудемь. Трѣбꙋем' же пак пакы пр(и)снꙋ помощь и бл(а)г(о)д(ѣ)ть и ꙁастꙋплѥнїе ваше; завршава на л. 214' са Аминь. Л. 215 – празан.

л. 216: *М(е)с(е)ца ѡктом'врїа въ .а҃. иже вь с(ве)тыих(ь) и вь бл(а)гоч(ь)стїи великаго и б(о)гоноснаго Стефана скѵ(п)трїи правеща кралѥв'ства срьб'скаго.* На малѣи вечерныи, на Г(оспод)и въꙁвах(ь), Ст(и)х(и)ры гл(а)сь а҃. пѡд(обен). Н(е)б(е)сныимь чиномь. На н(е)б(е)снїих(ь) крꙋгох(ь) въꙁдѣлевъ добродѣтелїю б(о)жств'нїи Стефане … – служба краљу Стефану Милутину (Римнички Србљак 1761. г., л. 69–88); л 233, иза кондака и икоса после шесте песме канона: *М(е)с(е)ца ѡхтом'врїа .а҃. иже вь с(ве)тых(ь) и вь бл(а)гоч(ь)стїи великы и вь м(и)л(о)сти иꙁещны б(о)гоноснаго Стефана, правещаго скї̈птри кралѥв'ства в'се Срьб'скїе ꙁемлѥ и помор'скыѥ.* Ст(и)х(ь). Въ славѣ славꙋ

стежа прѣслав'нѹю Стефань. и вѣн'цемь вѣчныѥ вѣн'це наслѣдова на н(е)б(е)сех(ь):~ Вь .л҃. Ѿт житїа исходить. Статїе прїемлѥ н(е)б(е)сныих(ь) степень, б(о)ж(ь)ств'ны Стефань:~ Съ иже вь бл(а)гоч(ь)стїи великыи вь м(и)л(о)сти богатїи б(о)гоносны Стефань быс(ть) прѣвьнѹкь иже вь с(ве)тых(ь) великомѹ и мѷроточивомѹ Сѷмеѡнѹ Немањы итд. (в. исти Србљак, л. 79') – до л. 244; затим наставља седма песма канона (за разлику од текста у Србљаку, овде су испред песама краљу Милутину уметнуте и песме канона молабног Богородици, како следи по типику).

л. 248': *Сїе ѡбрѣтохомь списан'но вь свит'цѣ с(ве)т(а)го кралıа срьб'скаго Стефана Оурошa, иже ѥс(ть) пети по с(ве)т(о)мѹ Сїмеѡнѹ Немањѥ, баньскы.* Въ начелѣ же кралѥв'ства его многыми напаст'мы ѕемли срьб'сцѣи оумалѥн'нѣи, дрьжава бо грьчьскаа бѣ тогда прилежещнїи до мѣста рекомаго Липлıань, итд. Варијанта Данилова Житија краља Милутина, с посебним подацима. Тако у првом податку о борби Милутина с Грцима, насупрот Данилову причању о молитвама Милутиновим пред тај рат, на л. 249 овде стоји: И тако припадаѥть къ архїепископѹ кѵр Савѣ ѡ(ть)цѹ своѥмѹ д(оу)ховномѹ и пльтьскомѹ, трѣтїемѹ соущѹ архїеп(и)ск(о)пѹ, м(о)лит се прилеж'но пом(о)лити в'сѣхь сьдѣтелѥ и твор'ца, дати се емѹ помощь и ѕастоуплѥнїе ѡт тѣхъ многых(ь) напастех(ь) иѕбавити се итд. – парафразирано према фалсификованој Милутиновој повељи Хиландару о селу Уљарима (Хил. бр. 143), где исто причање иде у првом лицу (в. Споменик САН III, 17–24 и Ј. Радонић у Летопису М.С. 183, 1895, 92 и даље). Текст се прекида при крају, на л. 258': и ѡттоли многаа чюдеса сътворише с(ве)тыѥ его мощи и исцелѣнїа … Испод тога руком проф. Грујића додан је оловком крај текста – вѣрою приходещим подающе вь славоу единаго благаго Бога, дивнаго и прѣславнаго во светихь своихь. Амин.

Као што је наведено, иза тога су испретурани делови рукописа. Треба да иде:

л. 327: *М(е)с(е)ца нωѥмврїа .аı҃. житїе, и жител'ство с(ве)т(а)го великом(оу)ч(е)н(и)ка, въ ц(а)рѣх(ь) Стефан(а) срьб'скаго, иже вь Дѣчанех(ь). съписан'но Грїгорїемь минхωм(ь) и прѣѕвитерωм(ь), игѹменωм(ь) быв'шїимь тоѥжде ωбытѣли.* Бѣше и се великаго и славнѣишаго срьб'скаго еѕыка итд. На пет листова који су испред тога изгубљени, иза последњих речи Милутинова житија, требало је да се налази почетак службе Стефану Дечанском, 11. новембра – на малој и онда на великој вечерњи, те јутрење до кондака и икоса после шесте песме канона.

У тексту житија има прекида. Иза л. 342' – 1 лист – приѕвавь ц(а)рь чъстнаго ωного ω(ть)ца, ω с(и)нѣ въпрашаше Стефанѣ, чюдны же …; наставља на л. 343 – и тогда испльнıаше с(е) на нѥм(ь) пророчьскоѥ ωно итд. Други прекид иза л. 364 – 3 листа – сь же юже оубо по ѥс(ть)ствоу прѣмоудрωс(ть) имѣаше, таковаго же порока прѣмоудрω съхрани се …; наставља на л. 365 – рад(и) пришьл' бы исходѣ ωт игѹмена, въпадше вь рѹкы того слоугамь, подоб'но ловитьв'ным(ь) ѱомь наѕирающым(ь) итд.

Текст се дефинитивно прекида на л. 371 у одељку о Стефановој одмазди челнику Ивоју – ıавлıает' се томѹ Х(ристо)вь воинь, срѣтае ıарωстїю, иже на тог(о) люди ıарѣщаго се, и кьѕнѣ по праведномѹ соудоу томителıа. Мнѣше бо се … Иза тога недостаје крај житија и наставак јутрења (од 7. песме канона), која се наставља на листу 259 – … и страдальцѣм(ь) испльнѥнїе – што би требало да буде из Хвалитних стихира при крају јутрења, међутим, то је крај треће стихире на стиховне на великој вечерњи; иза тога следи стихира: Даль еси оукрашенїе Дѣчан'скои цр(ь)квы Г(оспод)и – друга хвалитна стихира према Србљаку; затим – Слава. Прїидѣте праѕдника любьѕ'ных(ь) съставлѥнїа – „Слава“ на стиховне на вечерњи и затим: И нинıа. Беѕ'сѣменѣ ωт б(о)жст(ь)в'наго д(оу)ха – И нинıа из Стиховних на вечерњи (према томе, текст службе нешто се разликовао од штампаног у Србљаку).

л. 259': *М(е)с(е)ца іоунїа .еı҃. послѣдованїе въ памет(ь) с(ве)т(а)го и бл(а)жен'наго кнѣѕа Лаѕара, бывшаго самодрьжца въсѣ ѕемлы Срьб'скїе.* На малѣи вечер'ны итд. Текст прекида на л. 260' у трећој стихири на стиховне – прїими пѣнїе съ вѣрою тѣ(бѣ) …; наставља на л. 261 у тексту велике вечерње, у трећој стихири на Господи вазвах – … побѣд'ным(ь) вѣн'цемь оувѣѕѣ се.

л. 278: *М(е)с(е)ца їоунїа .еı҃. паметь с(ве)т(а)го великом(оу)ч(е)ника кнѣѕа Лаѕара новаго м(оу)ч(е)ника.* Стих(ь). Ӕкоже дрѣвлѥ иногда вьѕ'гласи Х(ристо)с(ь) Лаѕара ωт мрьтвых(ь). Стих(ь). Сицѣ и тебѣ вьѕва гл(аго)лѥ. Лаѕарѣ грѣди къ мнѣ, съ мною хитан въ цр(ь)ствы моѥм(ь). Глава новаего Лаѕара ωтсѣчен'на быс(ть) июнїа .еı҃. ıавѣ ıако бл(а)гоч(ь)стїа ради. Сьи с(ве)ты пр(и)сно поминаемы кнѣѕь Лаѕаръ ωтьчьство и рождѥнїе и въѕращенїе, и вьспитанїе срьб'скаго колѣна бѣше, итд. – в. Римнички Србљак, л. 211'–214'. Иза тога на л. 283' наставља јутрења са 7. песмом канона, иде до л. 290'.

л. 290': *М(е)с(е)ца июнїа .еı҃. д(ь)нь. Ѡ бл(а)жен'нѣмь и пр(и)снопоминаемем(ь) кнѣѕѣ Лаѕарѣ, и иже съ ним(ь) иѕбиѥн'ныих(ь) православ'ных(ь) ωт нѣчьстивїихъ Агарѣнь. и ωт чести житїа его, вьспоменѹтїе, и ω страданїи его, и мощеи прѣнесенїи. Слово.* Бл(агосло)вы ω(ть)че. Въсы оубо страдальчьсцїи подвиѕы прославлѥн'ны. и чюдимо ес(ть) въ соуд(ь) праведныих(ь) страданїе итд. – до л. 302, где завршава текст са амин.

л. 302': *М(е)с(е)ца априлıа .а҃. д(ь)н(ь) житїе с(ве)тїе Марїе Егуптѣныни.* Ѿ(ть)че бл(агосло)ви. Таинѹ ц(а)рскѹ добро ес(ть)

танти, а дѣла божїа проповѣдати слав'но ес(ть). Тако бо рече агг(е)ль къ Фїту по слав'нѣмь прозрѣнїи и ѡслѣпленїи ѡчїю, итд. После увода, на л. 303 – Быс(ть) етерь вь единомь Палестиньскых(ь) монастирь, житїем(ь) и дѣломь оукрашень ѡт самѣх(ь) пелѣнь, възрасть нмы мнишьскыми же обычаи и вѣщим(ь). Зосима име стар'цу тому итд. – до л. 326'. На маргинама поред текста више кратких бележака о садржају на грчком језику.

л. 372: 22. октобра, Житије Св. седам отрока Ефеских – Максимилијана, Јамвлиха, Мартинијана, Дионисија, Антонина, Ексакустодиана и Јована, без почетка – цр(ь)ковь. И падахоу ниць на землю, прьстїю посипающе главы своє и сльзами землю поливахоу, до л. 387'.

Записи. л. 388: Вса темь быше. Испод тога оловком: Probatio calami, 1723.

л. 387': Саписа се въ лѣто ЗРКА (7121, тј. 1613. г. – да ли је то доба рестаурације рукописа?).

Невешто и нејасно написано: Писа Миваны (?) матери с(ве)тон, ѡцу Иници (?) итд.

Мате ѡт Ванъкн ѡцу Радасву да живу ...

л. 1: † Сиꙗ б(о)жаставна книга житие с(ве)таго Сави ѡ васакомъ сказани.

л. 326': Сна кныга попа (?).

ап(о)с(то)ла грьчкаго.

На предњој корици залепљене су две цедуљице с белешкама проф. Грујића: „Број ex 1646. Житија и службе Срба светитеља и друго. Рукопис из XV–XVI. века. Нађен у с. Субоцка – Славонија"; „Од. 9. Ред 3. бр. 11". Испод тога плавом оловком: „PAKRAC".

Литература. Изложба српске писане речи 1973, 67; Богдановић 1982, 105; Суботин-Голубовић 1999, 222; Јовановић Т. 2015, 97–134; Јовановић Т. 2016, 215–236.

92

МСПЦ Грујић 92

ПСАЛТИР С ПОСЛЕДОВАЊЕМ ИЗ БЕОЧИНА

писар Кирјак Рачанин, 1642. година

Папир, 377 л., 205 × 145 мм, са различитим бројем редова на страни: 22, 23, 28. Рукопис је без првих 7 листова. Свешчице су обележене само на почетку, по средини доње маргине. Има укупно 48 свешчица.

Водени знаци. 1) Котва у кругу са тролистом и контрамарком А-А, публиковао Мошин 2027 из 1642. (сл. 395); 2) исти знак са контрамарком А-С, публиковао Мошин 2035 из 1642. (сл. 398); 3) исти знак са контрамарком В-В, публиковао Мошин 2072 из 1642. (сл. 408); 4) исти знак са контрамарком Ь-V, публиковао Мошин 2113 из 1642. (сл. 417); 5) исти знак са контрамарком F-F, публиковао Мошин 2147 из 1642. (сл. 427); 6) исти знак са контрамарком P-F, публиковао Мошин 2221 из 1642. (сл. 445); 7) исти знак са контрамарком V-B, публиковао Мошин 2242 из 1642. (сл. 450); 8) исти знак са контрамарком З-М, публиковао Мошин 2260 из 1642. (сл. 452); 9) круна са звездом и полумесецом и контрамарком А-С, сл. Николаев 183 из 1641. године и Београд, НБС 46 око 1650. године (сл. 551); 10) варијанта истога знака са контрамарком L-З, врло сл. Праг НМ IX G-6, из 1650. године (сл. 607); 11) три полумесеца са контрамарком Ь-V, сл. Београд МСПЦ Грујић 87 из 1640/50. (сл. 780).

Писмо. Врло леп полуустав са брзописним елементима са облицима XVII века. Писар Кирјак Рачанин припада рачанској школи. Српске језичке редакције с траговима ресавског правописа, са акцентима и спиритусима, с ъ у предлозима, али недоследно итд. Писмо изведено тамнијом сепијом и дебљим пером.

Орнаментика. На л. 2 нацртана је правоугаона заставица (78 × 48 мм) геометријско-биљног стила. Цртеж заставице изведен је тањим пером и сепијом. Средишњи део заставице компонован је од преплета који обликује плетеницу. Изнад заставице је крст, а на угловима су стилизоване гранчице. Заставица је исликана зеленом, плавом, црвеном и оранж бојом, а оживљена је златним акцентима. Испод заставице је наслов изведен од стилизованих иницијалних слова у неколико боја: црвена, тамноплава и златна. Цртеж наслова је рађен црвеним мастилом.

На истом листу је иницијал укомпонован у блоковну површину текста, а изведен у истом стилу и колориту као и заставице. Цртеж иницијала рађен је сепијом и танким пером.

На л. 113 је правоугаона заставица (92 × 50 мм). У централном делу је бели медаљон са цветним стилизованим мотивима. Цртеж заставице изведен је сепијом и танким пером. Обојена је густим бојама: тамноплавом, тамнозеленом, загаситосивом и златном.

На л. 179 је уска правоугаона заставица (105 × 35 мм) цртана сепијом и танким пером у тамноплавом, зеленом и златном колориту.

Иницијали су врло прецизно изведени, равних једнаких површина, окосница је украшена гранчицама и таласастим линијама по средини стабла или на крајевима. Цртеж је прецизан, изведен црвеним мастилом и танким пером. Иницијали су: црвени, златни и тамноплави, украшени флоралним детаљима у плавим, црвеним и златним тоновима. Изведени су уз блоковну површину текста и заузимају простор величине од четири до шест редова. Наслови и важнија места у тексту писана су цинобером и црвеном бојом, тачке су црвене.

На л. 76' нацртан је иницијал скоро идентичан по стилу и колориту са иницијалом на л. 2.

Повез. Даске с косим бочним рубом, а горње и доње ивице са жлебовима. Даске су пресвучене тамномрком орнаментираном кожом. Капитална врпца је у сиво-плавој боји; сачуване су металне копче на предњим корицама. Предње корице у централном делу имају медаљон у картушу, уоквирен на четири угла розетама. У угловима су стилизоване пафте. Задње корице дијагоналама и линијама подељене су на више геометријских површина. У централном делу је ромб са стилизованим крином. На четири угла у облику крста утиснуте су розете. Спољњи оквир украшен је вишеструком траком која обликује дупле плетенице. Поједина места повеза су позлаћена. Повез је из времена настанка рукописа и добро је очуван.

Садржај. л. 1: Увод за читање Псалтира, без почетка – ... бл(а)гы бл(а)д(н)ко ц(а)рꙋ, и из' глъбокые грѣха моего нощи срд(ь)це мое възбꙋждаю итд.

л. 2: *Д(а)вида пророка и ц(а)ра пѣснь ка-ѳ. а҃. ѱалом(ь) д(а)в(и)доу. а҃. ненадписань* ѿ еврен. Бл(а)жень моужь, итд., без молитава иза катизми, до л. 95', где свршава псалам 150.

л. 96: *Пѣснь. а҃. Маріамїн сестры Моусеовы*. Поимь Г(оспо-де)ви, итд.

л. 105: *Тропаре сїе поем(ь) въ Соуб(отоу) по непороч̑нах(ь).*

л. 106: *Тропари вьскрсны поют се вь неделю по непороч̑нахь.*

л. 106': *Тропары вьскрѣсны и богородичїи и ѵпакои и кондакы осмїнмь гласовомь, егда въ неделю не имат(ь) редовны на сїназарꙋ.*

л. 110': *Стыхологїе пѣваемы на празникы.*

л. 113: *На велицеи вечерны на Г(оспод)и възвах(ь) Ст(и)х(и)ры вьскр(ь)сны, глас(ь). а҃.*; л. 123' – въ неделю вечерь ... в҃; л. 128' – вь понеделник(ь) вечерь ... гл. г҃; л. 134 – вь вторникь вечерь ... гл. д҃; л. 139 – вь срѣдоу вечерь ... гл. е҃; л. 144' – вь чет(врта)к вечер(ь) ... глас. ѕ҃; л. 149' – вь пѣт'кь вечеръ ... глас. и҃.

л. 156': *Вь соуботоу вечеръ каноон(ь) прѣс(ве)теи Б(огороди)ци* ... не оскоудꙋ бл(а)год(а)ть ...; л. 158' – Въ неделю вечеръ канонъ м(о)л'банъ прѣсветѣй Б(огороди)ци ... Моего оума облакь ...; л. 160' – вь понеделникь вечерь каноон(ь) прѣсветѣй Б(огороди)ци ... Прѣклонюнь множ'ством(ь) искꙋшенїи; л. 162' – въ вторникъ вечерь каноон(ь) м(о)л(ь)бнь прѣс(ве)тѣй Б(огороди)ци ... Како моего ридаю житїа ...; л. 164' – вь срѣдоу вечерь – ... Како пристоуплю к тебѣ ч(и)стаа ...; л. 167 – Вь чет(...) вечерь – Прими м(о)лбоу сїю ...; л. 169 – Въ пѣт'кь вечерь ... Не отрины мене бл(а)гаа.

л. 171: *Въ С(ве)тꙋю и Великоую соуботꙋ вечер(ь) на Г(оспод)и възвах(ь)*; л. 171' – канон Пасхе итд.

л. 174': *Събранїе съчетан'но и съставлен'но оскꙋденїе сл(ь)нцоу и лоунѣ. обрѣтенїе извѣстно съ поволѣнїем(ь) ѿт всеос(ве)щен'наго митрополита солꙋн'скаго и езар'ха всее Теталїи и Македонїи. кѵр Исидора.*

л. 179: *Вь понеделник(ь) на бл(а)женах(ь),* итд. за седмицу Блажени с апостолима и еванђељима.

л. 187': *Слꙋжба акаѳїстоу прѣс(ве)тые Б(огороди)це.*

л. 199': *Акаѳїсть живоносномꙋ гробоу.*

л. 211: *Ч(ь)стны параклись прѣс(ве)тѣи Вл(а)д(и)чици нашеи Б(огороди)ци.*

л. 217–219': Пасхалистичке таблице.

л. 220: *Канон(ь) с(ве)томꙋ агг(е)лꙋ грозномꙋ воеводѣ. Ѿт Б(ог)а послан'ном(ь) по в'се д(оу)ше ч̑л(овѣ)ческые д(оу)шꙋ възети кь Б(ог)ꙋ, а тѣло отдати земли.*

л. 223: Месецослов – *М(е)с(е)ць сеп'темврїе имат(ь) д(ь)нїи. л҃.* итд. У месецослову:

л. 231: 14. окт. Прѣподобнїе м(а)т(е)ре наше Пет'кы;

л. 231': 19. окт. Прѣподобнаго Іоан'на рил'скаго;

л. 232: 21. окт. Прѣнесенїе мощемь Иларїона Мегленскаго,

л. 233': 28. окт. Иже въ с(ве)тыих(ь) о(ть)ца нашего Ар'сенїа ар'хїепископа Срьб'скаго;

л. 233': 30. окт. С(ве)т(а)го бл(а)го(ь)стиваго кралıа Стефана срьб'скаго Милꙋтина;

л. 236: 11. нов. С(ве)таго славнаго великом(оу)ченика иже вь ц(а)рехь Стефана иже вь Дечахь;

л. 246: 14. јан. Иже въ с(ве)тыихь о(ть)ца нашего Сави прьваго ар'хїепископа Срьп'скаго;

л. 250': 13. феб. Памет(ь) прѣподобнаго о(ть)ца нашего Сѵмеона Срб'скаго новаг(о) мироточ̑ца;

л. 251: 14. феб. С(ве)т(а)го Кѵрила Философа и оучителıа;

л. 263: 26. јула – Прѣнесенїе мощемь м(а)т(е)ре наша Пет'кы.

л. 267, при крају месецослова белешка: Зри что ес(ть) въ книѕѣ писано пръвее ѱал'тиръ и моѵсеовице таж(е) с(ве)тыхь лыкь по сем(ь) агг(е)льскы сьбор(ь) таж(е) вьскр(ь)сны троп(ари) и конд(а)ци по сем(ь) стых(о)логые празникым(ь) таж(е) неделıа д(ь)нь оп'тоıа възнесенїю канон(ь)

недели д(ь)нїи м(о)л(ь)бника въскресенїю правило прикод(ь)невица акаѳ(исть) б(огороди)ци и гробꙋ [и м(о)лбнь] и скаре. г҃. и синаѯарь и параклис(ь) и панагїа и гроз'ном(ь) агг(е)лꙋ канѡн(ь) и наоустица трѡп(ари) д(ь)невнїи и б(огороди)ци и пос(тьною) правил(о) въсе. трис(ве)таа канѡн(ь) ѡмнихом(ь) м(о)л(итва) ѡт(ь) смꙋщенїа. водица еv(аг)г(е)лїа въскр(ь)снаа и свѣтил(ь)не д(оу)ховна м(о)л(итва) м(о)л(итве) поправил'не и ѱал'тир'ске.

л. 267': *Начало с(ве)т(а)го и великаго поста* итд.

л. 272: *Часословць имѣе нощнꙋю и д(ь)невноую слоужбоу.* Ѕачело полꙋнощ(тьни)ци; л. 274 – полоунощница въ соуботоу; л. 274' – Начело оутрьници; л. 275 – Тропари и богородичны и кон'даки прѣз' неделю; л. 276 – Пѣнїа и свѣт(и)лны ѡсмим(ь) гласѡвом(ь); л. 277' – Богородичнїи ѡсмим(ь) гласовом(ь) на оутрьнех(ь) на Б(ог)ъ Г(оспод)ь противꙋ тропарꙋ с(ве)т(о)мꙋ; л. 279' – час. а҃., онда междоучасїе; л. 282 – час. г҃., с междучасијем; л. 284 – час. ѕ҃., с междучасијем; л. 285' – час. ѳ҃, с междучасијем; л. 287' – Начело обѣдници; л. 288' – Прокимнїи д(ь)невны.

л. 289': *Начело велицѣи павечер'ници*; л. 296' – Чинь егда дальжно ѥс(ть) спати;

л. 298: *Канѡн(ь) по все д(ь)нии ѡмнихом(ь).*

л. 300: *Сїе покаанїе и исповѣданїе гл(агол)и ѕаоутра прѣд' їконою*; л. 300' – М(о)л(и)твы егда смоущень еси въ снѣ; л. 302 – Ѕде сꙋ изобретени начел'ници м(о)л'бноу Б(огороди)ци. Л. 302' – празан.

л. 303: *Слоужба ос(ве)щенїю водѣ.*

л. 307': *М(о)л(и)тва над' съсоудом осквьрншим се.*

л. 308: *М(о)л(и)тва юже гл(агол)ет(ь) архїереи или д(оу)ховник(ь) прощеннꙋ ѕа грѣхы все волнїе же и невол'нїе, и въсакꙋ клетвꙋ и ѕаклинанїе, и вънегда причестити се прѣч(и)стых(ь) таинь.*

л. 310: *М(о)л(и)тва начети вино кисело, или ино что.*

л. 310': *М(о)л(и)тва аще что скврьнно въпадѣ въ съсоуд' вина, или ино что.*

л. 311': *М(о)л(и)тва над кꙋтїею въ памет(ь) с(ве)тых(ь), и над новом(ь) брашном(ь) и въсакои потребе.*

л. 312: *М(о)л(и)тва поганꙋ въпад'шꙋ въ стꙋден'ць.*

л. 312': *Еvаг(ге)лїа въскр(ь)сна съ свѣтил'нами.*

л. 324': *М(о)л(и)твы прѣз неделю, въ соуботоу вечерь м(о)л(и)тва творенїе Кvрилово.* Г(оспод)и І(исо)усе Х(рист)е С(ы)не б(о)жїи итд., онда на јутрењу, по часех, итд. за седмицу, до л. 356'. Л. 357 – празан.

л. 358: *М(о)л(и)твы ѱал'тирнїе.* Сице поемь. Ѱал'тирь наедине кромѣ сьбора.

л. 373': *Ѡпѣло мл(а)д(ь)нч(ь)ско*, до л. 376'.

Записи. л. 376', иза текста додано руком писара: Вѣдомо да ѥс(ть), ѡ сих(ь) д(ь)нех(ь), ѡ них(ь) же іави Б(ог)ь пророкꙋ Моvсею да их(ь) покажет(ь) с(ы)ном Ісраилевом(ь), съблюдати ни начинати никоега дѣла м(е)с(е)ца сеп. г҃., кд҃.; м(е)с(е)ца ѡк. г҃., ка҃; м(е)с(е)ца но(е)м. ї., аї҃; м(е)с(е)ца дек. ѕ҃, дї҃; м(е)с(е)ца генн. в҃. д҃.; м(е)с(е)ца февр. а҃., кг҃; м(е)с(е)ца мар. д҃. к҃.; м(е)с(е)ца апл. к҃.; м(е)с(е)ца маїа ѕ҃. к҃; м(е)с(е)ца юунїа г҃., вї҃; м(е)с(е)ца іюл. ѕ҃., кв҃; м(е)с(е)ца авг. д҃. н҃.

Сїи ѱал'тир(ь) пис(а) ман'ши въ иноцех(ь) въ иноцех(ь) Кvр(и)ак(ь) Рач(а)нин(ь) въ лѣт(о) ҂зрн҃ себ(е) на слꙋж'бꙋ до издиханїа моего (Записи и натписи I, бр. 1354, са белешком да је из Беочина) – 7108, тј. 1642 година.

М(е)с(е)ца ѡктомрїа зї҃ д(ь)нь, прѣнесенїе ч(ь)стных(ь) мощеи дрꙋга б(о)жїа Лаѕара ѡт Кѵпра ѡстрова въ Кон'стан'тинь град(ь) при Лавѣ ц(а)ри. Трѡп(арь) глас(ь) д҃. Іако великое скровище, итд. до краја.

л. 377:	7150	7323
	5508	7150
	------	------
	1642	173

очевидно, размак од године постанка рукописа до године кад је ово рачунато, тј. 1815. година.

Истом руком: † Диефонъ тон анонъ патер имонъ кѵрїе І(со)у Х(рист)е о теосъ имонъ елеисонъ имасъ. Аминъ.

Онда невешто: Павелъ апостол.

л. 377': Сїа слова пиши на хлебꙋ аще что оукрадеть. фара еѯа страфа арига ерафа.

Сетере споввѣкь деде оуделе. и сакосаде. и ꙋрикꙋде ꙋрикꙋде. ꙋрике ꙋрикꙋде ꙋрике оурике ꙋрике.

Испод: Сеи ѱалтирь Раче монастира.

Испод: Слыша и вазвесели се.

Испод: Дано в' м(а)настырь Беѡчинѣ 1762 лѣто. подписасе сия с(ве)тая и б(о)жественая книга глаголема.

Још два пута поновљено: С(ве)тая и божественая. Светая и божественая книга.

Задња корица, XVII в.: Сїи ѱалтирь Раче монастира.

л. 1, оловком: Причестникъ бꙋдꙋ еси вл(а)д(и)ко.

л. 2–7', по маргини оловком: Сїя – книга – зовѣма – молитвословъ – м(о)настира – зовома – Беѡчина – храма – с(ве)таго – и славнаго – Вознесенїа – Г(оспо)дня.

л. 130: Ђакъ Нифоръ попа Аѳанасїе задаѡ мꙋ (а)збꙋке изъ начала. Слава Ѡ(ть)цоу и С(ы)ноу и светомꙋ Д(оу)хоу.

л. 264: Подписа се Никифоръ ієромонахъ да умрѣ у Беочинꙋ.

л. 281: Беѡчинъ монастиръ.

л. 310: Едань рече да е роди Богородила (!) два сїна.

л. 370': Молимъ вась оче Саломоло чесни врате любими.

Литература. Магарашевић 1828, 1–18; Харисијадис 1969a, 236–245; Богдановић 1982, 95; Суботин-Голубовић 1999, 106, 169, 219.

93
МСПЦ Грујић 93

ПСАЛТИР С ПОСЛЕДОВАЊЕМ
почетак XVIII века

Папир, 197 л., 198 × 160 мм, 15, 26 редова на страни. Рукопис је без почетка и краја. Први лист је оштећен. Свешчице су обележаване на почетку и крају, по средини доње маргине. Има 23 обележених свешчица, а последње две немају оригинално обележје. Задња свешчица има само 6 листова; недостаје први и осми лист, односно крај рукописа.

Водени знаци. Према воденим знацима рукопис датирамо почетком XVIII века (око 1700. године): 1) грб са половином двоглавог орла, врло сл. Београд МСПЦ Грујић 205 из 1702. и Сентандреја 10 из почетка XVIII века (сл. 136); 2) грб са кулом и иницијалима М-Р, са цветом одозго, сл. Београд МСПЦ Грујић 185 из 1699. године и Београд САНУ 148 из 1704. и Сентандреја 8 и 16, са почетка XVIII века (сл. 65).

Писмо. Крупни калиграфски полуустав рачанске школе. На почетку крупнији, а према крају рукописа је ситнији полуустав са брзописним елементима – од л. 122 иде ситније писмо. Српске језичке редакције, са акцентима и спиритусима.

Орнаментика. На л. 153 је нацртана правоугаона заставица обликована од вишеструког преплета који формира чворове, петље, осмице и плетенице. Преплет на угловима излази из свог оквира, формирајући гране са цветовима. Горе по средини је крст. Цртеж је изведен дебљим пером и црним мастилом, невештом руком. На неколико места траке и поједине елипсасте површине обојене су црвеном бојом. Има се утисак као да је заставицу и плетене иницијале цртала друга рука, мање вешта.

Већи је број црвених, обичних иницијала једноставних контура. Изведени су само у цртежу, а преплет и цртеж често су непрецизни.

На л. 100 нацртан је иницијал слова Б – минијатура. Христос је дат у седећем ставу на орнаментираном сточићу. Фигура Христа је дата у полупрофилу, са десном руком која је у ставу благосиљања, а друга рука је на коленима. Лице није изведено најпрецизније, цртеж је доста невешт, рађен дебљим пером и блеђом сепијом. На л. 112' је плетени иницијал слова П, недовршен. На л. 121' је велики цинобернии иницијал, једноставних геометријских облика, украшен богатом декоративном граном која се пружа дужином текста, до доње маргине. Цртеж је изведен танким пером и цинобером, местимично је украшен црним шрафирањем површина. Иницијал је скоро укомпонован у блоковну површину и заузима простор величине три реда, а са граном више од девет редова текста. На л. 116 и 120 су геометријски цинобернии иницијали, украшени декоративним стилизованим гранама, и заузимају од пет до седам редова текста.

Повез. Повез је из времена настанка рукописа. Даске су косих рубова, према унутрашњим странама, са ребрима на хрбату и капиталном врпцом у сивозеленој боји. Сачувани су трагови отпалих металних копчи. Даске су пресвучене мрком орнаментираном кожом. Обе корице су идентично компоноване. Средњи мањи правоугаоник је украшен уским уздужним паралелним оранаментираним тракама. Орнаменат је стилизована лозица срцоликог мотива и петолисни цветови. Орнаментике има превише и делује пренатрпано. Орнаментика је доста излизана и слабо видљива, запрљана и местимично оштећена.

Садржај. Псалтир с последовањем.

л. 1: Въскоую шеташе се ѩзыци итд. – почетак II псалма, док је наслов заједно са првим псалмом био на изгубљеном првом листу. Даље текст иде континуирано, до л. 152, где се Псалтир завршава псалмом „вне҃ числа“.

л.153: *Пѣснь Моисеова в' исход(ѣ). а҃. Оудов(ь) погрꙋзи фараон(а) Моус(ен) гл(агол)ет(ь). поимь Г(о)с(поде)ви итд.*

л. 160': *Тропаре сїе поем(ь) въ соуботꙋ по непороч'нахъ.*

л. 161: *Сїи тропари, въскрсни поют(ь) се, в' нед(елю) по непорочнах(ь).*

л. 161': *Тропари въскрсны и бог(ородич)ны), и ѵпакои осмим(ь) гласом(ь).*

л. 164': *Тропари и б(о)городичны и к(о)нд(аки), прѣдъ неделю;* л. 166 – *Аще ли ѥс(ть) пост(ь), поемь ал'лїлуїа на гласъ охтоих(а) итд.*

л. 167': *Б(о)городични, осмимь гл(а)сомь, пѣваемы, на б(ог)ъ г(оспод)ь съ троп(а)рем(ь), с(ве)томꙋ.*

л. 169: *Свѣтилне прѣз(ь) неделю.*

л. 170': *М(о)лб(ь)нь канонь Прѣс(ве)тѣи Б(огород)ци.*

л. 174': *Акаѳїсть Прѣс(ве)тыие Б(огород)це.*

л. 184: *Акаѳистъ въ н(е)д(е)лю живоносномꙋ Г(оспод)ню гробꙋ и въскрсенїю Г(оспод)а Б(ог)а и Сп(а)са нашего Ис(оуса) Х(рист)а.*

л. 192: *Канѡн(ь) ѹмилителныи къ Г(оспод)ѹ нашемѹ І(оусоу) Х(рист)оу, твореніе Феѡктиста обитѣли Стѹдїискые.* Прекида на л. 197' на другом тропару девете песме канона – Ѿт Адама, І(соу)се мои, съгрѣшившее въсе прѣжде закона, и въ законѣ І(соу)се, и по законѣ ...

Записи. Записа нема.

На предњој корици сачувана је стара налепница с бројем „1967".[23]

Литература. Гроздановић-Пајић 1987, 61–83; Гроздановић-Пајић 1988–1989, 125–147.

94
МСПЦ Грујић 94

ДОГМАТИКА
крај XVII или почетак XVIII века

Папир, I + 49 л., 210 × 157 мм, по 20 до 22 реда на страни. Последња два листа су празна.

Водени знаци. Према воденим знацима рукопис је с краја XVII или почетка XVIII века (око 1690/1725. године): 1) три шешира у кругу, врло сл. Задар, Сплит А 296 из 1683/84. године (сл. 974); 2) три шешира и арбалет, сл. Дубровник, Div. de Foris 147 из 1724/25. (сл. 973).

Писмо. Курзив XVIII века, препис са руског предлошка. У насловима велика слова текста украшена су барокним завојцима типа штампаних књига.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Картон облепљен црвеним књиговезачким папиром.

Садржај. Догматика.

л. 1: *Догматъ ѡ с(вє)тѣй соборнѣй и ап(ос)т(о)лстѣй цр(ь)кви.* Єлико на земли сѹть живѹщыхъ, и христїанскимъ именемъ хвалящихся, кїиждо свою цр'ковъ, аще и нечестыва есть, истїнною Христовою цр'ковїю да нарицаетъ итд.; л. 4 – Твердость уставленїя сегѡ, ѡт доводнагѡ показанїя, на с(вя)щенныхъ писанїихъ(ъ) утверждаемагѡ; л. 8 – Прерѣканїе рїмлянъ – до л. 16'. Л. 17 – празан.

л. 18: *Догматъ ѡ преданїхъ с(вя)тыхъ. Каменъ православныя вѣры.* Не вся яже къ вѣрѣ, предлежатъ во с(вя)щенномъ писанїи написанна сѹт итд. – до л. 23'. Л. 24 – празан.

л. 25: *Догматъ ѡ исхожденїи с(вя)тагѡ Д(оу)ха. Каменъ исповѣданїа Православныя вѣры, восточныя Католическїя.* И въ Д(оу)ха с(вя)таго Г(оспо)да животворящаго итд.; л. 26' – Твердость камене вѣры ѡт словесъ хр(ис)товыхъ; л. 28' – Твердость камене вѣры ѡт свидѣтелствъ о(ть)ць с(вя)тыхъ; л. 30 – Твердость вѣры ѡт исторїи цр'ковныхъ; л. 31' – Каменъ претыканїя и соблазна протївниковъ; л. 31' – Доводи Латїновъ с ѡтвѣтами; л. 43' – Сей с(вя)щеннѡ с(вя)тый, догматъ ѡ исхожденїи с(вя)таго Д(оу)ха искѹшается доводами ѡт началъ богословскихъ, до л. 47'.

Записи. л. I: В' Херман'щадтѣ дадохъ ѡправити сїю книжицѹ. 1765. Преписанѹю дїакономъ Стефаномъ яже исправленїя требѹетъ. Н. Стойшичъ.

Литература. Литературе нема.

95
МСПЦ Грујић 95

МОЛИТВОСЛОВ ПАТРИЈАРХА АРСЕНИЈА ЦРНОЈЕВИЋА
трећа четвртина XVII века

Папир, 112 л., 210 × 160 мм, 22 реда по страни. Последња два листа су празна. Свешчице обележава по средини доње маргине. Из 2. свешчице недостаје осми лист; 3. свешчица има четири листа; 9. свешчици недостаје осми лист; 13. свешчица има шест листова, недостају два. Само прве две свешчице обележене су на почетку и крају по средини доње маргине. После извршене конзервације и рестаурације рукописа изгубљени су листови и то: први лист, који је био залепљен са унутрашње стране предње корице и био је из XVI века и други лист уз задњу корицу из грчке штампане књиге XVII века.

Водени знаци. Према воденим знацима рукопис је настао у трећој четвртини XVII века (1665/75): 1) круна са звездом и полумесецом и контрамарком I-V, врло сл. Београд, МСПЦ Грујић 55 из 1666. године (сл. 642); 2) сличан знак са контрамарком V-F-G, на истом полулисту и три полумесеца на другом полулисту, сл. Николајев 249 из 1673. године, али контрамарка је без F (сл. 645–646). Уз повез: 3) јагње у картушу, сл. Мошин–Гроздановић II, 286 из 1675. (сл. 214).

Писмо. Писмо је врло леп средњи полуустав писан тамнијом сепијом, са наглашеним танким и дебљим линијама, српске језичке редакције, с траговима ресавског правописа: с акцентима и спиритусима, са ъ у предлозима и сложеницама. Највероватније

[23] Више не постоји (13. 2. 1998. Љ. В.).

је да је писар овога рукописа Христофор Рачанин. Атрибуција је извршена на основу идентификације дуктуса и палеографске анализе писма и орнаментике (Љ. В.).

Орнаментика. На л. 1 је нацртана правоугаона заставица компонована од преплета и цветних мотива. У централном делу заставице је медаљон са минијатуром Богородице Панагије. На угловима су цветови, а са горње стране, по средини, је крст. Овде се јавља врло интересантна појава – орнаментални детаљи су две вучје главе у подножју крста – у питању је тератолошки елемент. Заставица је исцртана танким пером и врло бледом сепијом. После конзервације, цртеж заставице местимично је избрисан. Боје су зелена и црвена, густе и загасите, и покривају само поједине ивичне делове.

На л. 16 је нацртана заставица скоро истога типа као на л. 1. Компонована је од стилизованог биљног орнамента, а у централном делу заставице је медаљон са попрсјем Христа Емануела. Цртеж је рађен тањим пером и сепијом. Заставица је скоро цела исликана, са изузетком медаљон са Христом. Боје су интензивне и густе: зелена, загаситожута, црвена, тамноплава. Цртеж је врло прецизан, изведен сигурном руком.

На л. 20 нацртана је заставица компонована од два круга на угловима, а по средини је празан простор за наслов. Кругови су међусобно прихваћени преплетом који се по средини заставице полулучно ломи и обликује решетке које се са спољње стране завршавају великим стилизованим цветом. Горњи углови украшени су повијеним гранама. Цртеж је изведен сепијом и танким пером.

Иницијали су разноврсни. Има их плетених, компонованих од једночланог преплета, тератолошкога стила, у облику људске главе, или су то преплети који се завршавају рукама које држе повијене гране. Друга група иницијала изведена је цинобер црвеним мастилом са украшеним зеленим гранама које излазе из доњег дела стабла. Иницијали су укомпоновани у блоковну површину текста и заузимају простор од два до седам редова. Цртеж им је прецизан. Рађени су сепијом и танким пером.

На л. 15', на доњој маргини, налази се белешка писара. Врло ситним, скоро неприметним писмом, забележено је: „простите съгрешихъ".

Повез. Од оригиналног повеза највероватније да је сачувана само орнаментирана тамномрка кожа, где је орнаменат доста излизан. У централном делу правоугаоника је велики картуш са Распећем, које је врло слабо видљиво. На четири угла, око картуша, утиснути су геометријско-биљни мотиви. Сличног мотива, а већег формата, су орнаменти у угловима. Задња корица у централном делу има барокни картуш у облику крста; на четири угла постављене су стилизоване палмете, а у угловима срцолики стилизовани биљни орнаменти. Спољњи оквир је од стилизоване лозице. Највероватније је да је овај повез припадао неком другом рукопису, због тога што су његове димензије, у односу на рукопис, много мање. Димензије повеза су 205 × 145 мм, а димензије рукописа су 210 × 160 мм. Повез је свакако из XVII века.

Садржај. Молитвослов.

л. 1: *Слоужба акаѳїстꙋ прѣс(ве)тѣи Б(огороди)ци.*

л. 16: *Канѡн(ь) оумилєнїа кь Г(оспод)ꙋ нашемꙋ Іс(оусоу) Х(рист)ꙋ по въсе д(ь)нїи инокꙋ наєдинѣ въ келїи. Глас. ѕ҃. пѣснь. а҃. ірмос(ь).* Помощникь и покровитєль … Иꙁ мира пришъдъшꙋ ми въ ѡбраꙁь минишьскы итд.

л. 20: *М(о)л(и)твы на въсакꙋ седмицꙋ, творенїе с(ве)т(а)го Кѵрїлла епи(и)ск(о)па Тꙋровскаго. М(о)л(итва) въ п(о)нед(ельникь) по ꙋтр'ни.* Къ вамь ꙗко кь ꙁастоупникомь итд. – молитве по јутрењи, по часовима и по вечерњи, кроз сву седмицу, до л. 66, где се завршава молитва у недељу по вечерњи са записом: Конъць м(о)литвам(ь) по правилныхъ. Л. 66' – празан.

л. 67 (горњи је део листа, очевидно због заставице која је овде постојала, откинут): *М(о)л(и)твы събраны ѡт б(о)жствнаго писанїа. мноꙁанші же ѡт с(ве)т(а)го Єфрема, хотєщымь оплъчати се на свое, еже кь страстемь и сластем(ь). належещее произволенїе. Плачь въ понеделникъ вечеръ.* Прїими м(о)лєнїе ѡт скврънныx(ь) и нечистых(ь) оусть, Вл(а)д(и)ко итд. Завршава на л. 110: Плач въ неделю вечерь, са записом Конъць срьдъчнотoчномꙋ плачю.

Записи. л. 1–6, по маргини: Сїа с(ве)таа книга ест(ь) нашего – смѣрнїа Арсенїа Чрьноевића – б(о)жїею м(и)л(о)стїю патрїарха срьб'скаго – подписа же се гл(агол)ом(ь) оусть монх(ь) лета – ꙁ҃ѕ҃. Ѿт рож(дест)ва х(ристо)ва а҃х҃и҃. м(е)с(е)ца – марта ѕ҃і҃. оу с(ве)ты Андреи: (Зап. и натп. бр. 2045 уз белешку: „Запис у рук. М. Јаска")

л. 110': Сїꙗ и б(о)жственнаа, и с(ве)таа книга гл(агол)емихъ: М(о)л(и)твен'никь: по правил'не м(о)л(и)тве: смѣрен'но ієрмонаха: Викентїꙗ ꙗꙁачанина: под'писа се вь монастирꙋ ꙗꙁ'скоу: лѣта г(оспод)нꙗ а҃ѱ҃к҃є҃ (1725) роукою брен'ною: аꙁь ман'ших(ь) вь братїй Рафаиль, ѿчаством(ь) вь под'крилїе Фрꙋш'кой гѡри: ꙁемлꙗ же м(а)ти: гдѣ прилꙋчит се недро еꙗ

ѡтвер'сти, и прїимити своа: ꙗко хощеть (Зап. и натп. 2447, уз белешку: „Запис у рук. м. Јаска“).

л. 111: Варошь слав'наа Димитровица писа бл(агосло)вена г(ос)пођа Милица богосавлена (!) сестра ї арш(ина) беꙁа. Писа Павалѣ в҃. ѡвце. Писа Нинко бачванинь. д҃. ар'шина беꙁа. ѡ васкр'сенїю да бꙋде.

л. 111': Сїꙗ с(ве)та и божес(т)вена книга гл(агол)ема акатисти (?) м(ь)не смерѣнаго ва с(ве)щеноиноцех(ь) Виђентиꙗ ꙗꙁчанина лето ꙁсл҃д (7234, тј. 1726. година).

Безначајне белешке речи из црквених песама – Саветъ превечни; ѡ тебе; їта херꙋвими.

л. 112: Сия б(о)жествена книга глаголема Молитвеникъ монастира ꙗꙁка храма.

л. 112': Ермонах Максимь ꙗꙁчанин. Макꙁимъ (!) Маꙁимъ Маꙁимꙋ Комаръчевичꙋ любо по вѣрхьнейшемꙋ ѡтдати се частно.

Пречастнейшемꙋ ѡцꙋ игꙋмнꙋ (поновљено два пута разним рукама).

На листу залепљеном на кожу предње корице види се текст са 24 ретка, рукописом XVI века, по свој прилици из неке богослужбене књиге (стихире или канони), али се тешко може прочитати, јер је папир иструнуо и местимице отпао.

Лист залепљен на кожу задње корице – из грчке штампане књиге (апостол) XVII века.[24]

Литература. Харисијадис 1972, 585–593; Богдановић 1982, 68; Ракић 1998, 332; Ракић 2012, 19, 61, 175, 290–291, сл. бр. 252, 253.

96
МСПЦ Грујић 96
ЖИТИЈЕ ГРИГОРИЈА ЕПИСКОПА ОМИРИТСКОГ

Сарандапор, прва четвртина XVI века

Папир, III + 253 л., 215 × 155 мм, 20 редова по страни. Изгубљен је један лист после л. 54, односно први лист 8. свешчице. Свешчице су обележаване само на почетку, по средини доње маргине. Многи листови су сечени, лепљени и волантни – од л. 55 до 61. Свешчица 3 је обележена на почетку и крају, има укупно 32 свешчице. Први лист је волантан, а 1. свешчица има седам листова.

Водени знаци. На основу водених знакова рукопис је датиран у прву четвртину XVI века (1520/25): 1) котва двострука у кругу са звездом и иницијалом В, испод знака, публиковао Мошин 898 око 1520. (сл. 259); 2) котва двострука, у кругу, са кружићем изнад знака и иницијалима А, на истом листу где је и знак, и В на супротном полулисту, публиковао Мошин 599 око 1525. године (сл. 247); 3) котва двострука у кругу са звездом и иницијалима А-Р, испод знака; исти знак у расположивом материјалу немамо, датирамо га на основу осталих водених знакова у 1520/25. годину (сл. 258); 4) кардиналски шешир са цветом одозго и иницијалом А, идентично Брике 3459 из 1525. године (сл. 965); 5) рука са иницијалима А-Р, и цветом одозго, врло сл. Брике 10731 из 1509. године (сл. 853); 6) фрагмент теразија равних тасова у картушу, сл. Брике 2607 из 1524. (сл. 892).

Писмо. Неуједначени, немарни полуустав са брзописним елементима. Често се стабла слова завршавају продужецима код слова: ж, ꙁ, д, р, в, где су линије и ножице укрштене или изувијане. Висока средина код ѡ, двоногог и троногог т, ч у облику четворке, тропотезно ж, ѣ са левом квачицом до доње линије. У питању је српска језичка редакција понегде с бугаризмима: бѫдеть, боудѫт', на л. 61', бѫдѫте на л. 62 итд. Надредни знакови су ретки, углавном до ресавског типа. Писар рукописа је јеромонах Онуфрије, а рукопис је преписао у манастиру Сарандапор.

Орнаментика. Орнаментика је скромна. На л. 1 је нацртана правоугаона заставица укомпонована од трака које обликују плетеницу. На угловима су гранчице са пупољцима. Преплет је небојен, а фон заставице је црвен. У истом стилу и колориту је плетени иницијал слова Ѣ на истом листу. Остали иницијали су једноставни, геометријски, исцртани црвеним мастилом.

Повез. Даске са жлебовима по рубовима, које се не прекидају на угловима, пресвучене су светломрком орнаментираном кожом. На предњој корици правоугаони централни простор је подељен дијагоналама и линијама на мање геометријске површине. На пресецима линија су концентрични кружићи. У ромбоидним површинама су медаљони са стилизованим коњићима. У троугловима су ромбоиди са криновима. Са горње и доње стране су траке са по шест медаљона са стилизованим птицама. Средње, уже траке украшене су стилизованом лозицом. Вертикалне траке украшене су низом ромбоидних цветних украса. Спољњи завршни оквир орнаментиран је стилизованом срцоликом лозицом.

[24] Ова два листа више не постоје (19. 2. 1998. Љ. В.).

Задње корице имају у централном правоугаоном простору дијагонале и линије које се укрштају и граде неједнаке геометријске површине. На пресецима линија су кружићи и стилизовани палмини листови. У центру је ромбоидни стилизовани цвет. Остале мање или веће хоризонталне и вертикалне површине украшене су медаљонима и стилизованим цветовима и лозицама, као код предње корице. Повез је из времена настанка рукописа.

Повез је оштећен од црвоточина, кожа је на угловима покидана, а даске су иструлиле. Хрбат је без коже а капитална врпца је у црвеној боји. Повез је старијега типа и стиче се утисак као да је припадао другоме рукопису. Формат рукописа је већи него повез.

Садржај. Житије Григорија Омиритског.

л. 1: *Житие и жизнь пр(ѣ)подобнаг(о) ѡ(ть)ца нашего Григориа, еп(и)ск(о)па бывꙿша иже вь Ѡмиритѣ града Фафарона, и повес(ть) сьдѣанїих(ь) чюдесехь ѿ него, сьписанна ѿ еп(и)ск(о)па града Негранꙿскаа. Бл(агосло)ви ѡ(ть)че.* Вьсь нѣкаа ес(ть) не ѿ славнїих(ь), вь прѣдѣлѣх(ь) аварꙿскыих(ь), и асїнскыих(ь), Иоплиани нарицаемаа. Вь сиеи же бѣхꙋ иже чюднааго Григориа родителие, Агапие и Феѡдотиа ...

На л. 20 почиње диспут архиепископа с Јеврејином Ерваном. Прекид текста на л. 54', у речима епископа: Б(ог)ь ѿ ѳемана прїидеть и с(ве)тыи ѿ гори присѣнныие чести; наставља на л. 55 – ...кь еже не знати се кыимь ѡбразом(ь) роди, д(ѣ)вою бо роди, и по рождьствѣ д(ѣ)ваа цѣла пакы прѣбыс(ть).

Завршава на л. 253' са Аминь.

Записи. л. III (писарев, црвеним): Оувы завысть и еще ѿ Адама. † Сию книгоу почех(ь) писати м(е)с(е)ца ноевриа вь прьви д(ь)нь при игоумену Гаврилꙋ, вь монастирꙿ Саранꙿдапор(оу), при еклисиар(ь)хꙋ Маѳею. Смѣрени в з ц и ш е к в н ц л з л е ф ꙋ ь. С е ф ꙋ ц к н (?) (тајнопис: и грешни иеромонахь Ѡнꙋфрие).

Између 4. и 6. реда овог записа убачено је црним мастилом: Сиа книга Ерванъ зовоми.

Испод записа, другом руком, црним мастилом: Въздядь вскресенїя Х(ристо)ва.

л. 183' запис писара на доњој маргини: Оувы мнѣ що проводих(ь) нощию писаке ѿ зависти.

л. I: невештим курзивом XIX века: Ѡвоо не книга с(ве)тововеденскаго Лепови(н)скагѡ и лоповинскаго (?) монастира.

л. II : Сїя книга зовома Ерванъ м(о)н(ас)т(и)ра Лěповѣ. дне 5. ѡкт(о)вр. 1776. Стефанъ Витановичь иеромонах(ь) Лěповѣ. в' 24. лѣто живота моего, постриже(н)(ь) лѣта 1770. м(е)с(е)ца декѣ(вра) 19.

л. II': 1781о Почелъ быти миръ и тишина хр(и)стїаномъ к' рымскомъ царствѣ, в законѣ своемъ при цесарꙋ Г~ꙋ Iѡсифꙋ второмꙋ по смерти матере его Г~е Марїе Терезїе кралице хꙋнгарске, и папа уничтоженъ.

Тогожде лѣта м(е)с(е)ца ноемв. 22го приходилъ у Бечъ Роснскїй Наслѣдникъ Г~н Павелъ Петровичь принцъ, и своїомъ сꙋпрꙋгомъ Г~ж. Принцезомъ рожденомъ ѿ Париза.

1782. Марта 23го. Приходилъ Г~н Папа Пїꙋсъ 6. у Бечъ к цесарꙋ Iосифꙋ второмъ и билъ до априла 22го. (Записи и натп. 8571–72 и 8594, уз белешку „Запис у рук. м. Лепавине. – Р. Грујић")

л. III: плавом оловком – Н. 8 1884 Тихонъ; црном оловком – 1897 Тихон (игуман лепавински).

Мастилом, преко чега црвени печат манастира Св. Арх. Михаила и Гаврила:

„20 Октоб. 1894. Руски цар Александер III миротворац умро је +. Ступио на владу Никола II.

За спомен вјенац цару Александру се бира,
Што је он бїо прави отац свјетскога мира!
14/26 новемб. 1894. Тихон
Удова царица и млада Алица,
Сузама обливају своја тужна лица!
14/26 новемб. 1894. Тихон".

л. III' црним мастилом, примитивно је нацртана заставица са две гирланде одоздо и записом унутра: Благородны (даље монокондилски: Леополд), те одоздо – Преставї се цесаръ Леополдъ 2ги 19. марта по старом (?) 1792. Нача царствовати Францъ его сынъ. (Зап. и натп. 8756, уз белешку: „Запис у рук. м. Лепавине – Р. Грујић")

На предњу корицу изнутра залепљене су две цедуљице с белешкама проф. Грујића: „Број ex 1648. Житије Григорија епископа Омиритског. Рукопис, писан XV–XVI. в. у манаст. Осогову? (доље је додано: „Сарандапору?"). Нађен у манастиру Лепавини"; „Од. 9. Ред 4. Бр. 10". Испод тога додано је плавом оловком: „PAKRAC".

Литература. Богдановић 1982, 31; Иванова 2008, 366–367.

97

МСПЦ Грујић 97

АРХИЈЕРЕЈСКИ ТРЕБНИК

друга четвртина XVIII века

Папир, I + 83 л., 215 × 160 мм, са различитим бројем редова, зависно од писарских руку: 15–17, 18, 21, 22, 24, 28. Листови I, 18–27, 39–40, 55 и 69–82 су празни.

Водени знаци. Не пружају могућност за прецизно датирање, али како у рукопису постоји запис из 1748. године, може се закључити да је рукопис настао пре те године: 1) грб са ловачким рогом, са бројком 4 и именом V. Gerrevink, врло сл. Ајнедер 1611 из 1749. (сл. 127); 2) укрштени кључеви са иницијалом P, сличан знак није нађен у расположивом филигранолошком материјалу, а свакако припада по свом облику XVIII веку (сл. 237).

Писмо. Рукопис је писало шест писара. И то: први писар од л. 1 до 11 и од л. 34 до 38, писмо је коси курзив; други писар пише од л. 12 до 15', 28 до 33, писмо је курзив тањег дуктуса; трећем писару припада текст од л. 16 до 17', писмо полууставно типа штампаних књига; четврти писар пише од л. 41 до 55, писмо курзив; пети писар исписује текст од л. 56 до 68, писмо полууставно, штамапнога типа; шести писар пише запис на л. 83. Рукопис је настао истовремено, иако се појављује шест писара. Препис је са руског предлошка.

Орнаментика. Орнаментика је врло скромна. Заставице на л. 1 и 34 су прецртане из руске штампане књиге – то су барокне стилизоване гране са државном јабуком и крстом у централном делу. Цртеж је непрецизан изведен сепијом и без уметничке вредности. Неколико црвених иницијала са китњастим гранчицама појављује се на л. 16' и 34. Наслови су исписани црним и црвеним мастилом.

Повез. Картонске корице пресвучене су кожом са позлатом. Обе корице су идентично компоноване: у централном делу имају стилизовани крст украшен барокним гранама. У угловима су стилизоване гранчице, а спољњи оквир компонован је од геометријско-биљног стилизованог елемента. Повез је из времена настанка рукописа.

Садржај. Архијерејски требник.

л. 1: *М(о)л(и)твы прощално раζрѣшителныѧ, ѿ Архїереа хр(и)стїаноⷨ(ь) во егѡ епархїи сꙋщыⷨъ, живыⷨъ, чтоⷨыѧ*; л. 4 – М(о)л(и)тва над' раζрѣшаемыⷨ(ь) ѿ ζапрещенїѧ.

л. 5': *М(о)л(и)твы болѧщиⷨъ чтоⷨыѧ ѿ Архїереа.*

л. 7': *М(о)л(и)тва раζрѣшалнаѧ и прощалнаѧ по ѿпѣтїи над' оусопшиⷨъ чиновнаго погребенїѧ чтется ѿ Архїереа*; л. 8' – М(о)л(и)твы надгробныѧ оусопшиⷨъ, чтоⷨыѧ ѿ Архїереа. Л. 11' – празан.

л. 12: Вѣстнѡ бꙋди ꙗкѡ три чины сꙋтъ оусопшиx(ь): первый есть с(вя)тыx(ь) итд. – поученије о молитвама за мртве.

л. 16–17 : Прокиⷨенъ, гласъ, ѕ. Бл(а)женъ пꙋть в онь же идеши днесъ дꙋше, итд. – апостол и еванђеље на погребу. Л. 18–27 – празни.

л. 28: *Ѡ строенїи великагѡ ⷨѵра*. Л. 33' – празан.

л. 34: *Чинъ на поставленїе чтеца и пѣвца бываетъ сице* итд. Л. 39–40 – празни.

л. 41: *Чинъ и послѣдованїе на ѡс(вѧ)щенїѧ храⷨа*. Л. 55 – празан.

л. 56: *Послѣдованїе ⷨалагѡ ѡс(вѧ)щенїѧ воды*. Л. 69–83 – празни.

Записи. л. 83: 1748го дек. 19го дне въ шан(ъ)цѣ Господынцѣ. Водрꙋζнхоⷨ(ъ) крестъ идѣже цр(ь)ковь ζдатися бꙋдет(ь) под титлою с(ве)таго ап(осто)ла первоⷨ(ꙋ)ч(е)ника и Архїдїакона Стефана.

Гаζда наⷨ(ь) бысть стражⷨещеръ Іаков(ъ) Добановчанин(ъ), иже даровалъ наⷨъ 1га вола.

Михаилъ Тꙋцакови(ћ), такожде 1га вола.

Богићъ Сꙋⷨинъ 1г 3~ћака.

Іванъ Йокићъ 1 1г 3ћака.

Іліа Добановчанин(ъ) 1г 3ћака.

л. 83': Сїа книжица ⷨнѣ іероⷨонаха Іоаннїи Поповича.

Спреда, на корици, остала је стара налепница са сигнатуром „1939“.[25]

Литература. Литературе нема.

98

МСПЦ Грујић 98

ЧУДЕСА БОГОРОДИЦЕ

1688. година

Папир, I + 191 л., 218 × 155 мм, 19 или 20 редова на страни. Свешчице су обележене само на почетку, по средини доње маргине. Укупно има 24 свешчице.

Водени знаци. Према воденим знацима рукопис је настао у последњој четвртини XVII века (1688/95): 1) три полумесеца са контрамарком Z, сл. Николајев 276 из 1688/89. године (сл. 818); 2) исти знак са котрамарком H-Z, врло сл. Београд, МСПЦ 256 из 1686. године и сл. Николајев 274а и 274в из 1688. (сл. 802); 3) исти знак са контрамарком b-V, сл. Николајев 282 из 1693. (сл. 786). Листови 33–40 писани су на другој врсти хартије, уметнути су као посебна свешчица и мало су мањег формата. Према воденим знацима и овај део може бити из истог

25 Нова налепница је залепљена преко ове.

временског периода: 4) грб са нејасном апликацијом унутра, сл. Задар, Сплит А. 325 из 1689/1691. године (сл. 165); 5) грб мали, у облику прстена са контрамарком A-N-B, сл. Задар, Сплит А. 325 из 1689–91. (сл. 147).

Писмо. Полуустав са облицима XVII века. Српска језичка редакција с траговима ресавског правописа: са акцентима и спиритусима, са ъ у предлозима али недоследно.

Орнаментика. Орнаментика је скромна.

На *л.* 1 је нацртана правоугаона заставица са плетеним круговима у централном делу. Заставица је без уметничке вредности, изведена невештом руком, и највероватније је настала касније. Иницијали су малога формата, изведени црвеним мастилом, са врло скромним геометријским украсним детаљима.

Повез. Даске косих рубова према унутрашњим странама пресвучене су тамномрком орнаментираном кожом са ребрима на хрбату, а орнаменат је излизан и слабо видљив. Предње корице имају уски орнаментирани оквир и ромбоидни медаљон у централном делу правоугаоног простора. У угловима и у централној површини утиснуте су розете. Задње корице имају исти оквир, а централни правоугаони простор дијагоналама је подељен на више геометријских површина. Постоје трагови отпалих копчи. Повез је највероватније из доба настанка рукописа.

Садржај. Чудеса Богородице Агапија Крићанина.

л. 1: *Книга красна, Чюдеса преславныхъ прѣбл(аго)сл(о)веные Вл(адн)ч(н)це нашеѥ Б(огородн)це и пр(н)сно Д(ѣ)вы Марїе.* Иже соутъ ѡт различныхъ оучителеи събранна. и ѡт инока Агапїа Критенина. ѥзыкомь грьчьскимъ съставлѥнна. а Самоуила ієр'монаха Бакачича ѡт грьчьскаго на словенскїи ѥзикь прѣведенна. въ с(ве)тои горѣ Афонскои вь скитахь С(ве)тоанскых(ь). Въ лѣто ѡт рождьства Х(рнсто)ва ҂а҃х҃п҃и (1688) юлїа к҃ д(ь)нь.

Предословїе чюдесы: *л.* 1' празан; *л.* 2 – Єгда болен, и многолѣтными недоугом(ь) на ѡдрѣ сьдрьжим(ь) оуслышит(ь), ꙗко ѡбрѣте се єдинь искоусны и разоумны врачь итд.

л. 7: *Чюдо .а҃. ѡ ѡслѣпѣвшихь Іоудеехь и ѡ пострадавшем(ь) рѫкь ѡтсѣченїе. и по вь(е)гда вѣровати Х(рнсто)вы ѡт пр(ѣсве)тые Б(огороди)це исцѣленном. Вь време єгда вьсхотѣ Г(оспод)ь нашь І(сус)ь Х(рнсто)с(ь) да преселит(ь) ѡт мира сего преч(н)стоую м(а)т(е)рь свою*, итд. Свега 74 чуда; последње на *л.* 187 – *Видѣнїе дивное ꙗко Г(оспод)ь м(н)л(о)стивь нашь бывает(ь) м(а)т(е)ре своеи прѣклонен(ь) м(о)л(н)твами чюдо о҃д*, до *л.* 191.

л. 191: *Ѿт с(ве)т(а)го седмаго вьселен(ь)скаго събора. канѡн(ь).* Иже не съ вѣрою (!) ч(н)стою и вьседоушным(ь) ср(ь)дцем Сп(а)са нашего и Б(ог)а, и прѣч(н)стоую єго рождьшїе В(ла)д(н)ч(н)це нашеѥ Б(огородн)це, и прочїих(ь) с(ве)тых(ь) прѣдивнаа чюдеса приемлющим(ь) итд.

На крају, на *л.* 191', испод текста, другом руком је додато: Конаць и Б(о)гоу слава.

Записи. Записи су многобројни.

л. 191', испод текста: Безоумень иже не вѣрує: Азъ єреи Іоаннъ Камените(ь), С(ы)нъ Юришин(ь): вѣрою без сѹмнѣнїя, и трепещѹ стр[а]шнаго запрещенїя.

Сиа книга монастира Раванице храма Въвнесенїа Х(ристо)ва. идеже и мощи почивають с(ве)т(а)го новом(ѹ)ченика кнеза Лазара. М(е)с(е)ца ген(оуарїа) а҃. лѣто 1718.

Задња корица: Монастиръ Раваница.

Єпископъ Іер(о)ним (?).

Сиа книга монастира Раванице месеца июлиа.

Сиа книга игоумана Агапиа ермонаха в манастирь Врдникъ родомъ из (И)ринга (?).

Арсеније Жарковичъ.

Манастирь Раваница (3 пута, једанпут латиницом).

Григорїй ѡт Дрехаловичь родом ѡт Арбанїе (?) и славнагѡ града Медоуна, и постриженик ман(астира) Раван(ице). по рож(дьстве) 1748 лето.

Предња корица: Сїя книга монастира Раваниче кнеза Лазара 1734 м(е)с(е)ца дек. 20 денъ.

Слава Тебе Бже нашъ слава.

Сиѧ книга манастира Вредъника (!).

Ітаї керѹвим.

л. I: Азъ грешни во иноцех ...

Сїа книга монастира Врдника.

Више безначајних речи; цитат величанија – Величай дѹше моя вознесшагося ѡт земли на небо Христа и др; Сию книгѹ прочитах попъ Іѡаннъ Камениќи 2 и 3 кратъ ... года 1738го.

л. I': Сию книгѹ Чѹдеса Прес(ве)тия Б(огороди)ци прочтохъ азъ ... (замазано име) иеромонахъ и велию пользѹ дѹшевнѹ.

Сїя книга красїя (!) монастира Верьника (!). Аще бы кто дерзнѹлъ утайти да бѹде проклятъ.

Читателю полезно єстъ и ленивѹ на бадростъ.

Сїю книгѹ кто прочитаетъ тои велїю пользѹ себѣ снискаетъ, зане же полна єсть чѹдесъ пресв(я)тыя Славныя Б(огороди)цы и Приснод(ѣ)вы Марїи помощныци хр(и)стїаномъ и въ бѣдахъ застѹпници.

Григорїи ѡт Дрехаловичь ієродїа(кон) раваничанинъ.

Азъ грѣшни во иноце(хь) Стефань ... ієромонах(ь) ... сее ѡбители верд:раваничкїя. Прочїта сїю книгѹ, и безѹмень кон не би вѣровал. Азь вѣрою ѡт всѣго сердца, без сѹмненїя, и

трепещꙋ страшнаго ꙁапрещенїя. ї анꙋа(ра) 28го, 1754го во мо-н(астирꙋ) Берданик:Раваничком.

л. 1': Інсꙋсъ Сірахов. Чадо аще хощеши работати Г(оспо-де)ви, уготови д(ꙋ)шꙋ твою во искꙋшенїе.

Слава О(ть)цꙋ и С(ы)нꙋ и С(вя)томꙋ Д(ꙋ)хꙋ и нынѣ и присно и во вѣки и вѣковъ аминъ.

Сия книга манастира Раваницы кꙋпи ю цѣною петъ во-рин(н)ти.

Сїя книга м(о)настыра Берданика Раваницє идѣже мощи по-чиваютъ. Друге безначајне, невеште белешке.

л. 7 (брисано и замазано) Сїя книга … чꙋдеса С(вя)тїя Б(ого)р(о)д(и)цє.

л. 7'–14, по доњој маргини: Сїя книга глаголемая Чꙋдеса с(вя)тыя Б(огороди)цє – монастира Бердникораваничкїя, идѣже почивають мощи – с(вя)таго иже во царя(х) кнеꙁа Ла-ꙁара сербскаго; Потписа се – Подъписасе при игꙋменꙋ Стефанꙋ Ꙁорановичꙋ, на коемже листꙋ ѡсобно – (на л. 10, део за-писа премазан и деломице прецртан; разазнаје се: прочитахъ авїе и подписа; ѡсобно на коемꙋ (?) листꙋ) – сего года 1753го: марта 21; и прочто ю и вѣрꙋю чꙋдеси с(вя)тыя Б(ого)р(оди)ци; и удивляюся; м(и)л(о)сти и слави Б(о)жїей – ꙁа болшее увѣренїе; и аще бї е кто уꙁелъ ѡт с(вя)те ѡбители, и у себе утаилъ – да мꙋ нїе просто, ни благословено, и да не ꙋꙁритъ лица Б(о)жїя, и С(ве)тꙋю Б(ого)р(оди)цꙋ. и да бꙋдеть причтенъ ꙁ Датаном и Афироном(ь) – (л. 12, опет премазано: види се да је био исти садржај као и на претходном листу) – и съ инѣми егоже рѣша, воꙁми, воꙁми распни егѡ – (л. 13, брисано) – и со иними егоже рѣша Г(оспо)дꙋ нашемъ Іис(ус)ꙋ Хр(ис)тꙋ; воꙁми воꙁми распни егѡ (л. 15, опет премазано).

Литература. Богдановић 1982, 140; Јовановић Т. 2000, 278–286; Агапије Ландос 2000; Агапије Ландос 2012.

99

МСПЦ Грујић 99

ЗБОРНИК РУСКИ (О ПРЕСНОЦИМА И ДР.)

друга четвртина XVIII века

Папир, 173 л., 205 × 162 мм, са различитим бројем редова на страни: 18, 21. Последња два листа су празна. Фолијација је оригинална. Првобитан руски рукопис иде до л. 97. Друга половина књиге је препис XIX века.

Водени знаци. Према воденим знацима рукопис је писан у другој четвртини XVIII века (1735/45): 1) пропети лав са мачем и са иницијалима I.-I.-T. – лав, врло сл. Београд, МСПЦ Грујић 128 из 1746. године, а иницијали идентични, уз грб Београд МСПЦ Грујић 83 из 1730/40. године и Грабовац 9 око 1700. (сл. 702).

Писмо. Рукопис је писало пет писара и то: од л. 1 до 88 пише први писар – писмо полууставно, исписано бледим црним мастилом, руски полуустав; други писар пише од л. 89 до 97 – руски брзопис XVIII века; трећи писар појављује се од л. 97' до 101 – писмо курзивно; од л. 101' до 102 пише четврти писар, а од л. 102' до 135 пети писар – писмо курзивно XIX века, исписан руско-српским језиком, на српском терену, на појединим местима јасни су македонизми.

Орнаментика. Орнаментика је примитивна и фолклорног типа. Скромна и без уметничке вредности. На л. 1 је правоугаона заставица (135 × 16 мм) компонована од биљног орнамента – тролисни угласти цвет који се ритмички понавља током читаве заставице. Цртеж је наглашен и црн, површине су беле или шрафиране црним и црвеним мастилом.

На л. 86' је правоугаони простор (125 × 15 мм) украшен црним, црвеним и белим угластим површинама, а по средини правоугаоног простора су црвене бобице. Овако компонована заставица подсећа на заставице народног стила. Наслови и врло ретки иницијали цртани су црвеним мастилом и једноставног су геометријског стила.

Повез. Даске имају закошене рубове према унутрашњим странама и пресвучене су мркоцрвеном орнаментираном кожом, са ребрима на хрбату и капиталном врпцом у сивкастој боји. Сачувани су трагови отпалих металних копчи.

Правоугаони простор предњих корица има у средишњем делу велики барокни картуш и медаљон са распећем. Углови правоугаоника украшени су стилизованим цветовима. Стилизована таласаста цветна грана уоквирује правоугаони простор. Видни су трагови позлате на орнаментираним површинама.

Средишњи правоугаони простор задњих корица подељен је линијама на мање површине – четири вертикална и два хоризонтална правоугаоника. Идентичан барокни биљни орнамент је и овде, као и на предњим корицама. Повез је добро очуван и највероватније је из XVIII века.

Садржај. Зборник.

л. 1: *Ѡ опрѣснокахъ и ѡ агньцѣ, ꙗже вмѣсто стѣни июдеом', на времѧ оуꙁаконено было.* Глава ЛД. Ѡбраꙁꙋюще сими

Х(рис)тово волное страданїе, и распѧтїе еже ѕа прегрѣшенїѧ наша, и ѡ истиномъ причастїи б(о)жественагѡ тѣла Х(ристо)ва и животворѧщїѧ крове егѡ итд.

л. 34: *Ѡ премѣненїи дней и праѕдниковъ*. Непотребно мню и ѡ н(ы)нѣшемъ дерѕопрестȣпленїи Латїнскомъ воспомѧнȣти, ѡ премѣненїи дней и праѕдниковъ, напаче же ѡ самомъ томъ праѕдницѣ спа(а)сителнаго д(ь)не, с(вя)тыѧ Пасхи итд.

л. 86’: *Пр(е)п(о)добнаго Маѯима Грека, инока ѡт С(вѧ)тыѧ Аѳѡнскїѧ горы, слово на Латиновъ. ꙗко не лѣть есть ни единомȣ приложити что, или оубавити въ б(о)жественомъ исповѣданїи непорочныѧ хр(и)стїѧнскїѧ вѣры. В семъ словѣ кг҃ слова.* Предслов(їе). Меда гл(агол)ють врачевствїи сынове, съ естественою сладостїю своею, и силȣ имѣти нѣкȣю среднѣ бридостнȣю, такожде и ѡчищателнȣ, итд. Прекида на л. 88 – не ѕане иѕ’ѧвленїѧ Николаева имѣютъ глȣбинȣ, мала бо сїѧ сȣть и немощна, ꙗко и паȣчинымъ тка … Затим је остављена празна ова страна и идућа, а на л. 89 почиње нови састав истог садржаја који пише друга рука.

л. 89: прва два реда су остављена празна за наслов који треба да буде великим словима а који није уопште написан, а у трећем реду наставља – (животво)рящаго Д(оу)ха. ꙗко ѡт От(ь)ца единаго исходящȣ емȣ. Ꙗкоже бо единородный сынъ Слово Б(о)жие прежде вѣкъ ѡт о(ть)ца родися. Сице и Д(ȣ)хъ С(вя)тый ѡт о(ть)ца исходитъ, итд. Након 12 редова овог текста долази:

Предсловїе. Всякое даянїе благо и всякъ даръ совершен(ъ) съвише естъ исходяй ѡт о(ть)ца свѣтомъ. Свѣтъ ѵбо истинный Ін(сѵ)съ Хр(и)стосъ. Ꙗко самъ свидѣтелствѵетъ глаголя. Аѕь есмъ свѣтъ мирȣ, итд. Завршава предговор на л. 90’–91 – Едно иже не ѡт своихъ ѵмишленїй, но ѡт нѣкоих(ъ) трȣдолюбних(ъ) старецъ въ дȣховномъ любомȣдрїи воспитаных(ъ), паче же ѡт Маѯима иночествїе атонскїе гори сожителя, онъ же ѡт б(о)жественых(ъ) писанїи и от св(я)тых(ъ) б(о)гоносных(ъ) о(ть)цъ вселенских(ъ) ѵчителей иѕбравши бȣдȣщи ѵ православнаго Г(осѵ)дара великаго княѕя Московскаго, написалъ противъ таковаго сȣемȣдрїя нѣкоего Николая Немца. Съ котораго Писанїя его и ми Б(о)жиею помощїю, иже слѣпїе просвѣщающаго и младенци ȣмȣдряюще, елика Сила во кратцѣ иѕбравши, ѕдѣ написахомъ. Конецъ предсловїю.

Параклита всесв(я)тагѡ Животворящагѡ Д(ȣ)ха ѡт о(ть)ца Единагѡ.

Гл(агол)етъ Маѯимъ во своихъ списанїих(ъ). Аще бо свѣтъ Г(оспо)дъ нашъ Іс(ȣс)ъ Хр(и)стосъ и животъ истинна, въ нѣмъ бо рече животъ бѣ, итд. Прекида на л. 97 – И ко остренїю раѕȣма, и випалерованїю его. А не по… Од идуће стране долазе каснији састави, из XIX века.

л. 97’: *Греч. Хрїстосъ Воскресе*. Хрїстосъ анести ек некрѡнъ итд.

Ірмосъ на Воведенїе. Г. д҃. Ꙗкѡ одȣшевленомȣ Божїю кивотȣ итд. Затим долазе други закључни ирмоси из канона великих празника, који се певају на литургији као „Задостојници“; завршава се са ирмосом недељним Достоино естъ итд. на л. 101.

л. 102: *Канѡнъ покаѧный ко Г(оспод)ȣ нашемȣ Ін(сȣ)сȣ Хрїстȣ*, с молитвом на крају; л. 112’ – Молитва предъ начинанїемъ свякагѡ дѣла.

л. 113: *С(ве)тителю Саввѣ Архїепїскопȣ и просвѣтителю Сербскомȣ* (!) Пѣснь Воскликнито (!) с любвомъ С(ве)тителю Саввѣ: церкве сербске верховной с(вя)тителской главѣ, итд. 8 песама, у којима се посебно спомиње Фрушка Гора, која се краси телом Лазара, цар Урош, Вукашин који га је убио, а завршава у осмој песми: И прославн Франц’ Іѡсифа нашегъ добрегъ цесара кои свагда люби Сербе каѡ синове вѣрне. Л. 115 – Ірмосъ великой Сȣббѡтѣ, а на л. 115’–116 још две песмице додатка песми Светом Сави.

л. 116: *Имена мѣсяцемъ собрани ѡт три яѕыка*. Септемврїй. Евр. Тїсрї. Гречески Горпеос’. Егѵп. Ѳѡѳї итд.

л. 116’: *Нѣколико рѣчи иѕъ книге нарич.: Обоѕрѣнїя Богослȣжебних’ книгъ грекѡ рѡссїскїя цр(ь)кве печатанныя въ Кїевѣ 1836. а҃.* Помянȣтая кньига докаѕȣетъ да сȣ Богослȣжебне наше кньиге ѵже были въ Кїевѣ еще до крещенїя Владимїрова итд. После увода, од л. 118’ до л. 152’, је преглед свих књига, почев од Типика.

л. 152’: *Ѡ акаѳїстȣ пресвятыя Богородицы*: нѣѕиномъ помощїю вашъ ѵ ове дане кадъ се пѣва (пои) т.е. въ Сȣббѡтȣ е҃ȣю великагѡ поста, ѕа цара Иракл҄їя и патрїарха Сергїя итд.

л. 153: *О лїтȣргїй*. Малїй входъ ѕнаменȣетъ: почетакъ проповѣданя Хрїстовогъ итд. – преглед литургике – свих служби, до л. 171. Л. 171’–173 – празни.

Записи. Предња корица: горе – JAZ 127 (црвеном оловком).

(Руски) Исаи(я). мн҃. Г(оспо)дъ послаимѧ и дȣхъ егѡ, и чреѕ тое писмо итд. – тумачење пророштва.

Задња корица, исто рукопис: Гл(агол)етъ с(вя)тый Григорїй Богослов(ъ) во слова наречение еѵ(аг)г(е)лиа лист 180. Великое оубииство придржати, и прелюбодѣиство оумȣчити, и татбȣ оуцеломȣдрити. Много паче бл(а)гочестїе ѕаконоположити, и сїе во ѕдравое поучатствовати итд., с тумачењем о Св. Тројици.

На истом листу горе, другим мастилом: Гаврїила Гойковичь, 1855. ѵ Сентѳѡмашȣ.

(Друга рука): 20 нотарошȣ; 13 ко попȣ.

На л. 173’ залепљена је цедуљица с латиничком белешком: „Jaz 127. Knjiga o katoličkom pričešćivanju i razni drugi sastavi. 18. v“.

Литература. Литературе нема.

100
МСПЦ Грујић 100

ФИЗИОЛОГ – ЧЕТЕНИЈА

писар јеромонах Данил, 1628. година

Папир, 135 л., 197 × 135 мм, 25 редова на страни. Рукопис је добро очуван, али је волантан. Свешчице су обележене на почетку и крају, у доњем десном, односно левом углу. Недостају следећи листови: један лист из 1. свешчице; иза л. 45 недостаје један лист, односно седми лист 6. свешчице; трећи и шести лист 17. свешчице; по један лист иза л. 128 и 130. Листови 129 и 130 су оштећени, недостаје текст.

Водени знаци. 1) круна са полумесецом, врло сл. Букурешт, БРА 135 из 1624. године (сл. 525); 2) три полумесеца са контрамарком „тролист", врло сл. Београд МСПЦ 60 из 1625. (сл. 822), 3) котва у кругу са тролистом и контрамарком ЗзР, врло сл. Мошин 2265 из 1626. (сл. 456).

Писмо. Врло леп калиграфски полуустав са почетка XVII века писан бледом сепијом и тањим пером. У питању је српска језичка редакција ресавске традиције, недоследно са ъ на понеком фонетском месту: лъвь, пръвоє, лъвица, въ трпит съ; али: кь моужьско; понема јотованих ѥ, ꙗ у поствокалској позицији; постоје акценти и надредни знаци; са неким грчким варијантама за а; ниско ѡ, ꙋ, оу на почетку речи: ꙋлавлѣть, надредно д и х без титли, очно ѳ ѳїю, ч као седмица.

Орнаментика.

На л. 1 нацртана је правоугаона заставица (97 × 37 мм) уоквирена уским оквиром. У централном простору правоугаоника налази се мала црвена посуда из које излази двочлани преплет обликујући стилизовани цвет. Издвајају се четири крака, два се гранају лево и десно, испуњавајући празну површину правоугаоног простора. Преплет формира гране са цветовима, листовима и пупољцима. Небојени су преплет и листови, а црвеном бојом су тонирани пупољци и цветови у облику тролиста. Фон заставице обојен је тамносмеђом бојом, испод које је танак слој злата. По средини горње стране је цвет, углови су украшени стилизованим гранама са листовима и пупољцима. Цртеж је изведен сепијом и танким пером. Испод заставице је стилизовани цинобeрни наслов, као и два следећа реда. Текст на овом листу је уоквирен црним мастилом, свакако касније, због тога што боја мастила не одговара мастилу којим је писан рукопис.

У рукопису се појављују две групе иницијала: иницијали прве групе имају геометријске облике, стабла су издужена, широка, благих прелаза, од ширих ка ужим линијама, или благо повијених петљи код слова Б и В. Вертикалне и хоризонталне линије су украшене бобицама. Иницијали су исцртани цинобером, на маргиналном простору уз сам текст и заузимају површину величине од три до четири реда (л. 3', 4, 4', 5, 6, 7, 7', 8, 8', 9, 9', 10, 11, 11', 13, 14, 15, 20, 28, 30', 32, 37, 42, 84, 87, 95, 102, 109', 114, 119 и 127').

Друга група иницијала такође је исцртана цинобером, геометријског је стила. Иницијали су украшени богатим геометријско-флоралним детаљима: бобицама, цртицама, врежастим нитима са гранулицама, таласасто изломљеним гранчицама са цветовима, листовима и пупољцима. Поменути украсни детаљи излазе најчешће из доњих и горњих крајева вертикала пружајући се на празном маргиналном простору. Изведени су на маргини уз блоковну површину текста, са детаљима заузимају простор величине од четири до шест редова.

Наслови, важнија места у тексту, као и сва почетна иницијална слова, исписана су цинобером. Главни део текста писан је бледом сепијом.

Повез. Даске косих рубова према унутрашњим странама пресвучене су тамномрком орнаментираном кожом. Орнаменат је излизан, на појединим местима кожа је покидана и нестала или оштећена од црвоточина. Сачувани су трагови металних копчи. Повез је највероватније из доба настанка рукописа.

Садржај. Физиолог.

л. 1: *Слово ѡ въсѣх вещеи ходещихь и летещих.* Слово ꙁа лъва о ц(а)ри ѕвѣрстѣм. Фисїолѡгь рече о лъвѣ, о(ть)че бл(а)го)с(ло)ви. Лъвь ѥс(ть), имѣе дѣла велика три кь с(ве)тѣи троици приподобень. Завршава се: Аще и ты добро д(оу)шн оустроиши, не оумреши николиже. Понеже праведникь не оумыраєт(ь) въ вѣкы.

Потом се ређају следећа „слова" физиолога: Слово о ꙁебри, еже ꙁовет се дропосе (л. 1'); Слово о слонѣ (л. 2'); Слова и рогача сирѣч(ь) елени (л. 3'); Слово ꙁа ендропа, иже въ миры (л. 4); Слово ꙁа орла (л. 4'); Слово ꙁа віпа, како ѥс(ть) житїе сего (л. 5); Слово ꙁа детла, како живеть (л. 6); Слово ꙁа поупꙋника и о чедѣх его (л. 7); Слово ꙁа щръка, именем пелагро (л. 7); Слово ꙁа еребицꙋ (л. 7'); Слово ꙁа гръницꙋ како живет(ь) (л. 8); Слово ꙁа голꙋба (л. 8'); Слово ꙁа влъка. како живеть

(л. 9); Слово ҁа жерава како съблюдет се и блюдет се (л. 9'); Слово ҁа хинеа како живеть (л. 10); Слово о ҁмїи како ѥс(ть) житїе еи (л. 10'); Слово ҁа вола какові ес(ть) (л. 11); Слово ҁа инорога (л. 11'); Слово ҁа паѹна каков(і) ѥс(ть) (л. 12); Слово о грифосѣ како животѹеть (л. 12'); Слово о аспидѣ (л. 13); Слово о лисицѣ (л. 14); Слово о ластовици (л. 14'); Слово о жабы соүшебнои и воднои (л. 15); Слово о пчелѣ (л. 15'). Завршава се: Остани се от ҁлых, и прїими се ҁа бл(а)гое. Даже двѣры не ҁатворет се, и вънѣѹдѹ останеши.

л. 15'–20': *Жалость праведнаго Спанеа. Како ѹчаше съ жалостїю с(ы)на своего.* Чедо мое любимое. чедо мое срд(ь)чное. косты мое и тѣло от тѣла моего. Завршава се: нъ помѣни мое рѣчи. надѣи се на Б(ог)а да о ҁло сръдиши се. въ вѣкы вѣкωм(ь), аминь.

л. 20'–28: *Слово о Адамѣ и о Єв'вѣ, ωт ҁачела и до съвръшенїа како бысть.* Бѣше адам въ раи прѣжде сьгрѣшенїа, и въса имѣше въ волю свою. и въса въ волю его хождахѹ. Завршава се: тогда арх(а)гг(е)ль Іωиль прослави Б(ог)а гл(аго)лѥ с(ве)ть с(ве)ть с(ве)ть аллїлѹїа. с(ве)ть Г(оспод)ь исплънъ н(е)бо и ҁемлю славы его.

л. 28–30': *Слово о праведнаго Авраама.* Авраамь роди се въ тритысѹщное и ѱ лѣт(ь) по Адамь. бѣше бо Авраам единωгω вѣрѹющаго въ идωлы с(ы)нъ Фарωв(ь). Завршава се: и сътвори Авраама дрѹга и оучителя себѣ. Б(ог)ѹ же слава въса сътворшомѹ въ вѣкы, аминь.

л. 30'–32: *Слово с(ве)т(а)го ап(о)с(то)ла Павла о смѣренїи.* Братїе, ничтоже цвѣте прѣди, раҁвѣ прѣҁрѣнїе любве много сьгрѣшаемь на въсе дни и часы. Завршава се: тѣх бо очи ктомѹ свѣта не видеть, нъ плачь беҁконьчныи. и рыданїе от н(ы)ня и до вѣка. Б(ог)ѹ же нашемѹ слава въ вѣкы, аминь.

л. 32–37: *Слово с(ве)т(а)го Іω(а)н'на Ҁлат(о)ѹстаго, о пророка Ісаїю и о послѣднем врѣмени, и ω кающих се.* Кто не дивит се, и кто не чюдит се о семь вѣцѣ. како оуставлена соут врѣмена сїа. Ҁа оумноженїе грѣх наших. Завршава се: да не окрещет вас(ь) съмрьть, въ том. Б(ог)ѹ же нашемѹ слава въ вѣки амин.

л. 37–37': *Слово ω овощкѹ ωт ѥv(аг)г(е)лїа.* Бѣше чл(овѣ)кь имѣе виноград и въ виноград(ѣ) имѣше овощкѹ. Завршава се: поринеть его дїаволь идеже ѥс(ть) скрежеть ҁоүбом и плачь неоутѣшим.

л. 37'–38': *Слово, како оучаше Сар'ра мѹжа своег(о) Авраама.* Рече Сар'ра кь Авраакѹ моүжѹ своемѹ. аҁь състарах се беҁчедна, поими рабѹ нашѹ Агарѹ. Завршава се: и Аравїтн. понеже оумножѹт се въ аравїтскои горѣ.

л. 38'–40: *Слово о Ісаака.* Тако въсхрани Авраамь Ісакаа с(ы)на своего. ӻі, лѣт(ь) и рече Г(оспод)ь кь Авраамѹ. Завршава се: такожде Ісаавь лаком'ством, иҁгѹбивь себѣ чьсть. и себѣ иҁгоуби. Б(ог)ѹ же нашемѹ слава въ вѣкы, аминь.

л. 40–40': *Слово Самойла пророка.* Навъходоносорѹ ц(а)рѹ, ц(а)рствѹющѹ въ Вавилонѣ. видѣ сънь и ҁабыс(ть) его како видѣ его. Завршава се: тогда ωтрωци рѣше. дѣла въса Г(оспод)а пойте и прѣвъҁносите Х(рист)а въ въсе вѣки.

л. 40'–42': *Слово ҁа Мелхыседека.* Бѣше Мелхыседекь. наричет се беҁьродиь и беҁьродителень, и въҁлюблен'никь Б(о)жїи. Завршава се: и въҁврати се Авраам' въ дом' свои. славе Б(ог)а о Мелхыседецѣ.

л. 42'–45': *Слово ω с(ве)тѣи троици.* Авраамь имѣше въ срдци своем гостолюбїе, и не хотѣше ꙗсти хлѣбь въ домѹ своемь донелиже не прїидѣше емѹ гость въ домь его. Прекид на л. 45': и дал' ми еси ω въсаком грѣш'ницѣ кающим се раҁоу…

л. 46–49: (слово Јована Дамаскина „о душевних разборех") … себѣ грамадѹ кладеще. а инѣх осѹждающе. блюдѣте да не тако прѣборнѣ нас. и срдца наша пїанство, и хора игры. Завршава се: ꙗко моужьска глава Х(ристо)с ѥс(ть). а женѣ моужь глава ес(ть).

л. 49–54': *Ѹкаҁ ҁа Г(оспод)а н(а)шего І(исоу)с(а) Х(рист)а како быс(ть) м(ѣ)с(е)ца мартїа ҁі д(ь)нь въскрѣси Г(оспод)ь гостѣ своего Лаҁара.* Потом питања и одговори о Богородици, о апостолима, о календару, историјским догађајима – грчком царству итд. Въпрос(ь). Рьци ми ω(ть)че. кое ѥс(ть) подобро. въпрашати же, или оучити. Єже оучити ѥс(ть) ꙗкож(е) огниво стѹдено лежит(ь). егда оударет(ь) его о камен(ь) поущаеть искры и вънимѹт се въ прахь и въҁгорит(ь). аще хощет(ь) и въсе дрѣвїе пожежеть. аще огнивѹ прахънь не бѹдет(ь), не вънемет се. того ради подобро ес(ть) еже въпрашати.

л. 54'–56: *Ѹкаҁ ҁа въсе съсѹды цр(ь)ковные. о въпросѣх и ω ωтвѣтѣх. Въпрос(ь).* Рьци ми, что ес(ть) еп(и)ск(оу)пь. что ли ѥс(ть) кало(г)ер. что ли ес(ть) поп(ь). что ли ѥс(ть) дїакωн(ь). что ли ес(ть) чьтьц(ь). Завршава се: тогда истѣгови покрывци над с(ве)тых дарωв(ь) покрывают(ь) тѣло Г(оспод)а нашего І(исоу)с(а) Х(рист)а. Томѹ слава и дръжава вҁ вѣкы, аминь.

л. 57–59': *Слово о Сивилѣ.* Д(а)в(и)дъ ц(а)ръ и пророкь Г(осподь)нъ имашепохот(ь) великѹ въ себѣ. Завршава се: и погыбнѹт(ь) ωт чл(овѣ)ка именем арх(а)гг(е)ловѣмь Михаил(ь).

л. 60–60': *Слово како ҁаче се самовїла.* Бѣше ц(а)рь Алеѯандрь великь пач(е) въсѣх ц(а)рен. с(ы)нъ Филипѹса ц(а)ра. Завршава се: ωт дрѹѕи, многа сѹт(ь) писанїа о неи. нъ нѣсмь праҁдень. понеже ѥс(ть) проклета.

л. 60'–61: *Єгда оучит(ь) кто книгѹ и не может(ь) прѣемати.* Въҁми киневарь. и напиши кр(ь)сть на с(ве)тѣи блюдцѣ. Завршава се: а въ неделю иҁѣждь да видишь.

л. 61–61: *Прѣстоль на ҁемли колико ес(ть).* Въ мѣсто ві, ап(о)с(то)л(ь) въ мѣсто с(ве)т(а)го ап(о)с(то)ла Петра, Френ'скы прѣстол(ь) въ мѣсто с(ве)т(а)го Фомы ѥс(ть) и Іωаннь столь ѥс(ть) срьбскыи…столь с(ве)т(а)го Симона ѥс(ть) деспотскыи. Завршава се: половина ѥс(ть) данскы еҁыкь.

л. 61–61': Въпрос(ь). Како сѹт(ь) чьсти еҁыкым. Ωтвѣт(ь). Фрѹгь ѥст(ь) лъвь. тѹрчинь ѥс(ть) ҁмїа. блъгаринь быкь ѥс(ть).

сръбинь влъкь ієсть. гръкь лисица ієс(ть). влах котка ієс(ть). Арбанасинь бебеpь ієс(ть), итд. – хѹнавь ꙁаєць ієс(ть).

л. 61'–67: *Слово о ꙁемли.* Въпрос(ь). Рьци ми о ꙁемли како ієс(ть) ꙁемлꙗ. Питања и одговори о разним стварима завршавају се питањем: Коими трими чл(овѣ)кы вьс(ь) мирь хранит се. ѡтвѣт. поп(ь). молить Б(ог)а ꙁа воиника. и ꙁа ратаꙗ. ратаи орет(ь) и хранит(ь) попа и воиника. воиникь блюдеть попа и ратаа. тѣми трими б(ог)ь хранить вьс(ь) свѣт(ь).

л. 67–67': *Слово с(ве)т(а)го ѡ(ть)ца н(а)шего Григоріа Б(о)гослова. съборник(ь) с(ве)т(о)мѹ Василїю.* Въпрос(ь). Когда сътвори Б(ог)ь Адама въ кои д(ь)нь м(ѣ)с(е)ца. Завршава се: Въпрос(ь). Где сѣде Адам иꙁьгнаь иꙁ раꙗ. ѡтвѣт(ь). въ ꙁемли мадїамѣ.

л. 67'–68: *Слово како осоуди жена Єфрема.* Єфрем бѣше въ пѹстыни. ꙗко прїеть бл(а)годѣть ѡт Б(ог)а. Завршава се: слыша Єфрем таковые рѣчи въ мирѣ и оубоꙗ се вьниде въ пѹстыню.

л. 68–68': *Слово како исписа се єv(а)г(ге)лїє.* Єгда распехѹ жидове Г(оспод)а. поет' Іѡ(а)ннь с(ве)тѹю Б(огороди)цѹ въ дом свои. Завршава се: и Лоука нарече се прьвыи Ꙁографь на ꙁемли.

л. 68'–69: *Слово како быс(ть) Ѱалтыр(ь) въ мори.* Написа Д(а)в(и)дь Ѱалтыр ꙗкож(е) обѣща се г(осподе)ви. Завршава се: тако и тые рыби оутвръдише новыи ꙁавѣть, сп(а)сенїе хр(и)стїанѡм, а просвѣщенїе мирѹ.

л. 69–70: *Слово ѡткръвенїе с(ве)тые Б(огороди)це, въпрошенїе, о ,ꙁ҃. грѣх(ь).* Поклонши клѣнѣ пр(ѣ)ч(и)стаа. Пом(о)ли се кь Г(оспод)ѹ Б(ог)ѹ. Завршава се: и не подобаеть иномѹ въсклонити се, нъ тъкмо ієреѡм и чрьнориꙁцем.

л. 70–73: *Слово с(ве)т(а)го Грїгоріа о л(и)т(о)ургїи нѣкоем срацинина въпрошенїи како єс(ть).* Что ієс(ть) цр(ь)кви Б(ог)а живаго. Завршава се: тогда же въꙁеше се дары вьсе, и въꙁнесоше се кь н(е)б(е)сномѹ о(ть)цѹ Б(ог)ѹ вьседръжителю ємѹже слава сь с(ы)номь и сь д(оу)хом и сь вьсѣми с(ве)тїими его въ беꙁконѣчные вѣкы вѣком, амин.

л. 73'–79: *Слово въскрѣшенїе Варѹхово. єгда послань быс(ть) агг(е)ль въ с(ве)тѹю горѹ нарицаемѹю Сїѡн(ь). плака се ѡт плѣненїе Іер(оу)с(а)лимѹ. ѡ(ть)че бл(аго)сл(о)ви.* Єгда плѣни Навъходоносорь царь Іер(оу)с(а)лимь. и обрати Вавѵлонь. се аꙁь Варѹхь немлъчно гла(го)лах. Завршава се: сънесѣте Варѹха на ꙁемли, да скажет(ь) с(ы)ном чл(овѣ)чьскым ꙗже слыша и видѣ вьса таинаа ємѹже ѡткры се. Б(ог)ѹ же нашемѹ слава въ вѣкы амин.

л. 79–84: *Слово Анастасїю чрьнориꙁицѹ, како въꙁведена бысть на н(е)б(е)си.* Аꙁь Анастасїа чрьнориꙁица повелѣнїемь Г(осподь)ним въꙁведе ме агг(е)ль на н(е)б(е)са, видѣти ми вьса бываемаа. Завршава се: и ничтоже ни на полꙃѹ бѹдеть, въ непрѣходимыи вѣкь. Б(ог)ѹ же нашемѹ слава въ вѣкы, аминь.

л. 84–87': *Слово о прѣпрѣни антїхристовѣ сь Г(осподо)мь нашим І(исоу)с Х(рист)ѡм. О(ть)че бл(аго)сл(о)ви.* Х(рист)ѹ приближившѹ се на горѹ масличнѹю. и рече кь оученикѡм своим. Завршава се: и тамо те дїаволе погѹбеть. Б(ог)ѹ же нашемѹ слава въ вѣк(ы) амин(ь).

л. 87'–95': *Слово о праведнаго Авраама. єгда прїиде кь немѹ архагг(е)ль Михаиль. О(ть)че бл(аго)сл(о)ви.* Вьнегда скончаше се д(ь)нїе Авраамѹ прѣставити се емѹ на н(е)бо. Завршава се: погребе же Авраама Ісаакь о(ть)ца своего блиꙁь м(а)терь свою въ славѹ о(ть)ца и с(ы)на и с(ве)т(а)го д(оу)ха. н(ы)нꙗ и пр(и)с(но).

л. 95'–102: *Протлъкованїе о Адамѣ, и о б(о)гословци. четет се на пасхѹ. о(ть)че бл(аго)с(ло)ви.* Въꙁыде Г(оспод)ь на горѹ елеѡн(ь)скѹь сь оученикы своими. Завршава се: тако сь Б(о)гом боудемь. и сь агг(е)лы с(ве)тими. славеще прѣс(ве)тѹю Троицѹ о(ть)ць и с(ы)на и с(ве)т(а)го д(оу)ха. н(ы)нꙗ и пр(и)сно и въ вѣкы вѣк(овь).

л. 102–109': *Слово с(ве)того ѡ(ть)ца н(а)шего Агапїа. О(ть)че бл(аго)сл(о)ви.* Агапїе ѡт(ь)ць нашь. иꙁ млада дачеть (!) боꙗти се б(ог)а. Завршава се: и сконча животь свои о оукросѣ еже емѹ дас(ть) Илїа въ раи. и тако прѣдас(ть) д(оу)хь свои г(осподе)ви: –

л. 109'–113': *Слово с(ве)т(а)го о(ть)ца нашего Єфрѡма о скроминѹющих житїи, и о грьдѣм сѹдѣ.* Дроуꙃїи и братїа. еже мыслите въ ц(а)рство б(о)жїе вьнити. то да не прилѣпит се сеи жиꙁни ꙃѣло. Завршава се: и рекѹще. ѡтврьꙁи нам м(и)л(о)сть свою. ты бо еси твор'ць и б(ог)ь наш(ь). н(ы)нꙗ и пр(и)сно и въ вѣкы вѣком.

л. 114–117: *Слово с(ве)т(а)го о(ть)ца нашег(о) Єфрема о покаанїи д(оу)ши.* Слышим братїе бл(а)женнаго Д(а)в(и)да въ Ѱалтыри гл(аго)люща. сьи д(ь)нь иже цьтвори г(оспод)ь. Завршава се: и прѣстанемь роугающе се. б(ог)ѹ же нашемѹ слава въ вѣкы аминь.

л. 117'–119': *Слово о семь свѣтѣ и о соудѣ.* Молꙗ се г(осподе)ви д(ь)нь и нощь. причетень ієс(ть) раю. Завршава се: єгда въꙁ'ꙁоветь праведникы въ жиꙁнь вѣчнѹю, а грѣшникы въ моукѹ вѣч(ь)нѹю. б(ог)ѹ же нашемѹ слава въ вѣкы, амин(ь).

л. 119'–123': *Слово о покаанїи д(оу)ши. о(ть)че бл(аго)сл(о)ви.* Покаи се д(оу)ше моа грѣшнаа. оскврьнши се вьсѣми нечистотами. Завршава се: вьсе слѹгы б(о)жїе бесплътные. пр(и)сно б(ог)а беꙁ'покоа славити ѡ(ть)ца и с(ы)на и с(ве)т(а)го д(оу)ха. н(ы)нꙗ и пр(и)сно.

л. 123'–125: Подобно ієс(ть) нам братїе прилежно испытавше. дръжати, како по обраꙁѹ б(о)жїю сьꙁдани быхом. Завршава се: твореще тако приступимь единого б(ог)а славеще въ трѣх ієс(ть)ствѣх. о(ть)ца и с(ы)на и с(ве)т(а)го д(оу)ха. и н(ы)нꙗ и пр(и)сно и въ вѣкы.

л. 125–126: *Иꙁборникь нѣкоего чърнориꙁ'ца. слово о кнїгах.* Добро ієс(ть) братїе прочитанїе. паче вьсакомѹ хр(и)стїанинѹ. Завршава се: твореще волю их ꙗкоже гл(аго)лют. да вѣчные жиꙁны дос(т)ойны боудем. о Х(рист)ѣ итд.

л. 126–131': *М(ѣ)с(е)ца декевріа ,ꙃ҃. чюдо с(ве)т(а)го о(ть)ца нашего Никола (!), архїеп(и)ск(о)па мѵрликїискаго и чюдотворца. Како иꙁбави Димитрїа нѣкоего ѡт потоплєнїа мор'скаго.*

Добро ѥс(ть) нам писанїе б(о)жїе проповѣдати (!) братїе. Следе још ова чуда: *О Агрипѣ чюдо в̃* (л. 127'); *о коверн* (л. 130). Завршава се: не ꙁабоуди рабь своих творещих ти съ вѣрою памєть. б(ог)ꙋ же нашемꙋ слава въ вѣкы амин(ь).

л. 131'–132': *Слово с(ве)т(а)го Николы. како прѣнесено бысть тѣло его ѡт Миракїю въ Барь.* Въ хиліадо и осемь сотин(ь) и сед(ь)мьдесетое лѣто ѡт въплъщенїе ... Завршава се: не тъкмо въ хр(и)стїанѣх, нъ и въ єꙁыцѣх невѣрных. б(ог)ꙋ же н(а)шемꙋ слава въ вѣкы.

л. 132'–133: *Пролог(ь) с(ве)т(о)мꙋ Николѣ. Декемврїа ,ѕ̃, д(ь)нь.* Въ ц(а)рство великаго Константіна ц(а)ра ... Завршава се: съ миромь кь г(оспод)ꙋ отиде егож(е) иꙁмлада възлюби.

Записи. Колофон на л. 133 писарев, истим мастилом, али брзописом:

† Исписах(ь) аꙁъ многогрѣшныи Данїил(ь) ієромонах(ь) сїю книгꙋ ꙁовома четенїа. Кѷр(ь) сѣрꙋ поповꙋ с(ы)нꙋ ѡт гложадане на рѣцѣ вить. вь лѣт(о) ѡт сьꙁданїа адамова ꙁр̃лѕ (7136=1628).

Одмах испод тога курзивом XIX в.: или ѡт воплощенїя Бога Слова въ лѣто 1628.

На л. 133' више записа, брзописом XVIII в.:

Пис(а) іѡвань иван радивоєвић ꙁа благос(лове)ние прос (?) пис(а) іѡвань съ своими синовима прос (?) – и даље пробе пера. Затим истом или сличном руком: Сел(о) крнете пис(а) домаћин стани вꙋкꙋ іѡвань новица съенче (?) синов тодорь милакь никола ѡцꙋ маркꙋ и матери мили.

Другом: Преставися г(оспо)динь о(ть)ць архїмандрїть Гаврїль Давидовїчь во минты (?) – и даље разне пробе пера.

На л. 135': 1761. Аꙁъ ієрей Єфрем Геѡргїевич и парохъ села Парача и епархїе (?) сꙋщей бачкїя рꙋкоположенїи еп(и)скопа Висарнона Павловича прочитах сию книгꙋ всю ѡт корїце до корїце у селꙋ Парачах.

На ун. стр. задње кор.: 1763го септемра 16го.

На ун. стр. предње кор.: 1730.

Литература. Изложба српске писане речи 1973, 74; Радовановић 1979, 211–227; Богдановић 1982, 39; Суботин-Голубовић 1999, 197.

101

МСПЦ Грујић 101

MANUDUCTIO IN UNIVERSAM ORATORIAM – УВОД У ОПШТУ РЕТОРИКУ

рукопис Јована Рајића, 1761. година, са додацима

Папир, II + 75 л., 215 × 170 мм, 33 до 42 реда на страни. Лист I и 75 су од књиговезачког мраморираног папира и заштитни су листови при повезу. Листови II, 3, 5, 50, 55 до 71 и 74 су празни.

Водени знаци. Котва у медаљону са уоквиреним именом „REHPERG" изнад знака (значи име фабриканта) и контрамарком J-K, по средини полулиста, публиковао Мошин 2678 из 1761. године (сл. 493).

Писмо. Писмо је врло леп ситни курзив из средине XVIII века писан латиницом и ћирилицом. Српски текст има рускосрпски правопис.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Повез је картонски, у полукожи са орнаментираним хрбатом (шест плетеница с гранчицама). Повез је из доба настанка рукописа.

Садржај. л. 4: *In nomine Jesus Brevis et Succinna manuductio in Universam Oratoriam exhibens praecepta eiusdem selectiora per modum quaestionum, facto adscensu ab imis ad superior. in Usum Inclutae Juventutis Illyrico=Serbicae. in Gymnasio Archiepiscopo=Metropolitano Carlovicensi concinnata. Anno M D C C L X I.*

л. 6: Q.D.B.V. Questiones Rhetorico progymnasticae; л. 8 – Paris I; л. 31' – Paris II; л. 37 – Paris III, л. 49' свршава са „Finis. 1762. Augusto mense. Carlovicii in Syrmia". Л. 50 – празан.

л. 51: *Brevis Synopsis Oratoriae Sacrae Duce Joanne Ernesto Mosheimio a Parissimo D. Joanne Ribnyio Rectore Soproniensi ex dicto Auctore decerpta et tradita Juventuti cum explicatione Ao 1753. Sopronii*. Свршава на л. 55. Л. 55' – празан.

Додаци:

Попис рукописних и др. књига Раићеве (?) библиотеке: Historia Ideae. Paris; Кормчїа, Камень вѣры, Маргаритъ, Бесѣда Ꙁлатоꙋ(стова) на 14. посланїа Павла; Симфонїа, Ѳеофилактъ; Баронїа; Григор(ие) Наꙁїанꙁинъ; Прологъ, v. Книги 4. житїя с(ве)тыхъ; Пращица; Ѱалтирь толковни; Ѱалтиръ риѳмически; Чꙋдеса прес(ве)тыя Б(огороди)цы; Прѣнїе восточныя цр(ь)кве съ Римскою, печать Москов.; Ꙁлат(оустово) ѡ с(вя)щенствѣ; Ѳеатронъ, Ꙁерцало б(о)гословїя; ѡ б(о)жествѣ Хр(и)стовѣ; Мироꙁрѣнїе; Бл(а)женства еѵаг(ге)лская; Бесѣда Макарїа Егѵпетскаго о совершенствѣ житїя хр(и)стїанскаго; Таблица до науки Раймунда фолїа.

НВ кꙋпити: Раꙁговори угодни Народа Славенскога по фра Андри Чакићу (!) иꙁ Бриста Приказанна кнеꙁу Луки Іовановићу иꙁ Доброте ѡт Букве которске у Млетци на 1759.

л. 1': Ingeniosus quidam nomine ingnotus Poeta occasione pacis inter Russuam et Prussiam Ao 1762 initae hosciae Mundo ludens communicavit versiculos.

Si Russo P. des pede Prusso Russia stabit,
Sed stabit est error: cur? Quia prima brevis.
Si stabit est error, tantum fit carminis error,
Prussus per Russum stat, stetit, atque stabit.
Russo pax fit: P. hoc dat Russia Prusso,
Hoc dat partier Prussia: cur? Quia Pax.
Ergo per Pacem sunt Russia Prussia fratres,
Et Russi Prussi nomen, et omen habent.

Epitaphium Copernici.

Non parem Pauli Gratiam regniro;
Veniam Petri nec poso. Sed quam
In crucis lingo dederas latroni,
Sedulus oro.

Versio Slavonica.

Не требꙋю благодать равнꙋю со Павломъ,
Ни прощенїя ищꙋ даннаго Петрови;
Но еже разбойникꙋ далъ еси на кр(ь)стѣ,
прошꙋ все прилѣжно.

Aenigma Platonis

Homo non homo, videns non videns, percussit non percussit, lapide non lapide, avem non avem sup arbore non arbore.

Hoc est

Eunuchus luscus percussit pumice versperstilione Super Sambuco.

Славенски.

Чл(овѣ)къ не чл(овѣ)къ, окатъ не окатъ, удари не удари, каменемъ не каменемъ, птицꙋ не птицꙋ, на древѣ не древѣ.

То естъ.

Евнꙋх единоокїй удари каменемъ морскимъ нетопира на ꙋзовѣ.

л. 2: 1758. Іꙋлїя м(е)с(е)ца средных(ь) числъ в҆ Царградѣ страха ради презѣлнаго повѣтрїя и присущїя смерти сей разговоръ утѣхи ради, и облегченїя горести дꙋши сочинилъ І. Раичъ.

Смерть грозитъ.

Живешъ нынѣ, и цвѣтешъ, гордишся, гейнуешъ,
Постой мало, ушъ завтра вся то позабудешъ.
Мечемъ главу усѣкну, раздроблю вся уди,
Какъ дꙋхъ возму ѡт тебе; всѣ же твоя труди
5 раздамъ нетрудившимся, а тебе со псами
Повелю сообщити, И часть со свиньями
Адскими твоя будетъ; Тѣмже убо кайся,
Да не постыгнет҆ тя гнѣвъ, скоро возвращайся.
Умерїй из гроба совѣтꙋетъ.
Живешъ нынѣ и цвѣтешъ, крину селну равнѣ;
10 Жихъ же азъ и цвѣтохъ: обаче недавнѣ
Постыжемъ часъ смерти горшїй и ужасный,
И ты его не минешъ хотя какъ опасный.
С҆ праха тѣло данно мнѣ, паки в҆ прах(ъ) смѣсися,
С҆ праха жъ тѣло и твое, убо в҆ прахъ смѣнится.
Въ страсѣ смерти сый кается.
15 Коль страшенъ есть, ѡ смерти! взоръ коси твоея,
Внутренности пронзаяй до дꙋши моея.
Нигдѣ тебе ꙋкрится, и нигдѣ убѣжати,
Не можно тя умитить, ни сребромъ стяжати.
Не боишся ты царей, ни ихъ грози силной
20 Сѣчешъ князей велможей косой неомилной.
Ѡ какъ убо спасуся ѡт твоея сѣти?
Худая вся оставлю: начну с҆ страхомъ пѣти:
Создателю помилуй по всѣмъ бозѡтвѣтна,
Правды дѣлъ лишеннаго раба непотребна.
25 Крови ради Христовой и мукъ пребезмѣр ныхъ,
И яже за мя поднѣлъ страданїй безцѣн ных(ъ).
Его же кровь пластырь мой по слову твомꙋ,
Приложи его ранамъ и стрꙋпꙋ моемꙋ.
Ѡ коль велїя любовь за врага молити,
30 Колми жъ паче вящшая за того страдати!
Ты же Христе Спасе мой совершилъ обоя,
О насъ Отцꙋ моляся не имый покоя.
Страдаль еси весь свой вѣкъ даже и до смерти,
Да и смерти крестныя, и весь сталъ умети.
35 Грѣхи мои ꙗзвъ твоихъ поводъ и причина ... Иса. 53.4
И безмѣстныхъ мерзостей самая пучина.
Собравъ похотей спирꙋ, поднѣхъ на тя брани,
Ѡт ногъ даже до главы задѣхъ тебѣ раны;
По ланитѣ ударахъ, и заплевахъ лице,
40 И копїемъ упорства пронзохъ твое сердце;
Руцѣ, нозѣ ископахъ, вся исчетохъ кости,
Вѣнецъ на главѣ твоей весь моея злости.
Но любяй мя, и себе за мене предавый ... Гал. 2. 20
Помяни мя Г(оспо)ди, за мя пострадавый ... Лук. 23. 42

л. 56: *Стихи надгробныя* которыя говорени в҆ соборной цер҆кви Новосадской при погребенїи возлюбленнаго сина моего Евѳѵмїа Раича почившаго септемв. 30. 1766. года.

Школное к҆ умершемꙋ Привѣтствїе.

Скорбное позорище
Нынѣ изявися,
Егда дрꙋгъ нашъ Евѳѵмїи
Ѡт насъ удалися.
Ѡтиде, ахъ. Ѡтиде
В҆ небесныя школы,
Мꙋдрости началника

Навыкать и воли.
Мы же крайнымъ привѣтомъ
Симъ его цѣлꙋемъ,
Се вꙿ ꙁнаменїе братской
Любви восписꙋемъ.
Почивай ѡ Г(оспо)дѣ
Дрꙋже нашъ толикїй,
Жиꙁнь ти вѣчна да бꙋдеть
Съ аггꙿлскими лики.

Ѿт лица умершагѡ Прощенїе.

Что стоите братїе
ꙁемли мя ѡтдайтее,
Бренное тѣлце мое
Гробчинꙋ предайте.
Но прежде проститися
Съ вами подобаетъ.
День бо, часъ, и минꙋта
Послѣдня настаетъ.
Простите мя школꙿницы
Дрꙋжино иꙁбранна,
И поꙁнайте мя свише
У школꙋ поꙁванна.
Ꙗ ужъ съ вами на ꙁемли
Учится не бꙋдꙋ,
Когда вꙿ Хр(и)стѣ вся виж
И при немъ пребꙋдꙋ.
Прости и Ты Бабꙋша
Сладкїй и любимый,
Прости тоегъ Милана
Прости сердоболный,
Ꙗ не мало оскорбихъ
Дꙋхъ твой препокойный,
Что ѡт обятїй твоихъ
Часокъ нечаянный
Ѿтторжемъ на вѣки
Въ селенїя неба,
Гдѣ станꙋ насыщатся
Аггꙿлскаго хлѣба.
Поꙁнай со симъ Бабꙋша
Что ꙗ Хр(и)стꙋ милшїи.
И не скорби обо нѣ
Но въ всѣмъ бꙋди тишїй.
Вы жъ окрестъ стоящїи
Примѣръ воспримите,
И уꙁкою стеꙁею шествовать начните.

л. 57: *С(вя)щенныя Римскїя Імперїи Графъ Рꙋдолфъ де Коронини Камергеръ и тайный Совѣтникъ, и Кавалеръ Ордена св. Стефана и проч. въ память усопшыя Імператрицы и Кралици Госпожи Марїи Ѳереꙁїи надгробное сїе на Латинскомъ ꙗꙁыкѣ устроилъ, еже ꙁдѣ на славен. преведенно:*

Блаженопочившей Дꙋши
Бл(а)гополꙋчныя Госꙋдарини. Сꙋпрꙋги. Матери.
Марїи Ѳереꙁїи.
Аугꙋстѣ. Імператрици. Хꙋнгарїи. и Богемїи. Кралици.
Которая.
Аще. кромѣ непобѣдимыхъ Кесарей.
Франциска I. Чертога и Скиптра сообщника.
И
Іѡсифа II. всѣхъ сынѡвъ обраꙁца. едина.
Пятнадесятъ всѣкѡ аустрїаческих(ъ) ꙁападныхъ Імператоровъ.
Междꙋ Дѣды и Прадѣды. считиваше своими
Царскимїи обаче благолѣпїи
и хр(и)стїанскими дѣтели добрими.
Пресвѣтлых. Предковъ. Іасность.
высокїя крове. Благородство.
паче и паче превꙁыде.
Праводꙋшна. усть и тѣла. иꙁяществомъ важна.
Лицемъ весела, но скрьмна.
Вꙿ бесѣдѣ благоглаголива. вꙿ очесехъ прїятство ѡсобенное.
Нравы непорочна. страстемъ Повелителница.
Еликѡ прогнѣвается, не скора, толико ублагатися наклонна.
Къ гражданнѡм(ь) м(и)лостива, кꙿ нищимъ, вдовамъ и сыротамъ милосрдна.
Къ с(вя)щеннымъ храмѡмъ и юношества колегїам(ъ) и д(оу)ховным(ъ)собранїямъ щедродателна.
Къ себѣ или по обществꙋ добрѣ ꙁаслꙋженным(ъ) ѡбилнѡ щедра.
Къ самѣ точїю себѣ найпаче щадлива.
Мира и тишини рачителница.
Храмъ їаны, который присно ꙁаключенъ быти желаше,
Не хотящи раꙁвѣ ѡтверꙁе.
Междꙋ свирѣпѣющими бꙋрами Марса, раꙁграбленїями подь,
Ꙁапаленїями весей и паденїи градѡмъ, всегда ѡ чл(овѣ)колюбїи.
Междꙋ кровавими пагꙋбами всегда ѡ Ласковости.
Паметлива.
Междꙋ сꙋмнителними ратей ѡконꙿенми всегда неустрашима.
Постоянствомъ своимъ мꙋжественна.
По полꙋченїи побѣдъ
Киченїя, ненавидѣнїя, и ѡт(ъ)мщенїя чꙋжда.

Вооружeнныя гоняше убω, но падшымъ не поношаше.

Ѡткуду бысть якω

Мужествомъ распири распужаше,

Добродѣтелїю ненависть покаряше.

Правосудїемъ над(ъ) крѣпчайшими сопостати торжествоваше.

Совѣтомъ паче неже орудїемъ погубленная паки себѣ приобрѣташе.

Любовїю паче неже страхомъ прїятыя Народи в҆ должности содержаше.

И многим(ъ) Государствъ прибавленїемъ старинное владѣнїе примножаше.

На послѣдокъ

Къ Б(о)гу, кь отечеству и Религїи, къ хр(и)стїанскому свѣту преизрядно заслужившеся.

Аугусту Сыну Iωсифу второму.

Германωвъ, Хунгарωвъ. Поляковъ, Iталовъ и Белгωвъ. Богемовъ.

Прочимъ же сынамъ Архидукамъ

Петру, Леωполду. Хетрускωвъ

Фердинанду Iнсубрωвъ

Мацимїлїану Колоницевъ, Монастерїицевъ и Мергентхеймцевъ.

Оуправляемыхъ ввѣряющи,

Ввѣренныхъ прилѣжно вручающи.

Безбоязненным(ъ) и постоянным(ъ) духомъ. к҆ безсмертным(ъ), бл(а)женнымъ селенїямъ

Во еже достойную заслугамъ воспрїяти почесть.

Превелїе по себѣ ω себѣ ωставивши желанїе

Ѡтиде.

л. 58: Третих(ъ) календъ Денем(ъ) 29. Ноем(бра) в҆ лѣто общаго численїя. аѱп. жизни. 64. а государствиванїя 41.

л. 72: *Стихи ω побѣдѣ Россωвъ над(ъ) Турками бывшей в҆ лѣто 1770 и 1771.*

Temporibus priscis invite Numine, quod non
Totius Europae potuere Duces
Una potest, facili nunc Numine, gens Russorum,
Una horum illustris Dux Caherina potest.
Duassa ticmit fera porta Getae, terraque marique,
Cur ope tot Regum non est tota ruit.

Славенски.

Что немоглй в҆ древный вѣкъ Европейскии князи
вси, не хотящу Б(о)гу, произвести в҆ дѣло.
Единъ родъ Россωвъ н(ы)нѣ, подающу Б(о)гу,
Можетъ, и Едина ихъ воевода славный
Каѳарина дивная произвести можетъ
Дикая порта Гетωвъ моремъ и землею
Потрясенна трепещетъ: зачто нападетъ
Въ конецъ царей толикихъ помощїю явѣ.

Imperator

D: Roma diu titubans variis erroribus acta
Corruet et Mundi definet esse Caput

Papa

R. Niteris in cassum Petri dubmergere Navem,
fluctuat, et nunquam definet esse ratio.

П(ѣ)нїи

Бодрь ли духъ ωческъ, бодръ будетъ и Сына,
Таже и въ животных(ъ) есть примѣта едина.
Силный силнаго, храбый храбра родитъ,
Ѡт гнѣзда орля голубь не исходитъ.

Записи. л. 73: наслови три латинске и немачке књиге.

л. 75: Кунстъ. Буковаго древа углѣмъ можно щуки дѣлатъ, такъ, что нагрѣвши уголъ тотъ припаленный на подобїе угля молярскаго что хотятъ по стеклу писать, и по тои писаной слѣди стекло тои разоимется.

л. II: R. V. laxat. D. V. Gjv.
D. u Lo
/ 5 Dr Winkler.

Литература. Литературе нема.

102

МСПЦ Грујић 102

КРАТКО РУКОВОДСТВО В ПОЗНАНИЈЕ ЗЕМНО-ВОДНАГО КРУГА

рукопис Јована Рајића, 1762. година

Папир, IV + 94 стр. (изворно пагиниране), 217 × 145 мм, 35 редова на страни. Лист I заштитни књиговезачки као и при крају рукописа иза стране 94. Листови I, 2 и 95 су волантни и оштећени од црвоточина.

Водени знаци. 1) Грб са два орла и штитом унутар знака и иницијалима B-V-T, врло сл. Ајнедер 340 из 1761. године (сл. 139); 2) грб са звездом, исти знак у расположивом филиграналошком материјалу није нађен (сл. 38).

Писмо. Курзивно из средине XVIII века, рускосрпског језика.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Картон у мркожутој боји са орнаментираним хрбатом. Повез је из времена настанка рукописа.

Садржај. л. IV – наслов: *Краткое руководство въ познанїе ζемно-воднагѡ крѹга ѳеѡретическое и практическое, изъ Латїнскихъ и Нѣмецкихъ Аукторовъ на Славенскїй Ꙗζыкъ преложенное для Обѹченїя Юношства славено-сербскагѡ. и Карловачкимъ общенароднимъ школамъ предложенное въ лѣто спасителнагѡ Искѹпленїа 1762.* Чинио І. Раичъ.

стр. 1: Пролегоменонъ ѡ Геѡграфїи воѡбще; стр. 3 – Част I. Поζнанїе ζемли маѳематическое, с таблицама географских дужина и ширина разних градова на стр. 61–65; стр. 66 – Част II. Поζнанїе ζемли фисическое, до стр. 89, иза чега на стр. 90–91 таблица „климата". На стр. 89 поред речи лѣта нынѣ текѹщаго на маргини стоји „1768".

стр. 92–93: додаци о Русији, Криму, Аустрији, Турској и Француској.

Записи. На л. III (спреда): N 1. 854 ½.

Съ латин. преведе(но) 1786 года.

Ζагадка еζопѹ предложенная

Есть храмъ великъ, и въ немъ столпъ, дванадесетъ градѡвъ содержащъ, ѡт коихъ кїйждо тридесяти преградами подпирается, которыя двѣ жены ѡбтекаютъ.

Ѡтгадъ Еζоповъ

Храмъ есть мїръ сей; столпъ годъ; грады м(е)с(е)цы; преградии ихъ дни; день же и нощь двѣ жени вζаимнѣ едина дрѹгои послѣдѹющыя.

Compositum 1786: in Kovily.

Ænigma in molem mundi, cursumque Solis.

Est quidem nobis aedificium grande,

Visitur in quo Spacium peramplum,

Quippe quod in Se duodecim continet domos,

Domuum autem quavis triginta conclavia habet.

Hic fidus aedificii curatot Socratis duabus filliabus suis

Omnes per menses percurit domos, dictim conclavia cuncta.

Et sic integrum perlustrat aedificium in anno.

Тоежъ славенски:

Есть убѡ у насъ ζданїе велико,

Въ коемъ растоянїе ζрится прешироко,

Содержитъ бо в҆ себѣ домѡвъ дванадесятъ,

Домъ же кїиждо тридесятъ прекладѡвъ имѣетъ.

Ζдѣ вѣрныи ζданїя приставникъ в҆ содрожествѣ имѣя

Двѣ дщери своя, свя полїчнѡ протекаетъ домы,

а по деннѡ обходит прѐклади (комнаты)

И такѡ цѣлое въ годъ ѡсматриваетъ ζданїе.

Литература. Вукашиновић 2008, 99.

103

МСПЦ Грујић 103

ЖИТИЈЕ СВЕТОГА САВЕ ОД ТЕОДОСИЈА, ПАКРАЧКИ РУСКОСРПСКИ РУКОПИС

средина XVIII века

Папир, V + 128 л., 208 × 165 мм, 21 ред на страни. Листови од 1 до 115 имају оригиналну фолијацију; л. I–III и 116–128 су празни; л. I и последњи 128 су заштитни листови уз повез. Рукопис је читав.

Водени знаци. Према воденим знацима рукопис се може датирати средином XVIII века (1745/55): 1) лађа са крином уместо контрамарке, врло сл. Београд НБС 64 из 1746. године (сл. 706); 2) две укрштене рибе са крином уместо контрамарке, врло сл. Београд БСП 58 из 1757. године (сл. 838).

Писмо. Штампанога типа; руска редакција са србизмима – ѧ – за „ја"; меша ы и и, акценти по руском изговору.

Орнаментика. На л. V' испред текста житија нацртана је минијатура – графика Светога Саве у епископској „одори" XVIII века и преподобни Симеон у мантији са епитрахиљем схимника и са скиптром и крстом у руци.

На л. 1 на почетку текста нацртана је правоугаона заставица црно-бела, по стилу старих руских штампаних књига, са Светим Савом у овалном медаљону по средини.

На почетку „Предисловија" на л. IV и на почетку текста житија на л. 1 нацртани су иницијали црвеним мастилом.

На крају текста л. 115 је нацртана „канцофка" као две укрштене стабљике са цветовима на крајевима.

Повез. Картонске корице пресвучене су црвеном кожом, са ребрима на хрбату и позлатом. Обе корице су идентично решене – имају уске орнаментиране оквире са крунама у угловима.

Садржај. л. IV: *Предисловїе къ благочестивомѹ читателю.* Древнїи любомѹдрїи людїе, благочестивый читателю, ѡбикоша славныхъ царей и героевъ ζнаменитыхъ образы и дѣиствїѧ на д҆скахъ и прочїихъ статѹахъ иζображати, дабы послѣднїѧ роды

взыраюшe на онѧ, подражали житию, храбрости и мужеству ихъ. Сице и богоносніи о(ть)цы, хотѧще человѣкъ православныхъ возбудити се на б(о)гоугодное житіе, образы, подвизы и труды, посты и молитвы с(вѧ)тыхъ о(ть)цъ ѡписующе, православнѣи цр(ь)кви изоставиша, да послѣдніи роды христіанъ правовѣрныхъ подражаютъ их житію, вѣрѣ, привѣту и бл(а)гочестію, и да бл(а)гоугождающе Б(о)гу постомъ и молитвами, воспріимутъ вѣчнаѧ благаѧ на небеси, ıаже уготова Б(о)гъ любѧщимъ его, итд. Завршава на л. IV' – да здѣ мирное преживи времѧ вѣчнаѧ бл(а)гаѧ получиши.

л. 1: *М(ѣсѧ)ца іануаріа въ .ДІ. д(ь)нь житіе и подвизы еже въ пустыни съ своимъ о(ть)цемъ, и ѡсобъ хожденіѧ, и ѡтчасти чудесъ повѣданіе, иже во С(вѧ)тыхъ О(ть)ца нашего Савви, первагѡ Архіепископа и учителѧ Сербскагѡ, сказанное преподобнымъ Доментіаномъ инокомъ и презвитеромъ монастира Хиландара нарицаемагѡ, списано же Феодосіемъ минихомъ тогожде монастира. Благослови О(ть)че.*

Разума нищетою ѡдержимъ, ѡт убогагѡ дома ума моегѡ ничесоже имый, дабы подобну вашегѡ достоинства предложити трапезу – до л. 115, где свршава са ѥмуже и подобаетъ всѧкаѧ слава, хвала же и величіе. ч(ь)сть и поклоненіе, купно съ О(ть)цемъ и Всес(вѧ)тымъ Д(у)хомъ, нынѣ и присно и во вѣкы вѣкѡв, аминь.

Записи. На л. 128. неспретном руком у XIX веку: Зри листъ 40 о милостыни.

Какѡ поставлѣнъ бистъ Архимандритом лист 48.

Какѡ поставісѧ Архиепископом сербскимъ листь 76.

Какѡ поставлѣнъ во діакона и посвещѣнъ на свещенство въ манастиру Хиландару ... листъ 48.

л. V (празан): штампиља „Бр. 571. Епископска књижница у Пакрацу".

л. I (црвеном оловком): „PAKRAC".

Предња корица изнутра: налепница са сигнатуром „IV.Г.1 – 571".

Литература. Литературе нема.

104

МСПЦ Грујић 104

ДОПУНСКИ ТРЕБНИК АРХИЈЕРЕЈСКИ ИЗ ПЛАШКОГ

трећа четвртина XVIII века

Папир, I + 76 л., 215 × 171 мм, 16 редова на страни. Рукопис има оригиналну фолијацију која иде од л. 7. Свешчице нису означене. Првој свешчици недостају два листа, а четвртој недостају четири.

Водени знаци. Према воденим знацима рукопис је писан у трећој четвртини XVIII века (1755/65): 1) митра, са иницијалима BHAZ-V et VG, и са крином на другом полулисту, врло сл. Београд, МСПЦ Грујић 183 из 1759. године (сл. 685); 2) грб са ловачким рогом и иницијалима I-R-P, грб, сл. Београд МСПЦ 12 из 1765, а иницијали, уз друге знакове, Ајнедер 395 из 1765. и 680 из 1757. године (сл. 112).

Писмо. Писмо је калиграфско, типа руских штампаних књига. Препис са руског предлошка, највероватније руске штампане књиге Кијевског издања XVII века. Наслови и истакнути делови текста, као и иницијали, исписани су црвеним мастилом.

Орнаментика. Прецртана је из руских штампаних издања у црвеном колориту, графичкога типа.

На л. 1 је правоугаона заставица са разгранатом гранчицом на црном фону, с медаљоном у средини и сликом црквеног звона. На л. 7 је правоугаона заставица истога стила са „свевидештим оком" у средишњем медаљону; на л. 9' у истом стилу је нацртана заставица „Агнецом" у средишњем медаљону; на л. 13' је заставица са распећем; на л. 18 заставица у медаљону има свећњак са свећама између два цвета; на л. 26 заставица са „духом светим" и судом са водом између две свеће на столу. На листовима 37, 40, 44, 60 нацртане су заставице са разним композицијама из циклуса великих празника у истом стилу као и већ побројане заставице.

У истом стилу су и канцофке на л. 13, 17', 25', 59, 74, 43 итд.

Иницијали су типични за иницијале штампаних издања, укомпоновани у квадрате, са белим флоралним орнаментом на црвеном фону.

Повез. Картонске корице су у смеђој кожи са позлатом. Обе корице су подједнако компоноване – орнаментирани оквир са розетама у правоугаоном простору и крстастим барокним медаљоном у централном делу.

Садржај. Допунски архијерејски требник.

л. 1: *Чинъ бл(а)г(ос)ловеніѧ кампаны сіесть колокола, или звона.*

л. 7: *М(о)л(и)твы прощалныѧ ѡ кающихсѧ гл(агол)емыѧ ѡт Архіереѧ.*

л. 9': *М(о)л(и)твы над(ъ) гробом(ъ) усопшагѡ гл(агол)емыѧ ѡт Архіереа.*

л. 13': *М(о)л(и)твы иныıа гл(агол)емыıа ѡт Архіереа над(ъ) тѣломъ умершагѡ.*

л. 18: *Подобаеть вѣдати ѡ еже какѡ бывати ѡ оусопшихъ послѣдованїю.*

л. 26: *Послѣдованїе малагѡ ѡс(вѧ)щенїѧ воды.*

л. 37: *Ѡ строенїи великагѡ мνра.*

л. 40: *Послѣдованїе ѡс(вѧ)щенїѧ и совершенїѧ с(вѧ)тагѡ и великагѡ мνра.*

л. 44: *Чинъ и послѣдованїе на ѡс(вѧ)щенїе храма.*

л. 60: *Чинъ бываемыи на ѡснованїи церкви, и потченїи креста.* У тексту на јектеније на л. 73 стоји прошеније: Еще молимсѧ ѡ Преѡс(вѧ)щеннѣйшемъ Архїепископѣ и Митрополїтѣ нашемъ Павлѣ, итд. То може бити само митрополит карловачки Павле Ненадовић, који је заузимао престо између 1749. и 1768. године. Л. 74'–76 – празни.

Записи. На л. I – стара сигнатура: „IV бр. 300". Испод печата: „Библиотека епископије Плашки". Исти је печат још на л. 12, 18, 23, 32, 41, 35.

Рукопис је сигурно постао у доба митрополита Павла Ненадовића, вероватно око 1765. године, како показује датирање на основу водених знакова.

Налепљен лист на унутрашњој страни предње корице: „Одј. 9. Ред 4. Бр. 2. Допуна требнику. Рукопис пакрачког игумана Дионисија Христифоровића 1842 год. нађен у манастиру Пакри". Ова цедуљица више не постоји.

Литература. Литературе нема.

105
МСПЦ Грујић 105
ЧЕТИРИ САСТАВА ТЕОФАНА ПРОКОПОВИЧА ИЗ РУСКОГ ШТАМПАНОГ ИЗДАЊА

1773. година, препис Самуила Гавриловића, манастир Јазак, 1781. година

Папир, V + 147 л., 210 × 172 мм, 27 редова на страни. Празни листови су л. 145–147. Рукопис је врло добро очуван.

Водени знаци. 1) Грб са ловачким рогом и именом J. Heller и Altenberg, врло сл. Београд, МСПЦ Грујић 153 из 1777. године (сл. 97); 2) двоглави орао са именом Lavter Was, исти знак у расположивој филигранолошкој грађи није нађен, датирамо га на основу записа из 1781. године (сл. 756).

Писмо. Калиграфски курзив, препис с руског штампаног издања.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Картон у шареној црномркој кожи са позлатом на хрбату и насловом „Θеофан Прокопович". Повез је из времена настанка рукописа.

Садржај. л. I, наслов: *Феофана Прокоповича Архїеп(и)скопа Великаго Новогорода и великихъ лѹкъ четыре сочиненїя, а именно:*

I. Історїя ѡ начатїи и продолженїи Раздора между Греками и Римлянами ѡ исхожденїи С(вя)тагѡ Д(оу)ха.

II. Православное хр(и)стїанское ѹченїе ѡ хулѣ на С(вя)таго Д(оу)ха.

III. Православное хр(и)стїанское ѹченїе ѡ бл(а)годатном(ъ) чл(о)вѣка грѣшнаго чрезъ Ін(су)са Хр(и)ста ѡправданїи.

IV. И особенное разсѹжденїе ѡ грѣсѣ смертномъ и простителномъ,

выбранныя изъ б(о)гословской его системи, с' Латїнскаго на Росїнскїй ꙗзыкъ преведены Імператорскаго Московскаго ѹниверситета Стѹдентомъ Матвѣемъ Соколовымъ и по ѹказѹ Св(я)тѣйшагѡ правителствѹющагѡ Сѵнода напечатаны въ Москвѣ 1773го.

л. I' – запис: Вновъ съ щанпи преписаная мною Ієромонахомъ Самѹиломъ Гаврїловичемъ Пострижникомъ Общежителнагѡ м(о)настыра С(вя)то-Троичкаго Іазка, лѣта Г(оспо)дня 1781го.

л. II: посвета дела архиепископу Платону (наслов) од стране преводиоца Матвеја Соколова; текст посвете на л. III–III'.

л. IV: Благосклонный Читатель! Книжка сїя есть второй опытъ поснлнаго моего ѹпражненїя въ переводѣ на Россїйскїй ꙗзыкъ итд. – предговор.

л. V' – наслов: *Історїя ѡ началѣ и продолженїи раздора между Греками и Римлянами ѡ исхожденїи С(вя)таго Д(оу)ха сочиненна въ 1714 годѹ.*

л. 1 – Раздоръ ѡ исхожденїи С(вя)тагѡ Д(оу)ха итд.

л. 63: *Краткое православное Хр(и)стїанское ѹченїе ѡ хулѣ на Д(оу)ха С(вя)тагѡ сочиненное въ 1714 годѹ.* Л. 63' – празан; л. 64 – почетак текста.

л. 80': *Краткое православное Хр(и)стїанское ѹченїе ѡ бл(а)годатномъ человѣка грѣшнагѡ чрезъ Інсѹса Хрїста ѡправданїи. Сочиненное в' 1716 годѹ.* На л. 81: Предѹвѣдомленїе, и остали текст.

л. 116: *Феофана Прокоповича Архїепископа Новогородскаго, особливое разсѹжденїе ѡ грѣсѣ смертномъ и простителномъ, выбранныя изъ Б(о)гословской его сѵстеми.* Л. 116' – празан. Л. 117 – ѡ грѣсѣ смертномъ и простителномъ, до л. 144' где завршава са: Конецъ.

Записи. Осим наведеног записа Самуила Гавриловића из 1781. године, других нема.

Литература. Литературе нема.

106

МСПЦ Грујић 106

ПРАЗНИЧНИ МИНЕЈ ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ

прва четвртина XVI века

Папир, I + 405 л., 189 × 130 мм, 20 редова на страни. Недостају прва три листа 1. свешчице; 3. свешчици недостаје један лист. Има укупно 51 свешчицу; 37. свешчица има шест листова. Свешчице су обележаване на почетку и на крају по средини доње маргине. Рукопис је највероватније у време преповезивања сечен по доњој маргини. На тај начин смањен је формат књиге. Основни део текста је читав. Изгубљени крај последње службе додан је на последњим листовима. Каснијем додатку недостаје крај.

Водени знаци. На основу водених знакова рукопис датирамо у прву четвртину XVI века (1510/20): 1) рука са иницијалима А-Р, и цветом одозго, врло сл. Брике 10731 из 1509. године (сл. 854); 2) кардиналски шешир са иницијалом А, врло сл. Брике 3462 из 1521. (сл. 947); 3) змија у кругу, сл. Зонги 1659 из 1491. године и Задар, Hieronimus [Vidolich] II, из 1494. године, идентично МСПЦ 113 из 1514. године (сл. 172). На последњим листовима у додатку, хартија без воденог знака.

Писмо. Полууставно са тенденцијом брзописних елемената и облицима XVI века. Троного т, ѣ са дугачком левом квачицом, ѡ са високом средином, једнострано ч, тропотезно ж са редукованим горњим краком средњег стабла, брзописно д итд. Српска редакција углавном с једним ь, али се у предлозима понекад јавља и надвучени облик који се може сматрати за ъ. Акценти су недоследни.

Орнаментика. Орнаментика је врло скромна. Иницијали су једноставни, геометријски, са наглашеним издуженим стаблима и скромним геометријским украсним детаљима: бобицама где обично почиње тањи део стабла слова. Поједини иницијали су украшени тананим нитима који излазе из доњег дела стабла са листовима и пупољцима. Изведени су на маргини уз саму ивицу текста и заузимају четири до седам редова.

Повез. Даске са извученим уским рубом пресвучене су орнаментираном кожом, с ребрима на хрбату. Првобитни повез највероватније није сачуван. Од повеза из XVIII века сачувана је само задња даска. Повез је оштећен. Предња корица има у централном делу правоугаоног простора велики барокни картуш уоквирен розетама. Спољњи оквир чини широка орнаментирана трака. Орнаменти повеза задње корице подсећају на старији тип повеза – правоугаони простор дијагоналама је подељен на мање површине. На пресецима линија утиснуте су мале розете. Спољњи оквир је као и на предњим корицама.

Садржај. Празнични минеј за целу годину.

л. 1: *М(ѣ)с(е)ца септевра .Н҃. Рождество Прѣс(ве)тїе Вл(ади)чице наше Б(огороди)це и пр(и)сно Д(ѣ)вы Марїе.* На велїцѣи вечерни ст(и)х(и)ры итд. Затим иде: л. 11' – 14. септ. Вьздвиждениıе ч(ь)стнаго и животворещаго кр(ь)ста; л. 25 – 26. септ. Прѣставлıениıе с(ве)т(а)го ап(осто)ла еv(аге)листа Іѡанна Б(о)гослова; л. 41' – 6. окт. с(ве)т(а)го ап(осто)ла Ѳѡми; л. 49' – 18. окт. с(ве)т(а)го ап(осто)ла ї еv(а)г(е)листа Лоукы; л. 58' – 26. окт. С(ве)т(а)го великом(оу)ченика Дїмитрїа; л. 70' – 1. нов. С(ве)тых(ь) и чюдотворць бесребреникь Коз'ми и Дамїана; л. 78 – 3. нов. ѡбновлıенїе храмоу св. Гıеѡргїа еже ıес(ть) положенїе тѣлесе его; л. 81'–82 остављени празни; л. 85 – 13. нов. иже вь с(ве)тыих(ь) ѡ(ть)ца нашего Іѡвана Ꙁлатооустаго архїепископа Костан'тина града; л. 100' – 21. нов. Вьхѡд(ь) прѣс(ве)тыıе Б(огороди)це; л. 112 – 6. дец. Иже вь с(ве)тых(ь) ѡ(ть)ца нашего Николи; л. 124' – 25. дец. Иже по пл(ь)ти Рождьство Г(оспод)а Б(ог)а и Сп(а)са нашего І(со)v(са) Х(рист)а; л. 141 – 1. јан. По пльти ѡбрѣꙁанїе Г(оспод)а нашего І(со)v(са) Х(рист)а; л. 155 – 6. јан. С(ве)тое Б(о)гоıавълıенїıа Г(оспод)а Б(ог)а и Сп(а)са нашего І(со)v(са) Х(рист)а; л. 170 – 14. јан. Памет(ь) иже вь с(ве)тыхь ѡ(ть)ца нашего Сави прьваго архїепископа и оучителıа срьб'скаго; л. 184' – 2. фебр. Срѣтенїе Г(оспод)а нашего І(со)v(са) Х(рист)а; л. 197 – 13. фебр. Памет(ь) иже вь с(ве)тых(ь) ѡ(ть)ца нашего Симеѡна оучителıа срьбскаго новаго мvроточца; л. 211' – 24. фебр. ѡбрѣтенїе ч(ь)стънїе главы с(ве)таго и славнаго пророка и пр(ѣ)дт(е)че и кр(ь)стителıа Іѡан'на; л. 222' – 9. марта С(ве)тых(ь) велїкомоученикь .М҃. иже в' Севасти; л. 233 – 25. марта Бл(а)говѣщнїе прѣс(ве)тыıе Б(огороди)це; л. 259 – Вь с(ве)тоую и великоу Срѣдоу вечерь итд.; л. 271 – Вь с(ве)тою и великоую Соуботоу вечерь; л. 276' – Вь с(ве)тоую и великоую Неделю Пасхы на оутрни; л. 284 – Поученїе: иже вь с(ве)тых(ь) ѡ(ть)ца нашего ар'хїепископа Костан'тина града Іоан'на Ꙁлатоустаго слово оучител'но. Аще кто бл(а)гочьстивь; л. 288' – каснији текст: Ꙗко добла вь моученицехъ стр(а)стотрьпче Георгие сьшадше се данась вьсхвалим ꙁастоу.; л. 289 – 23. априла, с(ве)таго великомоученика Гıеѡргїа; л. 298' – Че(тврьт)кь Вьꙁнесенїа; л. 311' – Сьшьствїе с(ве)таго Д(оу)ха; л. 322' – 24. јуна Рождьство с(ве)таго Іѡан'на Прѣдтече; л. 334 – 29. јуна С(ве)тых(ь) и врьховныхъ ап(осто)ль Петра и Павла; л. 350 – 20. јуна с(ве)т(а)го пророка

Илїє; л. 367 – 6. августа С(ве)тое Прѣωбраженїє Г(оспод)а Б(о-г)а и Сп(а)са нашего І(со)ү(са) Х(рист)а; л. 381 – 15. августа Оүспѣнїє Прѣс(ве)тїє Вл(адичи)це наше Б(огороди)це и пр(и)сно Д(ѣ)вы Марїє; л. 392 – 9. августа Оүсѣченїє главы ч(ь)стнїє с(ве)таго и славнаго прωрока и кр(ь)стителꙗ Іωанна, до л. 404.

л. 404'–405' (заједно са л. 403 додани су, место изгубљених, у XVIII веку): додан је текст службе Михаилу арханђелу, али само стихире „на Господи возвах" до богородичног Кто тебе блажить …, на чему се текст прекида.

Записи. л. 261 (запис писара): покѹсих(ь) писати.

л. 278–281' поред текста јутрење на Ускрс руком XVIII века додани су „возгласи" на јектенијама.

л. I, у XVIII в. исписан је текст грчке херувике: Гръчка єхрѹвика (!). Ита и хрѹвицъ итд.

Испод тога је додано оловком: „Бошковић Никола Ogulin (?) 1855".

На л. 1 и 238 је печат „Патриаршиска библиотека у Карловцима".

Литература.

Богдановић 1982, 67.

107

МСПЦ Грујић 107

ЧАСОСЛОВ (НАУСТИЦА) ИЗ РЕМЕТЕ

XVII век, са додатком са почетка XVIII века

Папир, I + 146 л., 199 × 140 мм, са различитим бројем редова, зависно од писарских руку: 13, 19, 20–22, 23–24. Рукопис је у време преповезивања почетком XVIII века састављен од неколико засебних одломака писаних у XVII веку. Први део од л. 1 до л. 8; други део од л. 9 до л. 14 и од л. 72 до 129'; свешчице у овом делу писар обележава на почетку десног и на крају левог угла доње маргине. Први лист 8. свешчице је л. 128, а иза л. 129 треба да иду л. 9–14'; ово премештање је највероватније извршено приликом преповезивања рукописа у XVIII веку. Трећи део је од л. 17 до 21; четврти л. 21' до 22; пети део л. 23 до 45', 57 до 71'; шести део л. 46 до 47; седми део л. 130 до 131 и 132 до 144. Недостаје неколико листова испред л. 23; иза л. 71 такође неколико листова недостаје; последњи је л. 145, а иза њега недостаје два до три листа.

Водени знаци. Рукопис се састоји од различитих хартија, које се и временски разликују, али све хартије припадају XVII веку, сем листова додатих приликом преповезивања, који су са почетка XVIII века. Прва хартија (л. 23–45, 57–71): 1) три полумесеца и контрамарка B-V, сл. Београд, МСПЦ Грујић 92 из 1642. године и Београд, МСПЦ Грујић 87 из 1640/50. године (сл. 782); друга хартија (л. 9–14 и 72–129) је из периода око 1650. године: 2) котва у кругу са тролистом и контрамарком I-S, врло сл. Мошин 2206 око 1650. (сл. 439); 3) исти знак али у комбинацији са три полумесеца, публиковао Мошин 2207 око 1650. (сл. 440); 4) круна са звездом и полумесецом и контрамарком G-з-3, сл. Београд, УБ 31 из 1652. године (сл. 599). Трећа хартија (л. 132–144) је из периода око 1660. године: 5) круна са звездом и полумесецом и контрамарком V-I, сл. Николајев 220 и 221 из 1659. (сл. 622). Четврта хартија (л. 46–56) је из 1660/70. године: 6) круна са звездом и полумесецом и контрамарком C-V, сл. Београд МСПЦ Грујић 55 из 1666. (сл. 592). Истом времену припадају и делови (л. 17–22 и 130–131) на којима се налази само: 7) контрамарка C-V, која може да иде уз круну, сл. Београд МСПЦ Грујић 55 из 1666. године, или уз три полумесеца, врло сл. Београд МСПЦ Грујић 59 III из 1660/70. (сл. 189). Пета хартија (л. 1–8) је из 1675/80. године: 8) круна са звездом и полумесецом са контрамарком V-G, и у комбинацији са три полумесеца, сл. Николајев 249 из 1673. и Београд МСПЦ Грујић 115 из 1680. године (сл. 651). Листови при повезу (л. I–II и 145–146) као и додати листови 15 и 16 су са почетка XVIII века: 9) орао са владарским инсигнијама, сл. Београд МСПЦ 44 са почетка XVIII века (сл. 750); 10) грб и контрамарка A-Z, сл. Задар Сплит А. 313 из 1695/96. године (сл. 166).

Писмо. Рукопис је писало 9 писара и то: први писар пише од л. 1 до 8. У питању је врло леп крупни полуустав са наглашеним угластим линијама, тањим и дебљим, писан црним мастилом и тањим пером, српске језичке редакције с акцентима и спиритусима, употребом ъ ређе него што је у другим деловима књиге. Други писар пише од л. 9 до 14' и од л. 72 до 129'. Писмо је врло леп калиграфски полуустав писан црним мастилом и средње дебљине пера, српске језичке редакције с акцентима и спиритусима, са ъ у предлозима и већином у средини речи. Идентификацијом дуктуса и палеографском анализом текста установила сам да је писар рукописа хиландарски писар Пахомије (себе је у другим рукописима звао Худи). Трећи писар појављује се од л. 17 до 21. Писмо је крупни полуустав оштрих и наглашених линија са

карактеристичним исписивањем слова: д, ꙁ, ω, ч као четворка, ж тропотезно, развучено. Српске језичке редакције с акцентима и спиритусима, писан црним мастилом и дебљим пером. Пети писар пише текст л. 23 до 45', 57 до 71', писмо врло крупни калиграфски полуустав са наглашеним стаблима за слово ѣ, старији тип за слово ч као виљушка, са врло оштром петљом код слова а, ꙋ има наглашени полулучни средњи део који иде испод линије. Српске језичке редакције, с акцентима, али недоследно; са ъ у средини речи и у предлозима; ови облици су карактеристични и подсећају на молдавске рукописе. Шести писар пише од л. 46 до 47' (првих 17 редова). Писмо је полууставно, вертикалних линија, са доста немарних потеза; слова иду лево и десно, са оштрим и наглашеним линијама код слова: ꙁ, к, а, српске језичке редакције. Писано је дебљим пером и црним мастилом. Седми писар је исписао текст од л. 47' (задњих 6 редова) до 56'. Писмо је средњи полуустав са јако наглашеним закошеним и угластим линијама и стаблима код слова: д, ц. Писан је црним мастилом и дебљим пером, српске језичке редакције, са акцентима, ъ у предлозима. Осми писар појављује се само на л. 130–131'. Писмо је врло леп средњи, исписани полуустав са брзописним елементима, писан бледим мастилом и тањим пером. Девети писар пише л. 132–144'. Писмо је врло леп средњи полуустав писан црним мастилом и пером средње дебљине, српске језичке редакције, са акцентима, ъ у предлозима и сложеницама.

Орнаментика. У делу који пише други писар, Пахомије, појављује се неколико заставица и иницијала геометријско-биљног стила. На л. 9 је нацртана заставица компонована од двочланог преплета који обликује дуплу плетеницу. Спољње ивице су разуђене у листове и пупољке, што даје рељефност заставице. Цртана је сепијом и дебљим пером. Преплет је небојен, а међупростори су обојени бледозеленом, плавом, црвеном и окержутом бојом. Боје су нежне и интензивне. У истом стилу и колориту изведени су иницијали на листовима: 9, 72, 77', 83', 89, 94', 99, 115'. Посебно је занимљив и интересантан плетени иницијал са тератолошким детаљима на л. 94'. Остали иницијали су црвени, геометријског стила, са скромним украсним детаљима. Нацртани су и црвени иницијали са нешто богатијим украсним детаљима, али их је мало. Заставица на л. 99' Худог Пахомија је скоро идентична са заставицом број 75 рукописа исте збирке, на л. 1, који сам такође атрибуирала Худом Пахомију.

У осталим деловима, које исписују други писари, врло је мало иницијала и украсне ораментике.

Повез. Танке даске са закошеним рубовима према унутрашњим странама и ребрима на хрбату пресвучене су тамномрком орнаментираном кожом. Сачувани су трагови металних копчи које су затварале рукопис. Капитална врпца је у црвено-зеленој боји. Кожа повеза местимично је оштећена и изгребана. Предња корица има у централној правоугаоној површини велики картуш са иконографском сценом Силазак Светога духа на апостоле, која је слабо видљива. У угловима правоугаоника су барокни цветни мотиви. Концентрични орнаментирани оквири затварају правоугаону површину.

Задња корица је подељена линијама на више геометријских површина. Украсни елементи су стилизовани биљни барокни мотиви који се понављају дужином трака. Према запису на л. 145', рукопис су повезали Георгије и Василије за храм Св. Димитрија у Ремети, 1721. године.

Садржај. Часослов (наустица).

л. 1: *Начело вечерни*. После псалма 103 долазе 140, 141, 129, 116, 148, 149; затим Канѡнь вьскр(ь)снь пѣваемї глас а҃. Въскресенїа д(ь)нь итд. – пасхални канон (крај је дописан другом руком), на којем се текст вечерње завршава. На крају је касније додато: Саветъ превечни ѡткриватъ Гаврилъ (запис XIX века).

л. 9: *Ч(ь)стныи параклисъ Прѣс(ве)тѣи Б(огороди)ци*, до л. 14'. Л. 15–16 уметнути су приликом преповезивања, остали су празни.

л. 16: Чин освештенија воды, без почетка – Кто притѣкае въ храм(ь) твои Б(огороди)це итд. до л. 22.

л. 23: Полуноштница, без почетка – ... Не ѡтрини мене ѡт ꙁаповѣден твоих(ь) – Катизма XVII, Пс. 118, 10. На л. 45' текст прекида на молитви Ненавидещїих(ь) и обидещих(ь) – дароуи іаже въ сп(а)сенїю проше; на л. 46 идући одломак наставља – (ни)ѥ и живот(ь) вечны. При крају странице почиње: *Дроугаа полоуноштница пѣваемаа въ сѫботы*; л. 52 – *Канѡнь с(ве)т(о)моу архагг(е)лоу Гроꙁномоу воеводѣ, ѡт Б(о)га посланномоу чл(овѣ)кѡм(ь), по въсе д(оу)ше чл(овѣ)чьскые, д(оу)шоу въꙁети къ Б(ог)оу, а тѣло ѡтдати ꙁемли. Ты же чл(овѣ)че не ꙁабывай часа съмрьтнаго, пой же по въсе д(ь)ни канѡн(ь) съй*, до л. 56.

л. 57 (рука трећег одломка): *Начело оутрънници*. Прекида на „Славословију" на л. 71' – Ты едннь Г(оспод)ь ...

л. 72 (рука другог одломка): *Начело пръваго часа*; л. 75 – Междучасие; л. 77' – трећи час; л. 81 – Междучасие; л. 83' – шести час; л. 86' – Междучасие; л. 89 – девети

час; л. 92 – Междучасие; л. 94' – Начело тупікому(ь) еже е(сть) обѣдница.

л. 99': *Начело павечерници великой*, до л. 115.

л. 115': *Акафисть Прѣс(ве)тѣй Б(огороди)цы с(ве)тых(ь).*

л. 130: *М(о)л(итва) къ Г(оспод)у.* Вл(а)д(и)ко Г(оспод)и многом(и)л(о)стиве; затим 3 молитве Богородици.

л. 132: *Пѣснь Моусеова въ исходѣ а̃.* Странно погроужен фараона Моуси гл(агол)ет(ь) итд. до л. 144, где се текст прекида на деветој песми Богородице – помѣнути м(и)л(о)сть якоже гл(аго)...

Записи. л. II': Држава твоя и твое есть ц(а)рство.

л. 1'–10', по маргини: Сїа книга – монастира – Ремете – с(ве)таго – велико – мученика –мироточиваго – Х(ри)стова – дивънаго – Димитрїа.

л. 15': На 1755 лѣто. Прими сїю книгу Теофилакть, Азъ Іерей Иоаннъ, от о(ть)ца Иоаннкїа на прочитанїе. Егда же они сонзволять, да прїимуть ю яко свою якоже и есть ихъ Октом(вра) 2го. Въ монас(тиру) Ремети.

л. 145': † Сїю с(ве)тую книгоу зовом(ь) Наустица, оправише сава (?) Георгїе и Васїлїе свонм(ъ) рукодѣлїемъ, на службу с(ве)тому велику мученику Димитрїю Ремета зовому, себи за споминанїе м(о)л(и)твен'но на а҃ѱка҃. оу монастиру Ремети, при игумену кур Методїю иеромонаху авг(уста) .д҃. (4. VIII 1721. г.)

Испод тога, поновљено другом руком: Сїю с(ве)тую книгу зовому наустица оправише на а҃ѱка҃ Георгие и Василие.

Задња корица: Вастах(ь) і еще есамь с тобою аще изкїеши грѣшники (из Псалтира).

На л. II спреда оловком: „Наустица, XVII в.".

Литература. Богдановић 1982, 123; Васиљев 2018, 153–169.

108

МСПЦ Грујић 108

ПСАЛТИР С ПОСЛЕДОВАЊЕМ, ИЗ ЛЕПАВИНЕ

1609/10. година

Папир, I + 453 л., 202 × 140 мм, 22 реда на страни. Књига је састављена од два засебна рукописа који имају и своје оригинално и засебно обележавање свешчица. Писар првог дела рукописа, л. 2–134, свешчице обележава само на почетку, у десном доњем углу, скоро при дну, испод текста. Други део рукописа л. 139–452, писар свешчице обележава на почетку и на крају, по средини доње маргине, испод текста. Обележавање свешчице почиње од л. 186, који је први лист прве свешчице. Свешчице иду континуирано, од прве до осамнаесте. На л. 330 је 20. свешчица, овај лист је волантан; после л. 417 недостаје један лист; 31. свешчица има само шест листова. После л. 422' иде 35. свешчица, која је обележена црвеним мастилом, а затим долази 32. свешчица; 34. свешчица има шест листова. Највероватније да је приликом преповезивања рукописа дошло до померања свешчица. Недостаје 19. свешчица, после 18. иде 20. свешчица.

Водени знаци. Основни део рукописа састоји се од две различите хартије, које су према воденим знацима из истог времена, из прве четвртине XVII века, односно из 1609/10. године, којом започињу пасхалне таблице.

Прва хартија (л. 2–136) има следећи водени знак: 1) две варијанте круне, само са полумесецом и контрамарком F-G, врло сл. Београд, МСПЦ 127 и Нови Сад, БМС РР-I-15, из прве четвртине XVII века (сл. 529–530). Друга хартија (л. 139–453) је са следећим знацима: 2) котва у кругу са тролистом и иницијали X-X, испод знака и контрамарка b-V, публиковао Мошин 2121 из 1609/10. године (сл. 421); 3) исти знак и контрамарка Z-3 (слова једно изнад другог), публиковао Мошин 2221 из 1609/10. године (сл. 642); 4) исти знак и иницијали A-P, испод знака, и контрамарка Z-3 (слова једно изнад другог), публиковао Мошин 2024 из 1610/20. године (сл. 420).

Листови 1, 137 и 138 се разликују по структури од поменутих хартија и вероватно су накнадно убачени. На л. 1 постоји фрагмент котве у кругу, можда двострука котва са звездом, тип Мошин 972 из 1600. године или са двоструким крацима, сама у доњем делу и тролистом изнад круга, типа Мошин 1496 из 1600/10. године. Листови 137 и 138 немају водени знак.

Хартија при повезу има следећи водени знак: 6) једноглави орао са мачем. Потпуно исти знак није пронађен у расположивој филигранолошкој грађи; вероватно је из времена преповезивања рукописа с краја XVII или почетка XVIII века (сл. 749).

Писмо. Рукопис је писало пет писара, и то: први писар пише л. 2–134 Писмо је врло леп исписани средњи полуустав, српске језичке редакције с траговима ресавског правописа, с акцентима и спиритусима. Други писар пише л. 139–452 и то је основни део рукописа. Писмо је средњи развучени полуустав са брзописним елементима, писан дебљим пером и тамнијом сепијом, српске језичке редакције. Трећи

писар исписује текст л. 134'–136'. Писмо је средњи полуустав, неуједначен, са брзописним елементима за слова: в, д, широко є, веома развучено, очно ѻ. На л. 135 писар овога дела рукописа оставио је запис после трећег реда текста: Погрешихь ѡскѹденїемъ оума и хартие. Запис је исписан брзописом. Писмо је писано црним мастилом и дебљим пером, линије су згуснуте. У питању је српска језичка редакција с употребом ъ у предлозима и сложеницама. Четврти писар пише л. 137–138'. Писмо је средњи развучени полуустав и доста је немаран. Писан је са брзописним елементима, црним мастилом и дебљим пером, српске језичке редакције. Пети писар пише л. 1–1'. Писмо је средњи полуустав са брзописним елементима, згуснутих редова и слова, писан је дебљим пером и црним мастилом, српске језичке редакције.

Орнаментика. На почетку л. 2 и 4 остављен је празан простор изнад наслова, највероватније да се касније нацрта заставица. У овом делу, где пише први писар, иницијали су компоновани од двочланог стилизованог преплета, који формирајући иницијал обликује решетке, петље, чворове, а стабла код слова Б завршавају се у горњем делу листовима и стилизованим цветићима. Цртеж је изведен тањим пером и цинобером. Иницијали су укомпоновани у блоковну површину текста и заузимају простор од три до четири реда текста. Често на крају текста овај писар црта у облику крста петље као завршнице – маргиналне украсе.

Појављују се и иницијали геометријскога стила – стабла имају равне и једнаке површине. Изведени су цинобером уз саму ивицу блоковне површине и заузимају простор величине до три реда текста. У овом делу рукописа појављују се иницијали у плавом колориту.

У делу другог писара (л. 139–452) нацртане су две заставице, на л. 186 и 270.

На л. 186 нацртана је правоугаона заставица (96 × 19 мм) геометријског стила, компонована од једноструког преплета који обликује решетке (вишеструке плетенице). Заставица је дата само у цртежу који је врло прецизно изведен тамнијом сепијом и дебљим пером.

Скоро идентична заставица је и на л. 270 (94 × 17 мм). Овде је цртеж нешто грубљи. Испод заставице је наслов у црвеној, плавој и жућкастозеленој боји; боје су густе. На л. 233' наслов се појављује у истом стилу и колориту.

Повез. Танке даске са жлебовима по рубовима пресвучене су мркосивом кожом, с ребрима на хрбату. Капитална врпца је у сивој боји, сачувани су трагови отпалих копчи. Предња корица у средишњем делу има октогонални медаљон са композицијом која је слабо препознатљива.

Задња корица има правоугаону површину подељену дијагоналама и хоризонталама на мање геометријске површине. Цветни мотиви појављују се у угловима и у пољима између линија. Повез је највероватније с краја XVII века.

Садржај. Псалтир с последовањем.

л. 1: *Ко(н)дакы въскр(ь)сны, нхже гл(агол)ем(ь) егда не имат(ь) ко(н)д(ак) с(ве)ты вь синаѯарн.*

л. 2: Сице начинаем ѱалтир. Аще ест(ь) иереи, гл(агол)ет ...

л. 4: *Д(а)в(н)да пророка и ц(а)ра пѣснь каѳїсма .а҃.*, итд. Псалми с молитвама иза сваке катизме, до л. 122'. Л. 123 – Сь ѱалом ѡсобь писань есть Д(а)в(н)дь и вьнѣ числа р҃н ѱалмовь, егда единь брасе сь Голїаѳом.

л. 123': *Пѣснь Мωѵсеова ωт исхода*, итд. до л. 134, где завршава с црвеним записом, писаним грчким словима – † Кωн(ць) ѱалтир прїет съ м(о)л(н)твы и пѣсньми.

л. 134': *М(о)л(н)тва сь оумиленїем кь прѣсветеи Б(огоро)дн)ци, творѣнїе Димитрїа Ка(н)такѹзина.* Въсѣхь ц(а)ра и Б(о)га м(а)ти ...; л. 138' завршетак: Кь высоте въса прѣвасходещїои.

л. 139: *Слоужба акаѳистѹ прѣсветїе Б(огородн)це.*

л. 153: *Вь неделю акаѳїстъ Живоносномѹ Гробѹ и вьскр(ь)сенїю Г(оспод)а нашего І(соу)у(са) Х(рнст)а.*

л. 165': *Слоужба кь Г(оспод)ѹ нашемѹ І(со)у(соу) Х(рнст)оу* (Стихире и канон Исусу Сладчајшему).

л. 170: *Правїлω вьнегда слоуїїт се комѹ нскоусити се вь снѣ.*

л. 175': *Пωдωбаеть вѣдети како начети инокѹ правило вь келїи свои*; л. 179 – Сїе повелѣ агг(е)ль Великомѹ Пахомїю прѣдавати инокωм(ь) правїло вь келїахь; л. 179' – Вѣдомо да ес(ть) како обрѣтох(ь) типикь вь С(ве)тѣи Горѣ, тоже и вь Іер(оу)с(а)л'ме; прекида на крају исте стране речима – Аще ли волиши ...

л. 180–184: Пасхалне таблице; на л. 181'–182 – пасхалија од 7118. до 7157. год. (1610–1642). Л. 184'–185' – празни.

л. 186 (други део књиге): *Последованїе събранїе вьселѣт'наго, начан'ше ωт м(ѣ)с(е)ца сеп'тем'врїа до м(ѣ)с(е)ца ав'гоуста, прѣмее тропаре же, и кон'даке праздникωм(ь) и нарочитїим(ь) с(ве)тїим(ь).* У месецослову:

л. 201: 14. окт. Пр(ѣ)подобные м(а)т(е)ре наше Пѣт'кы, с тропаром и кондаком;

л. 202': 19. окт. Пр(ѣ)подобнаго ѡ(ть)ца нашего Іѡанна Рил'скаго, тропар и кондак;

л. 203: 21. окт. Прѣнесеніе мощемь с(ве)таго Иларіѡна епископа Мегленскаго, тропар и кондак;

л. 205: 28. окт. Иже вь с(ве)тыих(ь) ѡ(ть)ца нашего Арсеніа архіеп(и)ск(о)па Срьб'скаго, тропар и кондак;

л. 209': 11. нов. Паметь с(ве)таго слав'наго великомоученика иже вь ц(а)рех Стефана иже вь Дечах(ь), тропар и кондак;

л. 229': 14. јан. Иже вь с(ве)тыих(ь) ѡ(ть)ца нашего Савы прьваго архіепископа срьб'скаго, тропар и кондак;

л. 238: 13. фебр. Паметь прѣподобнаго ѡ(ть)ца нашего Сумеѡна Срьбьскаго новаго мvроточ'ца, тропар и кондак;

л. 238': 14. фебр. С(ве)таго Кvріла Философа и оучителıа словен'скаго, тропар и кондак;

л. 253': 15. јуна С(ве)таго и великаго кнеза и моученика Лазара иже вь Раваници, тропар и кондак;

л. 261': 26. јула Прѣнесеніе мощемь прѣпѡдѡбные м(а)т(е)ре наше Пет'кы, служба 14. окт.

л. 269', на крају месецослова, запис црвеним: Кѡн'нць пріеть ві. м(ѣ)с(е)цословіе.

л. 270: *Начело с(ве)таго и великаго поста*, итд.; л. 280 – Вь с(ве)тоую и велікоую Соуботꙋ вечерь; л. 281' – Вь С(ве)тоую и велікоу неделю Пасхы на оутр'ньι, итд.

л. 291: *Тропари вьскрес(ь)ньι (!) и б(о)городич'ньι и vпакои и ко(н)д(а)ци.*

л. 295: *Тропари и богородічни и кѡ(н)дакьι прѣз неделю.*

л. 297': *Аще ли ест(ь) пость поемь ал'ліvгіа на глась.*

л. 300': *Б(о)городіч'ньι ѡсмьιмь гл(а)сѡмь пѣваемьι на Б(ог)ь Г(оспод)ь сь тропарем с(ве)томоу.*

л. 304: Часослов – Час(ь) .а͠.; л. 305 – Междоучасіе; л. 307' – час трећи; л. 308 – Междоучасіе; л. 310' – час шести; л. 311' – Междоучасіе; л. 313' – час девети; л. 314' – Междоучасіе; л. 316 – Начело обѣд'ници.

л. 318: *Начело павечерници постнеи*, до л. 328'. Л. 329 – празан.

л. 330: *Вь Соуботоу вечерь на Г(оспод)и вьзвах(ь) стихири вьскр(ь)сньи* ... глась .ѕ͠. – васкрсна служба с еванђељем на јутрењи, и с апостолом и еванђељем на литургији; л. 349' – Вь неделю вечерь, глас шести; л. 360' – Вь пон(е)делникъ в(е)черь, глас шести; л. 386 – Въ ср(ѣ)дѣ, глас шести; л. 397 – Вь че(тврта)к в(е)черь, глас шести; л. 410' – Вь пѣ(та)к в(е)чрь, глас шести; до л. 422'.

л. 423: *Слоужба ѡс(ве)щенію воде.*

л. 431: *Последованіе еже кь б(о)жеств'номꙋ причещенію*, до л. 425.

Записи. Осим наведених на крају псалтира и месецослова:

л. I': Сиıа книга гл(агол)ѣми ѱалтиръ монастира Лепивина храмъ.

л. 4: Лето ⷩхпѕ (1686. г.).

л. 4'–5, по доњој маргини запис брисани, у којем се види: лето ⷥхп̃ѳ 1680 Сіе лето приде на Бꙋдим(ь).

л. 5'–6 по маргини: Сїь ѱалтирь манастира Лепевински.

л. 135, црвеним мастилом после трећег реда писарев запис: Погрешихъ ѡскꙋденіемь оума и хартие.

Предња корица: ⷩѱкд лето. С. погоди се слꙋга никола месе[ца] иꙋниа данъ ӏ҃е и ми мꙋ ѡбећаемъ ӏ҃г ран ... (нејасно).

л. I: Слава ѡцꙋ ...

Сня кннга глаголеми псалтиръ монастира Лепивина храма с(ве)то введенскога и тко ... кто и себи ѡтнималъ да мꙋ е с(ве)та Б(огороди)ца на страшномъ сꙋдꙋ оле.

Сїя книга монастира Лепавние. Викентие ...

л. 453 (само горња половица): Аще коме кровь течеть изъ носа, сиıа слова напиши на хартию и положи на главꙋ емꙋ: п и ѳ ч с итд.

Ѿт весна пса пиши на киселꙋ лебꙋ и подаи изıасти а г о ѳ ї и т.

Задња корица, латиницом: Mihail banihka penata metacs literas diahki pisal enomalo.

Два остатка од воштаног црвеног печата.

Литература. Богдановић 1982, 95; Суботин-Голубовић 1999, 218.

109
МСПЦ Грујић 109
ТУМАЧЕЊА ЛИТУРГИЈЕ ОД ЈОВАНА ЈЕРЕЈА НАТАНАИЛА
крај XVIII – почетак XIX века

Папир, 206 л., 202 × 162 мм, различити број редова, на почетку 19 до 20, према крају 16. Листови од 1 до 10 су оштећени у горњем десном углу. Празни листови су: 115'–116, 159', 160, 184', 185. и од л. 205 до 206.

Водени знаци. Људска фигура – светац са нимбом и граном у руци и иницијали Т-А. Сасвим исти знак није нађен, сличан тип Ајнедер 819 из 1799. године и 1813 из 1804. (сл. 938).

Писмо. Курзив с краја XVIII века, препис са руског предлошка.

Орнаментика. На л. 41 на крају текста нацртана је стилизована грана са цветовима, пупољцима и листовима. Цртеж је изведен врло прецизно,

тамном сепијом, исто мастило као и у тексту. Трака је стилизована и зналачки урађена са пуно знања и лепоте.

На л. 99 на крају текста нацртан је маргинални украс – велика стилизована грана са цветом, пупољцима и листовима. Цртеж изведен прецизно танким пером и тамном густом сепијом. Писац овога рукописа је добар калиграф и цртач. Цвет је урађен са пуно уметничке вредности и знања, у истом стилу као и на л. 41.

На л. 142, на крају листа, нацртана је часна трпеза, а по средини плоче са предње стране трпезе је печат са представом два анђела која између себе држе велики путир. Изнад њихових глава је по једно слово і и ю. Основа је црна, а анђели, путир, цвеће и ловоров венац, који их окружује, су бели. Цела композиција је окружена текстом, односно именима.

На л. 175', на крају текста, нацртан је маргинални украс – стилизована грана са великим осмолисним цветом и листовима. У истом стилу као и претходне.

Повез. Повеза нема, рукопис се чува у картонској кутији.

Садржај.

л. 1: Ѿт(ъ) Іωана Іереа Натанаила собраное. Ꙁдѣ дадеся видѣти како ꙟнози Хр(и)стїяне приходятъ в церковъ.

л. 2: Ꙁри ꙗкоже с(вя)тая и с(вя)щеная трапеꙁа приемлется итд.

л. 2': Ѡ цр҃кви вопросъ: Что есть цр҃ковъ. Ѿвѣтъ: цр҃ковъ естъ храмъ б(о)жїи.

л. 13: Ѡ стояни во храмѣ како должни сѹтъ стояти христїани.

л. 13': Ѡ монашеском схимѣ, и друга објашњења монашке одежде.

л. 23: Паїсїя патрїарха Костантинополскагω новагω Рима. Посланїе ко Никонѹ, патрїархѹ московскомѹ иꙁвѣщене таинства б(о)жественїя лїтѹргїи.

л. 38': Что ꙗвляетъ астерїскъ, с(ве)ти покрови и воꙁдѹхъ.

л. 41': Ѡ частицах(ъ) приношаемих(ъ) в' предложенїи ω с(ве)тих(ъ), и всѣх(ъ) благочестивихъ.

л. 44': Ѡ б(о)жественомъ причωщени ꙗкω не подобает(ъ) с(ве)щеникѹ причащатися ωтъ частицѹ, ниже самомѹ, ниже иногω кого причащати раꙁвѣ ωт(ъ) вл(а)д(и)чнягω тѣла токмо.

л. 48: 2. Вопрошенїе: Ѡ времени лїтѹрги …

л. 92: Ѡ чинѣ с(ве)щенства.

л. 96: Ѡ с(ве)томъ крещенїи.

л. 99': Толкованїе Притчеи – вопроси и ответи.

л. 110': Что естъ вѣра.

л. 117: Ѿтъ коегω времене начашася с(вя)тїя икони.

л. 126: Бывало ли когда во Єvреехъ братобритїе.

л. 132: Повестъ ω древѣ крестнѣмъ.

л. 143: Такожде в' видѣнїяхъ и ωткровенїяхъ бывшихъ с(ве)тихъ пра-оцевъ и Пророковъ.

л. 154': Ѡ жити Ієренскомъ.

л. 158: Ѿт(ъ) б(о)жественныхъ писанїяхъ все с(ве)щеное писанїе раꙁдѣляется на два ꙁавѣта сирѣчъ на веткїи и новии.

л. 167: Скаꙁанїе с(ве)таго Єпифанїя Єпископа Кvпарскагω ω двѹнадесяти с(ве)тихъ Ап(о)с(то)лов(ь) гдѣ киждо ихъ проповѣда и како скончася и с(ве)тая ихъ тѣлеса гдѣ положена сѹтъ.

л. 172: *Любими читателю приниями ꙁдѣ и виждъ.* ꙗко сими насъ наѹчаютъ Б(о)годѹхновенїа писанїа вектагω и новаго ꙁавѣта итд.

л. 176: Ꙁдѣ дадеся видѣти ω їстори Єv(анге)лском и притчахъ.

л. 182: Ѡ ꙁаповѣдехъ Хр(и)стовихъ сїя сѹтъ итд. Л. 184'–185 – празни.

л. 187': Третїе иꙁявленїе какω толкѹются та ꙗже требѹютъ толкованїя итд.

л. 199': Пѣтое иꙁявленїе почесомѹ поꙁнавается во Єв(анг)ели самое дѣло и почесомѹ поꙁнавается притча.

Записи. л. 206': запис на латинском.

Литература. Литературе нема.

110

МСПЦ Грујић 110

ДИМИТРИЈЕ РАДИЋ, „ИСТОРИЈА СРПСКОГ НАРОДА И УГАРСКИХ КРАЉЕВА"

I и II део, 1870. година (делови III и IV су под бројевима 79–80 ове збирке)

Папир, I + 214 стр. – прва свеска; од стране 182 почиње друга свеска, 202 × 165 мм, 18–17 редова на страни.

Водени знаци. Налази се на задњем коричном листу: велики грб са именом Papirgyaer; овде се види само пола грба.

Писмо. Врло леп исписани курзив XIX века.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Обе свеске су повезане у картон облепљен плавим папиром с плетеним хрбатом.

Садржај. л. I: *Историја србског народа и угарских кралѣва, написао Димитрија Радић у Рац-Мечки. 1870.*

Част I.

стр. 1: *Најглавнији догађаји из повестнице Аустријских народа.* § 1. Преглед народа који су у старо време у овим пределима живели.

стр. 5: § 2. О Хунима.

стр. 9: § 3. О славенским народима.

стр. 15: § 4. О сеоби Србаља.

стр. 19: § 5. О народима садашњега Аустријског царства за времена Карла Великог.

стр. 28: § 6. О доласку Мађара.

стр. 33: § 7. О Србима до једанајстог века. Стр. 54: Краљеви пре Немања.

стр. 75: § 8. Потомци краља Стевана на Угарском престолу.

стр. 81: § 9. Срби под владом Неманића. Стр. 87 – Стеван II Првовенчани краль.

стр. 91: § 11. Свети Сава.

стр. 96: § 12. Краљ Радослав.

стр. 98: § 13. Краљ Владислав.

стр. 100: § 14. Долазак Татара.

стр. 103: § 15. Краљ Урош V.

стр. 106: § 16. Краљ Драгутин.

стр. 108: § 17. Краљ Милутин.

стр. 114: § 18. Кратки преглед догађаја у земљама аустријског царства на свршетку 13. и у почетку 14. столећа.

стр. 120: § 19. Србски краљ Стеван Дечански.

стр. 125: § 20. Велики Лудвиг краљ Угарски.

стр. 126: § 21. Стеван Душан силни први цар Србски.

стр. 135: § Цар Урош.

стр. 139: § 23. Краљ Вукашин.

стр. 143: § 24. Кнез Лазар.

стр. 151: § 25. Сигисмунд чешки и угарски краљ и цар немачки. На л. 162бис – „Разне приметбе", ситним рукописом.

стр. 167: § 26. Високи Стеван Лазаревић Деспот србски.

стр. 172: § 27. Албрехт краљ угарски и цар Аустријски.

стр. 173: § 28. Ђурађ I. Бранковић Деспот србски.

стр. 189: § 29. Владислав I краљ угарски.

стр. 194: § 30. Сибињанин Јанко као управитељ Угарске државе од 1445 до 1452.

стр. 197: § 31. Ладислав V чешки и угарски краљ.

стр. 211: § 32. Лазар Бранковић Деспот Србски од године 1457. до 1458. Текст се прекида на крају стр. 214: Лазар је имао три кћери: Марију, Ирину и Милицу, које му је родила супру...

Део II:

стр. 1: *Глава I. О променама у Србији по смрти Лазара Бранковића* § 1. Јелена Палеологовна, Бранковић, Деспотица Србска.

стр. 7: § 2. О прелазењу Србаља у Угарску.

стр. 19: § 3. О избрању Вука Деспота и првим знацима србског јунаштва.

стр. 34: § 4. О славним победама над турцима, о обсади Беча и србскима привилегијама.

стр. 51: § 5. О различитима јуначким делима Вука Деспота, кнеза Павла и Дмитра Јакшића.

стр. 76: § 6. О следујућим биткама, смрти и фамилији Вука Деспота и кнеза Павла.

стр. 97: § 7. О деспотском владању Ђурђа и Јована Бранковића.

стр. 109: § О царици Мари кћери Ђурђа I Бранковића деспота српског.

стр. 113: § 9. О делима митрополита Максима и о скончању Деспотства.

стр. 125: *Глава II. О променама у Угарској.* § 1. Стеван Штиљановић Деспот српски.

стр. 128: § 2. О поделењу Угарске државе на жупаније.

стр. 134: *Глава III. О навали турској у Угарску и о неслоги Мађара.* § 1. О пропасти Београда и опустошењу Срема.

стр. 153: § 2. Херцеговачки везир Ферхад Михалоглу и Павао Бакић.

стр. 158: § 3. Битка на Муачу и опустошење Угарске.

стр. 172: § 4. Посљедице Муачке битке.

стр. 179: Крај друге части.

стр. 180: Садржај – до л. 182.

Записи. Записа нема.

Литература. Литературе нема.

111

МСПЦ Грујић 111

РЕГУЛАМЕНТ МАРИЈЕ ТЕРЕЗИЈЕ О СВЕШТЕНСТВУ ГРЕЧЕСКОМ НЕУНИЈАТСКОГА ЗАКОНА

почетак XIX века

Папир, II + 39 л., 200 × 164 мм, 20 редова на страни. Рукопис представља део веће свеске, јер се према оригиналној фолијацији види да се испред сачуваног дела налазило још осам листова. Празни листови су: I–II, 9 и 10.

Водени знаци. „Свети краљ" с крстом и граном у рукама, тип Ајнедер 813–814 из 1804. године (сл. 930).

Писмо. Курзив с краја XVIII и почетка XIX века, рускосрпски правопис.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Рукопис се чува у картонској кутији.

Садржај. *л.* 1 (11): *Регѕламентъ*. По которомъ въ послѣдованіе иzданныхъ всевысочайшихъ реzолюціахъ, и по ѡномѕ, что при бывшемъ послѣднемъ Іллѵрическомъ Народномъ Собѡрѣ ѡбще дѣланнѡ, и съ Цесаро-кралевскимъ соиzволеніемъ потвержденнѡ ѡт цѣлаго в҆ Кралѣвствѣ Хѕнгаріи, Кроаціи, Славоніи и Банатѣ Темишварскомъ, въ Карлштадскомъ, како Провинціалняхъ, тако воинственныхъ и Камералныхъ предѣлехъ обрѣтающагося вышшагѡ, и нижнагѡ с(ве)щенства Греческагѡ, неунитскагѡ zакона, ѡтнынѣ, и въ бѕдѕщее тако хранитися иматъ, ꙗкоже міряянство реченнаго zакона къ точномѕ исполненію, того ѡт zемле началства средствіемъ чреzъ Надлежателства устроитися имѕщимъ далшимъ учрежденнаая наставитися бѕдѕтъ.

л. 2 (12): *Мы Маріа Ѳереzіа, Божіею М(и)л(о)стію, Рімская Імператріца*, вдова Кралица в҆ Хѕнгаріи, Бохеміи, Далмаціи, Кроаціи, Славоніи и прѡч.

л. 2': ... Воzвѣщаемъ всѣмъ в҆ нашихъ наслѣдныхъ zемляхъ обрѣтающимся Архі- и Епископѡмъ, Архімандрітѡмъ, Архідіаконѡмъ, и прочемѕ священствѕ восточныя церкве Греческаго zакона не унитскагѡ нашѕ Цесаро-Кралевскѕ и zемледержавнѕ милость, и всякое благое. Междѕ прочіими многими по требованію намъ належащими попеченіами и на бл(а)гостояніе, и строеніе нашегѡ вѣрнаго Іллѵрическагѡ народа, очеса наша обратити, который года 1690 в҆ нашихъ наслѣдныхъ zемляхъ населился, итд. Текст је подељен на 4 дела и 40 параграфа, који иду до *л.* 39'. Завршава на *л.* 39, где параграф 40 доноси: *Новое потвержденіе высочайших(ъ) реzолѕцій ради свободе поповске.*

Еще хошемъ мы ради с(вя)щеническія свободи по силѣ нашея под(ъ) 13мъ дек(е)б. 1758 иzданнѳе, а потомъ 14 февр. 1763 паки потвержденной высочайшей реzолѕціи, сице содержаватися иматъ, сирѣчъ да в҆ каждомъ мѣстѣ приставленіи дѣйствително слѕжащіи попови съ своими под(ъ) еднимъ кровомъ нераzдѣлно живѕщими единокровними ... итд. При коем(ъ) обаче ради Провинціалныхъ в҆ Темишварскомъ Банатѣ неzнаменѕется, да по мѣрѣ ꙗкоже опредѣленыхъ сесіѡновъ по учиненомъ учрежденію уже дѣйствително дѣлается ... На томе се текст прекида.

Записи. Записа нема.

Литература. Литературе нема.

112

МСПЦ Грујић 112

ПОСЛѢДОВАНІЄ Ѡ ИСПОВѢДАНІИ

рукопис Стефана Раданчевића, 1798. година

Папир, 48 л., 207 × 165 мм, од 23 до 26 редова на страни. Последњи лист празан.

Водени знаци. Иницијали написани курзивним верзалом L-T-C-M. Исти иницијали нису нађени у расположивој филигранолошкој грађи (сл. 179).

Писмо. Курзивно, рускосрпски правопис.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Повеза нема. Чува се у картонској кутији.

Садржај. *л.* 1: *Послѣдованіє ѡ исповѣданіи*. Приводитъ д(оу)ховніи о(ть)цъ хотящаго исповѣдатися, єдинагѡ а не многіа, пред іконѕ итд.

Од *л.* 3 иде „увештаније" односно испитивање: Чадо д(оу)ховное (или ѡ Хр(и)стѕ Брате): С(ве)тіи Іѡанъ Богословъ говорит(ъ) ако тко согрѣши(тъ) ѵмолителя имамо ко О(ть)цѕ Ін(соу)са Христа итд.

л. 7: Да ниси противѕ 9 zаповѣди цр(ь)ковних(ъ) што год ѵчиніѡ ...

л. 10: Єще грѣси свакога човека и жене могѕт бити сіи, кои ѡт д(оу)ховника непремѣно да имѕтъ напоминатися ...; *л.* 11 – Чловѣка женатагѡ; 12 – Женѕ мѕжатѕю; *л.* 12' – Родители дѣтеи; *л.* 13 – Сынъ имѣющіи О(ть)ца или матерь; *л.* 13' – Мл(а)д(е)нца или дѣвѕ; *л.* 14 – Магистеръ школскіи; *л.* 14' – Діака школскагѡ; Терговца и бакала; *л.* 16 – Пристежаніє (калфа или шегрт); Zанатліє; *л.* 17 – Калфѕ и шегерта; *л.* 17' – Фелчера и барбира; *л.* 18 – Тѕтора при смерти дѣтеи ѡставленаго; *л.* 19 – Тѕтора шпиталскаго; Биртажіє; *л.* 19' – Просіаке; *л.* 20 – Надничара, копача и винцилира; *л.* 21 – Спаїю и сенатора; *л.* 23' – Нотарїѕса и канцелиста; *л.* 24 – Прокоратѡра; *л.* 25 – Воиника; *л.* 26' – Морхрихтера; Пандѕра; *л.* 27 – Пристѧжаніє; ієромонаха и монаха; *л.* 27' – Клерика с(вя)щенство пріати желающа; *л.* 28' – С(вя)щеника парохїалнаго; *л.* 33 – Єгда во гресѣхъ ѕлыхъ пребиваєтъ; *л.* 33' – Єлико да ѡтлагающих(ъ) покаѧніє; *л.* 34 – Єлико да ѡтпадающих(ъ)

часто в' тыяже грѣхи; л. 36 – Єлико да преконихъ ко отча-янїю; л. 37' – При концѣ предложено быти имать ѡ томъ; л. 38 – Въ болѣзно сѫщемѹ; л. 40 – Чин' какѡ код' малефиканта надлежит' постѹпати; л. 43' – „На конецъ" – молитва покајанија.

Записи. л. 46': *Ꙁапамятствованїе*. Сїе преписах(ъ) азъ рабъ многогрѣшнїи и недостоинїи рабъ Б(о)жїй, но бл(а)годатїю его с(вя)щеннѡиереи Стефанъ Раданчевичъ, преписах(ъ) при преѡс(вя)щенѣнишем(ъ) Г(оспо)динѹ Єпископѹ Кѵрилѹ Живковичѹ Па: Б: С: Ц: Г: Б: и при Господинѹ Протопрезвѵтерѹ Пантелеимонѹ Терзичѹ и Николаю Становичѹ Дарѹварскомѹ претопрез(витерѹ). Дано в Пакрацѣ в Резиденцїи нашеи Пакрачкои со иждивенїем(ъ) Г(оспо)дина Архимандрита Н. Гайча Платѡна С(вя)таго монастыря Хопова митрополитскїе Єпархїи в Банатѣ, 1798 го 18 авгѹста, врѹченое мнѣ ѿт нѣкоего ѹченика зовомаго Тимофеи Поповичъ изъ Осѣка родомъ иже в Сремѣ.

100 – Бракосочетанъ лѣта Христова 1795 месеца Ноем. ден 10 га; старъ былъ азъ во оно время 19 лѣтъ и 2 дни; 2го Рѹкоположенъ в степень дїаконства ѿт вишеречєнаго Г(оспо)ди)на Єпископа лѣта 1797. 14го маїа Со(шествїе) С(вя)таго Д(оу)ха, в моем(ъ) лѣтѣ 21-вомъ; 3то – Рѹкоположенъ в степен(ь) с(вя)щенства лѣта 1798, 15гѡ авгѹста в моем(ъ) 22м лѣтѣ; носих чин дїаконства на себѣ лѣто три месеца без осмъ днеи. В' Пакрацѣ 19ти авгѹста 1798. Смиреныи Рабъ Стефанъ Раданчевичъ священно иереи.

л. 47: 1808 лѣто, дне 20ѡ септеръ. Помянныкъ Господара Іоанна Георгїевича, Р. Б. живих: Іоана, Єлисавїти, Маноило; ѹсопших: Єфтимїи, Іоана, Марїа.

Ꙁапамятствованїе. Сїе преписахъ азъ многогрѣшнїи Рабъ Божїи с(вя)щенно-иереи Стефанъ Раданчевичъ, преписахъ при преос(вя)щенѣнишемѹ Господинѹ Єпїскопѹ Кѵрїлѹ Живковичѹ пакрачко славониискомѹ и цѣлаго генералата вараждинскаго; и при Господинѹ протопресвѵтерѹ Пантелеимонѹ Ферзичѹ, и Николаю Становичѹ. Стефанъ Раданчевичъ сарван.

л. 47' (измешано ћирилицом и латиницом): Преподобнѣишїи bogorodni Пречестнѣиши Господинъ Іѡаннъ. Subotich Theodor. Ѳ. Сѹботичъ. Алеѯандеръ Павловичъ. Filiphovich. Посняновичъ. Добро вїно. Добра вама землѣ Шлавонїе. Добровићъ Slavonia. Никола Добровићъ. Поповићъ. Dobrovics. Popovics.

Лепа вїна – манастыръ. возлюблѣни Нота Лѹка. Profesor Pakraczino. Domino moljm Vas Domino mih bratą brate Dobrij Dalj Vasu...

л. 5: Авраамъ Ранчевичъ с(вя)щеноиерей преписав сїю исповедъ дне 14о ianѹарїа 8920. В малом ... (?).

Литература. Литературе нема.

113
МСПЦ Грујић 113

УМЕТНОСТ ГОВОРНИШТВА
латински рукопис, 1735. година

Папир, VI + 195 л., 200 × 153 мм, од 20 до 22 реда на страни. Првих шест листова и листови од 191 до 195 су празни.

Водени знаци. 1) једнорог, сл. Београд МСПЦ Грујић 77 из 1736. године (сл. 396); 2) тијара са гроздом испод знака, сл. Ајнедер 1105 из 1738. године (сл. 397); 3) круна са гроздом испод знака и иницијалима C-L, врло сл. Београд МСПЦ Грујић 77 из 1736. године (сл. 398).

Писмо. Курзивно, језик латински.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Картон у полукожи.

Садржај.
л. 1: *Artis oratoriæ libri IV, Illyrico:Rascianæ Indoli traditi et explicati amo In collegio slavonolatino Carloviciensi, anno D(omi)ni MDCCXXXV Mense octombris XXVI.*

Записи. На крају текста на л. 190 датум: julij 17. 1736.

л. 195': Поче се учити при мнѣ иꙁ Бешке Григорїй дїакъ, јѹлїя 1гѡ 1741. Isaievich.

л. I: Сїа книга мнѣ ученика Леѡнтїя Ісаиеви(ч) а Кѹпи е.

Ex libris Athanasii Isaievisc.

Предња корица: VEL. REM. Црвеном оловком.

Литература. Литературе нема.

114
МСПЦ Грујић 114

ЛѢТОПИСЕЦЪ ДИМИТРИЯ МИТРОПОЛИТА РОСТОВСКОГ
прва четвртина XVIII века

Папир, I + 443 л., 200 × 155 мм, 21 ред по страни. Постоји оригинална словна фолијација. Последњи лист је празан.

Водени знаци. Према воденим знацима рукопис се може датирати првом деценијом XVIII века,

а најкасније другом деценијом, тачније 1710/20. годином: 1) две варијанте грба са два лава који држе штит са круном. У првој варијанти уз знак су иницијали A-C (или V-C), а у другој I-W-S; исти иницијали нису нађени уз овај тип грба. Слични типови грбова постоје код Хивуда од краја XVII до прве четвртине XVIII века. Слични знакови Хивуд 366 из 1700. године и Београд, НБС 625 из 1705. године (сл. 83–84). При повезу је грубљи папир са воденим знаком: 2) иницијали Р.-Ф.-Я., односно скраћеница „Ростовска фабрика Јаковљева". Ова фабрика, према подацима из литературе, радила је од 1787. до 1797. године. Вероватно је из тог времена повез, или је можда вршена нека рестаурација рукописа (сл. 204).

Писмо. Полууставно XVIII века, руска редакција.

Орнаментика. На л. 1 је барокни фронтиспис од стилизованих гранчица са листовима и цветовима на два стуба, између којих долази наслов исписан црвеним мастилом.

Иницијали су црвени, са китњастим гранчицама на л. 2, 11'. Скромнији геометријски иницијали појављују се на л. 35' и 109'. На л. 249, на крају текста, нацртан је маргинални украс црним мастилом у истом стилу као и фронтиспис.

Повез. Даске са косим рубом пресвучене су фином жутом кожом са позлатом, с ребрима на хрбату. Капитална врпца је у сивоплавој боји. Обе корице су компоноване скоро на идентичан начин, разлика је само у употреби стилизованих орнамената у завршној оквирној траци. Велики правоугаони простор украшен је у централном делу барокним стилизованим картушом. Сачувани су трагови металних копчи. Повез је из последње четвртине XVIII века.

Садржај. л. 1: *Лѣтописецъ изданныи Преос(вя)щенным(ъ) Димитрїемъ митрополитом(ъ) ростовскимъ и ярославскимъ. Ѿт начала мироѣытїя до Р(о)ж(де)ства Хр(и)стова.*

Помыслих(ъ) дни первыя и лѣта вѣчная помянухъ и поучихся. Ѱалом(ъ) .ѕ҃.

л. 2: *Предисловїе.* Вѣстно буди ему же случится в' убогїй мой лѣтописнїи трудъ сей приникнути, яко писанная здѣ не с таковымъ намѣренїемъ писашася, еже бы типомъ в' мир(ъ) издати... итд.

л. 4: *Вопросъ:* Чесо ради подобаетъ кому читати и вѣдати б(о)ж(е)ственное писанїе, и яже в немъ историю, и прочїя, ово учител'ская, ово же историческїя книги. Отвѣтъ. Трїехъ ради винъ итд.

л. 11': В' славу Б(о)га в' Тро(и)цы единагѡ, в' честь Пречи(и)стыя Д(ѣ)вы Б(огороди)цы и всѣхъ с(вя)тыхъ: *Начинаемъ Лѣтопись, сказующь в' кратцѣ дѣянїя, ѡт начала миробытїя до Рож(де)ства Хр(и)стова, собранный из' б(о)ж(е)ственагѡ Писанїя и из' разлиичныхъ хронографовъ, и исторїѡграфовъ, Греческихъ, Славен'скихъ, Рим'скихъ, Пол'скихъ, Еврейскихъ, и инѣхъ.*

В' началѣ созда Б(о)гъ н(е)бо и землю, и безд'ну водную темну, или якоже Еллини гл(агол)ютъ, хаосъ, итд. до л. 442, где свршава: Слава Х(ри)сту Б(о)гу н(а)шему, Пречи(и)стому, Нескверному, Непорочному, иже грѣха не сотвори, ни ѡбрѣтеся лесть во устѣхъ Егѡ, во нь же мы вѣруемъ, и покланяемся Ему. Таковъ ли есть Вл(а)д(и)ка нашъ. Таковїи ли раби Егѡ угодив'шїи Ему. Да постыдатся убо и посрамятся язычестїи бози, лживїи и сквернїи: да славится же Истинныи и Прес(вя)тыи Б(о)гъ Н(а)шъ, и да хвално будет(ъ) ѡт востокъ с(о)лнца до западъ Пребл(а)гословенное Имя Его во вѣки.

Записи. Задња корица, руским скорописом конца XVIII века: Летописецъ Ростовскаго.

Предња корица: „№ 43"; црвеним „GRG" (= манастир Гргетег).

На хрбату извана, поред садашње налепнице, стара са бројем „15".

О Св. Димитрију Ростовском: И. А. Шляпкинъ, Св. Димитрїи Ростовскїи и его время, Спб. 1891; исти, О школѣ и лѣтописцѣ св. Димитрїя Ростовскаго (Библиографическая лѣтопись, III, Петроград 1917, отд. II, стр. 22–25 – Предисловије овде разликује се од текста Грујићева рукописа). Дело је написано 1706–1707. године.

На хрбату у кожи исписан је текст: лѣтописецъ Димитрїя Ростовскаго.

Литература. Литературе нема.

115
МСПЦ Грујић 115

СИНАКСАР НИКИФОРА КСАНТОПУЛА НА ПРАЗНИКЕ ЦИКЛУСА ТРИОДА
1680. година

Папир, 121 л., 211 × 145 мм, 23 до 25 редова на страни. Последња два листа су празна. Рукопис је потпун. Свешчице су обележене на почетку и крају, по средини доње маргине; 9. свешчица је два пута поновљена и обележена само на крају; 12. свешчица има седам листова. Укупно има 15 свешчица.

Водени знаци. 1) Две варијанте круне са звездом и полумесецом у комбинацији са три полумесеца и контрамарком V-G, сл. Мошин–Гроздановић I, VI A 1673–1676. године (сл. 652–653); 2) круна са звездом и полумесецом и контрамарком P-F, исти знак није нађен у расположивој филигранолошкој грађи (сл. 643); 3) круна са звездом и полумесецом, иницијалом З испод знака и контрамарком X-H, испод знака – није нађен у расположивој филигранолошкој грађи (сл. 654); 4) круна са двоструким ободом, звездом и полумесецом, сл. Мошин–Гроздановић I, VII A око 1675. године (сл. 664); 5) три полумесеца са контрамарком V, сл. Велков–Андреев 286 и 286а из 1676. године (сл. 812).

Писмо. Полууставно, са облицима XVII века. Редакција је српска, с траговима ресавског правописа: са ъ у предлозима и сложеницама и са ь на крају речи, али недоследно; акценти недоследно.

Орнаментика. На л. 1 је нацртана плетена заставица типична за XVII век, цртеж је непрецизан, једноставног геометријско-биљног стила.

Иницијали су црвени, са декоративним гранама које излазе из доњих делова стабла слова: л. 1, 7, 37, 56', 68', 74, 88, 94, 101.

Повез. Танке даске са жлебовима по рубовима, које се не прекидају на угловима, пресвучене су орнаментираном кожом. Повез је старијега типа. Обе корице су скоро идентично обликоване. Правоугаони простор дијагоналама и линијама подељен је на више неправилних геометријских површина. У међупросторима су утиснуте стилизоване палмете. Рукопис је конзервиран, а повез рестауриран.

Садржај. л. 1: *Сьбранїа вь нарочитїе трьпѣсница праѕникы, єдинь кьждо винословꙋюща. како когда вь чет'кы быс(ть). и ѕа юже винꙋ ѡт с(ве)тыих(ь) ѡт(ь)ць нашиx(ь) ꙋчинише се. съ некыми пристоꙗн'ми част(ь)ныими. начинаема ѡт мытара и фарїсеа. и доскончавающа до с(ве)тыхь вьсѣх(ь). творенїе мꙋдрѣишаго и словѣснѣишаго кѵр Никѵфора Ѕан'ѳѡпꙋла. Дльжно ѥс(ть) ꙋбѡ мѣсечника събранїе на седмѣи пѣсни ꙗкоже ѡбычно прочитати се. потѡм же настоєщаа. и абїе рци сице.*

Въ тьжде д(ь)нь єже ѡ Г(оспод)ни Пасце. Неделꙗ мытара и фарїсеа. Фарїсеѡва жрьтва далече бꙋди. Х(ристо)с(ь) бѡ вьноутрь смѣреннїе прїемлѥть.

Въ настоещїи д(ь)нь, съ Б(ого)мъ и трьпѣсньцоваа начинаемь, ѥже мнѡѕїи оубѡ ѡт с(ве)тїих(ь) и б(о)гоносныих(ь) красотодѣлатель нашиx(ь) ѡт(ь)ць добре и ꙗко достоꙗше итд.

л. 4': *Събранїе въ неделю блꙋднаaго. Въ тьжде д(ь)нь єже по истиннѣи Пасцѣ неделꙗ блꙋднаaго.*

Блꙋдникь аще кто обычаемь ꙗкоже аѕъ, оуповаю.

Б(о)ж(ь)ственомꙋ бл(а)гоꙋтробїю вьсѣмь врата ѡтврьѕоше се.

Блꙋднаaго с(ы)на възванїе праѕднꙋемь, иже бож(ь)ственѣиши о(ть)ци наши вторꙋю въ трьпѣсници въчинише ѕа винꙋ сицевꙋ, итд.

л. 7: *Събранїе вь соуб(отоу) мес(о)поус(тноую) си реч(ь) д(оу)шамь. Въ тьжде д(ь)нь иже о истиннѣи. соубота месопꙋстнаа. паметь оусьпшїимь ѡ(ть)цемь и братїамь нашим(ь).*

Не поминаи прѣгрѣшенїа мрьтвыхь Слове.

Нь своꙗ бл(а)гооутробїа сїнм(ь) подаи.

Паметь иже ѡт вѣка бл(а)гочьстно скончавшїим се чл(овѣ)кѡм(ь). въсѣмь б(о)жственѣишїи ѡ(ть)цїи оуѕаконише творити, итд.

л. 12': *Вь тьжде д(ь)нь ѥже ѡ гос(по)дсцѣи Пасцѣ. Нед(е)лꙗ месопꙋстнаа, вънѥгда паметь приносим(ъ) второмоу пришьствїю Г(оспод)а нашего І(со)у(са) Х(рист)а.*

Вънѥгда ѕемли сꙋдити, сꙋдїи вьсемь сѣдеши.

Бл(а)го оувѣтливаго ти гласа сподоби ме соудїи.

Втораго и неоуммитнаго пришьствїа Х(ристо)ва паметь творим(ъ). єже бож(ь)ственыи ѡ(ть)ци. прѣдварив'шїих(ь) двѡих(ъ) прит'чах(ъ) положише, итд.

л. 16': *Въ тьжде д(ь)нь, ѥже ѡ истиннѣи Пасцѣ. соубота сироꙗстнаа, въ нюж(е) памет(ь) творим(ъ) ѥже въ всѣх(ь) пꙋстыниꙗх(ь) и гѡрах(ь) постничаствовавшїх(ь) ѡт(ь)ць, сиреч(ь) мꙋжеи и прѣподоб'нїих(ь) жень и с(ве)щенномоученїкь.*

Д(оу)ше праведных(ь) ихже винꙋ паметь прѣбываеть.

Въ радости прѣбывающих(ь) принашаю словеса.

Паметь сътвараемь ѥже въ пос(т)ничьствѣ прѣспѣв'шїихь с(ве)тїих(ь) мꙋжеи и жень итд.

л. 18': *Въ тьжде д(ь)нь, иже по истиннѣи Пасцѣ. Неделꙗ сироꙗстнаа. Въ нюж(е) памет(ь) творим(ъ) иѕгнанїю Адамовꙋ.*

Вьсь мирь рѡдꙋ начелникы горко да сърнд'ствꙋѥть.

Ꙗдїи ради слад'кыѥ испадшїих(ь) паджемь.

Въспомынанїе творим(ь) ѥже ѡт раꙗ пище. испаденїю прьвоѕданнаг(о) Адама итд.

л. 23': *Въ тьжде д(ь)нь ѥже по истиннѣи Пасцѣ. Сꙋбѡта прьваа поста. Паметь чюдесе с(ве)т(а)го великом(оу)ч(е)ника Ѳеѡд(ѡ)ра Тирона.*

Приносить начеткь Х(рист)е постнаго шаствїа.

Оуши свои приклони, прѣклаꙗющим(ь) тебѣ кѡленѣ.

Въ сꙋбѡтꙋ прьвꙋю постѡмь ѥже ради кꙋтїи прѣславное праѕднꙋемь чюдо с(ве)т(а)го великом(оу)ченика Ѳеѡд(ѡ)ра Тїрона, итд.

л. 26: *Въ тьжде д(ь)нь єже ѡ истиннѣи Пасцѣ нед(е)лꙗ православнаа, вънѥгда паметь праѕднꙋѥть се вь ѡбраженїю с(ве)тыхь и ч(ь)стныих(ь) икѡнь.*

Иже беѕлѣпно прогнанїе икѡны.

Радоую се лѣпотно покланıаемы видѣ.

Въ н(е)дѣлю прьвꙋю постомь(ь) православїе сирѣчь въставленїе с(ве)тых(ь) и ч(ь)стных(ь) образь цр(ь)кве праздноватı приеть, итд.

л. 31': *Въ тьжде д(ь)нь еже ѡ истиннѣи Пасцѣ. и нед(е)лıа третїа поста поклоненїе ч(ь)стнаго и животворещаго кр(ь)ста.*

Крьстꙋ высачьскаа да поклонет се.

Иꙗже познаше и теб(е) кланıати се, Слове.

Постное прѣполовленїе вѣрнїи достиг'ше.

Тебѣ кр(ь)сте покланıаем се на нем' же Х(ристо)с(ь) распет се.

Въ нед(е)лю третїю постом(ь), поклоненїе празньствꙋемь. ч(ь)стнаго и животворещаго кр(ь)ста, итд.

л. 34: *Въ тьжде д(ь)нь и четврьтькь, є҃. неделıа поста вь н'же бываеть послѣдованїе великаго канѡна.*

Сего еже вьистиннꙋ правиль вьсѣхь великаго. добрѣ и хытростнѣ състави и съписа иже вь с(ве)тыхь ѡт(ь)ць нашь Андреа архїеп(и)ск(о)пь крїитскы, иже їер(оу)с(а)л(и)млıан(и)нь имѣнꙋемы итд.

л. 36: *Въ тьжде д(ь)нь. и соув(о)та несѣд(ѣ)льномꙋ, еже ıес(ть) памеѧть чюдеси прѣс(ве)тые Б(огороди)це.*

Пѣснми неꙋсапными бл(а)годарствꙋıет те град(ь) твои.

Иже вь посовы неоусыпнꙋю выспѣвает(ь) застꙋпницꙋ.

Несѣдалное пѣнїе празднꙋемь, прѣс(ве)тые вл(а)д(и)чице наше Б(огороди)це и пр(и)сно Д(ѣ)вы Марїе. ради вины сицевы, Иракдїю самодрьжавнꙋю Грькоомь власть хранещꙋ, итд.

л. 40': *Въ тьжде д(ь)нь еже о Г(о)спосцѣи Пасцѣ, и вьскр(ь)сенїе прав[е]днаг(о) Лазара.*

Плачеши I(соу)се сего мрьтьвнымь соущьствомь.

С(тих)(ь). Почитаеть же на тебѣ х(рист)е нардомь(ь) помазанїемь, ıако и ꙋбрꙋсомь(ь) власмы ѡтьрыши нозѣ твои.

Вьстанїе празднствꙋемь с(ве)таго и прав[е]днаго дрꙋга Х(ристо)ва Лазара четвород(ь)невнаго итд.

л. 43': *Въ т(ь)жде д(ь)нь еже по истиннѣи Пасцѣ нед(е)лıа Цвѣтоносїа.*

Въ вышнїихь тебѣ ıадра ѡт(ь)чьскаа Сп(а)се носеть.

Долꙋ же ждрѣбе ѡт колико и какѡ.

Iавленныи и прѣсвѣтлыи праздник(ь) цвѣтоносїа. празднꙋемь ради вины сицевы. По ıеже вьстати Лазарꙋ из мрьтвых(ь) итд.

л. 45: *Въ тьжде д(ь)нь. и с(ве)ты и великы понеделникь.*

Образь Iѡсїфь свѣтлыих(ь) страстеи

Х(ристо)вѣхь прѣдлежить великы понеделникь.

О исьхшїи смокоовници.

Смокоовница же пакы исьхшїа

Обличенїю прѣдлежить нерадивым(ь) ѡсꙋжденїа.

Памеѧть творим(ь) бл(а)женнаго Iѡсїфа вьседобраго, и исьхшеи смокоовници. занıеже начелѡ ѡтсꙋд(а) прїемлють, стр(а)стїи Г(оспод)а нашего I(со)у(са) Х(рист)а итд.

л. 47': *Въ т(ь)жде д(ь)нь, и с(ве)ты и великы вторникь.*

Вторникь и великы, дѣвь, десеть носеть.

Прꙋ носещїих(ь) страшномꙋ вл(а)д(и)цѣ.

Десетых(ь) д(ѣ)вь притчїи, памеѧть творимь, занıеже таковїе притче, вьсходе въ Iер(оу)с(а)лимь Г(оспод)ь и на страсть гредыи, своим(ь) оученикоом(ь) гл(аго)лаше итд.

л. 49: *Вь тьжде д(ь)нь с(ве)та и великаа Срѣда. памеѧть женѣ излїавшои миро на главꙋ Х(ристо)вꙋ въ домꙋ Сїмона прокаженнаго.*

Жена вьзлїавшїа на тѣло г(оспод)ьние миро.

Никодимово помазанїе прѣдварившїи, еже смирнꙋ съ алоемь.

Въ с(ве)тꙋю и великꙋю срѣдꙋ, помазав'ши Г(оспод)а мирѡм(ь) женѣ блоуднıци итд.

л. 51': *Въ тьжде д(ь)нь вькꙋшенїе с(ве)тїе Пасхы, и сьврьшенїе таинıѣи вечеры.*

Соугꙋбаа вечера Пасхꙋ законнꙋю приносить.

И пасха новаа, крьвь и тѣлѡ вл(а)д(и)чние.

О оумивенїи.

Омываеть оученикѡм(ь) веч(е)рь Х(ристо)с(ь) ноогы.

Iже ногами ходе бѣше вь Едеме древле вь пладне.

На прѣданїе.

Что же мьчи, и что съ дрѣвеси людїе прѣльстници.

Иже кь смрьти готоваго, за избавленїе мирꙋ.

Иже вьса добрѣ заповѣлевше б(о)ж(ь)ственыи ѡ(ть)ци, дрꙋгь ѡт(ь) дрꙋга прѣетнѣ ѡт(ь) с(ве)тых(ь) апостоль итд.

л. 56': *Въ т(ь)жде д(ь)нь и с(ве)тыи и великы Пе(ть)к(ь) распетїе Г(оспод)а нашего I(со)у(са) Х(рист)а.*

Живь Б(ог)ь сыи, и оумрьщвлень на дрѣвѣ.

О нагыи мрьтьвче и Б(ог)а живаго Слове.

Праведномꙋ разбоиникꙋ.

Затвореная ѡтврьзль ıес(ть) Едемскаа врата.

Вьнꙋзивь разбоиникь ключе еже помени ме.

Страшные стр(а)стїи съврьшаемь Г(оспод)а и Б(ог)а и Сп(а)са нашего I(со)у(са) Х(рист)а иже нас(ь) ради волею приеть оплюванїа, бїенїа, мꙋкы итд.

л. 63: *Въ тьжде д(ь)нь и с(ве)та и велика Сꙋбота. снетїе Г(оспод)а нашего I(со)у(са) Х(рист)а.*

Истрьзаеть гвоздїе ими же Адамь пригвозды се новыи.

Клетьвные гвозды хотещаго истрьгнꙋти древнаго Адама.

О погребенїи.

С тобою бѣгаıе Iѡсифь древлıе.

И н(и)нıа дрꙋги те Iѡсифь принесе и погребѣ.

О тврьжденїи с(ве)т(а)го Гроба.

Вьсꙋıе хранїи камень кꙋстꙋдїе.

Не имать сьдрьжати гроба саможивотнаго.

Въ с(ве)тꙋю и великꙋю сꙋботꙋ, б(о)готелѣсное погребенїе празднꙋемь Г(оспод)а и Б(ог)а и Сп(а)са нашего I(со)у(са) Х(рист)а итд.

л. 65': *Въ тьжде д(ь)нь и с(ве)та и великаа неделıа Пасхы, вьскр(ь)сенїе Г(оспод)а нашего I(со)у(са) Х(рист)а.*

Х(ристо)с(ь) сьшьдь кь боренїю адову єдинь.

И многь плѣнь вьзьмь вьзыде сь побѣдою.

Вь с(ве)тую и великую нед(є)лю Пасхы, самоє то живоносное вьскр(ь)сенїє празднуємь итд.

л. 68': *Вь т(ь)жде д(ь)нь иже ω Г(ос)подсцѣи Пасцѣ новаа неделя, вьнегда дверем(ь) затвореном(ь) оученикомь прѣдста Сп(а)сь.*

Ложеснїи ключеве или гробнїи не сдрьжаше.

Твоему Сп(а)се нахωду ключеве вратнїи како могуть оудрьж(а)ти.

Обновленїа празднуємь, Х(ристо)ву вьскр(ь)сенїю, и с(ве)т(а)го ап(осто)ла Фωмы итд.

л. 71: *Вь т(ь)жде д(ь)нь. и єже ω Господсцѣи Пасцѣ неделя мνроноосць.*

Х(рист)оу приносеть мνро оученице.

Аз же сїих(ь) вьспѣваю яко дароноосице.

Вь настоещую нед(є)лю. с(ве)тыхь жень мνроосиць празднікь празднуємь, єще же и паметь творим(ь), иже ωт(ь) Арїмафеє Іωсїфу, итд.

л. 74: *Вь т(ь)жде д(ь)нь єже ω Господсцѣи Пасцѣ неделя ω расслабленнѣмь.*

Гл(агол)ь стегну расслабленнаго.

Тьи цѣлба єгова гл(агол)ωм(ь) єдинѣмь.

Єже ω расслабленѣмь празднуєм Г(оспод)а и Б(ог)а и Сп(а)са нашего І(со)ν(са) Х(рист)а чюдо итд.

л. 76: *Вь тьжде д(ь)нь єже о Госпосцѣи Пасцѣ среда Прѣполовленїю н҃.ци.*

Стоить уче вь празднікь Прѣполовленїа.

Х(ристо)с(ь) Месїа посредѣ оучителїи.

Вь срѣду расслабленнаго. Прѣполовленїю петидесетнице празднуємь празднікь итд.

л. 78: *Вь тьжде д(ь)нь єже о истиннѣи Пасцѣ нед(є)ля ω Самаранины.*

Воду почрьпсти прїишьдьшїи тлѣемую жено.

Живую почрьпшїи, ωле скврьны д(оу)шевнїє омывашїи.

Самаранинныи празднікь празднуємь вь настоещїи д(ь)нь, понеже вь тьи Х(ристо)с(ь) Месїю себе явѣ испосповѣдуєть.

л. 82: *Вь тьжде д(ь)нь єже ω Господсцѣи Пасцѣ, неделя о слѣпци.*

Ωт плюновенїа новаго, ωт тихыихь оустнь.

Обьявльшїа се льгкаа съмжарену отїю.

Єже ωт(ь) рожденїа слѣпаго празднуємь Г(оспод)а и Б(ог)а и Сп(а)са нашего І(со)ν(са) Х(рист)а чюдо итд.

л. 85': *Вь тьжде д(ь)нь єже о Господсцѣи Пасцѣ, Вьзнесенїє Х(ристо)во.*

Сь тьщанїємь агг(є)ли н(є)б(є)скаа врата вьзеше.

Те оутробно Х(рист)а авїє кь земли привлещїи.

Вьзнесенїє празднуємь Г(оспод)а и Б(ог)а и Сп(а)са нашего І(исо)ν(са) Х(рист)а. вь настоещїи четврьтк итд.

л. 88: *Вь тьжде д(ь)нь и неделя шеста по Пасцѣ. с(ве)тыих(ь) триста и҃і. б(о)гоносныих(ь) ω(ть)ць. иж(є) вь Никеи.*

Сьбора хвалю сп(а)сных(ь) оученїи.

Сп(а)сшїих(ь) се вѣрные як(о) вь градѣ Троичнѣ.

Іже вь Никеи прьвыи сьбωрь празднуємь, триста и ωсьмьнадесете б(о)гонωсных(ь) ω(ть)ць итд.

л. 92: *Вь тьжде д(ь)нь єже ω Г(о)сподсцѣи Пасцѣ неделя петдесетнаа, вьнегда Д(оу)хь С(ве)ты на ап(о)с(то)лїи сьниде.*

Скорѣє Д(оу)хь и вьзложенїю являет(ь) ест(ь)ство.

Голуб(ь) древлє, н(ы)ня ж(є) огнь вїдѣн(ь) выс(ть).

С(ве)тую педесетницу празднуєть, вь сїю с(ве)тую неделю, и сїю же, ωт єврєнскых(ь) принесωм(ь) книгь итд.

л. 94: *Вь тьжде д(ь)нь и понеделникь по петдесетници С(ве)таго Д(оу)ха.*

Вьсако дыханїє да славить Д(оу)хь Г(осподь)нь.

Иже лукавїи духи безвѣсти бывають.

Авїє пакь тебѣ ωт(ь) тѣлесныих(ь) Д(оу)ше и бл(а)гаа пѣснь.

Б(о)жїи Д(оу)ше прѣгрѣшенїємь даж(є) ωтраду.

Того вьсес(ве)таго и животворещаго и вьсесилнаго празднуємь Д(оу)ха, єдиного ωт(ь) Троице Б(ог)а итд.

л. 98: *Вь тьжде д(ь)нь и неде(ля) вьсѣх(ь) с(ве)тыих(ь).*

Г(оспод)а моего. вьсе вьспѣваю другы.

Єже что будеть вь всѣхь єже быти.

Іже вьздѣ вьселенныє, вь Асїи, и Ливїи, и Єνрωпїи, сѣверѣ же и юзѣ, с(ве)тыи вьсѣх(ь) празднікь празднуємь итд.

л. 101': *Иже вь с(ве)тыих(ь) о(ть)ца нашего Іωана. архїеп(и)ск(о)па Солунскаго. яко инєдино разньство, ни супротивство вь їєν(аг)г(є)лїстѣхь, ω вьскр(ь)сенїи. Бл(агосло)ви о(ть)че.*

Якоже вьмѣсти се сповѣдахωм(ь) х(рист)олюбивому вашему слуху, яже прѣжде стр(а)стїи Х(ристо)вы бывшаа, сь вькупльше яже различно реченнаа б(о)госьпричестныими єν(а)г(г)(є)лїисти, итд., до л. 119'.

Записи. л. 119': † Пис(а с€) сїа книжица вь лѣт(о) ҂зр҃пи при ігумену кν̈р(ь) Севастїану їеромонах(у) повелѣнїємь єго и бл(агосло)венїєм(ь) вь бл(а)гонарωчитїихь празднікωх(ь) чьтенїємь и поученїємь. (Види Записи и натписи I, бр. 1760 уз белешку: „Запис у рук. (синаксару) ман. Раванице (Врдника). – Стар. V, 1888, 79 у изводу.")

л. 120: Сеи Синаξарь подписать у Препись (?) 15 февр. 1772.

Задња корица, оловком: „Теодосије Суботић, јеромонах ставио је у ред некако ове књиге манастира Врдника 1913 у Августу месецу. Помагао му је Бошко Баконовић реалац Земунски родом из Карловаца".

л. 1, доле: Синаψарь празднични.

На предњој корици залепљена је цедуљица са белешком латиницом: „Rav. 243. sinaksar praznični. Rukopis iz 1680. g." и подацима (оловком) о

димензијама књиге и о повезу. Горе, црвеном оловком: „Rav. 243“.[26]

На хрбату извана, поред налепнице с новом сигнатуром, стара налепница са ознаком: „N° 34 Синаксар рукоп. за велики пост год. 1742“. Последња је година пребрисана оловком и одозго оловком стоји „1608“.[27]

Литература. Богдановић 1982, 99.

116

МСПЦ Грујић 116

ЧУДЕСА ПРЕСВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ

друга четвртина XVIII века

Папир, I + 148 л., 210 × 160 мм, 24 реда на страни. Основни текст иде од листа 112', листови 113 до 114 су додаци, а од 115 листа су празни. На листовима 141 и 144 до 148 су записи.

Водени знаци. Према воденом знаку рукопис је настао у другој четвртини XVIII века (1735/50): грб са лавом и иницијалима IR, слично али мањих димензија, Београд, САНУ 135 из 1734. године (сл. 76).

Писмо. Брзопис XVIII века, рускосрпски правопис.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Картон у полукожи с ребрима на хрбату облепљен је мермориpаном хартијом. Повез је у врло лошем стању, оштећен.

Садржај. Чудеса Пресвете Богородице.

л. 1: *Чꙋдо а҃. Ѿ ѡслѣпшїх(ъ) и ѿ рꙋкъ ѡтсѣченїе пострадавшемъ и повнегда вѣроватїи Христовы ѿ прес(ве)тїя Б(огороди)цы исцѣленомъ.*

л. 3: *Чꙋдо .в҃є: Ѿ единои женѣ мертвои бывшои и младенца жива доившои.*

л. 6': *Чꙋдо .г҃: Ѿ нѣкоем(ъ) Іѡанѣ ризошївателю.*

л. 9: *Чꙋдо .д҃: Ѿ цр(ь)квїи Б(о)городїчноїй Неѡрїнскои.*

л. 12: *Чꙋдо .є҃.: Ѿ слѣпомъ егоже просвѣти вода Б(о)городїчна.*

л. 13': *Чꙋдо .ѕ҃.: Ѿ премꙋдромъ ц(а)рю Леѡнѣ.*

л. 15': *Чꙋдо .з҃: Ѿ мертвецꙋ егоже вишеречнаго источнїка вода воскресїи.*

л. 17': *Чꙋдо .и҃: Ѿ Романѣ пѣвцы иже всем(ъ) с(ве)тїимъ сопїса кондакїи.*

л. 18': *Чꙋдо .ѳ҃: Ѿ томъ Грїгорїи архиепископѣ Неѡкесарїиском(ъ).*

л. 22: *Чꙋдо .і҃. Ѿ с(ве)томъ Іѡанѣ Дамаскїнѣ емꙋже Пр(ѣсве)тая Б(огороди)ца ѡтсѣченꙋю исцѣли рꙋкꙋ.*

л. 28: *Чꙋдо .аі҃. Ѿ нѣкоеи царевнѣ еиже ѡтсѣченїя рꙋцѣ исцѣли в'сесїлная вл(а)д(и)чица.*

л. 38: *Чꙋдо .ві҃. Ѿ извodеши ѡчи свое да цѣломꙋдрїе и дѣвство сохранїтъ.*

л. 45: *Чꙋдо .гі҃ : Ѿ ѡтсѣкшеи себѣ ѵстнѣ и ноздрыи ꙗкѡ да ѡбѣщаное д(ѣв)ство сохранїтъ.*

л. 47': *Чꙋдо .ді҃. Ѿ неповиннїхъ дѣвахъ имже посла с' н(е)б(е)съ вѣнцѣ всепѣтая вл(а)д(и)чица.*

л. 50: *Чꙋдо .єі҃. Ѿ ѵпи[ва]ющемся иноцѣ.*

л. 51': *Чꙋдо .ѕі҃. искꙋшаемомъ ѿ бѣса блꙋднаго и Б(о)жїею пр(ѣ)ч(и)стою М(а)терїю избавлѣномъ.*

л. 53': *Чꙋдо .зі҃. Ꙗко всечесное имя Приснодѣвыи Марїамъ погꙋбляетъ и ѡтгонитъ бѣсыи.* Иза тога је изгубљен један лист, од којег је остао несигнирани одерак. Чудо се свршава на л. 54.

л. 54: *Чꙋдо .иі҃: Ѿ Несторїянѣ егоже П(рѣсвя)тая Б(огороди)ца ѿ мꙋкъ избавїи.*

л. 56': *Чꙋдо .ѳі҃. Ѿ Іѡанѣ Кꙋкꙋзелѣ.*

л. 59': *Чꙋдо .к҃: Ѿ тои Лаврѣ аѳонскои и ѡ водѣ пр(ѣ)п(о)д(о)бнаго о(ть)ца нашего Аѳанасїя.*

л. 63': *Чꙋдо .ка҃.: Ѿ ѡтрекшемся Христа пїсанїемъ.*

л. 67: *Чꙋдо кв҃.: Ѿ Ѳеѡфїлѣ Христа ѡтвергшемся рꙋкопїсателнѣ подобно к' семꙋ.*

л. 72: *Чꙋдо кг҃.: Ѿ видѣвшемъ Пр(ѣсвя)тꙋю Б(огороди)цꙋ ѵтрꙋднившїхся братїи н(е)б(е)снымъ хлѣбом(ъ) причащающꙋ.*

л. 73': *Чꙋдо кд҃: Ѿ родившеи черное дѣтя и ѿ водъ и со ѡтрокомъ Б(о)гоматерїю избавлѣнои.*

л. 76: *Чꙋдо .ке҃. Ѿ манастиры нѣкоемъ поможеном(ъ) преславно в' послѣднѣи ниждыи ѿ Пр(есвя)тыя Б(огороди)цы.*

л. 77': *Чꙋдо .кѕ҃. Ѿ воставшемъ ѿ мертвїхъ Рїмлянїно нѣкоемъ.*

л. 79: *Чꙋдо .кз҃. Ѿ немогощемъ наѵчїтися пїсменъ развѣ точїю радꙋїся Марїе.*

л. 80': *Чꙋдо ки҃. Ѿ избавлѣномъ ѡтрочатїи мирнїка ѿ рѣчїхъ водъ.*

л. 82: *Чꙋдо .кѳ҃. Ѿ збавлшемся Їꙋдеанїнꙋ ѿ ѵзъ и вѣровавшемъ въ Г(оспо)да.*

л. 84: *Чꙋдо .л҃. Ѿ ѵбиеномъ отрочатїи ѿ своего емꙋ о(ть)ца Еѵреїна и воскрешемъ и Прес(вя)тою Д(ѣ)вꙋ Б(огороди)цꙋ исповѣдавшемъ.*

л. 86: *Чꙋдо .ла҃. Ѿ ѵкреплшемся недѵжномъ же и старомъ и ѵже в' крѣпоть юним(ъ) прїшедшемъ.*

---

[26] Недостаје.

[27] Недостаје.

л. 87: *Чꙋдо л҃в. Ѡ двою братꙋ посварївшїхся со собою и ѡт Пр(ѣсве)тыя Б(огороди)цы помїренїх(ъ).*

л. 88’: *Чꙋдо .л҃г. Ѡ блꙋдномъ воїнѣ емꙋже Г(оспо)дъ Матери своея преклоненъ м(о)литвами ѡставленїе дарова.*

л. 90’: *Чꙋдо. л҃д. Ѡ неизреченѣи красотѣ прїсно Д(ѣ)выя, юже видѣти сподобися единъ прїчетникъ бл(а)гогодѣнни и добродѣтелни.*

л. 92’: *Чꙋдо л҃е. Ѡ воскресшемъ ѡтрочати и исповѣдавшемъ ѵбившаго и.*

л. 94: *Чꙋдо л҃ѕ. Ѡ прїчастившемся отроцѣ їѵдеискомъ и незгорѣвшемъ ѡт ѡгня пещнаго.*

л. 95: *Чꙋдо л҃з. Ѡ кровомѣшницы и дѣтоꙋбыцы юже всечистая ѡклеветанїя избави.*

л. 98’: *Чꙋдо .л҃и. Ѡ преданомъ ѡт матери в’ зачати своемъ бѣсови.*

л. 101: *Чꙋдо л҃ѳ. Ѡ нѣкоеи бл(а)гогодѣинои жене еяже ѡбразъ вл(а)д(и)чица на себе взятъ и бѣсовскаго злодѣиствїя избави ю.*

л. 103’: *Чꙋдо м҃. Ѡ ѵбогои в’довицы еяже д(ꙋ)шꙋ взятъ пренепорочная Вл(а)д(и)чица, при сме[р]тї же богатаго престаша бѣси.*

л. 105: *Чꙋдо м҃а. Ѡ неѡпалївшемся ѡтрочатꙋ ѡт огния.*

л. 106: *Чꙋдо .м҃в. Чꙋдо страшное ѡ послꙋшанїи к’ родїтелѣмъ и ѡ с(вя)тои лїтꙋргїи.*

л. 111’: *Мытарства сїя ѡбрѣтаются в’ жити преподобнаго о(ть)ца нашего Басїлїа м(е)с(е)ца марта к҃ѕ и д(ь)нъ. Митарство .а҃.* Сице г(лаго)летъ пр(е)п(о)д(об)ная Ѳеѡдора ...; л. 112’ – Митарство .в҃., недовршено.

л. 113 (црним мастилом, рукопис XIX века): *Слово на погребенїи пастыря.* Ѻбразы бываите стадꙋ ꙗвлшꙋся пастырен Началникꙋ итд. Прекида у почетку л. 114 – Нагъ изидох’ ѡт чрева Матере моея, наг’ и поидꙋ ... Идући листови до л. 140’ – празни.

Записи. л. 141 (рукопис исти као у „Слову на погребеније пастира“): Преставися раб Божїи ѥромонах’ Софронїи Станноевичъ Лєповїнскїи С(ве)то-Воведенскїя обытели Намѣстник’, низꙋ поставленнагѡ родныи и единоѵтробныи братъ дне 22го месеца феврꙋарїа лѣта Господня 1826. Стефан’ Станноевичъ Парох Бел. Поганачкїи.

л. 144–145’: Specificatia kuliko vszakia Hissa Grunta jina pri more Fareli (?) na Militarszkie strana.

Испод тога искинуто је шест листова, а на претходној страни, 143. листу, оловком, руком проф. Грујића, забележено је: „1772–73 г. Било је у Ботинову 8 (7) кућа са 57 мушки глава; М. Поганцу – 10 к. (8) са 58 мушк. глава; у Копривничкој Реци 12 к. (13) са 97 м. гл; у Расиници 12 (11) са 80 м. гл.“ (бројеви у заградама одговарају броју имена на таблицама, док су бројеви испред тога вероватно стављени на основу података који су били на истакнутим листовима).

л. 146: Че: во: Х: 0: со ѵ: М: Нед: На: драж: ѡт: ттв:.

Ѡт 2ого писанаго листа примих коега кад сем прече истинꙋ ако премъ несталнꙋ зверхꙋ мене любовъ сꙋдиѡ самъ ѵ первомꙋ и прочꙋдите се да римскꙋ церквꙋ ѡставїѡ нїе без рока ї ево мое среће по Д(ꙋ)хꙋ с(ве)томꙋ ка и права церква свое догмате вѣрꙋе заблꙋдити ... Прекид на л. 147’ – зверхꙋ ѡлтара мећꙋ прекорачимо што ... Да ли се на овај запис односи белешка проф. Грујића оловком на л. 146 – „Е. Петар (Св. (?)) Чврсти (?) 6 марта 1746 капетан Михаил (?) Милер Петновић (?)“ – да ли је постојао потпис на искинутом крају записа?

л. 148–148’ – латинска обраћања у писму: патријарху, епископу, преседенту, игуману, протопопу, господину Матулају.

Задња корица, сасвим нејасан запис (избледео) са датумом: 1774. Novera 20...

л. I: Исто тако, сасвим нејасан, избледео запис из истог доба.

Предња корица: Сїю книгꙋ кꙋпи ѵ Канїжи.

л. 1–4 по маргини: „Ова је књига својина православног српског парохијског звања у Српској Капели а издата уз реверс пречасном Господину Радосаву Грујићу, правосл. српском вероучитељу на вел. кр. земаљској Гимназији у Беловару – на проучење, дана 17. окт. 1907. Серафим Винчић јерм. адм. парохије.“

Литература. Литературе нема.

117
МСПЦ Грујић 117

HORTUS VARIIS PRÆCEPTORUM RHETORICES FLORIBUS VENUSTUS AD ORNANDAM ROXOLANAM IUVENTUTEM IN TULLIANIS KIIEVOMOHYLIANÆ ACADEMIÆ CARPIS PLANTATUS.

Anno Domini 1730 in annum 1731.

Папир, 195 л., 212 × 170 мм, 26 редова на страни. Свешчице су означене арапским цифрама у средини доње маргине првог листа.

Водени знаци. Грб са иницијалом W испод круне; сличан знак није нађен у расположивом филигранолошком материјалу (сл. 145).

Писмо. Курзив XVIII века, латински језик.

Орнаментика. На л. 3 је барокни фронтиспис графичког типа са насловом по средини. На л. 4 је флорални цртани орнамент у наслову, написано је PROOEMIVM. Орнаментирани наслови налазе се на л. 97' и 141.

Повез. Картон у кожи, с ребрима на хрбату, без украсних детаља на повезу.

Садржај. л. 3: Наведени наслов реторичког приручника, подељеног у три дела, које иде до л. 135'. Л. 136–140 – празни.

л. 141: *Euripus Philosophicæ scientiæ citatim (?) orantiorium spargens Hortum seu Breve Dialectices Compendium Ad Rhetorici anni Conclusionem Traditum In Collegio Kijevomohylæano. Anno Domini 1731. Maij 5*[ta] – до л. 192'. Л. 193–194 празни.

л. 195: Gratulatio honoris rectoralis. Qui virtuti, idem dignitatis jure (?) largitor est Deus, etc.

Записи. л. 195': Ex libris hierodiaconi Dionysij Novakovich. И више других латинских записа на истом листу на задњој корици.

л. 1: Ex libris hieromona.

Преѡс(вя)щеннѣйшїй Владико и Архїпастырю и бл(а)годѣтелю изрядней їй.

Затим, латински запис: Vocavi et renuistis extendi manus meas et non fuit qui aspiceret, contempsistis consilis meus et increpationes meas neglexis.

На ун. стр. предње корице – црвеном оловком, латиницом GRG (=Гргетег).

Међу латинским записима, један словенски: Чл(о)вѣкъ тщанся ѡбогатитися завиствѹет чѹжим. и не вѣстъ іакѡ придет на нъ скѹдость.

На л. 4' при дну јеврејски, мрком оловком: פטוו.

Литература. Литературе нема.

118

МСПЦ Грујић 118

ЗБОРНИК – О МОШТИМА И ИКОНАМА, КАТИХИЗИС, СЛУЖБЕ

Ириг, 1779. година

Папир, 148 л., 215 × 170 мм, са различитим бројем редова на страни: 23, 26, 27. Рукопис је без завршетка, недостаје крај, последња 4 листа су исечена.

Водени знаци. 1) Јелен на точку са иницијалима I-S, тип Београд, МСПЦ 69 из 1762. године (сл. 235); 2) крин, сл. Ајнедер 634 из 1767. године (сл. 506).

Писмо. Руски полуустав XVIII века, препис руског предлошка.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Картон у полукожи, с ребрима на хрбату; корице су пресвучене мраморираним папиром. Повез је с краја XVIII, односно почетка XIX века.

Садржај. л. 1': *Ѡ почести с(вя)тыхъ и ихъ мощей ѡт с(вя)тыхъ оу҆ч(и)телей цр(ь)ковныхъ кратицѣ. Слово с(вя)тагѡ Іѡанна Златоѹстагѡ, ѡмили. На с(вя)тагѡ с(вя)щеномѹченика Вавν(л)ѹ.* Всякъ чл(о)вѣкъ по смерти ничтоже бл(а)го можеть творити ... (овај део пре 1778).

На крају истог листа: *С(вя)тагѡ Амвросїа глава аі на день с(вя)тыхъ Назарїя и Келсїя.* Почитаемъ с(вя)тыя м(ѹ)ч(ен)ики и началники с(вя)тыя вѣри нашея ...

л. 2: *С(вя)тагѡ Іѡанна Дамаскина православныя вѣры книга .д. глава .зі.* С(вя)ымъ іакѡ дрѹгомъ Х(рис)товымъ, и с(ы)номъ б(о)жиимъ, и наслѣдникомъ честь воздавати должно есть ...

л. 5: *Предисловїе въ книжицѹ.* С(вя)тыи вси, аще и вся могѹть ѡ укрѣпляющемъ ихъ ѡ Христѣ, ѡбаче не вси дѣиствѹютъ.

л. 6': *Акаѳїстъ с(вя)тѣи великом(ѹчен)ицѣ Варварѣ.*

л. 27: *Слѹжба иже во с(вя)тыхъ о(ть)цѹ нашемѹ Димитрїю митрополитѹ Ростовскомѹ новомѹ чѹдотворцѹ, егоже ѡбрѣтенїе мощей празднѹется септемврїа въ ка. день.* (Ово 1779). У тексту се на више места помиње императрица Єлїсавета, те дан рођења вел. князя Павла Петровича – по обрѣтенїи мощей, за день же лѣтнїа твоеа памяти. На крају, на л. 44 запис: Писахъ сеи канонъ м(е)с(е)ца феврѹарїя 10 день 1779го год. въ Ірїгѣ.

л. 45: *Катихисисъ сирѣчь исповѣданїе Православныя вѣры каѳолическїя и ап(о)с(то)лскїя цр(ь)кве восточныя, дважди въ ц(а)рствующемъ Великомъ градѣ Москвѣ за державы с(вя)щеннѣишагѡ благочестивагѡ царя о великагѡ кн(я)зя Петра Алеѯїевича ... Печатася тѵпомъ обнов. въ лѣто ѿт созданїя мїра зспз ѿт Рождества Хр(и)стова 1779го м(е)с(е)ца марѳа зі день* – препис штампаног издања 1779. године с посланицама московског патријарха Адријана, јерусалимског патријарха Нектарија и цариградског патријарха Партенија у почетку. На крају првог дела, на л. 98' запис: Исписася сїя первая часть Православнагѡ исповѣданїя при архїеп(и)скопѣ и митрополитѣ Викентїя Іѡанновича м(е)с(е)ца іаннѹарїя 4 день 1780 года ѹ Ірїгѹ. Трећи део се завршава на л. 146'.

л. 147: *С(вя)тагѡ Іѡанна Дамаскина ѿт третїагѡ слова ѡ с(вя)тыхъ иконахъ.* Рцемъ первое, что ест икона ... Прекида на л. 147' – убѡ возлюбимъ и возревнѹимъ ... Затим се виде ситни одерци од четири искинута листа.

Записи. Осим наведених изворних записа писара из 1779. и 1780. године:

л. 1: разни потписи.

л. 26': Ѕнати се када се роди девоика Анастасїя м(е)с(е)ца авгꙋста 30 денъ 1778 год ꙋ Іригꙋ.

Ѕнати се когда преставися о(ть)ць нашъ Геѡргїе Алимпиќъ, кои бысть ѿт места Шацта (!) и после пресєлися въ места Срема и трꙋдолюбезнѣ скончавъ свое житїе поживе доволно лѣта 85 месеца марта 4 день 1783 года ꙋ Іригꙋ.

(Новије): Ѕарна Іѡванъ.

л. 44: 1826го юнїа 20гѡ Прияхъ чинъ монашескї чрезъ Господина Архимандр. Моvсеа Поповича почившаго въ мона(стирѣ) Мѕцѣ.

1827. 17го Маїа произведося во иеродїакона въ Карловцѣ чрезъ Господ. Єпископа Пꙋтника въ Средꙋ.

1828. 31го іанꙋарїа произведося во ієромонаха въ Карловцѣ соборнѣи церкви егда бысть посѣщенїе Єпископовъ четырехъ и полꙋчилъ чрезъ Господ. Єпископа Станковича первагѡ ѿт четырехъ первы сложилъ слꙋжбꙋ первꙋ каѡ Єпископъ мене перваго, во ієромонаха произвелъ есть то есть Алеѯїа Сvмеоновича иеромонаха.

л. 44': Сия книга естъ мнѣ Космана Стефановича грѣшнаго иеромонаха изъ мо(насти)ра Язка.

л. 53': 1833. дне 15гѡ септемврїя в М. П. Г. Ч. М. А. С Ір. Н. В. Ѕ. С. С.

л. 108 (ђачки запис): Оучитъ Павелъ Алимпиќъ.

л. 118': Ѕнати се када нашъ калꙋгеръ Макарїй поставленъ бысть во дїаконство, при архїеп(и)скопѣ и митрополитѣ Викентїю: м(е)с(е)ца маи 20 денъ 1779го года въ монастирѣ Іазкꙋ воспрїя монашескїи образъ при игꙋменѣ Ѳеѡдосїя.

л. 146': Азъ грѣшнїи иеромонахъ Алеѯїи Сvмеоновичъ. (Име које се појављује и на л. 44.)

Павелъ Алимпиќъ.

Записи година: 1833 (вероватно година записа)
1768 (вероватно година рођења)
65 (вероватно године старости)

л. 148: 1830. 28гѡ марта изидохъ изъ монастира Іазка и придохъ въ манастиръ Хопово. Ієромонах А. Сv.

Косма Стефано(вичъ) їеромонахъ 1860.

Кꙋпихъ азъ Алеѯїй Сѵмеѡновичъ ієромонахъ въ М(о)н(а)ст(и)рѣ Іазцѣ.

1833	1834
1589	*1779*
244 лѣта	55

Ђакъ Павелъ Алимпиќъ Монастиръ Мѕакъ.

л. 148': неколико потписа – Алимпића и др.

Задња корица: збир 12 бројева са сумом 4880.

На предњим корицама видљиво: Алекси Сѵмеѡновичъ.

Литература. Литературе нема.

119

МСПЦ Грујић 119

ЗБОРНИК ПРОПОВЕДИ (ПРАЗНИЧНИХ И ТЕМАТСКИХ)

крај XVIII века

Папир, 16 л., 213 × 155 мм, од 27 до 29 редова на страни. Рукопис је доста оштећен од влаге и због тога је делимично оштећен и текст.

Водени знаци. Према воденом знаку рукопис датирамо у 1780/90. годину: три полумесеца са натписом TRE LUNE и иницијали G-F-P, испод круне, сл. Велков–Андреев 811 и 811а из 1779. године, али без слова P (сл. 795).

Писмо. Курзив XVIII века, српски односно словенски језик, предвуковски правопис XVIII века.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Наслови и важнија места у тексту писана су тамноцрвеним мастилом. Основни део текста писан је црним мастилом.

Повез. Повеза нема. Чува се у картонској кутији.

Садржај. Зборник проповеди.

л. 1: *Слово на рожд(ь)ство прес(вя)тыя Б(огороди)цы* ... да се може наќи у первомь ... Ко би се могао надати да би у ... нашаѡ са адь. ко бы веровати могао да би се у исто ... живота могла наќи ... у цр(ь)кьву сꙋжанства. Завршава се (л. 4): да бꙋде у помоќи нашемꙋ кралю. и осталои господи да ꙋтверди бл(а)говестїе да истреби ѕлочестїе, да покрїе сїя с(вя)тою црквꙋ во вѣки, да нась умꙋдри како ќемо чꙋвати свою д(ꙋ)шꙋ, да нась уведе у ц(а)рство с(ы)на своего гдѣ ќемо се славити съ с(ы)номъ ея. аминъ.

л. 4: *Словѡ на с(ве)тꙋю Петкꙋ.* Ѿт почтка (!) свѣта колико Б(о)жїя м(и)л(о)стъ прославлает народъ ч(е)л(овѣ)ч(ес)кїй царемь егѡ сотворающи и красни рай поставляюќи. Завршава се (л. 6): и унапредивь животе хр(и)стїянскїи и ... угодна Б(о)гꙋ быти ваша добра дѣла и ваши праздници. А ты бо преподобна мати наша Параскево славо и похвало рода србскагѡ моли Б(о)га благаго ѕа родь нашь. подаи цркви хр(и)стїянскї укрѣпи вѣрꙋ православнꙋ и бл(а)гослови ови градъ кои се естъ собрат на твой с(ве)тый праздникъ и помоѕи намъ да полꙋчимо ц(а)рство н(е)б(е)ско. аминь.

л. 6': *Слово в день Введенїе прес(вя)тїя Б(огоро)д(и)цы.* И се исполнь слави храмь Г(оспо)д(е)нь. Ово сꙋ рїечи пророка Ієзекїля вели ес(ть) пророком гледаюќи очима пророческима славꙋ прес(ве)те матере Б(о)жїе. Завршава се (л. 10): ако желите чꙋти на страшноме сꙋдꙋ благи гласъ Б(о)жи, ц(а)рство н(е)б(е)сное от

сотворенїя мира кое желим да г(оспо)дъ Б(о)гъ полꙋчи всѣм православним хр(и)стїаном во вѣки вѣков. Аминъ.

л. 10': *Слово ѡ любавїи.* Кадъ хоћаше Б(о)гъ преблагїй ништꙋћи наше д(ꙋ)ше по земли приступи се нѣмꙋ еданъ ч(е)л(о)вѣ)къ, и упита га. Завршава се (л. 14): ѡ с(ы)нове с(ве)те восточне ц(е)ркве православни хр(и)стїани да Б(о)гомь возлюблени бꙋдете и примите ц(а)рство н(е)б(е)ско кое е уготовлено от сотворенїя мира кое желимь да Г(оспо)дь Б(о)гь дарꙋе всѣмь православнимъ хр(и)стїяномъ. Аминь.

л. 14: *Слово ѡ милостини.* Бꙋдите м(и)л(о)стиви якоже и о(тє)цъ вашъ м(и)лостивъ естъ, и паки ... слꙋшателїе православныи. Прекида на л. 16': или лꙋпежъ украо, а како би чл(овь)къ тꙋ скриню могао ... С(ве)то ев(ан)г(е)лїе говори овако Начините себи ѡставꙋ вѣчнꙋ на н(е)б(е)си ... лꙋпежъ украсти не може ...

На маргинама белешке врло ситним курзивом (каснија рука) – „глосе" које се односе на текст проповеди.

Записи. Записа нема.

Литература. Литературе нема.

120
МСПЦ Грујић 120

ЕПИТОМ О ХРАМУ (ЛИТУРГИКА) И ПРОПЕДИЈА (КАТИХИЗИС) ДИОНИСИЈА НОВАКОВИЋА

1744. година

Папир, I + 59 л., 212 × 170 мм, 26 редова на страни. Празни листови су: I, 25. и последњи. Постоје два низа оригиналне фолијације, арапским цифрама: 1–24 (л. 1–24) и 1–33 (л. 26–58).

Водени знаци. 1) Две варијанте крина, сл. Београд, МСПЦ Грујић 127 из 1750. године (сл. 502–503). При повезу: 2) грб са вепром (?) изнад знака; исти водени знак није нађен у расположивој филигранолошкој грађи (сл. 152).

Писмо. Полууставно са облицима из средине XVIII века. Рускосрпски правопис XVIII века. Записи Новаковића исписани су црвеним мастилом.

Орнаментика. Орнаментика је скромна и примитивна. На л. 1', 29, 54 су правоугаоне заставице геометријско-биљног стила са косим решеткама од црних, црвених и белих шара у духу народног орнамента.

На л. 26, 33, 37', 46 нацртане су руске заставице компоноване од стилизованих црвених и белих плетеница. Заставице су без уметничке вредности. Иницијали су врло једноставни, такође без уметничке вредности.

Повез. Картон у полукожи с ребрима на хрбату облепљен је цветним папиром. Повез је из XVIII века.

Садржај. Литургика и катихизис.

л. 1: *Епїтомъ. Сказанїе с(вя)щеннагѡ храма, рыхъ его, и в немъ совершаемыя божественныя литꙋргїи естъ, со ѡкресности ея чрез краткїя вопроси и ѡтвѣти, в ꙋпотребленїе с(вя)щенослꙋжителей православныя цр(ь)кве восточнїя и каѳолическїя, бл(а)гословенїемъ Преѡс(вя)щенѣйшагѡ Г(о)с(по)дина Висарїѡна Павловича еп(и)скꙋпа: 6: Се и* et (?) *лѣта ѡбновленїя Спасителнаго 174го* (!).

Предисловїе к читателю бл(а)гочестивомꙋ. Не иная читателю бл(а)гохотнїхъ сицевагѡ чрез вопроси и ѡтвѣти ...;

л. 2 – *Часть первая;*

л. 7 – *Часть вторая ѡ б(о)жественой литꙋргїи;* до л. 24'.

Л. 25 – празан.

л. 26: *Пропедїа бл(а)гочестїя и должностѣи хр(и)стїанскихъ(ъ), во употребленїе и ползꙋ любоучителемъ познанїя истынихъ(ъ) вѣры своея догматовъ. и тщаливымъ(ъ) сп(а)сенїя своегѡ искателемъ новосочинена на грядꙋщїи 1744 год(ъ) їллирическомꙋ цвѣтꙋ юности в новонасажденомъ Павловическомъ вертоградѣ возрастившомꙋ, чрезъ пречеснѣйшагѡ [и словеснѣйшагѡ* (исписано између редова)*] иеромонаха Дїѡнисїа Новаковича, в Петроварадинскомъ(ъ) училищихъ(ь) префекта и философїи, и богословїи [учителя] чрезъзвычаннагѡ учителя предложенаа Благословенїемъ преѡс(вя)щенѣишаго г(о)с(по)дина Висарїѡна Павловича [еп(иско)па] Бачкагѡ, Сегединскагѡ, і Егарскагѡ.*

л. 27: *Предїсловїе автора ко учащимся.* [М]ене извѣстно имѣю, бл(а)гохотнїи слышателїе, что многи, итд, до л. 28', где завршава: Здравствꙋйте любимици и чтꙋще, сїю малꙋю книжицꙋ, Б(о)га умилостивляйте ѡ потрꙋдившемся иеромонахꙋ Дїѡнисїи Новаковитъ, слова б(о)жїа проповѣдникъ и философїи и б(о)гословїи, чрезъвичаннаго учителя 5 п: в училищъ префекта.

л. 29: *Глава а҃. Из сумвола вѣры: Вопросы.* а҃.їи нарицается хр(ис)тїанинъ и католикъ; итд. – пет глава до л. 57'.

Записи. л. 57': Скончася сїа книжица нарицаемаа Пропедїа, трꙋдимъи издивенїемъ превелебнѣишаго и словеснѣишаго г(о)с(по)дина, иером(онаха) Дїѡнисїа Новаковича, бывшагѡ въ шан(цѣ) петроварадинскомъ училищъ учителя из б(о)гословїи и философїи, чрез 4 лѣта. Лѣта ѡбновленїя 1744: месеца маїа 22. (Према томе, ову је књижицу исписао неки од ученика Новаковића).

л. I: Єпитоиь о Сказанїи С(вя)щенаго храма, ѡдъ 1го до 24. листа, пакь Пропедїя ѡ поѕнанїи истинихъ вѣрь, одь 1го до 33. листа.

На корицама: Єпитомъ ѡ Храмѣ Пропедїя ѡт поѕнанїхъ истинихъ вѣръ.

Литература. Литературе нема.

121

МСПЦ Грујић 121

СЛУЖАБНИК ХРИСТОФОРА РАЧАНИНА

девета деценија XVII века

Папир, 104 л., 218 × 155 мм, 15 редова на страни. Рукопис је комплетан и веома лепо очуван. Првих осам свешчица обележено је словно на почетку, односно крају, а од 9. свешчице није бележено. Укупно има 13 свешчица. Празни листови су два на почетку и три на крају рукописа.

Водени знаци. Према воденим знацима рукопис је настао у 9. деценији XVII века (око 1688. године): 1) три полумесеца са контрамарком S-S, сл. Николајев 265 а, б 1684. година (сл. 811); 2) исти знак са контрамарком H-Z, сл. Николајев 274 а, б из 1688. године, Београд, МСПЦ 252 из 1686. године и Београд, НБС 640 први део око 1688. године (сл. 801).

Писмо. Врло леп калиграфски полуустав писан црним мастилом и тањим пером, а поједине странице су исписане тамнијом и густом сепијом. Облици слова су из последње деценије XVII века. Правопис је ресавски са измењеном традицијом, ъ на фонетском – вокалском месту: (мнѡжъство, въѕбраниши, безмлъвно) и ь. Писар рукописа је Христофор Рачанин, према запису, без године и места настанка.

Орнаментика. На л. 3 насликана је минијатура – заставица (120 × 107 мм), скоро квадратног облика, компонована од стилизоване лозице, елипсастог медаљона, у коме је смештена стојећа фигура Јована Златоустог дата у ставу три четврт. Из доњих углова излазе стилизоване гране са цветовима и листовима, а крајеви се завршавају птицама. Горе по средини заставице је стилизован цвет, симбол крста, а горњи углови су украшени гранчицама. Јован је веома прецизно изведен, пропорционално, глава и руке дати су само у цртежу. Обучен је у стихар љубичасте боје, преко кога иде полиставрион старијег типа беле боје, опточен златном траком. Бели крстови су смештени у златним круговима, а тамнозелени у светлоплавим. Преко полиставриона иде зеленкасти омофор оивичен златом и са златним крстовима. Испод полиставриона је епитрахиљ. Наруквице су златне и црвене. Свети Јован Златоусти обема рукама држи отворени свитак на коме пише: Б҃же б҃е нашь. иже н҃бныи хлѣбь пищꙋ въсемꙋ мїрꙋ. Око главе је златан ореол, а на глави има тонзуру. Цртеж је изведен сепијом, фон заставице је златан, међупростори су обојени тамноплавом и црвеном бојом. Ивице лозице су зелене, љубичасте, црвене и плаве. Злато овде доминира. Остале боје су смиреније и чистије. Цртеж је веома прецизан, изведен сигурном руком. Минијатура је рађена са пуно знања, талента и смисла за компоновање детаља и мотива, боја и фигура. Заставица заузима скоро половину листа. Испод заставице је златан наслов компонован од стилизованих иницијала украшених флоралним детаљима и датих у везу.

На истом листу, а на почетку текста, насликан је иницијал Б, компонован од једночланог разуђеног преплета. Цртеж је веома прецизан, изведен танким пером и сепијом. Преко основног цртежа иду танке линије зелене, плаве, цинoберне и љубичасте боје. Доњи део иницијала украшен је стилизованом испреплетеном лозицом са листовима, пупољцима, цветовима и једном птицом. Трака се пружа дужином задњег реда текста.

На л. 39 је минијатура – заставица квадратног облика, компонована на идентичан начин као и заставица на л. 3. Стојећа фигура Светог Василија Великог дата је у три четврт. Око његове главе је цинoберни текст, у рукама држи отворени свитак на коме је такође исписан текст. Василије Велики обучен је у светлоплави стихар преко којег иде бели омофор са златним крстовима и оивичен златом. Испод фелона је бели епитрахиљ опточен златном траком. Василије Велики има беле наруквице орнаментиране златном и црвеном траком. Његово лице дато је само у цртежу, као и коса и руке. Пластичност је овде постигнута помоћу цртежа, а не бојом. Набори на хаљини и фелону наглашени су линијама. Око главе је златан ореол. Фигура свеца смештена је у елипсасти медаљон, што чини централни део заставице. Боје су складне и чисте. Читава заставица је компонована зналачки, цртеж је прецизан, рађен сепијом и танким пером. Фон заставице је златан. Преко је стилизована лозица у

плавој, зеленој и црвеној боји. На угловима су стилизоване гране са цветовима, листовима, пупољцима. Са горње стране је стилизовани цвет. Десни доњи угао украшен је повијеном граном са птицом. Заставица заузима горњу половину листа, испод текста златним словима исписан је наслов, један ред је циноберни а три реда исписана су црним мастилом.

На л. 6, 7, 7', 8, 10 итд. насликани су иницијали на маргиналном простору уз блоковну површину текста, који заузимају простор од три до осам редова. Изведени су прецизном руком, сепијом и танким пером. Цртеж је оивичен плавом, љубичастом, циноберном и зеленом танком линијом, а поједини делови преплета су испуњени златом. Иницијали су компоновани од једночланог преплета геометријско-биљног стила, са местимично разуђеним линијама. На л. 30, 36 и 66' насликани су иницијали тератолошкога стила, компоновани од једночланог преплета, као и претходни у истом стилу и колориту. Преплет и птице на л. 61' и људска глава на л. 71 имају скоро исте мотиве и детаље као и иницијали у свим осталим рукописима Христофора Рачанина.

На л. 75 и 90 нацртане су заставице геометријско-биљнога и тератолошкога стила. Централни део чини глава мушкарца са стилизованом косом у више трака које обликују лево и десно испреплетану лозицу са листовима и пупољцима. Заставице су дате само у цртежу, изведене бледом сепијом и тањим пером. Обе су скоро идентичне. Испод заставице је стилизован циноберни наслов.

Мали је број циноберних иницијала, стилизованих линија, украшених гранчицама, тананим нитима са бобицама и разлисталим цветовима на л. 81', 82, 101'.

Повез. Даске су пресвучене црвеномрком орнаментираном кожом и позлатом. Видни су трагови несталих металних окова у угловима и у централном делу. Сачуване су металне и кожне копче које затварају рукопис. Предња корица у централном делу има картуш са композицијом распећа. Композиција је уоквирена златном барокном траком, у угловима су цветни детаљи.

Доња корица у централном делу има композицију Светог тројства у картушу у позлати, у угловима и по ивицама правоугаоног простора је позлаћени барокни оквир. Повез је највероватније са почетка XVIII века.

Садржај. Служабник.

л. 1–2 – празни.

л. 3: *Б(о)ж(ь)стъвна слѹжба иже въ с(ве)тыҳ(ь) о(ть)ца нашего Іѡанна Ꙁлатоѹстаго.* Проскомидија, почиње молитвом предложења: Б(о)же Б(ож)е нашь …

л. 39: *Б(о)ж(ь)ст'внаа слѹжба иже въ с(ве)тыҳ(ь) о(ть)ца нашего Васнлїа Велнкаго.* На завршетку (л. 69) песме уместо херувике – на Велики Четвртак (Вечери твоей таннѣй), Велику Суботу (Да оумлъчить въсакаа плъть чл(о-вѣ)ча, л. 69'), херувика Јована Златоустог (л. 70' Иже херѹвимы).

л. 71: *Послѣдованїе бываемое на велнцѣн вечерни, н на бденїнҳ(ь).*

л. 75: *Ѿтпѹсты повъсед(ь)невныи.*

л. 76': *Ѿтпѹсты на праꙁдннкн Влад(ы)чнын, н пр(ѣ)с(ве)тые Б(огородн)це* и въ памети с(ве)тыхь велнкнх(ь).

л. 80': *Ап(о)с(то)лы н еѵ(ан)г(е)лїа оусъпшнмь, н б(огоро-дн)цн.* Л. 83 – празан.

л. 83': *Ѿ раꙁдробленїн с(ве)т(а)го агн'ца.* Подобаеть тебѣ вѣдѣти ѡ іерею, итд., са „изображењем" агнца.

л. 88: *Слово Іѡанна Ꙁлатоѹстаго накаꙁанїе попѡм(ь).* Пакн же ты ѡ пресвѵтере итд.

л.90: *Чинь ос(ве)щенїю водѣ.*

л. 98: *Молитва юже гл(аго)леть архїереи, нли д(оѵ)ховникь. прощенїѹ ꙁа грѣхы волнїе же н неволные.* Завршетак на л. 101'.

л. 102–104: празни.

Записи. Запис писара на л. 25'–26 (доња маргина): Помѧни Г(оспод)н грѣшнаго – Хр(н)стофора іеромонаха.

Литература. Харисијадис 1970, 66–77; Богдановић 1982, 104; Вукашиновић 2008, 18, 214, 234; Вукашиновић 2012, 51, 61; Ракић 2012, 58, 179–181, 183, 297–298, сл. бр. 112, 113; Тодић 2013 II, 233 и сл. 164 и 166; Јоцић 2013, 230–248; Свет српске рукописне књиге 2016, 426–427 [З. Ракић].

122
МСПЦ Грујић 122
ПОСЛѢДОВАНИЈЕ Ѿ ИСПОВѢДАНІИ

препис Григорија Миутовића, пароха Буковачког, 1783. година

Папир, I + 32 л., 220 × 170 мм, с различитим бројем редова на страни: 11, 19, 21. Први лист је оштећен, недостаје му доња половина. Од л. 24 откинут је већи део.

Водени знаци. Фигура свеца на постољу са исписаним именом града испод фигуре GRAZ, тип Ајнедер 819 из 1799. године (сл. 931).

Писмо. Курзив XVIII века, препис са руског предлошка.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Повеза нема, чува се у картонској кутији.

Садржај. л. 1: *Послѣдованїе ѡ исповѣданїи.* Приводитъ д(ꙋ)ховнии о(ть)цъ хотящаго исповѣдатися єдиннаго итд. Од л. 13 – посебна питања за чловѣка женатаго, женꙋ мꙋжатꙋю, родителеи дѣтеи итд. до л. 32.

Записи. л. I (наслов): Послѣдованїе ѡ исповѣданїи. Мнѣ ієреа Геѡргїя Мишꙋтовића Пароха Бꙋковичкаго.

л. I': 1799го лѣта ꙁнано есть люта ꙁима бистъ. много мар-ва погинꙋ говата, многа рнба поцрка под ледом, шливе ѡд ꙁиме посꙋшише се и виногради ѡꙁебоше.

л. 32': Георгїи Мишꙋтовићъ с(вя)щенноієрей парохъ бꙋковић-кїй. Сїю книжицꙋ Послѣдованїе исповѣди преписахъ ѿт Пре-ѡс(вя)щенѣйшагѡ Г(осподи)на Є(пи)скопа Іѡсифа Іѡановича ѿт Шакабентъ 1783 лѣта м(е)с(е)ца марта 9го дне.

Литература. Литературе нема.

123
МСПЦ Грујић 123

ВЕЛИКИ КАТИХИЗИС
средина XVIII века

Папир, 67 л., 214 × 164 мм, 21 ред на страни. Рукопис је без почетка и краја, на почетку недостаје 9 листова, а на крају су фрагменти од око 30 листова.

Водени знаци. Према воденим знацима рукопис датирамо у средину XVIII века (1745/50): 1) круна са иницијалима F.-I.-S врло сл. Београд, НБС 72 из 1749. (сл. 670); 2) котва са бројком 4 изнад и иницијалима U.-T., сл. Београд, НБС 72 из 1749. (сл. 495); 3) грб у облику срца са бројком 4 изнад и иницијалима I.-I.-T, врло сл. Београд, НБС 64 из 1746. (сл. 882); 4) грб са крином, врло сл. Београд, НБС 64 из 1746. (сл. 46).

Писмо. Курзивно XVIII века, рускосрпски правопис.

Орнаментика. Орнаментике нема осим неколико китњастих наслова и канцофки, на л. 27, 28, 46 и 54.

Повез. Картонске корице у кожи с ребрима на хрбату и са уским рубом на корицама. Рукопис је одвојен од хрбата и држи се само дужином коже ширине од 3,5 цм за задњу корицу. Предња корица је оштећена. Повез је из доба настанка рукописа.

Садржај.

л. 1: ... твоя, и жертва Б(о)гꙋ Д(ꙋ)хъ сокрꙋшенъ – „Отвѣтъ" на Вопрос 4 из главе *Ѡ с(вя)щенѣй Лїтꙋргїи.* Свршава на л. 24 са записом: И сїе оубо ѡ с(вя)щенѣй Лїтꙋргїи да довлѣютъ и нынѣ любве вашея. в' ных же аще то речеся прилично ѧкоже вещей истяꙁоваше, ѧже мало весма раꙁꙋ[ме]. То є да бꙋдетъ самомꙋ Архїерею н(е)б(е)сномꙋ Іис(оу)сꙋ Хр(и)стꙋ с(ы)нꙋ Б(о)жїю, вь честь и славꙋ во вѣки вѣковь аминъ.

л. 25: *Ученїе ѡ тайнѣ с(вя)тагѡ мνропомаꙁанїѧ.*

л. 27': празан, одсечена и доња маргина.

л. 28: *Ученїе ѡ исповѣди и покаѧнїи.*

л. 46: *Ученїе ѡ тайнїи с(вя)тагѡ кр(ь)щенїѧ.* Прекида на л. 53', пошто је идући лист искинут – аще бы в' сицевои вѣдѣ (!) поче ѡтроча главꙋ ...

л. 54: *Часть а҃ѧ. Ѡ истяꙁанїи своеѧ совѣсти, вь ней же воспоминнается конмъ обраꙁомъ грѣшитъ чл(овѣ)къ противꙋ Б(о)га, ближнѧго и самагѡ себе.*

л. 57': *Часть в҃ѧ. В' ней же воспоминнается какѡ чл(овѣ)къ грѣшитъ противꙋ десѧть ꙁаповѣдй б(о)жїихъ.* Л. 63 нема доњу половину.

л. 64: *Часть г҃ѧ. Ѡ седмыхъ грѣхах(ъ) смертыхъ и прочи грѣхахъ иже родѧтсѧ ѿт ныхъ.* Прекида на л. 67' – *Помраченїе оума.* Аще такѡ на блꙋдъ устремился беꙁъ срама не хотящ ...

Записи. Предња корица: Міханлъ Краячичъ спомощникъ парохїе Плавшиничке и дѣтонаставникъ юности лѣта 1842.

Єданъ (да морамъ речи) несретникъ уфати ми овꙋ мою весма полеꙁнꙋ книжицꙋ у рꙋке, и овако раꙁдрапа, а ние у ньой увидно, чемъ противꙋ ближнѣмꙋ грѣшилъ. Нека мꙋ самъ Богъ сꙋди.

Задња корица: Во Дїакона проиꙁведенъ дне 13гѡ октоврїа 1841. Во с(вя)щеника 5гѡ Декемврїа 1842. На парохїю Копривничкꙋ ꙁа адмїнїстратора приставленъ консисторїални дне 1гѡ априла 1850.

Испод тога сасвим избледео запис о неким рачунима.

На предњој корици залепљена цедуљица са белешком проф. Грујића: „Број ex 1615. Велики Катихизис. Рукопис крајем XVIII. или поч. XIX в. – Нађен у с. Велика Мучна – Хрв." И друга цедуљица са „PAKRAC. Од. 9. Ред 1. Бр. 9".

Литература. Јовановић Т. 1984–1985, 193–232.

124
МСПЦ Грујић 124

СРБЉАК
прва трећина XVIII века

Папир, 132 л., 206 × 155 мм, 17 до 18 редова на страни. Рукопис је без почетка и краја. Према старијој фолијацији на почетку недостаје седам листова; изгубљен је по један лист иза л. 12 и 108, а два листа иза л. 107; листови 33–34 на погрешном су месту и треба да иду иза л. 38 (што је и назначено у старијим белешкама на л. 32': нщи напред по два листа, и на л. 38: обрати шест листа назад). На крају рукописа више листова је са службом деспотице Ангелине. Свешчице су обележене само на почетку, по средини доње маргине. Рукопис почиње од 3. свешчице, односно остао је највероватније само један лист из 2. свешчице.

Водени знаци. У рукопису постоји већи број хартија које се по структури и воденим знацима разликују. Према воденим знацима рукопис се може шире датирати првом трећином XVIII века (око 1720/30. године): 1) две варијанте три полумесеца са контрамарком F-S, са крстом, врло сл. Праг, НМ IX Н 5 из прве деценије XVIII века, а само контрамарка сл. Николајев 295 из 1702. године (сл. 790–791). На тањој хартији: 2) три шешира, сл. Загреб, ЈАЗУ, GL V-3 из 1702. године (сл. 967). На осталим хартијама водени знаци према доступном филиграналошком материјалу иду нешто касније: 3) иницијали C-L, сл. Београд МСПЦ Грујић 77 из 1736. године и Београд, МСПЦ Грујић 113 из 1735. (сл. 188); 4) грб са ловачким рогом и иницијалима C-L, сл. Београд, БСП 110 из 1732/35. (сл. 111).

Писмо. Полуустав с облицима XVIII века, славеносрпски језик са ѧ, наместо ја, са употребом ъ и ь по руском начину, али недоследно; с акцентима по руском изговору. Наслови и иницијали црвени.

Орнаментика. Орнаментике нема. Иницијали су обичног типа.

Повез. Даске с извученим косим рубом у тамномркој кожи, с ребрима на хрбату. Обе корице су идентично компоноване, имају уски оквир по рубовима од низа цветних орнамената. Повез из времена настанка рукописа.

Садржај. Србљак.

л. 1: Служба Св. Стефану Дечанском, без почетка: … воспрїемлеши. и въ земли кроткыхъ достойно водворѧешисѧ блажене. Ѡ насъ Х(рист)а Б(ог)а моли даровати д(ꙋ)шамъ нашим велїю милость – тропар на крају вечерње. Затим јутрења. На л. 7' иза кондака и икоса после 6. песме канона:

М(ѣ)с(ѧ)ца ноемврїа, во .аї. день памѧть с(вѧ)т(а)го великом(ꙋ)ченика во ц(а)рѣхъ Стефана Сербскаго иже въ Дечанѣхъ. Пѧтїи оубо Стефанъ по Сѵмеѡнꙋ сербскомꙋ. Ꙗкоже древле Іѡвъ по Аврааамꙋ вѣрномꙋ. Во .аї. оумавленїемъ Стефанъ востече къ Б(о)гꙋ.

Сеи с(вѧ)тыи и приснопоминаемыи Стефанъ, с(ы)нъ бѧше Милꙋтина ц(а)рѧ Сербскаго, благочестиваго сꙋща и с(вѧ)та мꙋжа, къ немꙋ же ѡклеветанъ бысть. (Уметнут крст и на маргини додато другим мастилом и писмом: По ѡболганїи мащехе свое Симониде подобно Іосифя Прѣкраснаго ѡболганꙋ бити) ꙗко царства хощеть силою ѿѧти, ꙗтъ бываетъ. И первѣе оубо томꙋ изводають очи, таже и во Ц(а)риградь посилаетсѧ заточенъ бывъ. и тамѡ седмолѣтно препроводивъ времѧ во ѡбитѣли сице нарицаемѣ пандократоровѣ, слезами многїими и воздиханими, и частими м(о)л(и)твами Б(о)гꙋ оугождаа, ꙗко игꙋменꙋ тоѧ ѡбители и всѣмъ братїамъ дивитисе, и ѡбразъ ползы того имѣти. Но и самомꙋ ц(а)рю (додано између редака: греческомꙋ Андроникꙋ) того часто призывати къ себѣ; слышавша ꙗже ѡ немъ, иже и ѿ нѣго наоученъ бывъ, Акиндїнаѳскїа ересы началникы (додано: Варлаама) прогнавъ, и смиренїе ѿсюдꙋ прїѧтъ цр(ь)ковь. Таже ѿ заточенїа б(о)жїимъ сꙋдомъ призванъ бывъ, очима видѧ ꙗкѡ и прежде, и оу ѿ(ь)ца бывъ лобзаютъ дрꙋгъ дрꙋга, и прощенїе междꙋ собою прїемлютъ. Таже малѡ нѣчто того ѿ(ь)цъ поживъ, ко Г(оспо)дꙋ ѿиде, таже м(о)л(и)твѣ кꙋпно и ц(а)рствꙋпрїемникъ бысть, еже и оуправи добрѣ, б(о)жїимъ ѡкормлѧемъ страхомъ. Толико же бывъ м(и)л(о)стивъ, ꙗкѡ не довлѣти иныхъ рꙋками ко раздаѧнїю нищихъ, но и самъ по всѧ нощи хождаше, и сїимъ своима рꙋкама подаваше. Созда же ѡбитель прекраснꙋ во славꙋ Вседержителѧ Хр(и)ста (додано на маргини: ва предѣлѣх Фостанских глаголем(о) Дечанох, недалече архїепископїе сербске Пек'кьского монастира, но яко два часа кою же … – одсечен један редак – ѡснова и созда за осам лета и соврши то всем удивително видещим зданїе лѣта мїробитїя ѕѡмг.) и близъ еѧ дрꙋгꙋ ѡградꙋ, и тамѡ множество много с(вѧ)щеннагѡ лика собравъ, потребными всѣми тѣхъ оутѣшаѧ толикѡ въ м(о)л(и)твѣ преспѣвъ, таковыхъ попеченїи сїи, ꙗкоже ѿ великїихъ онѣ постникъ, имже ѡбще ничтоже ѿ мїрскихъ бѧше. Имѧше же и слезный даръ, согласнѣишее м(о)л(и)твѣ дѣло. Сице доволна лѣта пребывъ, и врꙋченнаа емꙋ ѿ Б(о)га добрѣ оустроивъ, ꙗвлѧетсѧ емꙋ третїе великїи Нїколаи, оуготовисѧ глаголѧ Стефане, не по мнозѣ бо Вл(а)д(и)цѣ предстати имаши. Он же и множаѧ приложи къ м(и)л(о)стини и инымъ добродѣтелемъ. Потомъ же не по многихъ д(ь)нехъ, воц(а)рисѧ с(ы)нъ егѡ, именемъ

оубо ѡт(ь)цꙋ подобенъ, дѣлы же никакоже. И нашедъ внезапꙋ и емлетъ б(о)жїагѡ чл(овѣ)ка, къ вышнемꙋ шествїю готовающа потребнаа, и во единъ градь (додато: рекоми Ꙃвечань) пославъ оудавою ѡт житїа измѣнити повелѣваетъ. И такѡ мꙋченїа вѣнець восприїмтъ. С(ве)тое же егѡ тѣло во своемъ емꙋ монастири положено бысть, идѣже и до днесъ стоитъ, творѧ чюдеса преславнаа, и исцѣленїа съ вѣрою приходѧщымъ. Б(о)гꙋ нашемꙋ слава.

Служба се прекида при самом крају, иза података о апостолу на литургији – Во дни они возложи Іродъ ц(а)рь рꙋцѣ ... на крају л. 12'.

л. 13: Служба препод. Симеону Мироточивом, 13. фебруара, без почетка: ... своего ѡс(вѧ)щаеши, твою памѧть Сvмеѡне поющихъ, и молѧще молитвами твоими Ін(сꙋ)са чло(вѣ)колюбца спасти и просвѣтити д(ꙋ)шы нашѧ – друга стихира на Господи возвах на малој вечерњи; л. 14 – На велицѣи вечерны, итд. На л. 32 иза кондака и икоса нема синаксара. Као што је споменуто, листови 33–34 треба да иду после листа 38; иначе текст је читав.

л. 41: *Мѣсѧца іꙋнїа во .еі. день памѧть с(вѧ)таго м(ꙋ)ченика иже во ц(а)рѣхъ, кнѧза Лазарѧ.* На великои вечерны, итд. На л. 57' иза кондака и икоса нема синаксара. Текст је читав, свршава на л. 64. Л. 64' – празан.

л. 65: *Мѣсѧца ѡктоврїа .д. памѧть с(вѧ)т(а)го и пр(а)в(е)днаго кнѧза Стефана Шиляновича.* На малѣи вечерны ...; л. 66 – На велицѣи вечерни итд. (Исп. Јовановић Т. 1984–1985, 232).

л. 83': Мѣсѧца ѡктоврїа въ .д. день слово повѣстное ѡ житїи и ѡ ѡбрѣтенїи с(вѧ)т(а)гѡ и праведнаго кнѧза Стефана Новаго, нареченнаго прекломъ Шилѧновича.

Божественное писанїе вънимающемꙋ и рачителю сего, велико сокровище есть, множаишее нежели въ ц(а)рскыхъ сокровищахъ лежащаѧ сребра и злата ... до л. 96' (Исп. Костић 1923, 54–99; Јовановић Т. 1978, 335–377).

л. 104: *Мѣсѧца ıанꙋарїа во аі. день с(вѧ)тыхъ трѣхъ с(вѧ)тителей. Аѳанасїа и Кѵрилла, и архїепискꙋпа Максима бывшагѡ деспота Серблемъ.* На малѣи вечерны; л. 105' – На велицѣи вечерны, итд. Прекида на л. 107' – во времѧ оно ... из паремије Втораго закона; наставља на л. 108 – ...тъ с(вѧ)щеннѡ твою с(вѧ)тꙋю и бл(а)гонарочитꙋю памѧть славне, православныхъ похвало, о(ть)цевъ верховне иже на соборѣ всес(вѧ)тыѧ поборниче – пета стихира на литији; поново прекида на л. 108' – и пищꙋ сладкꙋ ... „Слава" на стиховне; наставља на л. 109 – ...ѧ ты предѡбраженїе былъ – седален по другој катизми на јутрењи. На л. 120 иза кондака и икоса Св. Максиму: Таж(е) прологъ с(вѧ)тымъ въ пролозѣ, и Максимꙋ здѣ. Въ тойже день иже во с(вѧ)тыхъ о(ть)ца нашегѡ архїеп(и)скопа Максима Новагѡ, бывшагѡ деспота Серблемъ. С(ти)х(ь). Новое процвѣтенїе ıавилсѧ еси Максиме с(вѧ)тителю. Стїх(ь): Новꙋ обитель ѡбрѣлъ еси на н(е)б(е)сѣхъ.

Сей блаженный и дивный Максимъ бысть ѡт корене бл(а)гочестиваго Сvмеона Немани, сыни же деспота Стефана ... (исп. у Римничком Србљаку, стр. 170'–173').

л. 132: *Мѣсѧца іꙋлїа во .л. памѧть преподобныѧ м(а)т(е)ре нашеѧ Аггелїи деспотицы.* На малѣи вечерны ... Прекида на л. 132' – На стїховнѣ стихиры ...

Записи. л. 64: Пара зица роди на дꙋнꙋ Павелъ везе лиpermissionпе време вино рива Гладна удрити Мора.

л. 64': 1799 спора зима и заледи се Дꙋнавъ и прелазисмо преко Дꙋнава и били смо затворени презъ рꙋчка Павелъ Марковичъ и Кvрїлъ Савовлѣвичъ, Акимъ Месаровъ, Василїи Іѡановичъ (и још неколико немачких имена, латиницом).

л. 86, уз житије Св. Стефана Штиљановића додано истом руком, избледелим мастилом, као уз житије Св. Стефана Дечанског: въ странї ... сꙋще ... властїю венецїанского дꙋжа на самовластїе имꙋт сꙋдове свое власти понеже и превелики имꙋт цесаря (?) Дїоклитиıан мꙋчителıа ...

Литература. Костић 1923, 54–99; Јовановић Т. 1978, 335–377; Јовановић Т. 1984–1985, 193–232.

125

МСПЦ Грујић 125

ДЕЛА СВЕТОГА ЈОВАНА ДАМАСКИНА – „ЦАРОСТАВНИК" РАВАНИЧКИ

друга четвртина XVI века

Папир, 198 л., 222 × 158 мм, 25 редова на страни. На почетку и на крају исечени су заштитни листови. Иза л. 146 отргнута су три листа. Свешчице обележава на почетку и крају у левом доњем углу, на 15 мм испод текста. Само је први лист 1. свешчице обележен по средини доње маргине испод текста. Текст и свешчице иду континуирано до 1. листа 19. свешчице односно до л. 145 где се завршава. Испред л. 147 исечена су три листа. Недостаје седам листова 19. свешчице и први лист 20. свешчице, а 21. свешчица има 6 листова; недостају 7. и 8. Укупно има 26 свешчица. Л. 146 је празан.

Водени знаци. Према воденим знацима рукопис је писан у другој четвртини XVI века (1540/50): 1) котва у кругу са звездом и иницијалом М одоздо публиковао Мошин 990 из 1540/50. године (сл. 271);

2) сличан знак посебног типа, са звездом која стоји високо изнад круга, публиковао Мошин 777 из 1540/50. године (сл. 252); 3) цвет у кругу с угластим четворолистом одозго, сл. Брике 6683 1545/50. (1543. година) (сл. 914).

Писмо. Средњи полуустав са брзописним елементима неуједначеног потеза писан тамнијом сепијом и дебљим пером. Српске језичке редакције с јаким утицајем ресавског правописа: ꙁ, акценти и спиритуси ъ у предлозима и сложеницама, и у средини речи (ꙃмїєю, промысльника итд.). Положено једнопотезно в, двопотезно и тропотезно ж, различити облици за слова а и ꙁ; карактеристично г са спуштеним стаблом итд.

Орнаментика. На л. 1 нацртана је квадратна заставица (120 × 100 мм), компонована од стилизованог биљног и геометријског орнамента. У централном делу заставице насликан је орнаментирани медаљон у чијој средини је стилизовани цвет. Мањи квадрат уоквирује медаљон, а све је прихваћено и испреплетено једночланом местимично разуђеном траком и лозицом која се симетрично проширује у срцолике цветове и листове. Уски квадратни оквир затвара ову богату декоративну површину. По средини са горње стране и на угловима су велике стилизоване гране са цветовима и листовима. Цртеж заставице је прецизан, рађен сепијом и танким пером. Заставица је у загаситом тамном колориту, фон је у окер златном тону, а у центру је златан. Прстен, цвет, правоугаоник и траке које излазе из њега су у модроплавом колориту оживљени сивобелом танким линијом. Остали орнаменти су у загасито-љубичастим и пепељастосивим тоновима. Све је оживљено сивкастосребрнастом линијом, тако је постигнута пластичност и рељефност. Калиграф/илуминатор имао је смисла и талента за цртеж и колорит. Испод заставице је наслов од стилизованих геометријских слова у зеленоплавој, црвеној и окер боји. И текст испод наслова исписан је наизменично различитим мастилом, само последњи ред писан је тамнијом сепијом.

Заставица по свом стилу подсећа на заставице из рукописа Владислава Граматика и рукописа САНУ 65.

Већина иницијала има једноставне геометријске форме са врло скромним детаљима, задебљањима и тананим нитима са бобицама. Изведени су цинобером уз саму ивицу блоковне површине текста и заузимају од два до три реда.

При крају рукописа, на л. 187, 190', 191 и 194, нацртани су иницијали цинобером; стабла су им широка а на појединим местима стабло нагло прелази од јако широких ка врло танким линијама. Украшени су на више места бобицама и раскошним декоративним гранама које или излазе или слободно стоје уоквирујући иницијал разгранате барокне гране са листовима и бобицама и цветним украсним детаљима. Изведени су на маргини и заузимају величину од шест до девет редова текста (л. 187).

Повез. Рукопис је преповезан највероватније у XVIII веку и том приликом су листови рукописа очигледно резани на л. 1, па је исечена грана доњег левог угла као и део иницијала у последњем реду истога листа. Даске имају косе рубове с ребрима на хрбату и пресвучене су орнаментираном кожом. Обе корице су обликоване на идентичан начин. У правоугаоном мањем простору у централном делу је стилизовани орнаментирани барокни крст. У угловима су квадратни барокни орнаменти. Ужи средишњи оквир компонован је од низа тачкица и геометријских орнамената. Спољни шири орнаментирани оквир украшен је барокном лозицом. На хрбату је цедуљица са називом књиге: „Царословник рукописни".

Садржај. Цароставник.

л. 1: *Иже въ с(ве)тыхъ пр(ѣ)пωдωбнаго ав'ва Іω(анна) прѣꙁвvтера Дамаскїна, прѣданїе иꙁвѣстно православныє вѣры. Ѡ тωм(ь) ꙗко непостижно єс(ть) б(о)ж(ь)ство, и ꙗко не подобаєт(ь) искати, или испытовати непрѣданнаа нам(ь) ωт с(ве)т(ы)хъ прωрωкь и ап(осто)ль и єv(аг)гелїсть. Глава а҃.* Б(ог)а никто же видѣ нигдеже. Єдинородны С(ы)нь сын въ ꙗдрѣх(ь) ω(ть)чїих(ь) тъ исповѣда итд. – 100 глава, до л. 145'. Л. 146 – празан. (Преглед садржаја по главама види у аналогном рукопису Крушедола: Петковић 1914, бр. 63, стр 122–130). Последња глава у овом рукопису, 100. – *Ѡ въскр(ь)сенїи* (Крушедолска: 111) свршава са: и беꙁпрѣстанїи еже ωт него веселїе събирающе. Изостављене су главе Крушед. 16 – Ѡ сътѣтельствѣ, 24 – Ѡ пооуѵинахь, 48 – Ѡ двѣю єстьствоу, преметнута после главе „Ѡ обраꙁѣ ꙁачетиꙗ", и гл. 112 – о иконахь. Иначе су у Крушедолском рукопису поједини бројеви главе прескочени.

л. 147: Дамаскиново О богословљу, без почетка – ... вас(ь) с(ве)щенноначел'ствꙋющꙋ Х(ристо)вы повинꙋе се – увод у Посланиє; л. 147' – Ѡ раꙁꙋмѣ, итд. Свршава на

л. 186 одељком Рѣхѡм(ь) двѣ съпротивнѣ быти. Л. 186' – съпротивеще же се истѣе іакоже горѣщина и стѹденѡс(ть). Иза тога текст исписан црвеним мастилом: И сїа доздє Іѡаннова посланїа. Иза тога додан је другом руком пасус о силогизму – Потрѣба ес(ть) вѣдѣти, іако подобает(ь) прѣдчинїам(ь) истинѡм(ь) быти … Доле на маргини: „Силогизмѹ събранїе разѹмѣн.“

л. 187: *Прѣдѣлы сь Б(ого)мь различни, по прѣданїю вѣрѣ, с(ве)тые съборные и апостолскые цр(ь)квы, гл(агол)емыи събранныи ѿт Клїмен'та же и инѣхь прѣподобныих(ь) и бл(а)женных(ь) ѿт(ь)ць, их же подобает(ь) прѣжде въсакого иного ѹченїа изъѹстъ наѹчити. иже помощїю б(о)жїею прѣдстателствовати словѹ бл(а)го ч(ь)стїа хотѣщѹ.* Вѣдѣти подобаеть іако ѹбо іаково любонсканїе или въпрошенїе трї нѣкаа въпрошенїа и испытанїа имат(ь), итд. до л. 195'.

л. 196: *М(о)ленїе съ исповѣданїемъ къ Г(оспод)ѹ Б(ог)ѹ нашемѹ въ оумиленїи срд(ь)ца съ д(оу)шею, испльнающїи въкратцѣ слоужбѹ часѡвнѹю, кромѣ слоужбы цр(ь)ковные, съ колѣнным(ь) седмым(ь) прѣклоненїе къ Б(ог)оу своемѹ.* Аще по сълѹчаю немощи комѹ въ цр(ь)ковноую слоужбѹ приспѣти, сътворенно с(ве)тѣйшим(ь) патрїархѡм(ь) Кѡнстантїниа града кѵр Генадїем(ь) пореклоу Скоуларїе. И тако сице починаем(ь) итд. – свршава на л. 198. Између листа 197' и 198 погрешно је улепљен лист с таблицом супротности из претходног Дамаскинова дела о Богословљу.

Записи. л. 198': Книга бл(а)женна Дамаскина.

Мато Власаїлић 1726 ѹ Беліградѹ.

† Въ лѣтѡ ҂з и. ѕ. и. н (7098=1590) сїю книгѹ кѹпи Дамаскин(ь) ѹ Инеиѹ ѹ попа Маѳеа за. ѕ. грошѣва: † и ѡставих(ь) е на аманатѹ ѹ Іѡве ѹ Добротїнѹ: † на Косовѹ а ми подносмо ѹ Цариградъ. (Записи и натписи I, бр. 814, уз белешку „Запис у рук. ман. Ораховице. – Бр. Коло 1898, 1593“).

Сиіа книга гл(агол)еми …

Задња корица: На 1778го лѣта м(есе)ца септ(ем)врїа) 28 дна у Манастирѹ Врдникѹ Приміих(ь) на прочитанїе: в. т. П. М. Сегѡ.

Предња корица, оловком: Царославныхъ.

Залепљена цедуљица с белешкама оловком о димензијама рукописа, илуминацији и повезу.

На хрбату извана поред садашње налепнице стоје две старе: „Царославникъ рукописный“ и „N° 42. Цароставник, рукопис 1590 г.“ (ове друге више нема).

Овај рукопис наводи Шафарик у Историји српске књижевности, I, 1865, на стр. 208 под бр. 119.

Литература. Богдановић 1982, 46; Васиљев 1993, 43–133.

126

МСПЦ Грујић 126

ЈОВАН РАЈИЋ, „ПОВЕСТ РАЗДЕЛЕНИЈА ЦЕРКВЕЈ“

око 1760. године

Папир, 202 стр. (I + V + 183 стр. + 10 празних листова), 225 × 188 мм, 26 редова на страни. Насловни лист је исечен (недостаје). Рукопис је при крају, у десном горњем спољашњем углу иза стране 147, иструлио, захваћен је и текст. Оригинална пагинација рукописа је сачувана. Рукопис је конзервиран, а повез рестауриран.

Водени знаци. 1) Грб с ловачким рогом и именом „C et I Honig“, сл. Ајнедер 1514 из 1752. године (сл. 88); 2) иницијали I-A, сл. Ајнедер 659 из 1723. (сл. 194); 3) нејасно и неидентификовано име (сл. 176).

Писмо. Курзивно XVIII века, рускосрпски правопис.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Картон је замењен даскама после рестаурације, не постоје ребра на хрбату. Предња корица има у центру правоугаоника велику орнаментирану розету, а спољни оквир је раскошни барокни – стилизована лозица уоквирује правоугаоник. Задња корица има сличан оквир са орнаментираном шестокраком звездом колтонованом од стилизованих ромбоидиих орнамената. У угловима су цветни мотиви а уска орнаментирана трака уоквирује правоугаони простор. Задња корица је оштећена. Повез је из времена настанка рукописа.

Садржај. Насловни лист је изгубљен, али је по садржају рукопис истоветан с рукописом исте збирке бр. 82, који је представљао каснији препис истог Рајићевог дела, и бр. 129, где је сачуван и наслов дела (препис из 1832. године).

стр. III: *Посвященїе.* Благость, кротость и милость землородныx(ъ) слава итд.

стр. IV: *Предсловїе. Къ читателю.* Описанїя дѣль тонкостеи ума высокаго же и трѹдолюбнаго расѹжденїя … (види ркп. бр. 82). Свршава на стр. VII – Тако я болше не имѣю въ чемъ вы читателя моего предувѣдомлѣль тоїю оныемь трѹдь тон сеи и себе самагѡ прикрѹчаю, которимъ данню подобныя вещи искѹшати готовъ, есть ли чтѡ противъ історическїя истины ѡбрящется, исправити.

Испод тога: Содержаніе Главъ.

стр. 1: Глава .а҃. Ѡ начаткахъ раздѣленія и искаженіи сѵмвола.

стр. 13: Глава .в҃. Ѡ распряхъ Ігнатіа, и Фотія патріарховъ цариградскіхъ еже бысть. вторыи поводъ къ раздѣленію.

стр. 31: Глава .г҃. Ѡ премѣнѣ всѣхъ сихъ и Фотіевомъ изгнаніи.

стр. 48: Глава .д҃. Ѡ возвращеніи Фотіевомъ, и соборѣ при нем(ъ), бывшемъ, и ѡ второмъ изгнаніи и смерти егѡ.

стр. 67: Глава .е҃. Ѡ насилствованнои ѵніи при взятіи Константінополя бывшеи, и ѡ разграбленіи Греціи ѡт Латинъ.

стр. 78: Глава .ѕ҃. Ѡ ізгнаніи Латінъ из Греціи, ѡсвобожденіи Града, и ѡ принятои ѵніи ѡт Сербов' же и Рѹссовъ прошеннои.

стр. 90: Глава .з҃. Ѡ насиственнои ѵніи при Михаилѣ Палеологѣ бывшеи.

стр. 109: Глава .и҃. Ѡ лѹгдѹнскомъ .в҃. соборѣ и ѵтвержденнои на немъ ѵніи латінскои.

стр. 124: Глава .ѳ҃. Ѡ состояніи Греческагѡ царства и ѡт тогѡ послѣдовавшеи ѵніи флорентіскои.

стр. 143: Глава .і҃. Ѡ ѡтверженіи тоя ѵніи, ѡт всѣхъ восточнагѡ исповѣданія церкви. До стр. 157; стр. 157–159 – празне.

стр. 160–183': *Ѡглавленіе вещей*, итд. именско-предметни индекс по азбучном реду до ѳ.

Записи. стр. III: горе – „IV бр. 672", са стране – тешко читљив потпис М ѡт (Ми)ковичъ Еп(иско)пъ.

стр. 202 оловком: Міхаилъ Палеологъ, Андроникъ II, Андроникъ III, Іѡаннъ V Палеологъ, Кѡнстантінъ XI.

На стр. 22 округли печат: „Библиотека епископије. Плашки".

Литература. Литературе нема.

127

МСПЦ Грујић 127

ЗБОРНИК – „ЦВЂТ ѠТ МНОГИХ ЕЛИКО ЦР(Ь)КОВНЫХ КНИГ ... ТОЛИКО И ИНЫХ ИСТОРІАХ И ФІЛОСОФСКИХ ГЛАВИЗН РЕЧЕНІЯ СОБРАТАЯ"

1750. година

Папир, I + 556 л. (плус 5 листова поново нумерисаних – bis: л. 197 bis, 276, 282, 290, 337 bis), 230 × 170 мм, са различитим бројем редова на страни: 20, 22, 23, 28. Последњи лист је празан.

Водени знаци. 1) Срце са иницијалима I-C-S, сл. Београд, МСПЦ Грујић 128 из 1746. године (сл. 880); 2) исти знак са бројем 4 изнад знака и иницијалима I-M-C, сл. Београд, МСПЦ Грујић 123 из 1745/50. године, али са другим иницијалима (сл. 884); 3) грб са иницијалима AL-PAPA, тип Београд, САНУ 22 из 1756. године (сл. 153); 4) грб са птицом, исти знак није нађен у расположивој филигранолошкој грађи (сл. 149); 5) крин са иницијалима C-L, сл. Београд, МСПЦ Грујић 58 други део око 1749. године (сл. 509); 6) три шешира, сл. Београд, САНУ 22 из 1756. (сл. 968).

Писмо. Курзив XVIII века, рускосрпски језик.

Орнаментика. Орнаментике нема.

На л. 292 нацртан је кивот Господњи – скинија.

Повез. Даске са извученим рубом и ребрима на хрбату пресвучене кожом. Обе корице су идентичне, барокне, скоро целу правоугаону површину заузима орнаментирани крст. У угловима су велики орнаменти и све је уоквирено гранчицама. Повез из времена настанка рукописа.

Садржај. Посебно наведен у прегледу при крају књиге, на л. 549:

Расположеніе в'сей д(ѹ)шеспасителной книзѣ гл(агол)емои Цвѣтъ ѡт многих(ъ) елико цр(ь)ковных(ъ) книгъ из'ящнѣйшая в'кратцѣ избратая и здѣ в'мѣщенная, толико и иных(ъ) исторіах(ъ) и фiлософских(ъ) главизн(ъ) реченія собратая, лѹчшагѡ ради вѣдѣнія, сице слѣдѹют(ъ). У њему су наведени следећи састави:

л. 1: Апофѳегмата, сіе есть краткихъ(ъ) витіеватих(ъ) и нравоѹчителных(ъ) рѣчеи книги три (изреке Сократа и др. филозофа). Прва књига се завршава на л. 35, а друга почиње на л. 60.

л. 35': Ораціе и стихи различны.

л. 49': Кантъ Славоніи.

л. 50: Нищемѹ Лазарѹ; Матери Ѹрошевои в' школѣ надлежащая.

л. 59: О Енохѹ и Аевіаѳанѹ, двѣ сохраненныя ѡт вѣка д(ѹ)ши Ездра.

л. 59': На првомъ листѹ еѵ(аг)г(е)ліа сіе вмѣщается: ѡдѣяніемъ и прочими добродѣтелми хрістіанскими итд.

л. 60: Краткихъ и ѹзловатихъ повѣстей книга вторая, в' ней же положены повѣсти цесарей Римских(ъ), кралей, князей, вождей воинскихъ, сенаторовъ, и иныхъ чиноначалникѡвъ (почев од анегдота о Јулију Цезару).

л. 75: Книга третая, в' ней же заключаются повѣсти Лакедемонскія (о Ликургу, и др.).

л. 80: Зачарованіе великомѹ градѹ и ц(а)рствѹ Вавилонскомѹ. На крају, на л. 81, руком проф. Грујића, оловком: „Одломак из беседе Симеона Полоцког „Поученіе ѡт

їереєвѣ сущихъ подъ ними въ паствѣ ихъ ѡ еже пребывати имъ во всякаго безчинства, паче же не ходити къ волхвомъ и чародѣємъ ниже призывати ихъ въ домъ." Вечеря душевная у додатку стр. 18б – 19б".

л. 81': Показꙋєтъ Апокаліѱис(ъ). х.ѯ.ѕ. о антихристꙋ за число.

л. 82: Хрїстосъ Г(оспо)дь како родися ѡт семена Д(авидо)ва по плоти разꙋмѣй – таблица.

л. 82': Книга Дицеарха О древностех(ъ) греческих(ъ), о прѣніи с(ы)на пред сꙋдїом(ъ) са о(ть)цем(ъ).

л. 84: Повѣсть како д(ꙋ)ша ѡт тѣла разлꙋчается и на мытарства испитꙋется (из житија препод. Василија – списанное ученикомъ онаго Григоріемъ).

л. 96: О братѣ изшедшем(ъ) из скита и обрѣтшем(ъ) брата продающаго ѕелїе, и проч(ая).

л. 96': О трех(ъ) частех(ъ) свѣта именꙋемых(ъ) Азїа, Афрнка, Єѵропа в' кратцѣ извѣщеніе.

л. 98: Повѣсть ѡт Адама до Христа в' кратцѣ, и еже їсторїографове о цѣсарех(ъ) стараго Рима повѣствꙋют(ъ).

л. 99: О вещех(ъ) полѣзно-нарочных(ъ) разанчно из' Библїи (о женама и др.).

л. 101': За кивотъ Б(о)жїи Мѡѵсеемъ саграждены пишется сице ...

л. 103: В' ц'ркви на проповѣди, Несторїй защишаше Анастасїа своего дрꙋга, и др. поуке о женама, пастырем нерадивымъ и др.

л. 104: Пророковъ с(вя)тых избратая к' ползꙋ нѣкая.

л. 105: Притча како древеса себѣ ц(а)ря избрати идоша, и краткая человѣческои ползи наꙋка.

л. 108: Иже чл(о)вѣкъ христїанинъ долженствꙋєтъ всемогꙋщемꙋ Б(ог)ꙋ воздавати.

л. 111: Назїанза стїхи нравоꙋчителны, по алфавитꙋ с' греческих(ъ) новопреведенная, во обꙋченїе желающимъ пользы.

л. 113': О счастїи и разꙋмѣ, и седми тайнах(ъ) с' матерїами и формами.

л. 115': О добродѣтелех(ъ) и прочих(ъ) должностях(ъ).

л. 116: Історїа ѡт разанчних(ъ) кратко изрядная, где и милѣ са зодїами ѡт земли до н(е)ба астрономами сказꙋются по Алфавитꙋ.

л. 126': Стихи и составленная глаголанїа. Вз'ирай съ прилѣжанїемъ тлѣнный человѣче, Како вѣкъ твой преходит смерть недалече и др.

л. 128: Єпистолїа: Сенека Неронꙋ, Радоватися, и проч. и стихи разанчныи.

л. 131': Новое пророчанство о миноошедших(ъ) и бꙋдꙋщихъ.

л. 132: Православное исповѣданїе вѣры каѳолїческїа и ап(осто)лскїа восточныя цр(ь)кве (Вопроси и отвѣти).

л. 156': Єпистолїя прес(вя)тыя Б(огороди)цы ко Ігнатїю Б(о)гоносцꙋ и С(вя)таго Ігнатїа с(вя)щеномꙋченика посланїе ко пречистѣй Б(огороди)цы.

л. 157: Стоглавъ с(вя)таго Геннадїя патрїарха Константинополскаго ѡ вѣры православной. Слово. (Белешка Р. Грујића оловком: „Види у опису рукописа Крушедолских, стр. 194".)

л. 165: Поꙋченїе св. о(ть)цъ наших(ъ) Васїлїа, Григорїа и Іоанна полѣзное к' юнамъ, єдино по дрꙋгомꙋ слѣдоватлно.

л. 166: Иніи стихи тогожде с(вя)таго двоестишныи.

л. 169: Вопросо-ѡтвѣти ѕѣло полѣзны по разꙋмꙋ с(вя)тыя соборныя и ап(осто)лскыя цр(ь)кве восточныя. Глава. а҃. Ѡ исхожденїи с(вя)таго Д(ꙋ)ха; л. 177 – Глава в҃а. Ѡ началствѣ папиномъ; л. 187 – Глава третая. Ѡ таинѣ єѵхарїстїи. На крају, на л. 196 запис другом руком и другим мастилом: „759гѡ Апрїля 30гѡ до здѣ пр(о)чтохъ Стефанъ Іеромо(нах) Хопов(скй)". Л. 196' – празан.

л. 197: Єпитомъ писменнаго сказанїа с(вя)щеннаго храма, и ризъ его, и в' нем(ъ) совершаемїа Б(о)жествен'ныя литꙋргїи, со окрестностей ея чрезъ краткїа вопроси и ѡтвѣти. Сочиненъ во употребленїе с(вя)щеннослꙋжителей Православно-восточныя каѳолїческыя церкве. Бл(а)гословенїемъ преѡс(вя)щеннѣйшаго и словеснѣйшаго Г(оспо)дина Г(оспо)дина Софронїа Іоанновича православнаго Єпископа Пакрачко-Славонийскаго и Осечкопольскаго, лѣта обновленїя сп(аси)телнаго 1749гѡ Пред(и)словїе; л. 197 bis – Часть первая; Ѡ храмѣ; л. 199' – Ѡ одѣанїи с(вя)щенническомъ; л. 201' – Часть в҃а. Ѡ б(о)жественной литꙋргїи (л. 217 на крају руком Р. Грујића, оловком: „Састав Дијонисија Новаковића"). Затим: И сїя убо о с(вя)щеннѣй литꙋргїи ...

л. 218: Третїе пришествїе Тїтово на Іер(ꙋ)с(а)лїмъ в' кратцѣ собрато.

л. 220: В' ѳеатронѣ ѡбразъ началника, Авгꙋстъ кесаръ ѡттꙋдꙋ прославляетсе, украивши Римъ преславными занїи, и др. белешке.

л. 276: Нѣкто ридая своего растлѣнїа, Нед'воръ, но себе оглаголꙋєтъ сице Вад'воръ ...

л. 278: Прѣнїе с(вя)таго Григорїя архїепископа са Єрваномъ(ъ).

л. 280': Ѡт коего времена начаша ідолы.

л. исти: Кто предаде цр(ь)квам(ъ) почитати ікони с(вя)тыя.

л. 283: В' кратцѣ історїя о разделенїи Іꙋдеевъ и Самаряно-в(ъ).

л. 284': Ва Ветхозаконїи 3 цр(ь)кви каяждо ва свое време быша.

л. 285: Ѡ антихрїстѣ.

л. 286': Междꙋ гробами грѣшных(ъ) вадворяются бѣсы.

л. 287: Гробов же и мощей с(вя)тых(ъ) бѣсове боятся и бѣгаютъ ѡт них(ъ).

л. 287': Коль давно начатся почитанїе мощей с(вя)тыхъ.

л. 288: Повѣсть ѡ древѣ крестнѣмъ.

л. 289: Ѡ образѣ и подобїи божїи въ человѣцѣхъ.

л. 289': О брадобритїи.

л. 290bis: Ѿ їсторїи евренской и притчахъ.

л. 290bis2: Ѿ м(и)лостины в' таинѣ.

л. 290bis3: Креста Г(оспо)дня прообразованїе; л. 292' – Коея ради вины не обретается в' Ветхом(ъ) завѣтѣ крестъ; л. 293 – Ѿ знаменїи крестном.

л. 297': Ѿ житїи иерейскомъ.

л. 299: Тайна б(о)жественныя жертвы.

л. 301: Рече нѣки фїлософъ: единъ глаголъ многъ разумъ имать итд.

л. 303: Судилище іудейское на Г(оспо)да Сп(а)са нашего Інсуса Хрїста.

л. 305: Лѣта 845. Сергїя 2го, Лотарїа 5го, Михаила Третїаго, како вѣру хрїстїанску Бугари прїимше (и др. подаци из Баронија).

л. 313: Сказанїе Афродина (!) слово ЛД. о Христовѣ рождествѣ.

л. 315': Іосипъ Евреанинъ пишет(ъ) да иноци еще во Иудее бяху.

л. 316: Злоба истин'не. Прекида на л. 316' – Рече единъ ... Онда белешка: Зри! Прѣиди сїен чести на листу 510му.

л. 317: Житїе по природѣ острохумнаго Есопа; онда басне Есопове.

л. 339: Чтем(ъ) о нѣкоем(ъ) столпникѣ во Иераполскихъ странахъ итд.

л. 339': Ѿ грамматѣ греческой.

л. 340: Хроника Ђурђа Бранковића – Иже в' Тронци славимый Б(о)гъ, ѿт небытїя в' бытїе вся ... Сего ради азъ грешны Георгїе Бранкович(ъ) послѣдны деспотъ названи ср'бски, надѣюсе на м(и)л(о)сть бл(а)гоутробїа Б(о)жїа, преклонь колѣна, припадая молю се твоей неизреченѣй бл(а)гости, да ми ѿтвр'зеши очи ср'дечны и умъ к' разумѣнїю твоего неиз'четнаго божества. Занѣ есам(ъ) ва велицѣи тузи и печали, ва аустрїских(ъ) странах(ъ) ва градѣ Вїене, иже и Бечь(ъ) именованъ бысть. Не могох(ъ) изыти ва от(ь)чство свое Повелѣнїем(ъ) цесара Леопола заде'жанъ. И тамо бывшу ми изыскахъ(ъ) и обретох(ъ) ѿт книг(ъ) старовремених(ъ) итд. (Предговор – до л. 341.) Затим запис, истом руком:

Паки преписана бысть хроника сїа словеноср'бска четв'рти кратъ мною многогрѣшным(ъ) и недостоиним(ъ) їеродїаконом(ъ) Іосифом(ъ), и служителем(ъ) маншим(ъ) Преѡс(вя)щеннагѡ Г(оспо)дина Г(оспо)дина Михаила Милошевича Еп(и)скопа будимскаго и столнобѣлиградскаго и прочим(ъ), въ вароши С(вя)тыандрейской лѣта Г(оспо)дня 1721гѡ. Из неяже пакъ собствен'ною рукою преписата бысть хроника сїя пяти кратъ Иеромонахом(ъ) Спνрїдоном(ъ) хоповскимъ, бывшу ми тогда в' школѣ осечкой магустром(ъ), при них Преѡс(вя)щенству Г(оспо)дину Г(оспо)дину Софронїю Іоанновичю Еп(и)скопу Пакрачком(ъ) славоныйском(ъ) и осечкополском(ъ). При Архїеп(и)скопу и Митрополїту славеносрбском Г(оспо)дину Г(оспо)дину Павлу Ненадовичю, лѣта Г(оспо)дня 1750гѡ м(есе)ца ян. 26 гѡ в' долней Осечкой вароши.

л. 341': *Хроника славеносрбска. Ѿкуду поче се ср'бски народ' звати, итд.*; л. 342 – Саvромартїа скитская есть ...; л. 352' – Хроника третїа. Книга словеносрбска. Деспотъ Стефанъ 2гї Немања поче деспотствовати над Ср'бли итд.; л. 361 – О с(вя)тѣм(ъ) Саввы архїепископѣ сер(б)скомъ.

л. 364: Повѣсть ѡ с(вя)том(ъ) градѣ Іер(у)салимѣ и прочих(ъ) окрестных(ъ); л. 370 – Ѿ сущих(ъ) храмѣхъ во с(ве)т(ым) градѣ Ієрусалимѣ нынѣшняго времене.

л. 374': Повѣсть ѡ архїепископѣхъ сербских(ъ) и патрїарсехъ.

л. 375: *Ѿт Патерика.* Феѡдѡра ос(вя)щеннаго в Тавеннсїи итд.

л. 376: *Премудрость Ісус)са Сирахова слѣдуетъ.*

л. 380': *Паралипоменонъ книга пр'вая*; л. 381' – Книга вторая Паралипоменонъ; Книг пр'вая (треба трећа!) Паралипоменонъ – Рече Б(о)г к' Соломону.

л. 382: *Книга вторая Ездры*; л. 384 – Книга третая Ездры;

л. 385': *Книга Фовїа*;

л. 387: *Книга Іудиф*;

л. 387': *Книга Іѡвъ* (разговор са Валдадом);

л. 388: *Исаїа пророкъ*; л. 390: *Іеремїа пророкъ*; л. 390': *Варухъ пророкъ*; *Іезекиль пророкъ*; л. 393: *Данїилъ пророкъ*; л. 395: *Іоиль пророкъ*; *Амосъ пророкъ* л. 395': *Іѡна пророкъ*; л. 396: *Михеа пророкъ*; л. 396': *Аввакумъ пророкъ*; л. 397: *Софонїа пророкъ*; л. 397' – *Аггей пророкъ*; Захарїа пророкъ; л. 398' – *Малахїя пророкъ.*

л. 399: *Колико членовъ въ человѣку.*

л. 399': *Иже во с(вя)тых(ъ) о(ть)ца нашего Аѳанасїя архїепископа алеξандрїйскаго нѣцїи вопроси и ѿвѣти.* 1-й вопросъ. Что есть Богъ ...

л. 405: *Иже во с(вя)тых(ъ) о(ть)ца нашего Аѳанасїя архїепископа алеξандрїйскаго толкованїа прит(чи) с(вя)таго еvагг(е)лїа.* 1ый вопросъ. Идите въ праведною весь итд.

л. 408: *Проповѣдь бл(а)гочестїа и должностей хрїстїанскихъ во употребленїе и пользу люборачителемъ познанїа истины вѣры своея догматовъ и тщаливым(ъ) спасенїа своего искателем(ъ).* Част первая. Ѿ вѣрѣ итд.

л. 426: *Географїа.* Краткое описанїе о крузѣ земном(ъ) и разделенїе всѣхъ частей его. Которые государства в' коеждо части обретаюся и коегождаго государства предѣли, величина, с' кѣм' смѣжены, сила, богатства, доходы и прочая.

л. 454: *Привилегїум(ъ). Мы Кароль Б(о)жїею м(и)л(о)стїю избранны римскый цесаръ, всегда прибавитель и краль немачки*, итд. – у коме се наводи привилегиј Викентију Поповићу архиепископу Расцианскому од 7. авг. 1706. г:

л. 455: *Мы Іосифъ Б(о)жїею м(и)л(о)стїю избранны римскїи цесаръ, всегда прибавитель, и Немачкой, Угарской и Чешкой, Далмацїе, Хорватской, Славонїе, Боснїе, Сербїе, Болгарїе и прочая краля* ... – део повеље (?) патр. Арсенију Црнојевићу из 1690. г.;

л. 456: *Леополд(ъ) Б(о)жїею м(и)л(о)стїю избранни римскїй цесаръ* – привилегије Србима на Крајини од 6. апр. 1690. г.

л. 458': *Леополд(ъ) бож. мил. избранны римскї цѣсаръ* итд. – повеља Арсенију Црнојевићу патријарху и свим осталим црковним и светским чиновом од 21. авг. 1690. г.

л. 461, након свршетка наведених привилегија наставља се и завршавава Јосифова повеља: Прочитающи стани, м(и)лостивно васпоменꙋтаго патрїарха и архїепископа Арсенїа Чрноевића и свега чина народна и плка иллирическаго или расцїанскаго подꙋжна прошенїа или заслꙋженїа, ѿт славнога двора нашего нихма належаща – повеља 7. авг. 1706. На заповед царску. – Па се наставља и завршава повеља Карлова од 2. авг. 1713.

л. 463: На заповѣстъ пресвѣтлаго цесарскаго и кралѣвскаго величества властнꙋ Іѡкофъ Ернестꙋс – 3 авг. 1713 г. Карол, Іоаннъ Фридрих гроф ѿт Саилер(а) и Ꙗков Хернест итд.

л. 465': *Мы Кароль бож. мил, избранны римскїй цесаръ*, итд. – повеља од 22. јуна 1715. год.

л. 470: *О с(вя)темъ вселенскомъ соборѣ первого лѣта ѿт Христа тїѕго* (!); л. 471 – Ѡ с(вя)тѣмъ вселенскомъ втором(ъ) соборѣ; л. 472 – О с(вя)тѣмъ третїем(ъ) в'селенском(ъ) соборѣ; л. 472' – О с(вя)тѣмъ четвертомъ соборѣ; л. 473 – Ѡ с(вя)тѣмъ вселенском(ъ) 5. соборѣ; л. 474 – О с(вя)тѣмъ вселенском(ъ) 6м(ъ) соборѣ; л. 475 – Ѡ с(вя)тѣмъ вселенском седмом(ъ) соборѣ.

л. 475': Ѡ велицем(ъ) морꙋ и трꙋсꙋ при царꙋ Іꙋстинїанꙋ Великомꙋ.

л. 476': *За Арїа.*

л. 477: *Како крестишася Мажари, то есть Угры.*

л. 477': *О словенском(ъ) и о рꙋском ѩзыцѣ и ѿт коего сынове с(ы)на Ноева сꙋть.*

л. 479': *Сказанїе ѡ Латинѣх(ъ) како ѿтстꙋпиша ѿт православныхъ патрїарховъ восточныхъ*; л. 482 – Ѡ Бретанїи и о кнѧзѣ аламанском(ъ), сиреч(ъ) бечком(ъ); л. 482' – Ѡ взатїи Ц(а)р(и)града ѿт Латинъ; л. 483 – О хожденїи Манꙋила царя в' Рим(ъ); л. 484 – О в'зятїи Царяграда ѿт безбожнаго тꙋрскаго царя.

л. 486: *О ср'бскихъ деспотѣхъ начало*; л. 487' – О родословїи серб'скихъ деспотъ; л. 488 – Второе родословїе; л. 488 – Бысть ц(а)ръ в' Ср'блехъ Милꙋтинъ; въ лѣто ѕ҃ѡ҃ѯ. С(вя)тыи Сумеѡн(ъ) роди Стефана краля, Стефан же роди Стефана кои нареченъ бысть Урошъ во имя прадѣда своего Уроша, сей есть Храпавы краль. Овай роди Милꙋтина ..., и о Дечанском; л. 490' – Ѡ смерти Стефанове; л. 491 – При Андроницѣ и с(ы)не Іоаннѣ ц(а)рѣхъ греческихъ, в' лѣти ѕ҃ѡ҃н҃д. в' Ср'бской земли постави се ц(а)ремъ Стефан Дꙋшан рекоми; л. 492 – Великое княженїе ср'бскихъ (князей); л. 493 – о Косовском боју; 494 – О Темирѣ иже победи Баязита, ѿткꙋдꙋ есть; л. 494' – Великое деспотство сербское, до л. 498 (деспот Јован Бранковић, са маргин. белешком: ... у Беркасовꙋ дом(ь) имѣль);

л. 498: *Повесть ѡ Адамѣ. Адамъ изгнанъ из' рая* ...; л. 501 – По Моусею пророкꙋ и Ін(сꙋ)сꙋ Навинꙋ насташе сꙋдїе во І(ꙁ)ра)или.

л. 502': Ц(а)рство Ромꙋлово пр'ваго ц(а)ря Римꙋ; л. 504' – Начело хрїстїанскихъ ц(а)рей – до л. 508'. Л. 509 – празан; на њему плавим мастилом: „Тих. Ос(тојић) 1906".

л. 510: крај састава Злоба истин'не, који је био прекинут на л. 316' – горе је белешка: Зри: са онаже в' предпоказатого листа здѣ чти в 316го листа – ... конихъ. Еда погибе ѩзыкъ ей, итд.

Дар крѣпости. Глава 21я; л. 511 – Злоба на крѣпости. глава 22; л. 511' – дар составꙋ; л. 512' – Злоба несостава л. 513 – Даръ смотренїю; л. 514 – Злоба несмотрѣнїю; л. 514' – даръ смиреномꙋдрїю; л. 515 – злоба высокоꙋмїю.

л. 515' : *Благодарити Г(оспо)да Б(о)га достойно и праведно есть.*

л. 520 : *Разрѣшаетъ санъ предтеча Іоаннъ Іродꙋ Филипꙋ.*

л. 523': *Свидѣтелство Іосифа Еврейнїна Х(ри)стѣ.*

л. 526: *Сїѧ книга гл(агол)емая сꙋдейская бл(а)гочестїваго самодержав'наго великаго ц(а)ра Констандина и Іꙋстинїана греческихъ съ с(вя)тѣйшим(ъ) патрїархом(ъ) Грїгорїем(ъ), са князи и велможи, с Боляри* ...

л. 536': *Бл(а)гочестиваго и христолюбиваго македонскаго ц(а)ря Стефана ср'бскаго, болгарскаго, угарскаго, далматскаго, арбанскаго, угровалахїнскаго и иныхъ многим(ъ) предѣломъ и землям(ъ) самодержца сꙋщаго милостїю Г(оспо)да Б(о)га Законъ и Уставъ поставлены в' лѣто .ѕ҃ѡ҃н҃ѕ индиктїѡн(ъ) ,а҃. в' празднико вознесенїя Г(оспо)да Б(о)га м(есе)ца маіа к҃а. дня.* Овай уставъ и законъ поставлены праведнымъ и ч(ь)стнымъ собором(ъ) нашего смиренїа ... – 97 чланова, до л. 548. Л. 548' – празан.

л. 549: *Расположенїе всей д(ꙋ)шеспасителной книзѣ* итд. – преглед садржаја, који смо цитирали у почетку.

Записи. л. 555': 1803о март(а) 10. Вопросъ. Что свѣтитъ и что идет ...

Предња корица: Читах овꙋ книхꙋ аз' грешнїи Досиѳеи дїакон' ва месецꙋ ноемврꙋ 1759 лето. Б(о)гъ да помилꙋе писавшаго ю и мене недостойнаго.

л. I: Азъ грѣшны иеродїакон(ъ) Аѳанасїи читах(ъ) сїꙋ книгꙋ 1777го ва м(есе)цꙋ ноемврꙋ и много вити полꙁовахся. Б(о)гъ да прости тко ꙋ пїсло да га Б(о)гъ сп(а)се, и мене грешнаго ... Апофѳегмаяа. (трећа рука).

У горњем десном углу „495“ и нечитљиво име (ω Лаза ?).

л. Г': Сїа книга Спиридона ієромонаха и постриженика хоповскагω ва лєтω 1766 декем. 1гω.

Проба перꙋ Добро есь Не може.

Прочиталъ сїю кнїгꙋ лета Господня 1782го ферфара 12го азъ Лазаръ Ісаковїчъ человѣкъ грѣшенъ си, реда и заната кꙋпеческогъ, жителъ мѣста свободнїя вароши Новогъ Сада, и Б(о)гъ да прости. О(тъ)цъ Спиридоне, вечна тї радость.

1795° априлїа дне 100 возвратїхъ кнїнгꙋ сїю младо(м) Г(осподинꙋ) Коларевичꙋ Стефанꙋ и благодарнѡ(ъ) на прочитанїю. Смирени рабъ Іо: а: п: в:

На л. 1 касније: бр. 125 (мастилом, инвент. број).

Литература. Литературе нема.

128

МСПЦ Грујић 128

ТРАКТАТ О ИСХОДУ СВЕТОГ ДУХА – „ТРАКТАТЪ КРАТЧАЙШІЙ Ѡ ИСХОЖДЕНІИ С(ВЯ)ТАГО Д(Ꙋ)ХА“

1746. година

Папир, II + 43 л., 228 × 175 мм, 21, 23 реда на страни. Прва два и последња три листа су празна.

Водени знаци. 1) Лав на постољу, сл. Београд, САНУ 140 из 1730/40. године (сл. 694); 2) срце са иницијалима I-G-S, сл. Београд, САНУ 138 из 1739. године (сл. 879); 3) троугао са зупцима са стране и куком одозго; исти знак није нађен у расположивој филигранолошкој грађи (сл. 747); 4) иницијали E-R, такође нису датирани (сл. 190).

Писмо. Брзопис XVIII века са веома карактеристичним исписаним словима: д, обе ножице пребацује на десну страну хоризонталне пречкице. Има два облика за д – штампани са карактеристичним ножицама и писани. У питању је српски препис рускословенског предлошка.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Картон у полукожи на хрбату и на угловима облепљен мраморираним папиром.

Садржај. на л. 1 наслов – *Трактатъ кратчайшїй ω исхожденїи С(вя)тагω Д(х)ха содержащїй доводи ωт с(вя)щеннагω писанїя, соборовъ вселенскых(ъ), б(о)гомꙋдрых(ъ) ꙋчителей, и самагω разꙋма естественнагω ω исхожденїи С(вя)таго Д(ꙋ)ха ωт ω(тъ)ца єдинагω, и разрѣшающїй противословїя и доводи Западныя цр(ь)кве.*

Древле сїе между Греки и Лати(н)ы ω исхожденїи С(вя)тагω Д(ꙋ)ха противословїе начатся итд.

л. 12': Довод конечный ωт началъ б(о)гословскихъ (12 доводов).

л. 24: Доводы латинскїи ωт различныхъ мѣстъ С(вя)щеннагω Писанїя (11 доводов).

л. 30: Доводи дрꙋгїи Римлянъ ωт С(вя)тыхъ о(тъ)цевъ, Соборовъ и разꙋменїй б(о)гословскихъ (14 доводов) – до л. 40'.

Записи. л. 40': 1746го аѵгꙋста 5го преписася (!) въ м(о)н(а)стирѣ Ремети.

Литература. Литературе нема.

129

МСПЦ Грујић 129

(ЈОВАН РАЈИЋ), „БЕЗПРИСТРАСНАЯ ИСТОРЇЧЕСКАЯ ПОВѢСТЬ Ѡ РАЗДѢЛЕНЇИ ВОСТОЧНЫЯ И ЗАПАДНЫЯ ЦЕРКВЕЙ“

1832. година

Папир, 78 л., 230 × 185 мм, 25 редова на страни (зеленкасти папир).

Водени знаци. Грб с ловачким рогом и нејасним иницијалима сл. Ајнедер 1564 из 1810. године (сл. 125).

Писмо. Курзив прве половине XIX века, рускосрпски језик.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Повеза нема. Рукопис је у омоту од картона.

Садржај. л. 1: *Безпристрастная историческая повѣсть ω раздѣленїи восточныя и западныя церквей и ω томꙋже раздѣленїю послѣдовавшихъ слꙋчаехъ, изъ достовѣрныхъ писателей первѣе лѣта Г(ос)подня 1766гω составленная, таже Дїонѵсїемъ Аранитовичемъ Ієромонахомъ за свою собственнꙋю чтенїя волю изъ книгъ великоРеметскїя библїотеки преписанная м(есе)ца Маїа дне 13гω 1832 лѣта.*

Предисловїе къ читателю. Ѡписанїя дѣлъ тонкостей ума, высокагω же и трꙋдолюбнагω разсꙋжденїя касающаяся итд., с позивом на „поострен їе“ од стране Крсте Пеића Кипоровца, каноника Печујског,

који је написао књижицу „Ѕерцало истины междꙋ восточной и ѕападною церквами".

л. 2': *Глава I.* Ѡ начеткахъ раздѣленія и искаженїа Сvмвола; *л.* 8' – Гл. II; *л.* 16 – Гл. III; *л.* 24 – Гл. IV; *л.* 33 – Гл. V; *л.* 38' – Гл. VI; *л.* 44 – Гл. VII; *л.* 52' – Гл. VIII; *л.* 60 – Гл. IX; *л.* 70 – Гл. X – в. ркп. бр. 82 и 126, до *л.* 78. „Оглавленија" на крају нема.

Записи. Осим наведеног у наслову, нема.

Литература. Литературе нема.

130
МСПЦ Грујић 130

ЈОВАН РАЈИЋ, „ГЕОГРАФИЈА"

1764. година

Папир, IV + 158 л., 227 × 168 мм, 19 или 20 редова на страни. Празни листови су: прва четири, 98–110 и 125–158.

Водени знаци. Грб с ловачким рогом, сл. Београд, БСП 59 око 1750. године (сл. 87). Листови без воденог знака су од 98 до 158.

Писмо. Писмо курзивно XVIII века; у додатку курзив друге руке из XVIII века.

Орнаментика. На *л.* 2' цртеж глобуса; на *л.* 3 заставица цртана с глобусом и другим научним помагалима. У делу где је географија текст је уоквирен, наслови су црвени.

Повез. Картон у кожи, с ребрима на хрбату у златотиску. Повез је из доба настанка рукописа.

Садржај. *л.* 1 – наслов: *Краткое рꙋководство къ геωграфїи, въ ползꙋ ꙋчащагося юношества во Покрово-Б(о)городичныхъ архїеп(и)ск(о)по-митрополитскихъ школъ карловачкихъ. Изъяснено и трактирато, тожъ гимназїи ꙋчителемъ г(о)с(по)диномъ Іωанномъ Ранчемъ въ Карловцѣ Сvрмїйскомъ 1762. Трꙋдолюбнѣ преписато пом̃нꙋтїя гимназїи риторическїя классисъ ꙋчеником, Исаїемъ Париводскимъ, їеродїакономъ Раковачкимъ 1764.*

л. 1' епиграф: Твой есть, и твоя ест нощь: Ты совершилъ еси зарю и солнце. Ты сотворилъ еси вся предѣли земли. жатвꙋ и веснꙋ ты создалъ еси я. Ѱаломъ оѓ. стих(ь) ї҃ѕ и ї҃з.

л. 2': цртеж (глобуса): Sphæra armillaris, са потписом: Isaias Barivodskij.

л. 3: *Предꙋвѣдомленїе.* 1. Геωграфїя, есть знанїе всего земнаго крꙋга, итд.

л. 5': *Часть I-вая. Познанїе земли маѳематическое.*

л. 70': *Часть вторая. Познанїе крꙋга земнагω физическое, си есть естественное.*

л. 80: *Часть III. Познанїе земли политическое или гражданское*, до *л.* 97', где се свршава црвеним записом „Soli Deo Gloria."

л. 111–124', друга рука: ћирилицом текст грчких литургијских песнопенија – На ютренїи Агг(е)лсїй Соборъ. Греческїй. Евлогитоси кирїе дидаѯонъ мета дикωмата сꙋ, итд.; *л.* 113' – Славословїе греческїи; *л.* 117' – Пѣснъ херувимская, онда Причасно, тропари на велике празнике, катавасија крсту. Свршава „задостојником" на Воздвиженије часнаго креста.

Записи. *л.* 158': Теодосїи 1911.

Задња корица: Братие повинꙋите се наставникомъ.

Братїе моя возлюбленая. Бꙋдите мꙋдрїи яко ...

На *л.* I, мастиљавом оловком: „112".

Литература. Вукашиновић 2008, 99.

131
МСПЦ Грујић 131

РАЧАНСКА БЕЛЕЖНИЦА

1746. година

Папир, 193 л., 220 × 155 мм, са различитим бројем редова на страни, зависно од записа. Листови уз повез су од сивог омотног папира.

Водени знаци. Три полумесеца са контрамарком G-3-G, сл. али већих димензија, Београд, САНУ 50 из средине XVIII века (сл. 798).

Писмо. Курзив XVIII века.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Картон у жутој кожи, са преклопцем; кожа је орнаментирана само линијама, по четири на свакој страни; хрбат је прошивен са спољне стране са два комада коже. Повез је из времена писања бележнице.

Садржај. *л.* 1: Ч(ст)нѣишꙋ херꙋфимъ итд. (молитва Богородици).

Доле, касније: „Дао ми је Младен Петровић, обућар из Призрена. Отац његов Панта доселио се из Пећи. Дед му је био поп Петар, служио при манастиру Св. Патријаршије, а парохија му била у Пећи и околним селима. Поп Петар је био и учитељ у с. Дренику, у пећској нахији. Ст. М. Дим".

л. 2': 1746. Б(о)же ва име твое да бѹдетъ сие дѣло. Нека се ζна що сωм ωт кога ѹζѣω вѹне кад сωмь пошаω ѹ Млетке. Прво вѹна Салаха Беговића итд.

л. 5: 1746. Пωђохь ис Пећи ѹ име б(о)же пѹть Млетака їюл(а) 28. ѹкрцах(ъ) робѹ на тртанѹ Пренча Шамате. партисмо сѣ иζ Бојане авг. 18. а ривасмо ѹ Млетке ωк. 2. иζаћо иζ лаζарета нωем. 11. пωћωх(ь) с рωбωм(ь) на г(о)с(пода)ра Троја Лалића. Стајах(ь) ѹ Млетцима до м(есе)ца мар(та) 25. пωћо иζ Млетака ζь г(оспода)рωм(ь) Димитрием хаџи Дамјановиће-м(ь). искрцасмо се на Сплетѹ и доћосмо ѹ Сараево ап. 26. Стајахь ѹ Сараево до маија 11. а доћохь ѹ Пећь мая 22.

Затим други записи из 1746, 1747, 1748. године; л. 9' – турске белешке; исто на л. 10'–11; онда опет 1747–1749. године, до л. 21; иза неколико празних листова опет записи из 1748. и 1755. године.

л. 36 – записи из 1822. године; л. 37, из 1833–1834 год.; л. 38' – из 1846 – до л. 39'. Иза тога су празни листови до 171', где су записи из XIX века. Л. 176' – молитва Преподобној матери Марији с датумом „1813 лѣтω господнѣ месеца марта 2. числа. оу Пећь"; л. 177 – запис неког Петра Јовановића од 17. апр. 1809. године.

На последњим листовима записи:

л. 190': Ζнати се ѹ Пећъ чѹма катъ би 1815 лето и бистъ жито веωма скѹпо много сиротина мѹкѹ протегли.

л. 191': Ζде престави се Петаръ Андреевичь на 1787го лета месеца авгѹста 26 дан, ва 10 часъ нощи, погребень бистъ близъ светия проскомиди светаго храма Вοζнесения.

На 1788 помрьча в слънъце и по васи ζемлеи ѹωчи воζнѣсения ї би велики погибелъ родѹ христянскомѹ.

На 1790 лето м(есе)ца апріля помрча месецъ 18 дан.

л. 192: На 1790 лето м(есе)ца маня 24 дан бистъ дождъ ωт 10го часа дна до полѹнощи що некая река мала многию доми сокрѹши и виногради ωпѹстѣ.

На 1793 м(есе)ца авгѹста 25 ден, 6 часъ дне помрча сѹнце и би тма во 3го часа дня.

Ζдѣ почиваетъ Иωаннъ Петровићъ Близъ проскомиди с(ве)таго храма Вοζнесенїѣ. Престави се во лѣто Г(о)с(по)днѣ. На 1813 м(есе)ца сентебрїѣ 22го нощи часъ 5.

л. 192': инъпосѵбиле – неваζможно; посѵбиле – ваζможно; нечесарнω – потребно.

На 1804 м(есе)ца їюлия 7 числа престави се блажена моя покоина мати Росанда Бѹди еи вечная паметъ. Тогожде лета и месеца 5 дна престави се любимое чедо мое Іеремїя.

На 1847 февруара 16: првїи часъ нощы у неделю вечеръ престави се попъ Петръ Іωванононовићъ (!) унук Петра Андреића и укопа се у монастири пећски. иζа ωлтара велике цр(ь)кве у гроб свога дѣдѣ, Петра Андреића ему вѣчная памят(ь).

л. 193: опет белешка о вуни.

л. 193': 40 люди есѹ пошли ѹ ωкѹпати се Тѹрчинї: ζа динара два: 15 Грека по динаръ; 24 Чивѹна по 4: ζа аспрѹ кое чини – 6 – ас(при).

Едан човекъ имаω сωбωм лава и коζѹ и кѹпѹсовѹ главицѹ. и валало мѹ проћи преко воде лаћомь и пренети свако посе, ζащо ако ωстави лава и коζѹ ζаедно, иζесће лав коζѹ, ако ωстави коζѹ и кѹпѹсовѹ главицѹ иζесће коζа. Вала расѹдити како е пренео.

На омотном сивом листу спреда: Сѵмеоновъ синъ Василъ (?) Масниковићъ.

Литература. Литературе нема.

132

МСПЦ Грујић 132

ОПИСАНІЕ ПРОСТОЕ СЛОЖЕНО В СВОЕМЪ СЕРБСКОМЪ ЯЗЫЦѢ. РАДИ ПРОСТИХЪ ЛЮДЕИ ѾБѸЧИТИСЯ ДОЛЖЕНСТВѸЮЩИМЪ ВСѢМЪ ХРІСТІАНОМЪ. ЗАКОНУ БОЖІЮ

1786. година

Папир, I + 15 л., 240 × 190 мм, 29, 31 ред на страни.

Водени знаци. Грб са ловачким рогом унутра и именом испод Heller, идентично Ајнедер 1497 и 1501 из 1780. године (сл. 99).

Писмо. Курзив XVIII века, рускосрпски правопис.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Повеза нема. Чува се у картонској кутији. Рукопис је конзервиран.

Садржај. У питањима и одговорима.

л. 1: види горе наслов. Вопросъ: Что Есть Ζаконъ Божїи.

л. 2: Толкованїе Первыя ζаповѣды.

л. 3: Толкованїе вторыя ζаповѣди.

л. 4: Толкованїе третїя ζаповѣди.

л. 5: Толкованїе четвртїя ζаповѣди.

л. 6': Толкованїе пятыя ζаповѣди.

л. 9: Толкованїе шестыя ζаповѣди.

л. 10: Толкованїе седмыя ζаповѣди.

л. 10': Толкованїе осмыя ζаповѣди.

л. 13': Толкованїе девятыя ζаповѣди.

л. 14': Толкованїе десятыя ζаповѣди.

л. 15' завршава се текст одговором: све колико се нашло на истолкованїе ζаповѣдеи Б(о)жїихъ, и краткомь твоимь наставленїю доволно Есть.

Іаннѹаръ 14. 1786.

Записи. на л. I: Проба Пера и мастило нма ко Ǽ?) 1786 чстнѣн(ши) Господинь Печенога 5: Про. и потѹра.

Алеѯїй

Пречест.

Литература. Литературе нема.

133

МСПЦ Грујић 133

ТЕОФАН ПРОКОПОВИЋ, „О ОПРАВДАНИЈИ ГРЕШНИЧЕМ ПРЕД БОГОМ И О СЛОВУ АПОСТОЛА ПЕТРА О ИГУ НЕУДОБОНОСИМОМ“

манастир Ремета, 1772. година

Папир, I + 188 л., 227 × 185 мм, 27 до 30 редова на страни. Листови I и последња два су празна.

Водени знаци. Хартије првог и другог дела рукописа нису исте, али према датирању водених знакова оне су из истог времена. На основу тога се настанак другог дела рукописа може везати за 1772. годину, када је писан први део или око те године. Прва хартија (л. 1–48): 1) грб под круном са иницијалима F-V-D-S, и крином уместо контрамарке, сл. Праг, IX H 4 из 1762. године (сл. 169). На другој хартији (л. 49 до краја рукописа): 2) грб са ловачким рогом и иницијалима M-I, врло сл. Београд, НБС 152 први део из 1764. године (сл. 91); 3) анђео који води краља?, тип Ајнедер 44 из 1769. године (сл. 5).

Писмо. Писмо првог дела је курзив XVIII века, српски препис руског предлошка. У другом делу пише друга рука. У питању је курзив XVIII века, српски препис с руског предлошка.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Картон у полукожи с ребрима на хрбату, и кожним угловима. Повез је из доба настанка рукописа.

Садржај. л. 1, наслов: *Преос(вя)щеннѣйшагѡ Господина Феофана Прокоповича Божїею милостїю православнагѡ Архиепископа ВеликоНовагородскаго и прочая, въ то время Ректоромъ КїевоМогїлеанскых(ъ) школъ бывшагѡ. Ѿвѣтъ ѡ оправданїи грѣшничемъ пред(ъ) Богомъ. Къ Его милости Пану Іакову Марковичу Бунчуковому Войскъ Малороссискыхъ товарищу, на нѣкая егожъ противоречені́я къ Его Преѡсвященству противоправославнаго ученія сегѡ присланный, съ латїнскаго іазыка самимъ аукторомъ на рускїй дїалектъ преведеный.* Л. 1' – празан; л. 2: I. Четиры ко мнѣ суть от тебя присланы противоречені́я, итд.; л. 30–31 празни (на л. 30 записани латински цитати из Светог писма). Л. 32 – Посланїе второе. Окрѹжное посланїе ко архїепископскимъ на Востоцѣ престоломъ, сирѣчь Алеѯандрїйскомѹ и прочимъ: въ немже нѣкоторых(ъ) сѹмнителных(ъ) главизнах(ъ) рѣшенїе подаеть и тако не лѣт(ь) есть глаголати, еже Д(ѹ)хѹ С(вя)томѹ ѿт О(ть)ца и С(ы)на изходити, но ѿт О(ть)ца самаго, до л. 41.

л. 41: *Христїань и Евреевь ѡ истиннѣи вѣрѣ разговоръ, из Хисторїи Георгїа Кедрина тома 1го ѿт страни 216. до 223и Едицїи венетскїа 1729о года изданнаго, вь Новомъ Садѣ 1766о преведенный.* Лѣто бѣ четвертое владѣнїа Константина Великаго, итд. до л. 48', где је запис истом руком: Во общежителном(ъ) Манастирѣ Ремети марта 15го 1772го года преписато.

л. 49: *Извѣщенїе ѡ книжицѣ сей бл(а)гочестивомѹ читателю.* Прїимъ винѹ дѣла сего с' разговора *Ѡ Словѣ Петра С(вя)тагѡ Законъ игомъ неудобоносимом(ъ) нарекшаго,* надѣяхся недолгимъ словомъ окончити сїе ...

л. 53 – *Глава первая.* Повѣсть ѡ распрѣ Павла и Варнави с їюденствѹющими, и трѹдность слова Петра ап(осто)ла ѡ неудобоносимомъ. законом(ъ) игѣ в'кратцѣ предлагается, итд. XIX глава до л. 186. Л. 187 – празан.

Записи. Осим наведених са л. 48', нема.

На хрбату стара сигнатура: 54 VIII.

Литература. Литературе нема.

134

МСПЦ Грујић 134

КАТИХИЗИС С „ПРИМЕЧАНИЈЕМ“

1774. година

Папир, I + 116 л., 225 × 185 мм, од 19 до 22 реда на страни. Сачувано је првобитно обележавање рукописа у горњем десном углу арапским бројкама, до листа 114. Бр. 15 је прескочен, па је тај број стављен на полеђину листа 14.

Водени знаци. 1) Грб са ловачким рогом а испод знака котва са бројем четири и иницијалима F-P, исти знак није нађен у расположивој филигранолошкој грађи (сл. 128); 2) грб са ловачким рогом и именом C. Al Albertus Arlt, исти знак није нађен у расположивом материјалу (сл. 92).

Писмо. Курзив XVIII века, рускосрпски препис.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Картон у полукожи с ребрима на хрбату и кожним угловима. Повез из доба настанка рукописа.

Садржај. л. 1: *А. Примѣчаніе на Катихизмъ поднесенный ос(вя)щеному сѵноду чрезъ Цесаро-Кралѣвскагѡ Комисара Господина барѡна Матфеизнъ 1774 м(ѣсе)ца Августа.* Многія главнѣйшія причины ѡбрѣтаются въ Катихїзмѣ томъ, ихже ради онь въ восточную церковь принятъ и вьведень быть не можетъ никаквимъ образомъ, кромѣ нарушенія восточнагѡ православія и бл(а)гочестія, ѡт коих(ъ) I. Первая главная причина есть итд. IX ставова, до л. 5'; л. 6 – празан.

л. 6': *Во имя О(тъ)ца и С(ы)на и С(вя)тагѡ Д(у)ха, Аминь.*

Возлюблѣный словесное и нелѣстное млеко возлюбите яко да о немъ возрастет во сп(а)сеніе, 1. Пет. ч. 2.

Вступленіе. Вопросъ I. Учителю собраль еси насъ поучити пути сп(а)сенія, а нѣкое млекѡ предлажеши итд.

л. 9: *Глава I. Ѡ вѣрѣ и сѵмволѣ православнаго исповѣданія* итд. до л. 114.

Записи. л. 115: 1788о лѣта 13о априла узели Немци Шабацъ ѡт Турака; с' пуцанѣмъ топова и попалили сву варошъ; Турци се у поль дна предали у граду Шабцу, и положили оружїа своа. Баряке предали у руке. Турке ѡтпратили у робство све у Варадинъ; а у тои истои баталїи присуствовалъ самъ Їмператоръ Іѡсифъ вторы.

1789 лето септемвра 26го узели Немци Белградъ ѡт Турака с пуцанѣмъ таковимъ страшнимъ и великомъ ватромъ що естъ савъ градъ и варошъ попалѣне кунбарама, и у поль дана 26го септемвра Турци су предали градъ, а Главни Комендантъ над' армиѡмъ былъ фелдмаршалъ Господинъ Лаудонъ старацъ, кои всема храбаръ солдатъ былъ, и ту свегă како су почели быти Градъ выше нїе изгубълѣно люди кое солдати кое робяша 1000.

л. 114': 1790 лѣта ноемвра по нашему 4го а по римскому ноемвра 15. коронисатъ за мажарскаго краля Господинъ Леѡполдъ вторыи у Пожуну Граду.

1790 лѣта ноемвра 21го возведенъ на престолъ архиепископо митрополитски Господин Стефанъ Стратимировичъ. и инщаллиратъ у Граду Темишвару вишеназначенагѡ дна и года, а в' Карловцѣ пришелъ 2го декемвра.

Литература. Литературе нема.

135
МСПЦ Грујић 135
КАНОНИ И СЛУЖБА ПРЕПОДОБНЕ ПАРАСКЕВЕ, ИЗ ФЕНЕКА
1777. година

Папир, I + 44 л., 227 × 178 мм, 15 или 16 редова на страни. Први и последњи листови су празни. Рукопис је састављен из две посебне свеске са оригиналном фолијацијом од 20 и 22 листа. Свешчице обележава на почетку по средини доње маргине. Свака свешчица има по 6 листова. Посебно словно обележава сваки лист у горњем десном углу. Од л. 21 почиње нова свешчица и првобитно обележавање је идентично – доле по средини и у доњем десном углу. Свешчица 3 има 7 листова.

Водени знаци. Грб с ловачким рогом и именом I. Politzer, врло сл. Ајнедер 1490 из 1777. године (сл. 93).

Писмо. Полуустав типа штампаних издања, препис с руског предлошка.

Орнаментика. Орнаментике нема. Текст је уоквирен линијама, спољни оквири су дупли, као и са горње стране. На л. 1 и 7 изнад текста остављен је празан простор за заставице које нису нацртане.

Повез. Танке дашчице пресвучене су црвенкастом кожом која је позлаћена. Обе корице имају у централном делу распеће уоквирено уским орнаментираним оквиром. Кожа предње корице је оштећена по рубовима. Повез је из доба настанка рукописа.

Садржај. Канони и служба преподобне Параскеве.

л. 1: *Канѡнъ с(вѧ)тыѧ Параскеvи.* Гласъ .а҃. (Спастисѧ, праздственнѹю и ч(ь)стнѹю почитающимъ ...).

л. 7: *Канѡнъ с(вя)тыѧ Параскеvи.* Глас .ѕ҃. (Моегѡ разума твоими м(о)л(и)твами ...).

л. 13: *Канѡнъ* Гласъ з҃. (Параскеvо славнаѧ, н(ы)нѣшнѣе времѧ дѣланїю ...А.

л. 17: *Канѡнъ*, Гласъ и҃. (Ликующи мати на н(е)б(е)сѣхъ ...).

л. 21 (друга свеска, л. 1): *Служба пр(е)п(о)д(о)бныѧ матере нашеѧ Параскеvи.* На малѣи вечерни, итд. до л. 42.

Записи. л. I: Сея с(вя)тая книшка Правила Преподобне матере наше Параскеве написавшеся у ѡбщежителномъ нашемъ м(о)н(а)стыру Фенеку При їгуменѣ Софронїю и братству тояжде ѡбители 1 їюлїа 1777°.

Друга рука (није писар): Писа Димитріе Терзичъ.

Сея книжица м. Фенека. 1815.

Немачки запис из манастира Фенека, 5. августа 1825. године.

л. 1 (на празном месту за заставицу, оловком): Феѡфилакъ Миличевић и Георгїи Ковачич Дякъ въ мон. Фенека Свршил божественy литургию в храму 1870 лѣта.

Неколико записа имена оловком на предњој корици и на задњој, као и на л. I.

Литература. Магловски 2007, 117–150.

136

МСПЦ Грујић 136

ОТВЕТ БРАТУ ПРАВОСЛАВНОМУ О НАСИЛИЈИ КАТОЛИКОВ

препис штампане књиге, 1775. година

Папир, I + 109 л., 235 × 190 мм, 24 реда на страни. Лист I и последњи лист су празни.

Водени знаци. 1) Грб са ловачким рогом и именом D. C Blauw, сл. Ајнедер 1508 из 1791. године (сл. 123); 2) сличан грб са иницијалима G-R, сл. Ајнедер 1480 из 1763. године (сл. 144).

Писмо. Калиграфски курзив с краја XVIII века, рускосрпски језик.

Орнаментика. На л. 2 нацртана је правоугаона заставица са полихромном гирландом у средини које уоквирује средишњи медаљон. Рађена је у живописној техници нијансама свежих боја, заставица је без уметничке вредности. Заставица и текст су са друге стране оштећени, боја је отпала са већег дела површине.

На л. 5 је нацртана заставица сличног стила, дата само у цртежу.

На л. 107' на крају текста је маргинални украс обликован од невештог цртежа, изведен у неколико редова црвених и црних.

На л. 108' је маргинални украс у облику левка од црвено-црних шара, у типу народног орнамента. Уоквирен је словима: с: н: п: п: ї: м. На листовима 2 и 5 нацртани су црвени иницијали слова П и Н, са украсним детаљима стилизованим гранчицама.

Повез. Картон у кожи са ребрима на хрбату. Повез је из доба настанка рукописа.

Садржај.

л. 1, наслов: *Ѿвѣтъ православнагѡ нѣкоегѡ к' нѣкоемꙋ братꙋ православнꙋ ѡ насилїи католїкѡвъ и ѡ еже: Кïи сꙋть раздрателїе и раздорницы и раздранїи: и ѡ грꙋбѡ глаголемѣй ꙋнии и ꙋнїатѣх(ъ) и ѡ еже. Какѡ подобаеть православныꙗ ꙋсрѣтати мꙋчителство католїкѡвь. Преведеся съ греческїя книги печатанныя въ Халли ҂аѱое. года, на славенорѡссійскїй ꙗзыкъ.* 1775.

л. 2: Оучеполюбнѣйшїи и бл(а)гочестивїи читатели. Преходя чрезъ Пїзꙋ, пребыхъ вечеръ въ домꙋ единагѡ дрꙋга, ѿ негѡ оугощаваемь ... – предговор до л. 4', где се свршава са Здравствꙋйте, молящеся ѡ мнѣ безименнѡ.

л. 5: Возлюбленный мнѣ во Хр(и)стѣ брате, цѣлꙋю тя лобзанїемъ с(вя)тымъ. Ничтоже чꙋдно, аще католїки словом(ъ) и оученїемъ и книжицею къ своей ихъ призываютъ вѣрѣ итд. – расправа с великим фуснотама испод текста.

л. 108: *Ѡзначенїе.* Никакоже единовѣрнїи братїе мои, скꙋпи въ приличествꙋющихъ къ дꙋшевномꙋ вашемꙋ спасенїю бывайте, но стецытеся вси къ стяжанїю чꙋдныя сея книги. Занеже, сравняема цѣна сїа, елико къ чꙋдной дꙋшевной и дѣйствителной пол'зѣ: ничтоже есть: но елико, н(е)бо ѿстоитъ ѿ земли, толико и сравненїе сея.

И по еже сїю съ вниманїемъ прочтете, дадите вѣдѣнїе и онѣмъ братїемъ нашымъ, иже междꙋ насилствꙋющими ихъ пришелствꙋютъ: подвизающе ихъ всяческимъ образомъ къ сея стяжанїю, и къ на свои ихъ языкъ истолкованїю. Ꙗкѡ да пребываютъ тверди же и незыблеми во ап(осто)лскихъ и о(ть)цы преданныхъ с(вя)тѣйшїя нашея вѣры с(вя)тѣйшихъ догматѣхъ. Идеже Феодѡритѡва вся и халлская врачества въ Лїѵїи оуже продаются: тамѡ и сїя продается. Здравствꙋйте.

Записи. Предња корица: 1794: дек. 18го Послато. Пребываю в' Венецїи. in Calle d' Furlani.

л. I: Ѿ числа книгъ Сѵмеѡна Івковича Архимандрїта.

Исто је горе (прецртано оловком): Ѿ числа книгъ игꙋмена Сѵмеѡна Ивковича.

Questo Libro edi me S. Abbate Simeone Ivkovich.

Литература. Литературе нема.

137

МСПЦ Грујић 137

БОГОСЛОВИЈА ДОГМАТИЧЕСКАЈА И ПРАКТИЧЕСКАЈА ПЕРВАГО ТЕЧЕНИЈА, ГОДА УЧИЛИШНАГО

1862/63, рукопис Јована Богдановића

Папир, III + 71 л., 235 × 185 мм, 26 или 27 редова на страни. Последња два листа су празна. Рукопис је састављен од посебних свешчица: прва, са насловом „Богословље", листови од 1 до 36; друга, „Реторика", са посебном фолијацијом од листа 1 до краја.

Водени знаци. Хартија без воденог знака.

Писмо. Курзив XIX века, руске редакције.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Картон у полукожи с марморираном хартијом, с ребрима на хрбату. Повез је из времена настанка рукописа.

Садржај. л. I: Догматїка и Риторїка первагѡ теченїя, года училищнагѡ 1862/3 принадлежитъ мнѣ.

л. II: Богословїя Догматїческая /вѣдѣнїя/, Практїческая /дѣланїя/ – схема класификације богословских наука.

л. III: Содержанїе сея Догматїки и̂ Риторїки.

л. 1: Хрїстїанскаѧ православнаѧ Богословїѧ – увод.

л. 2: Глава первая ѡ Богословїи вообще. Четири главе са саставом на крају: ѡ вѣрѣ либо ѡ вѣрꙋемихь, л. 33'–36', и са записом на л. 36'.

л. 37: Рꙋководство ко церковномꙋ краснорѣчїю предварителная поятїя ѡпредѣленїе краснорѣчїя.

л. 40: Часть первая ѡ ѡбрѣтенїи (завршава на л. 49).

л. 49': Часть вторая ѡ расположенїи. Завршава на л. 66'.

л. 68: *I Ꙁаконыя книги. II Історїческїя. III Нравоꙋчителнїя. IV Пророческїя.*

Записи. л. 36': Конецъ и Богꙋ слава.

Совершихъ вѾ Плашкомъ дне 30. Ноемврїа 1862 прежде полꙋдне; сей предметъ; преподаваемый Пречестнѣишимъ Г(оспо)д(ин)омъ Протодїякономъ Германомъ Іѡановичъ.

Іѡаннъ Богдановичъ, клирїк I. богослов. Класи.

Положилъ и̂спитъ изъ сегѡ предмета дне 28. фе-врꙋарїа на полꙋ дни и̂ пытанъ бѣхъ сѣченїе второе ѡ соборѣхъ до сѣченїя III.

Іѡаннъ Богдановичъ, клирїк I. богослов. классы.

Поред тога касније запис:

Іѡаннъ Богдановичъ, Пресвитеръ 1869 г.

л. 49: Конецъ первия части и Богꙋ слава Іѡаннъ Богдановичъ клирик II лѣта.

л. 66': Конецъ втория части Риторїки и̂ Богꙋ(сло)ва. вѾ Плашкомъ 30. Ноемврїа 1862.

Іѡаннъ Богдановичъ, клирикъ II лѣта.

л. 67: Положилъ испитъ изъ сегѡ предмета дне 26. феvрꙋарїа и питанъ бѣхъ Глава II ѡ Повѣствованїи, ѡ Панегирїцѣхъ ѡ надгробномъ словѣ и ѡ ꙁаключенїй, Іѡаннъ Богдановичъ, клирїк I. богослов. класси.

л. 71: записи оловком; распоред часова.

На крају књиге лежи засебна свеска. Друга рука, Исака Богдановића (вероватно брата): *Додатакъ къ Благодати § 46.*

Папир, 210 × 175 мм, I + 11 листа; последњи лист празан, по 24 реда на страни.

Писмо. Руска редакција. Курзив XIX века.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Водени знаци. Водених знакова нема.

Повез. Повеза нема.

Садржај. л. I: Властитост Ісаака Богдановића, Богословца III љета у Плашком 12. новембра 1870.

л. 1: Додатакъ къ Благодати § 46.

л. 9': завршава.

Записи. Конецъ Благодати.

л. 9': I. Богдановић Богословацъ.

л. 10: Глава первая Боꙁѣ къ внꙋтрѣ.

л. 10': Ісаака Богдановића клирїкъ I богосл. класси.

На унутр. стр. задње корице: Сила Бога не моли а Богъ силѣ и̂оштъ манѣ (оловком).

Литература. Литературе нема.

138

МСПЦ Грујић 138

ДОГМАТИКА И РЕТОРИКА II ТЕЧЕНИЈА ГОДА УЧИЛИШНАГО 1862/63

рукопис Јована Богдановића из Плашке

Папир, III + 143 стр., 235 × 185 мм, 27 или 28 редова на страни. Прва два и последњи листови су празни.

Водени знаци. Хартија без воденог знака.

Писмо. Курзив XIX века, руске редакције.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Картон у полукожи пресвучен мраморираном хартијом и ребра на хрбату. Повез из доба настанка рукописа.

Садржај. л. III: Содержанїе сея Догматїки.

Потпис: Іоаннъ Богдановичъ клирїкъ I. богослов. классы.

стр. 1: *Частъ I. Ѡ Боꙁѣ. Ѡпредѣленїя ч(е)л(овечес)кагѡ источницѣ. Первий членъ вѣры.* Текст иде до 79 стране: Конец первыя части Догматїки и̂ Богꙋ слава. Следе записи.

Записи. Преподаваема Пречестнѣийшимъ г(оспо)диномъ Епїскопскимъ Прѡтодїакономъ Германомъ Іѡановичь.

Іѡаннъ Богдановичъ клирїкъ.

Затим: Положилъ испытъ изъ сея Догматїки дне 30. ї́ꙋлїа 1863 до полꙋдни бѣ же той денъ вторникъ, и питанъ бѣхъ, „Сѣченїе VII ѡ паденїй ч(е)л(ове)ка

вообще, и употребленіе наставленія ѡ промыслѣ, у употребленіе наставленіие сея первия части."

стр. 80: III. Часть. церковнагѡ Краснорѣчія либо Риторіки. лѣта 1863.

Іѡаннъ Богдановичъ клиріх I бог. Классы; на стр. 137' завршава се Реторика. Следе записи.

Записи. Преподаваема Пречестнѣйишимъ гд. прѡтопресвітеромъ Самѵиломъ Поповичѣм Іѡаннъ Богдановичъ клиріх I. классы вЏ Плашкомъ 23. марта 1863.

Потом: Сѣти се твогъ содруга.

Оловком: Іѡанна Маћерича, клиріка трећега лѣта нынѣ пресвітерь, на 24. априлія 1866. билъ рѹкоположенъ.

стр. 138: Содержаніе сея Риторіки.

стр. 138': Іѡаннъ Богдановичъ клиріх I богослов. классы.

Положилъ йспытъ изъ сегѡ предмета дне 26. ѵлія 1863 по полѹдни, бѣ же той день пятокъ, и питанъ бѣхъ, „часть IV ѡ Произношеніи глава I Памяти глава II и вѣщаніи й глава III и тѣлодвиженіи". Сирѣчь до конца.

Іѡаннъ Богдановичъ, клиріхъ I лѣта.

стр. 140: Брате Іѡанне! Непредаи забвенію твогъ Тебе любећегъ Брата Др. Бѹдисавлѣвича клирика II разреда ништа мањѣ ни твогъ вѣрногъ Брата Міх. Радѹловичъ IV. л. клир.

Литература. Литературе нема.

139

МСПЦ Грујић 139

ЕРАЗМО РОТЕРДАМСКИ

1779. година

Папир, II + 44 л., 230 × 185 мм, са различитим бројем редова, од 23 до 30. Прва два и последња три листа су празна.

Водени знаци. Грб са кулом и иницијалима са стране М.-Р., сл. али са другим иницијалима Ајнедер 381 из 1797. године (сл. 20).

Писмо. Курзивно XVIII века, српски препис с руског предлошка.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Картонске корице пресвучене су мраморираном хартијом у полукожи, с ребрима на хрбату. Повез из времена настанка рукописа.

Садржај. л. 1: *Краткое Руководствіе Какимъ Образом всякъ Себя пріуготовлять Долженъ къ смерти.* Сочиненно Дезидеріемъ Эразмомъ Ротеродамомъ Западныя церк(в)е, учителемъ. Л. 2: Всякаго страха страшнія смерть, сказалъ великаго Имене филозофъ; Аристотелъ: Но филозофъ, котори неслишалъ, Н(е)б(ес)наго того филозофа которіи научилъ насъ, итд.

Текст завршава на л. 41'.

Записи. На л. 41': Во общежителного М(а)н(ас)тирѣ Ремети, преписася сія книжка, зовома краткое наставленіе, како приуготовлятися долженъ ч(е)л(о)вѣкъ къ смерти. Лѣта 1779. мая 19го.

Литература. Литературе нема.

140

МСПЦ Грујић 140

ПСАЛМИ ИЗАБРАНИ ЗА ВЕЛИКЕ ПРАЗНИКЕ, ГРЧКИ

1795. година

Папир, I + 38 стр., 238 × 180 мм, 20 редова на страни. Први и последњи лист су празни.

Водени знаци. 1) Грб са ловачким рогом, сл. Београд, МСПЦ 14, крај XVIII и почетак XIX века (сл. 103); 2) шешир (?) са три цвета, исти знак није нађен у расположивој филиграналошкој грађи (сл. 966).

Писмо. Грчки курзив XVIII века.

Орнаментика. Орнаментике нема. Наслови и почетна слова исписана су црвеним мастилом.

Повез. Повеза нема. Рукопис је у омоту од књиговезачког папира.

Садржај. стр. 1: *Μεγαλυνάρια* (Величанија) *ἐν ταῖς δεσποτικαῖς ἑορταῖς, Θεομιτορικαῖς, καὶ ἐπισήμοις, ἐκ τῶν ψαλμῶν ἐκλελεγμένων.* Σεπτεμβρίου. ή. Ἐις τὴν γέννησιν τῆς Θεοτόκου, итд. до л. 36' где се сврша са: Τέλος καὶ Θεῷ δόξα.

Записи. л. I: 1795: φεβρουαρίῳ 10. Κοπριβνιτζα – грчки запис о састављању рукописа. Доле црвеном оловком: „Копривница".

Задња корица омота: „Obeležavao se Parastos dana 7ga yler (zvevdica) (?) 1850 za A. Stojanovič".

Литература. Литературе нема.

141
МСПЦ Грујић 141

DIONYS KALTNER, „REDE AUF DAS FEST DES HEILIGETEN NAMEN JESUS…“

1777. година

Папир, I + 56 л., 235 × 180 мм, 23 реда на страни. Лист I и последњи, 56. лист, су празни. Текст је писан на левој страни док је десна страна остављена празна, вероватно за предвиђени српски превод.

Водени знаци. Грб са ловачким рогом и именом C. I. Heller, и иницијалима A-B, испод круне, врло сл. Ајнедер 1501 из 1780. године (сл. 94).

Писмо. Немачки курзив.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Картонске корице у белој кожи без орнаментике. Повез је оштећен од влаге и црвоточине. Повез је из доба настанка рукописа.

Садржај. л. 1': Rede auf das Feste des heiligsten Namen Jesus, gehalten in der Kirche der heiligen Schutzengeln auf der Wieden, den 1. Jenner 1777. von P. Dionys Kaltner, aus dem Orden des heiligen Franciscus de Paula, Lehrer des Kirchenrechts im hiesigen Paulaner-Convent, wie auch Präses einer hohlöblichen Bruderschaft unter den schutz: der heiligen Bonifacius und Vitalis, Wien, gedruckt bey Joseph Gerold; kais.-königl. Reichs-Hof- und Universitäts. Buchdruckern.

л. 2', епиграф: Postquam consunati sunt sies octo, ut circumici – deretur puer, vocatum est nomen eius Jesus, и превод стиха (Luc. II, 21), те у наставку проповед до л. 55', где завршава са: „Amen“.

Записи. Записа нема.

Литература. Литературе нема.

142
МСПЦ Грујић 142

СЛУЖБА ОСВЯЩЕНІЯ ХРАМА И ЧИН НА УМОВЕНІЕ НОГ

1786. година

Папир, II + 26 л., 233 × 180 мм, 19 редова на страни. Листови I и 26 су заштитни. Постоји оригинално словно обележавање листова у десном горњем углу. Постоје и кустоде.

Водени знаци. Патријаршијски грб с иницијалима одозго: DACO и OCDINA, сл. али са другим иницијалима, Ајнедер 189 из 1790. године (сл. 53).

Писмо. Калиграфско писмо имитира штампани текст. Рускосрпски препис с руског предлошка, преписао монах Вартоломеј у манастиру Гргетегу за епископа пакрачко-славонског Кирила Живковића.[28]

Орнаментика. На л. 1 је нацртана заставица (140 × 30 мм) барокног стила од неуоквирене флоралне гирланде, у графичкој техници уз осенчавање жутом бојом. Цртеж је прецизан изведен црним мастилом и тањим пером, са наглашеним тањим и дебљим површинама. На л. 21, између текста, нацртана је канцофка од гранчица у графичкој техници (138 × 25 мм), у истом стилу као претходна.

Повез. Картонске корице пресвучене су црвеном кожом са позлатом и уским флоралним оквиром по рубовима. Предња корица има медаљон са распећем, а задња медаљон са Богородицом. Рубови блока књиге су позлаћени.

Садржај. л. 1: *Слꙋжба ѡс(вя)щенїа храма*. Творимъ бдѣнїє с' вечера итд.

л. 21: *На оумовенїє ногъ*. По заамвоннѣи молитвѣ, абїє на клиросахъ поютъ на глас ,ѕ҃. на стїхови Ѱаломъ .н҃. итд. до л. 23'. Л. 24 – празан.

Записи. л. I': Лѣвыя страни книжка слꙋжащая ко ѡс(вя)щенїю храма и умовенїя ногъ, изписася иждивенїем(ъ) Господина Кѵрїлла Живковича Православнаго Єпископа Пакр(а)чко-Славонїйскагѡ и цѣлагѡ генералата вараждинскога: рꙋкою Варѳоломеа монаха малороссїанина в' монастирѣ Гергетѣгѣ 1786гѡ юлїя 16.

Монокондилски потпис: К(ирилл) Ж(ивковичь) П(акрачко)-Славонїнскїи.

л. 1: штампиља – „Ad Бр. 73 Епископска књижница у Пакрацу“.

На унутрашњој страни предње корице налепница: „I. Б. 28 ad 73“.

Литература. Литературе нема.

[28] Исти писар пише З I 96 (атрибуција Љ. В.).

143
МСПЦ Грујић 143

ЧИНЪ ѠС(ВЯ)ЩЕНЇЯ ХРАМА И ЧИНЪ ОУМОВЕНІЯ НОГЪ
1786. година

Папир, III + 23 л., 233 × 180 мм, 19 редова на страни. Листови I и 23 су заштитни, при повезу. Постоји оригинално словно обележавање листова у горњем десном углу изнад оквира.

Водени знаци. 1) Грб са ловачким рогом и иницијалима I-M одоздо, сл. Београд, МСПЦ Грујић 47 из 1781. године (сл. 100); 2) патријаршијски грб и иницијали DACO и OCDINA, идентичан Београд, МСПЦ Грујић 142 из 1786. године (сл. 54).

Писмо. Калиграфско, имитација штампаног текста, руско-српски препис с руског предлошка. Од л. 1 до 19, докле је писао први писар Вартоломеј. Наслови, богослужбене рубрике и почетна слова писана су црвеним мастилом. Други писар пише од л. 19' до 22', текст је развучен, слова неуједначена, мастило има доста гвожђа које је пробило хартију.

Орнаментика. На л. 1 је нацртан правоугаони оквир са заставицом барокног стила – рука са две гранчице по странама, у графичкој техници, обојен црвено-жућкастом и зеленом бојом, изнијансиран. Цртеж је прецизан, изведен црним мастилом, тањим и дебљим пером. Боје су складне.

Повез. Картонске корице у црвеној кожи са позлатом. У централном правоугаоном простору је медаљон у ромбоиду са распећем. Задње корице имају композицију у медаљону – Богородицу. Уски флорални оквири затварају правоугаоне површине. Повез је идентичан са повезом рукописа ове збирке бр. 142. Повез је из доба настанка рукописа.

Садржај. л. 1: *Чинъ ѡс(вя)щенїѧ храма*. Въ новосовершившемся храмѹ. Приходитъ Архїерей с' клиромъ своимъ, творитъ бдѣнїе итд.

л. 19': *Чинъ оумовенїя ногъ*. Во Вел. четверг(ъ) по ʒаамвонѣи м(о)л(итвѣ), итд. до л. 22' (друга рука).

Записи. л. I': Рѹчная книга Архїерею слѹжащая ѡс(вя)щенїю ц(е)ркве, и ѵмовенїю ногъ, исписася иждивенїемъ) православнаго Епископа Пакр(а)чко-Славонїйскагѡ, и цѣлагѡ генералата вараждинскагѡ Кѵрїлла Живковича в' монастирѣ Гергетегѣ в' Фрѹшкой гори въ Сирмїи 1786го юнїя 28, рѹкою Вароѳоломеа монаха малороссїанина. (Испод записа потпис К ИС). Запис и потпис исписани су његовом руком.

Кѵрїллъ П(акрачко)-Славонїйскїй.

л. II: штампиља – „Бр. 73 Епископска књижница у Пакрацу."

На унутр. страни предње корице налепница: „I. Б. 27. 73". Преко ње је написан данашњи број 143 пакрачке књижице.

Литература. Литературе нема.

144
МСПЦ Грујић 144

ДОПОЛНЕНІЕ ИСТОРІИ СТАРАГѠ ЗАВѢТА И СЛОВО НАДГРОБНОЕ МИТРОПОЛИТУ ПАВЛУ НЕНАДОВИЋУ
1769. година

Папир, I + 13 л., 232 × 182 мм, 23 или 35 редова на страни. Први и последња два листа су празни.

Водени знаци. У првом делу (л. 1–8) водених знакова нема, сем иницијала S-T. Исти иницијал није нађен у расположивој филигранолошкој грађи (сл. 206). Овај део рукописа је највероватније из истог времена као и други део. Други део (л. 9–12) према запису из 1769. године са воденим знацима: 1) грб са ловачким рогом, сл. Београд, МСПЦ 12 из 1765. (сл. 113). При повезу (л. I и 13): 2) велики грб са штитом и животињама, сл. тип Београд, МСПЦ Грујић 49 из 1780. године (сл. 140).

Писмо. Курзив XVIII века, рускосрпски правопис.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Картон је пресвучен књиговезачким папиром, а повез је из времена настанка рукописа.

Садржај. л. 1: *Дополненіе Історіи Старагѡ Ʒавѣта в' л. м. 5082, Правленїи великихъ архїереевъ до Х(ристова) рожде(тва) 426*. Когда по приложенныхъ трѹдахъ Нееміею Градъ Іерусалимъ процвѣлъ и утвердился, древныя ʒаконы ...

л. 4: *Продолженїе Священныя їсторїи, по Рождество Господа Нашего Іисуса Хрїста въ л. м. 5366, до р(ождества) хрис(това) 142*, Священное писанїе, о томъ, что по смерти Симона Маккавеа во Іѹдеи проиʒошло ...

л. 9: *Слово надгробное В' денъ погребенїя Егѡ Еʒцеленцїй Господина Архїепис(ко)па и*

Митрополі́та Сербскагѡ Павла Ненадовича Сказанное Господином(ъ) Моисеем(ъ) ѿт(ъ) Пѧтникъ Еп(и)скопом(ъ) Бачким(ъ) въ лѣто 1768е м(е)с(е)ца Авгѹ(ста) 31й денъ.

Ѳема. Сири быхомъ, нѣстъ Отца. Словеса сутъ сѣтѹющагѡ, и Горцѣ плачѹщагѡ Іеремі́й Пророка во Главѣ пятой, въ сті́хѣ треті́ем(ъ) въ Плачѣ Егѡ написанная.

Когда сынове ї́иѕраилеви преиѕлиха наситилися бл(а)годѣянії божі́ихъ, недоволнии свѹе Ѕемлею кипящею медомъ и млекомъ...; завршава се на *л.* 11.

Записи. *л.* 11: Преписанное во общежителном(ъ) м(о)н(а)с(тыр)е Ремети повелѣні́ем(ъ) Г(оспо)д(и)на Аѳанасі́а Ісаєвичь (?) проі́гѹмена тогоже монасті́ря въ 1769е лѣто маıа 29 дна. пре: М.С.Д.Р.

На предњој корици црвеним – латиница: Vel. Rem.

Литература. Литературе нема.

145
МСПЦ Грујић 145

АКАТИСТ ПРЕСВЕТОЈ БОГОРОДИЦИ
последња четвртина XVIII века

Папир, 21 л., 240 × 165 мм, 13 редова на страни.

Водени знаци. Према воденим знацима рукопис је из последње четвртине XVIII века (1780/90): 1) грб са ловачким рогом и именом J. Heller, сл. Београд, МСПЦ Грујић 53 из 1790. и Београд, МСПЦ Грујић 105 из 1781. године (сл. 101); 2) круна са иницијалима I.T.E.V.T., врло сл. Ајнедер 1615 из 1771. године (сл. 674).

Писмо. Калиграфско, штампаног типа из XVIII века, препис с руског предлошка.

Орнаментика. На *л.* 1 је нацртана заставица, цветови у правоугаоном простору су у примитивном колориту: боје црвена, жута и зелена. Цртана је црним мастилом. Иницијали су изведени у квадратним просторима имитирајући штампане. Ренесансног су типа, у етно-стилу, без уметничке вредности.

Повез. Повеза нема. Рукопис се чува у картонској кутији.

Садржај. *л.* 1: *Акаѳі́стъ, прес(ве)тѣй Б(огоро)д(и)цѣ* кондакъ а҃: Возбранной воеводѣ побѣдителнаѧ.

л. 19': *М(о)литва ко прес(ве)тѣй Б(огоро)д(и)цѣ*: Прі́ими всебл(а)годящаѧ преч(и)стаѧ г(о)сп(о)же вл(а)ді́(чи)це, Б(о)городителнице ...

л. 20': М(о)л(и)тва ко г(о)с(по)дѹ нашемѹ Ін(соѹ)сѹ Хр(и)стѹ.

Записи. Записа нема.

Литература. Литературе нема.

146
МСПЦ Грујић 146

СЛУЖБА НА ПАСХУ
почетак XIX века

Папир, 16 л., 243 × 190 мм, 16 до 20 редова на страни. Постоји стара словна фолијација која иде од л. 3 до 16 (односно данашњег 15. листа).

Водени знаци. Према воденим знацима рукопис је настао око 1810/20. године: 1) грб са ловачким рогом, испод знака број четири и нејасни иницијали, сл. типа грба, али са другим иницијалима, Ајнедер 1603 из 1816. године (сл. 132); 2) нејасан монограм, тип Ајнедер 1226 из 1810. године (сл. 209).

Писмо. Курзивно писмо, почетак XIX века, на почетку штампанога типа. Препис с руског предлошка.

Орнаментика. На *л.* 1 је нацртана заставица (123 × 45 мм), барокнога стила у црно-белој техници. У медаљону је композиција Свето тројство. На истом листу нацртан је иницијал слова Ѡ, црни, у квадратном оквиру, штампанога типа. Остали иницијали су једноставни, црвени. Наслови и литургијске рубрике исписани су црвеним мастилом.

На почетку сваке странице нацртана је по једна вињета, све су идентичне (37 × 5 мм).

Повез. Картонске корице у полукожи, са кожом на хрбату и спољњим угловима. Повез је оштећен од црвоточина и из времена настанка рукописа.

Садржај. *л.* 1: *Начало съ Б(о)гомъ с(вя)тымъ Пенті́костарі́а, сирѣчь пѧтдесѧтницы.* Ѡв' часѣ ѹтреннѣмъ, параеклисі́архъ вземъ: благословені́е оу настоѧтелѧ, итд. – текст службе на јутрењи ускршњој; на *л.* 13' – Златоустово „Слово ѡгласително"; *л.* 15 – Еванђеље на литургији, онда упуте Вмѣсто Достоина и Причастный.

Записи. Предња корица: Сі́я книжица есть мнѣ Ігнята Поповича жителя Даласкогъ. Полѹчихъ ѿт почившаго

стрица Аксентїе Поповича пароха Даљскогъ 1826. година. Кадъ самъ у службу отишао у Сомборъ того лѣта.

л. 1, у левом углу је бр. 146, доле: Ова книга принадлежитъ Ігнятїй Поповичь.

Задња корица: Сия книга естъ мнѣ Іоанъ Поповичь жителя Даљскогъ.

Каснији запис оловком: Сїя книга принадлежитъ мнѣ ієреа Василїа Баришића капелана Навердскаго.

Литература. Литературе нема.

147
МСПЦ Грујић 147
ПАРИМЕЈНИК НА ЦИКЛУС ПОСНОГ ТРИОДА
крај XVIII века

Папир, 50 л., 243 × 150 мм, 22 реда на страни. Рукопис је без краја. Последњи листови су оштећени, нарочито лист 50 горе, и део је откинут; после тога је врло мали фрагмент.

Водени знаци. Према воденом знаку рукопис је настао у последњој деценији XVIII века (око 1799. године): грб са кулом, врло сл. Ајнедер 384 из 1799. године и врло сл. Београд МСПЦ Грујић 149 с краја XVIII века (сл. 69).

Писмо. Курзив XVIII века, у тексту се смењују три руке, српски препис с руског издања.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Повеза нема. Рукопис се чува у картонској кутији.

Садржај. Текст почиње на л. 3: В началѣ сотвори богъ небо и землю итд; л. 3' – Притчи Соломона сина Давидова, иже царствова во Израили итд.

Текст прекида на л. 50': Бистъ яко денъ сеи, и прїидоше агг(е)ли божїи предстати предъ Господемъ ... непороченъ, праведенъ ... – Књига Јова, II, 1–3.

Записи. л. 1': Притче Соломона сина Давидова. Соломонъ о(ть)цу своему Давиду ц(а)рю послушливъ бивъ и даде ему Б(о)гъ премудрость Давидову о(ть)ца своего, а други син Давидововъ Савелиянъ тои воста на о(ть)ца своего и хотя поразити о(ть)ца своего и о(т)яти ему царство и область, но что поразн его Б(о)гъ лютою смртїю, и убиенъ бистъ от воинъ. Но что братїе посмотрїте елико безаконо поживиша, безаконо и погибоша.

л. 2, новији: По Орфелину. Одъ Стар. добр. вина. Рецепт за прављење бермета без грожђа – „на едно аковче".

л. 2': О человѣче, о матере, братїе, сестри, Посмотрите Б(о)жїе премудрости и милости. Человѣка ради сотвори небо и землю (!) воду, и два свѣтїла ... Сине. чти Господа со створшаготи да дастъ ти Г(оспо)дъ долготу живота твоего итд. – поуке сину.

л. 1, спреда: новији запис, нечитљив, јер је излизан, и одозго избледели записи оловком.

Литература. Литературе нема.

148
МСПЦ Грујић 148
ИЛИЈЕ МИНИЈАТА „КАМЕНЬ СОБЛАЗНА"
превод Викентија Ракића, 1797. година

Папир, III + 57 л., 246 × 298 мм, од 28 до 32 реда на страни. Прва два и последња два листа су празна.

Водени знаци. Патријаршијски грб и иницијали А-В, сл. Ајнедер 206 али други иницијали, из 1787. године (сл. 55).

Писмо. Курзив с краја XVIII века, рускосрпски језик.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Картонске корице у књиговезачком папиру из доба настанка рукописа.

Садржај. л. III, наслов: *Камень соблазна или изясненїя о началѣ и извѣстныхъ причинах(ъ) раздора и несогласїя обоих(ъ) ц(е)р(ь)квей восточныя и западнія, с' пяти раздоровъ и разностей, изложенное бывшым(ъ) иногда епископомъ б(о)гохранимыя епархїи Керника в' Пелопонисѣ (Морїи) Илїею Минїатомъ Кефалонитом(ъ). Издадеся же на тїпъ иждивенїем(ъ) и настоянїемъ Полизоа Лампаницита от Іоаннини в' Вїенѣ Аустрїйской 1783. при Іосифѣ Геролдѣ. Нынѣ же преписа с' греческагω езыка на славянскїй Вїкентїй Ракичъ Игуменъ М(о)настырѣ Фенека, лѣта Г(оспо)дня 1797. М(есе)ца декемврїа в' М(онастир)(ѣ) Фенеккѣ.*

л. 1: *Житїе в' кратцѣ списателя сея книги.* Сей бѣ родомъ и воспитанїем(ъ) [от] града и острова Кефалонїй, итд.

л. 3: *Камень соблазна или изясненїя начала у причинъ раздора по между обоихъ ц(е)р(ь)квей восточныя и западныя. Книга первая. Еже о Ігнатїи и Фотїи Константинопольскихъ патрїарсѣхъ* итд. На л. 28' – Конецъ первыя книги. До здѣ содержится каменъ соблазна сїестъ причина раздора обоихъ ц(е)рквей восточнїя глаголю и западнїя. Послѣдующее

содержитъ пяти истиныхъ разнствїи иже раздѣляютъ сїя двѣ ц(е)ркви.

л. 29: *Книга вторая ѡ пяти разностей по средѣ ѡбоихъ ц(е)р(ь)квей* итд. до л. 55', где завршава са Конецъ и Б(о)гу Слава.

Записи. л. II', оловком, руком Рад. Грујића: „Илија Минијат, г. +1714. Види о њему Поповића. Историја цркве, II, 491."

л. III': Лазарь Саввичъ протопр. Адмнистр.

Изнад тога један латинични, тешко читљив.

Задња корица: Сїя книга Моусеа М. Лазаревичъ.

Литература. Литературе нема.

149
МСПЦ Грујић 149

ТУМАЧЕЊЕ – МАЛИ КАТИХИЗИС, У ВИДУ ПИТАЊА И ОДГОВОРА

крај XVIII века

Папир, 14 л., 246 × 185 мм, 27 до 31 ред на страни.

Водени знаци. Према воденом знаку рукопис је с краја XVIII века (око 1799. године): грб са кулом, врло сл. Београд, МСПЦ Грујић 147 с краја XVIII века (сл. 68).

Писмо. Курзив XVIII века, редакција српска – славеносрпска.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Повеза нема. Чува се у картонској кутији.

Садржај. Тумачење малог катихизиса.

л. 1: *Ѡписанїе Простое Сложено въ Своемъ Сербскомъ Ѩзыцѣ Ради Простыхъ Людей Обучитїся долженствущымъ всемъ Хр(и)стїаномъ, Закону Б(о)жїю. Иже в десятословїи.*

Мали катихизис у виду „питања и одговора" кроз које се тумачи десет Божјих заповести. Почиње на л. 1. првим питањем: Что есть законъ б(о)жїй, и одговором: Законь е Б(о)жїй оштра заповѣдь б(о)жїя коя е према мωvсея людма издана у десетъ комада, итд.

Записи. На л. 14 само пробање пера и разне бројке.

Литература. Литературе нема.

150
МСПЦ Грујић 150

КАТИХИЗИС С ТУМАЧЕЊИМА

почетак XIX века

Папир, 20 л., 250 × 200 мм, 34 до 36 редова на страни. Рукопис је састављен од две свешчице.

Водени знаци. Патријаршијски грб, исти знак није нађен у расположивој филигранолошкој грађи; датирамо га почетком XIX века (сл. 58).

Писмо. Препис руског предлошка.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Повеза нема.

Садржај. л. 1: *Осмый членъ вѣры. И въ Духа с(вя)таго Г(оспо)да животворяща иже ѿт О(ть)ца исход(яща).*

Господь І(соусь) Хр(истось) по вознесенїи своемъ посла Апостоловъ своимъ и всѣмъ вѣрующимъ Духа с(вя)таго, итд.

л. 3': Девятый членъ вѣри; л. 6' – Десетый членъ вѣры; л. 7' – Еданаестый и дванадесятый.

л. 9': *Полемїка о Спорныхъ предметѣхъ касающихся Богословїи Догматическїя. Распря церкве восточныя ѿт западныя у четырехъ пунктωвъ.*

Сказано в' девятомъ членѣ вѣры якω въ церкви Христовой единѣй быти подобаетъ, итд.; л. 10 – Ѡ исхожденїи С(вятаго) Духа, итд. до л. 20', где се завршава са: Конецъ первыя части.

Записи. Записа нема.

Литература. Литературе нема.

151
МСПЦ Грујић 151

ГРАМАТИКА СЛАВЕНСКОГ ЈЕЗИКА

крај XVIII века

Папир, I + 77 л., 237 × 200 мм, 19 до 25 редова на страни. Празни листови су при повезу I и 62', 63, 64', 65, 67', 75–76.

Водени знаци. Према воденим знацима рукопис је писан крајем XVIII века (1791/1800): 1) грб са ловачким рогом и именом D. C. Blauw., сл. Ајнедер 1508 из 1791. године (сл. 124); 2) при повезу – грб са

крином и иницијалима D-S?; исти знак није нађен у расположивој филигранолошкој грађи (сл. 49).

Писмо. Курзив из почетка XIX века, славеносрпска редакција.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Картонске корице из времена настанка рукописа.

Садржај. л. 1: *Граматїка славенскагѡ ꙗзыка.*

§ 1вый Славенская грамматїка учитъ славенски добрѣ глаголати, и правѡ писати.

§ 2ый Изъ сегѡ изясненїя ꙗвствуетъ, ꙗкѡ грамматїка изъ двѣю частїю состоитъ; изъ *Правоглаголанїя* и *Правописанїя.*

Iая часть. Ѡ правоглаголанїи.

§ 3ый Правоглаголанїе представляетъ правила, изъ коихъ славенскимъ ꙗзыкомъ глаголати научаемся.

§ 4ый Правоглаголанїе совершимъ въ трехъ ѡтдѣленїяхъ, ꙗже сѹть:

I Орѳепїя, или Правѡпроизношенїе

II Еѳѵмологїа, или Словопроизведенїе

III Сѵнтаѯїсъ, или Сочиненїе.

л. 1': Iвое *Отдѣленїе. Ѡ Орѳепїй, или ѡ Правопроизношенїй.*

л. 6: IIое *Ѡтдѣленїе. Ѡ Словопроизведенїй или Еѳѵмологїи.*

л. 45: IIIое *Ѡтдѣленїе. Ѡ Словосочиненїи.*

л. 63': Обрасци промена (парадигме), завршетак на л. 79'.

Записи. Од л. 1 до л. 17 на доњој маргини:

Грамматїка сия принадлежитъ Iѡаннѹ Райчевичѹ Протопресвѵтерѹ сѣверинскомѹ и Пречестнѣишаго Епархїалнагѡ Консисторїѹма Пакрачкагѡ Присѣдателю, подписася собственою ѥгѡ рѹкою въ Писаницѣ дне 25ѡ їѹнїа лѣта г(оспо)дня 1818.

Литература. Гроздановић-Пајић 1988–1989, 125–147.

152

МСПЦ Грујић 152

ЗБОРНИК

1797. година

Папир, I + 89 л., 237 × 153 мм, 22 реда на страни. Л. I и 89 су заштитни листови уз повез.

Водени знаци. 1) Срце са иницијалима F-S-C, и бројем четири изнад знака, сл. али са другим иницијалима, Ајнедер 171 из 1763. године (сл. 876); при повезу: 2) грб у коме је животиња са звездом и полумесецом; сличан знак није нађен у расположивој филигранолошкој грађи (сл. 44).

Писмо. Писмо с краја XVIII века, рускосрпски правопис.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Картон у књиговезачком папиру.

Садржај. л. 1, наслов: *Собраннїя Полезнїя цвѣтї. Первое. Золотое сочиненїе Самѹила раввина Iѹдейскаго, содержащее в' себѣ доволнїя и без'пристрастнїя ѡ Хр(и)стѣ доказателства, на пророческих(ъ) из'реченїяхъ, и дѣйствителном(ъ) ихъ исполненїи. А найпаче на н(ы)нѣшнем(ъ) состоянїи рода Iѹдейскаго, и разнихъ егѡ переменах(ъ) основаннїя, которым ѡбличается слѣпота Iѹдеовъ. Тщетно по сїе время ожидающихъ пришествїя Мессїи, и лстящих(ъ) себя надеждою паки ѡт(ъ) всѣхъ странъ свѣта бытъ собраннымъ, и съ ч(ъ)стю возвращенным(ъ) во I(е)р(ѹ)салимъ* (стр. 1'–56); *Второе. Нравоучителное хр(и)стїаномъ наставленїе* (9 „настављенија" на л. 56'–68); *Третое. Лѣкарства моралнїя на разнїя слѹчайности* (текст на л. 68'–79'); *Четвертое. Золотые стїхы Пиѳагоровы, и нѣкоторїя егѡ писма* (текст је на л. 80–88'), где се рукопис завршава са „конецъ".

Записи. л. 88': Преписа Iоаннъ Живко ѵ Сегединѹ 1797 ꙗнѹара 12.

На л. I, оловком: „Зборник разних састава 1797 г".

Литература. Коциба 1994.

153

МСПЦ Грујић 153

ЕРАЗМО РОТЕРДАМСКИ, „КРАТКОЕ РУКОВОДСТВИЈЕ ..." и ТЕОФАН ПРОКОПОВИЋ

1777. година

Папир, III + 130 л., 228 × 185 мм, 23 реда на страни. Постоји првобитна оригинална пагинација арапским цифрама од л. 1 до 128. Прва два и последња два листа су празна.

Водени знаци. 1) Грб са ловачким рогом, а испод име фабриканта I. Heller, сл. Ајнедер 1497 из 1780. године (сл. 95); 2) име Altemberg, сл. 1106 из 1785. (сл. 174).

Писмо. Врло леп курзив XVIII века, српски препис с руског предлошка. Од л. 112 текст је слабо читљив због тога што је мастило пробило хартију. Преписао Самуил Гавриловић, јеромонах манастира Јазачког (исти преписао и бр. 41 ове збирке).

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Картонске корице у светлоцрвенкастој кожи. Предња корица у централном делу има медаљон са распећем са позлатом; око медаљона симетрично су распоређене розете, са стилизованим цветовима у сваком углу. Задња корица има исти оквир без медаљона. Повез је из доба настанка рукописа.

Рукопис је конзервиран у Народној библиотеци Србије.

Садржај. л. III: Краткое рѹководствїе какимъ образомъ всякъ себе при уготовлятъ долженъ къ смерти. Сочиненнѡ Деzидерїемъ Ераzмомъ Ротеродамомъ, Zападния церкве Учителѣмъ. Присовокѹпленна zдѣ ѡ игу неудобносимомъ zаконномъ сочиненно Т. Прокоповичемъ Архї(ере)е(мъ) Ново Город(скимъ) на листу 49мь А преписано Самѹилом ѥромонахомъ ІАzачкимъ лѣта г(оспо)дня 1774 года. Декемб. 28. въ м(о)н(а)стырѣ Іаzкѹ.

л. 1: Всякаго страха страшная смертъ …

л. 49: Посвета Теофана Прокоповича грофу Мусину Пушкину, на почетку књиге Ѡ Игу zаконнѹ; л. 50: Иzвѣщенїе ѡ книжицѣ сей къ Благочестивомѹ читателю.

л. 52': Глава первая. Повѣстъ о распрѣ Павлѣ и Варнавы съ їѹдеиствующими, итд. – 19 глава до л. 128'.

Записи. л. I: НВ лѣто 1787мо весма было сѹхотно, и ѡт(ъ) преумноженнаго жара Солнечног, во все Плодородиїе zгорѣло;

на унутрашњости горње корице црвеном оловком са записом на латиници „JAZ 137" (=Jazak).

Литература. Литературе нема.

154
МСПЦ Грујић 154

КРИНИ СЕЛНИЈА, 1811. година, и О МИТАРСТВИМА
1813. година

Папир, VI + 189 л., 223 × 167 мм, 22, 19 или 20 редова на страни. Рукопис је састављен из два посебна рукописна дела повезана као један. Први део је од л. VI до 115, а други део рукописа од л. 117 до краја. Први део књиге има оригиналну фолијацију (л. 1–115).

Водени знаци. У првом делу: 1) лав са иницијалима F-V, испод круне, сл., али са другим иницијалима, Ајнедер 1030 из 1804. године (сл. 699); 2) крин са иницијалима V-B; исти знак није нађен у расположивој грађи (сл. 512). У другом делу: 3) лав са иницијалима M-M, испод двоглавог орла, врло сл. Ајнедер 1017 из 1803. године (сл. 704). Уз повез: 4) грб са кулом и именом Niccolo Polleri, тип Ајнедер 1673 из 1788. године (сл. 71).

Писмо. Калиграфски курзив са одвојеним словима; српски препис с руског предлошка. У другом делу иста редакција. Писмо коси курзив. Први део преписао монах Атанасије, а други део монах Никандар, оба преписана у Хиландару.

Орнаментика. У првом делу на почетку л. II је фронтиспис с насловом: оквир је у жутозеленом, плавом и љубичастом колориту, са гирландом која иде у круг и заставицом – државна јабука, између два симетрично извијена листа.

На почетку наслова је иницијал слова Ѣ.

На л. 1 је нацртана уска заставица – положена гирланда с куглом у средини, колорисана.

На л. II' нацртана су три концентрична оквира са решеткастим ромбоидом у средини.

На л. 21' нацртана је канцофка као црвени четволист у црној контури; л. 22 положена гирланда, колорисана; л. 43 канцофка у облику стилизованог дрвета у љубичастом колориту; л. 43' је заставица у облику флоралне аркаде с крстом на средишњем делу полулука. На л. 115' на крају прве расправе нацртана је канцофка – дрво у малом оквиру. У другом делу на почетку листа је уска заставица с крстом по средини, цртеж изведен црним мастилом.

Повез. Даске косих рубова с ребрима на хрбату, пресвучене орнаментираном кожом. Предње корице имају у централном делу флорални медаљон уоквирен розетама, у угловима су стилизовани биљни орнаменти. Спољни оквир је украшен таласастом лозицом.

Садржај. л. II, наслов: *Во славѹ с(ва)тыѧ единосѹщныѧ, животворѧщїѧ и нераzдѣлимыѧ Троицы, О(ть)ца, и с(ы)на, и с(ва)тагѡ д(ѹ)ха: бл(а)гочестивѣйшїй сочинитель книги сеѧ, глаголемыѧ КРИНЫ СЕЛНЫѦ или ЦВѢТЫ ПРЕКРАСНЫѦ; благоволилъ собрати ѡт б(о)жественнагѡ писанїѧ*

въ кратцѣ, д(ѹ)шевнагѡ ради сп(а)сенїѧ: Сегѡ ради преч(е)стнѣнишїи монах(ъ); Нїкандръ, изволиль нждивенїем(ъ): своимъ преписати книгѹ сїю. И написася во С(вя)тѣи горѣ Аѳѡнской, в' монастырѣ Хиландарѣ. Въ лѣто ѿ р(о)ждества Хр(и)стова. *҂аѡаі* (1811).

л. III: *Пред'ѹвѣдомленїе ѿ сочинителя книги сея.* Любезнейшїй читатель! Бл(а)годатїю и помощїю б(о)жїею написахом ѹбѡ сїю малѣйшую книжицу Крины селныя, или цвѣты прекрасныя, собравъ в кратцѣ ѿ б(о)жественнагѡ писанїя на воспоминанїе себѣ да пред'лагаю я пред' собою на всякъ день, ѹкоряя свое нерадѣнїе и немощь и неразѹмїе ...; завршава на л. III' – Чти же во славѹ и честь Б(о)жїю, и ко спасенїю ѹтѣшенїя твоегѡ сия трѹды наша, и *здраствѹи д(ѹ)шевно и спасенно и многолѣтно. Аминь. Сочинитель книги сїя.*

л. IV: *Ѡглавленїе книги сїя:*

Часть первая: Глава .а҃. Ѡ покаянїи, и терпѣнїи; Глава в҃. Ѡ страданїи с(вя)тыхь и ѡ терпѣнїи.

Часть вторая: Собранїе ѿ житїи отеческихъ, ѿ пролога и ѿ патерика печерскагѡ, стїхи коегождо с(вя)таго, да ѹдобь житїя ихъ ѹразумѣеши, какѡ пожиша с(вя)тїи.

Часть третая: Ѡ заповѣдехъ б(о)жїихъ и ѡ добродѣтелехъ, имиже можетъ всякъ творяще ихъ, побѣдити страсти д(ѹ)шевныя и тѣлесныя, и вся бѣсовская л'щенїя – 44 главе (чији текст до л. 102' – Конецъ книги Крїни селных(ъ)).

л. VI': *Вопросы и ѿвѣты всепр(ѣ)ч(е)стнѣйшаго и б(о)годѹхновеннагѡ Ѡ(ть)ца Ѳеодора Ѹшакова санаксорской пѹстынни игѹмена* (текст на л. 103–104).

Васиїа Великагѡ наставленїе монашествѹющимъ, какѡ въ келлїи быти, ѕѣлѡ полезно и д(ѹ)шеспасително (л. 105–106).

Сими дѣлы избыти грѣховъ кающемѹся истинною (текст на л. 107–107').

С(вя)тагѡ Сѵмеѡна новаго б(о)гослова, иже хощетъ цѣлъ быти и премѣнитися ѿ недѹга грѣховнагѡ (л. 107').

С(вя)тагѡ Зѡсимы и прѡчих(ъ) разныя главы (л. 108–109).

С(вя)тагѡ Димитрїа ростовскагѡ [Молитва] (л. 109'–110').

Вопросъ, что естъ монахъ (л. 111).

Ѡ м(о)л(и)твѣ, с(вя)тагѡ Іѡанна Златоѹстаго (л. 111').

Въ Б(о)зѣ почившагѡ бл(а)женнагѡ Тѵхона епископа Задонскагѡ. Наставленїе новоначалнымъ монахом(ъ) тридесятъ една глава (л. 111'–113).

Во с(вя)тыхъ о(ть)ца нашегѡ Германа патрїарха Константина града, стїхи добрѣйшїи къ винѣ слезнѣи хотящимъ непрестаннѡ плакатися дѣянїи неподобных(ъ) (л. 113'–115').

На крају дела, на л. 115': Сїю книгѹ Крины селныя писалъ пребеззаконый мон(ахъ) Аѳанасїи, и проситъ слезно м(о)л(и)твъ дѹшѣ его грѣшнѣй. ҂аѡаі.

л. 116, првобитно празан између оба рукописа, са млађом забелешком: Нѣкїи пѹстїножитель, искѹшаемъ биваше много ѿ дѹха ѹнынїя. Тѣмъ моляшеся Б(о)гѹ на в'сакъ денъ да избавитъ его ѿ таковаго искѹшенїя, прочее да расточитъ и раждєнет помисли. Напїса на единои дсцѣ сказанїе сие, и взираше на неи в'сегда, и прочитавше со внїманием и ѹмиленїемъ многимъ глагола: ѡ д(ѹ)ше моя ѡкаянная, испїтавай прилѣжно да разѹмѣеши и ѹвѣси дѣланїя твоя, како нїнѣ ходиши в' пѹтѣхъ Г(оспо)дней (!), егда можеши творити добродѣтелъ да сп(а)сешися, ибо аще вознерадиши (недовршено).

Испод тога, другом руком: Сїю книгѹ прочтелъ Софронїй грешни ıеромонахъ постриженикъ манастира Радовашнице 1826 їанѹара 1 денъ (запис прецртан у разним правцима).

л. 117: *Ѿ житїя преподобнагѡ о(ть)ца нашегѡ Василїя новагѡ виденїе Григорїево, и повѣствованїе бл(а)женїя Ѳеѡдоры ѡ митарствахъ.* Въ то время бл(а)женная Ѳеѡдора иноческїи на ся чинъ прїемши ѿ с(вя)тагѡ Василїя, преставися ко Г(оспо)дѹ ..., до л. 188.

Записи. На л. 188': Написахъ сїя ѿ житїя с(ве)таго Василїя новагѡ, и ѿ видѣнїя ѹченика егѡ с(вя)тагѡ Григорїя, ıаже ѡбрѣтаются въ великой книги ıаже именѹется великая четь минея. ıакоже пишется в' житїи с(вя)таго Василїя новаго, на концѣ: м(есе)ца марта 26, ден ѹ той глаголю книзѣ великои четъ–минеи ѡбрѣтаются сїя, и ıаже ѿ нея преписинная преписахъ азъ ѹбогїи Никандра монахъ, въ лѣто ҂аѡіго. Всѣхъ же молю сїя прочитающихъ прощенїю насъ сподобляйте.

л. 189': три пута потписао се Станко Ивановићъ.

Задња корица: Сеи монахъ Герасимъ из' С(вя)т(ня) Гори пришелъ ѵ нашъ м(о)н(а)стиръ Раваницѹ иже есть подкрилою Фрѹшкїя Гори идѣже почиваютъ мощи с(вя)таго княза Лазара сербскаго м(есе)ца октомвра 28го лѣта 1821.

л. I: Да са знай що даваме за ѹченїе ѱалтики: за една книга гроша 30; за дрѹга книга гроша 30; и пакъ за книга гроша 10; и за ѹченїе гроша 20; земиния (?).

Гроша	
6,	30
8	25
30	
45	15
30	
75	15
30	
104	15

Іѡанъ Милоша пола

л. Г': 1827 маїа 21 рѹкоположенъ во ıеромонаха въ Карловцѣ ѿ Архїерея Іѡсифа Пѹтника.

Предња корица: Азъ написахъ Димитрїй Павловичъ и читахъ тѹ книгѹ за поѹченїе разѹма и получивши спасенїе дѹши соея. Честнѣе чиста злата и сребра и многоцѣнаго бисера и

камени многоцѣнагѡ. Ничим же не можеши искупити царствия божїя будущихъ радостия и покоя: Іоаннъ ев(а)гг(е)листъ глаголетъ птицам дана есть крилѣ да возлетят и да бѣжатъ ѿт сѣтеи человѣческихъ. Книги же чловѣкомъ да избѣжат ѿт сѣтеи дяволскихъ и моя премудрость ...

Септемврїи ... Приидохомъ в' сїю камару.

Да ти ѥ кажемъ ... вражїи конъ (око мрље од мастила).

Литература. Литературе нема.

155

МСПЦ Грујић 155

КАНОНИ СВЕТОМ ДИМИТРИЈУ, ПСАЛМИ И СЛУЖБА СВЕТОМ АТАНАСИЈУ, КИРИЛУ И ДЕСПОТУ МАКСИМУ

последња деценија XVI века

Папир, 87 л., 247 × 177 мм, са различитим бројем редова на страни: 23, 28 или 30. Рукопис је састављен из три засебна дела, али су сва три из истог времена (први део од л. 3 до 8, други део од л. 9 до 48 и трећи део од л. 49 до 85). Листови 1. и 2, 86 до 87 при повезу су празни. Поједини листови су сечени и крпљени при хрбату и доњој маргини од л. 3 до 5 и 9.

Водени знаци. Хартија и водени знаци свих засебних делова у рукопису су приближно из истог времена и могу се датирати последњом деценијом XVI века (1595/1600): 1) котва у кругу са тролистом и контрамарком I-C?, публиковао Мошин 2192 из 1580/90. године (сл. 436); 2) котва са угластим тролистом и контрамарком I-C-X, врло сл. Мошин 2373 из 1594. године (сл. 470); 3) круна са контрамарком F-Z?, врло сл. Пљевља 56 из 1598. и Београд, НБС 533 из 1595/1600. (сл. 524). Уз повез: 4) три шешира са иницијалима F-A-C, врло сл. Ајнедер 698 из 1776. године (сл. 970).

Писмо. Цео рукопис писала је једна рука у вероватно блиском временском раздобљу. Од л. 3 до 8 пише црним мастилом и дебљим пером, поједина слова су брзописна, као є, д, в. Наслови и важнија места у тексту пише црвеним мастилом. Од л. 9 до 46 пише бледом сепијом и више развученим ситним полууставом у комбинацијама са брзописом. Од л. 49 до 60 мења се перо и мастило. Пише тамнијом сепијом. Полуустав са брзописним елементима д, квадратно в, надредно ꙁ. У овом делу тачке су наглашено велике и црвене а наслови и важнија места у тексту су црвени. Од л. 61 до 85, односно до краја рукописа, писар пише црним мастилом, тањим пером и текст је изведен у смиренијем потезу са лакоћом, врло лепим средњим полууставним писмом. И овде се појављују брзописни елементи д (на л. 83', 84). Писмо је врло леп полуустав XVI века, српске језичке редакције, са акцентима и спиритусима.

Орнаментика. На л. 3 је нацртана уска правоугаона заставица (135 × 22 мм), геометријског стила, компонована од 13 испреплетаних кругова. Цртеж заставице изведен је сепијом, прецизном и сигурном руком, танким пером. Заставица је у бледомрком колориту са зеленим површинама у међупросторима кругова.

Иницијали су геометријског стила украшени гранчицама, танким нитима са бобицама и црним цртицама. Нацртани су у блоковну површину текста, црним мастилом, и заузимају површину величине два до седам редова (л. 6, 8).

У делу рукописа од л. 49 до 60 поједини иницијали имају наглашена и танка издужена стабла неједнаких ширина. Изведени су врло прецизно танким пером и црвеним мастилом. Стабла су строго симетрична, геометријска са украсним флоралним детаљима на крајевима хоризонталне танане пречке. Излазе из оквира слова у стилизоване гранчице на горњој пречкици и по средини вертикале или петље. Иницијали су укомпоновани у блоковну површину и заузимају простор од два со седам редова текста (л. 49, 50, 51, 76). У овом делу има и једноставнијих геометријских иницијала величине три реда текста, изведених црвеним мастилом (л. 53', 54, 55, 56, 58).

Наслови су исписани црвеним мастилом.

Повез. Картон у полукожи с ребрима на хрбату обавијен је црвенкастим папиром. Повез је оштећен од црвоточина. Првобитни повез није сачуван, рукопис је преповезан у последњој трећини XVIII века.

Садржај. л. 3: *Чъстныи параклись пѣваемъ прѣс(ве)тѣи Вл(а)д(и)чици нашеи Б(огороди)ци.*

л. 9: *Каноны м(о)лбни, с(ве)таго великом(оу)ченика мѵроточиваго Димитрїа, глас(ь) а҃*; л. 11': *Въ сѹботоу. Канѡн(ь), с(ве)тителюмь, пр(е)подобнїимь и оусьп'шим(ъ)*; л. 14 – Въ соуб(отоу) канон(ь) с(ве)томѹ Ди(ми)трїю гласъ .в҃.; л. 18 – Въ сѹботѹ, канѡн(ь) с(ве)таго Димитрїе, глас(ь) г҃.; л. 23 – Вь сѹботѹ: Канонь, с(ве)томѹ мѵроточивомѹ Димитрїю, глас(ь) .д҃.; л. 28 – Въ сѹботѹ: с(ве)томѹ и славномѹ Димитрию, глас(ь) .е҃.;

л. 32' – Канонъ въ соуб(отоу) с(ве)томꙋ Димитрїю, глас(ь) .ѕ҃.; л. 37 – Канонь въ соуботꙋ, с(ве)томꙋ м(оу)ч(е)никꙋ Димитрїю глас(ь) .з҃.; л. 41' – Канонь: с(ве)томꙋ и славномꙋ и мѵроточ'цꙋ, Димитрїю, глас(ь) .и҃.; л. 46'–48' – празни.

л. 49: *Д(а)в(и)да прωрωка и ц(а)ра пѣснь каѳизма .а҃. ѱалωм(ь) .а҃. пѣваеми на праz(д)никы.* Затим псалом II, III, полијелејни псалми, и псалми иzбран'ны. У припелима посебно су наведени Св. Атанасију Атонскому, Стефану Дечанскому и Стефану деспоту, те Симеону србскому.

л. 61: *М(ѣ)с(е)ца генаꙋарїа, ит҃. памеmь с(ве)тыих(ь) трѣх(ь), с(ве)титель двоихь патрїар'ха алеѯан'дрьскыхь Аѳанасїа и Кѵрїла, иже вь с(ве)тых(ь) ω(ть)ца нашегω архїепископа Маѯїма новаго бывшаго деспота Срьблемь*; служба – до л. 85, са пролошким (синаксарским) житијем архиепископа Максима на л. 76–79'.

Записи. На л. I, нови, латиницом: „GRG" (Гргетег).

Литература. Изложба српске писане речи 1973, 71; Трифуновић 1970, 329; Богдановић 1982, 46; Суботин-Голубовић 1999, 199.

156

МСПЦ Грујић 156

ПОУЧИТЕЛНЕ БЕСЕДЕ ЗА ЦИКЛУС ТРИОДА

почетак XIX века

Папир, IV + 57 л., 250 × 193 мм, 36 редова. Рукопис има оригиналну фолијацију. Прва три и последња три листа празна, као и листови од 11 до 16'. Л. I и 57 су заштитни листови уз повез. Недостају л. 13 и 14.

Водени знаци. Према воденим знацима рукопис датирамо почетком XIX века (око 1810/20. године): 1) патријаршијски грб, врло сл. Ајнедер 204 из 1811. године и Београд, НБС 684 из 1821. године (сл. 60). При повезу: 2) грб са људском фигуром и именом Thalberg; исто име, уз други знак Ајнедер 1484 из 1799. године и 1482 из 1800. године (сл. 164).

Писмо. Леп курзив с почетка XIX века, славеносрпски правопис.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Картонске корице пресвучене зеленом кожом и позлатом. Обе корице су идентичне, имају централни медаљон са посудом и раскошни оквир. Повез је из времена настанка рукописа.

Садржај. л. 1: *Ѵ неделю ω Zакхеи.* Искаше видети Ін(соу)са. Лук. 19,3. Ѡ томъ, какω мы можемо волети Б(о)га. – само овај програм беседе, док су листови 1' и 2 празни.

л. 3: *II. Ѵ неделю ω Zакхеи.* Искаше видѣти Ін(сѵ)са. Лук. 19,3. Ѡ томъ zашто смо мы дꙋжни ωсимъ свега искати Ін(сѵ)са, итд. Текст проповеди.

л. 5: *I. Ѵ неделю мытаря и фарисеа.* Всякъ возносяися смиритсѧ, смиряяи же себе вознесетсѧ. Лук. 18,14.

л. 7: *II. Ѵ неделю мытаря и фарисеа.* Нѣсмъ якоже прочїи человѣцы. Лук. 18,11.

л. 9: *I. Ѵ неделю блꙋдногъ сына.* Человѣкъ нѣкїи имѣ два сына. Лук. 15,11.

л. 11: *II. Ѵ неделю блꙋдногъ сына.* Аще кто хощетъ волю егω творити, раzумѣетъ ω ѵченїи его, кое естъ ωт б(о)га. Іωан. 7,17. – само наслов, листови 11' и 12 су празни.

л. 13: *II. Ѵ неделю мясопꙋстнꙋ.* Прїидетъ с(ы)нъ ч(е)ловѣческїи во славѣ своеи. Мат. 25,31 – само наслов.

л. 15: *III. На месне покладе.* Ѡ жени блꙋдницы, и ω нѣzынꙋ покаянїю. Само наслов.

л. 17: *I. Ѵ неделю сыропꙋстнꙋ.* Ѡ полzи поста.

л. 19: *II. Ѵ неделю сыропꙋстнꙋ.* Ѡ файди поста.

л. 21: *I. Ѵ первꙋ неделю Великога поста.* Ѡ томъ ... – остало празно.

л. 23: *II. Ѵ первꙋ неделю Великога поста.* Раввы! Ты еси с(ы)нъ б(о)жїи, ты еси ц(а)рь І(сра)илевъ. Іωан. 1,49. Остало празно.

л. 25: I. *Ѵ дрꙋгꙋ неделю Великога поста.* Прїидоша къ немꙋ носяще раzслабленнагω...итд. Марк. 2, стыхъ 3 и 11. Ѡ томъ, колико е тежакъ грехъ, и какω лагкω есть добити ωт Б(о)га прощенїе. Остало празно.

л. 27: *II. Ѵ дрꙋгѵ неделю Великога поста.* Ѡ томъ ѵ чемꙋ се састои постъ.

л. 29: *I. Ѵ трећꙋ неделю Великога поста.* Иже хощетъ по мнѣ ити, да ωтвержетсѧ себе, и возметъ кр(ь)стъ свои. Мат. 8,34. Остало празно.

л. 31: *II. Ѵ трећꙋ неделю Великога поста.* Ѡ томъ да мы већма дꙋжни есмо бринꙋти се ω дꙋши, негωли ω телꙋ.

л. 33: *I. Ѵ четвертꙋ неделю Великога поста.* Сей родъ ничимъ же можетъ иzити, токмω м(о)литвою и постомъ. Марк. 9,29. Ѡ томъ ѵ чемꙋ се састои истина молитва.

л. 35: *II. Ѵ четвертꙋ неделю Великаго поста.* Ѡ ѵzдр'жаваню страстей. Остало празно.

л. 37: *I. Ѵ петꙋ неделю Великога поста.* Не вѣста, чесω просита. Марк. 10,38. Остало празно.

л. 39: *II. Ѵ петꙋ неделю Великога поста.* Ѡ томъ, каквꙋ бодрость и подвигь хрїстїанинъ дꙋжанъ есть имати ... Остало празно.

л. 41: *Ꙋ неделю Фомину*. Прїиде Ін(су)съ, и ста посредѣ, и гл(агол)а имъ: миръ вамъ. Іоан. 29,19.

л. 43: *Ꙋ неделю мѵроносицъ*. Ѕѣло заутра во едину от сꙋбботъ прїидоша на гробъ возсїявшꙋ с(о)лнцꙋ. Марка. 16,2.

л. 45: *Ꙋ неделю разслабленогъ*. Ей Г(оспо)ди, чл(овѣ)ка не имамъ. Іоан. 5,7.

л. 47: *Ꙋ неделю о Самарянинѣ*. Всякъ пїяй от воды сея вжаждется паки ... Іоан. 4,13. Остало празно.

л. 49: *Ꙋ неделю о слепцꙋ*. Даждь славꙋ Б(о)гꙋ: мы вѣмы, яко чл(овѣ)къ сей грѣшенъ есть. Аще грѣшенъ есть не вѣмъ: едино вѣмъ, яко слѣпъ бѣхъ, нынѣ же вижꙋ. Іоан. 9,24. Л. 51–52 – празни.

л. 53: *Ꙋ неделю седмꙋ по Воскресенїю*. Да бꙋдꙋтъ едино якоже и мы. Іоан. 17,11.

л. 55–57 – празни.

Записи. л. II: Поꙋчителне Бесѣде.

л. Iʼ: „№ 100" (стара сигнатура).

На л. II, округли печат Патријаршијске библиотеке у Карловцима.

Наставак је истог зборника бр. 157.

Литература. Литературе нема.

157

МСПЦ Грујић 157

ПОУЧИТЕЛНЕ БЕСЕДЕ ЗА ЦИКЛУС ПОСЛЕ ПЕДЕСЕТНИЦЕ

почетак XIX века

(наставак рукописа под бројем 156)

Папир, II + 86 л., 247 × 190 мм, 36 редова на страни. Постоји оригинална фолијација. Празни листови су I, II, од 1 до 4, 9 до 10 и 77 до 86.

Водени знаци. Рукопис на основу воденог знака а и према томе што је наставак рукописа под бројем 156, датирамо 1810/20. годином: патријаршијски грб и име I.A. Tauber, сл. Ајнедер 202 из 1797. године (сл. 59).

Писмо. Као у рукопису под бројем 156 МСПЦ Грујић.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Идентичан са повезом рукописа под бројем 156.

Садржај. л. 5: *Ꙋ неделю свихъ с(вя)тыхъ, на Петрове покладе*. О празднованю с(вя)тыхъ. Всякъ, иже исповѣсть мя предъ человѣки итд, Мат. 10,32.

л. 7: *Ꙋ дрꙋгꙋ неделю по Сошествїю*. Гл(агол)а има: Грядита по мнѣ ... Мат. 4,19.

л. 9–10 – празни.

л. 11: II. *Ꙋ трећꙋ неделю по Сошествїю*. Вѣстъ О(ть)цъ вашъ н(е)бесный, яко требꙋете сихъ. Мат. 6,32.

л. 13: *Ꙋ неделю четвертꙋ по Соше(ствии)*. Рече Ін(су)съ сотникꙋ Иди, и якоже вѣровалъ еси бꙋди тебѣ... Мат. 8,13.

л. 15: *Ꙋ петꙋ неделю по Сошествїи*. Срѣтоста его два бѣсна ... Мат. 8,28.

л. 17–18 – празни.

л. 19: *Ꙋ седмꙋ неделю по Сошествїю*. О зависти. Дивишася народы гл(агол)юще. Яко николиже явися тако во І(сра)или... Мат. 9,33.

л. 21: *Ꙋ осмꙋ неделю по Сошествїю*. Видѣ Ін(су)съ многъ народъ, и м(и)л(о)сердова о нихъ. Мат. 14,14.

л. 23: *Ꙋ деветꙋ неделю по Сошествїю*. Излѣзъ из корабля Петръ, хождаше по водамъ ... Мат. 14.

л. 25–26 – празни.

л. 27: *Ꙋ десетꙋ неделю по Сошествїи*. Скорбни быша ѕѣло. Мат. 17,23. О томъ, да оснимъ Б(о)га и чисте совѣсти ништа насъ веселити не може: нити пакъ што тако опечалити, како грѣхъ.

л. 29: *Ꙋ единнадесетꙋ недѣлю по Сошест(вїи)*. Тако и О(ть)цъ мой н(е)б(е)сный сотворитъ вамъ. Мат.18,35. О б(о)жїемъ отмащенїю.

л. 31ʼ–34 – празни.

л. 35: *Ꙋ тринаестꙋ недѣлю по Сошествїи*. Ѕлыхъ, ѕлѣ погꙋбитъ, и вїноградъ предастъ инымъ дѣлателемъ. Мат. 21,41. О правосꙋдїю.

л. 37: *Ꙋ четирїнадесятꙋ недѣлю по Соше(ствїи)*. Они же не брегаше отидоша: овъ ꙋбо на село ... Мат. 22 с(ти)х 5.

л. 39: *Ꙋ петнꙋнадесятъ недѣлю по Сошествїю*. В сїю обою заповѣдїю весь законъ, и пророцы висятъ. Мат. 22,40.

л. 41–44 – празни.

л. 45: *Слово .а҃. Въ недѣлю осмꙋнадесятъ по Сош(ествїи)*. Сѣдъ ꙋчаше из корабля народы. Лꙋк. 5,3.

л. 47ʼ–48 – празни.

л. 49: *Ꙋ двадесетꙋ недѣлю по Сошествїи*. Се изношахꙋ ꙋмерша с(ы)на матери своеи ... Лꙋк. 7,12.

л. 51: *Ꙋ двадесетъ первꙋ недѣлю по Сошествїи*. Сѣмя есть слово б(о)жїе. Лꙋк. 8,11.

л. 53–54 – празни.

л. 55: *Ꙋ двадесетъ трећꙋ недѣлю по Сошествїи*. Срѣте его мꙋжъ нѣкїи от града, иже имяше бѣсы от лѣтъ многихъ. Лꙋк. 8,27.

л. 57–60 – празни.

л. 61: *Ꙋ двадесетъ шестꙋ недѣлю по Сошествїи*. Что сотвори, яко не имамъ гдѣ собрати плодовъ моихъ. Лꙋк.12,27.

л. 63–72 – празни.

л. 73: *Ү недѣлю предъ воздвиженїемъ.* Не посла б(о)гъ с(ы)на своего въ мїръ, да сѫдитъ мїрови, но да спасетсѧ нимъ мїръ. Іоан. 3,17.

л. 75: *Ү неделю по Воздвиженїю.* Иже аще постыдитсѧ мене, и моихъ словесъ въ родѣ семъ прѣлюдѣинѣмъ и грѣшнѣмъ, и сынъ ч(е)ловѣческїи постыдитсѧ его, егда прїидетъ во славѣ О(ть)ца своего со агг(е)лы с(вя)тыми. Марк. 8,38.

л. 77 – до краја празни.

Записи. Записа нема.

Литература. Литературе нема.

158
МСПЦ Грујић 158

ПОУЧИТЕЛНЕ БЕСЕДЕ НА ПРАЗНИКЕ
почетак XIX века
(наставак рукописа под бројевима 156 и 157)

Папир, 75 л., 250 × 190 мм, 36 редова на страни. Првобитна фолијација иде од л. 1 до 93, али су многи листови из средине рукописа искинути. Последњи лист је заштитни уз повез.

Водени знаци. На основу водених знакова и по томе што је у питању наставак рукописа под бр. 156 и 157 и овај рукопис датирамо 1810/20. годином: 1) патријаршиски грб и име I. A. Tauber, сл. Ајнедер 202 из 1797. године (сл. 59); 2) грб са ловачким рогом и бројем четири испод знака, типа Ајнедер 1609 из 1806. (сл. 131).

Писмо. Као у рукописима бр. 156 и 157.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Картон у црвеној кожи са позлатом, сличнога типа као код рукописа бр. 156 и 157. Повез из доба настанка рукописа.

Садржај. л. 1: *На дань Р(о)ж(де)ства Іис(ус)а Хр(и)ста.* Не боитесѧ: се бо благовѣствую вамъ Радостъ Лук. 2,10 – само наслов, остало празно.

л. 3: *На Р(о)ж(де)ство Хр(и)стово.* Радуисѧ ѕѣло дщи сиωнѧ, провѣдуи дщи Іер(у)с(а)лимлѧ: се ц(а)ръ твой грѧдетъ тебѣ кротакъ захар: 9 – само наслов, остало празно.

Првобитни л. 4. исечен, вероватно још приликом отимања књиге, зато је од наредног листа промењена фолијација:

л. 4: *На Р(о)ж(де)ство Хр(и)стово.* Се благовѣствую вамъ радость велїю, іако родисѧ вамъ днесъ Сп(а)съ. Лук: в.

л. 6: *На Р(о)ж(де)ство Хр(и)стово.* Слово плотъ бысть, и вселисѧ въ ны, и видѣхом(ъ) славу его, славу іако единороднагω ωт(ъ) о(ть)ца, исполнь бл(а)годати и истины. Іωанна 1, само наслов, остало празно, као и л. 7.

л. 8: *На Ново лето.* Ѡ слычности меѓу теченѣмъ времена, и меѓу теченѣмъ лѣта наших дана и дѣла.

л. 10: *На Ново лето.* Вострубите въ новомѣсѧчїи трубою во бл(а)гознаменитыи день праздника вашегω Ѱал. 80.

л. 12: *На Ново лето;* ω томъ. Какω б(о)гъ за добра дѣла, продужуе животъ и дае срећу человѣку. Само наслов. Л. 13 празан.

л. 14: *На свето б(о)гоѧвленїе.* Само наслов; остало празно.

л. 15: *На Сретенїе Господне.* Нынѣ ωтпущаеши раба твоего, вл(а)д(ы)ко, по гл(аго)лу твоему съ миромъ, іакω видѣша очи мои сп(а)сенїе твое. Лук. 2,30.

л. 17: *На Сретенїе Г(о)с(по)дне.* Се лежитъ сеи на паденїе и на востанїе многимъ во І(сра)или – Лук. 2.

л. 19: *На Благовещенїе пресвѧтыѧ б(огоро)д(и)цы.* Ѡ избавленю грешника пришествїемъ сп(а)сителя нашега.

л. 21: *На Бл(а)говещенїе пре(све)тыѧ б(огоро)д(и)цы.* Само наслов; остало празно.

л. 23: *Ү неделю Ваїй или на цветоносїе.* Рците дщери сиωновѣ: се ц(а)ръ твои грѧдетъ тебѣ кротокъ. Мат 21,5. Ѡ сушеству закона и еу(ан)г(е)лїа. Само наслов; остало празно. Л. 24 празан.

л. 25: *II. На Цветоносїе,* ω томъ како валѧ проводити велику неделю.

л. 27: *III. Ү неделю Ваи или на цветоносїе.* Ѡсанна, бл(а)гословенъ грѧдый во имѧ Г(о)с(по)дне ц(а)ръ Іи(сра)илевъ. Іωан. 12.

л. 29: *I. На Воскр(е)с(е)нїе Хр(и)стово* ω плодахъ воскр(е)с(е)нїя Хрїстова. Л. 30 празан.

л. 31: *III. На вознесенїе господне.* Возмите врата кнѧзи вашѧ, и возмитсѧ врата вѣчнаѧ: и внидетъ ц(а)ръ славы. кто есть сеи ц(а)ръ славы; Г(о)с(по)дь крѣпокъ и силенъ, Г(о)с(по)дъ силенъ въ брани. Ѱаломъ: 23. Само наслов; остало празно. Л. 32 празан.

л. 33: *I. Ү неделю пѧтдесѧтницы.* Исповѣдаю ти сѧ отче, Г(о)с(по)ди н(е)б(е)се и земли, іакω утаилъ еси сиѧ ωт премудрыхъ и разумныхъ, и ωткрилъ еси та мл(а)д(е)нцемъ. Мат. 11,25.

л. 35: *II. На Сошествїе с(вя)тагω д(у)ха.* Ѡ дѣиствияхъ с(вя)тагω д(у)ха.

л. 37: *III. На Сошествїе с(вя)тагω д(у)ха.* Востани сѣвере, и гради юже, и повѣи въ вертоградѣ моемъ, да потекутъ арωмати егω. пѣсни пѣснеи д҃. Само наслов; остало празно.

л. 38: *На Рождество с(вя)тагω Іωанна предтечи.* Ѡ трудолыбїю. Овай дань, у кога празднуемо р(о)ж(де)ство с(ве)тога и меѓу проро(р)оцы великаго Крстителя ... Л. 40–41 празни.

л. 42: *I. На Петровъ дань.* Дам ти ключи ц(а)рства н(е)б(е)снагѡ. Мат. 16,19. Само наслов; остало празно. Л. 43 празан.

л. 44: *На Петровъ дань.* Бꙋаа мїра избра Б(о)гъ, и немощна, у хꙋдорѡдна, и уничиженаа, и несꙋщаа. Кор. 1,27.

л. 46: *На Петровъ данъ.* На семъ камени созиждꙋ ц(е)рковъ мою, и врата адова не ѡдолѣютъ, ен. Мат. 16. Ѡ томъ, да никаква сила дїаволска, ни человѣческа, не може ѡдолѣти ц(е)рквꙋ Хр(и)стовꙋ.

л. 48: *На Преѡбраженїе Г(о)с(по)дне.* Преѡбразиса пред' ними, и просвѣтиса лице егѡ ıакѡ с(о)лнце: Ризы же егѡ бѣлы ıакѡ свѣтъ. Мат. 17.

л. 50: *На Преѡбраженїе Господне.* Ѡ небесномъ царству. Само наслов; остало празно. Л. 51 празан.

л. 52: *I. На Успенїе прес(ве)тыа Б(огоро)д(н)цы.* Не умре дѣвица, но спитъ. Мат. 9,24. Само наслов; остало празно. Л. 53 празан.

л. 54: *III. На Успенїе прес(ве)тыа Б(огоро)д(н)цы.* Воставши Марїамъ, иде въ горнаа со тщанїемъ. Лук. 1.

л. 56: *Слово въ день усѣкновенїа* с(вя)тагѡ Iѡанна Пр(е)дтечи ıакоже скончаваше Iѡаннъ теченїе. Дѣан: 13.

л. 58: *На р(о)ждество Прес(вя)тыа Б(огороди)цы,* Каковими дꙋховними и нравоучителними поученїами вала нами опоменꙋти се дана Рожденїя нашегѡ. Остало празно. Л. 59 празан.

л. 60: *II. На р(о)ждество Прес(вя)тыа Б(огороди)цы.* Остало празно. Л. 61 празан.

л. 62: *На дань воздвиженїа кр(ь)ста Господна,* Размышленя ѡ страданю Хр(и)стовꙋ. Православна … Остало празно. Л. 63–69 празни.

л. 70: *На Введенїе Б(огороди)цы,* Слыши дщи и виждь и приклони ухо твое … Уал. 44,17. Л. 72 празан.

л. 73: *I. На данъ с(вя)тителя Хр(исто)ва Николаа.* Боиса Б(о)га, и ц(а)ра, и ни единомꙋ же ихъ противиса. Притчи гл. 24, стыхъ 21. Ѡд … Остало празно.

л. 74: *II. На данъ с(вя)тителя Хр(исто)ва Николаа.* Возрадꙋитеса и взыграите: се бо мзда ваша многа на н(е)б(е)си. Лук. 6. Благочестивїи … Остало празно.

Записи. л. 1, црвеним, латиницом: „PAKRAC“.

Предња корица: залепљене су две цедуљице с белешкама проф. Грујића – „Број, ex. 1612. Проповеди, рукопис из краја XVIII в. Нађен у с. Војаковцу – Хрватска.“ „Од. 9. Ред. 1. Бр. 6.“

На л. 1 и др. печат (овални, Св. Георгије који убија аждају): „Печат православне срб. црквене општине у Рајаковцу“, исти печат и на л. 75.

Литература. Литературе нема.

159

МСПЦ Грујић 159

(ЈОВАН РАЈИЋ), „ИСТИНОЈЕ ХРИСТИЈАНСКОЈЕ НАСТАВЛЕНИЈЕ О ВЕРИ“

1763. година (аутограф Јована Рајића)

Папир, XI + 321 стр., 255 × 185 мм, 41 ред на страни. Постоји оригинална фолијација рукописа. Празни листови су: I, 4, 5 и последњи заштитни при повезу 319.

Водени знаци. 1) Укрштени кључеви са нејасним иницијалима, сл. али са другим иницијалима Ајнедер 885 из 1758. године и 860 из 1763. године (сл. 236); 2) крин са иницијалима F-A-R, исти знак није нађен у расположивој грађи (сл. 510).

Писмо. Врло леп курзив XVIII века, рускословенска редакција.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Картон у кожи из времена настанка рукописа. Сачуване су налепнице са ранијим бројевима на хрбату 198 и на л. II бр. 53.

Садржај. л. VIII: *Истинное Хрїстїанское наставленїе восточнаго Благочестїя ѡ вѣрѣ и долженостехъ Хрїстїанскихъ' и к' тѣмъ водящых средствїяхъ'. На Священномъ Писанїи, основанное, и согласїемъ святыхъ отецъ потвержденное, въ обꙋченїе тѣхъ, иже желаютъ священства, и иныхъ всѣхъ хотящих жати спасенїе, ползу сочиненное от тогожде вожати спасенїе, восточнаго бл(а)гочестїя искреннаго Рачителя. Въ Темишварѣ 1763ѡ года.*

л. IX: *Предисловїе*, до л. XI. Л. XI': празан.

стр. 1: *Беседа I. Ѡ приуготовленїи к б(о)говѣдѣнїю и б(о)гопочитанїю в' писанїи б(о)ж(е)ственом(ъ) ѡткровенномꙋ* – има 12 глава са воздохновенїем на крају.

стр. 29: *Беседа II. Ѡ вѣрꙋемыхъ* – 12 глава са воздохновенїем на крају.

стр. 145: *Беседа III. Ѡ творимыхъ.* – 12 глава са воздохновенїем на крају.

стр. 193: *Беседа IV* (без наслова) – има 10 глава са воздохновенїем на крају.

стр. 225: *Беседа V. Ѡ таинахъ.* – има 8 глава са воздохновенїем на крају.

стр. 295: *Ѡглавленїе вещеи ѡбрѣтающихса въ книзѣ сеи.* В немже первое число бѣседꙋ, среднее

главѹ, а послѣдное вопросъ покаꙁуе. Предметни индекс књиге по азбучном реду.

Текст завршава на стр. 294, са: единомѹ трѵпостасномѹ б(о)гѹ честь и слава.

Записи. стр. 294: Совершися дѣло сїе слогомъ и преписанїемъ 1763. года, їулїя м(е)с(е)ца, 8 день. В Банатскомъ Темишварѣ, в реꙁиденцїи Епископской, въ полъ дванадесятаго часа. I. Р. (Јован Рајић).

л. III: Паѵелъ апостолъ в правдѹ себе нареклъ и Евреиномъ и Римянино(мъ) докаꙁѹетъ Фотїи Патрїарх(ъ) в посла 102 – ст. 143, итд.

л. VI': Число сыновъ I(ꙁра)илевых(ъ) сочтенных(ъ) от Моисеа, итд. Испод, белешка Рајићева: Послѹшати Господа лѹчше есть ... 1. Цар. 15,22–23. Иматъ н(ы)нѣ синїи србскїи. Иса. 3, церкве. Иса. 32,6–8. Слѣпота их. Иса, 42,18–19 ... много ... Іер. 3,3.

л. VII: Милостынями ѡткѹпїтї грѣхи како: итд. Ересъ есть ꙁаблѹжденїе їстинѣ свыше ѡткровенноі противное, и ѡснованїе спасенїя превращающее.

Литература. Литературе нема.

160

МСПЦ Грујић 160

ОДЛОМАК АПОСТОЛА

трећа четвртина XIV века

Пергамент, 8 л. (једна свеска од 8 листова из средине рукописа), 256 × 186 мм, 25 редова на страни. На првој страни сачувана је нејасна ознака свешчице; вероватно је реч о броју 8, или, можда, број 20 или 50, али је текст из четврте петине рукописа.

Писмо. Врло леп калиграфски устав без полууставних елемената, облици из треће четвртине XIV века: д са неједнаким и закошеним ножицама, ѣ није много високо, ѡ са високом средином, ж са редуцираним врхом, више облика за ꙁ, ѕ; ч има скоро симетричну виљушку. У литургијским белешкама истога времена писмо полууставно са дугим стаблом, троного т. Рашке језичке редакције с једним ь. Правопис XIV века, са ї испред вокала, са широким є за је; појављују се акценти, али спорадично; јавља се запета у интерпункцији. Наслови и почетна слова, као и литургијске белешке, исписани су црвеним мастилом. Касније белешке писане су у XVI веку црним мастилом.

Орнаментика. Орнаментика је геометријског стила из средине XIV века. Иницијали су једноставни, геометријског стила, изведени црвеним мастилом. Поједина слова, као слово П, имају често по средини стабла полулучна проширења или скромније флоралне украсе који излазе из доњег дела вертикале као код С, Ф.

Повез. Повеза нема. Фрагмент се чува у картонској кутији.

Садржај. Одломак из апостола.

л. 1: ... нь вьсегда благое гоните. и вь себѣ и кь в(ь)сѣм(ь). вьсегда радоүите се ... (Сол. V, 16–17).

исти лист: *Скаꙁанїе еже кь Солѹнѣнѡм(ь) в҃ѥ҃ѹ посланїѹ с(ве)таго ап(осто)ла Павла.* Сие посилаеть ѡт(ь) Рима. Вина же посланїѹ, сиа...

л. 2: Кь Солѹнѣнѡм(ь) посланїе с(ве)таго ап(осто)ла Павла .в҃є.

л. 4: *Скаꙁанїе еже кь Тїмоѳеѹ, прьваго посланїа, с(ве)таго ап(осто)ла Павла.* Сие посилаеть ѡт(ь) Лаодїкїе. Вина же посланїю сиа ...

л. 5: Кь Тимоѳеѹ прьвое посланїе с(ве)таго ап(осто)ла Павла. Прекида на л. 8' – не тьчию же праꙁны ... (I Тим. V,13). Испод тога белешка црвеном: втр(ни)к .к҃ꙁ. нед. чед(о) Тїмоѳ. Юных(ь) вдовиць.

Записи. Записа нема.

На омоту од папира, руком Рад. Грујића, плавом оловком: „Одломак Апостола. Рукопис на пергаменту XIV–XV. в. Припадао породици војводе Јована Монастерлије у Ђуру. Од гђе М. Радуловић, удове финанс. саветника у Загребу 1907."

Литература. Богдановић 1982, 20.

161

МСПЦ Грујић 161

ЧИН ОСВЕЋЕЊА ХРАМА

прва трећина XIX века

Папир, I + 25 л., 255 × 200 мм, од 17 редова до 21 реда на страни. Постоји оригинална словна пагинација од л. 23. Први и последња два листа су празна.

Водени знаци. Према воденим знацима рукопис је из прве трећине XIX века (1825/30): 1) шкољка са именом Holland испод, врло сл. Ајнедер 1631 око 1830. године и Београд, МСПЦ Грујић 54 из 1823. године (сл. 976); 2) име C. I. Honig, сл. Ајнедер 1271 из 1805. (сл. 175).

Писмо. Писмо штампанога типа прве трећине XIX века, рускословенска редакција.

Орнаментика. Орнаментике нема. Иницијали су црвени штампанога типа. Наслови и више редова у тексту исписали су цинобером.

Повез. Картон облепљен књиговезачким марморираним папиром, из доба настанка рукописа.

Садржај. л. 1: *Чинъ ѡс(ва)щенїѧ храма ѡт архїереа творимагѡ.* Храмꙋ совершенꙋ бывшꙋ, приходитъ ѡт архїереа посланный ...

л. 3: *Начало ѡс(ва)щенїѧ.* Приспѣвшꙋ времени с(ва)тыѧ литꙋргїи, и прибывшꙋ архїерею во ѡс(ва)щаемый храмъ ...

л. 7: у јектенијама и на л. 21' помиње се император „наш Франц први" (Франц Јозеф I). До л. 23'.

Записи. Записа нема.

Литература. Литературе нема.

162

МСПЦ Грујић 162

ГРЧКА ПРАВИЛА ДРУШТВА СВЕТОГ НАУМА И СВЕТЕ МАРИНЕ У МОСХОПОЉУ

крај XVIII века

Папир, II + 26 л., 431 × 295 мм, 24 реда на страни. Прва два листа су на тврдом папиру и на њима су насликане минијатуре. Иза л. 7 искинута су два листа с крајем текста. Листови 8 до 26 су празни.

Водени знаци. Грб с крином и иницијалима ICH-KB; иницијали ICH испод крина (али без грба) јављају се код Ајнедера 616 из 1799. године (сл. 50).

Писмо. Грчки калиграфски курзив XVIII века. Наслови „глава", почетна слова и делови текста на насловној страни исписана су црвеним мастилом.

Орнаментика. У рукопису се налазе две минијатуре. На почетку књиге на л. I' насликана је минијатура са композицијом СВИХ СВЕТИХ око Христа изнад крста. Испод круга у доњем делу листа је Христос са дететом на рукама, окружен народом и светим Јованом Крститељем у пејзажу. Минијатура је у тамном загаситом колориту.

На л. II насликана је минијатура са стојећим фигурама. Прва фигура је Света Марина која држи окованог ђавола у левој руци, а у десној, подигнутој руци је чекић, што су основни њени атрибути. Друга стојећа фигура, која се налази са леве стране Св. Марине, је Свети Наум чудотворац, са штапом у једној руци а свитком у другој. Испод њих је пејзаж, а испод ногу Светога Наума је насликано једно од најзначајнијих његових чуда – кола која вуку во и медвед. Ова минијатура је у интензивном колориту, наслови су исписани на грчком.

Повез. Картонске корице пресвучене су тамномрком кожом са позлатом. У централном делу предњих корица је медаљон са Распећем. Правоугаони простор уоквирен је барокном гирландом. Задња корица у централном делу има стилизовани барокни ромбоидни украс, а оквир је компонован од барокне гирланде која се понавља дужином правоугаоног простора. Повез је из времена настанка рукописа.

Садржај. л. 1: Εἰς τό ὄνομα τῆς ἁγίας καὶ ζωαρχικῆς ... Τριάδος ... καί διά πρεσβειῶν τῆς ... Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, καὶ τοῦ οσίου καὶ θεοφόρου πατρός ἡμῶν Ναουμ τοῦ θαυματουργοῦ, καὶ τῆς ἁγίας καὶ ἐνδόξου μεγαλομάρτιρος ... Μαρίνις, καὶ πάντων τῶν ἁγίων ἀμιν.

Ἡμῖς οἰκώτωθεν αὖτε καὶ πάντοτε ὑπογεγραμμένοι, θεία νοέσει ἐσυμφωνησάμεν ὅλοι κοινῆ γνώμη διὰ ναζῆσωμεν θεάρεστα εἰς τὸν κόσμον κατὰ τὰς ἐνδολὰς τοῦ Θεου καὶ τῆς ἁγίας ὧδε βασιλείας, πρῶτον νὰ ἔχωμεν τὸν φόβον τοῦ θεοῦ καὶ τῆν ἀγάπην πρὸς τὸν πλήσιον, μετέπειτα να ἔιμεθε πάντοτε ψυχῆ τε καὶ καραδία πιστοὶ καὶ ὑπήκοοι εἰς τὴν κραταιαν Βασιλείαν, λέγω εἰς τὸν Γαληνότατον καὶ αὐτοκράτορα Φργίσκον Πρῶτον, ὡς ἰμπεράτωρα τῆς Ρῶμης, ὁμοίως καὶ εἰς τὴν γαληνωτάτην ἰμπερατώρισαν καὶ ρεγγίαν τῆς οὐγγαρίας Μαρίαν Θερέσιαν, καὶ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους, οποῦ πάντοτε, μετό ἔλεος τῆς καἰσαρουργικῆς καὶ ἀποστολικῆς Βασιλείας : : ερεφομέσθεν καὶ ζοῦμεν ὑπο κάτω τῶν φτερῶν κὰι νὰ εἴμεσθε εἰς τὰς προσταγὰς καὶ δούλευσιν ψυχῆ τε καὶ σώματι, καὶ παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς δια τὴν αὔξησιν τῆς βασιλείας, καὶ ἵμα ὑποτάξη ὅ Θεὸς υπο τούς πόδας αὐτῶ πάντα ἐχτρὸν καὶ πολέμιον ἔτη ὀφρλόμεν νὰ υποτατώμεσθε εἰς τὸν ἐξοχωτατον ἀρχηκόμηταν τοῦ κομητάτου, καὶ εἰς τοὺς κυρίους τοῦ αὐτοῦ κομητάτου καὶ ηὰ προσφέρωμεν πάσαν ὑπακοὴν καὶ ταπείηωσιν πρὸς αὐτοὺς Ἰδοῦ ὅσα θέλομεν γράψη παρακάτω εἰς τίτλον κανόνος ὑποσχόμεθα νὰ ἀζολουθήσωμεν τα ὅρη τὴν ἔνοιαν καὶ τὴν δύναμιν αὐτῶν, εἰδὲ καὶ ἤθελε παρασαλεύση τις να εἶναι υπεύθυνος μεγάλις ποινῆς.

Κεφάλαιον ά-ον.

Τῶ προεστῶτι δίδετε ὅλη ἡ ἐξουσία καὶ δύναμις ἀπάνω εἰς τοὺς παρευρισκομένους εἰς τὴν ὁμιγεριν

ἡμῶν, καὶ ἤθελαν παραβῆ τοὺς ὅρους καὶ τοὺς τιμωρήσι και τὰ τοὺς ὅρους τῆς αὐτῆς ὁμηγύρεχς, итд., 97 „глава".

Записи. На предњој корици залепљена је цедуљица с латиничним записом: „Život i čuda sv. Nauma Ohridskog i Marijina. Grčka knjiga 1703. g. Rkp. Sv. Gora Atos". Не зна се откуда су узети ови подаци.

Према наведеном наслову види се да је текст правила израђен у доба Марије Терезије и њеног супруга цара Фрање, тј. до 1765. године, кад је цар Фрања умро. Ако водени знак са краја XVIII века, онда је и овај препис из тог времена.

Такође, на унутрашњој страни предње корице, црвеном оловком: „KOPRIVNICA".

На л. I, запис грчки власника дидаскале: ... Γεωργίου Καλλονᾶ ... 13. септ. 1871. у (?) ... ἀιγόπολην.

Литература. Васиљев 1998, 399–413; Джурова, Трифонова 2009–2010, 501–522.

163
МСПЦ Грујић 163
ЧЕТВОРОЈЕВАНЂЕЉЕ ИЗ ОРАХОВИЦЕ
трећа четвртина XVI века

Папир, II + 229 л., 395 × 259 мм, 22 реда на страни. Прва два и последња два листа при повезу су празна. Рукопис је комплетан, а свешчице су обележене на почетку и на крају по средини доње маргине. Једанаест последњих листова није обележено. Свешчице 12. и 16. су на последњем листу обележене црвеним мастилом. Укупно има 27 свешчица.

Водени знаци. На основу водених знакова рукопис је датиран трећом четвртином XVI века (1565/70): 1) двострука котва у кругу са звездом, сл. Мошин 818 из 1565/75. (сл. 254); 2) једнострука котва у кругу са звездом и контрамарком М-с-Р, публиковао Мошин 1834 из 1565/70. године (сл. 364); 3) исти тип котве без контрамарке, публиковао Мошин 1547 из 1565/70. године (сл. 330). При повезу: 4) једнорог, према запису из 1711. (сл. 220).

Писмо. Врло леп крупни калиграфски полуустав са облицима XVI века: меша т двоного и троного, са уставним; ѣ има дугачку леву квачицу на пречки поред обичног облика; велико овално в поред других облика; слово ꙁ је у облику тројке; ж је тропотезно, ч једнострано, ѡ је са угластим облицима и високом средњим делом. Рукопис је српске језичке редакције с једним ь, са спиритусима и акцентима.

Орнаментика. Орнаментика је врло богата, геометријско-биљног стила и нарочите композиције.

На л. 5 је насликана правоугаона заставица (170 × 110 мм) са белом плетеном траком на црвеној основи, са плавим и светложутим флоралним додацима.

На истом листу је иницијал слова К компонован од преплета у плаво-жутом и црвеном колориту, величине око 12 цм.

На л. 66 је велика заставица (180 × 137 мм), неуоквирена, компонована од више концентричних кружних површина на црвеној, плавој и смеђој позадини. Дијагоналама у више паралелних линија које секу кругове обликује елипсе и решеткасте површине. На угловима су богате декоративне трачице са пупољцима и листовима. Цртеж заставице изведен је врло прецизно сигурном руком, тањим пером и сепијом.

На истом листу је плетени иницијал слова В у истом стилу и колориту као и заставица, величине више од 15 цм.

На л. 107 је правоугаона заставица (170 × 147 мм) компонована од пет кругова распоређених у централном делу, испреплетених белим тракама на смеђој основи. Цртеж је изведен сепијом и тањим пером. На истом листу је плетени иницијал слова П истога стила и колорита, величине 10 цм.

На л. 174 је правоугаона заставица (175 × 155 мм) са неомеђеним рубовима на светлој подлози, исцртана смеђим тачкицама на белој основи. Између црвених и светлоцрвених трака изведене су дијагоналама и паралелним линијама, по средини заставице, ромбоидне површине. У централном делу заставице су концентричне кружне површине које су уоквирене полукружним површинама. Заставица је врло прецизно исцртана сепијом и тањим пером у благом колориту, обликована зналачки. На истом листу је иницијал слова Б компонован од преплета у истом стилу и колориту као и заставица, величине нешто више од 10 цм.

Писар/илуминатор овога рукописа био је веома талентован, са смислом за цртеж и колорит.

Повез. Даске с косим рубовима с ребрима на хрбату, пресвучене су светлосмеђом кожом. Повез је из 1711. године. Како сведочи запис на задњој корици, рукопис је преповезао у Карловцима на Дунаву грешни поп Живан Бајац. Предње корице

у централном делу имају у великом картушу композицију Распећа, у угловима су јеванђелисти, а правоугаона површина је пренатрпана барокним цветовима и орнаментираним детаљима. Неколико барокних концентричних трака уоквирују поменути простор. Задње корице у централном делу имају велики картуш са стојећом фигуром Богородице Оранте. Исти мотиви на нешто мало измењени начин украшавају и уоквирују правоугаони простор.

Садржај. Четворојеванђеље.

л. 1: *Ѥже ѿ Маѳеа с(ве)т(а)го еv(аг)г(е)лїа главы*; л. 2 – Ѳеѡфилакта архїепископа Бльгарскаго прѣдисловїѥ еже ѿ Маѳеа с(ве)таго еv(аг)г(е)лїа; л. 5 – Еже ѿ Маѳеа с(ве)тое благовествованїе.

л. 63': *Еже ѿ Марка с(ве)таго еv(аг)г(е)лїа главы*; л. 64' – Прѣдисловїе еже ѿ Марка с(ве)таго еv(аг)г(елїа); л. 66 – Еже ѿ Марка с(ве)тое еv(аг)г(е)лїе.

л. 104': *Еже ѿ Лук(ы) с(ве)таго еv(аг)г(е)лїа главы*; л. 106 – Прѣдисловїе еже ѿ Лук(ы) с(ве)таго еv(аг)г(елїа); л. 107 – Еже ѿ Лук(ы) с(ве)таго еv(аг)г(е)лиа.

л. 172: *Еже ѿ Їѡан(на) с(ве)таго еv(аг)г(елїа) главы*; Прѣдисловїе ѥже ѿ Їѡанна с(ве)тоѥ еv(аг)г(елїе); л. 174 – Еже ѿ Їѡанна с(ве)тое еv(аг)г(е)лїе.

л. 215': *Сьборникь вї. м(е)с(е)цем(ь) показоуе вьсего лѣта число еуа(г)г(е)лскоѥ и еу(аг)г(е)листом(ь) прѣѥтїѥ.*

л. 220': *Сьборник(ь) вї. м(е)с(е)цѣм(ь) показоуѥ главы коѥмоуждо ѥу(аг)г(е)лю (!) избран'ним(ь) с(ве)тым(ь) и праздником(ь).* У месецослову на л. 223' – 14. јан. Св. Сава; на л. 224 – 13. февр. преподобни Симеон Српски; л. 226' – Евангелиꙗ различна итд.; л. 227 – Прокимени вьскрсны; л. 227' – празан.

Записи. Задња корица: Ѡбнови се сие с(ве)тое їе(vаге)лие на ҂аѱаї (1711) ꙋ Карл(о)вци на Доунавоу роукоделисавши грѣшни попь Живань Баıаць м(есе)ца маи з҃. дан(ь).

л. II': „Својина манастира Ораховице“ и манастирски печат.

На л. I прилепљена је цедуљица са записом проф. Грујића: „Четворојеванђеље. – Писано крајем XVI. века у манаст. Ораховици. – Има четири у бојама израђене вињете и четири велика иницијала – пред сваким јеванђељем по једно. – Корице је израдио потоњи прота карловачки Живан Црногорац или Бајац 1716. год.“

Литература. Јанц 1974, 100; Васиљев 1980; Богдановић 1982, 136; Васиљев 1984, 10–13, 57–60; Суботин-Голубовић 1999, 230.

164

МСПЦ Грујић 164

МОРАЧКА КРМЧИЈА

1615. година

Папир, 347 л., 430 × 275 мм, 28 до 34 реда на страни. Недостаје први лист на почетку рукописа и крај. Укупно је пагинирано 700 страна, без прве и друге (почетни лист је изгубљен).

Водени знаци. Неколико варијанти круне са тролистом на средњем зупцу и контрамарком b-V, врло сл. Београд, НБС 59 из 1614–1625. године (сл. 522–523).

Писмо. Читак леп полуустав. Редакција је српска, облици писма из XVII века, ресавског правописа, са акцентима, са употребом ъ у предлозима и префиксима неконсеквентно. Наслови су исписани црвеним мастилом.

Орнаментика. На л. 262' и 263 на крају текста на маргиналном празном простору нацртани су цветови стилизованих форми цинобером и дебљим пером.

Повез. Од првобитног повеза данас није сачувано ништа јер је рукопис конзервиран а повез рестауриран и том приликом фрагменти старога повеза нису приложени уз рукописе. Рестаурација је извршена у Народној библиотеци Србије.

Садржај. Светосавска Крмчија, морачки препис из 1615. године према препису будимаљског епископа Теофила из 1252. године. Рукопис је описао Н. Дучић у Српско-далматинском магазину 1866. године (кратко) и у Гласнику Српског ученог друштва, II одељење, књ. VIII, 1877. (сепарат: „Крмчија Морачка“, Београд 1877, прештампано у Књижевним радовима, књ. IV, Београд, 1895, стр. 197–414). Податке о другој литератури која цитира Морачку крмчију даје С. Троицки у раду Како треба издати Светосавску Крмчију (Номоканон са тумачењима), Споменик САН CII, Београд 1952, стр. 62–63. После Дучићевог описа из 1866. године, када му је рукопис позајмљивала нека „висока особа“, рукопис није враћен манастиру, о чему је писао прота Секула Доброчанин – „Манастир Морача, света лавра Немањића“, Гласник Српске православне патријаршије, 1938, бр. 27, стр. 690. Не зна се на који је начин и када дошао у збирку Р. Грујића. С. Троицки у поменутом раду

на стр. 76–93 наводи садржај свих глава Светосавске Крмчије баш према тексту Морачког рукописа (према Дучићевом опису).

стр. 3 (л. 1): … прогласише. оустави же се и с(ве)ты и вьселен'скы сьборь. н с(ве)тоую пасхоу праз'новати – крај става о I васељенском сабору.

стр. 14–21 (л. 6'): *И еще ѡ в'сѣхь с(ве)тыих сьборѣхь. н ѡ врѣмени чиноу их которы и по которѣмь быс(ть). Вѣдомо же боуди и се.*

стр. 22–28 (л. 10'): *Истлькованїе стыха г(лаго)лемаго. Г(оспод)и И(со)ус(ь) Х(рн)с(т)ѣ Б(ож)е нашь пом(и)лоуи нас(ь) аминь.*

стр. 28–31 (л. 13'): *Истлькованїе с(ве)т(а)го изьображенїа вѣры. Еже ес(ть) вѣроую вь единого б(ог)а о(ть)ца в'седрьжателя.*

стр. 32–33 (л. 15'): *д. Истльковане м(о)л(н)твѣ. еюже наоучи Г(оспод)ь И(со)ус(ь) Х(рнсто)с(ь) оученикы своє …*

стр. 34–38: *Прологь рек'ше прѣдсловїе. свѣд'шаго с(ве)тая правила. вь четиринадесете тїтлы.*

стр. 38–40: *Дроугое прѣдсловїе. вѣд'шаго правила.* Иже по петемь Сьборѣ. и шестаго ж(е) и сед'маго и иже по сых …

стр. 40–79: *Тит'лы правилом(ь) сьчетанїа и под(о)бными …*

стр. 79–83: *Вьв(е)дѣнїе номоканона сырѣч(ь) законномоу правилѹ.*

стр. 83: *Написа же се прѣжде и ные главы иже соуть с(н)е.* Канонски део Крмчије.

стр. 84: *Изложенїе правиломь а(по)с(то)льскимь' же и ѡтьческим(ь). имее тльковане Алек'сїа дїакона. И законохранителѣ: Аристина. а Правило с(ве)тых(ь) ап(о)с(то)ль.*

стр. 116–118: *в С(ве)т(а)го ап(о)с(то)ла Павла правила цр(ь)ковнаа зі.*

стр. 118–121: *г Ѻбою с(ве)тою врьховною ап(о)с(то)лоу Петра и Павла правила(ь) зі.*

стр. 121–122: *д В'сѣх с(ве)тых(ь) ап(о)с(то)ль коуп'но правиле двѣ.*

стр. 122–135: *е С(ве)тыи и в'селеньскыи. иже вь Никеи. Прьвїи сьборь быс …*

стр. 135–146: *ѕ Иже вь Анькѵрѣ с(ве)т(а)го помѣстнаго сьбора правиль кє.*

стр. 146–152: *з Иже вь новеи Кесарїи с(ве)таго сьбора правил єі.*

стр. 152–156: *и С(ве)т(а)го помѣстнаго сьбора иже вь Ган'грѣ правил к.*

стр. 157–167: *ѳ Иже вь Ан'тїохїи Сѵрьсцеи с(ве)таго помѣстнаг(о) сьбора правил(ь) двадесете и петь.*

стр. 168–182: *і С(ве)тыи сьборь помѣстны иж(е) вь Лаѡдикы Фригнїсцѣ и сьбра се. ѡт(ь) раз'ничныих ѡбластыи.*

стр. 182–186: *аі С(ве)тыи в'селенскы в сьборь.*

стр. 186–190: *ві Правила с(ве)таго и вьселенскаго третїаго сьбора иже вь Ефесе сьшдьших се с(ве)тых(ь) ѡтць.*

стр. 190–203: *гі Правила с(ве)таго вьселен'скаго д.го: сьбора иже вь Хал'кыдонѣ тридес(е)те.*

стр. 203–212: *ді Правила с(ве)т(а)го помѣстнаго сьбора иже вь Сар'дикїи рекше вь средьци двадесете и едино.*

стр. 212–266: *єі Правила с(ве)т(а)го и помѣстнаго сьбора иже вь Кар'ѳагенѣ. сто тридесеть и осмь.*

стр. 266–267: *ѕі Ѡ сьтворившимь се вь Ко(н)стантины градѣ ѡ Агапїи и Гавадїи прѣщемa се о прѣстоль еп(н)ск(о)пьие вь Стрьскаго града.*

стр. 267–303: *зі Правила шестаго вьс(е)лѣнскаго сьбора иже вь Ко'стан'тинѣ градѣ вь троулѣ полатнѣи ра. правил(а) а.*

стр. 303–312: *иі Правила зго вьселѣн'скаго сьбора иже вь Никеи вьтороє сьбра се двадесет и двѣ. правил(а) а.*

стр. 312–316: *ѳі Правила иже вь Костан'тины градѣ бывшаго прьваго и втораго сьбора вь цркве с(ве)тыхь ап(о)с(то)ль правил(а) зі.*

стр. 316–317: *к Правила г. иже вь Костантины градѣ вь прѣименитѣ и цр(ь)кве б(о)жїе моудрости. рек'шен вь С(ве)тѣи Софїи сьбрав'шаго се сьбора. иж(е), и сед'мыи сьборь оутврьди: правил(а) а.*

стр. 317–345: *ка С(ве)т(а)го и великаго Василїа ѡт посланїи иже кь Амфилохїю … правил(а) ҁа.*

стр. 345–346: *кв Тогожде ѡ врѣмены сь грѣшающих правила вь кратьцѣ. кѕ прав(ила).*

стр. 346–347: *кг Тогожде ѡ томь колика и какова соут мѣста епитимїамь рек'ше запрѣщенїемь.*

стр. 347–348: *кд Тогожде наказ(а)нїе кь прѣз'вѵтероу ѡ б(о)ж(ь)ствнѣи слоуж'бѣ …*

стр. 348–355: *ке Тогожде Великаго Василїа посланїе кь Григорїю Б(о)гословцю О мнышьсцѣмь Строенїи.*

стр. 355–357: *кѕ Ѿт посланїа с(ве)т(а)го Тарасїа архїеп(н)ск(о)па Костан'тинѣ града. Кь Адрианѹ папѣ римьскомѹ.*

стр. 357–358: *кз С(ве)таго Днонисїа ар'хїеп(н)ск(о)па Алеѯандрьскаго ѡ томь когда пѡд(о)бает вь великою соуботѹ пос(ть) оставиты.*

стр. 358–360: ки С(ве)таго Петра Алеѯандрьскаго … правила (14).

стр. 360–362: *кѳ С(ве)т(а)го Григорїа Новые Кесарїе еп(н)ск(о)па и чюд(о)твор'ца …*

стр. 362–363: *л Великаго Аѳанасїа Ар'хїеп(н)ск(о)па Алеѯан'дрьскаго. Кь Амонѹ мнихѹ.*

стр. 363: *ла Великаг(о) Аѳанасїа ѡт(ь) посланїа кь Рѹфїнианѹ еп(н)ск(о)пѹ …*

стр. 363–365: *лв С(ве)таго Григорїа б(о)гословца. ѡт словесь ѡ тѣхьжде книгахь.*

стр. 364: *С(ве)таго Амфїлохїа к Селеоукѹ о тѣхьжде книгахь.*

стр. 365–368: *ЛГ С(ве)таго Григорїа Нѷсьскаго. К Антонию еп(и)скопꙋ Мелентиньскомꙋ правилъ ос'мь.*

стр. 368–369: *ЛД Тимоѳеа ар'хїеп(и)ск(о)па Алеѯандрьскаго единного от(ь) сто и петидес(е)ть с(ве)тыхь отць.*

стр. 369–371: *ЛЕ Ѳеофила ар'хїеп(и)ск(о)па Алеѯандрьскаго вьзг'лашенїе б(о)гоıав'ленїю. настав'шю вь нед(е)лю. в'сѣхь же правила(а) ДI.*

стр. 371–372: *ЛЅ Кѷрила ар'хїеписк(о)па Алеѯандрьскаго отпосланїа иже кь домнꙋ правиль Е.*

стр. 372: *Тогожде отпосланїа кь Пен'дапольскым(ь) и кь Ливїнскымь еп(и)ск(о)мь правила(а) Д.*

стр. 373: *Тогожде кь Маѯимꙋ дїаконꙋ; Тогожде Генадїю ар'химан'дритꙋ; От посланїа кь Ев'логїю Алеѯан'дрьскомꙋ.*

стр. 373–375: *ЛЗ То(го)жде о правовѣрни главѣ ВI на Несторїа.*

стр. 375–376: *ЛИ Генадїа архїеп(и)скопа Костан'тинѣ града и иже тогда сьшьдшаго се с(ве)таго сьбора. от(ь) посланїа кь в'семь еп(и)ск(о)пом(ь).*

стр. 376: *ЛѲ От(ь) посланїа. от(ь) Костан'тинѣ град(а) сьбора. Кь Мар'тѷрїю еп(и)ск(о)пꙋ антїохїнскомꙋ. О томь како прїимати еретикы.*

стр. 376–377: *М Главы великые цр(ь)кве рек'ше с(ве)тые Софїе запечатлѣны златою печатїю ц(а)ра Иоустинїана. О рабѣхь прибегающихь вь цр(ь)ковь.*

стр. 377–378: *МА Димитрїа Митрополита Кѷзичьскаго о ıаковитѣхь, и о Хацицарѣхь.*

стр. 378: *МВ О Масалїанѣхь, иже соуть г(лаго)лемыи Б(о)гомили, Бабоуны.*

стр. 378–379: *МГ Петра ар'хїеп(и)ск(о)па антїохїнскаго. Кь Бенетьчьскомꙋ ар'хїеп(и)ск(о)пꙋ бе же се при патрїарсѣ Коньста'тинѣ град(а).*

стр. 379: *Леон'та ар'хїеп(и)ск(о)па Бльгарьскаго от(ь) трїи посланїи, о тѣхьжде опрѣснъцѣхь от(ь) прьваго посланїа.*

стр. 379–383: *МД Бл(а)женаго Нила црьнорызьца посланїе посланое Хараклїю прѣз'вѷтерꙋ.*

стр. 383–390: *От(ь) свит'ка б(о)ж(ь)ственых(ь) новых(ь) заповѣдьи иж(е) вь б(о)ж(ь)ственемь наслѣди ц(а)ра Иоустинїана. раз'личныи заповѣди. Сьходеще се подоб'но сь б(о)ж(ь)ственными и с(ве)щенными правилы.*

стр. 390–420: *МЕ Заповѣдь прьваа о новых Иꙋстинїана ц(а)ра. главь ПЗ.*

стр. 420–423: *МЅ Новаıа заповѣд' бл(а)гочьс(т)иваго ц(а)ра Алеѯїа Ком'нина.*

стр. 423–428: *Заповѣдь новаıа бывшїа от(ь) х(ри)с(т)олюбиваго ц(а)ра нашего Алеѯїа Ком'нина … изложена быс(ть) от(ь) Вар'ды.*

стр. 428–435: *Вьспоминанїе хранителıа палати, и великаго стража Іоан'на Ѳракисїа.*

стр. 435–450: *МЗ От(ь) раз'лич'ных тиѳ'ль рѣкше гранїи: Иоустинїана ц(а)ра новыхь Заповѣдїи Главы по изб'ранїю различны.*

стр. 450–459: *МИ Изб'ранїе от(ь) закона бог(о)мь данаго из(ран)льтон Моисѣомь. О соудѣ и о прав'дѣ.*

стр. 459–466: *МѲ Никити минха и презвѷт(е)ра монастирѣ стоудїйскаго порекломь Стиѳѷта кь латинском, о опрѣсньцѣхь.*

стр. 466–468: *О соубот'немь посте.*

стр. 468–470: *О брацѣхь и ıерѣевь ихь.*

стр. 470–471: *О стриженыи брады, о растещихь власы и красещих' се ими.*

стр. 471: *О прьстены.*

стр. 471–475: *О Фран'зѣхь и о прочїих Латинѣхь.*

стр. 475–476: *С(ве)т(а)го Анастасїа патрїар'ха Ан'тїохїйскаго. оуказанїе ıако велик и агг(е)льскыи ıес(ть) ар'хїерѣйскыи сань.*

стр. 476–477: *Тогожде с(ве)таго Анастасїа сповѣданїе о папѣ Римьсцѣмь. Григорїи бѣседов'ницѣ и чюд(о)твор'ци.*

стр. 477–478: *Чинь рѣк'ше м(о)л(и)твы оцѣщѣнїю и примирѣнїю кающих' се.*

стр. 478–479: *В(е)дѣнїе из'вѣстно о томь како под(о)бает(ь) быти б(о)ж(ь)ственомꙋ приношенїю, вь с(ве)тѣи слоужбѣ. О хлѣбѣ и о чаши приношенїа.*

стр. 479–578: *Закона градскаго главы раз'личны вь четырехьдесетех гранѣхь. от(ь) них же двадесете осмаıа. О постав'ленїи еп(и)ск(о)пь и прѣзвѷтерь ıес(ть).*

стр. 579–587: *О беззаконых(ь) брацѣх(ь) сирѣчь о крьвомешенїи. Сисинїа с(ве)щен'наго архїепископа Костан'тинѣ град(а). И соущаго сь нымь с(ве)таго сьбора. Вь КА фев'вара м(е)с(е)ца вь лѣт(о) ҂ЅФЕ.*

стр. 587–589: *От(ь) тогожде сьбора. Вьсхотѣ нѣкто закономь брака.*

стр. 589–590: *Писанїе патрїарха изложено от(ь) Іоанна книгохранителıа и ономолита. о поемьшим(ь) вьтороую братоучедꙋ своеıе мат(е)рѣ.*

стр. 590–592: *О нѣкоемь сьчетав'шимь своемꙋ с(и)нови бракомь дьщерь нѣкоего подь властїю соущꙋ без волıе о(ть)ца ıе.*

стр. 592–594: *О тѣхьжде брацѣхь.*

стр. 594–599: *Сьдѣ извѣстное раздѣленїе вьзбраненым и законным бракомь(ь).*

стр. 599–605: *Гл(а)вы цр(ь)ковнїе вьпроси правил'ныи и отвѣты с(ве)таго сьбора. вь д(ь)ны прѣос(ве)щен'наго и вьселеıенськаго патрїар'ха Костан'тинѣ град(ь) Николы.*

стр. 605–609: *Отвѣти прѣблаженаго митрополита Ираклїскаго Никити.*

стр. 609–614: *Изложенїе рѣк'ше вьспоминанїе бывшаго сьединненїа цpков'наго при Костан'тини и Романѣ.*

стр. 614–622: *По вьпросамь и по отвѣтом(ь) бес(е)да с(ве)таго Диıадоха открьвенїа.*

стр. 622–652: *С(ве)т(а)го Єпифаніа архіеп(и)ск(о)па Кѵпрьскаг(о) града Костан'тина. О ересѣхь.*

стр. 652–655: *С(ве)т(а)го Никѵфора патріарха Костан'тинѣ (града) съповѣданіе ѡ ѡклеветающих кр(ь)стіани рек'ше ѡ иконожег'аніахь, еже соуть иконоборьци.*

стр. 655–658: *И иже о ересехь и ѡ начел'ницѣхь ересѣмь. ѡт(ь) сьбор'никыхь иже вь с(ве)тыих(ь) ѡ(ть)ца нашего. Софроніа патріар'ха ер(оу)с(а)л(и)мьскаго.*

стр. 658–675: *Тимоѳеон прѣзвѵт(е)ра с(ве)тые великіе цр(ь)кве Костан'тинѣ града. О различни приходѣщих кь бл(а)гочьстнѣи нашеи вѣре.*

стр. 675–687: *О расколахь. нарицающих се расоуд'ныих(ь).*

стр. 687–689: *Ѡт(ь) патриар'ша м(о)л(и)твьника. како пѡд(о)бает(ь) пріимати ѡт(ь) ереси ...*

стр. 689–690: *Како пѡд(о)бает(ь) писаніемь проклинати ересь свою.*

стр. 690–696: *Чинь бываюшии над ѡбраштающимисе ѡт(ь) Срацинь.*

стр. 696–697: *Иѡанна Дамаскина изложеніе вѣры вь кратьце.*

стр. 697–700: *Кѵрила ар'хіеп(и)ск(о)па Алеѯандрьскаго. бѣсѣда сь Несторіемь еретиком(ь).*

стр. 700 завршава речима: Иѵвеналіи архіеп(и)ск(о)пь Іер(оу)с(а)л(и)мскы подьписахь роукою моею. Сь симьи сьшьд ...

Записи. стр. 3, на маргини са стране, новијег датума: Господину Општенародному Господару Николи Стоиковићу у Нови Садъ препокорнѣишии синъ.

стр. 17–27 (л. 8–13), на доњој маргини: Да се зна каде доходи – владика Никофоръ ꙋ ћелиꙋ манастиръ Пиперє ꙋ светога – Стефана и тꙋ наће игꙋмна Янићию Вꙋчиниһа – богъ да го благослови аминь. ҂аѡлв (1832).

стр. 157 (л. 78), оловком: Попъ Видакъ.

стр. 177 (л. 88), на маргини са стране: Законикъ црковни.

стр. 239 (л. 119): О Архиепископѣ и Презвитера.

стр. 255 (л. 127), горе на маргини: Ѡ крещеніе и оставленіе грѣховъ.

стр. 274 (л. 136'): За владике и презвитерские женах'.

стр. 286 (л. 142'), са стране: О монасѣхъ.

стр. 306 (л. 152'), са стране: Ради ѡсвященіе церкве.

стр. 311 (л. 155), са стране на маргини: О Черноризца и черноризица.

доле на маргини, оловком: Андриѧ Радивоевъ.

стр. 319 (л. 159), са стране на маргини: О Монасѣ канонъ естъ.

стр. 341 (л. 170): Оставлши своию жену.

стр. 342 (л. 170'), са стране на маргини: О исповѣсти отца дꙋховнаго.

стр. 404 (л. 201'), са стране на маргини: О поставленіе монаха или причетника.

стр. 405 (л. 202): О поставленіе колико подобаетъ взяти архиереи перпера.

стр. 420 (л. 209'), са стране: Новая заповиедь цара Алексие.

стр. 453 (л. 226), горе на маргини: Законикъ светоꙋспенские ѡбителъ Морачкие, на десној маргини: татъ и крђавцъ.

стр. 469 (л. 234), са стране: О епискꙋпѣ и презвитерѣ.

стр. 472 (л. 235'): О святомъ дꙋсѣ.

стр. 503 (л. 251): О раздрѣшение брака.

стр. 527 (л. 263), доле на маргини: Єже писат книгꙋ сию ҂аѡлг написа попъ Гашо Поповићъ Янићинномъ рꙋкомъ.

На корицама изнутра: Грѣшни Иосифъ Морачанинь. Прочто азъ Мелхиседекъ Марковичъ на 1832.

Литература. Дучић 1866, 181–187; Дучић 1877, 1–124; Троицки 1952; Изложба српске писане речи 1973, 73; Харисијадис 1973, 325–338; Щапов 1978, 261–263; Богдановић 1982, 47; Суботин-Голубовић 1999, 153, 199.

165

МСПЦ Грујић 165

ЦИРКУЛАРНИ ПРОТОКОЛ БЕЛОВАРСКОГ ПРОТОПРЕЗВИТЕРА ОД 6. ЈУНА 1822. ДО 10. МАРТА 1840. ГОДИНЕ

Папир, I + 174 л., 380 × 235 мм, 45 редова на страни. Првобитни текст завршава се на л. 122, иза којег је л. 123 празан. Рукопис је састављен из три дела. После л. 123 је, у додацима, плавосива и бела хартија.

Водени знаци. 1) Грб са ловачким рогом и именом Neusiedl, врло сл. Ајнедер 1434 из 1824. године (сл. 108); 2) патријаршијски грб са именом I. Hadaun, сл. Ајнедер 176 из 1791. (сл. 61); 3) реч „Leiben", врло сл. Ајнедер 1239 из 1836. године (сл. 178).

Писмо. Рукопис је писало више руку, ћирилицом и латиницом; рускословенски правопис.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Картонске корице у кожи на хрбату у лошем су стању и скоро се распадају.

Садржај. Протоколи наредби епископа Пакрачких, Јована Путника и др. и записи разних духовних лица од 1822. до 1840. године. На крају записи о рођенима из 1807. и 1808. године.

Литература. Литературе нема.

166

МСПЦ Грујић 166

СТИХОВНИ ПРОЛОГ ЗА ЈУЛИ-АВГУСТ И СЕПТЕМБАР-ДЕЦЕМБАР

око 1670. године

Папир, III + 330 л., 380 × 240 мм, 30 редова на страни. Прва три листа и последња два су празна. Свешчице су обележаване на почетку у горњем десном углу и на крају у доњем левом, испод текста, на око 30 мм.

Водени знаци. Према воденом знаку који је исти као у Београд, МСПЦ Грујић 167 из 1670. године и овај рукопис датирамо око 1670. године: три полумесеца, врло сл. Београд, МСПЦ Грујић 167 из 1670. и Велков-Андреев 266 и 266а из 1670. године (сл. 793).

Писмо. Врло леп полуустав са облицима XVII века. Српске језичке редакције с траговима ресавског правописа, са акцентима и спиритусима, са ъ у средини речи и у предлозима и са ь на крају речи. Писар јеромонах Антоније Светогорац, исти писар који је написао и бр. 167 ове збирке, установљено палеографском анализом текста и атрибуцијом дуктуса писца (Љ. В.).

Орнаментика. На л. 1 је нацртана велика правоугаона заставица (170 × 110 мм), компонована од преплета и грана. На угловима су стилизоване гране; заставица је цртана сепијом и дебљим пером. Обојена је црвеном, плавом, зеленом и жутом бојом.

На л. 81 нацртана је правоугаона заставица (158 × 80 мм), компонована од једночланог преплета који обликује заставицу са два празна простора по средини. Цртеж је прецизан, изведен сигурном руком и тањим пером. Обојена је црвеном, плавом, зеленом и жутом бојом.

Мали је број циноберних иницијала геометријских форми једнаких површина дужином вертикале са флоралним завршецима на крајевима стабла слова. Изведени су на маргини уз саму површину текста и заузимају три до пет редова.

Повез. Дрвене корице са жлебовима по рубовима који се прекидају на угловима. Пресвучене су тамномрком орнаментираном кожом. Обе корице су идентично решене. Централни правоугаони простор у средишњем делу има ромбоидну розету чиме се добија крст по средини заставице а на четири угла по једну стилизовану палмету. У угловима су палмете а два ужа оквира су орнаментирана низом дупле стилизоване осмице. Средњи шири и крајњи оквир су без орнаментике. У угловима и пресецима су концентрични кружићи. Средњи оквир задње корице орнаментиран је срцоликим орнаментом који се сукцесивно понавља, а спољњи оквири су компоновани од стилизоване дупле лозице. Постоје трагови отпалих копчи на предњим корицама. Повез је старијега типа и свакако је из времена настанка рукописа.

Садржај. *л.* 1: *М(ѣ)с(е)ць їѹлїе* имат(ь) д(ь)ни .ла҃. д(ь)нь има час(ь) ді҃. а нощь .і҃. Въ .а҃. паметь с(ве)тыхь м(оу)ч(е)никь и бесребрьникь Козмы и Дамїана иже ѡт Рима. Моученїа каменнаа ѡт братїе не прѣсташе. Ꙗко вькоупѣ съвъдроуѕшеѥ се каменїе.

Въ прьвыи юлїа каменїемь пострадаше бесребрьници.

Сїи с(ве)тїи м(оу)ч(е)ници бѣхѹ ѡт великаго града Рима, при Каринѣ ц(а)ри, самобратци соуще, и врачеве хѹдожьствомь итд.

На *л.* 36' почиње пролог за август месец и иде до *л.* 80', где свршава са црвеним записом: Коньць дванадесетымь мѣсецемь.

л. 81: *Прологь сьбранїю с(ве)тынх(ь) вьсего лѣта ѡт гдеже, и кьждо изыде, и где роди се, и кыми лѣты, или моученїа ради, или поштенїа ради, како коиждe вѣньць прїѥль есть.*

М(ѣ)с(е)ць септевріе. имать д(ь)ни .л҃. д(ь)нь имат(ь) чась ві҃. и нощь .ві҃. Въ прьвыи начело индїк'тѹ Стихы, Христофора, Анѳїпата. Индик'то намь бл(агосло)вен новомѹ лѣтѹ. Ѡле ветхыи чл(овѣ)кь ради новыи.

Вѣдомо ꙗко индїктѡна празнѹеть б(о)жиа цр(ь)кви, ѡт исконынх(ь) прѣѥмшїа, ѕа еже вьмѣниати се ѡт Рымлꙗнь начетькь лѣтѹ итд.

На *л.* 132 долази *М(ѣсе)ць ѡктом'врїи*; на *л.* 195'– *М(ѣсе)ць ноемврїе*; на *л.* 256' – *М(ѣсе)ць декеврїе*, који свршава на *л.* 328' црвеним записом: Коньць декеврїю м(ѣсе)цѹ. Слава Б(ог)оу ѡ вьсѣх(ь).

Од словенских светитеља јављају се:

л. 157: 14 окт. *С(ве)тые пр(ѣ)подобные Параскѥви.* Сїа с(ве)таа и пр(ѣ)подобнаа Параскѥви. быс(ть) ѡт вьси Єпиватемь нарицемѣ, ѡт града Каликратїе, дьщи бл(а)говѣрнѹ родителю,

ни числомь богати, ни области имꙋшїихь, ниже пакы нищетою страждꙋщїихь ... (В. текст у: Мошин, Рукописи ЈАЗУ, бр. 115, стр. 183 из Пролога 1570. год.).

л. 166': 19. окт. *Памеӂь пр(ѣ)подобнаго о(ть)ца нашего Iω(анна) Рыл'скаго.* С(ве)тыи и пр(ѣ)подобны ω(ть)ць нашь Iωаннь, великы въ постницѣхь, бѣше оубо ωт прѣдѣль славнаго Скрина срѣд(ь)чьскаго, ωт села нарицаемаго Скрино, въ ц(а)рство х(рист)олюбиваго Петра ц(а)ра бльгар'скаго, а грьчьскаго Константїна Дїωгена ... (ср. текст у Прологу из 1570. год.: Мошин, стр, 180–181).

л. 171': 21. окт. *Прѣнесенїе мощемь с(ве)таго Иларїωна еп(ис)копа Мегле'нскаго.* Ц(а)рствꙋющꙋ Кало Iωаннꙋ ц(а)рꙋ бльгар'скомꙋ, братꙋ Стараго Асѣна ц(а)ра и прѣемшꙋ грьчьскꙋю землю Фракь, Македонїю, Неадꙋ и Еладꙋ, и дошьдь до града Моглѣн'скаго и того прѣемшꙋ, ωбрѣте ракꙋ пр(ѣ)подобнаго еп(ис)копа Иларїωна ... (Види Мошин, стр. 182).

Записи. Осим наведених на *л.* 80' и *л.* 328':

л. 329', тупим предметом без боје уписан је текст: Ꙁа мо(лн)тавъ прес(ве)тиꙗ Б(огороди)ца годꙋ ҂аѱкд. м(ѣсе)ца ав'гꙋста икона намѣстнаꙗ великаꙗ пресветиꙗ Б(огороди)ци вл(а)дн'чици нашеꙗ и приснодѣви Марїи росплакасꙗ, на правом лицꙋ слеза свѣтла ωт ωка истекаше даже до земли оу Старомь Хоповѣ †

л. 330: Да се дара трѣс(ве)таго (!) Д(оу)ха безнач. ц ц ц к како ти се чоуе конти се гл.

л. I: „бр. 85" (исти број на старој налепници на корици).

Литература. Харисијадис 1978, 169–192; Богдановић 1982, 85; Бошков 1998, 93–127; Ракић 2009, 135; Свет српске рукописне књиге 2016, 423–425 [М. Убипарип, Ј. Станојловић].

167
МСПЦ Грујић 167

ПРОЛОГ СТИХОВНИ ЗА ЈАНУАР–ЈУНИ И КСАНТОПУЛОВО „СЪБРАНИѤ" ЗА ЦИКЛУС ТРИОДА, РУКОПИС ЈЕВСЕВИЈА ХОПОВЦА

1670. година

Папир, II + 339 л., 380 × 250 мм, 30 редова на страни. Прва два листа и последња два уз повез су празна. Иза л. 337 исечен је један лист. Свешчице обележава на почетку горњег десног угла и доњег левог, испод текста, на око 40 мм. Рукопис је комплетан.

Водени знаци. Три полумесеца са контрамарком G-B, врло сл. Велков–Андреев 266 и 266а из 1670. године (сл. 792).

Писмо. Врло леп калиграфски полуустав са облицима XVII века. Српске језичке редакције ресавског правописа са ъ у предлозима и префиксима, са ь на крају речи, са ѕ, акцентима и спиритусима. Према запису, писар овог рукописа је јеромонах Антоније са Свете Горе.

Орнаментика. На *л.* 1 је насликана правоугаона плетена заставица (170 × 100 мм), компонована од геометријско-биљног орнамента. Бела трака са црвеним, бледозеленим, зеленкастоплавим и смеђим сегментима, са стилизованом гранчицом на угловима и са горње стране по средини заставице. Цртеж је изведен прецизном руком црним мастилом и дебљим пером.

На *л.* 284 је нацртана правоугаона плетена заставица (145 × 47 мм), геометријско-биљног је стила, компонована од једночлане траке. На крајевима преплета који излазе из доњих углова заставице стилизоване су круне у виду грана. Цртеж је изведен тањим пером и црним мастилом. Заставица је у истом стилу и колориту као и на *л.* 1.

Мали је број циноберних иницијала који заузимају по неколико редова текста, геометријског су стила, украшени са стилизованим гранчицама на крајевима стабла слова.

Повез. Даске са жлебовима по рубовима који се прекидају на угловима. Пресвучене су тамномрком орнаментираном кожом. Обе корице су идентично компоноване, три концентрична оквира, два су орнаментирана. У централном делу правоугаоног простора је композиција од четири стилизована палмина листа са ромбоидним цветом по средини – симбол крста. Повез је старијега типа, идентичан са повезом рукописа бр. 166 ове збирке.

Садржај. I. Пролог стиховни јануар–јуни.

л. 1: *Мѣсець ианꙋарїе, имать д(ь)нїи .ла. Дьнь имать час(ь) .і. а нощъ .ді. Въ пръвыи памет празднꙋемь еже по плъти ωбрѣзанїе Г(оспод)а и Спаса нашего I(со)у(сь) Х(рист)а.* Х(рист)оу ωбрѣзавшꙋ се, ωтсѣче се законь: И законоу ωтсѣкшоу се благодѣть даст се.

л. 16': *Мѣсеца того .ді. памет иже въ с(ве)тых о(ть)ца нашего пръваго архїепископа сръбскаго Савы.* Тлѣннꙋю почьсть и славꙋ на земли, ни въ чтоже въмѣнивь. Сава архїерархо, Х(ристо)с тебѣ въздаеть почьсти многы въ радости неизреченнѣи.

Вь четврьтынадесете Сава оуспе о Г(оспод)н. Сего оубо блаженнаго и с(ве)тителеⷨ съпрѣстолнаго, с(ве)таго и прѣподобнаго о(ть)ца нашего Савы, житїе сице бѣше. Бысть оубо благороднꙋ и правовѣрнꙋ родителю с(ы)нь. и любимь ѕѣло бѣше има. и измлада възлюби Б(ог)а, въсемь срд(ь)цемь и въсею д(оу)шею своею …

л. 54: *Мѣсець Феврꙋарїе.*

л. 69: *Мѣсеца того .гı. памеҭ прѣподобнаго о(ть)ца нашего Сумеона срьбскаго, новаго мѵроточца.* Аще и земльное ц(а)р(ь)ство оставиль еси ѡ о(ть)че Сѵмеоне. Нъ въ вышнїих д(оу)хь твои съ агг(е)лы ликꙋет въ весели мнѡзѣ.

Въ .гı. изыде ѡт сего житїа Сѵмеѡнь: Тъ прѣподобны ѡ(ть)ць нашь Сѵмеѡнь новы мѵроточць, земльнымь ц(а)рством, н(е)б(е)сное ц(а)рство измѣнивь, и къ бесъмрътномꙋ ц(а)рствꙋ потъща се …

л. 99: *Мѣсець Мартїе. Имат(ь) д(ь)нїи .ла. д(ь)нь имать час(ь) .вı. и нощъ .вı. Прѣдсловїе.* Сьи начетькь месецемь, и пръвыи нарчет се Б(о)гооугодникомь Мѡѵсеѡмь. Ѿт сего бо оучими бываемь въсакыми Б(о)гомь съдѣлованныим(ь) …

л. 152': *Мѣсець априлїе.*

л. 195: *Мѣсець маи.*

л. 238': *Мѣсець ıꙋнїе.*

Словенских светаца, осим Саве и преп. Симеона, нема.

II.

л. 284: *Събранїа въ нарочитїе тръпѣсница празникы единь къждо винословꙋюща, како когда еже въ начеткы бысть, и за юже виноу ѡт с(ве)тых ѡ(ть)ць нашихь оучинише се, съ нѣкыми пристоѩними честными, начинаема ѡт мытара и фарисеа, и докончавающа до с(ве)тых всѣх. Творенїе моудрѣишаго и словеснѣишаго кѵр Никифора Ѯанѳѡпоула. Дльжно ес(ть) оубѡ мѣсечника събранїе на седмѣи пѣсни ıакоже ѡбычно прочитати се потом же настоещаа, и абїе рци сице.*

Въ тъжде д(ь)нь еже о Г(оспод)ни Пасцѣ неделѩ мытара и фарисеа. Фарїсеѡва жрътва далече боуди. Х(ристо)с бо вьноутрь смѣренїе прїемлеть.

Въ настоещїи д(ь)нь съ Б(ого)мь и тръпѣсньцоваа начинаемь. Еже мнѡзи оубѡ ѡт с(ве)тыхь и б(о)гоносныхь красотодѣлатель наших ѡт(ь)ць добрѣ и ıако достоıаше, ѡт С(ве)таго Д(оу)ха движими, сьложивше пѣсненно съдѣлаше … итд. до л. 337'.

Записи. л. 337': Сїе с(ве)тые и д(оу)шеполъзные книгы исписаше се, въ С(ве)тѣи Горѣ Аѳона, въ скитѣ гл(агол)емѣм С(ве)та Анна, повелѣнїем(ъ) и иждивенїем(ъ) среб'ра с(ве)щенноинока кѵр(ъ) Евсевїа Хоповца, въ лѣто ҂зрои. (7178, тј. 1670. г.) чр'та роука расодера Ан'тонїа ıеромонаха.

Всевидцꙋ м(и)л(о)срдомоу и прѣбл(а)гомꙋ Х(рис)тоу Б(ог)оу, слава Емоу ѡ всемь, давшомꙋ зачело, и конъцъ съвръшившомꙋ, въ вѣкы аминь. (В. Записи и натписи I, бр. 1650).

л. 333 (касније): Сїе с(ве)тїе и дꙋшеползнїе книги саписа се ва С(ве)тен Горе т ж ѕ ѕло ꙋки.

л. I, горе: „Бр. 118" (исти је на налепници на корици).

л. Г': Ѡбрѣтоше агг(е)ла на каме(не …), из васкрсног тропара на јутрењи „по непорочнах".

Зато те молим да бисте ми добро ꙋчини(ли).

л. II: И воиномъ стрегꙋщимъ прѣчистое твое Х(рист)е Б(ож)е нашь (из васкрсног тропара I гласа).

Трое …

л. 1, изнад заставице, црвеним: Г(оспод)и І(соус)е Х(рист)е С(ы)не б(о)жїи помози ми.

л. 97', на доњој маргини запис писара: Бѣниман ѡ читатателю, аще ес(ть) вис. тчет се сїе редом(ь). аще л(и) нѣс(ть) вис, чти въ кн сице. Въ тъжде д(ь)нь памет(ь) пр(ѣ)подобнаго о(ть)ца нашего …

На задњој корици залепљен је лист из Пролога са ознаком 39. свешчице са истим типом писма, исто тако са 30 редова на страни, са истим правописом као у овом рукопису – очевидно из друге половине истог Пролога за јул–децембар (бр. 166). Садржи житије еп. Антиохијског Филогонија, 20. децембра – *…го Филогонїа, бывшаго ради прѣпрѣнїа епископа,* те при крају исте стране почетак житија св. мученице *Иоулıанїе*, 21. децембра: Иоулїанїи просвѣщенїе мыь. Iако исходатанствꙋющꙋ ен вѣн'ць свѣтлыи.

Посѣченїе въ .ка. Иоулїанїа въспрїеть.

Испод тога каснији запис: а а а а і з прѣзвитера Тодора.

(Овај лист има, очигледно, и verso страну са текстом, али је том страном залепљен за корицу.)

Литература. Харисијадис 1978, 169–192; Богдановић 1982, 85; Бошков 1998, 93–127; Тасева 2009, 215–233; Ракић 2009, 135; Тасева 2011, 295–313; Грбић 2012, 137–147; Тасева 2013, 295–312; Тасева 2015, 393–405; Свет српске рукописне књиге 2016, 422–423 [М. Убипарип, Ј. Станојловић]; Тасева 2016, 420–439.

168
МСПЦ Грујић 168

LIBER FUNDUALIS SEU CALCULUS GEOMETRICUS … SERENISSIMI PRINCIPIS ALBERTI REGII ETSETR. … PER SAMUELEM K. PAVAI IURATUM GEOMETRAM ANNO 1802.

Папир, VI + 280 стр., 375 × 240 мм, по 44 до 52 реда на страни. Први и последња два листа су празни. Од л. VI до стр. 101 је бела шпартана хартија, од стр. 102 до стр. 181 плавосива, затим поново бела до краја рукописа.

Писмо. Текст латински. Курзив XIX века.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Картонске корице које су доста оштећене и искинуте из хрбата.

Садржај. л. II: *Liber fundualis seu Calculus geometricus.* Pascuorum, Pratorum, Sylvarum item, ac Salicetorum, nec non Lacunarum Venarum, et Arundinetorum, Omniumque Terrarum tam Usuabilium, quam Inusuabilium, in Terrenis Insularibus Scilicet. Bellense, Kopacsiense, Puszta – Daliense, Darocziense, et Lakoiense, existentium, et ad Inclytum, Terrestralis Iurisdictionis, Serenissimi principis Alberti Regii et cetr. Archiducale Dominium Bellense, Signanter vero ad Districtum Bellensem pertinentium.

Per Samuelem K. Pavai Iuratum Geometram Anno 1802.

л. III: Deductio.

л. 1: Sequitur Calculus Terreni Possessionis Belle, supra Aggerem.

Записи.[29] На корицама записи нечитљиви, доле: 1870. maj 9/11-ki nyomozasi jeqyzokönyvhez (у преводу са мађарског: „записник о истрази").

Литература. Литературе нема.

169

МСПЦ Грујић 169

НАЦИОНАЛНИ КОНГРЕС за годину 1769.

Папир, I + 35 л., 375 × 244 мм, по 32 до 35 редова на страни. Прва три листа при повезу, као и последњих седам, од л. 29 до 35', су празна.

Водени знаци. Грб са лавовима који држе штит и иницијали S-I-M, сличан знак није нађен у расположивом материјалу (сл. 78).

Писмо. Славеносрпска редакција, курзив XVIII века. Прва рука пише л. 1 до 24', а од л. 25 до 28 друга; текст исписан у ступцима на пола листа.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Картонске корице обавијене мармориранoм хартијом, на угловима и хрбату кожа. На предњим корицама је плава налепница са уписаним златним словима – наслов и година на немачком: Nazional Congress von Jahre 1769.

Садржај. л. 1: 1769ѡ года М(есе)ца Априлїя 13ѡ По нашемъ а По римскомъ календарѕ тѡгоже априла 24ѡ.

л. 2–3: Табела Персонъ, и даље записник сабора по данима, до л. 24.

л. 25: Тягота клера и народа епархїи карансебешкїа и тамишварскїа при общенародномѕ саборѕ ихь цесарокрал(евскомоу) и апостолскомѕ величанствѕ предложена.

У питању је Карловачки сабор 1769, и по свој прилици, препис записника (сви потписи на л. 28 једном руком, сви дани једном руком без промене итд.).

Литература. Литературе нема.

170

МСПЦ Грујић 170

ПРОТОКОЛ ЦИРКУЛАРНИ ИЗ ПАРОХИЈЕ ГОРЊОСРЕДАЧКЕ

1783. година

Папир, I + 113 л., 365 × 235 мм, са различитим бројем редова: 28 до 38 на страни.

Водени знаци. Фигура светитеља која се није могла ископирати јер се цртеж само назире.

Писмо. Руско-српски правопис XVIII века.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Мармориране корице у полукожи, ребра на хрбату. Повез је у врло лошем стању – распадања од црвоточине.

Садржај. На налепници предње корице: *Протоколъ циркѹларный в' Протопоїатѣ Плавшаначком и Принадлежащен Парохїи Горно-Средничкой лѣта 1783ѡ м(е)с(е)ца феврѹарїя дне 2гог.*

л. 1: Благоговѣйнѣишїй Протопрезѵтеръ. Мнѣ Любезный – писмо епископа пакрачко-славонског и генералата вараждинског Јосифа Јовановића Шакабенте од 5. фебр. 1782 – и даље, писма, преводи и документа следећих година све до 1807. (посл. писмо Стефана Стратимировића).

На л. 48' година 1786. – потпис Кирила Живковића.

[29] Запис на опису рукописа, црвеном хемијском оловком: „Шта да се ради са овим књигама? Што су, у ствари, земљишне књиге поседа бељског итд. из 1802, и представљају по својој природи архивску грађу? У питању је латински језик. Да ли издвојити и посебни додатак: 'архивска грађа' или укључити у додатак 'несловенски језик'?".

На л. 104' година 1804 – потпис Кирила Живковића.
На л. 107' година 1805 – потпис Кирила Живковића.
На л. 110' година 1806 – потпис Кирила Живковића.

Записи. л. 80: Ѿт сего мѣста началъ азъ в Парохїи Горнѣ Средичкой циркѹларнїй протоколъ водити, ꙗкоже во капеланїю встѹпилъ 1го Новем(бра) при Г(оспо)динѹ парохѹ Гор(нѣ) Средичком(ъ) Николаю Цигановичю; Стефанъ Раданчевичъ Спомощникъ в Горнихъ Средицахъ. Го(рнѣ) Средицѣ 19. Декем(бра) 1798.

Литература. Литературе нема.

171
МСПЦ Грујић 171

ПРОТОКОЛ – РАЗНА ПИСМА И ФОРМУЛАРИ, БЕЛЕШКЕ ЗА ИСТОРИЈУ СРБА У ХРВАТСКОЈ, БЈЕЛОВАРСКИ КРАЈ, ПЛАВЉАНИ – БРЕЗОВАЦ

1805. година

Папир, I + 113 л., 363 × 228 мм, по 20 до 40 редова на страни. Први лист при повезу је празан, као и 25, 27', 29', 78–94. Поједина писма и документи имају своју оригиналну пагинацију и печате црвеним воском.

Водени знаци. Различита хартија XIX века, углавном без воденог знака, груба, без вержера. На л. 45 је име фабриканта: Marburg–N1 (сл. 180).

Писмо. Славеносрпски правопис, брзопис XIX века.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Картонске корице са налепницом и оригиналним насловом: Протоколъ формуларовъ.

Садржај. Разна писма и формулари са оригиналним документима на словенском и немачком.

На л. 26–27: Нека примѣченїя ѡ овой парохїи, јереја Аксентија – програм рада са белешкама када је шта извршено. Ту су пописи, описи плављанске и брезовачке парохије углавном из средине XIX века, инвентари, спискови књига, ствари итд. На л. 31–31' извод из инвентара библиотеке Лепавинског манастира, са преписима диплома и грамота из 1650, 1651. итд. На л. 32'–35: Рядъ архїепїскопωвъ и митрополїтωвъ Карловачкихъ, почев од Арсенија Црнојевића до Јосифа Рајачића. Потом њихови епископи по дијецезама и посебно, на л. 37–39 низ епископа пакрачко-славонских, од Петронија Љубибратића до Никанора Грујића. Низ протопрезвитера хрватских и архимандрита (л. 42 и даље).

Литература. Литературе нема.

172
МСПЦ Грујић 172

СРПСКЕ ТУЖБЕ И ЗАХТЕВИ ПОДНЕСЕНИ ЦАРУ АУСТРИЈЕ 1790. године

Папир, II + 44 л., 357 × 230 мм, са по 33–41 редом на страни. Празни листови су први и последњи при повезу.

Водени знаци. Грб са лавом и орлом и на другом круна, крст са иницијалом I-P-M, грб са другим иницијалима, Ајнедер бр. 366 из 1767. године и 368 из 1816. године (сл. 512).

Писмо. Писано у ступцима на пола листа. Текст латински. Брзопис XVIII века.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Корице од картона пресвучене мермориraном хартијом браонкастомрке боје.

Садржај. л. II: *Gravamina, et Postulata Inclytae Nationis Serbicae Anno 1790. elaborata.*
л. 1: Sacratissima Regia, et Apostolica Majestas, Excelsi Proceres' ac Inclyti Status, et Ordines.

Записи. На л. I пише оловком: „RAK“ (= Раковац).
Са унутрашње стране предње корице оригинална налепница са именом, највероватније власника књиге која је намерно подерана. Види се само „Joh... Graf M...“.

Литература. Литературе нема.

173
МСПЦ Грујић 173

ПОПИС ЗАДУЖЕЊА РАБОТА И ОСТАЛОГ ПРИ ГРАЂЊИ ПАРОХИЈСКОГ ДОМА У ПАЧИЈАНУ И ДРУГИМ МЕСТИМА

1825. и 1826. година

Папир, 26 л., 340 × 210 мм. Првих 12 листова подерано.

Водени знаци. Фигура светитеља са крстом у руци, тип Ајнедер 817 из 1817. године (сл. 939).

Писмо. Немачки.

Повез. Повеза нема, уместо корица увијен је у хартију и чува се у кутији од картона.

Садржај. Разни графикони и попис имена.

Записи. Записа нема.

Литература. Литературе нема.

174
МСПЦ Грујић 174

ИНВЕНТАРИ СРПСКЕ ЦРКВЕ У ПОВЕЛИЋУ, ХРВАТСКА, БЕЛОВ. ПРОТОПР., од 1830. до 1869. године

Папир, 21 л., 350 × 220 мм.

Водени знаци. Крин са именом Neusiedl, идентично, али уз грб са ловачким рогом, Београд, МСПЦ Грујић 165 из 1822. године (сл. 511).

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Омот од хартије. Налепница са бројем. Чува се у кутији од картона.

Садржај. Инвентари српске цркве у Повелићу од 1830. до 1869. године.

Записи. Записа нема.

Литература. Литературе нема.

175
МСПЦ Грујић 175

ЦИРКУЛАРНИ ПРОТОКОЛ СЕВЕРИНСКЕ ПАРОХИЈЕ од 1772. до 1781.

Николаи Таталовић, парох северински

Папир, 39 л., 346 × 225 мм, са различитим бројем редова: 30 до 36. Више од половине листова у књизи је исечено.

Водени знаци. Велики грб са ловачким рогом посебног типа, у расположивом филиграношком материјалу, сличан знак не постоји (сл. 134).

Писмо. Српско-руски правопис. Курзив XVIII века.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Картонске корице у полукожи – на угловима и хрбату. Рукопис се чува у картонској кутији.

Садржај. Књига архијерејских циркулара парохије северинске из 1772–1781.
На унутрашњој страни предње корице је година 1781.
Налази се и потпис епископа Кирила Живковића.

Записи. Записа нема.

Литература. Литературе нема.

176
МСПЦ Грујић 176

ИЗВЕШТАЈ И ПОПИС БРАТИЈЕ МАНАСТИРА ГОМИРЈА 1780. година

Папир, Свешчица од 10 л., 338 × 223 мм, по 17 до 32 реда на страни.

Водени знаци. Фигура бискупа и име THALBERG, врло сл. Ајнедер 748 из 1774. године (сл. 917).

Писмо. Славеносрпски правопис, курзив XVIII века.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Повеза нема, чува се у картонској кутији.

Садржај. л. 1: Рапортъ общежителнаго м(о)н(а)стира Гомиріа сѹщаго въ генералатѣ Карлштатскомъ регименти Огѹлинскои ѿт лѣта 1780ѡ ѿт 1ѡ ıанѹаріа до послѣднаго декемвріа. Следи попис братије.
л. 1': попис ћелија са инвентаром.
л. 5: опис цркве са инвентаром.
л. 10: приход.
л. 10': расход. Испод тога:
Ӑ. 1780. 1. їанѹаріа списаніе вещїи м(анас)тырскїи, щетѡв прихода и расхода, и находеће се братїе, у м(ана)стїрѹ.
Забелешка Р. Грујића: „Опис м. Гомирја 1780".

Записи. Записа нема.

Литература. Литературе нема.

177
МСПЦ Грујић 177

ИЗВЕШТАЈ МАНАСТИРА ГОМИРЈА КАРЛОВАЧКОГ РЕГЕМЕНТА

1778. година

Папир, 9 л., 336 × 216 мм, са различитим бројем редова на страни: 20, 30, 37. Рукопис је запрљан и на себи има буђ од влаге.

Водени знаци. Човек-Бискупар са насловом испод фигуре THALBERG, идентичан знак у рукопису МСПЦ Грујић 167 из 1780. Водени знак потврђује годину писања рукописа – 1778.

Писмо. Текст је исписан лепим уједначеним писмом, бледим мастилом, тањим пером, рускословенском редакцијом.

Орнаментика. Орнаментике и украсних мотива нема.

Повез. Рукопис је повезан мермориранним картонским корицама, хрбат је причвршћен платном љубичасте боје. У горњем левом углу залепљена је маркица са бројем рукописа 177.

Садржај. л. 1: *Репортъ. Общежителнаго м(а)на(с)тира Гомиріа свщаго въ Генералатѣ Карлштатскомъ Регименти Огѕлинской ѡт лѣта 1778ѡ ѡт 1ѡ їанѕаріа до послѣднаго декемвріа.*

По именѕ и проȥвищѕ свакога калогера гдѣ родился и кога пришелъ в҆ монастиръ когда приялъ чинъ монашескій и напослѣдокъ колико лѣтъ ѡт рожденіа имѣетъ. Имена јеромонаха уписана су са местима рођења, годином када су дошли у манастир Гомирје, када су примили монашки чин и колико година су боравили у манастиру.

Іѡаникіе Милоевићъ, Ігѕменъ – рођен у Могорићу, дошао 1758, чин примио 1759, провео у Гомирју 44 године.

Іѡсифъ Раиновићъ, Іеромонахъ – рођен у Моравици, дошао 1739, чин примио 1744, остао 53 год.

Григорій Мищевићъ, Іеромонахъ – рођен у Муњави, дошао 1739, чин примио 1744, остао 54 год.

Харалампіе Мамѕла, Іеромонахъ – рођен у Гомирју, дошао 1747, чин примио 1752, остао 48 год.

Герасимъ Гнятовић, Іеромонахъ – из Далмације, дошао 1741, чин примио 1744, остао 63 год.

Серафіимъ Мамѕла, Іеромонахъ – рођен у Гомирју, дошао 1755, чин примио 1761, остао 40 год.

Леонтіе Никшаћъ, Іеромонахъ – рођен у Моравицама, дошао 1749, чин примио 1761, остао 45 год.

Ѳеѡфанъ Орлићъ, Іеромонахъ – рођен у Бршњу, дошао 1752, чин примио 1758, остао 56 год.

Тїхонъ Алеѯићъ, Іеромонахъ – рођен Кореници, дошао 1759, чин примио 1765, остао 35 год.

Тїмоѳей Жакѕла, Іеромонахъ – рођен у Моравицама, дошао 1768, чин примио 1770, остао 30 год.

Сїмеѡнъ Болтићѕ, монах – рођен у Земуну, дошао 1759, чин примио 1762, остао 49 год.

л. 1': келије исписане по редоследу.

По нѕмерамъ написата келїе, ӥ что в҆ которой обрѣтается такожде трапеȥари кѕхинам такожде иȥванъ м(а)н(а)стира ȥграда находящесе и какова ȥграда на ново начинѣна.

Келїа Архїмандритска ... в которои обретается сїя вещи ...

Редом даје попис и опис за сваку ћелију, како изгледа, материјал од којег је направљена и шта се у ћелији од ствари налази: столове, шкриње, столице и драгоцености, иконе – велике и мале, на платну или на дасци. Укупну има 16 ћелија, 17. је општа – трпезарија (пописано је све што се у њој налази), 18. и 19. – попис ствари у кухињи, 20 – попис ћелија са источне стране.

л. 5: опис цркве – од чега је грађена и чиме је покривена. Појединачни попис црквених ствари, попис икона и свега осталог.

л. 5': под 2, опис капеле на гробљу, зидане од камена и које ствари садржи.

л. 6: под 3, опис штампаних књига, колико има истог садржаја – све су књиге московског издања.

л. 6': под 4, попис рукописних књига:

3 Еv(ан)г(е)лїа сребромъ оковата на велико коло

1 Молитвословъ на мало коло сребромъ окованъ и прочихъ раȥличнихъ 50.

Под бр. 5, 6 и 7 – попис свих црквених, односно свештеничких одежди и по колико комада има од истих ствари. Под 8 попис марве – коза. Под 9, попис алата и алатки од гвожђа. Под 10, попис винских посуда. Под 11, попис дрвених запрега коњских. Под 12, попис дрвених алатки.

Записи. л. 9': Раȥная описанїя манастира Гомиря ѡт раȥныхъ лѣтъ. їнвентарїѕмъ 1778. Постоји потпис писара, али је нечитљив.

На истом листу забележено је плавом оловком, вертикално: „Инвентар Гомирја 1778“.

Литература. Литературе нема.

178

МСПЦ Грујић 178

ИНВЕНТАР МАНАСТИРА ГОМИРЈА

око 1778. године

Папир, 11 л., 372 × 233 мм, са по 41 редом по страни. Листови су запрљани, флекави и на себи има буђи од влаге. Празни листови су: 8, 9, 10 и 11.

Водени знак. Према воденом знаку рукопис је датиран око 1778. године: велики грб – двоглави орао са круном, штитом и мачем и иницијалима L.-A.-T, на следећем полулисту. Идентичан водени знак, према коме је датиран, налази се у рукопису МСПЦ 247 из 1778. године.

Писмо. Текст је писан врло лепом грађанском ћирилицом – краснописом, рускословенском редакцијом.

Орнаментика. Нема украсних детаља ни орнамената. Преписивач је постигао ликовност између лепог писма маргина и празних површина, као и подвлачењем наслова таласасто изломљеном линијом, црним мастилом.

Повез. Картонске мермориране корице, хрбат и углови учвршћени су платном. На предњим корицама у левом горњем углу залепљена је маркица са бр. рукописа – „178“.

Садржај. Инвентар манастира Гомирја.

л. 1. *Інвентаріумъ м(а)н(а)стыра Гоміріа.*

Іакоже м(а)н(а)стырска ꙁданія тако и цр҄ковъ ѡт(ъ) чегѡ и какове матеріе соꙁдани; колико в҄ себѣ ширине и дꙋжине содержитъ; Раꙁнѣе и вещи ꙗкѡ м(а)н(а)стырскія тако и церковныя ꙁдѣ во їнвентаріумъ ставлѣно и таꙁирато (?) по рꙋбрикамъ ꙗкѡже следꙋетъ:

М(а)н(а)стыръ Гоміріе в҄ долготꙋ иматъ клафтери 30 а в҄ ширинꙋ 16. Соꙁдане келіе ѡт(ъ) камена, шиндромъ покрывенне ... Следи детаљан опис свих 15 ћелија; 16. ћелија је општа трпезарија.

л. 1', при крају листа: Ѡписаніе цр҄кви.

л. 2: Ѡписаніе олтара.

л. 4': Ѡписаніе капелы.

Написаніе книгъ штампатиїхъ.

л. 5: Книги рꙋкописныя.

3. Еv(ан)г(е)лїа на велико коло сребромъ оковати „ 56

1. М(о)лїитвослов(ъ) сребромъ оковатъ „ 6

50. Комади раꙁличитих(ъ) книгъ сербских(ъ) „ 12

Уборы црковныхъ или одеяныя црковъ

л. 5: Вещи сребряния.

л. 6': 1. Путиръ велики

л. 7: Вещи трапеꙁенїя

вещи кꙋхинскїя

вещи желѣꙁния

Ꙁданїя иꙁванъ м(а)н(а)стыра ѡбрѣта.

л. 7'. У ꙗсенкꙋ на Маровꙋ

написаніе Марви

вїнски сꙋдови

колесница

л. 11', кратка белешка: Інвентаріумъ м(а)н(а)стира Гоміріа.

На листу првом у десном горњем углу налази се печат МСПЦ (Музеј српске православне цркве, Београд, заоставштина Рад. М. Грујића).

Лист уз хрбат лепљен је траком по дужини.

Литература. Чалић 2011, 284–309.

179

МСПЦ Грујић 179

ВИЗИТАЦИЈА БУДИМСКЕ ЕПАРХИЈЕ ЗА ВРЕМЕ АРХИЕПИСКОПА И МИТРОПОЛИТА ПАВЛА НЕНАДОВИЋА из 1768. године

Папир, I + 63 л., 365 × 235 мм, са различитим бројем редова на страни: 25, 30, 59. Празни листови су: 1, 34, 35', 39' и 63.

Водени знаци. Котва са бројем 4 и иницијалима L.-P., сл. али са другим иницијалима, Београд, МСПЦ Грујић 123 из средине XVIII века (сл. 496).

Писмо. Рускословенски правопис, курзив XVIII века.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Повеза нема, чува се у картонској кутији.

Садржај. *л.* 1: 1768 м(ѣ)с(е)ца маїа 17 повелѣнїемъ и Благословенїемъ ни Еꙁцеленцїи Г(о)с(по)дина Архїепис(к)опа и Мїтрополита, нашегѡ Г(о)с(по)дина Павла Ненадовича. Ꙁа чася, в҄ вдовствꙋющои Бꙋдимскои епархїи, в҄ долнемъ Прѣделꙋ Сечꙋю, и Мꙋхачкополскомъ виꙁитацїя или описанїе и нагледанїе како цркве Божїе, лѣпотствꙋютъ, како с(вя)щенство и Хр(и)стїяни живꙋтъ.

На листу 33' потпис Викентија Поповића, архимандрита и администратора епархије будимске, у Сечују 23. јула 1768, са печатом.

На л. 59 потпис: Викентие Поповичъ архимандритъ Шишатовачки.

Записи. На л. 63' запис Викентија Поповића, архимандрита, у Сентандреји, 17. маја 1786, о визитацији Павла Ненадовића, на немачком језику.

Литература. Литературе нема.

180

МСПЦ Грујић 180

ПРАВИЛА МАНАСТИРСКА, МИТРОПОЛИТА ВИКЕНТИЈА ЈОВАНОВИЋА из 1733. године у АКТУ МИТРОПОЛИТА ПАВЛА НЕНАДОВИЋА из 1753. године

Папир, I + III + 18 л., 310 × 233 мм, са различитим бројем редова, од 27 до 30. Празни листови су прва четири, л. 10 и л. 15 до 18. Рукопис је потпун, писан на неквалитетној хартији, тако да је мастило пробило. Рукопис је страдао и од влаге. Први део рукописа је л. 1 до 9, а други л. 11 до 14.

Водени знаци. 1) Лађа, врло сл. Београд, НБС 64 из 1746. године и Београд, БСП 107 из 1733. (сл. 705). Уз повез: 2) грб са цветовима, идентично Београд, МСПЦ 75 из 1750. (сл. 146).

Писмо. Брзопис са облицима типичним за канцеларијска писма из половине XVIII века. Језик славеносрпски. Први писар пише л. 1 до 9, а други л. 11 до 14 – писар Павел Ненадовић.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Картонске корице пресвучене тамномрком орнаментираном кожом. Уски оквир са флоралним орнаментима а у средини је барокни позлаћени картуш са Распећем, Богородицом и Јованом. На задњој корици Богородица, Христ и два анђела.

Рукопис је конзервиран у Народној библиотеци Србије.

Садржај. Правила манастира.

л. 1: *Павелъ Б(о)жїею м(и)л(ос)тїю православный архїеп(и)скопъ карловачкїи и всегѡ в державѣ ихъ цесарокралевскагѡ величества ѡбрѣтающагѡся славено-сербскагѡ и валахїйскагѡ народа митрополитъ.* Доволно с(вя)щенству и дїаконом и монашескому чину предалъ Б(о)гъ наставленїа Павломъ ап(о)столомъ.

л. 1': *Викентїй Б(о)жїею м(и)л(ос)тїю Православный митрополитъ бѣлградскїи и всего Хр(и)стїанскагѡ под' властїю пресв(ве)тлѣйшагѡ римскагѡ цесаря ѡбрѣтающагѡся архїеп(и)с)копъ и егѡ цесарскаго величества совѣтникъ.* Правила, иже должни сѫть и ѡбвязани вси монастирожители наченше ѡ(тъ) архїмандрита или їгумена даже найпослѣднаго монаха, жизнь свою и спасенїе души своея строити еще же и ц(е)рковная монастирская вънутренная и внѣшная служенїя испльняти.

Завршава на л. 9 печатом и својеручним потписом Павла Ненадовића од 10. јула 1753. Л. 10. празан.

л. 11: *Павелъ Б(о)жїею м(и)л(ос)тїю православный архїеп(и)скопъ Карловачкїй, и всего в' державѣ ихъ цесарокралевскагѡ величества, ѡбретающаго ся славеносербскаго и валахїйскаго народа митрополїтъ. Еп(ис)коп же Карлщадскїи и приморскїи и арадскаго еп(и)скопата администраторъ.* Смиренїе наше пишетъ преподобнѣйшимъ їгуменомъ, намѣстникомъ ихъ проигуменомъ, їеромонахомъ, їеродїакономъ, монахомъ и всѣмъ с(вя)тых(ъ) во подкрилїи фрушкїя Горы обретающихся итд. Завршава на л. 14 са својеручним потписом и печатом Павла Ненадовића, од 28. августа 1749. године.

Записи. Записа нема.

Литература. Литературе нема.

181

МСПЦ Грујић 181

ЗАКОН МАРИЈЕ ТЕРЕЗИЈЕ О ВОЈНИМ БЕГУНЦИМА 1756. година

Папир, I + 15 л., 350 × 233 мм, по 35 до 37 редова на страни. Рукопис је потпун и добро очуван. Празни листови су: I, 3–5' и 14–15. Рукопис је из Велике Ремете.

Водени знаци. Грб са двоглавим орлом раширених крила, круном и називом IGLAU, сл. Ајнедер 362 из 1756. и 361 из 1788. (сл. 138). Уз повез велики љиљан из истог времена (сл. 505).

Писмо. Брзопис са облицима типичним за XVIII век. Положено к, једнопотезно ж, ниско једнопотезно в, два-три облика за д. Језик словеносрпски.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Картонске корице пресвучене црвенкастом хартијом са златним цветовима. Хрбат и углови су кожни. Повез је местимично црвоточан.

Садржај. л. 1: Павелъ Б(о)жїею м(и)л(о)стїю православный архї-епи(с)к(о)пъ карловачкїи, и всегѡ в' державѣ ихъ цесаро кралевскагѡ величества, обретающагѡся славеносербскагѡ и валахїнскаго народа митрополитъ ... чадам нашимъ

возлюбленнимъ бл(а)годать и миръ ѿт(ъ) Б(о)га ѿт(ъ) насъ м(о)л(н)тва и бл(а)гословенїе:

Какѡ нхъ цесаро кралевское величество наша вес мил(о)стивѣнша монархїня чрез высокославнꙋ свою дворнꙋ їллїрическꙋ депꙋтацїю на наше ч(е)стнагѡ клера и славнагѡ народа нашегѡ ѿт(ъ) нѣколикѡ собраныхъ народныхъ ихъ величествꙋ предложене тежбе и тꙋжбе итд. Завршава се на л. 2', потписом Павла Ненадовића, у Бечу 2. X 1752. године.

л. 3–5: празни.

л. 6: Мы Марїа Ѳерезїя Б(о)жїею м(и)л(ос)тїю римская їмператрица в' Германїи, Хꙋнгарїи, Бохемїи, Далмацїи, Хорватской, Славонїи, кралица итд.

Обявля(е)мъ нї всѣмъ и всякомꙋ нашеи вѣрно покорнѣншей земной администрацїи земнымъ сꙋдилищамъ фервoлтерамтомъ, градскымъ магистратомъ, земнымъ милицїамъ, жителѣмъ и поданнымъ каковагѡ род(ъ) достоинства, чина, званїа, или качества они в' вашемъ темишварскомъ Банатѣ сꙋть, іакоже не менше прочїимъ страныимъ и иноземцемъ, иже нынѣ помянꙋтой в нашей темишварской, наслѣдней земли сѣмо и тамо проходити обыкоша ... Текст завршава на л. 13': Чрез цесаро крал(ь) величествъ из депꙋтацїе дворске у банатскыхъ и їллvрическыхъ дѣлахъ. 2 дня аvгꙋста лѣта 1756 Іѡакимъ Каролъ Циглеръ.

Записи. Записа нема.

Литература. Литературе нема.

182

МСПЦ Грујић 182

ПРИВИЛЕГИЈЕ КАРЛА ШЕСТОГ

1732. година

Папир, VI + 28 л., 335 × 225 мм, са различитим бројем редова на страни: 33 до 37. Рукопис је потпун и добро очуван. Празни листови су: VI, 23–28.

Водени знаци. 1) Митра са гроздом и иницијалима P-D-M и контрамарком C-L, врло сл. Ајнедер 1105 из 1738. (сл. 687). Уз повез: 2) грб са бискупском капом и штапом и контрамарком T, врло сл. Београд, МСПЦ Грујић 235, уз повез из друге четвртине XVIII века (сл. 143).

Писмо. Уредни ситни полуустав, са брзопотезним елементима: положено ϐ, троного т, ниско в, једнопотезно ж и др. Језик славеносрпски.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Танке даске пресвучене кожом која има као украсни детаљ троструке линије уз ивицу.

Садржај. л. 1: Привїлегїи чрезъ блаженопочившыя їмператоры Леѡполда и Іѡсїфа славнѣншїя памяти какожде нынѣшнее царствꙋьщее величество Карола Шестагѡ благознаменитомꙋ народꙋ Іллvрїческомꙋ средствїемъ. Вышнїя канцеларїи дворныя тайнѣйшїя милостиво допꙋщенныя и соꙋтвержденныя ... славномꙋ народꙋ Іллvрїкорасцїанскомꙋ изданныя, съ латинскагѡ дїалекта на славеносрбскїй їазыкъ книжный тщанїем(ъ) и настоятелнымъ повелѣнїемъ прес(вя)щенагѡ и словеснѣйшагѡ г(о)с(по)д(н)на. Г(о)с(по)д(н)на Висарїона Павловича православнагѡ еп(н)ск(о)па бачкагѡ, сегединскагѡ и егарскагѡ чрезъ Г(о)с(по)д(н)на словеснѣйшагѡ и въ ıазыцѣ латїнославенскомъ искꙋснѣйшагѡ г(о)с(по)д(и)на Матѳеа Єленека, бывшагѡ ректора Петроварадинскїя Р(о)жд(е)ствоб(о)городичныя школы латїнославенскїя и чрезъ въ славенскомъ ıазицѣ во исправленїи сатрꙋждающагося Г(о)с(по)д(н)на Авраама Юѡанновича протопресвїтера петроварадинскагѡ, тогожде школы їнспектvра преведvшася лѣта г(о)сп(о)дня 1732го м(е)с(е)ца октоврїя въ Петроварадинѣ.

л. 2: *Посланїе призвателное первое къ патрїархꙋ Арсенїю Черноевичю. Леѡполдъ...*

л. 2': *Прївїлегїи, н(ы)нѣшнягѡ цесароцарскагѡ величества, Карола шестагѡ, ıаже содержатъ и заключаютъ въ себѣ два еще посланїя, блаженныя памяти Леѡполда цесаря, къ всемꙋ народꙋ славеносербскомꙋ, и къ бл(а)женнопочившемꙋ патрїархꙋ Черноевичю Арсенїю* итд.

л. 10': *Прївилегїи чрезъ блаженопочившия їмператорый Леѡполда и Іѡсифа славнѣншїя памяти, такожде нынѣшнее царствꙋющее величество Карола шестагѡ бл(а)гознаменитомꙋ народꙋ Іллvрїческомꙋ средствомъ вышнїа канцеларїи ꙋнгарскїя царевoдворскїя.*

На л. 21', по завршетку текста, овера превода из 5. маја 1744, у Карловцима.

л. 22: Ѡсвященнѣишагѡ цесарокралевскагѡ нынѣ славнѣише ц(а)рствꙋющагѡ величества Карола шестагѡ всѣхъ ѿт(ъ) древле бл(а)гознаменитомꙋ народꙋ Іллvрїческомꙋ милостивѡ предатых(ъ) прївїлегїи дїплома чрезъ вышнюю канцеларїю повелителнꙋю дворновоинственнꙋю исходящее.

Записи. Записа нема.

Литература. Литературе нема.

183

МСПЦ Грујић 183

УРЕДБА ПАВЛА НЕНАДОВИЋА ПРОТИВУ ВРАЦБИНА

1759. година

Папир, I + 9 л., 350 × 225 мм, по 27 редова на страни. Први и два последња празна. Волантни листови су 2 до 7.

Водени знаци. 1) Митра са иницијалима BHAZ – V et VC и са крином на супротном полулисту, врло сл. Београд, МСПЦ Грујић 104 из 1755/65. (сл. 684). Уз повез: 2) грб са кулом и иницијалима I-D-F, врло сл. Ајнедер 382 из 1744. (сл. 66).

Писмо. Лепо уредно типографско писмо са облицима: тропотезно ж, једнострано ч као чаша, ѣ са високом пречком, ʒ као тројка. Језик славеносрпски.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Картонске корице обојене окером, а жућкастом бојом извучен је уски правоугаони оквир.

Садржај. л. 1: Павелъ Б(о)жїею м(и)л(о)стїю православный Архїепи(с)копъ карловачкїи, и всегѡ въ державѣ ихъ цесарокралевскагѡ величества, ѡбретающагѡ сѧ славеносербскагѡ и валахїнскагѡ народа. Митрополїтъ, и обоїнхъ Цесарокралевскихъ величествъ тайын совѣтникъ.

Ꙗкоже мы ово многихъ общества н(а)шегѡ православнагѡ касающихсѧ дѣлахъ, и потребахъ оупражнѧющесѧ, и овѡ самы собою чрезъ писанїе, овѡ чрезъ посланїи частѡпоучающе, не надѣѧхѡмсѧ дабы въ нашемъ православномъ народѣ нѣкаѧ б(о)гопротивленаѧ въ чародѣѧнїахъ и волхованїахъ оупотреблѧемаѧ бѣсопочитанїѧ находиласѧ ... Завршава се потписом на л. 7.

Записи. Записа нема.

Литература. Магарашевић 1828, 1–18; Mošin 1955, 218–226; Ђорђић 1971, 128.

184
МСПЦ Грујић 184

ЧЕТВОРОЈЕВАНЂЕЉЕ
крај XVI века

Папир, 337 л., 320 × 200 мм, по 18 редова на страни. Рукопис конзервиран у Народној библиотеци Србије.

Водени знаци. Неколико варијанти дивљег вепра, идентично Брике 13584 из 1594. године (сл. 861–863).

Писмо. Крупни калиграфски полуустав. Облици слова: тропотезно ж са редуцираним горњим средњим делом; ʒ у облику тројке која се ломи на линији и са равним доњим делом; т једноного; ч у облику виљушке; два облика за ѡ; м са продуженим доњим делом испод линије; ѣ са високим стаблом и дужом левом квачицом. Редакција молдавска.

Орнаментика. На л. 16 нацртана је правоугаона заставица (146 × 10 мм) геометријско-биљног стила, компонована од шест испреплетаних кругова, а углови су украшени гранама са листовима и пупољцима. Колорит је сув, жућкаст, зеленкастоплав, црвен и тамносмеђ.

На л. 111 нацртана је правоугаона заставица (135 × 83 мм) од траке коју формирају три круга у којима се налазе херувими. Изнад њихових глава пише (три пута) ст҃ь, односно на средњој херовим. Горњи углови имају гране, а у средини је двоструки крст са криптограмом ІС ХС НИ КА. Заставица је у бледом и сувом колориту, боје жућкасте, зелене и црвене.

На л. 162 је правоугаона заставица (137 × 87 мм) геометријско-биљног стила. Три повезана круга чине средишњи део заставице; углови су украшени гранама са цветовима, а горњи део изнад заставице је крст у облику цвета. Цртеж је црни, траке беле, а између кругова боје су црвена, зелена и жућкаста.

На л. 258 је правоугаона заставица (157 × 85 мм) геометријско-биљног стила. По средини је удвојени преплет у облику бесконачних осмица. Горњи углови украшени су великим расцветалим гранама, а на средини је двоструки крст. Обојена је у зеленкастоплавом, жутом и црвеном колориту.

У истом стилу и колориту су и иницијали на л. 16, 111 и 258: двочлане испреплетане траке са петљама, чворовима и пупољцима.

Повез. Приликом конзервације рукописа повез је уклоњен (није рестауриран); данас је то једноставна кожа на дебљим корицама са косим рубом. Пређашњи повез је највероватније из XVIII века; то је дрво пресвучено зеленим сомотом на којем су биле металне апликације, које данас не постоје, али су видни трагови.

Садржај. л. 1: Сказанїе прѣемлѧщее въсѣго лѣта число еу(ан)г(ел)ское и еу(ан)г(е)листом(ь) прѣжтїе ѡт(ъ)коудоу начинажт(ъ) и до где стожтъ.

л. 10': Еже ѡт(ъ) Матѳеа с(ве)т(а)го еѵг(е)лїа главы.

л. 12': Ѳеѡфїлакта Архїеп(и)ск(о)па Блъгарскаго прѣдисловїе, еже ѡтъ Матѳеа с(ве)т(а)го еѵ(ан)г(е)лїа.

л. 16: Еже ѡть Матѳеа с(ве)тое еѵ(ан)гелїа.

л. 106': Еже ѡть Марка с(ве)т(а)го еѵ(ан)гелїа а҃ глава (и даље).

л. 108: Прѣд(и)словїе еж(е) ѡт(ъ) М(а)рка с(ве)т(а)го еѵ(ан)гелїа.

л. 111: Ѿт(ъ) Марка с(ве)тое бл(а)говѣстїе нед(ѣла) пред просвѣщенїемь глав(а) а҃.

л. 158: Єже ѿт(ъ) Лꙋкы с(ве)т(а)го еѵ(ан)гел(н)а глава а҃ (и даље).

л. 162: Єже ѿт(ъ) Лꙋкы с(ве)тое бл(а)говѣствованїе на рождество ч(е)стнаго пр(е)дтечѣ и крст(ите)лѣ Їоанна на лит(оу)ргїи гл(ава) а҃.

л. 254: Єж(е) ѿт(ъ) Їоанна с(ве)т(а)го еѵ(ан)гелїа гл(ава) а҃.

л. 254': Прѣ(ди)словїе еж(е) ѿт(ъ) Їоана с(ве)т(а)го еѵ(ан)г(е)лїа.

л. 258: Ѿт(ъ) Їоанна с(ве)тое бл(а)говѣствованїа въ с(ве)тꙋю вел(икꙋ) нед(елꙋ) пасхы гл(ава) а҃.

л. 325: Съборник(ъ) в҃і м(ѣ)с(е)цем(ь) сказоуѧ главы ... У месецослову:

л. 329': 14. јануар, помен – Сава, први архиепископ српски;

л. 331: 13. фебруар, помен Симеона српског новог мироточца.

л. 334: Сказанїе сꙋб(о)там(ъ) и нед(е)лꙗмъ с(ве)т(а)го поста.

Записи. л. 16–18, 20–32: Я, Февронїа Панкїевичка в'дова позосталаꙗ бывши по небожчикꙋ Петрꙋ Пан'кїевичꙋ мещанинꙋ и кꙋп'цꙋ Премыском(ъ) а мал(ъ)жонкꙋ своем(ъ), ѡбывателе в' земли Пол'ской. Сию книгꙋ гл(агол)емꙋю тетро с(вя)того Еѵ(аг)г(е)лїа, даю дарꙋю вѣчными часы до землѣ Сер'ской през(ъ) ѡтцевъ пре(з) пречеснаго ѡтца Архимандритꙋ землѣ тоей веспол. с товаришом его, которы на тои час(ь) были высланы до землѣ н(а)шои Пол'ской, Просѧчи ѡ в(ъ)споможенїе монастырѧ своего на тои час(ъ) спꙋстошеннаго до ѡбители с(ве)т(аго) прав(е)днаго Лазарѧ. За доброе здоровꙗ свое и с(ы)новъ своих(ъ) Петра и Павла м(а)д(е)нц(е)въ, и цорок(ъ) Анны Мѣхневской, и Марїи Теторꙋховои, и за ѿпꙋщенїе, всѣхъ грѣховъ своихъ, ам(и)нъ.

л. 33–34: Сїя книга глаголемая еѵ(ан)гелїе рꙋкописное м(а)н(а)стира Бердничко Раваничкогъ въ подкрилїю Брꙋшкїа гори идѣже почиваютъ мощи с(ве)тагѡ иже во ц(а)ря кнеза Лазара принесена изъ Полске сего года 1692.

л. 257': Починаетъ сїа Єв(агели)ста с(ве)ты Їѡанъ.

Ѿтцъ Їѡанъ Подгорски Калитникъ.

Сию Єѵ(аг)г(е)лию купила чесна вдова Паннѣ Панкїевича мещанка Премиска. Сию книгу купила за златих свиатому Николаю.

Часъ ѿтправовалъ ѡтцъ Їѡанъ Подгорски.

Сїѧ книга Євангле Панкїевичка.

Сїю книгꙋ дарованꙋю до церкви с(вѧтаго) Николаѧ таꙗж(е) Пани Февронїѧ Панкїевичка Позосталаѧ вдова по небожчикꙋ Петрѣ Панкїевичꙋ Мещанинꙋ и кꙋпцꙋ Премыском(ъ), сама ꙗ ком(ъ) даровала та(н) и тераз ѡдбираю и дарꙋю ѡнꙋю до землѣ Сер'бскои въ спасовъ выш(н)мѣ нованыи, а на тое мѣсце и н(а)шее Єѵ(ан)г(е)лїе дарꙋю до церкве с(ве)т(аго) Николаѧ на Предградїи Премыском зовемомъ Подгꙋрском абы не бы оукрывждены и тои с(ве)ты храмъ с(ве)т(а)го чюд(о)творца Х(рн)с(то)ва Николаѧ дѣлалос в рок(ꙋ) ах҃чг (1693) м(е)с(е)ца анꙋарїа д҃і днѧ.

На предњим корицама: „RAV (= Ravanica) 266", црвеном оловком најновијег датума.[30]

Литература. Богдановић 1982, 121.

185

МСПЦ Грујић 185

МИНЕЈ ЗА МАРТ ЈЕРОТЕЈА РАЧАНИНА

1698. година

Папир, I + 152 л., 326 × 205 мм, по 26 редова на страни. Рукопис је комплетан и добро очуван. Свешчице су обележене на почетку и крају по средини доње маргине. Укупно има 19 свешчица.

Водени знаци. Грб са кулом и иницијалима М-Р, врло сл. Београд, МСПЦ Грујић 3 II 9 из 1698. и Београд, САНУ 148 из 1704. године (сл. 63).

Писмо. Врло леп средњи полуустав са брзописним елементима и угластим оштрим потезима, нарочито код почетног слова Є. На почетку рукописа писмо је знатно крупније, а према крају врло ситно (од л. 98), карактеристично за писара Јеротеја Рачанина. Редакција српска с траговима ресавског правописа и карактеристикама рачанске школе. Са спиритусима и акцентима, с ъ у предлозима и у средини речи, с ь на крају.

Наслови, важнија места у тексту и сва почетна, иницијална слова писана су цинобером.

Орнаментика. На л. 1 нацртана је заставица (137 × 35 мм) флоралног стила, урађена само у цртежу. Две симетрично постављене вазе на супротним угловима из којих излазе по два крака преплета обликују заставицу. Разуђени преплет са срцоликим, елипсастим и полулучним орнаментима формира цветове, гране и полулучни облик заставице у коме је исписан црвени наслов. Биљни мотиви су декоративни и налазе се на угловима и по средини заставице. Цртеж је непрецизан, рађен дебљим пером и црним мастилом.

Повез. Дрвене корице косих рубова према унутрашњим странама пресвучене су орнаментираном

[30] После конзервације ова цедуљица је изгубљена.

кожом са позлатом. Ребра су на хрбату а металне копче су сачуване.

Предње корице имају у централном делу медаљон са композицијом Васкрсења Христовог, а уске концентричне траке уоквирују правоугаону површину.

На задњим корицама је правоугаони простор који је испуњен концентричним оквирима. Сачувана је „закладна" врпца у виду уплетеног гајтана (плаво-црвена), као и капитална врпца. Повез је из почетка XVIII века.

Садржај. л. 1: *М(ѣ)с(є)ца марьта въ .а҃. д(ь)н(ь) с(вє)тыѥ пр(ѣ)подобном(оу)ч(є)ницы Єѵдокїи.*

л. 36: Првы канон(ь) єгож(є) краєгранєсїє. Б(ла)говѣнчанныи пльк҄ь поѭ м(оу)ч(є)ников(ь) Іѡанна монаха глас(ь), в҃. пѣс(єнь) а҃. їрмос(ь). Грєд(є)тє людїє, дрѹгїи канѡн(ь) кѵ҆р(ь) Ѳеофана, итд., до л. 148'.

л. 149: Аще слѹчит сє .м҃. м(оу)ч(єник҄ь) .а҃. сєдмицє итд. „Маркова глава" за тај празник, до л. 152.

Записи. л. 152: Ѕритє, ѕритє братїє моıа, моє ѡкаан'ство и лютѹю лєность. Сїи типик҄ь бѣшє на рєдѹ писан(ь), сїирєчь м(а)р(та) .ѳ҃. Аѕ' жє грѣхолюбивыи жєлах(ь) скоро къ краю м(ѣ)с(є)ца сєго доити ıакожє корабник҄ь влаєми ѡт съпротивних(ь) вѣтрѡв(ь), жєлаєт(ь) къ краю въ ѡтишноє пристанищє стати, тако и аѕь ѡбѹрєваєм(ь) лютим(ь) саном(ь) и гор'кою лєностїю, и потоплıаєм(ь) страс(т)ми оумнии, жєлах(ь) скоро прѣписати. Того ради ѡставих(ь) єго. Єгда жє б(о)жїєю помощїю съвршєнїа достигох(ь), ѡ оставшєм(ь) вєл'ми раскаıах сє, и исписах(ь) на краю, сїи рєчь по .ла҃.мь м(а)р(та) м(ѣ)с(є)ца. Прѣписах жє ѕа двомєсєчноє иѕ"числıєнїє и .и҃. д(ь)ни, съвршших жє въ лѣто ѡт създанїа ѕ҃рѕ҃. М(ѣ)с(є)ца ноєм(врїа) .ѕ҃. въ ѕємли Оугар'скои, оу вєси ѕовомєи Фѹдвар(ь), рѹкою многогрѣшнаго Ієроѳєа Рачана, на слѹжбѹ монастирѹ Рачи, храмѹ Въѕнєсєнїа Г(оспод)а Б(ог)а и Сп(а)са нашєго Іс(оуса) Х(рист)а. Прочєє, въсѣх҄ь кѹпно м(о)лю и мил' сє дєю. аще что бѹдєт҄ь погрѣшно, ѡ(ть)цы и братїѡ и юноти, чтѹщи или поющи и прѣписѹющи, съ оумилıєнїєм҄ь молю сє и колєном҄ь касаю сє: Аще нє рѹкою н҄ъ єѕыком(ъ) люб'вє ради Х(ристо)ви, исправлıаитє и прощєнїю нас(ь) трѹдив'ших сє сподобитє, да и сами тождє прощєнїє ѡт Х(рист)а Б(ог)а полѹчитє въ д(ь)нь послєд'нıаго въѕданїа, въ вѣки вѣком҄ь, аминь, аминь, аминь. † (Исп. Записи и натписи I, 2051, уз белешку: „Запис у рук. ман. Беочина. – Лет, 15 (1828, IV), 8 (у изводу).")

Задња корица: Бл(а)годат҄ъ твоıа прєс(вє)таго Дѹха да вселится в' мя.

л. I, оловком: „Минеј ман. Раче 1699 год."

Литература. Харисијадис 1969а, 236–245; Харисијадис 1970, 66–77; Гроздановић-Пајић 1987, 61–83.

186

МСПЦ Грујић 186

БЕСЕДЕ СВ. ЈОВАНА ЗЛАТОУСТОГ (НА ПОСЛАНИЦЕ АПОСТОЛА ПАВЛА)

одломак, крај XVI – почетак XVII века

Папир, I + 12 л., 330 × 200 мм, по 30 редова на страни. Први лист има оригиналну ознаку прве свешчице, означену цинобером, на доњој маргини у десном углу испод текста. Листови су волантни и били су испремештани. Правилан редослед је следећи: I, 1, 2, 4, 5, 3, 6, 7.

Водени знаци. Више варијанти крина, потпуно исти знак није нађен у расположивој филиграно-лошкој грађи, сл. типови Лауцевичијус 2054 из 1605. године и Београд, НБС 354 из 1610/15. (сл. 499–500).

Писмо. Крупни полуустав, редакција влашко-молдавска са оба јуса и оба полугласа. Употреба јуса правилна, без замене, широко є и употреба і испред вокала. Облици типични за поменути период: ѡ са сасвим ниским средином; ѣ са дужом левом квачицом; т троного или са дужом левом квачицом; д са веома дугачким и сведеним ножицама; ѕ као тројка у скраћеницама брзописног. Према запису из 1643. године, рукопис је донет из Украјине. С обзиром на правопис и порекло, а и на општи изглед рукописа, могло би се претпоставити да је настао негде у Молдавији.

Орнаментика. Орнаментике нема.

На л. 2, 3' и 5 налазе се већи орнаментирани цинoберни иницијали са веома ситним и филигрански исцртаним флоралним детаљима и кружићима који су местимично наглашени црним тачкицама и полулуковима. Иницијали су делимично укомпоновани у блок текста и заузимају простор величине од четири до седам редова. Наслови и важнија места у тексту и на маргинама исписани су цинобером.

Повез. Повеза нема, фрагмент се чува у картонској кутији.

Садржај. Беседе Св. Јована Златоустог.

л. 1: *Нравоучєнїѡм҄ъ сила въ кратцѣ, въ посланїє єжє къ Филипписїѡм҄ъ. Нравоучєни(їє) а҃.* Iако чрєѕъ въсє житїє подобаєт(ъ) нам(ъ) миловати. Садржај „нравоучения", у свега 15 поука.

л. 2: *Блажєнаго Іѡанна Ѕлатоустаго. Вина єжє къ Филипписїѡм҄ъ посланїю.* Филиписїанє сѫт҄ъ ѡт(ъ) града Макєдон'ска. бєсѣда а҃.

л. 8: *Нравоꙋченїемъ сила въ кратцѣ посланїе еже къ Коласаемъ Нравоꙋченнїе .а҃.* О дроужьствѣ плътьстѣм(ъ) итд., свега 12 поука, али текста даље нема.

л. 9: *Нравоꙋченїемъ сила въ кратцѣ еже къ Титоу посланїа.* Нравоꙋченїе, пръвое. О оучителехъ, іацѣм быти подобает(ъ), свега шест поука, нема текста осим *л.* 10, где је завршетак „Сказанија Јована Златоустог" на посланицу Титу. Л. 9' – празан.

л. 10': *Нравоꙋченїемъ сила еже къ Филимоноу посланїе Нравоꙋченїе, а҃.* итд., свега три поуке, без текста.

л. 11: *Нравоꙋченїемъ сила въ кратцѣ еже къ Євреомъ посланїа. Нравоꙋченїе а҃є,* итд., свега 34 поуке.

л. 12, завршава текст са: Ѩко ничтоже ино въ нас(ъ) прѣбывати творитъ бл(а)г(о)д(ѣ)ти д(оу)ха с(ве)т(а)го, развѣ бл(а)гихъ дѣлъ, и еже простирати къ Б(огъ) си мисль. Конецъ скарѣ нравоꙋченїи.

Записи. *л.* I, црвеним мастилом: Сїа книга монастира Лепих вина храмь вьведенїе прѣс(ве)тїе Б(огородиц)е принесена ѡт(ъ) Малїе Рꙋсїе Б(о)жїе благод(ѣ)тїю и прѣч(и)стїе б(о)гом(а)тере трꙋдолюбїемъ и много грѣшнимъ ва иноцехъ и недостоинь скимонахомъ Рафаиломь Рокꙋ ҂з҃рн҃а (=1643).

Грујићевом руком, мастилом, наслови на *л.* 8, 9, 10', 11, очигледно из рукописа из којег су извађени ови листови, а на *л.* 12': „Сасвим на крају пише: Сказанїѧ Іоанна Златооустаго въ вишꙋ посланїа Павлова конецъ". На *л.* 12' истом руком препис записа и опис: „Запис на корицама: Си с(ве)та книга ї бож(ь)ственаја апостолска беседа манастира Лепи Вина ҂зрнѯ лета. Рукопис врло добро очуван, али су се корице распале, од дрвета пресвучене свињ. кожом са једном утисн. шаром. На горњој корици у средини у медаљону утиснуто је лепо израђено распеће И. Хр. беше некоч позлаћено. Јасно се чита натпис I.N.Ц.I. У четири чошка место еванђел – четири орнамента шпирална".

Литература. Литературе нема.

187
МСПЦ Грујић 187

ЛЕСТВИЦА ЈОВАНА СИНАЈСКОГ

писар јеромонах Орестије и други, у Хиландару за манастир Хопово, 1648. година

Папир, 234 л., 300 × 210 мм, по 26 редова на страни. Рукопис је без почетка, где недостају два листа. После другог листа недостају три, а иза осмог један лист. Последњи лист је празан. Писар већег дела рукописа је Орестије. Свешчице обележава на посебан начин, и то: прву свешчицу није обележио; друга је обележена само на крају, по средини доње маргине. Трећа, четврта, пета, петнаеста и шеснаеста само на почетку по средини доње маргине. Од шесте до осме, осамнаесте и од двадесете до двадесет и треће само на почетку горњег десног угла. Од девете до четрнаесте, седамнаеста и деветнаеста обележене су на почетку горњег десног угла и на крају по средини доње маргине. Свешчице другог писара, од *л.* 184' до 217', обележене су на почетку горњег десног угла и на крају доњег левог (24, 25, 26), док је двадесет седма обележена само на почетку горњег десног угла. Од *л.* 218 до 232' пише трећи писар, који свешчице не обележава.

Водени знаци. 1) Котва у кругу са тролистом и контрамарком B-M, објавио Мошин 2097 из 1648. године (сл. 413); 2) исти знак са контрамарком F-F, са полумесецом, објавио Мошин 2146 из 1648. (сл. 428); 3) исти знак са иницијалима A-V испод знака и контрамарком b-V, објавио Мошин 2129 из 1648. (сл. 422); 4) исти знак и контрамарка, вероватно b-V, сл. Београд, МСПЦ, Грујић 92 из 1642. (сл. 418); 5) исти тип котве са тролистом у комбинацији са три полумесеца и контрамарка велики „цвет", објавио Мошин 2300 из 1648. (сл. 466). Од *л.* 164 појављује се друга хартија, али повремено се меша са претходном: 6) птица у двоструком кругу и круном изнад кругова, сл. Хивуд 178 из 1646. године (сл. 831–832).

Писмо. У писању рукописа учествују три писара, и то: од *л.* 1 до *л.* 184 пише први писар Орестије, средњим полууставним писмом са брзописним елементима. Други писар појављује се од *л.* 184' до 217'; текст исписује крупним полууставним писмом. Трећем писару припада текст од *л.* 218 до 232', писмо је ситнији полуустав неуједначеног потеза. Редакција је српска с акцентима и спиритусима, без ъ.

Орнаментика. На *л.* 5 нацртане су лествице постављене дијагонално на којима је исписан текст. Цртане су црвеним мастилом, наизменично обојене зеленом, тамноплавом и окержутом бојом. На врху лествица је свод са руком која благосиља.

На *л.* 9 је нацртана правоугаона заставица (158 × 84 мм) геометријског стила, три круга повезана су чворовима, петљама, квадратима и преплетом. На угловима су велике гране са пупољцима, по средини је велики цвет. Цртеж је непрецизан, изведен тамном сепијом и дебљим пером, преплет је небојен, а фон заставице је бледоокер са белим тачкама, маслинастозелен и плаво-црвен. Испод заставице је

црвени и маслинастозелени наслов, па затим шест редова цинoберног текста.

На истом листу је иницијал Б, обликован од стилизованог преплета разуђених линија. Цртеж је изведен црним мастилом и тањим пером, обојен је густом тамноокер и црвеном бојом. Укомпонован је у површину текста и заузима простор површине од шест редова.

На *л.* 154' нацртана је правоугаона заставица (145 × 40 мм) између текста, геометријско-биљног стила. По средини правоугаоника је стилизована грана таласасто повијена. Цртеж је прецизно изведен црним мастилом и тањим пером. Оквир је окержути а на угловима су црвено-плави цветови, боје: зелена, жута, црвена, тамноплава и бела.

Иницијала има врло мало, геометријског су стила, наглашених издужених линија са благим прелазима од ширих ка тањим. Делимично су укомпоновани у блоковну површину, или су изведени уз ивицу текстуалног блока и заузимају простор величине од три до шест редова (*л.* 3, 53', 129', 130, 144', 159').

Основни текст писар Орестије исписује црним мастилом и тањим пером. Наслове, важнија места у тексту, почетна и иницијална слова, наглашене велике тачке и крстиће на маргинама исписује цинобером. Крај текста завршава на њему својствен начин, са по три цртице и дугачком полулучном линијом.

На крају записа на *л.* 2' нацртана је стилизована орнаментирана грана цинобером, која вероватно представља монограм писара Ореста.

Други писар текст исписује црним мастилом и дебљим пером, а наслове, важнија места у тексту и почетна иницијална слова цинобером.

Трећи писар текст исписује тамнијом сепијом и тањим пером, а почетна слова и важнија места тамноцрвеним мастилом.

Повез. Дрвене корице са жлебовима по рубовима који се прекидају на угловима, пресвучене су тамномрком орнаментираном кожом. Капитална врпца је у црвено-плавој и жутој боји. Сачувана је једна копча и кожна пречага. Кожа на угловима и хрбат по дужини доње ивице су подерани. Орнаменат је излизан и слабо видљив. Повез је из времена настанка рукописа.

Садржај. Лествица Јована Синајског.

л. 1: Кла еже вь раи жизны быс(ть), и что ес(ть) ѡтреченное оно дрѣво. Что оубо оно, доброу же и ѕлѹ сьрастворень имать раѕѹмь ..., до *л.* 2.

л. 3: ... паче иже словесныимь ѡвцамь настоатeльствѹiе и не видѣнїемь тьїю. Нь и дѣлѡмь и истиное непрѣльстень вьсход(ь) кь Б(ог)оу всѣм(ь) покажеть. Ѕдрав'ствоуи о Г(оспод)и чьстнѣшїи ѡ(ть)че – крај посланице Јована, игумана раитског, Јовану, игуману синајском. Затим:

Скрижали д(оу)ховныiе. Iѡ(аннь) Iѡаннови радовати се. Вьсприiехь iако подобаше чьстномоу твоемѹ и бестрастномѹ житїю, и чистомѹ и смѣреномѹ ти срд(ь)цоу, итд. до *л.* 4, где завршава одломком *Прѣдсловїе слова емѹже именованїе скрижали д(оу)ховнїе.* Добродѣтiели проходи въсходы iакоже въсходещеи на лѣствѣцѹ (!), итд. На *л.* 4', који је првобитно био остављен празан, уписане су вероватно у XVIII веку, брзописом, четири краће поуке монасима: Брате ѡтвржем(ь) всакѹ житїискоiю млвѹ итд.

л. 5: Слика лествице О добродѣтелiехь, с називима поглавља на степеницама и поученијем са стране – Вьсходите братїе, вьсходите ...

л. 5': *Житїе вькратцѣ ѡ(ть)ца Iѡанна игоумена с(ве)тыiе Горы Сѵнаискыiе нареченнаго Схоластика вь с(ве)тыхь поистинѣ, сьписа же се житиiе се ѡт Данїила инока смѣреннаго раиѳскаго. Ѡче бл(а)гослови.* Еже оубо кто прижквы доблiаго и вьспитавы прѣжде страдалнаго его житїia ... итд., до *л.* 8'.

л. 9: *Слова постичьска аввы Iѡанна игоумена, иже вь Синаисцѣи Горѣ инокь, iаже посла аввѣ Iѡанноу игѹменѹ раиѳскомѹ. Раѕдѣлiают' же се главиѕнами тридесетими стевени (!), лѣствици подобно, ѡт нижних же на выш'шаа послѣдоуiющих(ь) вьѕводещи, iего же ради лѣствица книга именова се. Ѡ нѹжднѣм(ь) ѡтречении соуiетнаго житїа.* Бл(а)гаго и прѣблагаго и в'себлагаго нашего Б(ог)а и ц(а)ра – добро бѡ ѡт Б(ог)а кь б(о)жїимь оугодником(ь) начети ..., итд.

л. 154': *Ѡ(ть)ца Iѡанна игоумена иже вь Сїнаисцѣи горѣ инокомь. Слово кь пастырѹ.* Вь долнiеи оубѡ книѕѣ аѕь тебе, б(о)жствене, вьсѣх(ь) послѣжде вьчиних(ь). Вь горнiеи же ти оувѣрих се, всѣх(ь) нас(ь) вь написани б(о)жствнѣмь прьвомѹ быти ..., итд., до *л.* 166', где завршава црвеним мастилом: Х(ристо)с iес(ть) ѕач(ело) и кон'ць.

л. 166': *Сказанїе ѡ Iѡаннѣх(ѡ) котори сѹть.* понiеже вь книѕѣ сеи нарицаемѣи Лѣствица, многащи Iѡанна хвалима и блажима слышимь ...

л. 168: *Словеса ѕѣло польѕна, сьбрана вькратцѣ, ѡт искоушенїа с(ве)тыхь моужь. иѕложена Анастасїемь мнихомь горы Синаискыiе ѡ творещихь ѕнаменїа, и пророчьствоуiющихь сьнными мьтанїи, по попоущенїю б(о)жїю, и iако недѡстѡить вьѕырати на творещих(ь) сїа, и ѡтсоуд(ь) нарицати с(ве)ти творещеiе сїа.* Нь вь вѣроу правѹ, на дѣланїе ѕаповѣден Г(оспо)днихь, и iако мноѕи ѡт вѣрныхь скврьнно житїе имоуще, ѕнаменїа створише и твореть ..., итд.

л. 176: *Иже вь с(ве)тыхь ѡ(ть)ца нашего Ісаака. поѹченіе ѡ чинѹ новоначелныхь, и о оуставѣ, и неприкладныхь тѣмь.* Слово .ѯ҃. Сьи ѥс(ть) чинь цѣломоудрьны, и Б(ого)ви любьзьнь …

л. 178': *Сіе сьбрахомь ѡт книгы прѣмоудраго Іѡсипа (!). иже ѡт Єврѣи, ѡ тание Іѡанна прѣдитеѥ.* Тогда же нѣкы моужь хождаше по Іюдѣох(ь), вь чюдны(ь) ѡдѣждахь … итд.

л. 184': *Въпросе Антїоха кнеза. Ѡтвѣт(ь) Аѳанасїа Алезадарскаго* – попис садржаја 133 питања и одговора, који иду до л. 185'.

л. 186: *Иже въ с(ве)тыхь ѡ(ть)ца нашего Аѳанасїа Алезандрьскаго, къ Антїохоу кнезѹ о мнгыхь и ноуждниxь въѕысканїихь иже въ б(о)жьствьныхь Писанїих(ь) обрѣтающих се, и ѡт всѣх(ь) хр(и)стїань вѣдѣти се длъжныи(ь).* Въпрос(ь) .а҃. Пръвѣе оубо вѣровавше и кр(ь)стивше се въ троицѹ єдиносоущноую …

л. 218: *Ѡт оучительствь ѡ(ть)ца Аммѡне.* Четыри вещи соут(ь), и аще єдиноу ѡт нихь имать чл(овѣ)кь, ни покаати се можеть, ни м(о)л(и)твѹ єгѡ прїимають Б(ог)ь …

л. 223: *Г(оспод)оу гл(агол)ющѹ кь с(ве)тыим(ь) своим(ь) оученикѡм(ь), єлика аще свежете коудѹт(ь) свезана, аще кто прогнѣваеть моужа с(ве)та, и послеть недоугь или бѣса или сьмрьть, или ино нѣкое томленїо въ домоу єгѡ, оубѡ может ли чл(овѣ)кь оумолити иного с(ве)таго, и избѣжати ѡтвѣта с(ве)таго моужа. Ѡтвѣт(ь) Аѳанасїа.* Аще с(ве)ть ѥс(ть) пославы томленїе, бл(а)гоıавленно ıако волею б(о)жїею се сьтвори …

л. 225': *Г(оспод)оу пакы гл(агол)ющѹ, имже ѡтпоустите грѣхы, ѡтпоустет се имь, Аще съгрѣшить чл(овѣ)кь чл(овѣ)кѹ, и потом(ь) покаавь се къ немоу прїидеть прощенїе ѡт него, оубо прощен ли бис(ть) и ѡт Б(ог)а.* Єже бо имже ѡтпоустите ѡтпоустет се къ с(ве)тїимь вь истинѹ рече се …

л. 227': *Пр(ѣ)подновнаго Іѡанна Дамаскїна, слово чюднѣйшее, ıако соугоубь єсть чл(овѣ)кь, соугѹби (!) имать добродѣтѣли же и ѕлобы, и ѡ єже по ѡбразѹ и по подобїю.* Вѣдомо же боуди ıако соугѹбь єсть чл(овѣ)кь …, до л. 232'.

л. 233, брзописом истог типа као на л. 4': *Почитание седмиц(ь).* Єпох(ь) седми ѡт Адама и преставлен(ь) бист(ь) итд.

Записи. л. 2': Бл(а)говоленїемь и поспѣшествомь Б(ог)а вь Тро(и)ци славимаго, сьвρьши се сїа д(оу)шеспасител'наа книга Лѣствица, вь лѣто ҂з҃р҃ и н҃ѕ҃ (1648) м(ѣ)с(е)ца їюнїа .ѯ҃і. д(ь)нь. трѹдомь и подвигомь д(оу)ховнїка Ѡреста їеро(мо)наха ѡт монастїра же Хопѡва. вь то врѣме жїтел'ствѹєи вь С(ве)тѣи Горѣ Аѳона вь скитѣ Хиландарскомь оу кıелїи и вь храмѣ Бл(а)говѣщенїа прѣс(ве)тне Б(огороди)це, ѡт него сьзд(а)нен. Молю же се вамь єлици с(ве)щен'наго чина есте ѡт(ь)ци чл(овѣ)колюбеѕнїи мира в'сего и прѣдьстателїе ѡ сьгрѣшенїи чл(овѣ)честѣм(ь) къ Б(ог)ѹ, чтоуще книгѹ сїю бл(а)годѣть вьсписѹите. Молите же се и ѡ нась недостоиныхь трѹдивьших' се в'семь молим' се, паче же простѣте погрѣшивших вь чесомь. Не бо ѡт д'рѕновенїа или небрѣженїа аще что где слѹчи се, нь ѡт невѣждьства и простоты нашее. Сподобившемѹ же нась начети и сьврьшити дѣло сїе. Б(о)гоу Ѡт(ь)цоу и С(ы)ноу съ С(ве)тымь Д(оу)хомь бл(а)годаренїе ч'сть, и великолѣпнаа слава и н(ы)нıа и вьсегда и вь вѣки вѣкомь. † Сїю книгѹ Лѣствестицѹ (!) посла д(оу)ховникь Ѡресть ѡт С(ве)тые Горн. Хоповоу монастирѹ. по избранномѹ проигоуменѹ хиландар(ь)скомѹ кvр Єvл(о)гїю їеромонахѹ.

Предња корица: Помени Г(оспод)и д(оу)ше рабъ свои(хъ) Ісаию ермонаха Леонътиıа ермонаха, Ишанна еръмонаха, Моисеıа еръмонаха, Аѕентиıа ермонаха, Пахѹмиıа ермонаха.

Помени Г(оспод)и д(оу)ше раб(ь) своих(ъ).

Почах(ь) читати аз' Досиѳеи многогрѣшныи чернцъ и недостоиныи дїакѡн(ь) хоповскїи сїю книгѹ Лествицѹ при Ігѹменѹ кир Ѳеодорѹ Милѹтиновичѹ 1759 іѹла 29. (Својеручни запис Доситеја Обрадовића!)

Сиа книга д(оу)ховни. Сиа книга дѹховника Власиа їер(омонаха). помени ме брате иже грешнаго Кvрила с(ве)щеномонаха Сїе и тебе требѹют(ь).

Іноче бѹди …

Сарра работаше …

л. 233': Братъ вопроси старца глаголя: Ѡче какѡ …

л. 234 – белешке о годинама: 62, 60, 55, 43, 42 године.

Задња корица: Мало ıасти мало пити мало спати хоче добро бити 1726.

Сиа книга ѕоѳѳѡѵвцѳ склиѳ цѳѕъ ѡѵв евплоѳн оноѵънвр (= манастира [х]ѡпова [х]рамъ стн николаи лествица).

Литература.

Изложба српске писане речи 1973, 75; Харисијадис 1978, 169–192; Богдановић 1982, 49; Суботин-Голубовић 1999, 199; Попова 2008, 7–34; Свет српске рукописне књиге 2016, 405–407 [В. Тријић].

188

МСПЦ Грујић 188

ОРАХОВАЧКИ ПОСНИ И ЦВЕТНИ ЗЛАТОУСТ

1626. година

Папир, I + 318 л., 310 × 206 мм, по 25 или 26 редова на страни. Први лист при повезу је празан. Рукопис је потпун. Свешчице су обележене на крају доње маргине, скоро уз хрбат. Последња, 40. свешчица има шест листова.

Водени знаци. 1) Котва у кругу са тролистом и контрамарком З-З-Р, објавио Мошин 2265 из 1626. године (сл. 455); 2) исти знак са контрамарком G-C, објавио Мошин 2169 из 1626. (сл. 434); 3) исти знак са контрамарком Р-А-Р, објавио Мошин 2225 1626.

л. 176: *Иже вь с(ве)тыхь ѡ(ть)ца нашего Ісаака. пооученїе ѡ чинꙋ новоначелныx(ь), и о оуставѣ, и неприкладныx(ь) тѣм(ь). Слово .ѳ҃.* Сьи ю҆с(ть) чинь цѣломоудрьны, и Б(ого)ви любьзьнь …

л. 178': *Сїе сьбрахѡмь ѡт книгы прѣмоудраго Іѡсипа (!). иже ѡт Єврѣи, ѡ таине Іѡанна прѣдитече.* Тогда же нѣкы моужь хождаше по Іюдѣох(ь), вь чюдны(ь) ѡдѣждахь … итд.

л. 184': *Въпросе Антїоха кнеѕа. Ѿвѣт(ь) Аѳанасїа Алеѯадарскаго* – попис садржаја 133 питања и одговора, који иду до л. 185'.

л. 186: *Иже въ с(ве)тыхь ѡ(ть)ца нашего Аѳанасїа Алеѯандрьскаго, къ Антїохоу кнеѕꙋ о мнѡгых(ь) и ноуждних(ь) възысканїих(ь) иже въ б(о)жьственыих(ь) Писанїих(ь) обрѣтающих се, и ѡт всѣх(ь) хр(и)стїань вѣдѣти се дльжным(ь).* Въпрос(ь) .а҃. Пръвѣе оубо вѣровавше и кр(ь)стивше се въ троицꙋ единосоущноую …

л. 218: *Ѿт оучительствь ѡ(ть)ца Ammѡне.* Четыри вещи соут(ь), и аще единоу ѡт нихь имать чл(овѣ)кь, ни покаати се можеть, ни м(о)л(и)твꙋ егѡ прїемлеть Б(ог)ь …

л. 223: *Г(оспод)оу гл(агол)ющꙋ кь с(ве)тым(ь) своим(ь) оученикѡм(ь), елика аще свежете боудꙋт(ь) свеѕана, аще кто прогнѣваеть моужа с(ве)та, и послеть недоугь или бѣса или сьмрьть, или ино нѣкое томленїо въ домоу егѡ, оубѡ может ли чл(овѣ)кь оумолити иного с(ве)таго, и избѣжати ѿвѣта с(ве)таго моужа. Ѿвѣт(ь) Аѳанасїа.* Аще с(ве)ть ю҆с(ть) послави томленїе, бл(а)гоꙗвлюенно ꙗко волею б(о)жїею се сьтвори …

л. 225': *Г(оспод)оу пакы гл(агол)ющꙋ, им'же ѡтпоустите грѣхы, ѡтпоустет се имь, Аще съгрѣшить чл(овѣ)кь чл(овѣ)кꙋ, и потом(ь) покаавь се къ немоу прїиметь прощенїе ѡт него, оубо прощен ли бис(ть) и ѡт Б(ог)а.* Єже бо имже ѡтпоустите ѡтпоустет се къ с(ве)тїимь вь истинꙋ рече се …

л. 227': *Пр(ѣ)подобнаго Іѡанна Дамаскїна, слово чюднѣйшее, ꙗко соугоубь есть чл(овѣ)кь, соубꙋби (!) имать добродѣтѣли же и ѕлѡбы, и ѡ еже по ѡбраѕꙋ и по подѡбїю.* Вѣдомо же боуди ꙗко соугꙋбь есть чл(овѣ)кь …, до л. 232'.

л. 233, брзописом истог типа као на л. 4': *Почитание седмиц(ь).* Єпох(ь) седми ѡт Адама и преставлен(ь) бист(ь) итд.

Записи. л. 2': Бл(а)говоленїемь и поспѣшествомь Б(ог)а вь Тро(и)ци славимаго, сьврьши се сїа д(оу)шеспасител'наа книга Лѣствица, вь лѣто ӡ҃р и н҃ѕ (1648) м(ѣ)с(е)ца їюнїа .л҃і. д(ь)нь. трꙋдомь и подвигомь д(оу)ховнїка Ѿреста їеро(мо)наха ѡт монастїра же Хопѡва. вь то врѣме жїтел'ствꙋеи вь С(ве)тѣи Горѣ Аѳона вь скvтѣ Хиландарскомь оу кѥлїи и вь храмѣ Бл(а)говѣщенїа прѣс(ве)тие Б(огороди)це, ѡт него сьзд(а)нен. Молю же се вамь елици с(ве)щен'наго чина есте ѡт(ь)ци чл(овѣ)колюбезнїи мира в'сего и прѣдьстателїе ѡ сьгрѣшенїи чл(овѣ)честѣм(ь) къ Б(ог)ꙋ, чтоуще книгꙋ сїю бл(а)годѣть вьсписꙋите. Молите же се и ѡ нась недостоиных ь трꙋдивьших' се в'семь молим' се, паче же простѣте погрѣшивших ь вь чесомь. Не бо ѡт д'р'зновенїа или небрѣженїа аще что где слꙋчи се, нь ѡт невѣждьства и простоты нашее. Сподобившемꙋ же нась начети и сьврьшити дѣло сїе. Б(о)гоу Ѿт(ь)цоу и С(ы)ноу съ С(ве)тымь Д(оу)хомь бл(а)годаренїе ч'сть, и великолѣпнаа слава и н(ы)нѣ и вьсегда и вь вѣки вѣкомь. † Сїю книгꙋ Лѣствестицꙋ (!) посла д(оу)ховникь Ѿресть ѡт С(ве)тые Гори. Хоповоу монастирꙋ. по избранномꙋ проигоуменꙋ хиландар(ь)скомꙋ кvр Єvл(о)гїю їеромонахꙋ.

Предња корица: Помени Г(оспод)и д(оу)ше рабъ свои(хь) Ісаию ермонаха Леѡнътиꙗ ермонаха, Иѡанна еръмонаха, Моисеꙗ еръмонаха, Аѯентиꙗ ермонаха, Пахꙋмиꙗ ермонаха.

Помени Г(оспод)и д(оу)ше раб(ь) своих(ъ).

Почах(ь) читати аз' Досиѳеи многогрѣшныи чернцъ и недостоиныи дїакѡн(ь) хоповскїи сїю книгꙋ Лествицꙋ при Ігꙋменꙋ кир Ѳеодорꙋ Милꙋтиновичꙋ 1759 іꙋла 29. (Својеручни запис Доситеја Обрадовића!)

Сиа книга д(оу)ховни. Сиа книга дꙋховника Власиа їер(монаха). помени ме брате иже грешнаго Кvрила с(ве)щеномонаха Сїе и тебе требꙋют(ь).

Іноче бꙋди …

Сарра работаше …

л. 233': Братъ вопроси старца глаголя: Ѿче какѡ …

л. 234 – белешке о годинама: 62, 60, 55, 43, 42 године.

Задња корица: Мало ꙗсти мало пити мало спати хоче добро бити 1726.

Сиа книга ѯѳѥѳѡѰвцѳ склнѳ цѳѯъ ѡѰв евплоѳи онѡѰънврѳ (= манастира [х]ѡпова [х]рамъ сти николаи лестъвица).

Литература.

Изложба српске писане речи 1973, 75; Харисијадис 1978, 169–192; Богдановић 1982, 49; Суботин-Голубовић 1999, 199; Попова 2008, 7–34; Свет српске рукописне књиге 2016, 405–407 [В. Тријић].

188

МСПЦ Грујић 188

ОРАХОВАЧКИ ПОСНИ И ЦВЕТНИ ЗЛАТОУСТ

1626. година

Папир, I + 318 л., 310 × 206 мм, по 25 или 26 редова на страни. Први лист при повезу је празан. Рукопис је потпун. Свешчице су обележене на крају доње маргине, скоро уз хрбат. Последња, 40. свешчица има шест листова.

Водени знаци. 1) Котва у кругу са тролистом и контрамарком З-З-Р, објавио Мошин 2265 из 1626. године (сл. 455); 2) исти знак са контрамарком G-C, објавио Мошин 2169 из 1626. (сл. 434); 3) исти знак са контрамарком Р-А-Р, објавио Мошин 2225 1626.

(сл. 446); 4) круна за звездом и полумесецом и контрамарком G-A, врло сл. Београд, МСПЦ Грујић 20, први део, око 1630. године (сл. 581–582); 5) исти знак са контрамарком P, исти знак није нађен у расположивој филигранолошкој грађи (сл. 609–610); 6) круна само са полумесецом и контрамарком B-G, врло сл. Београд, МСПЦ Грујић 20, први део, око 1630. (сл. 526–527); 7) полумесец са контрамарком P, исти знак није нађен у расположивој филигранолошкој грађи (сл. 807).

Писмо. Средњи полуустав мешовитог типа са брзописним елементима. Троного и једноного т, тропотезно ж и са редуцираним горњим делом, ѡ са високом средином и јако развученим доњим делом. Српска редакција са траговима ресавског правописа, с акцентима и спиритусима. У предлозима и на почетку речи са ъ, а ь на средини и крају речи. Широко є у смислу је (обично на почетку речи, а често и на средини). Употребљава ѥ, ѕ = польѕ. Поједина слова блиска су потезу Кирјака Рачанина.

Орнаментика. На л. 1 нацртана је заставица (135 × 65 мм) геометријско-биљног стила. Једноструки преплет неједнаких површина, симетрично разуђених у листове, пупољке и петље, обликује полулучне, елипсасте, решеткасте и кружне површине. Заставица је само у цртежу, изведена црним мастилом и дебљим пером.

Иницијали су цртани мастилом цинобер боје, врло прецизно, на маргини и уз саму граничну ивицу текстуалног блока. Стабла су широка и стилизована, украшена богатим китњастим флоралним мотивима. По који иницијал има величину од десет до дванаест редова (л. 107', 191'). На л. 137' иницијал П је у зеленом колориту са китњастим црвеним биљним украсом. На л. 203 је иницијал В, веома декоративан, циноберни, величине четрнаест редова.

Повез. Дрвене корице са жлебовима по рубовима који се прекидају на угловима, пресвучене светлосмеђом орнаментираном кожом. Капитална врпца је у сивозеленој боји, сачуване су металне копче са кожним пречагама.

Предње корице по средини правоугаоног простора имају ромбоидни орнамент компонован од квадратних поља са по четири четволиста, а на угловима су стилизоване палмете. Правоугаона површина је уоквирена плетеницом обликованом од трочланог преплета. У угловима су утиснуте палмете као и са стране.

Задње корице имају у центру правоугаоног простора розету од осам стилизованих палминих цветова. Украсни оквир је веома декоративан – у питању су стилизовани флорални орнаменти који се понављају дужином оквира. Повез је највероватније из времена настанка рукописа, доста је оштећен, црвоточан, а кожа је подерана на угловима.

Садржај. Посни и цветни златоуст.

л. 1: *Нед(є)лѧ ѡ мытары и фарїсеи. Бл(аго)с(ло)ви ѡтч(є).* Прїидѣте оубо братїє д(ь)н(ь)сь.

л. 2': *Въ нед(є)лю прѣжде месопоуста. Слово Іѡанна Ȥлат(о-о)устаго. О блоуднѣмь с(ы)нѣ и покаанїи, и дрѣвѣ раȥоумнѣмь добра и ȥлаа. и о раȥбоинницѣ.* Пръвѣє братїє велїє и бл(а)голѣпное ꙗвленїє спаса.

л. 13: *Въ тажде д(ь)нь слово с(ве)таго Іѡан'на Ȥлат(о)оустаг(о) о блоуднѣмь с(ы)нѣ.* Присно оубо чл(о)в(ѣ)колюбїє б(о)жїє проповѣдати дльжнїи єсми.

л. 20': *Въ нед(є)лю месопоус(ть)ноую, прѣпѡдобнаго о(ть)ца нашего Єфрема слово ѡ кр(ь)стѣ ч(є)стнѣм и сп(а)сенїи д(оу)ши и ѡ покаанїи оучити се добро єс(ть) д(ь)н(ь) и нощь.*

л. 30': *Въ тажде д(ь)нь слово с(ве)таго о(ть)ца нашего Єфрема ѡ покаанїи.* Братїє слышахом(ь) бл(а)жен'наго д(а)в(и)да въ ѱалтиры гл(аголю)щіа.

л. 34: *Въ нед(є)лю сиропоустноую прѣпѡд(о)бнаго о(ть)ца нашего Єфрема. Слово ѡ сп(а)сени д(оу)ши, и ѡ покаанїи.* Ѡтречєнїє єже при с(ве)тѣмь кр(ь)щенїи творим(ь).

л. 46': *Въ тажде д(ь)нь слово с(ве)таго Єфрема ѡ соудѣ.* Прїидѣте братїє, послоушаите мене малаго Єфрема.

л. 49: *Въ тажде д(ь)нь с(ве)таго о(ть)ца нашего Іѡан'на Ȥлат(оо)устаго. Слово ѡ соуєтнѡм(ь) въсего мира и ѡ оумилєнїи польѕное.* Єлико соуєтїи житїа и гиблющєє вєщи ѡстависте.

л. 54: *Въ нед(є)лю ,а҃, поста С(ве)таго о(ть)ца нашего Іѡан-на Ȥлат(оо)устаго слово ѡ вторѣмь пришствїи Х(ри)с(то)вѣ.* По въȥнесенїи г(о)с(подь)ни єже на н(є)б(є)са.

л. 63: *Въ тажде д(ь)нь с(ве)таго о(ть)ца нашего Іѡан'на Ȥлат(оо)устаго слово ѡ покааны побѣсѣдованно. Въ соуб(о)тоу по скон'чанїи, его ѱалма,* Видѣсте ли въ оноу неделю боренїа побѣдоу.

л. 70: *Въ нед(є)лю ,в҃, поста с(ве)таго о(ть)ца нашего Іѡан'на Ȥлат(оо)устаг(о) слово ѡ моуках.* Потъщим се въȥлюблєннїи оубѣжати вѣчнїє моукы.

л. 73: *Въ тажде д(ь)нь Анастасїа мниха горы синаискїє ѡ шестѣмь ѱал'мѣ ими оученїє с(ве)таго поста.* Пѡдобнь постнїи начетк цѣломоудрьнаго покаанїа.

л. 88: *Въ тажде д(ь)нь с(ве)таго Іѡан'на Ȥлат(оо)устаго слово ѡ прѡрѡцѣ Іѡнѣ, и о Данїиле и ѡ трѣх(ь) отроцѣх(ь). и о покаанїи и о постѣ.* Веселїа єс(ть) нам д(ь)н(ь)сь тръгь съи.

л. 96: *Въ неделю ,г҃, поста Іѡан'на Архїеп(и)ск(о)па Констатина град(а). Слово ѡ нищїих(ь) и ѡ богатїих(ь).* Травнїици имоуть многораȥличнїє цвѣтїи.

л. 101': *Въ тажде д(ь)нь Бл(а)женнаго Єѵсевїа слово. Ѡ томь еже хвалити Б(о)га, болѣшомꙋ, и ѡ Іовѣ.* Въ єдинь ѡт д(ь)нїи изшьдь из' цр(ь)кве Алеѯандръ.

л. 107: *Въ неделю ,д҃, поста Іѡанна Ѕлат(оо)ѵстаг(о) слѡво. Надь оумираюшїимь(ь), и ѡ оутѣшенїи хвалѣ Б(о)жїи и ѡ въѕбранюенїи беѕгод(ь)наго плача ѡ вѣрнїихь.* Пръваго чл(о)в(ѣ)ка б(ог)ь сътвори съ въсею тварїю.

На доњој маргини л. 107 писарева напомена: Се ж(е) слѡво чьти и въ соуб(отоу) мес(о)поустнꙋю, и въ неде(лю) месопоус(тнꙋю), на рѣдꙋ.

л. 120: *Въ неделю ,є҃, поста Іѡанна Ѕлат(оо)ѵстаго похвала ѡ с(ве)тїих(ь) м(оу)ч(е)ницѣх(ь).* Бл(а)говрѣмѣннѣ оубо да рекꙋ бл(а)г(о)д(ѣ)ть б(о)жїю.

л. 123: *Въ тажде д(ь)нь Нила философа, слово ѡ ѡсмїих(ь) помышлюенїи.* Начет(ь)кь ес(ть) плѡдоносїю цвѣть.

л. 134': *С(ве)таго Іѡан'на Ѕлат(оо)ѵстаго. Слово ѡ четверод(ь)невном(ь) Лаѕари.* Ꙗко м(а)ти чедолюбиваа подав'шїи със'ць мл(а)д(ѣ)ницꙋ.

л. 137': *Въ тажде д(ь)нь Слов(о) на въскр(ь)с(е)нїе Лаѕарево.* Прїидѣте въѕлюблюеннїи праѕдниколюб(ь)ци.

л. 141: *Въ тажде д(ь)нь слово похвалное ѡ четверод(ь)невнѡм(ь) Лаѕари.* Се прѣдтечете свѣтоѕарное тръж(ь)ство. Л. 144' – празан.

л. 145: *Прѣпѡд(о)бнаго о(ть)ца нашего Іѡан'на Ѕлат(оо)ѵстаг(о). Слово въ неделю цвѣтоноснꙋю.* Ѿ чюд(ѣ)сь на чюд(ѣ)са г(о)с(подь)нꙗ идѣмь братїе.

л. 149': *Въ тажде д(ь)нь слово на с(ве)тꙋю врьб'ницꙋ.* Д(ь)ньсь съѕивает ны братїе светоѕарнїи ап(о)с(то)ль Павль.

л. 153: *Въ с(ве)ты и великы понеделникь Іѡанна Ѕлат(оо)ѵстаго слово ѡ Іосїфе и ѡ попѣ и ѡ Д(а)в(и)дѣ.* Въсемь намь по рѣдꙋ начети пѣс(нь) пое провидѣ бл(а)жен'нїи Д(а)в(и)дь.

л. 160': *Въ тажде д(ь)нь слово, Іѡанна Ѕлат(оо)ѵстаго ѡ смоквы.* Понюже прѣжде скаѕахѡм(ь) ѡ смоквы.

л. 163: *Въ с(ве)ты и великы в'торникь, Іѡанна Ѕлат(оо)ѵстаго слово. Ѡ десетїих(ь) д(ѣ)ваахь и ѡ прѣлюблюенїи оубогїих(ь).* Єгда жыѕнїи скорое скончанїе раѕоумѣю.

л. 168': *Въ с(ве)тꙋю и великꙋю срѣдꙋ Іѡан'на Ѕлат(оо)ѵстаг(о) слово ѡ блоудници.* На въсако добро и сп(а)с(ь)но покаанїе, дрьжещїим(ь) его.

л. 179': *Въ с(ве)ты и великы че(твьрта)к(ь) Іѡан'на Ѕлат(оо)ѵстаг(о) слово ѡ прѣданїи Х(ри)с(то)вѣ хѡтѣх(ь)* патрїарховꙋ бѣсѣдꙋ пакы вамь прострѣти.

л. 191': *Въ с(ве)ты и великы пет(а)кь. Слово с(ве)таго Іѡанна Ѕлат(оо)ѵстаго ѡ томь ꙗкоже о(ть)че аще въѕможно ес(ть) чаши сеи да мимоидѣть ѡт мене.* Ничесоже не ѡставише цр(ь)кв'ны оучителы.

л. 199: *Въ тажде д(ь)нь с(ве)таго Іѡанна Ѕлатооустаго слово. О кр(ь)стѣ и о раѕбоиницѣ.* Велика оубо ес(ть) тварь н(е)бо.

л. 203: *Написанїе Г(оспод)а нашего Іс(ѹс)а Х(рист)а, еже въпомѣнꙋвь написа Єѵ'ренскїим(ь) еѕыком(ь), и философѡм(ь). Сън'мь и погребоше тѣло Іс(ѹс)ово. Въ лѣто же великаго Феѡдосїа ц(а)ра ,ѕ҃і, то прѣложише се изь Єѵ'ренскїихь въ грьчьскаа. Въса елика сьдѣаше при пилатѣ понитьсцѣмь.* Въ лѣто є҃і, тое ц(а)р(ь)ства Фиверїа кесара.

л. 226': *Повѣсть дрꙋга ѡ Іосїфе бл(а)гоѡбраѕнѣм(ь). иже тѣло г(оспод)а Іс(ѹс)а погрѣбѣ. и ꙗже выше прѣжде распетїа Х(ри)с(то)ва. и ꙗже потом(ь) видѣхь.* Аѕь Іосїфь ѡт арїмафее. испросих тѣло г(оспод)а І(исоу)са Х(ри)ста на погребенїе.

л. 233: *Въ с(ве)тꙋю и великꙋю соуботꙋ. Слово иже въ с(ве)тїих(ь) о(ть)ца нашего Єпїфанїа кѵпарьскаго ѡ погрѣбѣнїи тѣла г(о)с(под)нꙗ, и ѡ снѣ гробнѣмь, дивно.* Что се д(ь)ньсь мльчанїе великое. ꙗко ц(а)рь спить.

л. 246': *Иже въ с(ве)тїих(ь) о(ть)ца нашего Іѡан'на архїеп(и)скопа Кон'стантина града Ѕлатооустаго. Слово на с(ве)тꙋю пасхꙋ трид(ь)невнаго въскр(ь)с(е)нїа г(оспод)а нашег(о) Іс(ѹс)а Х(рист)а.* Д(ь)ньсь въѕлюблюеннїи тьмнаа мѣста ѡбьходить вл(а)д(ы)ка нашь.

л. 248': Въ тажде д(ь)нь Григорїа Б(о)гословца слово на с(ве)тыи и свѣтлїи д(ь)нь въскр(ь)с(е)нїа Г(оспод)а нашег(о) Іс(ѹс)а Х(рист)а. Въскр(ь)с(е)нїа д(ь)н(ь) и ѕало дѣсное.

л. 251': *С(ве)таго Іѡан'на Ѕлатооустаго слово на трид(ь)невное въскр(ь)с(е)нїе Г(оспод)а нашег(о) Іс(ѹс)а Х(рист)а. Въ свѣтлїи понеделник(ь) по велицѣ дьны.* Добро ес(ть) време д(ь)ньсь въсемь намь въѕоупити.

л. 259: *Въ неделю с(ве)таго ап(о)с(то)ла Фѡми. Слово Григорїа еп(и)скопа нанаѕньскаго (!). Ѿ(ь) скаѕанїа їеѵ(аг)г(е)лискаго* Фѡма же единь ѡт ѡбоюнадесете гл(агол)юмии блиѕьн'ць.

л. 266: *Иже въ с(ве)тїих(ь) о(ть)ца нашего Іѡан'на архїеп(и)скопа Солꙋньскаго слово. Въ неделю мѵ̈роносиць. Ꙗко ниедино раѕьньство и съпротивьство, въ їев(ан)г(е)листѣх(ь) ѡ въскресенїи.* Ꙗкоже въмѣсти се съповѣдахѡм(ь) хр(и)столюбивомꙋ нашемꙋ слоухꙋ.

л. 280': *Иже въ с(ве)тїих(ь) о(ть)ца нашего Іѡан'на Ѕлат(оо)ѵстаго въ прѣполовлюенїе праѕд(ь)ника въѕидѣ І(ѹс)с(ь) въ цр(ь)ковь, оу мелхиседека, слово прьвое.* Шип'кь и ꙗблькꙋ и финиѯи, и прочее ѡвѡщїи плодовѣ.

л. 285': *Єпифанїа архїеп(и)скопа Кѵпърьскаго слово на въѕн(е)сенїе г(оспод)а нашего Іс(ѹс)а Х(рист)а иже на н(е)б(е)са.* Бл(аго)с(ло)в(е)нь б(ог)ь, бл(а)гь же годь въсемь нам(ь) въѕꙋпїити.

л. 292: *Въ тажде д(ь)нь с(ве)таго Іѡанна Ѕлат(оо)ѵста(го) слово на въѕнес(е)нїе Г(оспод)а нашего Іс(ѹс)а Х(рист)а.* Бл(а)гь годь намь д(ь)ньсь въсемь въѕоупитїи.

л. 296': *Въ соуб(о)тꙋ пен'тикостнꙋю Іѡанна Ѕлат(оо)ѵстаго слово ѡ оусъп'шїих(ь).* Не хощемь оубо не видѣти вась братїе.

л. 302': *С(ве)таго о(ть)ца нашего Прокла Ар'хїеп(и)ск(о)па Ц(а)риград(ь)скаго слово на с(ве)тꙋю пентикостїю.* Д(ь)нъсь братїе нидѣ с(ве)таго д(оу)ха бл(а)г(о)д(ѣ)ть.

л. 304: *Въ тажде д(ь)нь с(ве)таго Іω(а)н(на) Ζлат(оо)ѵстаго слово, на с(ве)тѹю ,й,цѹ. Н(е)бо д(ь)ньсь быс(ть) землꙗ.*

л. 310': *Іωанна архїе(пи)скопа Коньстантина града Ζлат(оо)ѵстаго. Слово ω въсех(ь) с(ве)тїих(ь).* Ѿт нелиже ч(ь)стнїи праζд(ь)никь петидесетнїи.

Записи. л. 318, запис писара: Въ лѣто ζ҃рлд (7134, тј. 1626), съписа се сїа кньга Ζлат(оо)ѵсть въ монастиры зовоми Ѡраховица при храмѹ с(ве)таго Николи повѣлѣнїем(ь) о(ть)ца игѹмена кѵр(ь) Пасеа съ въсемь братьствωм(ь). И быс(ть) Хтиторь кѵр(ь) Несторь ероманах и дас(ть) цѣнѹ сребра ѡ҃, п҃, аспрїи и дас(ть) сїю кньгѹ семѹ вишерѣч(е)н'номѹ храмѹ на бл(аго)с(ло)венїе себѣ же да имат(ь) вѣчнїи помен(ь). и по сїих(ь) да се не ωтнимить сїа кнїга ωт(ь) сего вышереч(е)ннаго храма. никогда аще ли кто дрьзнеть неконм(ь) лѹкавым(ь) навѣтωм(ь) ωт(ь)нимити сїю кньгѹ таковы да прїимт(ь) ѹчестїе съ ωнѣми реч(е)кшнїими (!), възми възми распни ег(о) и въ страшнїи д(ь)н(ь) прѣд(ь) праведнїими сѹдїωм(ь) да бѹтет (!) мѹ с(ве)ты Никола съпарникь без м(н)л(о)стїи.

л. 317', доле на маргини црвеним мастилом, али избрисано, види се само: Ѡраховїца (?).

л. 318': Слава ωцѹ и с(н)нѹ и с(ве)томѹ д(ѹ)хѹ.

На задњој корици, у доњем десном углу: Ζлатоѹсть Книга монастыра Ѡраховницы пи(са)то въ лето ѯ҃ѱка (1721).

На л. I прилепљена је цедуља са записом проф. Грујића: „Зборник проповеди или Златоуст. Писан у ман. Ораховици 1626. год. за игумана Пајсија. Ктитор т.ј. платац писцу книге био је јеромонах Нестор и платио је за њу у сребру 880 аспри".

Литература. Ђорђић 1971, 166; Богдановић 1982, 42; Суботин-Голубовић 1999, 159, 198.

189
МСПЦ Грујић 189
ЧЕТВОРОЈЕВАНЂЕЉЕ
прва трећина XVI века

Папир, 289 л., 305 × 210 мм, са 21 до 25 редова на страни. На почетку рукописа изгубљене су три свешчице; недостаје један лист после л. 279. Волантни листови су од 273 до 279. Свешчице обележава на почетку и на крају по средини доње маргине. Свешчице 4 и 26 нису обележене на крају; 38. свешчици недостаје осми лист. Укупно има 39 свешчица.

Водени знаци. Према воденим знацима рукопис је датиран 1520/30. годином: 1) двострука котва са једностраним крацима у кругу са звездом и контрамарком B, објавио Мошин 2617 из 1520/30. године (сл. 491); 2) исти тип котве без контрамарке, објавио Мошин 2599 из 1520/30. године (сл. 490); 3) једнострука котва у кругу са звездом и иницијалима испод знака F-c-F, налази се на последњем листу (л. 289), врло сл. Београд, МСПЦ 99 и 158 из 1575/85. (сл. 354); 4) кардиналски шешир са контрамарком V, сл. Београд, САНУ 7 из прве трећине XVI века (сл. 955).

Писмо. Од л. 1 до 24' писар исписује средњим полууставним писмом, сепијом, а од л. 25 мења потез, нарочито од л. 40' пише врло крупним калиграфским полууставним писмом црним мастилом, с наглашеном разликом у потезу исписивања дебљих и танких линија, што асоцира на епиграфско писмо. Облици слова су карактеристични за XVI век. Има више облика за т – једноного и троного, понегде и двоного, са левим краком дужим; код ч плитка чашица. Тропотезно ж је са доста високим средњим делом; два су облика за ѣ – са високим стаблом и дужом левом квачицом, широко є са закошеним стаблом, два облика за д – са дугим и веома кратким ножицама, два облика за ω – са високом спојницом и широким развученим доњим делом, курзивно мъ у лигатури. Редакција српска с једним полугласом, чести су акценти.

Орнаментика. На л. 59 нацртана је правоугаона заставица (160 × 110 мм) геометријско-биљног стила, компонована од четрнаест кругова који су испреплетени и повезани тракама. Цртеж је изведен црним мастилом и дебљим пером. Заставица је у црвеном, зеленом и жутом колориту.

На истом листу је иницијал Ζ, истога стила и колорита као и заставица. Преплет разуђених линија обликује слово. Цртеж је црн, оживљен црвеном бојом.

На л. 120 је велика квадратна заставица (150 × 138 мм) геометријско-биљног стила. Компонована од кругова и преплета са централним празним простором у облику крста, где је исписан црвени наслов. Цртана је црним мастилом, а површине између кругова обојене су: жутом, црвеном и зеленкастоплавом бојом. Стилизоване гранчице су на горњим угловима.

Иницијал П геометријско-биљног стила изведен је црним мастилом, а листови и пупољци су црвени.

На л. 215 нацртана је велика квадратна заставица (145 × 140 мм) геометријско-биљног стила.

Компонована је од кругова и преплета са слободним средишним простором где је исписан црвени наслов. Цртана је црним мастилом и пером средње дебљине. Преплет је небојен, међупростори су обојени жутом и црвеном и зеленкастоплавом бојом.

Иницијал Ѥ је у истом стилу и колориту.

На појединим страницама изведени су цинобер-ни иницијали, геометријског стила, украшени гранулицама и декоративним флоралним мотивима.

Повез. Од оригиналног повеза сачувана је само задња корица. Даска је пресвучена тамномрком орнаментираном кожом, са жлебовима по рубовима који се прекидају на угловима. Централни правоугаони простор подељен је вишеструким линијама, дијагонално обликујући ромбоидне површине. На пресецима линија утиснути су концентрични кружићи. Три орнаментиране траке уоквирују правоугаони простор. Централна има цвет и плетеницу, а спољашња розете и кружиће.

Капитална врпца је у црвено-жутој боји, видни су трагови отпалих копчи. Кожа је оштећена и на угловима подерана.

Садржај. Четворојеванђеље.

Почетак текста је изгубљен. Текст почиње на л. 1 у Мт. зач. 38: … не мните ꙗко придохь вьврѣщи мирь на землю. Текст Матејевог јеванђеља завршава се на л. 55'.

л. 56: *Прѣдисловїе еже ѡт(ь) Марка с(ве)тое Ев(ан)г(е)лїе ѡт Марка.*

л. 58: *Еже ѡт Марка с(ве)таго ев(ан)г(е)лїа главы.*

л. 59: *Еже ѡт Марка с(ве)тое бл(а)говѣствованїе*, до л. 115'.

л. 116: *Прѣдысловїе еже ѡт Лꙋкы с(ве)т(а)го ев(ан)г(е)лїа.*

л. 118: *Еже ѡт Лꙋкы с(ве)т(а)го ев(ан)г(е)лїа главы.*

л. 120: *Еже ѡт Лꙋкы с(ве)тое благовѣствованїе*, до л. 212.

л. 212: *Прѣдисловїе еже ѡт Іѡан'на с(ве)т(а)го бл(а)говѣствованїа.*

л. 214': *Главы еже ѡт Іѡан'на с(ве)т(а)го ев(аг)г(е)лїа.*

л. 215: *Ѥже ѡт Іѡанна с(ве)тое ев(аг)г(е)лїе*, до л. 277'.

л. 278: *Сказ(а)нїе прїемлющее вьселѣтное чтенїе, ев(аг)г(е)лское ї ев(аг)г(е)лїстом(ь) прѣеманїе ѡткоудоу начинают(ь) и до гдѣ стают(ь).*

л. 278': *Сказанїе на всакь д(ь)н(ь) хотещее быти дльжное ев(аг)г(е)лїе всего лѣта.* Иза л. 279' недостаје један лист.

л. 280': *Сказанїе соуб(о)там(ь) и неделам(ь) с(ве)тые великїе Ѱце.*

л. 282: *Сказанїе прѣем(ь)лющее вьселѣтное чт(е)нїе ев(ан)г(е)лское.*

л. 282': *Сьбор'никь сь Б(о)гомь бі месецемь сказꙋе главы коемоужде ев(анг)г(е)лїю избранным(ь) с(ве)тымь и вл(а)д(ы)чнѣмь празникомь.* У месецослову:

л. 285: 14. јануара – Иже вь с(ве)тых(ь) ѡ(ть)ца нашего Савїи прьвааго архїеп(и)с(ко)па Срьбьскаго;

л. 286: 13. фебруара – Вь тьжде д(ь)н(ь) паметь пр(ѣ)подобнаго ѡ(ть)ца нашего Симеѡна Срьбьскаго. Новааго мνроточца.

л. 288: таблица васкрсних јеванђеља.

Записи. л. 169' са стране на левој маргини: Сия книга мнѣ Ермонаха Порфїрїе ѿт(ь) села Азана (у Шумадији).

л. 288' новијег датума: Да се зна каде се прѣстави прото Дамиань и паки прими чини иночески прие смрти на а҃ годище именемь его Дионисие. М(есе)ца ѡт ро(ж)де(ства) Хр(истова) а҃ѱ҃ѯ҃д҃ (1764).

л. 289, оловком записано: Стефанъ Поповичъ; мастилом: ридаеть Стеванъ попъ.

На корицама: Помиинаи ме Христь грѣш(наго).

Литература. Богдановић 1982, 133; Васиљев 1980.

190

МСПЦ Грујић 190

ЧЕТВОРОЈЕВАНЂЕЉЕ МАНАСТИРА ГРАБОВЦА

осма деценија XVI века

Папир, 301 л., 310 × 210 мм, са различитим бројем редова на страни: 18, 20–24. Први и последњи листови уз повез су исечени преко половине. Прве три свешчице обележене су само на крају, по средини доње маргине (л. 1–24' првог писара), а од л. 63 па до краја рукописа на почетку и крају доње маргине. Други писар свешчице обележава на почетку и крају, по средини доње маргине (л. 25–62'). Укупно има 37 свешчица; последњих шест листова није обележено. Рукопис је конзервиран у Народној библиотеци Србије.

Водени знаци. На основу водених знакова рукопис је датиран 1570/80. годином: 1) двострука котва у кругу са звездом и контрамарком V, објавио Мошин 1175 из 1570/80. године (сл. 297); 2) једнострука котва у кругу са звездом и контрамарком B-B, објавио Мошин 1673 из 1570/80. (сл. 343); 3) исти знак са контрамарком P-A-З, објавио Мошин 1879 из 1570/80. (сл. 374): 4) исти знак са контрамарком P-C, објавио Мошин 1907–8 из 1570/80. (сл. 380–381); 5) исти знак са контрамарком V, објавио Мошин 1955 из 1570/80. (сл. 386); 6) котва у кругу

са угластим четворолистом и контрамарком F-R-X, објавио Мошин 2469 из 1570/80. (сл. 480); 7) исти знак са контрамарком Р-А-З, објавио Мошин 2503 из 1570/80. (сл. 483); 8) кардиналски шешир са крстом и контрамарком H-S, врло сл. Брике 3482 из 1572. (1574) (сл. 961).

Писмо. Основни део рукописа пише први писар, од л. 1 до л. 24' и од л. 63 до 300', другом писару припада текст од 25 до 62' листа. Писмо првог писара је крупни полуустав, наглашених угластих линија, писан тањим пером и блеђом сепијом. Слово ж тропотезно са редуцираном средњом линијом; троного и двоного т; д са веома кратким ножицама. Писмо другог писара је немарнији полуустав, са употребом курзивних слова, писан црним мастилом и дебљим пером. Редакција је српска, ресавског правописа, са једним полугласом, са акцентима и спиритусима.

Орнаментика. На л. 1 нацртана је заставица геометријско-етно стила, квадратног облика. Више трака формирају шаре народних мотива; на угловима су гранчице. Цртана је сепијом и дебљим пером у бледожутом, црвеном и црном колориту.

На л. 2 је нацртана уска заставица геометријско-биљног стила. Преплет обликује дупле каишеве, а углови су украшени гранама са цветовима и крстом по средини са горње стране. Цртана је сепијом, оживљена црвеним тачкицама (158 × 36 мм).

На л. 88 је правоугаона заставица (140 × 36 мм) геометријског стила; преплет обликује осмице. Углови су украшени, повијеним гранчицама, празна поља унутар осмица и решеткасте површине су у црвеном колориту. Оквир је црвен, контуре трака су црне. Цртана је сепијом и дебљим пером.

На л. 91' нацртана је заставица (153 × 40 мм) геометријско-биљног стила. Више кругова и полукругова испуњавају правоугаони простор обојен жутом, зелено-плавом и црвеном бојом. Празне површине испуњене су црним и црвеним линијама. Углови су украшени гранама, обојени зеленом и црвеном бојом. Цртеж је непрецизан, рађен сепијом и дебљим пером.

У истом стилу и колориту су и заставице на л. 137', 140', 222, 225, као и иницијали.

На л. 137' је заставица геометријског стила, димензија 140 × 20 мм.

На л. 140' је правоугаона заставица геометријско-биљног стила, димензија 138 × 40 мм Оквир црвени, оживљен кривудавом линијом. Ова правоугаона површина подељена је двема паралелним тракама тамноплаве боје, које иду по средини и деле је на три дела. Преко иду траке цикцак линијом. На местима где се секу налазе се бели цветови са црвеним средњим делом. Празно поље је шрафирано црним линијама, а боје заставице су тамноплава, жута, зелена и црвена. На угловима су гранчице, очигледно утицај тканине. Иницијал П – двочлана трака, чисто геометријски – укомпонован је у блок текста и заузима површину од пет редова. Боје су жута, зеленкастоплава, црвена, а контуре црне.

На л. 222 заставица је компонована од четири траке које иду паралелно и наизменично се преплићу у облику плетенице, смештене једне у друге. Спољна трака оживљена је чворовима. На угловима велике повијене гранчице. Поља наизменично црвена и бела. Димензије: 143 × 23 мм. Цртана дебљим пером и сепијом. Иницијал И црвен, оживљен бомбицама, цветићима, гранчицама. Делимично је укомпонован у блоковну површину и заузима простор величине пет редова.

На л. 225 је правоугаона заставица геометријског стила, димензија 143 × 63 мм, наивно рађена. По средини су повезани бели кругови, испреплетени белом траком у облику цветова. На угловима велике расцветале гране. Боје су прљавоцрвена, тамноплава, зеленкаста, жута, а контуре црне. Цртеж је изведен невештом руком, дебљим пером и сепијом. Велики иницијал Б је плаве боје, доста китњаст, заузима девет редова.

Повез. Дрвене корице пресвучене су тамномрком орнаментираном кожом, са слабо наглашеним ребрима на хрбату, са плитким жлебовима са стране и са косим бридом са унутрашње стране.

Предње корице имају правоугаони простор по којем су симетрично распоређене розете и палмете. Концентрични орнаментирани оквири затварају правоугаону површину. Ромбоидни медаљон са Распећем је у средишту правоугаоника, у угловима су јеванђелисти са симболима.

Задња корица има исте орнаменте и оквире а у центру ромба је крин. Видна је позлата барокних мотива и фигура. Повез највероватније из XVII века.

Садржај. л. 2: *Ѳеѡфил(акта) Патріар'ха єп(и)ск(о)па бл(ь)гр'скаго прѣд(и)словїє єжє ѿ М(а)ѳ(є)а с(вє)тоє єv(аг)г(є)лїє.*

л. 5: *Єже ѿ Маѳеа с(ве)т(а)го єv(аг)г(є)лїа (главы).*

л. 7: *Єже ѿ М(а)ѳ(є)а с(ве)т(а)го єv(аг)г(є)лїа*, до л. 88.

л. 88': *Прѣдсловиє єже ѿ Маркаа с(ве)таго єv(аг)г(є)лїа.*

л. 90: *Зачело еv(аг)г(е)лїа Іс(са) Х(рн)с(то)ва гл(а)вы с(ве)т(а)го Єv(аг)г(е)лїа еже шт(ь) Марка.*

л. 91': *Єже шт(ь) Марка с(ве)тое бл(а)говѣствованїе*, до л. 137'.

л. 137': *Прѣдсловїе еже шт Лук(ы) с(ве)т(а)го еv(аг)г(е)лїа.*

л. 138: *Єже шт(ь) Лукы с(ве)т(а)го еv(аг)г(е)лїа главы.*

л. 140': *Шт(ь) Лоукы с(ве)тое бл(а)говѣствованїе*, до л. 221'.

л. 222: *Прѣдысловїе еже шт(ь) Іωанна с(ве)тое еv(аг)г(е)лїе.*

л. 224: *Єже шт(ь) Іωанна гл(а)вы с(ве)т(а)го еv(аг)г(е)лїа.* Л. 224' – празан.

л. 225: *Шт(ь) Іωанна с(ве)т(о)е еv(аг)г(е)лїе*, до л. 286.

л. 286': *Сьборникь сь Бω(г)ом ві. М(е)с(е)цемь сказає главы коємоуждо еv(аг)г(е)лїю изабранїимь с(ве)тымь, и праздникомь вл(а)д(ы)чним(ь).* У месецослову, од словенских светаца:

л. 290: 14. јануара – Вь тьжде д(ь)нь иже вь с(ве)тыих(ь) ω(ть)ца нашего Савы прьваго архїеп(и)ск(о)па Ср'бьскаго;

л. 291: 13. фебруара – Вь тьжде д(ь)нь преп(о)добнаго ω(ть)ца нашего Сүмеωна Срьбьскаго новаго мирωточца.

л. 293': *Сказанїе прѣемлюще вьселѣтное чьтѣнїе еv(аг)г(е)лское кү(аг)г(е)листωм(ь). Прѣеманїе шт(ь)коуд(оу) начинають и до гдѣ стають.*

л. 294: *Сказанїе на всакь д(ь)н(ь) хотѣщее быти дльжное еv(аг)г(е)лїе, вьсего лѣта. Вь с(ве)тоую и вєликоую неделю пасхы.*

л. 298: *Сказанїе соуботамь и неделамь с(ве)тые вєликїе, ω҃це.*

л. 298': *Єв(аг)г(е)лїа ві с(ве)тых(ь) стр(а)стен Г(оспод)а Б(ога) и спа(са).*

Єv(аг)г(е)лїа часовωм(ь) с(ве)т(а)го вєликаго пєт'ка.

л. 299: *Єv(аг)г(е)лїа оутр(ь)ниа вьскр(ь)снаа – А се како чьтоут(ь) се еv(аг)г(е)лїа на утр(е)нїи ω пасхы до вьсех(ь) с(ве)тыих(ь).*

л. 299': *Єv(аг)г(е)лїа разлїчн(а) на васакоу потребоу на ωс(ве)щенїе маслоу. з҃. поповь. Єv(аг)г(е)лїа разьлї(ч)на памєть с(ве)тыих(ь).*

л. 300': *А се како чтѣт се тѣтрьвангел(ь) вєликїе неделе на часєхь.*

Записи. л. 300': Сїе тетроїеv(ан)г(е)лїе приложи Воукь. и Кузман с(и)нь его Жоупановиħи приложише оу монастир Грабоваць с(ве)тому Архангелу да слоужи за них(ь) д(оу)шевно сп(а)сенїе б(ог)ь да прости; ҂ахпа ле(та) ҂зрп (1681) мѣсеца нов(е)мвра) ді у Комоpану и даше га д(оу)ховнику Грїгорїю.

л. 301': Сїя книга Гла(го)лемая Светое еванħелие светониколског храма попъ Сеї попь Арсение Жарковиħъ лета господня 1767 февруара 29 А. Є. (?).

л. 1': Да се зна кто книгу сїю приложи попоу Воукоу Иванъ Өωдωровиħъ сѣбы за д(оу)шоу б(ог)ь да га прости и да моу е д(оу)ш(е)вно сп(а)сенїе и вьсем(ь) Хр(и)стїаном(ь) и тко ħе прѣпродати сїю гнигу (!) гл(агол)еми тѣтрованћель и шт(ь)дати да га

ε анаөема да се уподобы юды искарїωтскомоу шт(ь) лише на прѣпись или у нароучь и мирь ти Х(рн)с(то)в(ь) аминь.

На доњој маргини л. 2–13: Сїю книгу гл(агол)емо еv(аг)г(е)лїе купи Драгонло Цигановиħъ Заставникъ да служи б(ог)у и негован д(оу)ши оу цркви Пљливничкон еже есть (х)рамъ светаго [Николе] архїереа Х(рн)с(то)ва Николае въ лето шт(ь) сатворенїа с(ве)та ҂зрчз (7197) шт(ь) рож(дьства) Х(рн)с(то)ва ҂ахпѳ (1689) кругъ слнцу а҃ лоун(и) ді варуце лета а҃. лета пасхъ и ва то ж(е) лето быс(ть) попь Макуимь (!) Брачиновиħь його трудом приωбрѣт се б(ог)ь да г(а) прости са чеди его.

л. 32': Максим Брајчиновић је пробао перо: д, т, в, я.

л. 159, горе са стране на маргини: Писа и Димитру и Николи едну (а доле) писа Ћеωрħие себи и брату Ад(а)му за здравле и за душу едну – даље нечитко.

На листу који је прилепљен на предњим корицама: Сїе с(ве)тое еv(аг)г(е)лие попа Глигорие. Испред тога је и цртеж цвећа, а доле је насликана рука.

Сїе с(ве)тое еванħелїе да се зна како узе у ту(р)ака Вук продано за николи проклетъ да е тко ħе е продати или купити За душу Ва вки вевомъ (!) амин. Све је ово премазано мастилом и брисано, тако да је нечитко.

Горе стоје три цедуље, две писане мастилом, а једна оловком, свакако белешке Р. Грујића:

„Четворојеванђеље број 1627. Рукопис XV–XVI в. из ман. Грабовца. Нађен у с. Новосељани Хрватска“;

„Од. 9. Ред 2. Бр. 6“;

„16. век 30,2 × 20,2, 21,5 × 13,2, р. 20. Писан црним и црвеним. Заставеца и иницијали у бојама црвено, црно, зелено и жуто. Повез: дрво пресвучено кожом са ...“.

Литература. Богдановић 1982, 130.

191

МСПЦ Грујић 191

АПОСТОЛ МАНАСТИРА ОРАХОВИЦЕ

трећа деценија XVII века

Папир, I + 126 л., 310 × 210 мм, 26 редова на страни. Рукопис је без почетка, текст почиње од десете свешчице. Свешчице су обележаване на почетку и крају, по средини доње маргине. Свешчицама 23 и 26 недостају по два листа, а 24. шест. Волантни листови су: 105, 106, 111 и 112, а поједини листови су умрљани.

Водени знаци. Према воденим знацима рукопис датирамо 1620/30. годином. Владимир Мошин

је водене знакове овог рукописа објавио под бр. 2131–2, 2139, 2232 и 2534 и датирао их је 1630/40. годином. Међутим, према новијој филигранолошкој грађи рукопис треба датирати у горенаведеним годинама: 1) котва са тролистом и иницијалом З испод знака и контрамарком b-V, врло сл. Пљевља 6 из 1629. године (сл. 424); 2) исти знак са контрамарком C-A-C, врло сл. Београд, МСПЦ 54 из 1614. (сл. 426); 3) исти знак са контрамарком R-A, врло сл. Букурешт, БРА 135, први део из 1624. године (сл. 489); 4) котва у кругу са угластим четворолистом и контамарком З-I, иста контрамарка није нађена у расположивој филигранолошкој грађи (сл. 448). Уз повез на л. I: 5) исти тип котве са иницијалом P испод знака, врло сл. Мошин 2219 из 1630/40. (сл. 441).

Писмо. Рукопис је писала једна рука, од л. 1 до 120 крупним полууставним писмом наглашених угластих линија, са више варијаната за ѡ, ѣ, т, ꙁ. Од л. 120 па до краја рукописа ситним брзописом, као и на маргинама л. 20', 56', 58 цинобером или црним мастилом. Редакција је српска са траговима ресавског правописа, са малим бројем акцената. Употребљава ъ у предлозима и є и ї испред вокала; местимично се појављује пајерак.

Орнаментика. На л. 20' између текста нацртана је уска заставица (140 мм) компонована од повијених цртица вертикално поређаних, изведених дебљим пером и црним мастилом, уоквирених црвеним тачкицама. Завршне тачке заставице украшене су стилизованим црним гранчицама са листовима и пупољцима.

На л. 58 нацртана је заставица геометријског стила (135 мм). Преплет је украшен по средини црвеним тачкицама, а крајеви се завршавају листовима. Ивице преплета су изведене црним мастилом и дебљим пером.

На л. 70' је уска заставица (156 мм) геометријско-биљног стила, компонована од црвене таласасто изломљене линије, на крајевима су цветови, а у међупросторима и угловима су црне тачкице и цртице.

У истом стилу је и заставица на л. 82 (166 мм).

На л. 75, 79', 87' и 94 нацртане су заставице геометријско-биљног стила, више или мање декоративне, изведене црним или црвеним мастилом, као и на л. 95, 110, 111 и др.

Иницијали су циноберни, изведени врло сигурном и прецизном руком, благих прелаза од наглашено широких ка танким линијама. На прелазима су тачкице из којих излазе танане нити са бобицама. Укомпоновани су у блоковну површину текста и заузимају простор величине од пет до седам редова. Украшени су богатим, стилизованим гранчицама са пупољцима и листовима. Украсни детаљи су и црне тачкице.

Повез. Дрвене корице са жлебовима по рубовима који се прекидају на угловима, пресвучене су тамномрком орнаментираном кожом. Капитална врпца је црвено-зелена; постоје трагови отпалих копчи. Предња корица је волантна. Кожа на хрбату на оба краја је подерана. Предња корица има у средишњем делу правоугаоник који је уоквирен са четири траке, и то две орнаментиране стилизованим лозицама и геометријско-биљним орнаментима. У празним површинама су симетрично распоређене розете, палмете и концентрични кружићи.

Задња корица има већи правоугаони простор по средини, у којем је велики ромбоид. На пресецима линија су концентрични кружићи, у угловима палмете и розете. По вертикали су распоређене две розете, два крина и у централном делу угласти осмолисни цвет. Средишни оквир украшен је стилизованим цветном плетеницом. Повез је из времена настанка рукописа.

Садржај. Праксапостол пуног састава, са предговорима односно „сказанијима", и неким другим текстовима апокрифне природе.

Почетак је изгубљен, текст почиње у сказанију посланице Римљанима, што значи да су Дела апостолска и саборне посланице у целини извађени из кодекса.

л. 1: ... не бо ѡт сих(ь), нь вѣрою оправдает се кто ꙗкож(е) и авраам ... Скончавает посланїе.

Къ Римлꙗнѡм посланїе с(ве)т(а)го ап(о)с(то)ла Павла. Цео текст до завршетка на л. 20'. Уз бројку ц҃к (број „стихова" посланице Римљанима) на маргини је написана цифра 900 као грчко сампи ϡк҃, и дато објашњење (црвеним, руком писара): си бѣлѣгь, *характира*, дрьжит(ь) девет(ь) сьть.

л. 20': *Сказанїе еже к' Корї(нь)ѳ(їом) а҃. посланїа.*

л. 21': *К' Кориньѳїѡм посланїе а҃. с(ве)т(а)го ап(о)с(то)ла Павла*, до л. 39.

л. 39': *Сказанїе еже к' Корї(нь)ѳ(ном) в҃.мꙋ послан(ию) с(ве)т(а)го ап(о)с(то)ла Пав'ла.*

л. 40: *Къ кориньѳїѡмъ в҃. послан(ї)а с(ве)т(а)го ап(о)с(то)ла Павла*, до л. 52. На маргинама ове посланице има грчких изворних речи – руком писара исписаних ради упоређења или евентуалне исправке превода.

је водене знакове овог рукописа објавио под бр. 2131–2, 2139, 2232 и 2534 и датирао их је 1630/40. годином. Међутим, према новијој филигранолошкој грађи рукопис треба датирати у горенаведеним годинама: 1) котва са тролистом и иницијалом З испод знака и контрамарком b-V, врло сл. Пљевља 6 из 1629. године (сл. 424); 2) исти знак са контрамарком C-A-C, врло сл. Београд, МСПЦ 54 из 1614. (сл. 426); 3) исти знак са контрамарком R-A, врло сл. Букурешт, БРА 135, први део из 1624. године (сл. 489); 4) котва у кругу са угластим четворолистом и контамарком З-I, иста контрамарка није нађена у расположивој филигранолошкој грађи (сл. 448). Уз повез на л. I: 5) исти тип котве са иницијалом P испод знака, врло сл. Мошин 2219 из 1630/40. (сл. 441).

Писмо. Рукопис је писала једна рука, од л. 1 до 120 крупним полууставним писмом наглашених угластих линија, са више варијаната за ѡ, ѣ, т, ꙃ. Од л. 120 па до краја рукописа ситним брзописом, као и на маргинама л. 20', 56', 58 цинобером или црним мастилом. Редакција је српска са траговима ресавског правописа, са малим бројем акцената. Употребљава ъ у предлозима и є и ї испред вокала; местимично се појављује пајерак.

Орнаментика. На л. 20' између текста нацртана је уска заставица (140 мм) компонована од повијених цртица вертикално поређаних, изведених дебљим пером и црним мастилом, уоквирених црвеним тачкицама. Завршне тачке заставице украшене су стилизованим црним гранчицама са листовима и пупољцима.

На л. 58 нацртана је заставица геометријског стила (135 мм). Преплет је украшен по средини црвеним тачкицама, а крајеви се завршавају листовима. Ивице преплета су изведене црним мастилом и дебљим пером.

На л. 70' је уска заставица (156 мм) геометријско-биљног стила, компонована од црвене таласасто изломљене линије, на крајевима су цветови, а у међупросторима и угловима су црне тачкице и цртице.

У истом стилу је и заставица на л. 82 (166 мм).

На л. 75, 79', 87' и 94 нацртане су заставице геометријско-биљног стила, више или мање декоративне, изведене црним или црвеним мастилом, као и на л. 95, 110, 111 и др.

Иницијали су цинoберни, изведени врло сигурном и прецизном руком, благих прелаза од наглашено широких ка танким линијама. На прелазима су тачкице из којих излазе танане нити са бобицама. Укомпоновани су у блоковну површину текста и заузимају простор величине од пет до седам редова. Украшени су богатим, стилизованим гранчицама са пупољцима и листовима. Украсни детаљи су и црне тачкице.

Повез. Дрвене корице са жлебовима по рубовима који се прекидају на угловима, пресвучене су тамномрком орнаментираном кожом. Капитална врпца је црвено-зелена; постоје трагови отпалих копчи. Предња корица је волантна. Кожа на хрбату на оба краја је подерана. Предња корица има у средишњем делу правоугаоник који је уоквирен са четири траке, и то две орнаментиране стилизованим лозицама и геометријско-биљним орнаментима. У празним површинама су симетрично распоређене розете, палмете и концентрични кружићи.

Задња корица има већи правоугаони простор по средини, у којем је велики ромбоид. На пресецима линија су концентрични кружићи, у угловима палмете и розете. По вертикали су распоређене две розете, два крина и у централном делу угласти осмолисни цвет. Средишни оквир украшен је стилизованим цветном плетеницом. Повез је из времена настанка рукописа.

Садржај. Праксапостол пуног састава, са предговорима односно „сказанијима", и неким другим текстовима апокрифне природе.

Почетак је изгубљен, текст почиње у сказанију посланице Римљанима, што значи да су Дела апостолска и саборне посланице у целини извађени из кодекса.

л. 1: ... нє бо ѡт сих(ь), нь вѣрою оправдаєт сє кто ꙗкож(є) и авраамь ... Скончаваєт посланїє.

Къ Римлꙗнѡмь посланїє с(вє)т(а)го ап(о)с(то)ла Павла. Цео текст до завршетка на л. 20'. Уз бројку ц҃к (број „стихова" посланице Римљанима) на маргини је написана цифра 900 као грчко сампи ϡк҃, и дато објашњење (црвеним, руком писара): си бѣлѣгь, характира, дрьжит(ь) девет(ь) сьть.

л. 20': *Сказанїє єжє к' Корї(нь)ѳ(їомь) а҃. посланїа.*

л. 21': *К' Кориньѳїѡмь посланїє а҃. с(вє)т(а)го ап(о)с(то)ла Павла*, до л. 39.

л. 39': *Сказанїє єжє к' Корї(нь)ѳ(номь) в҃.мѹ послан(ню) с(вє)т(а)го ап(о)с(то)ла Пав'ла.*

л. 40: *Къ кориньѳїѡмъ в҃. послан(ї)а с(вє)т(а)го ап(о)с(то)ла Павла*, до л. 52. На маргинама ове посланице има грчких изворних речи – руком писара исписаних ради упоређења или евентуалне исправке превода.

л. 52: *Сказаніе еж(е) къ Галатом(ь) посланія Павлова.*

л. 52': *Кь Галатом(ь) посланіе с(ве)т(а)го ап(о)с(то)ла Павла,* до л. 58'. И овде има грчких маргиналија, као и грчких израза из оригинала (нпр. л. 58).

л. 58': *Сказаніе еже къ Ефесїом(ь) посланію Павлову.*

л. 59: *Къ Ефесїом(ь) посланіе с(ве)т(а)го ап(о)с(то)ла Павла,* до л. 65.

л. 65': *Сказаніе иже къ Філїппнсїом посланія.*

л. 65': *Къ Філїппнсїом(ь) посланіе Павлово,* до л. 70.

л. 70': *Сказаніе иж(е) къ Коласаем' посланія.*

л. 71: *Къ Коласаем(ь) посланіе Павлово,* до л. 75.

л. 75: *Сказаніе еже къ Солоунїаном а҃му посланію.*

л. 75': *Къ Солунїаном првое посланіе Павлово,* до л. 79'.

л. 79': *Сказаніе еже къ Солоун(їан)омь в҃му посланію.*

л. 80: *Кь Солунїаном(ь) в҃ посланіе Павлово,* до л. 82.

л. 82: *Сказаніе къ Тїмоѳеу а҃му посланїу.*

л. 82': *Къ Тїмоѳеу а҃ посланіе Павлово,* до л. 87'.

л. 87': *Сказаніе къ Тїмоѳею в҃му посланію.*

л. 88: *Къ Тїмоѳеу в҃ послан(їе) Павлово,* до л. 91'.

л. 91': *Сказаніе иже къ Тїту посланія.*

л. 92: *Къ Тїту посланіе Павлово,* до л. 94.

л. 94: *Сказаніе еже къ Філнмону посланія.*

л. 94: *Къ Філнмоноу посланіе Пав'лово,* до л. 95.

л. 95: *Сказаніе еже къ Евреом(ь) посланія Павлова.*

л. 95': *Къ Евреом(ь) посланіе Павлово,* до л. 109. Л. 109' – празан.

л. 110: *Съборнникъ съ б(о)гом(ь) в҃ї м(ѣ)с(е)цем(ь) сказає главы коемоуждо ап(о)с(то)лу. избраннымм(ь) с(ве)тым(ь) и празнником(ь).* У месецослову прекид на л. 110' код 20. септембра; сав остатак изгубљен.

л. 111: *Сказаніе извѣстно иже по вьсе д(ь)нн главамь дѣанїи апостоль.* Прекид у сказанију на л. 112'.

л. 114: *Прок(н)мни и ап(о)с(то)лы и аллїлуїаре на вьсаку потрѣбу.*

л. 115': *Вьскрѣсныи прок(н)мни ї ал(н)л(о)уїаре їмь гласом(ь).*

л. 116: *Прок(нмни) ї алл(нл)уїаре и прич(ьстаны) пѣваема на л(н)т(о)ургїн. егда нѣс(ть) празднуемыи с(ве)тыи.*

л. 116': *Антїфони праза(ь)нником(ь) царскымь.*

л. 120: *Ап(о)с(то)ли за оумрьшихь по вьсе д(ь)нн.*

л. 120' – празан.

л. 121: *С(ве)т(а)го ап(о)с(то)ла Петра и Павла и инѣхь вьсѣх(ь) в҃ї тих(ь). Сьписа и изчасни нѣкоим открьвенїем(ь) с(ве)тыи Епифаніе еп(и)ск(о)пь кипрьскыи. где кьждо их(ь) проповѣда где скончаше се с(ве)таа их(ь) тѣлеса и вь коих(ь) мѣстѣх(ь) лежет(ь). Кто довольнь от(ь) похвал(ь) принчу болшую принести имат(ь).*

л. 122: *Дороѳеа еп(и)ск(о)па турска мужа древня и б(о)гоносна и м(оу)ч(е)н(и)ка. Бывши вь време[на] Ликїане и Костан'тинѣ ц(а)ри. избраніе с(ве)тых(ь) седмьдесет(ь) ап(о)с(то)ль. Сьи прѣдречєнныи и сьврьшенныи и словыи мужь.*

л. 124: *Повѣсть о вьздвижени прѣс(ве)тые.* Иже б(о)жїи единородыи с(ы)нь и слово.

Записи. На предњој корици изнутра: Стамена Стъепанъ Радонцу Михаиля Стонцу.

л. I: Земля.

л. 120: Си ап(о)ст(о)ль дамаскнна ієрмон(а)ха.

л. 125': † Да се знаа како прѣдаде Остоя и Мишко и Продан и Рако игумну неофиту ,к҃ѕ, книга. и потирь и диско и звѣзд(и)цу и ложицу сребрьно и позлащенно и ,в҃ кр(ь)ста и ,ѳ҃, одѣждах и ,в҃, петрания и ,а҃, орарь. з҃,рпе҃ м(ѣ)с(е)ца іоун(иа) і҃ (1677).

Литература. Богдановић 1982, 23; Суботин-Голубовић 1999, 192.

192

МСПЦ Грујић 192

ЧЕТВОРОЈЕВАНЂЕЉЕ ИЗ СЕЛА ПОДГОРЦИ У ХРВАТСКОЈ

последња деценија XVI века

Папир, I + 195 л., 310 × 210 мм, са по 22 до 26 редова на страни. Рукопис је без почетка, текст почиње од 10. свешчице. Свешчице су обележене неуједначено – делом на почетку, а делом на крају, и то: прве три, 6, 8, 9, 12, 15, 17 и 18. само на крају, по средини доње маргине; 4, 5, 7, 10, 11, 13, 14, 16. и од 19. до 24, само на почетку по средини доње маргине. Свешчица 14 има шест, а 25. пет листова. На почетку недостају (исечена су) прва три листа, затим недостаје један лист после л. 64 (односно први л. девете свешчице); иза л. 189 такође један (видни трагови исеченог листа), а иза листа 194 исечена су три листа. Лист I уз повез је подеран у горњем углу око 150 мм по дужини. Почетак рукописа је доста запрљан. Празни листови су: 33', 34 и 85'.

Водени знаци. Према воденим знацима рукопис је датиран око 1590. године: 1) котва у кругу са угластим тролистом и иницијалом Р испод знака и контрамарком I-C, објавио Мошин 2390–92 око 1590. године (сл. 473–474); 2) исти знак са контрамарком P-C, објавио Мошин 2405 око 1590. (сл. 475); 3) исти знак са контрамарком G-З, исти знак није нађен у расположивој филиграноплошкој грађи (сл. 469); 4) анђео у кругу са угластим тролистом и

контрамарком G-C, врло. сл. али са другом контрамарком, Дубровник, Cons. Rogatorum 72 из 1592/93. године (сл. 2).

Писмо. Средњи полуустав са брзописним елементима и угластим линијама и потезима код појединих слова. Српске језичке редакције са траговима ресавског правописа, са смањеном употребом акцената и спиритуса и недоследним ъ у предлозима, широко є за ѥ, ѡ са високом средњом спојницом и развученим доњим делом; ж тропотезно са скраћеним горњим делом, д са дугачким свинутим ножицама, ч једнострано са јако плитком чашицом, ʒ са наглашеним доњим делом; ѣ са високом и ниском пречкицом и продуженом левом квачицом, т троног.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Дрвене корице са жлебовима по рубовима који се прекидају на угловима, пресвучене су тамномрком орнаментираном кожом. Повез је оштећен, црвоточан, кожа подерана по дужини горњег руба предњих корица, а оштећење је и на хрбату. Видни су трагови отпалих копчи. Капитална врпца је у црвено-зеленој боји.

Предња корица има у централном делу правоугаоног простора орнаментирани шестокраки крст на постаменту – орнаментиране путаче које граде угласту плетеницу дужином крста и постамента. У угловима, крајевима, као и у ужим деловима оквира утиснуте су розете. У ширем оквиру је преплет од дуплих осмица.

Задња корица има у правоугаоном простору четири ромба и шест троуглова. На пресецима линија утиснути су концентрични кружићи, уже траке имају по шест розета, а средишњи оквир украшен је стилизованим биљним орнаментом крушкастог облика који се сукцесивно понавља дужином оквира. Повез је највероватније из времена настанка рукописа.

Садржај. Четворојеванђеље.

л. 1: *Ѳеѡфїлак'а архїеп(и)ск(о)па бльгар'скаго, прѣдисловїе еже ѡт(ь) Маѳеа с(ве)таго ев(ан)г(е)лїа.* Иже оубо прѣжде ʒакона ѡны б(о)ж(ь)ствн'нїи моужїе.

л. 3: Јеванђеље по Матеју, до л. 51.

л. 52: Почетак јеванђеља по Марку.

л. 83': Јеванђеље по Луки – главе. Л. 85' – празан.

л. 86: Почетак јеванђеља по Луки, до л. 140.

л. 140: Јеванђеље по Јовану – главе.

л. 141: Почетак јеванђеља по Јовану, до л. 182.

л. 182: *Съборникъ съ бо(го)мъ ві м(ѣ)с(е)цемъ, сказоуе главы кое(м)ꙋждо ев(аг)г(елию) и иʒабраннїи с(ве)тым(ъ) и вл(а)д(ы)чным(ъ) праʒдником(ъ).* У месецослову:

л. 185: 14. јануара – въ тъжде д(ь)нь ижь вь с(ве)тых(ъ) о(ть)ца нашег(о) Савы прьваго архїеп(и)ск(о)па Срьбскаго.

л. 185': 13. фебруара – памет преподобног оца нашег Симеона Српског новог мироточца.

Иза тога на л. 187': Јеванђеља за суботу и недељу великог поста, онда јеванђеља страсти, јеванђеља васкрсна на јутрење, затим васкрсни прокимен.

л. 188': Скаʒание како подобает ѡбретати в'сед(ь)нев'наа ев(аг)г(е)лїа, итд.

л. 189: Јеванђеља различна на сваку потребу, општа јеванђеља.

л. 191': Сказаније на сваки дан – синаксар.

л. 194': Указ гласовом.

Записи. л. Г': Сия книга с(ве)тое їно...

Сїю книгꙋ б(о)жїю дꙋшеполеʒнꙋю ѡткупи Прадань, и Мишлень Маречикъ ѡ(ть)цꙋ Марьяети Паве и семꙋ домꙋ бога дае на слꙋжбꙋ.

Си ж(е) кнїги глаголиї и Евангелїе свете Петке подписа є преʒвитеръ Даникъ Стане въ лето ӑ.ѱ҃.к҃.и҃. марта и҃. данъ (1728).

л. I: Сия с(ве)тая и божественая книга гл(аголе)ма с(ве)тое ев(агге)лїе цркве храма с(ве)те пр(епо)д(о)бне м(а)т(е)ре нашея Параскеви в' селꙋ Подгорци ї прїи државн Преѡсвященненишемъ и високодостоиннѣншемь г. Павлѣ Ненадовичꙋ Славяносербскаго и валахїнскаго народа ї при преѡсвященнѣишемъ ї словеснѣишем Г(оспо)д(и)нꙋ Г(оспо)д(и)нꙋ Іосифꙋ Стояновичꙋ правосл(а)вномъ Еп(и)скопꙋ Костаїничкомъ Ʒринопол(ском) и сѣверинскомъ к генералат(ѣ) Вараждинскомъ.

л. 15'–16: Сия кнїга їеванѣелїе с(ве)те Петъке и коупи се ʒа црьковне пенеʒи да слоужи б(ог)оу и светои Петки циена книги ї҃г раннички да є проклетъ тан члověкъ кои є ѡднесе ѡдавле.

л. 28: Си кнїга (незавршено).

л. 29': Въ лѣто 1754 преставися с(ве)щеноїерен Андрен Сꙋдаревикъ в' Нарти марта 24.

л. 85: Сия кнїга с(ве)тое ев(ан)г(е)лїе храма с(ве)те препод(об)не матере наше Параскеви.

л. 85': ѱѯе (1755) бы прочитание превелеги нашихъ м(ѣ)с(е)ца іанꙋарня еі.

л. 110: В лѣто 1755 іанꙋа(рна) 14 бистъ трета пꙋнта ꙋ Хорватскѡи и побише ѡфицере ꙋ Сѣверинꙋ.

л. 140': ѱ҃нsго іанꙋа(рна) кг раʒꙋмѣх(о)мъ 1756 januar 23.

л. 141: Сия книга с(ве)тое про... Ѡсветися жертвеникъ.

л. 145–146, на доњој маргини: В лѣто 1756 м(ѣ)с(е)ца феврꙋ(ара) ѡтшелъ естъ Ѳеодѡръ Савикъ їеромонах ѡбителы

Шишатовачкия у Срем нзъ Хорватске изъ м(о)н(а)стира Лепавин(а) изтеранъ Софронием игуменом Марчанским.

л. 155 на доњој маргини: Гаврилъ Микаш.

л. 159: Си книга.

л. 165: Солеперъ (?).

л. 175: Сия с(ве)тая ї божествена книга.

л. 183: Злато кова... (незавршено).

л. 189' и 190 на горњој маргини, оловком: „Djejani svjatih apostol čtenije vo dni oni bratije".

л. 192': Букъ одкупи ову книгу за д(оу)шу оцину и материну.

л. 195: имена приложника са сумом приложеног новца брисана и тешко читљива. При дну стране: О(ть)це врачу душам нашим. Пастир пастиру словесни овецъ. Аще погинетъ едина овца нерадением твоего ...

л. 195', азбука и разна имена: Петеръ, Генадие и др.

Литература. Богдановић 1982, 138; Суботин-Голубовић 1999, 231.

193

МСПЦ Грујић 193

БОГОРОДИЧНИК ИЗ СТУПЉА (БОСНА)

девета деценија XVI века

Папир, I + 188 л., 308 × 203 мм, по 25 до 28 редова на страни. Свешчице обележава на почетку и крају по средини доње маргине, укупно има 24 свешчице, од којих последња има само три листа. Лист 188 је из XVII века.

Водени знаци. Према воденим знацима, рукопис је датиран око 1580. године: 1) котва у кругу са звездом и контрамарком B-B, објавио Мошин 1674 око 1580. (сл. 396); 2) исти знак са контрамарком C-C, објавио Мошин 1723 око 1580. (сл. 350); 3) исти знак са контрамарком F-R-X, објавио Мошин 1751 око 1580. (сл. 356); 4) исти знак са контрамарком H-S, објавио Мошин 1782 око 1580. (сл. 358). Лист 188 касније је додат, водени знак: 5) ускршње јагње у картушу, објавили Мошин-Гроздановић II, 146 из 1670/80. године (сл. 216).

Писмо. Неуједначени средњи полуустав са брзописним елементима. Српска редакција, ресавског правописа са акцентима и спиритусима. Облици слова: тропотезно ж са редуцираним горњим делом; д са дугачким повијеним ножицама; два облика за ѡ; троного и једноного т са дужом левом квачицом; ѣ са високим стаблом и дужом левом квачицом; плитко ч у облику седмице; неколико облика за слово ꙁ. Наслови и иницијали су исписани црвеним мастилом и једноставних геометријских облика.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Даске са жлебовима по рубовима горње и доње ивице; са косим рубом према спољашњој страни. Даске су пресвучене орнаментираном кожом. Капитална врпца је бледожута са видним траговима отпалих копчи.

Предње корице имају три концентрична орнаментирана оквира – спољни и централни украшени су стилизованим цвећем, а у средишњем су палмете и розете. Правоугаони простор подељен је по вертикали линијама на којима су симетрично распоређена три стилизована цвета уоквирена ромбом на чијим угловима су розете.

Задње корице – композиционо решење је геометријско. Централни део подељен је линијама на четири правоугла троугла и велики ромб. Уоквирени унутрашњим већим и спољним орнаментираним оквиром. На пресецима линија утиснути су концентрични кружићи. Оквири су украшени стилизованим цветним орнаментима, розетама, кружићима и линијама. Повез је из времена када је и убачен л. 188, око 1670/80. године.

Садржај. Богородичник.

л. 1: *Богородичникъ прѣс(ве)тие Богородице осмим гл(а)совом.* Въ соуб(отꙋ) в(е)черъ на павечерници канон(ъ) прѣс(ве)тѣи Б(огороди)ци г(ла)с а҃ пѣс(на) а҃.

л. 23: Въ соуб(отꙋ) веч(е)ръ канон(ъ) г(ла)с в҃.

л. 44: Въ соуб(отꙋ) веч(е)ръ канон(ъ) г(ла)с г҃.

л. 66: Въ соуб(отꙋ) веч(еръ) канон(ъ) м(о)л(е)бнъ гл(а)с д҃.

л. 87: Въ соуб(отꙋ) вечеръ канон(ъ) м(о)л(е)бнъ гл(а)с е҃.

л. 107': Въ соуб(отꙋ) вечеръ канон(ъ) м(о)л(е)бнъ гл(а)с ѕ҃.

л. 128': Въ соуб(отꙋ) вечеръ канон(ъ) м(о)л(е)бнъ гл(а)с з҃.

л. 147': Въ соуб(отꙋ) вечеръ канон(ъ) м(о)л(е)бнъ гл(а)с и҃.

л. 169': *Ч(ъ)стны параклисъ с(ве)тым(ъ) арханг(е)лом(ъ) Михаилу и Гаврилу.*

л. 170: *Канон(ъ) м(о)л(е)бнъ архагг(е)лю Михаилу и Гаврилу и прѣч(и)стие его м(а)т(е)ре обш(ти) гл(а)с и҃.*

л. 174': *Ѱаломникъ въсего лѣта господскым праздником и с(ве)тым изабранним.*

Записи.

л. I': Сиа книга м(о)л'баник(ъ) Б(огороди)ци.

л. 187': Сиа книга манастира Стопља принесе с(е) монастиру Хораовици при игумену кир Исаи вь лѣто ӡрч҃ѳ (7199, тј. 1691) и сь нею панаѳерикь и октои а҃ г(ла)снии (овај запис

је објављен у *Зайиси и найиси I*, бр. 1948, исто у *Бранково коло* 1898; *Летойис* 143, 80).

л. 188': Г(оспод)и б(о)же спаситѣлю нашь великы вишнiи д(ѹ)шѹ мою помилѹи твоими бл(а)гыми сѹдбами.

На корицама прилепљена цедуља са белешком Р. Грујића: „Богородичник писан у манастиру Ступју у Босни негде у почетку XVII века. У Ораховицу пренешен, заједно са Панађериком – проповедима 1691. год."

Литература. Богдановић 1982, 26.

194

МСПЦ Грујић 194

ПОМЕНИК МАНАСТИРА ДРЕНОВЦА СВ. ГЕОРГИЈА

почев од 1719. године

Папир, 108 л., 305 × 195 мм. Недостају два листа на почетку (испред л. 1) и два иза л. 1; два листа су искинута између л. 48 и 49; листови 93 и 94 подерани су преко половине. Празни листови су: 28–38', 50–68, 69'–96, 100'–105, 106, 107.

Водени знаци. Једнорог, врло сл. Београд, МСПЦ Грујић 63 из 1715. године (сл. 227).

Писмо. Брзопис и курзив XVIII века, писало више руку.

Орнаментика. На л. 1 је фронтиспис, барокна стилизована грана, компонована од цветних пупољака. Цртана је мастилом црне боје и дебљим пером. Боје су густе и суве: маслинастозелена, тиркизнозелена, љубичаста и окерсива.

Листови од 1' па до 108' украшени су барокним фронтисписима геометријско-биљног стила. Цртани су тамнијом сепијом и дебљим пером. Боје су: маслинастозелена, љубичаста, тиркизнозелена и жућкастосива.

Повез. Дрвене корице са косим бридом, пресвучене орнаментираном кожом; видни трагови позлате. Капитална врпца је у плаво-зеленој боји са ребрима на хрбату. Видни су трагови отпалих копчи. Повез је местимично оштећен од црвоточина.

Предње корице имају у правоугаоном простору велики медаљон у којем је барокни ромбоид са малим медаљоном. У горњим угловима су херувими и барокне гране, а у доњим само стилизовани геометријско-биљни орнаменти. Цела површина је прекривена цветним орнаментима.

Задње корице у правоугаоном простору имају орнаментирани барокни картуш, уоквирен стилизованим гранама, палметама, розетама и цветовима. Остале оквирне површине украшене су цветним гирландама.

Садржај. л. 1: *Н(е)б(е)сных(ъ) женихъ(ъ) бл(а)гоизволяетъ, невѣсте своеи вѣнацъ съплѣсты и съ прѣиспащренными ωдеянїем(ъ) ѹкрашенной биты.* Потом(ъ) изыраеть хоудожныка вѣнцокрасителя изещ'на и ва любовь свою приводить и ωт(ъ) домоу его истр'заетъ якоже магнит желѣзо ωт(ъ) дрѣва, именем(ъ), съвише данны, ігоумен ъ ієр(о)монах(ъ), съ любазним ъ … Текст се овде прекида, али је у врху фронтисписа на л. 1' црвеним мастилом исписан датум: Сїе бисть въ лет(о) ωт рож(дьства) х(ристо)ва а҃,ѱ҃,ѳі҃ (1719). На л. 2 наставак текста, чији је почетак изгубљен: … нам(ь) ц(а)рем(ь) и рече имь древо маслич'ное аз не оставаю мою сладость итд., запис (колофон) о подизању храма Светог великомученика Георгија (обновљења храма Св. Георгија). Завршава се на л. 3': того ради и сїе писанїю предаю аз више поменѹти игѹмен(ь) Ан-ѳонїе итд., са завршном молбом и доксологијом.

л. 4: Поменик са уписаним прилозима за помен (саландар) од села Гложани.

л. 4': Поменик м(е)с(е)ца іѹна 8го 1769 и село Браниђ(ъ).

л. 5: Поменик м(е)с(е)ца іѹна 8 1766 Село Браниђъ.

л. 5': На 1769го м(е)с(е)ца септемра 3го дна варошъ Ѡсекъ и 1770.

л. 6: На 1770 м(е)с(е)ца іѹна 6 писа Вѹчица из Шемердича.

л. 6': На 1769го ωкт(обра) 13
Оу Новомѹ Садѹ Саландара.

л. 7: На 1769го.

л. 7': Здѣ трошаници.

л. 8: Зде Гарωвъ.

л. 8': Зде варошъ Ѡсекъ.

л. 10: Зде в селω …

л. 11: Зде в селω Дреновацъ.

л. 11': О 1771го Село о Миклеѹшъ.

л. 12: Зде селω Вођинъ.

л. 12': Зде Вођинъ 1772 Марта 7ω, 1774ω село Вођинъ. На име писа Гаврилъ Ѳодоровићъ ѹ манастиръ Дреновацъ.

л. 13: Зде Секѹлница.

л. 14: 1769го марта 28го долна вароши.

л. 15: На 1769го ωкт(обра) 16.

л. 15': Зде Пакрцъ.

л. 16': На 1779 іанѹ(ара) 23 Дреновацъ.

л. 17: Зде Поточанек.

л. 17': На 1740 іѹна 15 оѹ манастирѹ Дренов(цѹ).

л. 19: Зде хтитори Мїлевци.

л. 19': Ꙁдє Трєщиꙍвци.

л. 20: Ꙁдє хт(и)тори цабꙋна.

л. 20': На 1773. ıанꙋ(ара) Мєланє.

л. 21: Ꙁдє хтитори Маꙁꙋтє (?).

л. 21: На 1773. ıанꙋ(ара) 13 Дрєновцъ.

л. 22: Сєкꙋлинци.

л. 22': Сєло Шєтєрдиѣы на 1779 м(є)с(є)ца ıꙋна 19.

л. 23: Ꙁдє Ѡкрїшацъ.

л. 24: Сєло Пꙋпина на 1787 лѣта Хр(и)стова мєсєца марта 20гѡ.

л. 24': Сєло Мєляны 1787 лѣта.

л. 25': Сєло Дрєновацъ мєсєца мая 1769 год.

л. 26: На 1769го ѡктобра 18 1793 лѣта ꙋ Дрєновац.

л. 26': На 1770 иꙋна 24 писа ıєромонахъ Іѡанїкїє пострижникъ и дꙋховникъ Пакрачкїи.

л. 27': На 1778 м(є)с(є)ца юна 10 ꙋ манастир Дрєновацъ.

л. 33': Сєло Пꙋшина.

л. 34': 1769 ꙁдє варошъ Сланкамєн(ъ).

л. 39: Сєло Пишана 1764.

л. 39': Ꙁдє Ћєраднє.

л. 40: Ꙁдє Миклєꙋшъ.

л. 40': Ꙁдє Мєланє 1757 год.

л. 41: Ꙁдє сєло Трєшнєвица.

л. 41': Ꙁдє Кꙋсанє.

л. 42: Ꙁдє Бировитица ѱ҃лє – 1735.

л. 42': Ꙁдє Трєштановци ѱ҃мє – 1745.

л. 43': Ꙁдє сєло ...

л. 44': Ꙁдє Бродъ Варошъ.

л. 45: В сєло Шємрътиѣъ.

л. 45': 1786 м(є)с(є)ца маїя 5 ꙋ манастиръ Дрєновацъ.

л. 46': Ꙁдє сєло Михлєвци.

л. 47': Варош Воѣинъ, м(є)с(є)ца ıꙋла 1778 лѣто.

л. 48': Сєло Дрєновацъ.

л. 68': Ꙁри ꙋкаꙁь Провиѣєна. Запис о невремену 26. јула 1784. године. Написао Самоил Јанковић из Старе Градишке.

л. 71: Почє сє цр(ь)ква покрївати ꙋ лѣтꙋ 1794 оу Манастїрꙋ прї парохꙋ Алеѯїи Пєтровичъ.

л. 94': Новєм(бра) 21. Ꙁдє вописанїи наших(ъ) парохїани Манас(ти)ръ Дрєновацъ.

л. 95: Іанꙋар 13, 1773 оу Монас(тирꙋ) дрєновцꙋ.

л. 96'–97: 1764 год. м(є)с(є)ца сєптємбра. Ꙁдє в сєло Ꙋпꙋшина.

л. 97'–98: 1767 год. Ꙁдє в сєло Ꙋпꙋшина мєсєца маıа.

л. 99, запис: Ако тко ѡѣє да доꙁна какѡ монастиръ Дрєновацъ єстъ насєлѣнъ и соꙁиданъ нєка глєда ꙋ ѡвомъ помєнꙋ ѡтъ пєрвє корє на листꙋ пєрвомъ лѣтописъ: 1719, ѱ҃ѳı Хр(и)стова рождєства и содєржаваѡ сє Монастыръ їгꙋмєннїи и братствомъ до лѣта 1778ѡ ѱ҃ои ѡ Хр(и)стова словомъ говорнмъ пꙋнїє пєдєсєтъ дєвєтъ годинна. Пакъ при дєржави Іѡсифа Вторагѡ кєсара Рымскаго и краля мажарскаго ꙋ Бєчꙋ при мытрополїтꙋ Викєнтїи Выдаковїчꙋ ꙋ Карловцы и при Єп(и)ск(о)пꙋ Аѳанасїи Жывковичꙋ ꙋ Пакрацꙋ владѣющїхъ тогѡ лѣта и чрєꙁъ нєкаковихъ догаѣаи или скꙋдосты радї каснратъ и подпалъ ѡт(ъ) кꙋдꙋ и бытїєємꙋ єстъ и садъ єстъ фїлїялнїи.

л. 99': Ꙁнатися како мы вторы ıєромонасїи и пострижныцы м(о)н(а)стыра Ѡрахѡвыцє пришли єсмо ꙁдѣ ꙋ Дрєновацъ м(о)н(а)стыръ Филиян(ъ), на слꙋжбꙋ б(о)гꙋ и народꙋ Іви Диѡнїсїи Марковычъ їєромонахъ. 2ѡ Іѡсифъ Косминовичъ їєромонахъ и при своємъ бытыю ꙁдѣ видѣвшїи ꙋ црькви Іво пꙋтыръ бакрєнъ поꙁлащєнъ и внꙋтєръюдꙋ ꙁлато ѡтпалѡ ѡсто бакаръ и нє можахомъ ѡт(ъ) горчинє иꙁ єгѡ слꙋжятїи дадосмо ꙋ Ѡсѣкъ направиты срєбрєнъ и поꙁлатїти ꙁа 24 форинта с нашимъ и иждивєнїємъ и потомъ видєѣи єv(а)нггєлїє ꙁапꙋщєно на нѣмъ срєбро потамнїло спонцы ѡтпали а плꙋшъ подєран(ъ) ꙁ' договоромъ ѡд(ъ) ꙋсєрдїя к цєркви дадѡсмо и єгѡ ꙋ Ѡсѣкъ воꙁобновитїи ꙁа 14 фѡринтовъ ꙋ лѣтꙋ 1785ѡ априла 14ѡ.

л. 100: И помалꙋ видєѣи на часнои трапєꙁи вєрло миꙁєрнє стварє и полꙋпанє свиєтнякє дадѡсмо направити дрꙋгє дєрвєнє и поꙁлатїти ꙁа 20 форин(ти): 1786ѡ и на лѣто 1787. Правишє прарохияны ꙁвоник(ъ) на ново и крстъ на ново и нєдоставшꙋ но(в)цов на поꙁлатꙋ ѡстає нє поꙁлашєнъ. Приложы на поꙁлатꙋ крста 35 форинти. Такождє и ꙁа крстъ водичнїи ꙋ цєркви бѣхомъ потрєбны и при смєрти Іакѡва Милиѣєвиѣа житєля Прєкорєчанскагѡ ꙋ ктитори д(ꙋ)ховникъ Диѡнѵсїє и ѡбєѣа – 40 форинтѡвъ дадѡсмо м(о)н(а)стирꙋ Ѡрахѡвицы ꙁа крєстъ ꙋ дєрвєнои фꙋтроли сасвимъ ꙋкрашєнъ. Потом другом руком: Црков(ъ) иꙁнова покривєна 1797 лѣта м(є)с(є)ца юна 20 днє. При Архимандритꙋ Ѻраховичь(ком) Г(о)с(по)динꙋ Лꙋки Никшичꙋ и при ıєръм(онахꙋ) и админстраторꙋ парохїи Алєксїи Пєтровичꙋ.

На задњим корицама поред осталих и овај запис: „Придохъ ꙋ Дрєновацъ Алєѯїи Пєтровичъ м(є)с(є)ца ıанꙋарїа 5го дня 1790 лѣта. Доле: Сїя читꙋля храма с(вє)т(а)го Гєоргия".

Литература. Литературе нема.

195
МСПЦ Грујић 195

ПОУЧИТЕЉНО ЈЕВАНЂЕЉЕ ИЗ МАНАСТИРА ОРАХОВИЦЕ

писар јеромонах Матеј, 1593. година

Папир, I + 390 л., 305 × 205 мм, по 28 редова. Свешчице су обележене на почетку и крају по средини доње маргине. Прва свешчица обележена је три пута, и то: на л. 1, 7 и 8'; друга почиње од л. 9; лист 5 је убачен и налепљен на остатак претходно

исеченог листа, вероватно је ово урађено 1609. године, у време преповезивања рукописа. Осми лист 23 свеске обележен је к҃в҃г҃ (л. 184'); укупно има 49 свешчица, последња има шест листова.

Водени знаци. 1) Котва у кругу са угластим тролистом и контрамарком С-В, публиковао Мошин 2345 из 1593. (сл. 468); 2) исти знак са контрамарком I-C, публиковао Мошин 2372 из 1593. (сл. 471); 3) исти знак са иницијалом В и контрамарком Т-С, публиковао Мошин 2394 из 1593. (сл. 472); 4) котва у кругу са угластим четворолистом, иницијалом А и контрамарком С-С, публиковао Мошин 2462 из 1593. (сл. 478); 5) котва у кругу са звездом и контрамарком С-С, сл. Мошин 1717 око 1580. (сл. 352).

Писмо. У писању рукописа учествују два писара, који се наизменично смењују. Писмо је средњи полуустав, са брзописним елементима. Њих је више код другог писара и његово писмо је нешто крупније. Облици слова: тропотезно ж са редуцираним горњим делом; ѡ се појављује у два облика, са високом и ниском средином; ꙁ у више облика; ѣ са ниском и виском пречкицом и са дужом левом квачицом; т троного и једноного; ч једнострано, сасвим плитко; л са дугачким ножицама. Редакција српска са русизмима, употребљава мало ѫ недоследно код првог писара. Други писар чешће употребљава мали ѧ, а ређе велики ѫ. Оба писара повремено и недоследно употребљавају ъ, затим є, пајерак између консонаната.

Орнаментика. На л. 7 нацртана је заставица (137 × 100 мм) геометријско-биљног стила. Три велика круга повезана и испреплетана широким тракама које пролазећи кроз средишње делове кружних површина обликују чворове, елипсе, ромбове и полулучне површине. По средини заставице, са горње стране, је велики геометријско-флорални орнамент. Горњи углови имају стилизоване гране са листовима. Заставица је делимично колорисана, и то само преплет, тако да се има утисак као да је недовршена. Боје су интензивне и суве: тамноцрвена, бледозелена, љубичаста, окер, жута, тамносмеђа и тамноплава. Цртана је сепијом, дебљим пером и заузима скоро једну трећину листа, није уоквирена. Испод заставице је стилизовани циноберни наслов.

Иницијали су црвени, геометријског су стила, имају једноставне благо изломљене линије украшене скромним геометријско-биљним мотивима.

Повез. Даске са жлебовима по рубовима који се прекидају на угловима, пресвучене тамномрком орнаментираном кожом. Капитална врпца је у црвеној и жутој боји, сачуване су металне копче. Повез је доста оштећен, орнамент излизан.

Предња корица има велики правоугаоник у чијој је средини крст на постољу, уоквирен стилизованом плетеницом. Углови правоугаоника украшени су позлаћеним биљним орнаментом.

Задња корица је јако оштећена. Повез је настао, према запису, за време игумана кир Захарија и његовог братства, а повезао га је Дионисије 7117. године (1609).

Садржај. Поучитељно јеванђеље.

л. 1: *Прєдисловїє книги сїє.* Г(оспод)ь б(ог)ь вьсєдрьжитєль, мнѡгїнми раꙁ'личнїими обычаи писанїємь оучєнїє людѣмь своимь давь.

л. 3: *Сказанїє главамь иꙁвѣстно, ꙗж(є) соут(ь) вь книꙁє сєи* (73 главе означене, али последње 4 нису нумерисане, зато: 73 + 4 = 77).

л. 7: *Поꙋчєнїꙗ иꙁбран'на ѡт с(вє)т(а)го єv(ан)г(є)лїꙗ и ѡт многых(ь) б(о)ж(ь)ств'ных писанїи, гл(агол)ємаа ѡт(ь) архїєрєа иꙁьꙋсть вь в'сакоє нєд(є)лю, на поꙋчєнїє Хр(и)стоимєнитымь людѣмь, или прочитаєма, такожє и на г(оспод)ьскыє праꙁдникы, о мытари, и фарисєи. Єv(аг)г(є)лїє ѡть Лоукы слово ,а҃.* Єжє о мытари и фарисєи, притча и вина …

л. 12': *Поꙋчєнїє въ нєдєлю, блꙋднаго с(ы)на. Єv(аггє)лїє ѡт(ь) Лꙋкы. Слово ,в҃.* Бл(а)гь оубо єс(ть) б(о)гь вѣсѣмь.

л. 18: *Поꙋчєнїє вь нєдєлю мєсопꙋстнꙋю єv(аг)г(єлїє) ѡт(ь) М(а)ѳ(є)а. Слово ,г҃.* Страшнь єс(ть) дпь онь, втораго пришьствїа Х(ри)с(то)ва.

л. 23': *Пооучєнїє вь нєд(є)лю, сыр'нꙋю. Єv(аг)гєлїє ѡт(ь) М(а)ѳ(є)а. Словѡ ,д҃;* Сє оубо четвєродєсєтнаго поста поꙁорищє ѡтрьꙁаєт сє нами братїє.

л. 29': *Поꙋчєнїє вь нєдєлю ,а҃,ю, с(вє)т(а)го поста православнꙋю, сл(о)во [є҃.]* Четвородєсєтьїи пос(ть) сїи братїє, ꙗко лѣствица нѣка прѣдлєжит(ь) нам(ь).

л. 38': *Пооучєнїє вь нєдєлю ,в҃.ю с(вє)т(а)го поста. Єv(ан)г(є)лїє ѡт(ь) Марка. Слово ,ѕ҃,є.* С(вє)т(а)го четвєродєсєтнаго поста братїє врѣмє, кь вьсємꙋ врѣмєни вьсєго лѣта сълагаємо.

л. 44: *Пооучєнїє въ нєдєлю ,г҃.ю с(вє)т(а)го поста на поклонєнїє ч(ь)стнаго и животворєщаг(о) кр(ь)ста. Єv(анг)г(єлїє) ѡт(ь) Марка. Слово ,ꙁ҃.* Проѡбраꙁꙋѧ и прѣдписꙋє б(о)ж(ь)ствныи Моисєи, животворєщаго и б(о)ж(ь)ствнаго кр(ь)ста.

л. 50': *Поꙋчєнїє вь нєдєлю ,д҃,ю с(вє)т(а)го поста, єv(аг)г(єлїє) ѡт(ь) Марка, слово ,(и҃)* прѣплывшє братїє пꙋчинноу вьꙁдрьжанїа.

л. 55': *Поꙋчєнїє въ нєдєлю ,є҃.ю с(вє)т(а)го пос(та) єv(аг)г(єлїє) ѡт(ь) Марка. Слово ,ѳ҃,є.* Мимоидє оужє ꙁима, пролєтїє жє вьнидє.

л. 61: *Поꙋченїє въ сꙋботоу, с(ве)т(а)го праведнаго Лазарѧ. Єv(аг)г(є)лїє, ѡт(ь) Іѡанна. слово,* ї҃. Г(оспод)ꙋ нашемꙋ І(сv)с(v) Х(рист)ꙋ, по земли шьствїє творещоу.

л. 64: *Поꙋченїє вь неделю цвѣтнꙋю, єv(аг)г(єлїє) ѡт(ь) Іѡ(анна) слово ,а҃і.* Дн(ь)сь оуво нам(ь) єv(аг)гел'скыих(ь) источнїнкь, истачаєт се источнїнкь. И воды изобил'ныє и источ'никь неѡскꙋд'нь.

л. 68: *Поꙋченїє вь с(ве)тꙋтю великꙋю неделю Пасхы. Слово ,в҃і.* Радованїа д(ь)нь, и веселїа братїє. д(ь)нь веселїа и сп(а)сенїа.

л. 70': *Поꙋченїє, вь п(о)недел'никь свѣтлыє недели слово ,г҃і.* Раз'лѣнєнїє наше подвизаю с(ве)щен'ныи б(о)ж(ь)ствны ап(о)ст(о)ль гл(а)г(ол)єть.

л. 73': *Поꙋченїє, в' неделю с(ве)т(а)го ап(о)с(то)ла Ѳѡмы. Єv(аг)г(єлїє) ѡт(ь) Іѡ(а)н(на), слов(о), д҃і.* Ѡ свѣтосносной недели, и ч(ь)стном' и с(ве)том' д(ь)нїи вьскрсенїа.

л. 78': *Поꙋченїє вь неделю с(ве)тыих(ь), Мvроносїиць. Єv(аг)г(єлїє) ѡт(ь) Мар(ка), слов(о) ,є҃і.* Въ сїа оуво д(ь)ньш'нїѧ недели с(ве)ты д(ь)нь.

л. 83: *Пооученїє, вь неделю о расслаблен'нем. Єв(аг)г(є)лїє ѡт(ь) Іо(анна). слов(о) ,ѕ҃і.* Мнѡгим и великим(ь) злыим(ь) ходатаи бываєть грѣхь.

л. 88: *Пооученїє вь неделю о самарѧнны, Єv(аг)г(єлїє) ѡт(ь) Іоанна. Слов(о) ,з҃і.* Дн(ь)сь оуво нам єv(ан)г(є)л'скых(ь) источ'никь, истекаєт(ь) се источникь. И воды богатны, источ'никь нескон'чаваєм (упор. на л. 63 поученије 11).

л. 95': *Поꙋченїє вь неделю слѣпааго, єv(аг)г(є)лїє Іѡанна. Слово ,и҃і тое.* Г(оспод)ꙋ и б(о)гꙋ и сп(а)сꙋ нашемꙋ І(сv)с(v) Х(рист)ꙋ гл(аго)лющꙋ къ Іоудеом(ь).

л. 100: *Кvрила недостоинаго мниха слово на възнес(є)нїє г(о)с(под)нє, вь четвртькь ,ѕ҃. недѣли по Пасцѣ ѡт(ь) про(о)чьскых(ь) оуказанїи, и о вьскрс(є)нїи вьсероднааго Адама изь ада.* Бл(аго)с(лови) ѡтче. Прїиди н(ы)нѣ д(оу)хом, с(ве)щен'ны прор(о)че Зах(а)рїє.

л. 104: *Поꙋченїє вь неделю с(ве)тыих(ь), т҃. и и҃і. б(о)гоносных(ь) ѡтць єv(аг)г(єлїє) ѡть Іо(анна). слѡв(о) ,ѳ҃і.* По праздницѣ прѣславнаго вьзнес(є)нїа г(оспод)а нашего І(соу)са Х(рист)а.

л. 108: *Пооученїє вь неделю с(ве)тꙋю н҃.цꙋ, єv(аг)г(є)лїє ѡт(ь) Іѡанна, слово к҃.* Въ послѣдныи д(ь)нь великїи праздника, стоѧше І(соу)с(ь) и вьзьпїи г(лаго)лѧ.

л. 115: *Пооученїє вь недѣлю всѣхь с(ве)тыих(ь). єv(аг)г(єлїє) ѡт(ь) Маѳ(є)ѧ. слов(о) ,к҃а.* Рече г(оспод)ь, всѧкь иже исповѣстмѧ прѣд(ь) чл(о)в(ѣ)кы.

л. 119': *Пооученїє в' неделю ,в҃,ю єv(аг)г(є)лїє ѡт(ь) Маѳ(є)ѧ. слово ,к҃в.* Понеже бо б(о)ж(ь)ствнаго и прьвааго и бл(а)женнаго живота, ѡтлꙋчихомсѧ.

л. 123: *Пооученїє в неделю ,г҃,ю єv(аг)г(є)лїє ѡт(ь) Маѳєѧ, слово ,к҃г.* Паче сребролюбїѧ, ничтоже ино злѣиши нѣс(ть).

л. 127': *Пооученїє въ неделю ,д҃,ю єv(аг)г(є)лїє ѡт(ь) Маѳєѧ, слово к҃д.* Ничтоже оуво нѣсть, паче несꙋмнѣнїє и чистыѧ вѣры крѣпчаиши.

л. 133: *Пооученїє в неделю ,є҃ю, єv(аг)г(є)лїє ѡт(ь) Маѳ(є)ѧ, слово к҃є.* Источникь д(оу)ховныи и сп(а)сенїѧ, обтекаєт(ь) нас(ь) братїє.

л. 138: *Пооученїє вь неделю ѕ҃ю. єv(аг)г(є)лїє ѡт(ь) Маѳ(є)ѧ, слово ,к҃ѕ.* Єлицы оуво пчел'номꙋ трꙋдолюбїю.

л. 144: *Пооученїє в неделю ,з҃ю єv(аг)г(є)лїє ѡт(ь) М(а)ѳ(є)ѧ. слово к҃з.* Въ врѣме оно, мимоходещꙋ Іс(оус)оу. послѣдоваше емꙋ два слѣпца.

л. 148: *Пооученїє в неделю ,и҃ю єv(аг)г(є)лїє ѡт(ь) Маѳ(є)ѧ, слово ,к҃и.* Иже о нашем сп(а)сенїи попѣцаѧисѧ, и промышлѧ и г(оспод)ь.

л. 151': *Поꙋченїє в неделю ,ѳ҃ю єv(аг)г(єлїє) ѡт(ь) М(а)ѳ(є)ѧ, слово. к҃ѳ.* Єлицы оуво любимих своих телѣсно напитати хотеть.

л. 157': *Поꙋченїє в (не)д(є)лю .і҃ю єv(аг)г(єлїє) ѡт(ь) М(а)ѳ(є)ѧ. Слово л҃є.* О вашем(ь) д(оу)шевном(ь) сп(а)сенїи, дльжны єсмы тьщати се братїє.

л. 162': *Пооученїє в н(є)д(є)лю ,а҃і. єv(аг)г(є)лїє ѡт(ь) М(а)ѳ(є)ѧ. Слово ,л҃а.* Иногда оуво ѩвѣ гл(а)голєть.

л. 167: *Поꙋченїє вь н(є)д(є)лю ,в҃і. єv(аг)г(є)лїє ѡт(ь) Маѳ(є)ѧ. Слово ,л҃в.* Ничтоже оуво ино тако може братїє, смꙋщати чл(овѣ)ч(ь)ское помишлєнїє.

л. 171: *Пооученїє в н(є)д(є)лю г҃і. єv(аг)г(є)лїє ѡт(ь) Маѳ(є)ѧ. Слово ,л҃г.* Єже ѡт(ь) пооученїа полꙁоу притежає чл(овѣ)ком г(оспод)ь нашь и б(о)гь.

л. 174': *Поꙋченїє в н(є)д(є)лю ,д҃і. єv(аг)г(є)лїє ѡт(ь) Маѳ(є)ѧ. Слово ,л҃д.* Рече г(оспод)ь притчю сїю, оуподоби се ц(а)рство н(є)б(є)сное чл(овѣ)кꙋ ц(а)рꙋ.

л. 178': *Поꙋченїє в н(є)д(є)лю ,є҃і. єv(аг)г(є)лїє ѡт(ь) Маѳ(є)ѧ. слово ,л҃є.* Иже села чл(овѣ)чьскаа хранещеи дѣлатели.

л. 181': *Поꙋченїє, в н(є)д(є)лю ,ѕ҃і. єv(аг)г(є)лїє ѡт(ь) Маѳ(є)ѧ. слово ,л҃ѕ.* Иже ѡт(ь) поꙋченїа пол'зꙋ чл(овѣ)кѡм(ь) простираєи г(оспод)ь наш(ь) и б(о)гь.

л. 185': *Поꙋченїє в н(є)д(є)лю ,з҃і. єv(аг)г(є)лїє ѡт(ь) Маѳ(є)ѧ. слово ,л҃з.* Велїє бл(а)го єс(ть) м(о)л(и)тва.

л. 190: *Поꙋченїє в н(є)д(є)лю ,и҃і. єv(аг)г(єлїє) ѡт(ь) Лоуки. слово ,л҃и.* Вь врѣме оно, стоѩше І(соу)с(ь) при єзерѣ геннисаретском(ь).

л. 194': *Пооученїє в н(є)д(є)лю .ѳ҃і. єv(аг)г(є)лїє ѡт(ь) Лꙋки. Слово ,л҃ѳ.* Вьсѣхь добродѣтелєи бол'ши єс(ть) любовь.

л. 200: *Пооученїє в н(є)д(є)лю ,к҃ю. єv(аг)г(є)лїє ѡт(ь) Лꙋки. Слово ,м҃* Єже вьскр(ь)сенїа велїа таина братїє.

л. 203': *Пооученїє в н(є)д(є)лю ,к҃аю. єv(аг)г(є)лїє ѡт(ь) Лꙋки. Слово ,м҃а* ѩкоже бо раи дрꙋгїи єс(ть) многѡцвѣтьнь и бл(а)гооухан'нь.

л. 210: *Поѹченїе в н(е)д(е)лю ,к҃вю. еѵ(аг)г(е)лїе ѡт(ь) Лоѹки. Слово ,м҃в.* Бл(а)го оѹбо сѫть вьсегда и польꙁна, б(о)ж(ь)ствна словеса вьнимающїимь.

л. 216': *Поѹченїе в н(е)д(е)лю ,к҃гю. еѵ(аг)г(е)лїе ѡт(ь) Лѹки. слово ,м҃г.* ꙗкоже бо телѣса наша врѣмен'наа.

л. 221': *Пооѹченїе в н(е)д(е)лю ,к҃дю. еѵ(аг)г(е)лїе ѡт(ь) Лѹки. Слово м҃д.* Множицею бо велїꙗ нѹжда. и ꙁлѣишаа скрьбь оѹстраꙗти вѣсть.

л. 225: *Поѹченїе в н(е)д(е)лю ,к҃ею. еѵ(аг)г(е)лїе ѡт(ь) Лѹки. Слово ,м҃е.* Велїе вьистиннѹ добродѣтели поврѣжденїе.

л. 231: *Пооѹченїе в н(е)д(е)лю ,к҃ѕю. еѵ(аг)г(е)лїе ѡт(ь) Лоѹки. Слово ,м҃ѕ.* Лихоимѣнїе, велїе ꙁло есть чл(овѣ)комь.

л. 236: *Пооѹченїе в н(е)д(е)лю ,к҃ꙁю. еѵ(аг)г(е)лїе ѡт(ь) Лоѹки. Слово ,м҃ꙁ.* Г(оспод)ь нашь І(соѹ)с(ь) Х(ристо)с(ь) и Б(о)гь. иꙁводе жидов'скїе люди.

л. 241: *Пооѹченїе в неделю ,к҃ию. еѵ(аг)г(е)лїе ѡт(ь) Лѹки. слово ,м҃и.* Бл(а)женыи еѵ(анг)г(е)листь Лѹка, прѣдлагаеть нам(ь) днес(ь).

л. 246': *Пооѹченїе в неделю ,к҃ѳю. еѵ(аг)г(е)лїе ѡт(ь) Лѹки. Слѡв(о) ,м҃ѳ.* Мнѡгїе и раꙁ'личные нравы, дарова нам(ь) Б(ог)ь еже дѣлати сп(а)сенїе свое.

л. 251': *Пооѹченїе вь неделю ,л҃ю. еѵ(аг)г(е)лїе ѡт(ь) Лѹки. Слѡвѡ .н҃.* ꙗкоже бо ѡт(ь) мнѡга ꙗденїа бываеть распаленїе.

л. 256': *Пооѹченїе в н(е)д(е)лю ,л҃аю. еѵ(аг)г(е)лїе ѡт(ь) Лѹки. Слово ,н҃а.* Сл(ь)нце правдѣ есть б(о)гь, ꙗкоже писан есть.

л. 261: *Пооѹченїе в н(е)д(е)лю ,л҃вю еѵ(аг)г(е)лїе ѡт(ь) Лѹки. Слово ,н҃в.* Всꙗка оѹбо неправда и похищенїе, и лихоимѣнїе ꙁло.

л. 267: *Поѹченїа на вл(а)д(и)чнїа праꙁдники ина памꙗти с(ве)тыих(ь) иꙁбран'ныих(ь), м(ѣ)с(е)ца сеп'темврїꙗ вь прьвыи пооѹченїе вь началѣ новаго лѣта. глав(а) н҃г.* Вьсегда оѹбо бл(а)гыим(ь) поѹчати се дальжны есмы братїе. Одавде календарски циклус, али се нумерисање „глава“ (слова) наставља.

л. 271: *Въ тонже д(ь)нь пооѹченїе, в҃е еѵ(аг)г(е)лїе ѡт(ь) Лоѹкы.* Ꙗкоже вь кораблѣхь спецїи, самопомав'но вѣтрѡм(ь) носими сѫть.

л. 273': *Въ тонже д(ь)нь пооѹченїе третїе.* Мнѡгїе и раꙁ'ли-ч'нїе нравы даль ес(ть) намъ б(о)гь.

л. 275': *Поѹченїе в н(е)д(е)лю прѣд(ь) вьꙁдвиженїем(ь) ч(ь)стнаго и животворещаг(о) кр(ь)ста. еѵ(аг)г(е)лїе ѡт(ь) Іѡ(а)нна. глав(а) н҃д.* Р(е)че г(оспод)ь никтож(е) вьꙁыде на н(е)бо, раꙁвѣ же сь н(е)б(е)се сьниде.

л. 280: *М(ѣ)с(е)ца тогоже, вь ,д҃і. пооѹченїе на вьꙁдвиженїе ч(ь)стнаго кр(ь)ста. глав(а) н҃е.* Красны д(ь)нь, и свѣтлы праꙁдник'.

л. 284: *М(ѣ)с(е)ца октꙗбрꙗ вь ,к҃ѕ пооѹченїе на памꙗть с(ве)т(а)го великом(оѹ)ч(е)ника Дїмитрїꙗ. еѵ(аг)г(е)лїе ѡт(ь) Іѡ(анна), глава н҃ѕ.* Вьсѣхь оѹбо добродѣтелии бол'ша есть любовь.

л. 289: *М(ѣ)с(е)ца ноꙗбрꙗ ,а҃. пооѹченїе на паметь с(ве)тѹю бесребренникоѹ, Коꙁмы и Дамїана еѵ(аг)г(е)лїе ѡт(ь) Маѳеа. глава ,н҃и.* Въ врѣме ѡно, приꙁва І(соѹ)с(ь) двоюнадесеть оѹченикь своих(ь).

л. 293: *М(ѣ)с(е)ца тогожде ,г҃і. пооѹченїе на паметь с(ве)т(а)го ѡтца Іѡан'на Ꙁлатооѹстаго. еѵ(аг)г(е)лїе ѡт(ь) Іѡан'на, глава н҃ꙁ.* Р(е)ч(е) г(оспод)ь своимь оѹч(е)ником(ь), аꙁь есмь дверь.

л. 299: *М(ѣ)с(е)ца ноꙗбра, вь к҃а. пооѹченїе на вьведенїе прѣс(ве)тыꙗ Б(о)городице. еѵ(аг)г(е)лїе ѡт(ь) Лоѹки, глава н҃ѳ.* Вь врѣме оно, вьстав'ши М(а)рїа. иде вь гор'ниꙗ сь тьщанїемь.

л. 303': *Пооѹченїе, вь неделю, с(ве)тїихъ прѣѡтцъ, глава ѯ҃.* Древнїи оѹбо они, и прѣжде ꙁакона б(о)ж(ь)ств'ны мѫжи.

л. 309: *Пооѹченїе, вь неделю, прѣжде рож(дь)ства Х(ристо)ва. глава ,ѯ҃а.* Б(о)ж(ь)ств'ныи ап(осто)ль ї еѵ(ан)г(е)лїсть Матѳеи.

л. 316: *М(ѣ)с(е)ца декеврїꙗ, вь ,к҃е. пооѹченїе на рож(дь)ство Х(рис)т(о)во. еѵ(аг)г(е)лїе, ѡт(ь) Маѳеꙗ. глав(а) ѯ҃в.* І(соѹ)сѫ рождьшѫ се вь виѳлеомѣ Іоѹдеисцѣмь. вь д(ь)ни Ірода ц(а)ра.

л. 320: *Пооѹченїе вь неделю по рож(дь)ствѣ Х(ристо)вѣ. еѵ(аг)г(е)лїе, ѡт(ь) Маѳ(еꙗ). глава ,ѯ҃в.* Ѿшьдьшїимь оѹбо вльхвомь.

л. 324': *М(ѣ)с(е)ца геньварїꙗ вь ,а҃ на паметь с(ве)т(а)го ѡтца нашего Василїꙗ, поѹченїе д(оѹ)шепольꙁ'но, кь инокомь(ь). Глава ѯ҃д.* Мнѡѕи ѡт(ь) чл(о)в(ѣ)кь, ови оѹбо богатства и имѣнїа хвалеть и оѹдивлꙗют се о них(ь).

л. 328': *Поѹченїе вь неделю прѣд кр(ь)щенїемь, еѵ(аг)г(е)лїе ѡт(ь) М(а)р(ка). глава ѯ҃е.* Ꙁачело еѵ(аг)г(е)лїа І(соѹ)с(ь) Х(ристо)ва.

л. 332: *М(ѣ)с(е)ца геньварїꙗ, вь ,ѕ҃. пооѹченїе на кр(ь)щенїе г(оспод)а б(о)га и сп(а)са нашего І(с)ѵ(с)а Х(рист)а. еѵ(аг)г(е)лїе ѡт(ь) Маѳеа. глав(а) ѯ҃ѕ.* Бл(а)гаго и чл(о)в(ѣ)колюбиваго б(о)га нашего.

л. 338: *Пооѹченїе, вь неделю по крщенїи. еѵ(аг)г(е)лїе ѡт(ь) Маѳ(е)а. глав(а) ѯ҃и.* Аще бо и праꙁдникь мимоиде нась.

л. 343': *М(ѣ)с(е)ца февралꙗ вь ,в҃. пооѹченїе на срѣтенїе г(о)с(под)ние еѵ(аг)г(е)лїе, ѡт(ь) Лѹки. глав(а) ѯ҃ꙁ.* Всакїи праꙁдник(ь) вл(а)д(и)чны и трьжьство братїе.

л. 347': *М(ѣ)с(е)ца марта, к҃е, пооѹченїе на бл(а)говѣщенїе. прѣс(ве)тыꙗ вл(а)д(и)ч(и)це нашее Б(огороди)це и присnод(ѣ)вы Марїꙗ. глав(а) ѯ҃ѳ.* Краснаго д(ь)ни и свѣтлаго праꙁдника, бл(а)говѣщенїꙗ праꙁднѹюще.

л. 350': *М(ѣ)с(е)ца априлїꙗ, вь ,к҃г. пооѹченїе на паметъ с(ве)т(а)го великом(оѹ)ч(е)ника Геор'гїа. еѵ(аг)г(е)лїе ѡт(ь) Іѡанна, глава о҃.* Рече г(оспод)ь, всакь иже исповѣсть ѡ мнѣ прѣд(ь) чл(о)в(ѣ)кы.

л. 356': *М(ѣ)с(е)ца маиа, вь ,к҃а. пооѹченїе на памꙗтъ с(ве)т(а)го равно ап(о)с(то)лом(ь) ц(а)ра Костантина. и М(а)т(е)ре его Єлены. глава о҃а.* Ищи сего пооѹченїа м(ѣ)с(е)ца ноемвра ,г҃і. с(ве)т(а)го Іѡанна Ꙁл(а)т(о)ѹстаго. Ємѹже начелѡ. Рече г(оспод)ь своим(ь) оѹченикѡмь аꙁь есмь дверь.

л. 358: *М(ѣ)с(є)ца їюнїа ,кд. поучєнїє на рож(дь)ство Іωан'на крстителıа. єv(аг)г(є)лїє ωт(ь) Матѳєа [глава ов].* Вь праздникы с(вє)тїих(ь) и сьборєхь б(о)ж(ь)ствных(ь).

л. 364: *М(ѣ)с(є)ца їюнїа, вь ,кѳ. с(вє)тїимь ап(о)с(то)лоⷨ Пєтроу и Павлоу. Слово похвално. нши нєдєли ,ні, ωт(ь) Лоуки глава ог.* Вь врѣмє ωн(о), стоа І(соу)с прї єзєрѣ гєнисарєт'скоⷨ.

М(ѣ)с(є)ца авгȣста, вь ,а поȣчєнїє, єv(аг)г(є)лїє ωт(ь) Ма(т)ѳ(єа). глава од. Г(оспод)ȣ нашємȣ І(соу)с Х(рист)оу вь єv(аг)г(є)лїи гл(агол)ющоу.

л. 369': *М(ѣ)с(є)ца авгȣста, вь ѕ. поучєнїє на прѣображєнїє г(оспод)а б(о)га и сп(а)са нашєго І(соу)с Х(рист)а. єv(аг)г(є)лїє ωт(ь) Лоук(и) глава оє.* Вьси оубо вл(а)д(ы)чнїи праздницы, и б(о)ж(ь)ствнаа трьжьства.

л. 376': *М(ѣ)с(є)ца авгȣста, вь єі. поучєнїє на оуспєнїє прѣс(вє)тыю вл(а)д(ы)ч(и)цє нашє б(огородн)цє: пр(и)сно д(ѣ)вы М(а)рїє. глава оѕ.* Многаа и раз'личнаа трьжьства и праздницы.

л. 382': *М(ѣ)с(є)ца авгȣста, вь кѳ поучєнїє на оусѣкованїє главы с(вє)таго Іωан'на пр(є)дт(є)ча. єv(аг)г(є)лїє ωт(ь) Мар(ка), глав(а) оз.* Лють оубо вьистинȣ братїє, блȣдныи грѣхь.

Текст се завршава на л. 389.

Записи. л. 389: Сїа книга г(лаго)лєми єv(аг)г(є)лїє жчитєлноє пис(а)на въ лѣт(о) з и ,р, и ,а (7101, тј. 1593). Сїю книгȣ пис(а) грѣшни М(а)тѳєи їєр(о)м(о)нах(ь). Слоуж(є) ωт(ь)чьство грωб(ь), зємлıа ж(є) м(а)ти. при їгȣмєноу ж(є) кvр(ь) Маѯимȣ їєрмонахȣ. Ѡ(ть)ци с(вє)тїи аще что боудоу погрѣшиль исправлıаитє б(ог)а ради.

л. 389': † Ѡбнови сє и одѣа сє сїа книга при игȣмєнȣ кvр(ь) Захарїи и вьсагω братства рȣкою тлѣнною и брѣн'ною Дїωнисїа расодѣра вь лѣто зрзі (7117, тј. 1609) крȣгь слн(ца) ѕ лȣн(и) аі.

На предњој корици са унутрашње стране забелешке Р. Грујића, оловком: „Јеванђеље поучително или Зборник проповеди. Писана 1593 год. у Манастиру Ораховици за првог игумана Максима. Писао га јеромонах Матеј, који је био пореклом негде из Маћедоније".

Литература. Богдановић 1982, 46; Суботин-Голубовић 1999, 158, 198.

196

МСПЦ Грујић 196

МИНЕЈ СЛУЖАБНИ ЗА СЕПТЕМБАР МАНАСТИРА ЉУБОСТИЊЕ

писар Гаврил, 1581. година

Папир, III + 201 л., 318 × 215 мм, по 27 редова. Прва два листа при повезу подерана су, а трећи је мало оштећен. Празни лист је 186'. Свешчице обележава на почетку и крају доње маргине, има 25 свешчица.

Водени знаци. 1) Котва у кругу са звездом и контрамарком I-F, објавио Мошин 1815 из 1581. године (сл. 363); 2) исти знак са контрамарком P-A-З, објавио Мошин 1887 из 1581. (сл. 377–378); 3) ловачки рог у кругу, исти знак није нађен у расположивој филигранолошкој грађи (сл. 839).

Писмо. Средњи уредни полуустав, српске редакције, ресавског правописа, са недоследном употребом акцената и спиритуса. Са употребом широког є; ъ у предлозима. Стари тип за э окренуто (л. 14): исправшэ; ж тропотезно, три облика за ω: са високом спојницом и јако развученим доњим делом, троного иједноного т са дужом левом квачицом и брзописно и лигатури, з у облику тројке и змијасто, ѣ са високим стаблом и дужом левом квачицом.

Орнаментика. На л. 1 нацртана је правоугаона заставица (140 × 50 мм) геометријског стила, компонована од четири концентрична круга и вишеструким преплетом. Преплет и кругови формирају дијагонале, елипсе, троуглове и ромбове. Цртеж заставице изведен је сигурном и прецизном руком, танким пером и црним мастилом. Спољње линије су распоређене симетрично. Горњи углови су украшени гранама и цветовима. Преплет је небојен, међупростори су обојени црвеном, жутом, зеленом, плавом и окер бојом.

Испод заставице је наслов исписан цинобером, плавом и зеленом бојом.

На широким маргиналним површинама л. 2, 54, 96', 97, 164', 165' и 181 нацртани су стилизовани геометријско-биљни орнаменти различитих величина и облика. Цртани су врло прецизно танким пером и црним мастилом. Делимично су обојени црвеном, плавом, зеленом и окер бојом.

Иницијали су геометријског стила, украшени бобицама, гранчицама, таласастим нитима у цинобер колориту. Изведени су на маргини уз блоковну ивицу текста и заузимају простор величине два реда.

Друга група иницијала је такође геометријског стила са знатно богатијим украсним детаљима: бобицама из којих се пружају зракасте танке нити са гранулицама. Нацртани су уз текстуални блок и заузимају простор величине од три до четири реда (л. 2', 3, 3').

Повез. Дрвене корице са жлебовима по рубовима који се прекидају на угловима, пресвучене орнамен-

тираном кожом. Капитална врпца је зелено-црвена, видни трагови отпалих копчи. Повез је оштећен од црвоточина, а кожа на хрбату и задњим корицама подерана. Обе корице су скоро идентично компоноване, мале разлике су у орнаментима који украшавају унутрашње оквире. Велики правоугаони простор подељен је дијагоналама и хоризонталама на мање геометријске површине. На пресецима линија утиснути су концентрични кружићи. Централни део украшен је симетрично распоређеним палметама. Стилизована орнаментирана плетеница и медаљони украшавају унутрашње оквире. Спољни оквири украшени су кружићима. Повез је из времена настанка рукописа.

Садржај. Минеј служабни за септембар без синаксара.

л. 1: *М(ѣ)с(е)ца сектемврїи а҃. начеткъ индик'тоу снрѣтъ новоу лѣтꙋ и памет(ь) пр(ѣ)под(о)бнаго о(тъ)ца нашего Сѷмеона Стльпника и с(ве)тыих ,а҃ жень веч(е)рь на г(оспод)и възвах(ь).*

Записи. л. 200': Въ лѣто ꙁ҃. тисꙋщно п҃, и ѳ҃ (7089, тј. 1581). исписа се сїи месечнык(ъ) септеврїе. въ монастири Любостини оу храмꙋ прѣс(ве)тые Б(огороди)це Ꙋспенїа ее. Трꙋдом(ь) и Ꙋсрьдїемь игꙋмена Сѷмеона иеромонах(а) съ братїами: валаанндаїегикъ наддрра (Гаврнїилъ писа монастирь Раванице). (Исп. Записи и натписи I, бр. 754).

л. 201' каснији запис: Сїа книга Монастира Раванїце храм(ь) с(ве)таго вьзнесенїа г(оспод)а б(ог)а.

л. 162, на доњој маргини каснији запис: А се книга кнѣза Лазара Манастира Раванїце.

л. II: Ѡ ти днакъ Стоико еданъ минеи м(ѣ)с(е)ца септемрија.

Литература. Васиљев 1980; Богдановић 1982, 60; Суботин-Голубовић 1999, 150, 204.

197

МСПЦ Грујић 197

ПРАВИЛА О ПРИЧТЕ ЦРКВЕНОМ МИТРОПОЛИТА ВИКЕНТИЈА ЈОВАНОВИЋА СА ПОТВРДОМ МИТРОПОЛИТА ПАВЛА НЕНАДОВИЋА

1753. година

Папир, II + 14 л., 310 × 200 мм, са различитим бројем редова на страни: 23 до 28 и 35 или 42. Прва два листа и последња два уз повез су празна. Рукопис је конзервиран у Народној библиотеци Србије.

Водени знаци. У делу који је из 1753. године (л. 1, 12–14) постоје следећи водени знаци: 1) котва са четворком изнад знака и иницијалима на истом листу U-T, врло сл. Београд, НБС 72 из 1749. и Београд, МСПЦ Грујић 123 (сл. 494); 2) круна са иницијалима F-L-S, врло сл. Београд, НБС 72 из 1749. и Београд, МСПЦ 123 из 1745/50. (сл. 671); 3) крин, врло сл. Београд, НБС 72 из 1749. (сл. 504). На л. 2–11 водени знак: грб са круном, исти знак није нађен у расположивој филигранолошкој грађи, сл. типови Ајнедер 425 из 1767. и Праг, НМП IX H 4 из 1762. године (сл. 168).

Писмо. Курзив XVIII века, славеносрпски језик. Рукопис су писала два писара, и то: л. 1–1' и 12–12' први писар, а л. 2–11' пише други писар.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Картонске корице пресвучене су тамномрком орнаментираном кожом. Предња корица у централном правоугаоном простору има картуш са Распећем, а на задњој корици је композиција Светог тројства. Оквири су украшени стилизованим барокним лозицама.

Садржај. Правила.

л. 1: *Павелъ б(о)жїею м(и)л(о)стїю православныи Архїеп(и)скоп Карловачкїи и всегѡ в державѣ ихъ цесаро кралѣвскагѡ величества ѡбрѣтающагѡся славено србскагѡ и валахнскаго народа Митрополитъ.*

Доволно с(вя)щенствꙋ и дїаконом наставлѣнїя предал б(о)гъ Павломъ апостоломъ.

л. 2: *Викентїи божїею Милостїю Православныи Митрополїтъ Бѣлградскїи и всегѡ народа Хр(и)стїанскагѡ под властю Пре-с(вя)тѣишагѡ Рим(скаго) цесаря ѡбрѣтающагося Архїепископъ и егѡ Цесарскагѡ величествїя совѣтникъ.*

Правила иже должни сꙋтъ пресвѵтери и дїаконы ѡбꙋчаватися, и правити жизнь свою и дѣло званїа своегѡ с(вя)щенническагѡ, такоже въ ц(е)ркви б(о)жиеи такѡ и въ домꙋ своемъ и на всякомъ мѣстѣ, итд. Има 40 параграфа, који се завршавају на л. 11. На крају текста иде запис другом руком и својеручни потпис митрополита Викентија Јовановића и печат.

л. 11': *Пристяженїе.* Знаменително да бꙋдетъ что должни сꙋтъ с(вя)щенницы и дїаконы ѡт(ь)давати штрафа въ школнжю касꙋ итд.

л. 12: потврда Павла Ненадовића са завршетком и својеручним потписом Павла Ненадовића на л. 12'.

Записи. Записа нема.

Литература. Литературе нема.

198
МСПЦ Грујић 198

АПОСТОЛ ИЗ РОВИШЋЕГ

трећа деценија XVI века

Папир, I + 217 л., 310 × 215 мм, по 27 или 28 редова. Свешчица 1. је обележена само на крају, а 9. на почетку. Свешчица 15 је обележена црвеним мастилом на почетку и крају, а 26 на четири места. Остале свешчице, укупно их има 27, обележене су на почетку и крају по средини доње маргине. Последња свешчица има седам листова, осми је исечен. Рукопис је у целини добро очуван.

Водени знаци. Према воденим знацима рукопис датирамо око 1520. године: 1) лук са стрелом и контрамарком P-S, врло сл. Брике 818 из 1518. (сл. 709); 2) кардиналски шешир са цветом и иницијалом A, врло сл. Брике 3459 из 1522. (сл. 964); 3) слово R са дуплим крстом одозго, исти знак није нађен у расположивој филигранолошкој грађи (сл. 874).

Писмо. Крупни полуустав, редакција српска, правопис ресавски са акцентима и спиритусима, дебелим јер у предлозима и префиксима. Са употребом ѕ, тропотезно ж, једнострано са плитком чашицом ч, широко ѡ са високом спојницом, ѣ са високим стаблом, једноного т са дужом левом квачицом, широко є = је.

Орнаментика. На л. 1 насликана је уска заставица (150 × 17 мм) геометријског стила, компонована од преплета који обликује квадратне и елипсасте површине. Крајеви преплета на угловима завршавају се гранчицама са пупољцима и листићима. Цртеж заставице рађен је дебљим пером и црним мастилом. Колорит је: тамнозелени, зеленкастоплави и жути.

На л. 2 насликана је правоугаона заставица (172 × 50 мм) геометријског стила, компонована од пет концентричних кругова који, испреплетани тракама, обликују решеткасте поврине, елипсе, петље, крстове и друге геометријске форме. Углови заставице украшени су стилизованим цветовима, а централни делови кругова различитим геометријским мотивима. Цртеж заставице изведен је сигурном и прецизном руком, црним мастилом и пером средње дебљине. Спољне ивице преплета су разуђене, што даје већу рељефност заставици. Боје су свеже и интензивне: окержута, маслинастозелена, тиркизнозелена и црвена, освежене белим тачкицама.

Повез. Дрвене корице пресвучене су орнаментираном кожом. Повез горње корице подељен је вертикалним и хоризонталним троструким линијама на неколико већих и мањих правоугаоника. У средњем и највећем правоугаонику је барокни медаљон, у угловима и по средини стилизовано цвеће. Горњи и доњи правоугаоник подељен је дијагоналама и вертикалом на шест троуглова, у сваком је по један стилизовани цвет. Свуда наоколо у празним просторима и на пресецима су мале розете. Доња корица са две троструке вертикалне и хоризонталне траке подељена је на пет правоугаоника, а у угловима су квадрати. У централном и највећем правоугаонику је ромб, у чијој средини је барокни медаљон, на угловима су стилизовани цветови, около розете. Виде се трагови металних копчи. Капитална врпца постоји, жуто-зелена. Повез је лепо очуван и свакако је из доба када је купљен рукопис, из краја XVII века.

Садржај. л. 1: *Сказаніє дѣаніи ап(о)с(то)льскыих(ь) написанныих(ь) Лѹкою єν(аг)г(є)листомь по лѣтѣхь мнωѕѣхь стр(а)сти г(о)с(подь)ніє.* Сіє книгы дѣаніа ап(о)с(тол)ска нарицают се.

л. 2: *Дѣаніа с(вє)тых(ь) ап(о)с(то)ль сьписан'на с(вє)тыи(ь) ап(о)с(то)лωмь Лоукою ієν(аг)г(є)листωм(ь)*, до л. 50'.

л. 50': *Сказаніє Іакωвлє посланіє.*

л. 51: *Съборное посланіє Іакωвлє*, до л. 56.

л. 56: *Сказаніє съборномоу посланію а҃.мѹ Петровоу.*

л. 56': *С(вє)т(а)го ап(о)с(то)ла Петра посланіє съборно*, до л. 62.

л. 62: *Сказаніє Петровѹ ,в҃мѹ посланію съборномѹ.*

л. 63: *Тогожде ап(о)с(то)ла Петра посланіє второ*, до л. 66'.

л. 66': *Сказаніє Іωанновѹ посланію прьвомѹ.*

л. 67': *С(вє)т(а)го ап(о)с(то)ла Іωанна сьборное посланіє*, до л. 73.

л. 73: *Сказаніє Іωаннова посланіа вторaго.*

л. 73: *С(вє)т(а)го Іωанна Богослова посланіє второє*, до л. 74.

л. 74: *Сказаніє Іωаннова третіаго посланіа.*

л. 74: *С(вє)т(а)го Іωанна Б(о)гослова посланіє сьборно, [третіє]*, до л. 75.

л. 75: *Сказаніє Іоуди съборномоу посланію.*

л. 75': *Сьборное посланіє Іѹды*, до л. 77.

л. 77: *Сказаніє єже къ римлꙗнωмь посланіє, с(вє)т(а)го ап(о)с(то)ла Павла.* Чьтеніє.

л. 79: *С(вє)т(а)го ап(о)с(то)ла Павла посланіє кь Римлꙗнωм(ь)*, до л. 99.

л. 100: *Сказаніє єже к(ь) Корин'ѳωм(ь) прьваго посланіа.*

л. 100': *Кь Корін'ѳѣнωм(ь) прьвоє посланіє с(вє)т(а)го ап(о)с(то)ла Павла*, до л. 121.

л. 121: *Сказаніє иж(є) къ коринѳѡм(ь) а҃му посланїю с(ве)т(а)го ап(о)с(то)ла Павла.*

л. 122: *Кь Корїнѳѡм(ь) в҃. посланїє с(ве)т(а)го ап(о)с(то)ла Павла*, до л. 135'.

л. 135': *Сказанїє иж(є) къ Галатѡм(ь) посланїю с(ве)т(а)го ап(о)с(то)ла Павла* (на л. 136 текст је обликован као крст на постољу, са уписаним словима ІС ХС НИ КА).

л. 136': *Кь Галатѡм(ь) посланїє с(ве)т(а)го ап(о)с(то)ла Павла*, до л. 143'.

л. 143': *Сказанїє иж(є) къ Єфесѡм(ъ) посланїю с(ве)т(а)го ап(о)с(то)ла Павла.*

л. 144: *Къ Єфесїєм(ъ) посланїє с(ве)т(а)го ап(о)с(то)ла Павла*, до л. 150'.

л. 150': *Сказанїє иж(є) къ Филїппнсїѡмъ посланїꙋ с(ве)т(а)го ап(о)с(то)ла Павла.*

л. 151: *Къ Фїлїппнсїѡм(ъ) посланїє с(ве)т(а)го ап(о)с(то)ла Павла*, до л. 156.

л. 156: *Сказанїє иж(є) къ Колаcїнскомꙋ посланїю с(ве)т(а)го ап(о)с(то)ла Павла.*

л. 157: *Кь Коласаємь посланїє с(ве)т(а)го ап(о)с(то)ла Павла*, до л. 161.

л. 161: *Сказанїє иже къ Солꙋнıанѡм(ъ) пръвомꙋ посланїꙋ с(ве)т(а)го ап(о)с(то)ла Павла.*

л. 162: *Къ Солꙋнѣнѡм(ь) пръвоє посланїє ї с(ве)т(а)го ап(о)с(то)ла Павла*, до л. 166.

л. 166: *Сказанїє иже къ Солꙋнıанѡм(ь), вто[ра]мꙋ посланїꙋ, с(ве)т(а)го ап(о)с(то)ла Павла.*

л. 166': *Кь Солꙋнѣнѡм(ь) посланїє с(ве)т(а)го ап(о)с(то)ла Павла второє посланїє*, до л. 169.

л. 169: *Сказанїє єж(є) къ Тимоѳеꙋ а҃го посланїа, с(ве)т(а)го ап(о)с(то)ла Павла.*

л. 169': *Къ Тимоѳеꙋ пръвоє посланїє с(ве)т(а)го ап(о)с(то)ла Павла*, до л. 175.

л. 175': *Сказанїє иж(є) къ Тїмоѳеꙋ в҃мꙋ посланїю с(ве)т(аго) ап(о)с(то)ла Павла.*

л. 176: *Кь Тїмоѳеꙋ в҃ посланїє с(ве)т(а)го ап(о)с(то)ла Павла*, до л. 179'.

л. 180: *Сказанїє иж(є) къ Тїтꙋ посланїꙋ с(ве)т(а)го ап(о)с(то)ла Павла.*

л. 180': *Кь Тїтꙋ посланїє с(ве)т(а)го ап(о)с(то)ла Павла*, до л. 182'.

л. 182': *Сказанїє иже къ Филїмонꙋ посланїю.*

л. 183: *Къ Филїмонꙋ посланїє с(ве)таго апостола Павла*, до л. 184.

л. 184: *Сказанїє Євренскомꙋ посланїю с(ве)т(а)го апостола Павла.*

л. 184': *Къ Єврєѡм посланїє с(ве)т(а)го ап(о)с(то)ла Павла*, до л. 200.

л. 200: *Сказанїє нзвѣстно иже на вьсе д(ь)нн главам(ь) дѣанїн ап(о)с(то)ль.*

л. 208: *Съборник сь б(о)гѡм(ъ) в҃г м(ѣ)с(е)цѡм(ъ) сказає главн ап(о)с(то)лꙋ.* У месецослову:

л. 210': 19. октобра – Јован Рилски. Нема Саве ни Симеона.

л. 215': *Инн ап(о)с(то)лы различнїн.*

л. 216: *Прокимни въскр(ь)сны, ї аллїлꙋаре й. гласовѡм(ь).*

л. 216: *Прокимни и аллїлꙋаре д(ь)невны.*

Записи. л. 28'–34: Сїа божественаа книга глаголемаа с(ве)тых(ь) ап(о)столъ храма с(ве)тагѡ великомꙋченика Христова Геѡргиа. Подписа є Іана Главаревичъ многогрѣшною и хꙋдою рꙋкою leta Jesusofa 1724go.

л. 216': Сїю книгꙋ ѡткꙋпи Петарь и Вꙋинь и Видь б(о)г(о)г(лаго)лими ап(о)с(то)ль ѡ(ть)цꙋ Ӣн'кꙋ и м(а)т(е)ри Анници za д(оу)шꙋ да слꙋжи б(ог)ъ да прости. въ лето з҃р и ѳ҃ (7109, тј. 1601). тогда быс(ть) слн(ц)ꙋ к(роу)г к҃е лꙋ(ни) г҃ zлато чис(ло) ѕ҃ темелнѡн(ъ) ѕ҃ м(ѣ)с(е)ца апрїлїа ї д(е)нъ писа.

л. 217: Лета г(о)с(по)дня, 1743гѡ. Zнателнѡ, да бꙋдеть ког'да преставися Симеѡн Филиповичь(ъ) еп(и)ск(о)пъ Хорватски въ Копраинницы марта 16гѡ. При генералꙋ Osipu Soldi, вид команди бывшагѡ въ крижевци. При дер'жавѣ нимпретрице (!) Ѳерезѣ.

л. 217': Сїю книгꙋ пѡнѡви станѡнка Ђꙋке масловаре газдарица za своѥ дꙋшꙋ и za свога детета мар'те б(о)гъ да прости.

На истој страни још два записа латиницом, једном руком, један из 1681, а други из 1683: An(n)o 1681, die 15 may. Onoga leta jest pokrivena ova cherkva sveti Juraj daskom i pocheki pod niu ... to su oficeri Nikola Mihanich (?) voivoda iz Kri(l)evach Stoiak Raiakovich voivoda iz Zabiaka Roviski Nikola Bosnanin (?) zastavnik iz Rovista i ostala nuria Roviska.

An(n)o 1683: mesecha Augusta. Onoga mesecha i leta jessu billi Turchy pod Bechom i on (...) poliak razbi Tursku szilu i ra(s)i (?) Horvati robise ugarsku zemliu i orsag palise i porobise jer se ie billa odvergla od chesara i tu bise Kapetani vlaski Niko(la)? Stoiak Raiakovich Nikola Mihanich kod Bermaniji (?).

Текст записа транскрибован је између редова ћирилицом. Транскрипција ћирилска је сигурно знатно каснија и погрешна, текст није био добро прочитан ни схваћен.

На унутрашњој страни задње корице опет латинични записи. Наводимо први, из 1696, у мери у којој се могао прочитати: Anno Domini 1696 znano ...

Други запис, iz 1741: Zde pride pop Stevan Milinkovich i pop Sabba Pasvilobich (?) ... Ano Dmn. 1741go Sabbas Pa(...)ilovich. Stevan Milinkovich Sabbas Pabailovich (Павиловичь).

На л. I', можда руком Илије Главаревића са л. 28'–34: Ѿолба мона дае бѹдеть ѹ милошћѹ г(о)с(по)д(и)на генерала светлаго дома аустринскаго како бѹдет азь сѵромах толико времена слѹжбѹ чинечи единородно диете храние крнжевачке (и) крештенија ӡаказати треба что матери что ворка (?) матерна вода ворат (?) свећа.

И још један латинични, који не могу да прочитам.

На предњој корици цедуља Р. Грујића: „Апостол Број ex. 1623. Рукопис из XV–XVI. века. Нађен у с. Ровишту – Хрватска. Од. 9. Ред 2. Бр. 2".

Литература. Васиљев 1980; Богдановић 1982, 21; Васиљев 1993, 43–133.

199

МСПЦ Грујић 199

АПОСТОЛ

1692. година

Папир, XV + 245 л., 325 × 200 мм, по 18 до 20 редова на страни. Први лист при повезу оштећен је у левом горњем углу. Недостаје више листова при крају књиге: 237, 242, 244–247, 249–254, 256–259. Од л. 254 остала је само горња половина.

Водени знаци. Према воденим знацима рукопис је настао крајем XVII века (1692). На листовима I–XV су следећи водени знаци: 1) две људске фигуре познате под називом „ALL MOD PAPIER", идентично Лауцевичијус 25 из 1690/93. године (сл. 594); 2) грб са једнорогом, идентично Лауцевичијус 3770 из 1690. (сл. 595). На л. 1–245 је: 3) друга варијанта воденог знака „ALL MOD PAPIER", идентично Лауцевичијус 55 из 1690. (сл. 596). На л. 246–259 је: 4) грб са неком неидентификованом животињом, можда медвед или јелен, исти знак није нађен у расположивој филигранолошкој грађи. Вероватно из истог времена како и остали знаци, с краја XVII века (сл. 596a).

Писмо. Полуустав типографског вида. Редакција текста апостола руско-црквенословенска, а предговора украјинска.

Орнаментика. Највероватније да целокупна орнаментика подражава штампане књиге, са богатим барокним гравирама.

л. II: фронтиспис смештен у правоугаоном простору, на стубовима нацртане стојеће фигуре апостола Петра и Павла, а у аркади у медаљонима су попрсја јеванђелиста Матеја и Јована, Луке и Марка, а у средини Св. Никола и Богородица. Димензија 140 × 230 мм.

л. II': цртеж на целом листу. Правоугаони простор шрафиран црним тушем. У средини медаљон са представом успења Богородице. Испод цртеж на којем је гроб Богородице са 12 апостола. Са стране горе су стилизовани цветови. Доле испод медаљона година 1692 (ахчв). Димензија 137 × 227 мм.

л. III: уска правоугаона заставица, у средини медаљон са ликом Христа, лево и десно акантусово лишће. Димензија 140 × 18 мм.

л. V: правоугаона заставица; у средини медаљон са попрсјем апостола Петра, са стране барокни цветови. Димензија 145 × 55 мм.

л. VII: уска правоугаона заставица, у средини у елипсастом простору представа мучења апостола Јакова, са стране цветови у облику розете. Димензија 150 × 32 мм.

л. IX: колорисана уска заставица, компонована од елипсастих и кугличастих површина, постављени неповезани. Димензија 145 мм.

л. XIV: заставица од стилизованих листова и цветова, чији се мотив понавља.

л. XIV': заставица са барокним волутама по крајевима.

л. XV': на целом листу гравира, јеванђелиста Лука у седећем ставу пише, у десном углу доле његов симбол; у позадини две мање сцене. Димензија 142 × 233 мм.

л. 16: правоугаона заставица, у средини композиција са представом цара Теофила и Христа на престолу, апостоли са његове леве стране, а цар са десне стоји; около барокна орнаментика. Горе преображење. Христ у мандорли, са стране га придржавају два анђела. Димензија 140 × 88 мм.

На истом листу иницијал минијатура слова П са представом васкрсења Христова.

л. 60': уска заставица као на л. IX.

л. 62: правоугаона заставица, у средини медаљон са попрсјем апостола Јакова. Оквир медаљона барокни, у угловима правоугаоника бокалчићи са цвећем. Димензија 138 × 46 мм.

л. 62: иницијал минијатура; са стране по један анђео.

л. 69: правоугаона заставица из три дела. У средини Христ у стојећем положају, са његове леве и десне стране орнаментирани квадратни оквири, а у срединама медаљони са попрсјем апостола Петра и Павла. Димензија 168 × 76 мм.

л. 77: правоугаона заставица, у средњем делу медаљон са попрсјем апостола Петра. У празном простору са стране стилизовано лишће и цвеће. Димензија 142 × 65 мм.

л. 83: цртана минијатура у барокном оквиру са представом смрти Јована Богослова, у позадини зидине града Ефеса.

л. 90: правоугаона заставица, у средини медаљон са попрсјем Јована Богослова, около барокни цветови и гранчице. Димензија 147 × 60 мм.

л. 91': на доњој маргини медаљон са попрсјем мученика Димитрија.

л. 92: правоугаона барокна орнаментирана заставица, у средњем простору медаљон са попрсјем апостола Јована Богослова, изнад горе нацртан лик анђела. Димензија 145 × 58 мм.

л. 94: правоугаона заставица, у средини медаљон са попрсјем апостола Јуда, около стилизовани цветови и лишће. Димензија 150 × 56 мм.

л. 99: правоугаона барокна цртана заставица, у средини медаљон са минијатуром апостола Павла. Димензија 137 × 73 мм.

л. 123: правоугаона барокна заставица са деисисом у медаљонима. На истом листу иницијал слова П, испод стојећа фигура апостола Павла. Димензија 138 × 70 мм.

л. 146: правоугаона барокна заставица у медаљону попрсје апостола Павла. Димензија 140 × 65 мм.

л. 160: уска правоугаона заставица од симетрично укомпонованих стилизованих листова и цветова. Димензија 152 мм.

л. 162: правоугаона барокна заставица у медаљону попрсје апостола Павла. Димензија 143 × 56 мм.

л. 168': на доњој маргини медаљон са попрсјем Богородице.

л. 170: барокна правоугаона заставица, у централном делу медаљон са представом Imago pietatis. Димензија 214 × 57 мм. Иницијал П, у средини стојећа фигура апостола Павла.

л. 177: уска заставица, имитира рибље крљушти.

л. 177': на доњој маргини медаљон са попрсјем преподобног великог Леонтија.

л. 178: правоугаона заставица, у средини медаљон са попрсјем Христовим и са стране су анђели. Димензија 160 × 73 мм.

л. 184: уска барокна заставица, у средини убрус са ликом Христовим. Димензија 140 × 23 мм.

л. 184': уска барокна заставица, у средини попрсје апостола Јакова у медаљону. Димензија 140 × 33 мм.

л. 185: правоугаона барокна заставица, у средини попрсје апостола Павла у медаљону. Димензија 140 × 56 мм.

л. 191: барокна правоугаона заставица, у средини минијатура са ликовима Св. Антонија и Теодосија, у позадини архитектура, горе попрсје Богородице. Димензија 138 × 63 мм.

л. 195': уска правоугаона заставица начињена од косо постављеног акантусовог лишћа.

л. 196: уска заставица од грана, пупољака, лишћа и цвећа.

л. 196': на доњој маргини барокни медаљон са попрсјем Богородице.

л. 197: барокна заставица, у средини минијатура – архангел Михаил, у позадини пејзаж. Дим. 138 × 65 мм.

л. 199': уска заставица, у средини лик Христа.

л. 200: по средини текста уска заставица.

л. 201: правоугаона барокна заставица, у средини медаљон са попрсјем Богородице. Димензија 140 × 60 мм.

л. 207: уска заставица са ликом апостола Петра.

л. 208: правоугаона барокна заставица, у средини медаљон са минијатуром распећа. Димензија 138 × 58 мм.

л. 212: уска правоугаона барокна заставица са ликом Јована Богослова у медаљону. Доле на маргини нацртан лик анђела. Димензија 137 × 32 мм.

л. 212': уска правоугаона заставица од стилизованог лишћа.

л. 213': правоугаона барокна заставица, у средини попрсје Христово у медаљону, са стране стилизовани бокали са цвећем. Димензија 138 × 65 мм.

л. 216: правоугаона ужа барокна заставица са фигуром Арханђела Михајла у медаљону. Димензија 139 × 43 мм.

л. 216': уска заставица, у средини и на угловима анђеоске главе.

л. 217: правоугаона барокна заставица, у средини минијатура у медаљону Богородица са Христом на рукама и преподобни Антоније и Теодосије са стране. Димензија 138 × 69 мм.

л. 218': уска правоугаона заставица са попрсјем Христовим у медаљону. Димензија 135 × 38 мм.

л. 220: уска заставица са ликом апостола Павла у медаљону. Димензија 140 × 30 мм.

л. 220': уска заставица са акантусовим лишћем по средини розете.

л. 221: правоугаона барокна заставица са минијатуром Светог тројства у медаљону. Димензија 138 × 63 мм.

л. 235': на доњој маргини медаљон са попрсјем апостола Тимотеја.

л. 236: правоугаона барокна заставица подељена на три дела, у средини минијатура ускрснућа у медаљону, а са стране минијатуре мучење Христа у медаљону. Димензија 139 × 55 мм.

л. 243: Уска барокна заставица са ликом Богородице у медаљону.

Иницијала има много, декоративних слова укомпонованих гранама, листовима и цветовима. Често се срећу и иницијали минијатура са фигурама испод иницијала. Затим као декоративни елементи јављају се бокалчићи са цвећем и др.

Повез. Даске су пресвучене кожом са утиснутим орнаментом и косим рубовима унутра. Концентрични рамови су орнаментирани, а у средњем празном простору је медаљон са распећем, около су палмете и розете. Корице су веома оштећене, нарочито задња. Задња корица је искинута. Хрбат је испао, капиталне врпце нема. Повез је из времена настанка рукописа.

Садржај. л. III, предговор састављача: *Побожнымъ и Хр(и)столюбнвымъ чителникови. Түпографъ, при добромъ здоровю, Ласки, Ба(аго)с(ло)венїа, ѡт(ь) Г(оспод)а Б(о)га оүпрїимме зачитъ. Не ѡтречи повѣдено, побожны чителникꙋ, нжъ правѣ слова самые речамъ не додают.*

л. V: *Сказанїе ѡт(ь) сүнаѯара греческагѡ и славенъскагѡ. Ѡ с(ве)тыихъ славныхъ и всехвалныхъ Ап(о)с(то)лѣхъ гдѣ кожде ихъ проповѣда, и како скончашася.*

л. VII: *А сїи ѡт(ь) седминадесять апостѡлъ.*

л. IX: *Краткое собранїе и изъясненїе вещїй в дѣянїихъ ап(о)с(то)лскихъ обрѣтаемыхъ.*

л. XIV: *Чинъ дѣянїи и посланїи ап(осто)лскихъ Содержитъ в' себе* (таблица, са бројем глава и зачала и сваке посланице и напоменом да је Исаија монах 6091 (тј. 583) извршио поделу апостола).

л. XIV': *Сказанїе дѣянїи ап(осто)лскихъ, написаныхъ с(ве)тымъ ап(о)с(то)ломъ и ев(анге)листомъ Лꙋкѡю. По лѣтехъ многыхъ Стр(ас)ти Г(оспо)дня.*

л. 16: *Дѣянїя с(ве)тыхъ ап(о)с(то)лъ списана с(ве)тым(ъ) апос(то)лом(ъ) и еvг(е)лїстом(ъ) Лꙋкою,* до л. 75.

л. 75'–251: посланице апостолске, Јакова, Петра, Јована Богослова и осталих апостола.

л. 242 (стари л. 248): *Соборникъ .вї. мѣсяцемъ. Сказанїе коемꙋждо ап(о)ст(о)лꙋ и избраннымъ с(вя)тымъ и празникомъ. На лүтꙋргиахъ.*

Записи. л. II' испод средишње представе Успења забележена је година ҂ах҃ чв тј. 1692, вероватно година када је настала минијатура, а према томе и година настанка рукописа.

л. I, латиницом, црвеним: „Pakrac“.

На предњој корици цедуља Р. Грујића: „Број 1692. Апостол. Рукопис руске рецензије писан 1692. Нађен у с. Новосељани – Хрватска“.

Литература. Богдановић 1982, 23.

200

МСПЦ Грујић 200

ПОУЧЕНИЈА ДУШЕПОЛЕЗНАЈА

1844. година

Папир, 104 л., 320 × 195 мм.

Водени знаци. Фигура бискупа са крстом и иницијалима J-P, тип Ајнедер 745 из 1835. године и врло сл. Београд, МСПЦ Грујић 46, при повезу, после 1825. године (сл. 920).

Писмо. Курзив XIX века. Језик углавном црквенословенски, местимично славеносрпски.

Орнаментика. Орнаментике нема.

Повез. Картонске корице пресвучене су марморираном хартијом. На хрбату ребра у полукожи. Повез из времена настанка рукописа.

Садржај. Житија светих за септембар са словима Јована Златоустог и поукама.

л. 3: *М(ѣсе)ца Септемврїа въ первыи день, начало їндїкта.* Римляни первїи положили ѡт(ъ) сегѡ дне початакъ лѣту за собранїе дании, назвали їндїкъ (повелѣнїе), и даље житија светих за месец септембар.

л. 101': Слово ѡт пророка Іеремїи ѡ пꙋти спасенїя. За почитанїе Родителеи поученїе.

л. 102: Лѣта Мїробытїя.

л. 103: Слово Златоꙋстово противъ сѫевѣрныхъ глаголющихъ не быти грѣшнымъ мꙋки.

л. 104: Ѡ творящихъ зла а непрїемлющихъ здѣ муки Златоꙋстъ сказꙋетъ.

Записи. л. 1: На 15ыи ıануарїа лѣта 1850 во недѣлю п.в. Калл у полъ единайстога часа пꙋнꙋла бꙋра, какова їошъ никада пꙋнꙋла нїе, нити може ико таковї одъ наистарїи люди упа(м)тити, дае тако смꙋтила воздухъ, гдѣ е годъ кога затекила, было благо

(будући да е҆ прошарица снѣга была) а было челяде долѣ макнѹти се нїе могло такѡ да сѹ многи одъ онаковогъ свирѣпога воздѹха возмѹщенїа немило погибнѹти морали, а многиї чудеснымъ начиномъ божїимъ животъ свои спасли и то весма мало таковїихъ было е; кѹће, церкве и остале зграде на многимъ мѣстима поразваљивала, и како е годъ пѹнѹла никада престала нїе едначице пѹвајући до полнощи тога дана. Свакъ е мыслїо да е҆ страшныи сѹдъ божїи. Слава единомѹ богѹ, када савъ свїетъ нїе поразила, како е пѹвала, не само у овомъ предѣлѹ, неголи по свемъ свїетѹ, у онаи часъ пѹнѹла и престала, како и овдѣ и тамо сѹ новине свога свїета ясно проповѣдале. Ово записа, да се зна и приповѣда чѹдна правда божїя. Коя е валя и овѹ каштигѹ послѣ многїи дрѹгїи за грѣхе наше попѹштила на свїетъ овогъ лѣта. Лѹка Богдановичь Парох Мѹтиличкїи.

л. 1', краћи текст: Откѹдъ нарицаются самарянке? И почѐо Жидове тѣхъ не терпѣша.

л. 2: Во славу с(вя)тыя единосущныя, животворящїя, и нераздѣлимыя тр(ои)цы, О(ть)ца, и С(и)на и с(вя)тагѡ Д(оу)ха книга сїя Прологъ – въ неи же содержатся въ кратцѣ, ово прекрасна житїа с(вя)т(ы)хъ отецъ, ово же дѹшеполезная наставленїя и разныя достопамятыя вещи за опоменѹ легчїягѡ проповеданїя – иэписанна изъ сеназарїи либо пролога щампанногѡ первый Кратъ трудолюбивымъ и всякїя чести достоинымъ Прѡтопресвѵтеромъ личкимъ и моимъ воособъ высокопочитаемымъ благодѣтелемъ Господиномъ Илїею Милоевичь вторыи же обаче кратъ здѣ состоящая изъ пятьдесять и единъ табакъ, мною грѣшнымъ рабомъ божїимъ меншимъ во іереехъ Лукою Богдановичь овогда Капеланомъ фїлїанныя с(вя)тоархангелскїя церкве въ Штикадѣ въ лѣто ѡтъ сотворенїя мїра 73520 ѡт(ъ) Рождества же по плоти б(о)га Слова 18440 їндїкта 2го. м(ѣ)с(е)ца февѹарїа, бѹди благодаренїе Г(оспо)дѹ б(о)гѹ славимомѹ въ тр(ои)цѣ с(ве)тѣи сице дозволившемѹ своемѹ непотребномѹ и грѣшномѹ рабѹ спокоинѡ безъ всякїя емѹ нанестися могущїя тяготы совершити ѡтъ нынѣ и до вѣка Аминъ.

л. 104': Преписа сїя житїя с(вя)т(ы)хъ отецъ и инная поученїя душеполезная рабъ божїй меншїй во іереехъ Лѹка Богдановичь овогда Капеланъ Штикадскїй и Катихета трївїалнаго училища еже въ Грачацѣ изъ сокращенныхъ исписанїй изъ Пролога с(вя)тыя Плащанскїя, церкве протопресвїтеромъ Илїею Милоевичь, доконча сїе писанїе лѣта Г(оспо)дня 1844го. февѹарїа 7го дне въ понедѣлникъ первыя недѣли великаго поста. Лѹка Богдановичъ, пресвѵтеръ рожденъ лѣта 1819 м(ѣ)с(е)ца октѡврїа дне 18гѡ.

На задњим корицама записи о смрти: мајке Јање 1847. год., оца Георгија 1840. год., брата Петра 1846. год., деда Атанасија 1836. год., Луке Богдановича.

Литература. Литературе нема.

КРАЈ ПРВЕ СВЕСКЕ

БИБЛИОГРАФИЈА РУКОПИСА ОБУХВАЋЕНИХ ПРВОМ СВЕСКОМ

Агапије Ландос 2000 = Агапије Ландос Крићанин, *Чуда Пресвеше Боїородице*, превод са српскословенског и поговор Томислав Јовановић, Епархија банатска, Вршац 2000.

Агапије Ландос 2012 = Агапије Ландос, *Сӣасење ірешних, Преӣис Јерошеја Рачанина из 1697. іодине*, Библиотека Рачанска баштина, књига 2, том 1, Фототипија; том 2, Српскословенски текст приредио и на савремени српски језик пренео Томислав Јовановић, Бајина Башта 2012.

Богдановић 1982 = Д. Богдановић, *Инвенѿар ћирилских рукоӣиса у Јуіославији (XI–XVII века)*, Београд 1982.

Бошков 1998 = М. Бошков, *Хроноіраф из Свеѿе іоре (о раду неӣознаѿоі Свеѿоіорца)*, Археографски прилози 20 (1998) 93–127.

Васиљев 1968 = Љ. Стефоска-Васиљев, *Два илуминирана лиѿурїијска рукоӣиса из манасѿира Ораховице*, Библиотекар XX/5 (1968) 483–500.

Васиљев 1980 = Љ. Васиљев, *Каѿалоі изложбе коӣија орнаменѿике срӣских средњовековних ћириличких рукоӣиса XII–XVI века*, Београд 1980.

Васиљев 1984 = Љ. Васиљев, *Сѿара срӣска рукоӣисна и шѿамӣана књиіа из беоірадских збирки*, Каталог изложбе, Београд 1984.

Васиљев 1993 = Љ. Васиљев, *Орнаменѿика у срӣским рукоӣисима ӣрве ӣоловине XVI века*, Археографски прилози 15 (1993) 43–133.

Васиљев 1997 = Љ. Васиљев, *Неӣознаѿи рукоӣиси најӣознаѿијих рачанских ӣисара, Киӣријана и Хрисѿофора*, у: Научни скуп „Рача у култури српског народа“, II, Рачански зборник 2 (1997) 44–49.

Васиљев 1998 = Љ. Васиљев, *Еснафска 'Правила друшѿва Свеѿоі Наума и Свеѿе Марине' из краја XVIII века*, Археографски прилози 20 (1998) 399–413.

Васиљев 2018 = Љ. Васиљев, *Траіом срӣске рукоӣисне књиіе XV–XVII века из збирке Радослава Грујића. Аѿрибуција и уѿврђивање ӣисарских руку*, Сремски Карловци 2018.

Вукашиновић 2008 = В. Вукашиновић, *Срӣско барокно боіословље: библијско и свеѿоѿајинско боіословље у Карловачкој миѿроӣолији XVIII века*, Београд – Краљево – Нови Сад 2008.

Вукашиновић 2012 = В. Вукашиновић, *Срӣско боіослужење. Сѿудије из лиѿурїијске ѿеолоіије и ӣраксе код Срба*, Врањци–Требиње 2012.

Вукашиновић 2015 = В. Вукашиновић, *Велики вход. Оіледи из срӣскоі лиѿурїијскоі ӣредања: XIII–XXI век*, Београд 2015.

Грбић 1999 = Д. Грбић, *Нека заӣажања о рукоӣисима РР I 71 и РР II 72 Библиоѿеке Маѿице срӣске и Зборнику из 1727. іодине у збирци Радослава Грујића*, у: Ћирилске рукописне књиге Библиотеке Матице српске, књ. 7. Акатисти. Стихологије. Богородичници, редактор В. Јерковић, Нови Сад 1999, 171–177.

Грбић 2000 = Д. Грбић, *Знакови сѿарих књиіа*, Нови Сад 2000.

Грбић 2012 = Д. Грбић, *Редакцијске одлике ӣролоіа сѿиховноі МПСЦ Грујић 167 у ӣоређењу са два дечанска ӣролоіа*, у: Дечани у светлу археографских истраживања, ур. Т. Суботин-Голубовић, Београд 2012, 137–147.

Гроздановић-Пајић 1979 = М. Гроздановић-Пајић, *Ђеновљанска харѿија у срӣским рукоӣисима XV века*, Археографски прилози 1 (1979) 167–188.

Гроздановић-Пајић 1987 = М. Гроздановић-Пајић, *Посебан ѿиӣ воденоі знака „ірб са кулом“ у неколико рукоӣиса с краја XVII и ӣрве чеѿврѿине XVIII века*, Археографски прилози 9 (1987) 61–83.

Гроздановић-Пајић 1988–1989 = М. Гроздановић-Пајић, *Харѿија и водени знаци у рукоӣисима сенѿандрејскоі рачанскоі скриӣѿоријума*, Археографски прилози 10/11 (1988–1989) 125–147.

Грујић 1930 = Р. Грујић, *Споменица о српском православном Владичанству Пакрачком*, Пакрац 1930.

Грујић 1939 = Р. Грујић, *Старине манастира Ораховице у Славонији*, Старинар 14 (1939) 7–62.

Джурова, Трифонова 2009–2010 = А. Джурова, А. Трифонова, *Гръцки ръкопис №162 'Устав на задругите' в Музея на Сръбската православна църква в Белград. Предварителни бележки*, Археографски прилози 31/32 (2009–2010) 501–522.

Дучић 1866 = Н. Дучић, *Србске старине, 1. Опис једне старе србуље*, Србско-Далматински магазин 25 (1866) 181–187.

Дучић 1877 = Н. Дучић, *Крмчија морачка*, Гласник СУД (1877) 1–124.

Ђорђић 1971 = П. Ђорђић, *Историја српске ћирилице*, Београд 1971.

Записи и натписи I–VI = *Стари српски записи и натписи*. Скупио их и средио Љуб. Стојановић; књига I, Београд 1902; књига I, Београд 1902; књига II, Београд 1903; књига III, Београд 1905; књига IV, Сремски Карловци 1923; књига V, Сремски Карловци 1925; књига VI, Сремски Карловци 1926.

Иванова 2008 = К. Иванова, *Biblioteca Hagiographica Balcano-Slavica*, София 2008.

Изложба српске писане речи 1973 = *Изложба српске писане речи*, Београд 1973.

Јанц 1959 = З. Јанц, *Исламски елементи у српској књизи*, Зборник Музеја примењене уметности 5 (1959) 27–43.

Јанц 1974 = З. Јанц, *Кожни повези српске ћирилске књиге од XII до XIX века*, Београд 1974.

Јовановић Т. 1978 = Т. Јовановић, *Похвално и повесно слово о деспоту Стефану Штиљановићу*, Књижевна историја X/38 (1978) 335–377.

Јовановић Т. 1984–1985 = Т. Јовановић, *Служба св. кнезу Стефану Штиљановићу*, Археографски прилози 6/7 (1984–1985) 193–232.

Јовановић Т. 2000 = Т. Јовановић, *Чуда пресвете Богородице Агапија Ландоса Крићанина у српској рукописној традицији*, у: Чудо у словенским културама, Београд 2000, 278–286.

Јовановић Т. 2001 = Т. Јовановић, *Књижевно дело патријарха Пајсеја*, Свети архијерејски синод Српске православне цркве, Београд 2001.

Јовановић Т. 2005 = Т. Јовановић, *Српска књижевност и писменост у доба настанка Вараждинског апостола*. Уз фототипско издање Вараждинског апостола. Књ. 2, Београд 2005, 49–60.

Јовановић Т. 2015 = Т. Јовановић, *Служба светом краљу Милутину Данила Бањског*, у: Косовско-метохијски зборник 6, Београд 2015, 97–134.

Јовановић Т. 2016 = Т. Јовановић, *Синаксарско житије светог краља Милутина патријарха Данила Бањског*, у: Манастир Студеница – 700 година Краљеве цркве, Српска академија наука и уметности, Научни скупови, књига CLIX, Одељење историјских наука, књига 39, Београд 2016, 215–236.

Јовановић-Стипчевић 1980 = Б. Јовановић-Стипчевић, *Рукописи ресавског круга 1392–1427. Каталог изложбе у манастиру Ресави*, Београд–Деспотовац 1980.

Јоцић 2013 = Н. Јоцић, *Српска литургијска пракса у 17. веку – МСПЦ ОРГ 84, МСПЦ ОРГ 121 и САНУ 356*, Богословље 1 (2013) 230–248.

Јоцић 2017 = Н. Јоцић, *Литургија пређеосвећених дарова у српским рукописним служабницима XVII века*, у: Средњи век у српској науци, историји, књижевности и уметности, VIII. Научни скуп Деспотовац – Манасија, 20–21. август 2016, Деспотовац 2017, 177–184.

Костић 1923 = М. Костић, *Стеван Штиљановић (историјскохагиографска студија)*, Глас СКА CX (1923) 54–100.

Коциба 1994 = А. Коциба, *Два сегединска рукописа у Београду*, Сегедин 1994.

Красић 1885 = В. Красић, *Опис манастира Ораховице. Прилог к историји српске цркве*, Летопис Матице српске 143 (1885) 61–86.

Магарашевић 1828 = (Г. Магарашевић), *Манастир Беочин у Фрушкој Гори*, Сербске летописи = Летопис Матице српске 15, Будим 1828, 1–18.

Магловски 2007 = Ј. Магловски, *О београдском култу свете Петке Српске и манастиру Фенеку*, Зборник Народног музеја – Београд, XVIII/2: Историја уметности (2007) 117–150.

Мано-Зиси 1979 = К. Мано-Зиси, *Српске инкунабуле из београдских збирки*, Археографски прилози 1 (1979) 189–199.

Мошин 1971 = В. Мошин, *Ћирилски рукописи у Повијесном музеју Хрватске. Копитарева збирка словенских рукописа и Цојсов ћирилски одломак у Љубљани* I–II, Београд 1971.

Новаковић 1869 = С. Новаковић, *Српска библиографија за новију књижевност 1741–1867*, Београд 1869.

Новаковић 1878 = С. Новаковић, *Приповетка о Александру Великом у старој српској књижености*,

Гласник Српског ученог друштва, II одељење, књ. 9, Београд 1878.

Петковић 1914 = С. Петковић, *Ойис рукойиса манасшира Крушедола*, Сремски Карловци 1914.

Попова 2008 = Т. Г. Попова, *К вопросу о количестве славянских рукописей Лествицы Иоанна Синайского*, Археографски прилози 29 (2008) 7–34.

Радовановић 1979 = Ј. Радовановић, *Једна варијанша Сйанеаса*, Археографски прилози 1 (1979) 211–227.

Радојчић 1950 = С. Радојчић, *Сшаре срйске минијашуре*, Београд 1950.

Ракић 1998 = З. Ракић, *Минијашуре срйских рукойиса XVI и XVII века у библиошеци манасшира Хиландара*, у: Хиландарски зборник 10, Београд 1998, 317–334.

Ракић 2009 = З. Ракић, *Минијашуре сликара Лонгина у Чешворојеванђељу број 432 Библиошеке Срйске йашријаршије у Беоїраду*, Саопштења Републичког завода за заштиту споменика културе XLI (2009) 121–136.

Ракић 2012 = З. Ракић, *Срйска минијашура XVI и XVII века*, Београд 2012.

Ракић 2015 = З. Ракић, *Засшавице Чешворојеванђеља бр. 33 и 69 у библиошеци манасшира Хиландара*, у: Peribolos. Зборник радова посвећен академику Мирјани Живојиновић II, Београд 2015, 485–494.

Ракић 2016 = З. Ракић, *Прилої йроучавању орнаменшике срйских рукойиса XVII века у Хиландарској библиошеци*, у: Девета казивања о Светој Гори, Београд 2016, 207–235.

Ређеп 1976 = Ј. Ређеп, *Прича о Боју косовском*, Зрењанин 1976.

Ређеп 2010 = Ј. Ређеп, *Жишије кнеза Лазара*, Нови Сад 2010.

Романо 1973 = Ј. Романо, *Јуїословенска библиоїрафија лекаруша и народних медицинских рукойиса*, Београд 1973.

Свет српске рукописне књиге 2016 = *Свеш срйске рукойисне књиїе (XII–XVII век)*, Београд 2016.

Суботин-Голубовић 1999 = Т. Суботин-Голубовић, *Срйско рукойисно наслеђе од 1557. їодине до средине XVII века*, Београд 1999.

Тасева 2009 = Л. Тасева, *Грешки и несинонимни разночетения в българския и сръбския превод на проложните стихове за месец март*, Црквене студије 6 (2009) 215–233.

Тасева 2011 = Л. Тасева, *Съставът на българския и сръбския Стишен пролог за месец март*, у: Търновската книжовна школа и християнската култура в Източна Европа. Международен симпозиум, Велико Търново 15–17 октомври 2009 г., Търновска книжовна школа. Т. 9, Велико Търново 2011, 295–313.

Тасева 2013 = Л. Тасева, *Личните и географските имена в българския и сръбския превод на Стишния пролог (по материал от месец март)*, Старобългарска литература 47 (2013) 295–312.

Тасева 2015 = Л. Тасева, *Словообразувателни тенденции в българския и сръбския превод на календарните стихове на Христофор Митиленски*, у: Търновската държава на духа. Десети юбилеен международен симпозиум, Велико Търново 17–19 октомври 2013, Велико Търново 2015, 393–405.

Тасева 2016 = Л. Тасева, *Стишният пролог във Великите чети минеи за месец март*, у: Vis et sapientia: Studia in honorem Anisavae Miltenova. Нови извори, интерпретации и подходи в медиевистиката, София 2016, 420–439.

Тодић 2013 I–II = Б. Тодић, *Срйски сликари од XIV до XVIII века* I–II, Нови Сад 2013.

Трифуновић 1968 = Ђ. Трифуновић, *Срйски средњовековни сйиси о кнезу Лазару и косовском боју*, Крушевац 1968.

Трифуновић 1970 = Ђ. Трифуновић, *Белешке о делима у Србљаку*, у: О Србљаку, Београд 1970.

Трифуновић, Шпадијер 1989 = Ђ. Трифуновић, И. Шпадијер, *Служба свешом кнезу Лазару*, у: Свети кнез Лазар. Споменица о шестој стогодишњици Косовског боја 1389–1989, Београд 1989, 193–221.

Троицки 1952 = С. Троицки, *Како шреба издаши Свешосавску крмчију (Номоканон са шумачењима)*, Споменик САН CII, Београд 1952.

Харисијадис 1969а = М. Харисијадис, *Један недовољно зайажен йреийс Јерошеја Рачанина*, Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор XXXV/3–4 (1969) 236–245.

Харисијадис 1969б = М. Харисијадис, *Минијашуре у Сшихолоїију бр. 15 из збирке Р. Грујића у Музеју Срйске йравославне цркве*, Зборник Музеја примењене уметности 13 (1969) 83–96.

Харисијадис 1970 = М. Харисијадис, *Рукойиси даскала Максима*, Библиотекар XXII/1 (1970) 66–77.

Харисијадис 1971 = М. Харисијадис, *Служба архиейискойу Арсенију у рукойису даскала Максима*, Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор XXXVII/1–2 (1971) 86–94.

Харисијадис 1972 = М. Харисијадис, *Два илуминирана рукописа збирке Р. Грујића у Музеју Српске православне цркве и њихове паралеле у манастиру Хиландару*, Библиотекар XXIV/5 (1972) 585–593.

Харисијадис 1972–1973 – М. Харисијадис, *Илуминирани псалтир бр. 25 збирке Радослава Грујића у Музеју Српске православне цркве у Београду*, Зборник Музеја примењене уметности 16/17 (1972–1973) 99–105.

Харисијадис 1973 = М. Харисијадис, *Рукописи из београдских збирки*, Годишњак града Београда 20 (1973) 325–338.

Харисијадис 1978 = М. Харисијадис, *Илуминација рукописа XVII века исписаних или набављених на Светој Гори за манастире у српским земљама*, у: Хиландарски зборник 4, Београд 1978, 169–192.

Чалић 2011 = Б. Чалић, *Опис и инвентар манастира Гомирја из 18. века*, Љетопис Српског културног друштва „Просвјета" (2011) 284–309.

Щапов 1978 = Я. Н. Щапов, *Византийское и южнославянское правовое наследие на Руси в XI–XIII вв.*, Москва 1978.

Jagić 1871 = V. Jagić, *Ogledi stare hrvatske proze. IV Život Aleksandra Velikoga*, Starine III (1871) 203–331.

Ljubinković 1957 = R. Ljubinković, *Majstori starog srpskog slikarstva. Povodom knjige profesora Svetozara Radojčića*, Naše starine 4 (1957) 187–204.

Mošin 1955 = V. Mošin, *Izvještaj o naučnom putovanju u Srijemsku Mitrovicu, Beograd, Peć, Dečane, Cavtat, Dubrovnik 1953. godine, Inventar ćirilskih rukopisa Muzeja srpske pravoslavne crkve u Beogradu*, Letopis 60 (1955) 218–226.

Mošin 1964 = V. Mošin, *Ćirilski rukopisi. Minijatura u Jugoslaviji, Katalog izložbe*, Muzej za umjetnost i obrt u Zagrebu, Zagreb 1964.

Ostapczuk 2013 = J. Ostapczuk, *Sobotnie i niedzielne perykopy liturgiczne z Ewangelii Mateusza w cerkiewnosłowiańskich lekcjonarzach krótkich*, Warszawa 2013.

Rakić 2018 = Z. Rakić, *A square headpiece in the fragment of the Tetraevangelion (National Library of Serbia, Ms 720) and its parallels in Serbian manuscripts between the 14th and 17th centuries*, у: Ниш и Византија XVI, Ниш 2018, 277–286.

Šafařík 1865 = P. J. Šafařík, *Geschichte des serbischen schrifttums*, Prag 1865.

САДРЖАЈ

Рукописи Музеја Српске православне цркве:
Збирка Радослава М. Грујића
Археографски опис

Издавачи
Народна библиотека Србије
Музеј Српске православне цркве

За издаваче
Ласло Блашковић
Ђакон Владимир Радовановић

Уредник
Владан Тријић

Рецензенти
Проф. др Ђорђе Трифуновић
Проф. др Томислав Јовановић

Лектура и коректура
Ана Вукобрат

Техничко уређење и графички дизајн
Мирослав Лазић

Штампа
Retro print, Београд

Тираж
300 примерака

ISBN 978-86-7035-432-6 (НБС)

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

017.1:[091:003.349.1

РУКОПИСИ Музеја Српске православне цркве: Збирка Радослава М. Грујића. Књ. 1, Археографски опис. Св. 1 / Владимир Мошин ... [и др.]. – Београд : Народна библиотека Србије : Музеј Српске православне цркве, 2017 (Београд : Retro print). – 270 стр. : илустр. ; 34 cm. – (Опис јужнословенских ћирилских рукописа ; том 7)

На спор. насл. стр.: Manuscripts of The Museum of the Cerbian Orthodox Church: Collection of Radoslav M. Grujić. I, Archeographic description. Vol. 1. – Тираж 300. – Библиографија: стр. 267–270.

ISBN 978-86-7035-432-6 (НБС)

1. Мошин, Владимир Алексеевич, 1894-1987 [аутор]
а) Музеј Српске православне цркве (Београд) -- Грујићева збирка -- Ћирилски рукописи -- Каталози б) Ћирилски рукописи -- Каталози

COBISS.SR-ID 276333324